Ingekomen stukken

nummer	2026-042
hoofddocument	*260217 Brief college - Beleidsregels Alleenverdienersproblematiek 2025*
datum brief	17-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260217 Bijlage - Resultaat aanpak alleenverdienersproblematiek

nummer	2026-043
hoofddocument	*260217 Brief college - Notitie Reikwijdte en Detailniveau onderzoek omgevingseffecten ROP*
datum brief	17-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260217 Bijlage 1 - Zienswijze inzake de notitie reikwijdte en detail 9 december met aanvulling Nijegea

260217 Bijlage 2 - Advies NRD commissie mer

260217 Bijlage 3 - Reactienota NRD

nummer	2026-044
hoofddocument	*260217 Brief college - Uitgangspuntennotitie grondexploitaties 1-1-2026*
datum brief	17-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260217 Bijlage - Uitgangspuntennotitie Grondexploitaties gemeente Smallingerland 2026

260217 Bijlage - Grondprijzenbrief 2026 Smallingerland

nummer	2026-045
hoofddocument	*260215 Brief belangenbehartiger - Verzoek om aandacht – disproportionele controles, risico op reputatieschade en gebrek aan menselijke maat bij nieuwe bijstandsaanvraag (geanonimiseerd)*
datum brief	15-02-2026
advies	Ter afhandeling in handen van college

nummer	2026-046
hoofddocument	*260218 Brief UNICEF Nederland - Toolkit jeugddebat*
datum brief	18-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-047
hoofddocument	*260219 Reactienota zienswijze kaderbrief 2027-2030*
datum brief	19-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-048
hoofddocument	*260218 Brief Werkgeverscommissie - Jaarverslag 2025*
datum brief	18-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-049
hoofddocument	*260217 Bericht planbureau Fryslân - Geactualiseerd overzicht brede welvaart van uw gemeente*
datum brief	17-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260217 Bijlage - Rapportage Smallingerland

nummer	2026-050
hoofddocument	*250224 Brief ZZP Nederland - Notitie Beleidspuntenplan Gemeenten*
datum brief	24-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-051
hoofddocument	*260226 VNG ledenbrief - Ontwikkelingen asiel en Oekraïne-opvang*
datum brief	26-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-052
hoofddocument	*260227 VNG ledenbrief - Wijziging Model Verordening jeugdhulp*
datum brief	27-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260227 Bijlage 1 - Model-verordening-jeugdhulp-gewijzigd-model-februari-2026 1

260227 Bijlage 2 - Model-raadsbesluit-wijziging-model-verordening-jeugdhulp-gewijzigd-model-februari 2026

260227 Bijalge 3 - Model-toelichting-was-wordt-tabel-bij-model-raadsbesluit-wijziging-model-verordening-jeugdhulp-gewijzigd-model-februari-2026

260227 Bijlage 4 - Implementatiehandleiding-bij-model-verordening-jeugdhulp-gewijzigd-model februari-2026

nummer	2026-053
datum brief	27-02-2026
advies	Ter afhandeling in handen van college

nummer	2026-054
hoofddocument	*260206 CirculairFriesland - Jaarplan 2026*
datum brief	06-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-055
hoofddocument	*260303 Brief college - Vaststelling Warmteprogramma Smallingerland*
datum brief	03-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260303 Bijlage 1 - Warmteprogramma Smallingerland

260303 Bijlage 2 - Zienswijzennotitie Ontwerp-Warmteprogramma Smallingerland

nummer	2026-056
hoofddocument	*260303 Brief college - Beantwoording schriftelijke vragen VVD Regionale doorstroomlocatie statushouders in Opsterland*
datum brief	03-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-057
hoofddocument	*260303 Brief college - Subsidieaanvraag Woningbouwimpuls (WBI) 8e tranche Gebiedsontwikkeling Boornbergum*
datum brief	03-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-058
hoofddocument	*260305 Brief Recreatieschap Marrekrite - Zienwijzeprocedure Ontwerpbegroting 2027 & MJR 2028-2030*
datum brief	05-03-2026
advies	Ter advisering in handen van college

Bijlagen:

260305 Bijlage - Ontwerpbegroting 2027 & Meerjarenraming 2028-2030 Recreatieschap Marrekrite

nummer	2026-059
hoofddocument	*260308 Dorpsbelang Boornbergum-Kortehemmen - Manifest 2.0*
datum brief	08-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260308 Bijlage Manifest 2.0 - Masterplan Boornbergum

nummer	2026-060
hoofddocument	*260307 Brief inwoner - Verzoek tot maatregelen tegen rookoverlast en belemmering van voetgangers bij terrassen in het centrum*
datum brief	07-03-2026
advies	Ter afhandeling in handen van college

nummer	2026-061
hoofddocument	*260310 Brief college - Informatie over toezegging 'successen van preventie in het Sociaal Domein'*
datum brief	10-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-062
hoofddocument	*260310 Brief college - Update startnotities Sociale Koers*
datum brief	10-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260310 Bijlage bij update startnotities Sociale Koers - Bestuurlijke notitie Lang Leven Thuis Concept

nummer	2026-063
hoofddocument	*260310 Brief UNICEF Nederland -Jongerenpeiling lokale jeugdparticipatie*
datum brief	10-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260310 Bijlage - Infographic UNICEF jongerenpeiling lokale jeugdparticipatie 2026

nummer	2026-064
hoofddocument	*260123 Boardletter BakerTilly - Gemeente Smallingerland Boekjaar 2025*
datum brief	23-01-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-065
hoofddocument	*260317 Brief college - Regionale inkoop specialistische jeugdhulp en wonen*
datum brief	17-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260317 Bijlage 1 - Brief SDF update regionale inkoop specialistische jeugdhulp-SJH en wonen - januari 2026

260317 Bijlage 2 - Brief SDF update inkoop SJH en Wonen - maart 2026

nummer	2026-066
hoofddocument	*260317 Brief college - Volkshuisvestingsprogramma*
datum brief	17-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260317 Bijlage 1 - Volkshuisvestingsprogramma Smallingerland 2026 definitief 17 maart 2026

260317 Bijlage 2 - Reactienota Ontwerp Volkshuisvestingsprogramma Smallingerland

nummer	2026-067
hoofddocument	*250417 Brief college - Ongevraagd advies ASD inzake mobiliteitsvoorzieningen*
datum brief	17-03-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

260317 Bijlage - Antwoordbrief college aan Adviesraad Sociaal Domein

Drachten | Smallingerland

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
17 februari 2026	2025-096915		Margreet Zeefuik 0512 - 581 234

Onderwerp
Beleidsregels Alleenverdienersproblematiek 2025

Geachte raadsleden,

Op 8 februari 2024 hebben wij u geïnformeerd over onze aanpak alleenverdienersproblematiek. In deze brief informeren wij u over de voortgang, de tijdelijke rijksregeling en de lokale invulling hiervan.

Benaderen benadeelden
Jaarlijks ontvangen we van het Inlichtingenbureau een signaleringslijst met mogelijk benadeelden. Het Inlichtingenbureau zorgt ervoor dat gemeenten betrouwbare gegevens ontvangen om te controleren of iemand recht heeft op bijvoorbeeld een uitkering, of in dit geval een compensatie. In 2025 stonden 30 inwoners op de signaleringslijst. We hebben deze inwoners benaderd door eerst een brief te sturen. Vervolgens hebben we, naar inwoners die niet reageerden op de brief, een herinnering gestuurd. Ook hebben we hen telefonisch en via mail benaderd. In de bijlage treft u het resultaat daarvan.

Tijdelijke regeling alleenverdienersproblematiek
We hebben, op grond van de Participatiewet, de mogelijkheid benut om benadeelden via de individuele bijzondere bijstand te compenseren voor de daadwerkelijk misgelopen toeslagen die voortvloeiden uit de alleenverdienersproblematiek. Vanaf 2025 is de tijdelijke regeling alleenverdienersproblematiek van kracht. Hiervoor is de Participatiewet gewijzigd. Vanaf 2025 ontvangen benadeelden een tegemoetkoming die jaarlijks bij ministeriële regeling wordt vastgesteld. Voor 2025 is dat een bedrag van € 1.000,-. Wij betalen die tegemoetkoming achteraf, omdat dan de gegevens over 2025 beschikbaar zijn en we weten of er iets gewijzigd is in de situatie van de benadeelde. Wij hanteren deze werkwijze tot 2028. Dan eindigt de tijdelijke rijksregeling en wordt het probleem opgelost via de inkomstenbelasting.

Beleidsregels tijdelijke regeling alleenverdienersproblematiek
De wijze waarop wij uitvoering geven aan de tijdelijke rijksregeling is vastgelegd in de *Beleidsregels Tijdelijke regeling alleenverdienersproblematiek gemeente Smallingerland 2025, 2026 en 2027*. Deze beleidsregels vindt u in de bijlage.

Wij hopen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris burgemeester

Siebren van der Berg Fred Veenstra

Bijlagen: Beleidsregels Tijdelijke regeling alleenverdienersproblematiek gemeente Smallingerland 2025, 2026 en 2027
Resultaat aanpak alleenverdienersproblematiek

	IB	ZM	Status	2022	2023	2024	Totaal
1	g		Gecompenseerd	€ 83,00	€ 40,00	€ 1.044,00	€ 1.167,00
2	mg		Geen reactie	nvt	nvt	nvt	nvt
3	g		Gecompenseerd	€ 423,00	€ 346,00	€ 272,00	€ 1.041,00
4	mg		Geen reactie	nvt	nvt	nvt	nvt
5	mg		Niet gecompenseerd	nvt	nvt	nvt	nvt
6	mg		Geen reactie	nvt	nvt	nvt	nvt
7	mg		Geen reactie	nvt	nvt	nvt	nvt
8	g		Gecompenseerd	€ 462,00	€ -	€ -	€ 462,00
9	g		Gecompenseerd	€ 258,00	€ 290,00	€ 773,00	€ 1.321,00
10	g		Gecompenseerd	€ 747,00	€ 718,00	€ 685,00	€ 2.150,00
11	mg		Geen reactie	nvt	nvt	nvt	nvt
12	g		Gecompenseerd	€ 561,00	€ 12,00	€ 210,00	€ 783,00
13	g		Gecompenseerd	€ 469,00	€ 168,00	€ 294,00	€ 931,00
14	g		Gecompenseerd	€ -	€ 763,00	€ 838,00	€ 1.601,00
15	mg		Geen reactie	nvt	nvt	nvt	nvt
16	ng		Niet gecompenseerd	nvt	nvt	nvt	nvt
17	mg		Geen interesse	nvt	nvt	nvt	nvt
18	g		Gecompenseerd	€ 851,00	€ 768,00	€ 846,00	€ 2.465,00
19	mg		Geen interesse	nvt	nvt	nvt	nvt
20	mg		Overleden	nvt	nvt	nvt	nvt
21	g		Gecompenseerd	€ -	€ 49,60	€ 422,00	€ 471,60
22	g		Gecompenseerd	€ 766,00	€ 696,00	€ 755,00	€ 2.217,00
23	g		Gecompenseerd	€ 701,00	€ 694,00	€ 816,00	€ 2.211,00
24	g		Gecompenseerd	€ 852,00	€ 778,00	€ 846,00	€ 2.476,00
25	mg		Geen reactie	nvt	nvt	nvt	nvt
26	g		Gecompenseerd	€ 517,00	€ 720,00	€ -	€ 1.237,00
27	mg		Geen reactie	nvt	nvt	nvt	nvt
28	g		Gecompenseerd	€ 82,00	€ 48,00	€ -	€ 130,00
29	g		Gecompenseerd	€ 1.425,00	€ 792,00	€ -	€ 2.217,00
30		ng	Niet gecompenseerd	nvt	nvt	nvt	nvt
31	g		Gecompenseerd	€ 106,00	€ 269,00	€ 335,00	€ 710,00
			Totaal per jaar	€ 8.303,00	€ 7.151,60	€ 8.136,00	€ 23.590,60

Afgerond	**€ 23.591,-**

Afkorting	Betekenis
IB	Inlichtingenbureau
ZM	Zelfmelder
g	Gedupeerd
mg	Mogelijk gedupeerd
ng	Niet gedupeerd

Drachten | Smallingerland

Aan leden van de gemeenteraad

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
17 februari 2026			Peter Nicolai 0512 - 581 234

Onderwerp
Notitie Reikwijdte en Detailniveau onderzoek omgevingseffecten ROP

Geachte leden,

De gemeente werkt aan het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) en is voornemens later dit jaar het ROP als programma onder de omgevingswet vast te stellen. Voor dit programma wordt een milieueffectrapport (MER, ook wel OER) opgesteld.

Op 29 oktober 2025 is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) van het onderzoek naar de milieueffecten van het programma gepubliceerd en ter inzage gelegd. De NRD vormt het plan van aanpak voor het op te stellen onderzoek en beschrijft welke alternatieven en beoordelingsaspecten worden onderzocht en op welke wijze en met welke diepgang dit gebeurt.

Gelet op de aard van het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) heeft de gemeente ervoor gekozen het milieuonderzoek te verbreden met een breed welvaartsperspectief, waarbij naast milieuaspecten ook effecten op onder meer sociale veiligheid, een gezonde leefomgeving en sociale cohesie worden betrokken.

De NRD is gedeeld met uw raad. In de raadsvergadering van 2 december 2025 is de raad gevraagd geen wensen en bedenkingen uit te spreken bij de inrichting van het vervolgproces, waarvan het onderzoek naar de milieu- en omgevingseffecten onderdeel uitmaakt. Tijdens de raadsbehandeling is toegezegd dat het college inzicht geeft in de wijze waarop zij omgaat met advies van de Commissie mer en eventuele zienswijze. Middels deze raadsinformatiebrief wordt hier invulling aan gegeven.

Ingekomen zienswijze en advies Commissie mer
Gedurende de terinzageleggingsperiode van 29 oktober 2025 tot en met 9 december 2025 is een zienswijze ingediend door de samenwerkende dorpen Smallingerland (zie bijlage 1). De zienswijze heeft niet zozeer inhoudelijk betrekking op de voorgestelde onderzoeksopzet, maar gaat vooral over de wijze waarop het participatieproces is vormgegeven.

Daarnaast is de onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage gevraagd te adviseren over de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen onderzoek. Het vragen

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

van dit advies is niet verplicht, maar door het college wenselijk geacht met het oog op een zorgvuldig proces. De Commissie heeft haar advies uitgebracht op 21 januari 2026. Dit advies is voorafgaand ambtelijk toegelicht in een gesprek tussen de gemeente en de Commissie op 15 januari 2026. Het advies is in bijlage 2 van deze brief opgenomen.

Reactie op zienswijze en advies
De ingekomen zienswijze en het advies van de Commissie mer hebben niet geleid tot fundamentele of ingrijpende wijzigingen in de onderzoeksopzet. De gekozen aanpak blijft in hoofdlijnen ongewijzigd, wel geeft het advies van de Commissie mer aanleiding het onderzoek op een aantal onderdelen uit te breiden.

In bijlage 3 van deze brief treft u onze reactie aan op de ingekomen zienswijze en het advies van de Commissie mer. In reactie op de zienswijze geven wij in de nota aan hoe wij voornemens zijn het participatieproces vorm te geven en op welke specifieke momenten inwoners zullen worden betrokken. Daarnaast gaan we in op de concrete uitbreidingen van het onderzoek naar aanleiding van de adviezen van de Commissie mer.

Wij gaan er vanuit u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris burgemeester

Siebren van der Berg Fred Veenstra

Bijlagen:
- Bijlage 1 - Zienswijze NRD Samenwerkende Dorpen Smallingerland
- Bijlage 2 - Advies Commissie mer
- Bijlage 3 - Reactienota NRD

Zienswijze inzake de notitie reikwijdte en detail (NRD) en concept ruimtelijk ontwikkelperspectief (ROP)

Aan: college van B&W gemeente Smallingerland

Namens: Samenwerkende Dorpen Smallingerland: Opeinde, Rottevalle, Oudega, Drachtstercompagnie, De Veenhoop, Boornbergum - Kortehemmen

Datum: 8 december 2025

Geacht college,

Wij hebben kennisgenomen van de rapporten (Notitie Reikwijdte en Detail) en concept ROP (Ruimtelijk Ontwikkelperspectief) en dienen als samenwerkende dorpen een zienswijze in.

Onze zienswijze heeft betrekking op

- de paragraaf *Participatie in de mer*. Op pagina 7, lezen we ….'Schiet het voorgestelde plan van aanpak tekort?'
- participatie álle dorpen in het concept ROP

Participatie in de mer

In de paragraaf *Participatie in de mer-procedure*, p.7 lezen we: "Ook over het op te stellen OER zullen bijeenkomsten worden gehouden."

De aard van deze bijeenkomsten is onduidelijk, dit geldt ook voor de tijdstippen. Wij willen niet plotseling geconfronteerd worden met de uitkomst, maar wensen betrokken te zijn in het onderzoeksproces. Wij pleiten voor laagdrempelige informatiemomenten over de start, de onderzoeksmethode, de voortgang en het verdere verloop van het onderzoek OER/mer. Wij willen actief kunnen participeren in het proces en de uitkomst.

Daarnaast achten wij het van groot belang dat dorpsbewoners en lokale deskundigheid worden betrokken bij het onderzoek. Dit biedt de onderzoekende partij (Haskoning) de mogelijkheid om aanvullende kwalitatieve informatie te verzamelen vanuit praktijkervaringen in de dorpen, zoals geluids- en verkeersbeleving en kennis over aanwezige flora en fauna.

Verder verzoeken wij het proces en de momenten van weging en trechtering in de totstandkoming van het definitieve programma inzichtelijk te maken. Ook hierover willen wij tijdig en volledig geïnformeerd worden.

Samenvattend: we zien graag dat het NRD wordt aangepast/uitgebreid met een omschrijving van het participatieproces, de participatiemethode, een tijdlijn en een beschrijving van het afwegingsmodel.

Participatie alle dorpen in het concept ROP

Als samenwerkende dorpen constateren we dat in Boornbergum-Kortehemmen een masterplan wordt uitgewerkt met daarbij een uitgebreid stakeholdersproces. Voor de dorpen die veel impact kunnen ervaren op basis van variant twee, geldt dit niet. Wij zijn van mening dat ook hierin zou moeten worden voorzien vooral omdat er mogelijk een grotere uitbreiding van woningen gaat plaatsvinden in sommige dorpen dan in het oorspronkelijke ROP staat vermeld.

Aanvullende opmerkingen van afzonderlijke dorpen

Oudega: Wij willen helder aangeven dat wij, gelet op de schaal, draagkracht en identiteit van Oudega, circa 190 woningen voor ons dorp op dit moment zien als een reëel en verantwoord maximum. Uitbreiding daarboven, zoals geschetst in het concentratiescenario, achten wij voor Oudega moeilijk verenigbaar met het behoud van leefbaarheid, dorpskarakter en sociale samenhang.

Boornbergum: Hoe verhoudt de NRD zich tot het masterplan? Uiteindelijk moet het bij elkaar komen, maar hoe dan? Ook hier verwijzen we naar transparantie van het afwegingsmodel.

Opeinde: Ook voor Opeinde geldt dat er wel wat ruimte is voor woningen de komende pakweg twintig jaar, maar niet in grote getale. Hiervoor geldt ook dat het dorpskarakter bewaard moet blijven. Verkeersveiligheid, bereikbaarheid en dergelijke spelen ook een belangrijke rol.

Wij vertrouwen erop u voldoende te hebben geïnformeerd en zien met belangstelling uw reactie tegemoet.

Een hartelijke groet,

Willem de Boer, secretaris Dorpsbelang Opeinde

Seppie Boomsma, voorzitter Dorpsbelangen Drachtstercompagnie

Jan Tjeerdsma, voorzitter Dorpsbelang De Veenhoop

Martien Tolboom, voorzitter Dorpsbelang Oudega

Riekele de Jong, voorzitter Dorpsbelang Nijegea

Louise Schaafsma, voorzitter Vereniging dorpsbelangen Boornbergum-Kortehemmen

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Ruimtelijk ontwikkelperspectief gemeente Smallingerland

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

21 januari 2026 / projectnummer: 3963

1 Advies voor de inhoud van het MER

De gemeente Smallingerland wil een Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) vaststellen. Hierin maakt ze keuzes hoe ze een aantal ruimte vragende opgaven (wonen, werken en energieopwekking) een plek geeft in het gemeentelijk grondgebied. Voor het besluit hierover wordt een milieueffectrapport (MER) opgesteld. Het college van Burgemeester en Wethouders van Smallingerland heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie') gevraagd te adviseren over de inhoud van het op te stellen MER.

Essentiële informatie voor het MER

Zorg dat het MER alle onderdelen bevat zoals voorgeschreven in de inhoudsvereisten voor een MER[1]. Verder gaat de Commissie ervan uit dat de gemeente het onderzoek in het MER uitvoert volgens de opzet in de NRD. De Commissie beschouwt, gelet op de inhoudsvereisten en in aanvulling op de NRD de volgende punten als essentiële informatie in het MER. Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in het besluit over het ROP het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- **Doelstellingen.** Onderbouw de doelstellingen van en de kaders voor het programma. De NRD behandelt de hoofdthema's wonen, energie en bedrijven los van elkaar. Geef aan hoe deze uit eerdere plannen en afspraken volgen en hoe milieueffecten daarbij een rol hebben gespeeld. Breng ook de samenhang en de potentiële conflicten tussen deze en de andere doelen van Omgevingsvisie Smallingerland goed in beeld. De milieueffecten van de plannen en afspraken zijn namelijk niet eerder in een MER onderzocht en expliciet meegewogen.
- **Scenario voor de ontwikkeling van de gemeente door de Lelylijn.** De aanleg van de Lelylijn is onzeker, maar als deze er komt kan dit veel nieuwe inwoners aantrekken. Dit kan grote effecten hebben op Drachten en omgeving. Breng in een scenario in beeld wat de komst van de Lelylijn zou kunnen betekenen inclusief de relevantie voor besluiten over het ROP. Geef aan wat er nodig is om te voorkomen dat nu geen onomkeerbare besluiten worden genomen die een mogelijke toekomstige schaalsprong van Drachten onmogelijk maken. Betrek dit bij de alternatieven.
- **Alternatieven.** Onderbouw navolgbaar hoe de (al in de NRD voorgestelde) alternatieven tot stand zijn gekomen. Doe dit op basis van de ambities, doelen en in relatie tot de referentie situatie. Keuzes voor de ene ambitie kunnen effecten hebben op de mogelijkheden voor het realiseren van een andere ambitie. Breng dit in beeld. Onderzoek ook andere oplossingsrichtingen dan nu in de NRD staan en breng zo de volledige milieueffecten in beeld. Werk daarbij integraal en betrek bij alle alternatieven ook landgebruik/landbouw, waterbeheer, natuur en mobiliteit als ontwerpfactoren. Denk bij andere alternatieven aan:
  - **andere verdelingen van nieuwe woningen binnen de gemeente.** Denk daarbij aan meer woningen in Drachten (waaronder de mogelijkheid van vergaand verdichten in de kern) versus verspreiden van woningen over meerdere dorpen, aantal woningen en type woningen, et cetera;
  - **het opwekken van energie**. Werk de ambitie voor 'energieneutraal in 2050' uit. Ga na welke mix van opwekken (wind, zon, warmte) het beste past binnen de gemeente en werk hiervoor meerdere alternatieven uit;

[1] Deze zijn opgenomen in het Omgevingsbesluit, artikel 11.16 voor project-MER en artikel 11.3 voor plan-MER.

- **de (globale) opzet en/of herstructurering van de bedrijventerreinen**. Er kunnen grote verschillen in milieueffecten optreden, afhankelijk van keuzes in bijvoorbeeld bedrijven, ontsluitingswegen en soort bouw. Werk hiervoor een of meer alternatieven uit en laat zien wat de milieueffecten zijn.
- **Voorkeursalternatief.** Zorg voor een integraal voorkeursalternatief en vervolgens ook voor een vertaling naar logische mogelijkheden in het (definitieve) Ontwikkelperspectief.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. Ze bouwt in haar advies voort op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD).[2] Ze herhaalt slechts punten die al in de NRD aan de orde komen als dat voor een goed begrip van het advies nodig is of als ze voorstelt de aanpak op onderdelen aan te passen.

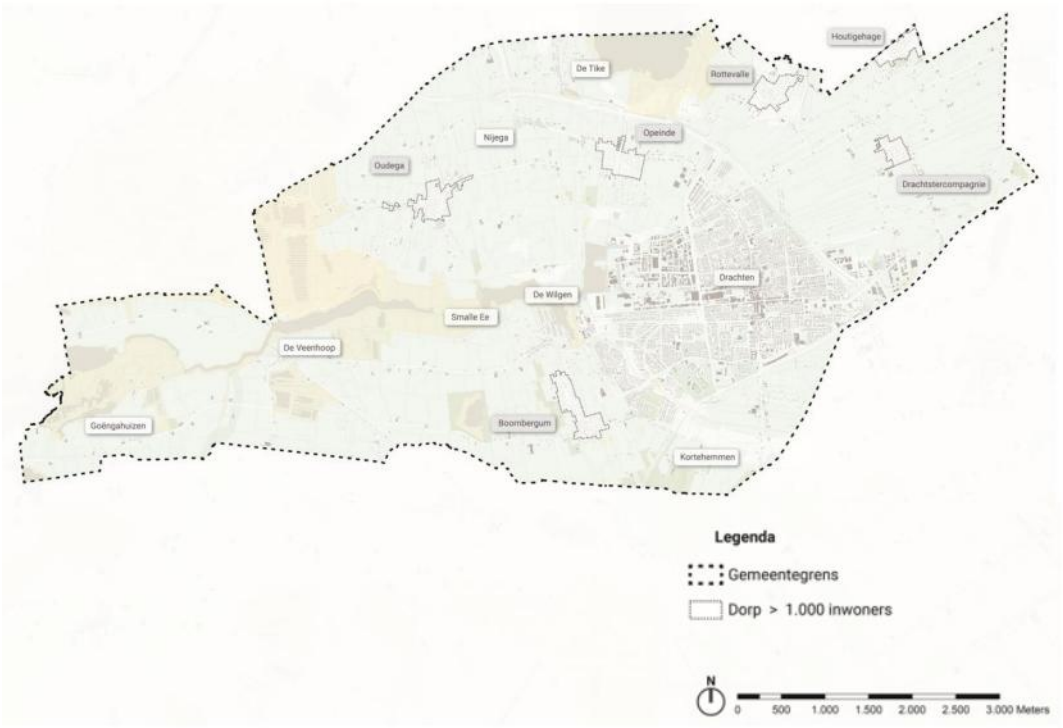

Figuur 1 Gemeente Smallingerland en haar dorpen (bron NRD).

Aanleiding MER

In de Omgevingsvisie voor Smallingerland zijn ambities voor de periode tot 2050 beschreven. Het gaat om het realiseren van 3.410 woningen, 44 hectare bedrijventerrein en een restopgave voor het opwekken van energie van 0,059 TWh. Het ROP geeft richting aan het realiseren van deze opgaven en werkt deze ruimtelijk uit. Er ligt intussen een concept-ROP. Op basis hiervan wordt het MER opgesteld. Het definitieve ROP maakt gebruik van de resultaten van dit MER.

Het ROP is een programma in de zin van de Omgevingswet. In dit geval moet een MER worden opgesteld omdat het programma kaders stelt voor onder andere industrieterreinen (categorie J10) en stedelijke

[2] Haskoning, 15 oktober 2025, *Notitie Reikwijdte en Detailniveau, Mer-procedure bij ROP Smallingerland,* Gemeente Smallingerland.

ontwikkelingsprojecten (categorie J11) en mogelijk voor de oprichting, wijziging of uitbreiding van een windpark (categorie C2) volgens bijlage V bij het Omgevingsbesluit. Ook is een plan-MER vereist omdat de gevolgen voor Natura 2000-gebieden, aldus de NRD, in een Passende beoordeling worden beschreven.

Rol van de Commissie
De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval het college van burgemeester en wethouders van Smallingerland – besluit over het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer 3963 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Doel, beleid, scenario en besluiten

2.1 Doelen

Integrale aanpak

De Gemeente Smallingerland wil haar ambities voor wonen, bedrijvigheid en energie een plek geven. In de NRD staat dat de ruimte in de gemeente echter beperkt is en dat niet alles overal kan. De verschillende ambities kunnen beslag leggen op dezelfde ruimte en daarmee kunnen ze botsen. Keuzes zijn dan ook nodig over wat waar komt. De Omgevingsvisie heeft hier uitspraken over gedaan, maar nog niet de ruimtelijke vertaling gegeven. Het concept ROP doet dat wel. Op basis van enkele andere thema's worden daarin concrete voorstellen gedaan voor de locaties voor wonen, bedrijvigheid en energie. De gemeente wil het MER benutten om de gemaakte en te maken keuzes integraal op omgevingseffecten te toetsen. Aan de hand van de resultaten zal de gemeente een VKA maken dat ook in het MER zal worden getoetst.

In het ROP en de NRD zijn veel thema's (onder andere landbouw, waterbeheer, mobiliteit en natuur) niet beschouwd. Ook is de Omgevingsvisie Smallingerland niet op omgevingseffecten onderzocht. De integrale afweging met die andere thema's schuift zo door naar de verdere gebiedsuitwerkingen. Daarom is een integrale aanpak in deze fase essentieel. Het volstaat niet om, zoals de NRD stelt, de niet behandelde thema's alleen als koppelkansen te beschouwen. Keuzes die gemaakt worden voor de drie hoofdthema's kunnen namelijk aanzienlijke beperkingen geven voor toekomstige keuzes voor de bovengenoemde thema's. Dat geeft een risico dat het ROP ruimteclaims op wonen, werken en energie vastlegt die niet toekomstbestendig zijn. De Commissie adviseert het MER als ontwerpinstrument te gebruiken en daarbij ook de hierboven genoemde thema's uit te werken.

Onderbouwing doelen

Beschrijf in het MER duidelijk de achtergronden en aanleiding voor het Ruimtelijk Ontwikkelsperspectief. Ga daarbij in elk geval in op welke besluiten al zijn genomen in bijvoorbeeld de Omgevingsvisie Smallingerland, de Regionale woondeal[3] en Programmering

[3] Regionale woondeal 2022 – 2030, Regio Zuidoost Fryslân.

bedrijventerreinen Zuidoost-Friesland[4] en in hoeverre milieuoverwegingen hierbij een rol hebben gespeeld. Beschrijf ook de resultaten van het participatieproces[5] dat heeft geleid tot het Concept ROP.

In de NRD staan de doelen: 3.000 woningen (dit is een extra ambitie bovenop de lokale behoefte), 44 hectare bedrijfsterrein en energieneutraal zijn in 2050. De onderbouwing van dergelijke uitgangspunten is essentieel in het MER, zodat de kaders voor de te onderzoeken alternatieven en de speelruimte voor iedereen helder zijn. Onderbouw daarom deze doelen zorgvuldig en werk ze concreter uit.
Geef hiervoor aan:

- het aantal, type (en aantal per type) en de locaties van woningen;
- de ruimte die noodzakelijk is om de woningen te realiseren;
- het type aan te trekken bedrijvigheid;
- hoe de op te wekken hernieuwbare energie voor het behalen van de doelstelling energieneutraal is opgebouwd (zon, wind). De NRD bevat verschillende getallen. Dit is nu niet navolgbaar.

Geef de onderbouwing vanuit:

- het invullen van de autonome groei, zonder dat het ROP wordt uitgevoerd;
- de gewenste bijdrage aan de ruimtelijk/economische structuur en leefbaarheid;
- de verwachte vraag.

2.2 Scenario Lelylijn

Er zijn twee grote mogelijke ontwikkelingen die (op langere termijn) een aanzienlijk effect kunnen hebben op de gemeente. Het gaat om de aanleg van de Lelylijn, die de randstad en het noorden verbindt en om de aanleg van een 380 kV hoogspanningsverbinding door TenneT. Over beide ontwikkelingen is nog niet definitief besloten.

In de NRD staat dat het MER een gevoeligheidsanalyse zal bevatten waarin de consequenties van het wel of niet doorgaan van deze ontwikkeling wordt onderzocht. Dit geeft inzicht in de mogelijke effecten op andere ontwikkelingsmogelijkheden. Voor de 380 kV hoogspanningsleiding is een gevoeligheidsanalyse voldoende.

De Commissie constateert echter dat de komst van de Lelylijn een grote impact zal hebben op Drachten en de omliggende regio. De stad zal in dat geval een ingrijpende schaalsprong maken. Een gevoeligheidsanalyse is daarom niet voldoende om de effecten goed in te schatten. Hoewel de realisatie van de lijn onzeker is, is belangrijk om de mogelijke gevolgen voor de bestaande stad en omgeving tijdig te verkennen, zodat de huidige ambities en doelstellingen toekomstbestendig kunnen worden uitgevoerd. Een concreet voorbeeld hiervan is het centrum: welke effecten zal een mogelijke schaalsprong hebben op het functioneren en de ontwikkeling van het centrum? Werk een scenario uit voor de komst van

[4] Programmering bedrijventerreinen Zuidoost-Friesland, Regionale afspraken 2022 – 2035, namens de gemeenten Weststellingwerf, Ooststellingwerf, Heerenveen, Smallingerland, Opsterland.

[5] Inclusief de Reactienota: Reactienota, Concept Ruimtelijk ontwikkelperspectief, Gemeente Smallingerland, oktober 2025.

de Lelylijn. [6] Geef aan wat er nodig is om te zorgen dat nu geen onomkeerbare besluiten worden genomen die een eventuele schaalsprong van Drachten onmogelijk maken.

2.3 Beleidskader

Geef in het MER aan welke bestaande beleidskaders op internationaal, nationaal, provinciaal, regionaal en lokaal niveau relevant zijn voor het ROP. Beschrijf welke randvoorwaarden hieruit naar voren komen.

Enkele suggesties voor te beschouwen beleid(skaders) zijn:

- Internationale regelgeving: waterkwaliteit en -kwantiteit (Kaderrichtlijn Water), klimaat (zoals emissies broeikasgassen) en eventuele verplichtingen die volgen uit het Werelderfgoedverdrag;
- De nationale omgevingsvisie (NOVI), Nota Ruimte;
- Nationaal Plan Energiesysteem en Nationaal Programma Energie Strategie;
- Doelen voor natuur (Vogel- en Habitatrichtlijn, Basiskwaliteit natuur, NNN) en de nationale vertaling daarvan.
- Provinciaal beleid voor wind- en zonne-energie en Regionale energiestrategie (RES);
- Beleidsbrief Bodem en Water Sturend;
- Omgevingsvisie Friesland en Omgevingsvisie Smallingerland;
- Het Regionaal Mobiliteits Programma 1.0 Fryslân.

2.4 Te nemen besluit(en)

De procedure voor de milieueffectrapportage wordt doorlopen voor het Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief. Geef aan wat de status van het ROP is en hoe het zal doorwerken in het ruimtelijk kader van de gemeente. Na het vaststellen van het ROP zullen andere besluiten genomen worden voor de realisatie van het plan en zal het worden uitgewerkt in programma's. Geef aan welke besluiten en programma's dit zijn, wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de planning is.

3 Alternatieven

3.1 Integrale afwegingen en ontwerpvariabelen

In de NRD staat dat het MER de volgende alternatieven zal uitwerken:

- twee alternatieven voor wonen (concentreren en verspreiden;
- één optie voor bedrijvigheid, omdat het terrein al is vastgelegd in programmeringsafspraken voor de regio Zuidoost-Friesland;

[6] Het is vanzelfsprekend aan de orde de actualiteit goed te volgen. Mocht het besluit vallen dat de Lelylijn niet doorgaat, dan vervalt dit advies.

- onderzoek naar potentiële locaties voor een energielandschap.

Daarnaast maken volgens de NRD een aantal thema's geen deel uit van dit MER (landgebruik/landbouw, waterbeheer (bodem en water), natuur/groen en mobiliteit). De zogenaamde hoeken van het speelveld komen daarmee onvoldoende in beeld. Keuzes voor één thema (bijvoorbeeld woningbouw) kunnen gevolgen hebben voor de mogelijkheden op een ander terrein (waterbeheer of ruimte voor energie-infrastructuur). Breng dergelijke consequenties in beeld. Voorkom hiermee dat de integrale afwegingen doorschuiven naar de verdere gebiedsontwikkelingen- en programma's. Dit vermindert het risico dat later moet worden teruggekomen op keuzes die nu gemaakt worden. Bovendien komen de milieueffecten zo beter en volledig in beeld.

De Commissie adviseert om bij de voorgestelde alternatieven (in paragraaf 3.2 tot en met 3.4) ook genoemde thema's (landgebruik/landbouw, waterbeheer, natuur en mobiliteit) als ontwerpvariabelen te gebruiken.

Daarnaast adviseert de Commissie om ook een of meer thematische alternatieven of een combinatie daarvan volwaardig uit te werken. Te denken valt aan een alternatief met water, bodem en groen (landschap) als belangrijkste thema: hoe past het beoogde programma hierin? Ook duurzame mobiliteit kan een centraal thema zijn: wat is de optimale inpassing van het programma als automobiliteit drastisch wordt teruggedrongen?

Het betrekken van alle thema's bij de alternatieven voor wonen, werken en energie én het ontwikkelen van een of meer thematische alternatieven kunnen waardevolle inzichten opleveren voor een milieuvriendelijkere positionering van het beoogde (bouw)programma.

Hou tot slot bij ontwikkelen van de alternatieven rekening met het scenario van de aanleg van de Lelylijn en de schaalsprong die daarvan het gevolg kan zijn. Geef aan of en met welke nieuwe ruimtereserveringen wordt rekening gehouden.

3.2 Wonen

Onderbouw de alternatieven

De NRD gaat uit van twee alternatieven: concentreren en verspreiden van woningen. De alternatieven zijn globaal uitgewerkt in het ROP. De NRD onderbouwt niet hoe deze alternatieven tot stand zijn gekomen, gelet op een aantal beslissende factoren en op verschillende opties voor het invullen van de woningbouwopgave. Geef deze onderbouwing alsnog door de alternatieven opnieuw op te bouwen, zie hieronder.

Werk meer alternatieven uit die de uiterste mogelijkheden in beeld brengen

Bouw de alternatieven vanuit een aantal factoren[7] op en zoek de 'hoeken van het speelveld' op. Neem de ruimte om ook buiten de nu aangenomen kaders te ontwerpen. Verder adviseert de Commissie alternatieven uit te werken met:

[7] Factoren zijn onder andere keuze van de locaties, behoud of creëren van kritische voorzieningen, minimaal ruimtegebruik of minimale invloed op milieuaspecten, optimaliseren vanuit bijvoorbeeld het beperken van mobiliteit of stimuleren van

- Een verdergaande verdichting van woningbouw in Drachten dan de NRD noemt, vooral in en rond het centrum. Binnenstedelijke verdichting kan onder andere de mobiliteit terugdringen, een economische impuls geven aan het centrum en minder belasting van het landelijk gebied geven. Ze adviseert dit als een extra alternatief uit te werken.
- Verdeling van woningbouw over de dorpen. Dit kan de structuur en leefbaarheid van de verschillende kernen versterken.

Geef aan wat de omgevingseffecten zijn van de alternatieven.

3.3 Energie

Onderbouw ambitie energieneutraliteit

De gemeente heeft als ambitie om energieneutraal te zijn, en dit is ook het uitgangspunt voor het alternatief voor energie. Deze ambitie heeft grote implicaties voor de leefomgeving, aangezien dit vraagt om een forse toename van de hernieuwbare op te wekken elektriciteit binnen de gemeente.

Hoewel de huidige problemen rondom netcongestie vragen om meer koppeling van vraag en aanbod, is het niet noodzakelijk om (op jaarbasis) de volledige vraag van elektriciteit lokaal in te kunnen vullen. Energieneutraliteit zal de problemen rondom netcongestie ook niet oplossen, aangezien er op momenten met weinig wind en zon alsnog elektriciteit via het elektriciteitsnet aangevoerd moet worden. Daarnaast kan een te grote hoeveelheid hernieuwbare opwekking van energie in de gemeente nieuwe problemen met netcongestie veroorzaken door een groot aanbod op momenten met veel zon (en eventueel wind).

De Commissie adviseert daarom:
- een duidelijke definitie te geven van energieneutraliteit. Er zijn meerdere definities mogelijk: geef aan of alleen de elektriciteitsvraag meegenomen wordt of ook andere energiedragers, bijvoorbeeld warmte.[8] Definieer van welke elektriciteitsvraag uitgegaan wordt (huidig of toekomstig, en indien toekomstig welke prognose);
- de ambitie voor energieneutraliteit zorgvuldig te onderbouwen;
- de op te wekken hoeveelheid energie als variabele mee te nemen. Beschouw ook andere hoeveelheden en een andere verhouding tussen verschillende soorten energie. Dit is onder andere van belang voor de benodigde ruimteclaims en de netcongestie.

Werk verschillende alternatieven uit

In de NRD staat dat er één alternatief voor energie zal worden uitgewerkt. Er zijn echter verschillende keuzes te maken met andere gevolgen voor het milieu. De Commissie adviseert daarom om meer alternatieven uit te werken. Werk in elk geval een alternatief uit mét windenergie. Varieer ook met de hoeveelheden op te wekken energie. Werk een aantal locaties uit. Onderzoek daarbij de hoeveelheden hernieuwbare op te wekken energie in totaal en in verschillende verhoudingen tussen zon en wind.[9] Het optimaliseren van de verhouding

duurzame mobiliteit/OV- en fietsbereikbaarheid, type woningen en dichtheden/variatie daarin, beïnvloeding van trend van dubbele vergrijzing, het aantrekken van specifieke groepen met oog op de werkgelegenheid in omgeving.

8 Indien dit niet gebeurt, is het van belang dat wel duidelijk is hoe de afstemming met dit traject plaatsvindt.

9 Voor een stabiel energiesysteem is het van belang dat er een combinatie is van elektriciteit opgewekt door wind en door zon, zodat op meer momenten in het jaar elektriciteit opgewekt wordt.

tussen wind- en zonne-energie is belangrijk voor de balans tussen vraag en aanbod en om netcongestie in de toekomst te voorkomen. Laat zien wat dit betekent voor de energie-doelstellingen van de gemeente Smallingerland.

3.4 Bedrijventerrein

Onderbouwing omvang en inrichting

Onderbouw de omvang en inrichting van het bedrijventerrein, waar de NRD nu van uitgaat. Dit is van belang voor het bepalen van bijvoorbeeld de ligging en voor het bepalen van ontsluitingswegen en de gevolgen voor milieu en leefomgeving.

Alternatieven

Locatie-alternatieven voor dit bedrijventerrein zijn, volgens de NRD, niet aan de orde. De Commissie wijst erop dat voor dit bedrijventerrein en de locatiekeuze ervan nooit een MER is opgesteld. Dat betekent dat dit MER het eerste is waarin volwaardig de milieueffecten van de invulling van deze ambitie in beeld worden gebracht. Dit maakt het nodig de inrichting concreter te onderzoeken dan nu is voorgesteld.

Ook hier geldt dat de zoektocht naar andere oplossingen nieuwe inzichten kan geven. Betrek bij het onderzoek naar andere oplossingen de volgende factoren en overwegingen:

- sectoren, soort en type bedrijven;
- verdichten en intensiveren bestaande bedrijfsterreinen om aan een deel van de vraag te voldoen;
- mogelijkheden van verdichten en intensiveren;
- de ambities voor (aan te trekken) bedrijven;
- ambities voor de innovatie maakindustrie.

Besteed bij de omvang en aard/inrichting van de bedrijventerreinen aandacht aan de samenhang met de genoemde extra woningbouwambitie en zorg dat de alternatieven voor wonen en bedrijventerreinen consistent met elkaar zijn.

3.5 Voorkeursalternatief (VKA)

De Commissie heeft begrepen dat de gemeente na dit onderzoek keuzes gaat maken en deze in één, integraal voorkeursalternatief zal opnemen, inclusief de milieu- en omgevingseffecten hiervan. Daarmee maakt ook het VKA deel uit van het MER. De Commissie onderschrijft het belang hiervan. Betrek bij het ontwikkelen van een VKA ook de adviezen in paragraaf 3.1 om het onderzoek integraal te maken. Maak keuzes en afwegingen in het VKA expliciet en geef steeds aan wat de consequenties zijn voor de ruimte voor andere thema's en wat de effecten op de leefomgeving zijn. Over sommige onderwerpen, zoals energie vindt nu nog geen besluitvorming plaats. Geef in het VKA hoe met dergelijke onderwerpen toch al rekening wordt gehouden.

Geef duidelijk aan hoe het MER en het voorkeursalternatief een rol spelen bij de besluitvorming en hoe dit gebruikt zal worden bij toekomstige besluiten. Overweeg vanwege

de onderwerpen waarover later wordt besloten om al een aanzet te geven voor de beleids- en evaluatiecyclus.

4 Referentiesituatie en milieugevolgen

4.1 Referentiesituatie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied. Beschrijf ook de te verwachten milieutoestand als gevolg van een heldere gedefinieerde autonome ontwikkeling. Beide vormen samen de referentie voor de te verwachten milieueffecten. Doe dit zo integraal mogelijk, bijvoorbeeld met behulp van het bekende 'rad van de leefomgeving'. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige milieutoestand zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Hierbij horen ook plannen waar al over besloten is en dus met redelijke mate van zekerheid uitgevoerd gaat worden. Ga bij de beschrijving uit van te verwachten veranderingen in de huidige activiteiten in het studiegebied en van eventuele nieuwe activiteiten waarover al is besloten.

4.2 Effectbepaling

De milieueffecten van de alternatieven moeten onderling én met de referentiesituatie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is om te laten zien in hoeverre de alternatieven andere effecten veroorzaken. Gebruik hiervoor bij voorkeur kwantitatieve informatie en betrek daarbij de (beleids)doelen én de grens- en streefwaarden van het milieubeleid. Geef daarnaast voor ieder alternatief aan in welke mate de gestelde doelen kunnen worden gerealiseerd (doelbereik). Gebruik hiervoor eenduidige en, zo veel als mogelijk, kwantificeerbare toetsingscriteria. Ga ook in op eventuele onzekerheden in de effectbepaling. Vertaal dit zo mogelijk in een bandbreedte voor de genoemde gevolgen en geef aan wat dit betekent voor de vergelijking van de alternatieven.

Tabel 4 van de NRD bevat een duidelijk beoordelingskader met leefomgevingsthema's. De Commissie geeft in de paragrafen hieronder een aantal adviezen, die aanvullend zijn op deze tabel.

4.3 Mobiliteit

De realisatie van woningen en het bedrijventerrein heeft gevolgen voor mobiliteit. Geef aan welke gevolgen de alternatieven hebben voor de mobiliteit. Leg hierbij de relatie met de doelen (waaronder de leefbaarheid) en de gemaakte ruimtelijke keuzes. Ga daarbij in op de intensiteiten voor/doorstroming van het autoverkeer, gebruik van openbaar vervoer en langzaam verkeer (lopen/fietsen). Geef aan wat de mogelijkheden zijn voor duurzame mobiliteit, waaronder ook het delen van voorzieningen (en de haalbaarheid daarvan). Ga indien relevant ook in op de gevolgen van de keuzes voor de verkeersveiligheid.

4.4 Gezondheidsbevordering

Bij een groeiende stad is het van belang te zorgen voor voldoende ruimte voor recreatie. Beschrijf de mogelijkheden voor ruimte voor passieve en actieve recreatie, sport en spel (kwantitatief). Doe dit zo mogelijk aan de hand van normen, voor de huidige situatie en de toekomstige behoefte. Geef aan wat hiervan de ruimtelijke consequenties zijn.

4.5 Klimaatadaptie

Beschrijf:

- De gevoeligheid van het studiegebied voor de gevolgen van klimaatveranderingen. Ga in op wateroverlast, hittestress en droogte; de adaptatiemaatregelen die worden genomen om de gevolgen van klimaatverandering in de verschillende alternatieven te mitigeren;
- in welke mate het plan (bijvoorbeeld via ruimtebeslag) uitvoering van mogelijk toekomstig noodzakelijke adaptatiemaatregelen (bijvoorbeeld waterberging) kan verhinderen of bemoeilijken.

4.6 Sociale en economische aspecten

Sociale en economische aspecten zijn onderling nauw verbonden en daarnaast met de ambitie voor de benoemde woningbouwopgave:

- verbondenheid (sociale samenhang) en identiteit;
- maatschappelijke basisvoorzieningen;
- woningvraag en -aanbod;
- gezondheidsvoorzieningen en andere maatschappelijke voorzieningen;
- de staat en accenten van de lokale economie, de verwachte ontwikkeling en potentie voor groei, vooral in relatie tot het voornemen.

Geef hiervan een zo concreet mogelijke beschrijving.

Tot slot wil de Commissie opmerken dat bij het beoordelingsaspect woningvraag/-aanbod het beoordeelde effect direct overeen lijkt te komen met de aanname van de alternatieven (aantal woningen). Op die manier is de uitkomst gelijk aan de aanname vooraf, en levert een effectbeoordeling geen meerwaarde. De Commissie adviseert om nader in te gaan op de wijze van de beoordeling.

4.7 Ruimteclaims

Het onderwerp ‘ruimte’ wordt impliciet op verschillende plekken in de NRD behandeld. Het hoofddoel van het ROP is echter om te onderzoeken waar aanwezige ruimte en ruimteclaims conflicteren. Voeg daarom dit onderwerp apart als onderdeel toe aan het beoordelingskader en effectbeschrijving. Werk de beoordeling zo concreet mogelijk uit. Werk hierbij de integrale ruimteclaim van alle sectoren apart en gezamenlijk uit. Het volstaat niet om voor werk,

wonen, energie en andere sectoren apart te beoordelen omdat dan de check mist of het ook samen kan. De Commissie wijst erop dat het hierbij van belang is de energie-infrastructuur[10] bij de ruimtelijke plannen en de beoordeling daarvan te betrekken en hiervoor tijdig ruimte te vinden. Dit is belangrijk om keuzes te maken in welke ruimte waarvoor nodig is.

4.8 Circulariteit

Een circulaire economie raakt alle schaalniveaus en diverse thema's, en gericht beleid is essentieel om daadwerkelijke verbetering te realiseren. Zo kunnen woningen en bedrijven worden gebouwd met zoveel mogelijk hernieuwbare materialen, kan worden gewerkt met een gesloten grondbalans en kunnen nieuwe bedrijven worden gestimuleerd om zoveel mogelijk circulair te opereren. Beschouw op hoofdlijnen wat haalbaar is binnen het voornemen en hoe. Gebruik het Nationale Programma Circulaire economie als uitgangspunt en voor inspiratie.

4.9 Natuur

4.9.1 Natuurwaarden

Geef een globale landschapsecologische/ecohydrologische analyse van het studiegebied en eventueel de verschillende landschapstypes erin.[11] Geef de waardevolle gebiedsdelen op kaart aan. Breng (per deelgebied) in beeld van de belangrijkste processen en problemen, de natuurwaarden, de verschillende leefgebieden en de aanwezige soortgroepen. Geef vervolgens aan welke kenmerkende habitattypen en soorten aanwezig zijn, en hun onderlinge relaties. [12]

Beschrijf de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied. Geef aan voor welke (beschermde) dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen is en wat deze gevolgen voor de populaties en de uitvoerbaarheid van het ROP betekenen. Ga in op gevolgen voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en andere waardevolle natuurgebieden, ook als deze gebieden niet of niet volledig in het plangebied liggen (via externe werking). Beschrijf mitigerende en/of compenserende maatregelen die eventuele aantasting kunnen beperken of voorkomen.

Geef per gebied de begrenzingen van het gebied aan op kaart, inclusief een duidelijk beeld van de ligging van het plangebied ten opzichte van de beschermde gebieden.

4.9.2 Gebiedsbescherming

Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Maak onderscheid tussen de

[10] Kabels, leidingen, transfomatorstations.

[11] Hiervoor kan een globale landschapsecologische systeemanalyse (LESA) worden gebruikt.

[12] Benut hiervoor de (eventueel) beschikbare informatie uit bijvoorbeeld de natuurdoelanalyses Natura 2000 en/of de gebiedsprogramma's NPLG.

verschillende gebieden en geef hiervan de status aan. Ook als het voornemen niet in of direct naast een beschermd gebied ligt, kan het gevolgen hebben op een beschermd gebied (via zogenoemde externe werking) die in het MER moeten worden beschreven.

Natura 2000-gebieden
Geef voor relevante Natura 2000-gebied(en):
de instandhoudingsdoelstellingen voor de verschillende soorten en habitattypen en geef aan of sprake is van een behoud- of verbeterdoelstelling;
de actuele en verwachte oppervlakte en kwaliteit van habitattypen en leefgebieden;
de actuele en verwachte populatieomvang aan de hand van meerjarige trends.

Denk hierbij in elk geval aan Van Oordt's Mersken, De Alde Feanen en Wijnjeterper Schar.

Onderzoek of er gevolgen voor de Natura 2000-gebieden zijn ten opzichte van de referentie-situatie. Soms kan op grond van objectieve gegevens niet worden uitgesloten dat het voornemen, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor Natura 2000-gebieden. Dan moet een Passende beoordeling opgesteld worden, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied.
De Commissie adviseert om de eventuele Passende beoordeling op te nemen in het MER, zodat alle milieu-informatie over het plan of project bij elkaar staat. Onderzoek in de Passende beoordeling of het aannemelijk is dat het ROP de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zal aantasten. In de Passende beoordeling mogen bij deze beoordeling mitigerende maatregelen worden meegenomen.

4.10 Landschap en cultureel erfgoed

Het cultuurlandschap van Smallingerland is grotendeels van zeer hoge waarde. Daarnaast zijn de groene zomen tussen de stad en de dorpen van groot belang voor het behoud van de identiteit van de dorpen en voor de beleefbaarheid en doorwaadbaarheid van het landschap. Beschouw deze, en andere relevante, kwaliteiten en analyseer welke (negatieve) effecten het ontwikkelprogramma kan hebben op deze waarden. Hou ook rekening met mogelijke effecten op monumenten en ander erfgoed. Stel waar nodig mitigerende maatregelen voor om deze waarden te behouden en te versterken.

4.11 Vergelijking van alternatieven

De milieueffecten van de alternatieven moeten onderling én met de referentiesituatie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is laten zien in hoeverre de alternatieven tot verschillende andere effecten leiden. Vergelijk bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie en betrek daarbij de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid.

Geef daarnaast voor ieder van de alternatieven aan in hoeverre welke mate de gestelde doelen kunnen worden bereikt gerealiseerd, voor zover mogelijk. Gebruik ook hiervoor eenduidige en, zo veel als mogelijk, kwantificeerbare toetsingscriteria.

5 Overige onderwerpen

5.1 Leemten in milieu-informatie

Laat zien over welke milieuaspecten er onvoldoende informatie is door gebrek aan gegevens. Spits dit toe op milieuaspecten die in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen, zodat de consequenties van het tekort beoordeeld kunnen worden. Geef ook aan of dat wat ontbreekt op korte termijn kan worden ingevuld.

5.2 Vorm en presentatie

De vergelijking van de alternatieven verdient bijzondere aandacht. Presenteer de vergelijking bij voorkeur met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Zorg voor:

- een zo beknopt mogelijk MER, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst;
- recent, goed leesbaar kaartmateriaal, met duidelijke legenda.

5.3 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede, verhalende afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van het ROP en de alternatieven, de onzekerheden en leemten in kennis die daarbij aan de orde zijn;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het voorkeursalternatief.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Advies van de Commissie over het op te stellen MER
De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de Commissie en over haar werkwijze vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep
Bij dit project bestaat de werkgroep uit:
Ruwan Aluvihare BA. MDip LA
ir. Annemie Burger (voorzitter)
drs. Tjeerd Gorter (secretaris)
ir. Henk Otte
Joeri Vendrik

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport wordt opgesteld
Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Smallingerland

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?
Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit Bijlage V van het Omgevingsbesluit onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om het project J 10 “Industrieterreinen”, J11 “Stedelijke ontwikkelingsprojecten” en C2 ”Wijziging of uitbreiding van een windpark”. Een MER is ook nodig omdat effecten op Natura 2000-gebieden optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven. Daarom wordt een plan-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluit
College van burgemeester en wethouders van Smallingerland.

Initiatiefnemer besluit
Gemeenteraad van Smallingerland.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?
Het bevoegd gezag heeft de Commissie niet in de gelegenheid gesteld om zienswijzen en adviezen bij haar advies te betrekken.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft gebruikt?
U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer 3963 in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiemer.nl
w commissiemer.nl

Reactienota NRD

Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Smallingerland (ROP)

Opgesteld door: projectteam ROP
Februari, 2026

Drachten | Smallingerland

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
   Aanleiding en doel van deze reactienota 3
   Van participatie naar onderzoek 3
   De NRD en het raadsvoorstel 3
   Het advies van de Commissie m.e.r. en ingekomen zienswijze 4
   Inhoud van deze reactienota 4

2. Reactie op de zienswijze van de Samenwerkende Dorpen Smallingerland 5
   2.1 Samenvatting van de zienswijze 5

3. Reactie op het advies van de Commissie m.e.r. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
   3.1 Onderbouwing doelstellingen **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
   3.2 Scenario Lelylijn **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
   3.3 Alternatieven energie **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
   3.4 Alternatieven bedrijventerrein **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
   3.5 Integrale aanpak **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
   3.6 Overige adviezen **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

1. Inleiding

Aanleiding en doel van deze reactienota

Voor u ligt de reactienota op het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer) en de zienswijze die is ingediend tijdens de terinzagelegging van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) Smallingerland.

Het ROP beschrijft hoe de gemeente Smallingerland ruimte wil geven aan de grote opgaven op het gebied van wonen, werken en energie tot 2050. Het ROP wordt uiteindelijk vastgesteld als (vrijwillig) Omgevingsprogramma onder de Omgevingswet. Voor het vaststellen van een omgevingsprogramma zijn twee onderdelen verplicht: een participatieproces en een milieueffectrapportage-procedure (mer-procedure).

Van participatie naar onderzoek

In de raadsvergadering van 7 januari 2025 heeft de gemeenteraad besloten dat het gesprek met inwoners over het concept-ROP kon worden gestart. In de periode april tot en met september 2025 heeft de gemeente vervolgens een uitgebreid participatietraject doorlopen. In totaal zijn circa twintig bijeenkomsten georganiseerd in Drachten en in alle dorpen van de gemeente. Deze bijeenkomsten waren erop gericht om inwoners en belanghebbenden te informeren over het concept-ROP en om vragen, wensen en bedenkingen te inventariseren. Daarnaast zijn diverse schriftelijke reacties ontvangen van (groepen) inwoners en is het concept-ROP besproken met stakeholders zoals buurgemeenten, provincie Fryslân, netbeheerders en waterschappen.

De uitkomsten van dit participatietraject zijn in oktober 2025 gebundeld in een reactienota participatie. In deze nota heeft de gemeente aangegeven welke voornaamste wensen en bedenkingen zijn gehoord en hoe deze worden meegenomen in het vervolgproces. Een belangrijk onderdeel daarvan is de mer-procedure, waarin de omgevingseffecten van verschillende alternatieven voor de invulling van de woon-, werk- en energieopgaven worden onderzocht. Door de mer-procedure te starten ná de participatiebijeenkomsten was er gelegenheid om de alternatieven aan te scherpen op basis van voorkeuren van inwoners in het onderzoek mee te nemen.

De NRD en het raadsvoorstel

Op 29 oktober 2025 is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) gepubliceerd en ter inzage gelegd. De NRD beschrijft welke alternatieven en beoordelingsaspecten in het Omgevingseffectrapport (OER) onderzocht gaan worden ('reikwijdte'), en op welke manier en met welke diepgang de effecten onderzocht worden ('detailniveau'). De NRD vormt daarmee het plan van aanpak voor het milieuonderzoek. Gelet op de aard van het ROP heeft de gemeente ervoor gekozen het onderzoek uit te breiden met een breed welvaartsperspectief. Naast milieuaspecten wordt daarom ook gekeken naar het effect van het ROP op aspecten zoals sociale veiligheid, gezonde leefomgeving en sociale cohesie. Daarom spreken we niet van een milieueffectrapport (MER, maar een OmgevingsEffectRapport (OER). Het OER geeft inzicht in de mogelijke effecten op de omgeving en inwoners in brede zin.

De NRD is ook gedeeld met de gemeenteraad gevraagd en op de raadsvergadering van 2 december 2025 is de raad gevraagd geen wensen en bedenkingen uit te spreken bij de inrichting van het vervolgproces waar het OER/MER onderdeel van is. Door de raad zijn geen wensen en bedenkingen ingebracht waarmee de gemeente verder kon werken aan een definitief ROP dat vastgesteld kan worden als Omgevingsprogramma.

Het advies van de Commissie mer en ingekomen zienswijze

Gedurende de terinzageleggingsperiode (29 oktober 2025 tot en met 9 december 2025) heeft iedereen de mogelijkheid gehad om te reageren op de NRD door het indienen van een zienswijze. In deze periode heeft de gemeente één zienswijze ontvangen vanuit de samenwerkende dorpen Samenwerkende Dorpen Smallingerland: Opeinde, Rottevalle, Oudega, Drachtstercompagnie, De Veenhoop, Boornbergum – Kortehemmen en Nijega.

Daarnaast heeft de gemeente de onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage gevraagd te adviseren over de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen OER. Het vragen van advies aan de Commissie mer is niet verplicht, maar het college van burgemeester en wethouders achtte dit wel wenselijk met het oog op het doorlopen van een zorgvuldig proces. Op 21 januari 2026 heeft de Commissie haar advies uitgebracht.

Zowel de zienswijze als het advies van de Commissie mer zijn als losse bijlagen aan deze reactienota toegevoegd.

Inhoud van deze reactienota

In deze nota reageert het bevoegd gezag (het college van burgemeester en wethouders van Smallingerland) op het advies van de Commissie mer en de ingediende zienswijze. De zienswijze en adviezen van de Commissie worden door de gemeente gewogen en beoordeeld. In hoofdstuk 2 is een reactie op genomen op de zienswijze van de Samenwerkende Dorpen Smallingerland. In hoofdstuk 3 wordt ingaan welke implicaties het advies van de Commissie mer heeft voor de NRD en het nog op te stellen OER.

2. Reactie op de zienswijze van de Samenwerkende Dorpen Smallingerland

2.1 Inleiding

Gedurende de ter terinzageleggingsperiode hebben de samenwerkende Dorpen Smallingerland, te weten Opeinde, Rottevalle, Oudega, Drachtstercompagnie, De Veenhoop, Nijega en Boornbergum-Kortehemmen, een zienswijze ingediend. De indieners richten zich daarbij met name op de wijze van participatie binnen de mer-procedure en het ROP, de gelijkwaardige betrokkenheid van alle dorpen en een aantal dorp specifieke aandachtspunten. De zienswijze is opgebouwd rond drie inhoudelijke onderdelen, die hieronder afzonderlijk worden samengevat en beantwoord. De zienswijze richt zich op drie samenhangende onderwerpen: (1) de invulling van participatie binnen de mer-procedure, (2) de participatie van alle dorpen binnen het concept ROP en (3) enkele aanvullende, dorpsspecifieke aandachtspunten. Deze drie onderdelen worden hieronder afzonderlijk samengevat en beantwoord.

2.2 Reactie invulling van de participatie binnen de mer-procedure

Zienswijze samenwerkende Dorpen Smallingerland:

De indieners geven aan dat de uitwerking van participatie in de mer-procedure in de NRD onvoldoende concreet is. Met name is onduidelijk welke bijeenkomsten worden georganiseerd, op welke momenten en met welke inhoud. Zij willen niet pas bij de uitkomsten betrokken worden, maar gedurende het gehele onderzoeksproces van het OER/MER. Verzocht wordt om laagdrempelige informatiemomenten over de start, onderzoeksmethode, voortgang en het verdere verloop van het onderzoek.

Daarnaast benadrukken de indieners het belang van actieve betrokkenheid van dorpsbewoners en lokale deskundigheid. Lokale kennis en praktijkervaringen (onder andere over geluid, verkeer en aanwezige flora en fauna) kunnen volgens hen bijdragen aan de kwaliteit van het onderzoek. Tot slot vragen zij om transparantie over het afwegings- en trechteringsproces richting het definitieve programma. Samenvattend verzoeken zij het NRD aan te vullen met een beschrijving van het participatieproces, de participatiemethode, een tijdlijn en het afwegingsmodel.

Reactie bevoegd gezag:

Het college herkent en waardeert de betrokkenheid van de samenwerkende dorpen en begrijpt de aandacht die in de zienswijze wordt gevraagd voor transparantie en participatie in het kader van het OER/MER-onderzoek. De wens om als Dorpsbelangen en als dorpsbewoners goed geïnformeerd te blijven en betrokken te zijn bij de ontwikkeling van het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) wordt door het college onderschreven en blijft een belangrijk uitgangspunt in de verdere procesgang.

In de zienswijze wordt specifiek verwezen naar de passage in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) waarin is opgenomen dat “ook over het op te stellen OER bijeenkomsten zullen worden gehouden”. Het College begrijpt dat deze formulering de indruk heeft gewekt dat na vaststelling van de NRD en gedurende de onderzoeksfase afzonderlijke bijeenkomsten over het OER/MER-onderzoek zouden plaatsvinden. Dat is echter niet het geval. Met deze passage wordt

verwezen naar de inloopbijeenkomst die op 12 november 2025 in De Lawei is gehouden, waar inwoners in de gelegenheid zijn gesteld om vragen te stellen over het vervolgproces van het ROP, waaronder het onderzoek naar de omgevingseffecten (OER/MER).

Tijdens de onderzoeksfase zelf worden geen aparte informatiemomenten georganiseerd die specifiek gericht zijn op de inhoud of voortgang van het OER/MER-onderzoek. Dit acht het college niet passend, omdat het OER/MER-onderzoek een afgebakend, onafhankelijk en expertmatig onderzoek betreft naar de milieueffecten van vooraf vastgestelde alternatieven. Dit onderzoek wordt uitgevoerd volgens wettelijke en methodische eisen en is primair bedoeld om objectief inzicht te geven in de effecten van verschillende ontwikkelrichtingen. De ruimte voor participatie ligt daarbij niet in de onderzoeksuitvoering zelf, maar in de keuze van alternatieven en de integrale afweging waarin de onderzoeksresultaten worden betrokken.

Het college benadrukt dat participatie een belangrijke rol heeft gespeeld in de fase voorafgaand aan de NRD. In het tweede en derde kwartaal van 2025 zijn in alle dorpen participatiebijeenkomsten georganiseerd, waarin inwoners en Dorpsbelangen hun wensen, zorgen en aandachtspunten hebben kunnen inbrengen. De uitkomsten van dit participatieproces hebben richting gegeven aan de keuzes die in de NRD zijn vastgelegd, waaronder de reikwijdte van het onderzoek en de alternatieven die in het OER/MER worden onderzocht. Deze opbrengsten vormen daarmee een expliciete input voor zowel het OER/MER-onderzoek als voor de latere integrale afweging richting het ontwerp-ROP.

Het OER/MER-onderzoek richt zich vervolgens op een deskundige, objectieve en onafhankelijke beoordeling van de omgevingseffecten van deze alternatieven. Gezien het wetenschappelijke en methodische karakter van dit onderzoek heeft tussentijdse participatie tijdens de onderzoeksfase geen aanvullende inhoudelijke meerwaarde en kan dit afbreuk doen aan de zorgvuldigheid en onafhankelijkheid ervan. Het college acht het daarom passender om participatie te concentreren op momenten waarop keuzes daadwerkelijk voorliggen, in het bijzonder bij de terinzagelegging van het ontwerp-ROP. In die fase kunnen inwoners en andere belanghebbenden, mede op basis van de onderzoeksresultaten, hun zienswijzen kenbaar maken en worden deze betrokken bij de besluitvorming.

Het college onderschrijft daarbij het belang van transparantie over het afwegings- en trechteringsproces. Bij het opstellen en ter inzage leggen van het ontwerp-ROP zal inzichtelijk worden gemaakt hoe de verschillende belangen en overwegingen zijn gewogen. Daarbij wordt expliciet toegelicht hoe de uitkomsten van de participatietrajecten – zowel in het kader van het ROP als het Masterplan Boornbergum – samen met de resultaten van het OER/MER-onderzoek en de beleidskaders van Rijk en provincie hebben geleid tot het ontwerp-ROP en het daarin opgenomen voorkeursalternatief. In de daaropvolgende fase krijgen inwoners en andere belanghebbenden de gelegenheid hierop te reageren, zodat deze reacties kunnen worden meegewogen in de verdere besluitvorming. Op pagina 23 en 24 van de NRD is dit vervolgproces nader uitgewerkt inclusief verwachte tijdslijnen.

2.3 Participatie alle dorpen in het concept ROP

Zienswijze samenwerkende Dorpen Smallingerland:

De samenwerkende dorpen constateren dat voor Boornbergum-Kortehemmen een masterplan wordt uitgewerkt met een uitgebreid participatie- en stakeholdersproces, terwijl dit niet geldt voor andere dorpen. Dit terwijl juist deze andere dorpen in bepaalde varianten mogelijk aanzienlijke ruimtelijke effecten kunnen ondervinden. De indieners achten dit verschil in participatie onwenselijk en zijn van mening dat ook deze dorpen gelijkwaardig betrokken zouden moeten worden, mede omdat in sommige gevallen een grotere woningbouwontwikkeling wordt voorzien dan in het oorspronkelijke ROP was opgenomen.

Reactie bevoegd gezag:

Het college begrijpt dat de samenwerkende dorpen vragen stellen bij het verschil in aanpak tussen Boornbergum-Kortehemmen en andere dorpen en herkent dat dit kan leiden tot de indruk dat niet alle dorpen op gelijke wijze worden betrokken. Het college hecht eraan deze keuze nader toe te lichten.

Met het traject voor het Masterplan Boornbergum wordt nadrukkelijk invulling gegeven aan een behoefte die tijdens de participatiebijeenkomsten door een groot deel van het dorp Boornbergum-Kortehemmen is geuit. Inwoners hebben de gemeente opgeroepen om gezamenlijk met hen en andere belanghebbenden een integraal planproces te starten voor het gehele deelgebied. Een proces waarin ruimte is voor samenhangende afwegingen ten aanzien van onder meer woningbouw, sociale en fysieke infrastructuur, verkeersveiligheid, leefbaarheid en energievoorziening. Om die reden is gekozen voor een verdiepend en participatief ontwerpproces, waarin deze thema's in samenhang kunnen worden uitgewerkt.

Daarnaast speelt mee dat de gemeente in haar strategie voor de ruimtevraag vanuit het thema wonen heeft aangegeven dat Boornbergum wordt beschouwd als eerste uitleglocatie. Ook is het deelgebied Boornbergum in beeld om een deel van de ruimtevraag vanuit het thema energie te accommoderen. Deze combinatie maakt het legitiem en wenselijk om in een vroeg stadium samen met inwoners de mogelijke stedenbouwkundige en ruimtelijke impact van verschillende ontwikkelscenario's te verkennen. Het Masterplan Boornbergum wordt vervolgens betrokken in de integrale, gemeente-brede afweging van de verdeling van de uiteindelijke ruimtevraag die wordt vastgelegd in het ontwerp-ROP.

Verder moet opgemerkt worden dat de alternatieven voor het thema wonen die in het OER/MER worden onderzocht, nadrukkelijk bedoeld zijn om inzicht te krijgen in de omgevingseffecten van verschillende keuzerichtingen. Het is gebruikelijk binnen een OER/MER om de 'hoeken van het speelveld' te verkennen, zodat de effecten van uiteenlopende alternatieven goed in beeld komen. Dit betekent niet dat hiermee vooruitgelopen wordt op definitieve keuzes of dat voor andere dorpen reeds concrete ontwikkelbesluiten worden genomen.

Tot slot wil het college benadrukken dat de uiteindelijke keuzes in het ontwerp-ROP ook aanleiding kunnen geven om in andere dorpen een vergelijkbaar masterplantraject te starten, indien de aard en omvang van de opgave daartoe aanleiding geven.

Op dit moment ziet het college geen aanleiding om in de andere dorpen een afzonderlijk masterplanproces te starten. Wel blijft het uitgangspunt dat belangen van alle dorpen zorgvuldig worden betrokken bij de verdere uitwerking van het ROP en de daaropvolgende besluitvorming.

2.4 Aanvullende opmerkingen van afzonderlijke dorpen

Zienswijze samenwerkende Dorpen Smallingerland:
Enkele dorpen brengen aanvullende, dorpsspecifieke aandachtspunten naar voren. Oudega geeft aan dat circa 190 woningen wordt gezien als een reëel en verantwoord maximum, passend bij schaal, draagkracht en identiteit van het dorp; verdere uitbreiding wordt als moeilijk verenigbaar met leefbaarheid en dorpskarakter beschouwd. Opeinde stelt dat er beperkt ruimte is voor woningbouw in de komende decennia en benadrukt het belang van behoud van dorpskarakter, verkeersveiligheid en bereikbaarheid. Boornbergum-Kortehemmen vraagt om verduidelijking van de relatie tussen de NRD en het masterplan en om transparantie in de afwegingen waarmee beide trajecten uiteindelijk samenkomen.

Reactie bevoegd gezag:
Het college neemt kennis van de dorpsspecifieke aandachtspunten die door de indieners naar voren zijn gebracht. Deze aandachtspunten worden voor kennisgeving aangenomen en betrokken bij de integrale, gemeente-brede afweging die plaatsvindt bij het opstellen van het ontwerp-ROP. Daarbij merkt het college op dat het ROP een kaderstellend programma is, waarin op hoofdlijnen richting wordt gegeven aan de ruimtelijke ontwikkeling. Nadere uitwerking en detaillering vinden plaats in vervolgfases en op gebieds- of projectniveau.

Ten aanzien van de door Boornbergum-Kortehemmen gevraagde verduidelijking over de relatie tussen de NRD en het Masterplan merkt het college op dat het Masterplan Boornbergum vervroegd en parallel wordt gestart om samen met inwoners beter zicht te krijgen op de stedenbouwkundige implicaties van de verschillende ontwikkelvarianten. Door deze varianten in een integraal en participatief ontwerpproces te verkennen, ontstaat meer inzicht in de ruimtelijke, sociale en functionele gevolgen van mogelijke keuzes. De uitkomsten van dit proces worden, samen met de resultaten van het OER/MER-onderzoek en eerdere participatie, betrokken bij de integrale afweging die leidt tot het ontwerp-ROP. Op deze wijze komen beide trajecten samen in de uiteindelijke besluitvorming.

3. Reactie op het advies van de Commissie mer

Het college heeft kennisgenomen van het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage over de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen OER/MER voor het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief. Naar aanleiding van dit advies, en mede op basis van het ambtelijk gesprek met de Commissie op 15 januari 2026 waarin het advies is toegelicht, heeft het college bepaald welke aandachtspunten voor de verdere uitwerking van het OER/MER het meest richtinggevend zijn. Deze hebben betrekking op de onderbouwing van de doelstellingen, het scenario Lelylijn, de alternatieven voor wonen, de alternatieven voor energie, de alternatieven voor het bedrijventerrein, de integrale aanpak, alsmede het voorkeursalternatief en specifieke effectthema's. In de onderstaande paragrafen wordt per onderwerp aangegeven hoe het college met deze aandachtspunten omgaat en op welke wijze deze worden betrokken bij het opstellen van het OER/MER.

3.1 Onderbouwing doelstellingen

Advies Commissie mer:

De Commissie adviseert de doelstellingen van het ROP (3.000 woningen, 44 ha bedrijventerrein, energieneutraal 2050) zorgvuldig te onderbouwen. Verzocht wordt aan te geven hoe deze doelen volgen uit eerdere plannen en afspraken, in hoeverre milieueffecten daarbij een rol hebben gespeeld. Daarnaast wordt verzocht de doelen kwalitatief uit te werken (aantal, type woningen, ruimtebehoefte, type bedrijvigheid, opbouw energieopwekking).

Reactie bevoegd gezag:

Het college onderschrijft dit advies. Veel van deze doelstellingen zijn vastgelegd in regionale afspraken (Regionale Woondeal, Programmering bedrijventerreinen Zuidoost-Friesland, RES Fryslân) en in de gemeentelijke Omgevingsvisie. Dit is in het concept-ROP en de NRD echter nog niet uitgebreid toegelicht. Het college begrijpt dat deze context van belang is en zal daarom in het OER/MER de doelstellingen van en de kaders voor het programma nader onderbouwen, inclusief de wijze waarop deze volgen uit eerdere plannen en afspraken en de rol die milieueffecten daarbij hebben gespeeld. Daarnaast zullen de doelstellingen, waar mogelijk, ook kwalitatief nader worden uitgewerkt, conform het advies van de Commissie.

Om de integraliteit te borgen, wordt bovendien middels een beschouwing in het OER/MER in beeld gebracht in hoeverre de ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken en energie kunnen botsen met, dan wel versterkend kunnen werken ten opzichte van, de ambities voor landbouw, water, mobiliteit en natuur zoals opgenomen in de Omgevingsvisie. Daarbij ligt de focus op de vraag of met het ROP geen zogenoemde *'no-regret'-ingrepen* worden gedaan op het gebied van wonen, werken en energie, die toekomstige ontwikkelingen op andere thema's onnodig zouden kunnen beperken.

3.2 Scenario Lelylijn

Advies Commissie mer:

De Commissie adviseert een scenario uit te werken voor de komst van de Lelylijn om te voorkomen dat nu onomkeerbare besluiten worden genomen die een toekomstige schaalsprong van Drachten onmogelijk maken. Een gevoeligheidsanalyse is daarvoor volgens de Commissie ontoereikend.

Reactie bevoegd gezag:
Het college onderschrijft het belang van het voorkomen van onomkeerbare besluiten. In het concept-ROP is daarom onder andere expliciet opgenomen dat het gebied ten zuiden van de A7 'op pauze' wordt gezet totdat op rijksniveau een besluit over de Lelylijn is genomen. Bovendien hanteert de gemeente voor dat gebied een drempel van minimaal 4.000 extra woningen voordat een nieuwe woonwijk wordt overwogen.

Het college erkent dat de beschrijving in de NRD over de inhoud van de gevoeligheidsanalyse te summier is. In het ambtelijke gesprek met de Commissie is toegelicht dat de gemeente in eerdere verkenningen (uitgevoerd door externe bureaus) al uitgebreid heeft nagedacht over de consequenties van de komst van de Lelylijn, waaronder de ruimtelijke gevolgen voor het stedelijk gebied, de aansluiting van het station op het centrum, en de integratie van een eventuele nieuwe wijk met de rest van de stad. Deze informatie zal een plek worden gegeven in het OER/MER.

Het college volgt het advies van de commissie: middels een scenario (waarvoor Haskoning de aanduiding 'alternatief' hanteert) zal in het OER/MER in beeld worden gebracht wat de komst van de Lelylijn zou kunnen betekenen. Hierin zal:

- worden voortgebouwd op de reeds beschikbare verkenningen over de Lelylijn en de ruimtelijke consequenties daarvan (stedelijk gebied, stationsaansluiting op centrum, integratie nieuwe wijk);
- op basis van deze informatie beschouwd worden of met het huidige ROP 'no regret'-ingrepen worden gedaan die een toekomstige uitbreiding in de weg staan;
- aangeven worden hoeveel ruimte moet worden opengehouden en welke ontwikkelingen een toekomstige schaalsprong zouden kunnen belemmeren.

Het OER/MER zal verwijzen naar de bestaande verkenningen waarmee de analyse wordt ingekleed. Dit levert de informatie die nodig is om het gebied open te houden voor een toekomstige schaalsprong, zonder nu onomkeerbare besluiten te nemen.

3.3 Alternatieven wonen

Advies Commissie mer:
De Commissie adviseert een alternatief met sterke verdichting in Drachten uit te werken om te onderzoeken of hiermee (een deel van) de woningbehoefte kan worden opgevangen.

Reactie bevoegd gezag:
Het college ziet geen meerwaarde in het uitwerken van een aanvullend alternatief voor wonen. In het ambtelijke gesprek met de Commissie is toegelicht dat tijdens de totstandkoming van het concept-ROP verschillende locatieopties zijn verkend, waaronder transformatieopgaven en verdichtingsmogelijkheden binnen Drachten. Uit deze verkenning bleek dat de potentie voor verdichting binnen de kern Drachten beperkt is en niet kan leiden tot substantieel andere uitkomsten dan de twee reeds uitgewerkte alternatieven (Concentreren en Verspreiden).

In het OER/MER wordt nader gemotiveerd waarom er geen alternatieve locaties of oplossingen mogelijk zijn voor het realiseren van de woningbehoefte. Hierbij wordt alleen uitgegaan van realistische alternatieven.

3.4 Alternatieven energie

Advies Commissie mer:

De Commissie adviseert meerdere alternatieven voor energie uit te werken, met verschillende hoeveelheden en verhoudingen tussen zon en wind. Ook moet de ambitie voor energieneutraliteit worden onderbouwd.

Reactie bevoegd gezag:

Tijdens het ambtelijke gesprek met commissie over het concept advies hebben we uitgelegd dat er sprake is van een misverstand over de reikwijdte van het energieonderzoek. Het college werkt niet met één alternatief, maar onderzoekt alle potentiële locaties waar op basis van de huidige wet- en regelgeving de realisatie van zon en/of wind mogelijk wordt geacht. De gemeente onderscheidt daarin drie ruimtelijke strategieën: (1) zones rond dorpen en stad, (2) zones rond bedrijventerreinen, en (3) energielandschappen.

Windenergie is nadrukkelijk onderdeel van het onderzoek. De drie potentiële energielandschappen waar minimaal vier grote windturbines (tot 240 meter) kunnen worden gerealiseerd, worden alle drie onderzocht. Hoewel het huidige provinciale beleid alleen kleinere turbines toestaat, onderzoekt de gemeente de omgevingseffecten van grote windturbines om de landschappelijke impact te verminderen, klimaatdoelen te halen, en invulling te geven aan het advies van het Rijk voor energielandschappen om grootschalige opwek van zon en wind te combineren.

In het OER/MER zal worden beschreven hoe de zoekgebieden voor wind en zon op basis van de ambities tot stand gekomen zijn. Er zal worden ingegaan op verschillende totale hoeveelheden (van RES-minimum tot gemeentelijke vraag 2050 van 472-722 GWh) en er worden aanbevelingen gegeven voor optimalisaties van de locaties en de zoekgebieden. De ambitie voor energieneutraliteit wordt in het OER/MER onderbouwd met een duidelijke definitie, toelichting op elektriciteit- en warmtevraag, en de relatie met het Klimaatakkoord.

3.5 Alternatieven bedrijventerrein

Advies Commissie mer:

De Commissie adviseert alternatieven uit te werken voor de inrichting van het bedrijventerrein en de omvang en aard nader te onderbouwen.

Reactie bevoegd gezag:

Het college ziet geen meerwaarde in het onderzoeken van locatie-alternatieven. De locatie (Azeven-Noord) en omvang (44 hectare) zijn vastgelegd in regionale programmeringsafspraken (Programmering bedrijventerreinen Zuidoost-Friesland 2022-2035). Het onderzoeken van andere locaties zou deze afspraken ondermijnen. Binnen de gemeente zijn geen andere locaties die dezelfde voordelen bieden qua bereikbaarheid, aansluiting op bestaande infrastructuur en grondposities. De gemeente wenst geen nieuwe uitleglocaties en zet in op herstructurering van bestaande bedrijventerreinen.

In het OER/MER zal de omvang worden onderbouwd op basis van de regionale afspraken en verwachte vraag. Ook zal worden gemotiveerd waarom er geen alternatieve locaties worden onderzocht. Verder wordt ingegaan op de aard en type bedrijvigheid (sectoren, kavels), de globale inrichting (ontsluiting, groenstructuur, combinatie met energie), en de ambities voor herstructurering

van De Haven en andere bestaande terreinen. De samenhang met de woningbouwambitie wordt toegelicht.

3.6 Integrale aanpak

Advies Commissie mer:

De Commissie adviseert thema's als landbouw, waterbeheer, natuur en mobiliteit integraal uit te werken als ontwerpvariabelen, niet alleen als koppelkansen. Ook adviseert de Commissie thematische alternatieven te ontwikkelen (bijvoorbeeld water of natuur als leidend principe).

Reactie bevoegd gezag:

Het college onderschrijft het belang van integraliteit. Bij de totstandkoming van het concept-ROP zijn water, bodem, natuur, landschap en mobiliteit wel degelijk betrokken als afwegingscriteria (uitsluitingscriteria energie, grondwaterstand bij woningbouw, natuurwaarden). De reden dat wonen, werken en energie centraal staan is een uitkomst van deze analyse: deze thema's hebben het grootste ruimtebeslag. Dit betekent niet dat andere thema's niet zijn meegewogen.

Het opnieuw vormgeven vanuit extra thematische invalshoeken zou niet tot substantieel andere locatiekeuzes leiden maar wel tot aanzienlijke extra kosten en een langere doorlooptijd.

In het OER/MER worden de integrale afwegingen en de beleidstheorie hierachter explicieter toegelicht. In een aparte beschouwing wordt in beeld gebracht in hoeverre de ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken en energie botsen of juist versterkend werken met de ambities voor landbouw, water, mobiliteit en natuur uit de Omgevingsvisie. De focus ligt op het voorkomen van 'no regret'-ingrepen: keuzes die toekomstige ontwikkelingen op andere thema's onnodig belemmeren. Daarnaast worden de alternatieven beoordeeld aan de hand van een breed scala aan beoordelingsaspecten die relatie hebben met de andere thema’s en worden ruimtelijke kansen en risico’s in beeld gebracht middels botsproeven.

3.7 Overige adviezen

3.7.1 Voorkeursalternatief

Advies Commissie mer:

De Commissie adviseert een integraal voorkeursalternatief te ontwikkelen waarin keuzes expliciet worden gemaakt.

Reactie bevoegd gezag:

Het college is reeds voornemens een voorkeursalternatief (VKA) op te stellen. Dit VKA wordt vervolgens integraal beoordeeld in het OER/MER. In het OER/MER wordt ingegaan op de gemaakte keuzes, afwegingen, consequenties voor andere thema's, en hoe het VKA doorwerkt in besluitvorming. Ook wordt aandacht besteed aan monitoring en evaluatie.

3.7.2 Specifieke effectthema's

Advies Commissie mer:

De Commissie adviseert de milieugevolgen van een aantal specifieke aspecten in beeld te brengen: duurzame mobiliteit, gezondheidsbevordering (beweging, groen, ontmoeting), klimaatadaptatie (hittestress, droogte), ruimteclaims voor landbouw, natuur en landschap.

Reactie bevoegd gezag:
Het college heeft de specifieke effectthema's uit het advies van de Commissie beoordeeld op relevantie voor het OER/MER. Hittestress en droogte worden toegevoegd aan het beoordelingskader als onderdeel van klimaatadaptatie.

Voor duurzame mobiliteit is gekozen dit aspect niet mee te nemen in het OER/MER. In de huidige referentiesituatie is er weinig duurzame mobiliteit aanwezig in de gemeente. Bovendien formuleert het ROP geen specifiek beleid of maatregelen op het gebied van duurzame mobiliteit. Het opnemen van dit aspect zou daarom geen onderscheidend vermogen hebben tussen de alternatieven.

De overige aspecten (gezondheidsbevordering, natuur en landschap) zijn reeds (indirect) onderdeel van het beoordelingskader. Deze worden in het OER/MER nader uitgewerkt. Ruimteclaims voor landbouw zullen in de botsproeven naar voren komen.

Drachten | Smallingerland

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
17 februari 2026	2026-006046		Manuel Vlieg 0512 - 581 234

Onderwerp
Uitgangspuntennotitie grondexploitaties 1-1-2026

Geachte heer, mevrouw,

Met deze brief willen wij u informeren over de vastgestelde uitgangspunten voor de herziening van de grondexploitaties. Naast deze uitgagspunten zijn ook de minimale grondprijzen vastgesteld.

Met de vastgestelde uitgangspunten kunnen de grondexploitaties geactualiseerd worden. De geactualiseerde grondexploitaties zijn een belangrijke basis voor het bepalen van de winstneming, zoals in het BBV voorgeschreven.

De uitgangspunten hebben betrekking op parameters als rentepercentage, kosten- en opbrengststijging en de te hanteren disconteringsvoet. Ten opzichte van vorig jaar wordt rekening gehouden zowel een stijging in de (bouw)kosten als een stijging van de (grond)opbrengsten.

Het vaststellen van de grondprijzenbrief geeft iedereen duidelijkheid over de methode en de minimale hoogte van de grondprijzen voor verschillende functies.

Bij de jaarrekening zullen de geactualiseerde grondexploitaties in de paragraaf Grondbeleid aan de raad worden voorgelegd. We vertrouwen erop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Wij hopen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris burgemeester

Siebren van der Berg Fred Veenstra

Uitgangspuntennotitie Grondexploitaties 2026

Auteurs: M. Vlieg en F. van Stipriaan

Controle en akkoord: N. Klappe, E. van Gilst

Datum: 22-01-2026
Versie: concept- ter besluitvorming college

Uitgangspuntennotitie Grondbeleid gemeente Smallingerland 2026

Samenvatting algemene uitgangspunten grondexploitaties 2026 voor de jaarrekening 2025

De grondexploitaties zullen op basis van de onderstaande uitgangspunten worden doorgerekend. De uitkomsten hiervan bepalen onder andere het benodigde weerstandsvermogen.

Samengevat stellen wij het college voor om bij de actualisatie van grondexploitaties, voor de jaarrekening 2025, de volgende uitgangspunten te hanteren.

Uitgangspunt 1 (Parameters):

Parameters	Prijspeilcorrectie	2026*	2027-2028	2029 e.v.
Interne rekenrente		2,0%	2,0%	2,5%
Kostenstijging				
GWW	2,1%	2%	3%	2%
Plankosten	5,0%	4%	3%	2%
Opbrengsten				
Sociale woningbouw	3,3%	0%	2%	0%
Betaalbare woningbouw	3,7%	6%	3%	0%
Overige Woningbouw	5,0%	6%	3%	0%
Bedrijventerrein	3,0%	2%	2%	0%
Disconteringsvoet		2%	2%	2%

* Het rekenmodel rekent voor het eerste jaar het gemiddelde van de percentages van het eerste en het tweede jaar

Overige uitgangspunten:

Algemene uitgangspunten grondexploitaties 2026			
	Onderdelen	**Uitgangspunt woningbouw**	**Uitgangspunt bedrijventerreinen**
2.	Nog te maken kosten	Investeren wanneer gedekt door voldoende opbrengsten; Kostenramingen die ouder dan zijn dan twee jaar worden herzien.	Investeren wanneer gedekt door voldoende opbrengsten; Kostenramingen die ouder dan zijn dan twee jaar worden herzien.
3.	Toerekening interne kosten	Ten laste van Grexen. jaarlijks wordt de toedeling opnieuw bekeken en worden afspraken gemaakt met teammanagers.	Ten laste van Grexen. jaarlijks wordt de toedeling opnieuw bekeken en worden afspraken gemaakt met teammanagers.
4.	Grondprijzen	Conform voorstel (bijlage 1)	Conform voorstel (bijlage 1)
5.	Agrarische waarde voorraad	€ 63.000 per ha.	
6.	Vennootschaps-belasting	In de jaarrekening wordt voor 2025 een nader te bereken bedrag opgenomen als nog te betalen VPB	In de jaarrekening wordt voor 2025 een nader te bereken bedrag opgenomen als nog te betalen VPB

Inhoud

1 0
1 Inleiding 3
1.1 Uitgangspunten 3
1.2 Planning & Control 3
1.3 Belangrijke ontwikkelingen 2025 4
1.4 Ontwikkeling projecten 5
1.4.1 Woningbouw 5
1.4.2 Bedrijventerreinen 5
1.5 Besluit Begroting en Verantwoording 6
1.6 Vertrouwelijkheid 6
2 Parameters grondexploitaties 7
2.1 Interne rekenrente 7
2.2 Kosten- en opbrengststijging 7
2.2.1. Opbrengstenstijging 7
2.2.2 Kostenstijging 8
2.3 Disconteringsvoet 10
2.4 Nog te maken kosten 11
2.5 Toerekening interne (personele) kosten 11
3 Gronduitgifte en grondprijzen 13
3.1 Sociale woningbouw 13
3.2 Overige woningbouw 13
3.2.1 Projectmatige grondprijs 13
3.2.2 Particuliere vrije bouwkavels 14
3.3 Bedrijventerreinen 14
3.4 Overige 14
4 Risicobeheersing 15
4.1 Risico bouwgrond in exploitatie en voorraad grond 15
5 Bibliografie 16
6 Bijlagen 0
6.1 Bijlage 1: Kavelprijzen 2026 0
6.2 Bijlage 2: Overzicht van BIE, particuliere initiatieven en voorraad grond 1
6.3 Bijlage 3: Notitie Grondprijzen bedrijventerreinen 2025 Smallingerland/BP Drachten 2
6.4 Bijlage 4: Vennootschapsbelasting 6
6.5 Bijlage 5: Agrarische waarde voorraad gronden 2025 7

1 Inleiding

1.1 Uitgangspunten

Jaarlijks wordt het college voorafgaande aan de jaarrekening geïnformeerd over de economische ontwikkelingen en de gevolgen daarvan op de grondexploitaties en op de voorraad grond. Op grond daarvan worden er uitgangspunten vastgesteld waarmee de grondexploitaties worden doorgerekend.

De uitgangspunten hebben betrekking op

- Financiële parameters (rente, kosten- en opbrengststijging en disconteringsvoet)
- Nog te maken kosten
- Grondprijzen/prijzenbeleid
- Verkoopverwachtingen
- Ontwikkeling agrarische waarde
- Toerekening personeelslasten

Vanaf 1-1-2016 hebben gemeenten te maken gekregen met de Vennootschapsbelasting. Dit heeft gevolgen voor de grondexploitaties. De invoering van de Omgevingswet is reeds enkele keren vertraagd, maar invoering ervan is vanaf 1-1-2024 een feit. In deze notitie zullen wij daarom ook aandacht schenken aan deze onderwerpen.

De druk op de woningmarkt is hoog. De beschikbare kavels voor woningbouw zijn inmiddels uitgegeven of in optie. De productie van nieuwe locaties voor woningbouw is in voorbereiding (Ontwikkelstrategie en Vrijburgh).
De vraag naar bedrijventerreinen blijft onverminderd. Ook voor de bedrijfskavels geldt dat de voorraad beschikbare kavels snel afneemt. Op bedrijventerrein Azeven worden de uitbreidingsmogelijkheden verkend en voorbereid. Bedrijventerrein Nijtap is daarbij afgelopen jaar al uitgebreid met de gronden die eerder uit exploitatie genomen waren.

1.2 Planning & Control

In de planning- en control cyclus is op verschillende momenten aandacht voor grondexploitaties. De begroting bevat een prognose van de boekwaardeontwikkeling en de resultaatverwachtingen voor de komende jaren. In de concernrapportages worden bijstellingen van ramingen voor het lopende begrotingsjaar meegenomen (onder meer met inachtneming van de beleidsregels die te gedateerde ramingen moeten tegengaan) en kan ook positief of negatief resultaat worden genomen. Dat laatste is ook aan de orde bij het opstellen van de jaarstukken. In de jaarstukken wordt, naast verantwoording over het afgelopen boekjaar, ook een herziening gepresenteerd van de boekwaardeontwikkeling en de resultaatverwachting, wordt ingegaan op de ontwikkeling van de agrarische grondprijs en wordt een globaal overzicht gegeven van investeringen, te maken kosten en te realiseren opbrengsten.

1.3 Belangrijke ontwikkelingen 2025

Meerjarenprognose (MPG)
In de raadsvergadering van 24 juni 2025 heeft de raad het eerste Meerjarenprognose (MPG) van Smallingerland vastgesteld. In dit MPG wordt een overzicht gegeven van het afgelopen boekjaar, maar kijkt het ook vooruit. Zo wordt zowel het bouwprogramma als de verkoopverwachtingen weergegeven. Het MPG heeft ook invloed op de uitgangspuntennotitie, gezien veel zaken overlappen. Gekozen is om verschillende zaken, als bijvoorbeeld de verkoopverwachtingen, alleen in het MPG te benoemen. Deze, en toekomstige, uitgangspuntennotities zullen dan ook minder informatie bevatten en zich meer richten op de financieel-economische uitgangspunten van de herzieningen van de grondexploitaties.

Regionale woningbouw afspraken
Smallingerland is één van de betrokken gemeentes van de regionale woondeal Zuidoost Fryslân. In deze deal, gesloten in 2023 en herijkt in 2025, zijn afspraken gemaakt over het versnellen van de woningbouwopgave. De gemeente heeft zich gecommitteerd aan het realiseren van een bruto toevoeging van 1.780 woningen in de periode 2022 t/m 2030. Hiervan heeft 1.230 betrekking op de oorspronkelijke woondeal en zijn daar door de herijking 550 aan toegevoegd. De partijen die de Woondeal hebben ondertekend streven naar een doorgroei van 30% sociale huur binnen de nieuwbouw, zowel op regionaal als gemeentelijk niveau.

Stikstof
In grote delen van Nederland is stikstof een belemmerende factor voor de woningbouw. Smallingerland/Drachten ligt echter meer dan 25km af van het dichtstbijzijnde Natura 2000 gebied. Een te grote stikstofdepositie waardoor een project stil kwam te liggen komt daarom bijna niet voor.
Uiteraard maken Aerius berekeningen uit van de planbeoordeling. Wanneer deze berekeningen een negatief resultaat laten zien zal het project pas doorgang vinden wanneer succesvolle aanpassingen gedaan zijn.
Met de collega's van Ruimtelijke Ordening is contact betreft het stikstofdossier en zal dit ook het komende jaar goed gemonitord worden.

Bedrijventerreinen
Periodiek worden de programmeringsafspraken over het aantal hectare bedrijventerrein dat iedere gemeente mag realiseren in de provincie Fryslân herzien. De afspraken zijn per deelregio, voor Smallingerland betreft dat Zuidoost Fryslân. De actuele afspraken zijn gemaakt in 2022. De programmeringsafspraken worden bepaald aan de hand van prognoses over de vraag en het aanbod (zowel bestaand als in de planologische pijplijn). Het totale areaal dat iedere gemeente mag uitgeven is mede afhankelijk van wat de omliggende gemeenten mogen en willen realiseren. Gemeente Smallingerland heeft in de huidige afspraken tot 2035 ruimte om 44 hectare toe te voegen, aanvullend op de uitbreiding van A7/Noord

Grond- en Vastgoedbeleid 2026-2030
In 2021 heeft de gemeenteraad de nota grond- en vastgoedbeleid vastgesteld. Begin 2026 zal het nieuwe Grond- en Vastgoedbeleid worden voorgelegd aan de gemeenteraad. De (nieuwe) nota beschrijft de beleidskaders voor de inzet van het grondbeleid- en vastgoedinstrumentarium voor de realisering van de gemeentelijke doelen. Er bestaat een samenhang tussen de nota grond- en vastgoedbeleid en de gemeentelijke Omgevingsvisie. De nota beschrijft vooral welke instrumenten en

wanneer en hoe de instrumenten kunnen worden ingezet. De gemeente streeft naar een actieve inzet van beleidsinstrumenten om de doelen te realiseren. De uitwerking daarvan staat in het programma Omgeving en het gebiedsprogramma Centrum.

Risico Netcongestie
Netcongestie vormt landelijk een groeiend knelpunt voor de woningbouwplannen van gemeenten. Door overbelasting van het elektriciteitsnet kunnen nieuwbouwprojecten vertraging oplopen of zelfs stil komen te liggen. Dit heeft directe gevolgen voor het tempo waarin gemeenten woningen kunnen realiseren. Vooral in gebieden met grote woningbehoefte frustreert dit de voortgang van de bouwopgave. Gemeente Smallingerland is hierdoor steeds vaker genoodzaakt om in overleg te treden met netbeheerders en haar ruimtelijke plannen daarop aan te passen. In de praktijk wordt Smallingerland dus geraakt door de netcongestie echter wordt hier in de planning van gebiedsontwikkeling rekening mee gehouden. Ook zal hier in de herzieningen van de grondexploitaties aandacht aan worden besteed.

1.4 Ontwikkeling projecten

Onderscheid wordt gemaakt in een tweetal type projecten; projecten voor de productie van bouwkavels voor woningbouw en projecten voor realisatie van kavels voor bedrijventerreinen.
In 2025 zijn drie grondexploitaties vastgesteld die onder de Ontwikkelstrategie vallen, de Zanding, De Weeme en Drift fase 2.

1.4.1 Woningbouw

Vrijburgh
De laatste kavel in Vrijburgh fase 1 staat nog te koop. Overige werkzaamheden zijn afgerond waardoor deze fase afgerond is.
Voor fase 2 zijn er afgelopen jaar twee grondverkoopovereenkomsten gesloten voor het Noordelijke deel. Een laatste tender wordt voorbereid en zal in 2026 online gaan. Fase 3 is in exploitatie genomen in 2024. In 2025 is het bestemmingsplan onherroepelijk geworden. Een deel van de gronden is bouwrijp gemaakt, komend jaar zullen de eerste gronden uitgegeven worden. In Fase 3 zullen ook verschillende bijzondere woonvormen toegepast worden. Hierbij kan gedacht worden aan gezamenlijke woonvormen of Klein Wonen.

Ontwikkelstrategie
De Ontwikkelstrategie bestaat uit de ontwikkeling van een kleine 30 locaties. De locaties worden één voor één uitgewerkt en toegevoegd aan de mastergrondexploitatie. Dertien projecten zijn vastgesteld waarbij de eerste projecten ook afgesloten hopen te worden. Naast deze dertien projecten zijn er dertien projecten in voorbereiding om vastgesteld te worden.

1.4.2 Bedrijventerreinen

Binnen de gemeente Smallingerland zijn een aantal bedrijventerreinen in ontwikkeling. Bedrijvenpark Drachten Azeven, Insteekhaven en Nijtap.
Bedrijvenpark Drachten Azeven is ondergebracht in een Gemeenschappelijke Regeling (GR). De verantwoording over het gevoerde beleid vindt plaats binnen de GR. In hoofdstuk 7 van dit document is nog een nadere toelichting opgenomen.

De Haven/insteekhaven
Op dit moment zijn alle kavels verkocht, in optie, gereserveerd of er is een koopovereenkomst gesloten. Verwachting is dat alle kavels de komende drie jaar verkocht zullen zijn. Voordat kavels verkocht worden zullen de kavels bouwrijp gemaakt worden.

Nijtap
Bedrijventerrein Nijtap is in het verleden ooit (deels) uit de voorraad genomen, deze keuze was noodzakelijk gezien de lage vraag naar bedrijfskavels. Afgelopen jaar is de vraag naar kavels op Nijtap groot geweest. Veel kavels zijn nu in optie/reservering. Verwacht wordt dat deze de komende jaren ook definitief verkocht zullen worden. Wanneer deze gronden verkocht worden zal het overige gebied door de gemeente woonrijp gemaakt worden. De infrastructuur is reeds aangelegd op het bedrijventerrein.

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van lopende projecten.

1.5 Besluit Begroting en Verantwoording

Het grondbeleid moet voldoen aan het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies. De commissie BBV heeft in 2023 de notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken gepubliceerd. Deze is een update van de gelijknamige notitie uit 2019, welke een samenvoeging en actualisering was van de vier eerdere notities over grondexploitatie, faciliterend grondbeleid, nadere uitleg tussentijds winst nemen en voorbeeld verwerken onderhanden werk.

1.6 Vertrouwelijkheid

Het advies is voor vertrouwelijke behandeling aangeboden. De reden hiervoor is dat de inhoud nog moet worden afgestemd met de accountant. Dit kan mogelijk nog tot andere inzichten leiden.
Het onderdeel grondprijzen zal openbaar worden gemaakt. Na vaststelling van deze notitie zal de gemeenteraad dan ook schriftelijk worden geïnformeerd over de grondprijzen 2026.

2 Parameters grondexploitaties

Bij de actualisatie van de grondexploitaties vervullen de financiële parameters een belangrijke rol. De parameters gaan gepaard met de nodige onzekerheden. Hiermee wordt in de tijd zoveel mogelijk rekening gehouden.

2.1 Interne rekenrente

In de "notitie rente 2023" van commissie BBV, is gesteld dat de interne rekenrente per begrotingsjaar 2025 gelijk moet zijn aan de omslagrente. In de paragraaf financiering van de begroting 2026 staat toegelicht dat de omslagrente 2,0% zal zijn voor 2026. Deze is een stijging van 0,2% ten opzichte van de rente van 2024.
De rente wordt aan de bouwgrond in exploitatie (BIE) toegerekend over de boekwaarde van de BIE per 1 januari van het betreffende boekjaar.

De interne rekenrente moet jaarlijks worden vastgesteld. De grondexploitaties lopen over meerdere jaren. De marktrente is onderhevig aan fluctuaties. Met enige vertraging werkt dit door in de interne rekenrente, waarmee in grondexploitaties wordt gerekend.

Interne berekeningen laten zien dat de omslagrente de komende jaren op 2% zal blijven. Vanaf het jaartal 2029 zal er worden gerekend met een rekenrente van 2,5% aangezien nieuw af te sluiten leningen voor een hoger percentage gaan dan leningen die aflopen.

2.2 Kosten- en opbrengststijging

Om de toekomstige kosten- en opbrengstenstijgingen in kaart te brengen wordt er onderscheid gemaakt tussen 2026, korte termijn (2027-2028) en lange termijn (2029 en verdere). Daarnaast wordt er ook een prijspeilcorrectie bepaald, het gaat hier om een indexering van bedragen uit 2025 naar prijspeil 2026. Dit zal, indien er geen nieuwe raming wordt gemaakt, gebruikt worden bij de actualisaties van grondexploitaties. Een prijspeilcorrectie op de grondprijzen kan ook gezien worden als de grondprijsstijging. De prijspeilcorrectie/grondprijsstijging van 2025 naar 2026, voor zowel sociale- als overige woningbouw, wordt in hoofdstuk 3 verder toegelicht.

Om de parameters te bepalen wordt eerst gekeken naar de trend in het afgelopen jaar, vervolgens wordt er aan de hand van een combinatie van bronnen ook een verwachting gedaan voor de komende jaren.
De percentages worden komend jaar als parameters gebruikt in de op te stellen grondexploitaties en de uit te voeren actualisaties.

2.2.1. Opbrengstenstijging

In de grondprijsstijging wordt er op korte termijn onderscheid gemaakt tussen sociale-, betaalbare en overige woningbouw. Aangezien er een verschil is tussen de woningwaarde van de drie sectoren, en op welke manier de bedragen geïndexeerd worden. Voor de lange termijn valt de betaalbare woningbouwstijging onder het overige deel. Het verschil tussen sociaal- en overige woningbouw is onder andere doordat de jaarlijkse maximale huurstijging van de sociale woningbouw vaak lager ligt dan overige woningbouw, terwijl de bouwkostenstijging gelijk zal zijn.

2.2.1.1 *Sociale huur*

In mei 2022 is er een convenant gesloten tussen de sociale woningbouwverenigingen en de gemeente voor de periode tot 2030, hierin is een grondprijs voor zowel grondgebonden als gestapelde woningbouw overeengekomen. De prijzen zijn exclusief btw en kosten koper.
Als onderdeel van het convenant is er een maximale stijging van de grondprijs voor sociale woningbouw meegenomen, deze is gelijk aan het CPI van het desbetreffende jaar. Voor 2026 wordt er geen opbrengstenstijging meegenomen voor sociale huur, aangezien deze prijs een vaste prijs is voor heel 2026. In hoofdstuk 3 wordt de grondprijsindexering gegeven van 2025 naar 2026.
De gemiddelde CPI stijging komt voor de afgelopen 10 jaar, exclusief de uitzonderlijk hoge stijging in 2022, uit op 2,1%. Daarom wordt een percentage van 2% gehanteerd voor de korte termijn.

2.2.1.2 *Overige woningbouw*

De opbrengsten voor de overige woningbouw is een resultante uit grondverkopen die middels de residuele grondwaarde berekening worden bepaald. In deze berekening wordt de bouwkosten van een woning van de woning waarde afgetrokken en het bedrag dat overblijft is de grondwaarde. Om een stijging of daling van deze opbrengsten inzichtelijk te maken, moet er gekeken worden naar de verwachtte stijging of daling in de VON-prijzen en de woningbouwkosten. Ook hier zal er eerst gekeken worden naar de trend in de afgelopen jaren, om vervolgens een verwachting te maken naar de komende jaren. In de residuele berekening is er sprake van een hefboomwerking. Doordat de VON-prijzen absoluut hoger liggen dan de bouwkosten, zal bij een gelijke procentuele stijging de grondprijs alsnog stijgen. Dit principe wordt meegenomen in de bepaling van de opbrengstenstijging.

De prijzen van de bestaande woningen zijn van november 2024 naar november 2025 met 6,1% gestegen. Door deze hoge stijging in combinatie met de relatief lage bouwkostenstijging, stijgen de grondopbrengsten. Het is de verwachting dat dit op korte termijn zal aanhouden. Daarom wordt er voor 2026 rekening gehouden met een gemiddelde van de bandbreedtes van Metafoor Outlook grondexploitaties 2026; 6%. voor 2027 en 2028 wordt de gemiddelde CPI stijging van de afgelopen 10 jaar genomen, deze komt afgerond uit op 3%.

Voor de vrije kavels die opgenomen zijn in de grondprijzen brief geldt er geen opbrengstenstijging. Dit zijn namelijk vaste kavelprijzen voor heel 2026, in hoofdstuk 3 is de grondprijs indexering van 2025 naar 2026 toegelicht.

Voor alle opbrengsten vanaf 2029 en verder wordt er geen rekening gehouden met een opbrengstenstijging. Dit is om te voorkomen dat er risico's ontstaan door te optimistische opbrengstverwachtingen.

2.2.2 Kostenstijging

2.2.2.1 *Grond- weg en waterbouw*

De percentages van de kostenstijging in de grond- weg en waterbouw (GWW)-sector worden gebaseerd op de verwachtingen van Nederlandse banken, en op de huidige ontwikkelingen in de bouwsector. De planontwikkelingskosten zullen los benoemd

worden, een eventuele stijging hiervan wordt voor een groot deel beïnvloedt door de salarisstijgingen in CAO's. Deze staat daarin meer los van de huidige ontwikkelingen en de verwachtingen van de Nederlandse banken.
In de bouw zijn al jaren arbeidstekorten, deze tekorten zijn de komende jaren nog niet opgelost. Het economisch instituut voor de bouw (EIB) stelt dat er in de periode van 2025-2028 60.000 nieuwe arbeidskrachten nodig zijn om de voorziene productie te realiseren (EIB, 2024). Deze tekorten kunnen leider tot kostendruk, innovatiestagnatie en minder flexibiliteit in werkplanningen.
Naast de arbeidstekorten is prefab steeds populairder aan het worden onder architecten en aannemers. Prefab is een manier van bouwen waarin wanden, vloeren en daken in een fabriek al gebouwd worden en deze alleen geassembleerd hoeven te worden op locatie. Deze manier van bouwen is kostenefficiënt en zorgt voor een snellere bouwtijd. In 2025 maakt 47% van de architecten en 42% van de aannemers gebruik van prefab. (usp research, 2025)

Prijspeilcorrectie GWW
De prijspeilcorrectie is 2,1%. Dit is conform op de GWW aanbestedingsindex van het bouwkostenkompas. Deze laat een stijging van 2,1% zien tussen 1-1-2025 en 1-1-2026. Duidelijk is te zien hoe de kosten geleidelijk aan in het jaar gestegen zijn, alleen in de zomermaanden was een stagnatie te zien van de kostenstijging.

2026
Voor de GWW kostenstijging van 2026 wordt uitgegaan van een kostenstijging van 3%. Verwacht wordt dat de bouwsector in 2026 verder zal doorgroeien met ongeveer 2% (ING research, 2025). De vraag voor de bouwsector zal naast de woningbouw ook hoog blijven door verschillen infrastructurele projecten. Verwacht wordt dat de materiaalkosten mee zullen stijgen met de vraag, op dit moment is echter bij veel bouwmaterialen als olie- zand- en grindproducten een kostendaling te zien van 12% tot 23%. Voor houtproducten is daarentegen weer een kostenstijging van 10% tot 12% te zien (BBN, 2025). De lonen in de bouwsector zullen in 2026 met 4% stijgen, dit is het gevolg van de nieuw afgesloten CAO voor de bouwsector (FNV, 2025).

De inflatie wordt door verschillende Nederlandse banken anders voorspeld. Zo stel ABN Amro zijn inflatievoorspelling vast op 2,5% (ABN AMRO, 2025) en de Rabobank op 2,9% (Rabobank 2025). De ING houdt daarbij een bandbreedte van 2,3% tot -3% aan (ING research, 2025). Gezien de samenhang van het inflatiecijfer en daarbij horende gevolgen voor de bouwsector is de 3% kostenstijging voor 2026 goed te onderbouwen.

2027-2028
De gemiddelde kostenstijging van de afgelopen 10 jaar van de GWW is 3,78% (GWW aanbestedingsindex bouwkostenkompas). Hierbij moet gezegd worden dat de cijfers van 2022 en 2023 sterk zijn beïnvloed door de oorlog in Oekraïne waardoor deze jaren een stijging kennen van 11% en 9%. Wanneer deze jaren niet meegenomen worden is de gemiddelde stijging 1,9%. Voorzichtigheidshalve zal uitgegaan worden van een kostenstijging van 3% in de jaren 2027 en 2028.

2029
Voor alle kostenstijgingen op de lange termijn (2029 en verder) wordt er uitgegaan van een stijging van 2%, dit heeft te maken met het streven van de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB heeft namelijk instrumenten om invloed uit te oefenen op de inflatie in europa, de ECB streeft dan ook altijd naar een geleidelijke inflatie

van 2% (DNB). Daarmee is het verstandig om, voor de kosten, op de lange termijn uit te gaan van een jaarlijkse stijging van 2%.

2.2.2.2 Plankosten

Prijspeilcorrectie plankosten

Wanneer het gaat over de plankosten, moet er zowel naar de interne als de externe loonontwikkelingen gekeken worden. Daarom wordt er gekeken naar het gemiddelde van drie verschillende cao sectoren: bedrijven; overheid; en gesubsidieerde instellingen. In het afgelopen jaar was het gemiddelde van de loonkostenstijging 5,0% (CBS), dit percentage wordt, wanneer van toepassing, gebruikt als prijspeilcorrectie van 2025 naar 2026.

2026

Een groot deel van de plankosten zit in de overheidssalarissen. In 2026 zullen nog verschillende verhogingen toegepast worden. Zo zal er een structurele verhoging van 35 euro zijn en zal er op 1 juli eeen verhoging van 1,25% worden doorgevoerd. (CNV, 2025) Daarnaast is de verwachting dat de ontwikkeling van de lonen vergelijkbaar zal zijn met 2025. Metafoor geeft een bandbreedte aan van 3,5% tot 5,5% voor 2026. Met deze, en bovenstaande, informatie wordt er uit gegaan van een stijging van 4% voor 2026.

2027-2028

De vakbonden hebben nog geen uitspraken gedaan over de daaropvolgende jaren, daarom wordt de gemiddelde cao stijging van de afgelopen 10 jaar toegepast; dit is (na afronding) 3%. Dit wordt als stijging meegenomen voor 2027 en 2028.

2.3 Disconteringsvoet

De disconteringsvoet wordt gebruikt in de berekening van de contante waarde van de geprognosticeerde baten en lasten. De commissie BBV schrijft In de notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken (2023) dat de disconteringsvoet voor alle gemeenten gelijk is gesteld aan het maximaal meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone. Voor 2026 zal dit percentage niet afwijken van de voorgaande jaren en bedraagt deze nog steeds 2%.

Uitgangspunt 1

Voor de actualisatie van de grondexploitaties worden de volgende parameters gehanteerd:

Parameters	Prijspeilcorrectie	2026[1]	2027-2028	2029 e.v.
Interne rekenrente		2,0%	2,0%	2,5%
Kostenstijging				
GWW	2,1%	2%	3%	2%
Plankosten	5,0%	4%	3%	2%
Opbrengsten				
Sociale woningbouw	3,3%	0%	2%	0%
Betaalbare woningbouw	3,7%	6%	3%	0%
Overige Woningbouw	5,0%	6%	3%	0%
Bedrijventerrein	3,0%	2%	2%	0%
Disconteringsvoet		2%	2%	2%

[1] Het rekenmodel rekent voor het eerste jaar het gemiddelde van de percentages van het eerste en het tweede jaar

2.4 Nog te maken kosten

Voor de nog te realiseren kosten wordt uitgegaan van het principe dat er pas wordt geïnvesteerd wanneer daar ook in voldoende mate opbrengsten tegenover staan of wanneer daarvoor een maatschappelijke noodzaak is. Door het aantrekken van de kavelverkopen ontstaat ook de noodzaak tot investeren. Het gaat hierbij met name om het woonrijp maken van plandelen na verkoop van bouwkavels en realisatie van de opstallen.

Door de het tempo van de verkopen wordt de doorlooptijd van projecten beïnvloed. Het verkorten of verlengen van looptijden van grondexploitaties heeft ook gevolgen voor de algemene beheers- en administratiekosten. In geval van het verkorten c.q. verlengen van de doorlooptijd zullen de kosten lager respectievelijk hoger worden.

Elk jaar worden de grondexploitaties herzien, maar niet elk jaar worden de kostenramingen in de grexen herzien. Wanneer de ramingen één of twee jaar oud zijn, zouden deze simpelweg geïndexeerd kunnen worden. Maar hoe vaker kostenramingen geïndexeerd worden, hoe verder deze van de werkelijkheid af kunnen wijken. Daarom worden alle kostenramingen die ouder zijn dan twee jaar herzien.

Vanaf 1-1-2016 hebben gemeenten te maken gekregen met de invoering van de vennootschapsbelasting (VPB). Bij positieve projectresultaten is de gemeente belastingplichtig. De te betalen vennootschapsbelasting wordt elk jaar in de gemeentelijke begroting en jaarstukken verantwoord. Er wordt in de grondexploitaties geen reservering opgenomen voor eventuele toekomstige lasten. Dit is namelijk conform de kostensoortenlijst niet toegestaan en de VPB wordt op concernniveau door de gemeente bepaald over al haar ondernemersactiviteiten.

Uitgangspunt 2

1. Investeren wanneer gedekt door voldoende opbrengsten; kostenramingen die ouder dan zijn dan twee jaar worden herzien.
2. In de jaarrekening wordt voor 2025 een nader te bereken bedrag opgenomen als nog te betalen VPB.

2.5 Toerekening interne (personele) kosten

Interne kosten worden op basis van jaarlijkse afspraken, die worden gemaakt met de capaciteitsleveranciers, toegerekend aan de grondexploitaties.

Een structurele oplossing kan worden gevonden in het toerekenen van de werkelijke inzet aan projecten. Daarvoor is een urenregistratie, gekoppeld aan de financiële administratie, nodig. Sinds 2025 loopt er binnen de organisatie een pilot voor het schrijven van uren op projectniveau. Wanneer de pilot is afgelopen zal besloten worden hoe het uren schrijven ingevoerd zal worden binnen de organisatie. In de tussentijd wordt gekozen voor een jaarlijkse actualisatie van de plankosten.
Voor de per 1 januari 2025 al lopende grondexploitaties is in een herberekening gemaakt van de plankosten, waarvan ook de interne personeelskosten onderdeel uitmaken. Op grond van de jaarlijkse actualisatie vindt interne doorberekening plaats.

Overhead
Volgens de notitie overhead van de commissie BBV is het een keuze om overhead toe te rekenen aan grondexploitaties en investeringen. In gemeente Smallingerland is de keuze gemaakt om wel overhead door te berekenen in de toerekening van interne kosten. De overhead is verrekend in het uurtarief dat wordt gehanteerd bij het bepalen van de interne kosten.

Hierbij worden de bedragen uit de kolommen onder BIE (economie en wonen), aan de hand van een verdeelsleutel, doorbelast aan de lopende grondexploitaties. De bedragen onder Materiaal Vaste Activa (MVA) worden toegerekend aan de specifieke projecten wanneer deze geopend worden.

Uitgangspunt 3

Op grond van een jaarlijkse actualisatie vindt doorberekening plaats van interne (personele- en overhead)kosten aan de grondexploitaties.

3 Gronduitgifte en grondprijzen

De vaststelling van de grondprijzen maakt onderdeel uit van deze notitie.
In 2025 heeft het college de grondprijzen 2025 vastgesteld. Jaarlijks worden de grondprijzen geactualiseerd.
De grondprijzen worden bepaald aan de hand van een combinatie van:

- de residuele methode
- de vergelijkingsmethode
- taxaties

Mede gelet op de uitspraak van de Hoge Raad in het Didam-arrest vindt daadwerkelijke verkoop plaats middels selectie op basis van inschrijving of taxatie.

In de grondprijsstijging wordt er onderscheid gemaakt tussen sociale- en overige woningbouw. Aangezien er een aanzienlijk verschil is tussen de waarde van de twee sectoren, dit wordt mede veroorzaakt doordat de jaarlijkse maximale huurstijging van de sociale woningbouw vaak lager ligt dan overige woningbouw, terwijl de bouwkostenstijging gelijk zal zijn.

Naast grondprijzen voor woningbouw zijn er ook andere grondprijzen meegenomen, de indexatie van deze grondprijzen is aan de hand van CPI geïndexeerd. Met uitzondering van de pachtprijzen, zijn deze prijzen geïndexeerd met 2,5%. In 2026 zal er een nader onderzoek plaatsvinden om te bepalen of deze prijzen nog steeds toereikend zijn.

De kavelprijzen voor 2026 zijn als bijlage (bijlage 1) aan deze notitie toegevoegd.

3.1 Sociale woningbouw

In mei 2022 is er een convenant gesloten tussen de sociale woningbouwverenigingen en de gemeente voor de periode tot 2030, hierin is een grondprijs voor zowel grondgebonden als gestapelde woningbouw overeengekomen.
De prijzen zijn exclusief btw en kosten koper.
Als onderdeel van het convenant is er een maximale stijging van de grondprijs voor sociale woningbouw meegenomen, deze is gelijk aan het CPI van het desbetreffende jaar. De inflatie/CPI voor 2025 is op 3,3% uitgekomen (CBS, 2025).

3.2 Overige woningbouw

3.2.1 Projectmatige grondprijs

Dit jaar zijn de minimale kavelprijzen opnieuw berekend middels de residuele grondwaarde berekening. In de berekening is er rekening gehouden met hoge bouwkosten, gemiddelde kavelgroottes en behouden verkoopprijzen. Hier is er wel onderscheid gemaakt tussen verschillende woningbouwtypologieën.
Het resultaat uit de berekening, de prijs per vierkante meter kavel, is een minimumprijs. Hiermee geven we enige duidelijkheid aan ontwikkelaars in de gemeente, maar voornamelijk is dit een vierkante meter prijs die gebruikt wordt in de financiële haalbaarheidsstudies. De werkelijke grondprijzen worden te zijner tijd vastgesteld. Veelal via openbare aanbestedingsprocedures waar een grondprijsbieding een onderdeel is van de gunningscriteria.

3.2.2 Particuliere vrije bouwkavels

Voor de vrije kavels die opgenomen zijn in de grondprijzenbrief is er een indexatie van 5% toegepast. Deze indexatie is gebaseerd op de gestegen woonwaarde en de schaarste van (bouw)grond. De nieuwe grondprijs is met deze indexatie €275 per m². Deze prijs is gebaseerd op een vrije kavel van 400m². Mocht de kavel erg afwijken, bijvoorbeeld groter dan 600m², dan kan er met toestemming van het college afgeweken worden van deze kavelprijs.

3.3 Bedrijventerreinen

De indexatie die toegepast wordt in de grondprijzenbrief voor bedrijventerreinen bedraagt 3% voor zowel zichtkavels en niet-zicht kavels.
Voor bedrijvenpark Drachten Azeven geldt dat het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling over de vaststelling van de grondprijzen gaat. Het bestuur wordt een vergelijkbare notitie als deze ter besluitvorming voorgelegd waarin ook wordt voorgesteld de grondprijzen in 2025 te verhogen met 3%. Gezien de toegenomen belangstelling voor Nijtap en watergebonden bedrijventerrein (Insteekhaven) is aangetrokken is het logisch dat de grondprijzen hiervan ook met 3% worden verhoogd. In het geval van Nijtap is deze verhoging vooral relevant voor de eventuele uitbreiding van het terrein. De huidige kavels zijn allemaal verkocht of in reservering/optie.
De grondprijzen zijn vorig jaar getoetst op marktconformiteit (zie bijlage 3).

Uitgangspunt 4

1. Een grondprijsverhoging van 5% wordt doorgevoerd voor de vrije kavels die opgenomen zijn in de grondprijzenbrief
2. De grondprijzen van bedrijventerreinen worden verhoogd met 3%

3.4 Overige

Kantoren
De grondexploitatie Kantorenpark is enige jaren geleden al afgesloten. Verspreid zijn er nog wel gronden beschikbaar, maar er worden geen verkopen geprognotiseerd. De nog beschikbare gronden zijn ondergebracht onder de MVA.

Pacht
Vergeleken met andere Noordelijke gemeenten hanteert de gemeente Smallingerland een (veel) te lage prijs voor pachtgronden. Om huidige pachters niet in één keer een gigantische verhoging te geven zal deze in een tijdbestek van drie jaar oplopen totdat de prijs van het RVO bereikt is.
Voor nieuwe pachters zal een prijs gehanteerd worden die overeenkomt met de regionorm voor het noordelijk weidegebied (RVO, 2025).

Pakketpunten
Sinds 2025 komen er regelmatig aanvragen voor pakketpunten binnen bij de Gemeente Smallingerland. Om een duidelijke lijn te stellen zal er een vaste prijs voor gevraagd worden. Deze prijs is gebaseerd op prijzen die andere gemeenten hanteren voor pakketpunten.

4 Risicobeheersing

4.1 Risico bouwgrond in exploitatie en voorraad grond

Volgens de interne beleidsregels risicobepaling en –dekking grondbedrijf is het risico van de bouwgrond in exploitatie gelijk aan het saldo van alle boekwaarden. Door rente, kosten en investeringen zullen de boekwaarden stijgen. Verkoopopbrengsten, bijdragen en subsidies leiden tot een verlaging van de boekwaarde.
Ten opzichte van de Begroting 2025-2028 kunnen wijzigingen worden verwacht als gevolg van het positievere of negatievere verkopen dan verwacht, stijging van grondprijzen, de vennootschapsbelasting en marges als gevolg van het risico op rentestijgingen. De boekwaarde van de bouwgrond in exploitatie en de boekwaarde van de voorraad grond kan worden vergeleken met de agrarische grondwaarde, wanneer er niet tot (verdere) ontwikkeling wordt overgegaan kan de grond immers weer voor agrarische waarde worden verkocht.

Gezien de ontwikkeling van de afgelopen jaren en het afwijkende prijsniveau in de provincie Fryslân t.o.v. de rest van Nederland is gerechtvaardigd om de agrarische waarde met 5% te verhogen van €60.000 naar €63.000 per ha. Wij stellen voor om de agrarische waarde vast te stellen op € 6,30 per m2.

Uitgangspunt 5

1. De agrarische waarde vast te stellen op € 63.000 per ha.
2. In de jaarrekening wordt voor 2025 een nader te bereken bedrag opgenomen als nog te betalen VPB

5 Bibliografie

ABN AMRO. (2025, juni 24). *Bouwsector klimt uit dal*. Opgehaald van https://www.abnamro.nl/nl/zakelijk/insights/sectoren-en-trends/sectorprognoses/bouw/bouwsector-klimt-uit-dal.html

ABN AMRO. (2024, september 2024). *Hoge arbeidskosten, krappe budgetten en verstopte pijplijn treffen bouw*. Opgehaald van abnamro.nl: https://www.abnamro.nl/nl/zakelijk/insights/sectoren-en-trends/stand-van-sectoren/bouw/hoge-arbeidskosten-krappe-budgetten-en-verstopte-pijplijn-treffen-bouw.html#:~:text=Sinds%20begin%202021%20stegen%20de,stijging%20in%20materiaalkosten%20deze%20periode.

Bouwkostenkompas. (2025, december 16). Bouwkostenindex. Opgehaald van https://www.bouwkostenindex.nl

CBS. (2025, november 22). *Koopwoningen in oktober 11,5 procent duurder dan jaar eerder*. Opgehaald van https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/47/koopwoningen-in-oktober-11-5-procent-duurder-dan-jaar-eerder

CBS. (sd). Cao-lonen ontwikkeling. *Cao-lonen, contractuele loonkosten en arbeidsduur; indexcijfers (2020=100)*. Opgeroepen op december 20, 2025, van https://opendata.cbs.nl/?dl=9CB37#/CBS/nl/dataset/85663NED/table

CBS. (sd). GWW prijsontwikkeling. *Grond-, weg- en waterbouw (GWW); inputprijsindex 2015=100*. Opgeroepen op december 20, 2025, van https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84538NED/table

CPB. (2025). *Macro Economische Verkenning 2026.*

DNB. (onbekend). *Inflatie*. Opgeroepen op december 17, 2024, van DNB.nl: https://www.dnb.nl/de-euro-en-europa/inflatie/#:~:text=2%25%20is%20het%20doel,eurogebied%20op%20de%20middellange%20termijn.

ECB. (2026). *Economische Bulletin Nr.8.*

FNV. (2024, oktober 31). *Dit willen we afspreken in de nieuwe cao Bouw en Infra*. Opgehaald van FNV.nl: https://www.fnv.nl/nieuwsbericht/sectornieuws/bouwen-en-wonen/2024/10/dit-willen-we-afspreken-in-nieuwe-cao-bouw-en-infr

FNV Overheid. (2024, november 7). Inzetbrief 2025 - Cao Gemeenten/SGO. *Cao 2025-2026: inzet gemeentelijke werkgevers*.

Metafoor. (2025). *Outlook grondexplotitaties 2026.*

6 Bijlagen

6.1 Bijlage 1: Kavelprijzen 2026

Drachten Smallingerland

Grondprijzen 2026 gemeente Smallingerland 28-1-2026

Alle prijzen zijn minimumprijzen, excl. BTW en kosten koper.Tenzij anders aangegeven.

Type	2025		2026	
Grondgebonden Woningbouw				
Sociale huur	€ 18.100	per woning	€ 18.700,00	Vaste kavelprijs
Projectmatig en gemeentelijke bouwkavels		per m² kavel		
Vrijstaande woning	€ 265,00		€ 275,00	per m² kavel
Twee-onder-een-kap	€ 220,00		€ 230,00	per m² kavel
Geschakeld	€ 220,00		€ 225,00	per m² kavel
Overig	Residueel/taxatie		Residueel/taxatie	
Vrijburgh 1 Kamille 28			€ 157.941,30	
Vrijburgh 2 Weegbree 32	€ 155.805,00		€ 163.595,25	
Vrijburgh 2 Weegbree 34	€ 168.049,00		€ 176.451,45	
Vrijburgh 3 Klein Wonen aan het water			€ 42.000,00	Per kavel
Vrijburgh 3 Klein Wonen in het groen			€ 39.000,00	Per kavel
Woningbouw gestapeld/appartement				
Sociale huur	€ 17.000		€ 17.600,00	Vaste prijs
Middenhuur	€ 0		15%	Grondquote
Vrije sector	15%	Grondquote	15%	Grondquote
Groen- en reststroken				
Voor- en achter de voorgevel	€ 85,00	per m²	€ 88,00	
meerprijs > 100m²	€ 22,00	per m²	€ 23,00	
>150 m²	Taxatie		Taxatie	
Bedrijventerreinen				
De Haven/Insteekhaven				
Watergebonden	€ 68,00	per m² kavel	€ 70,00	per m² kavel
Niet watergebonden	€ 61,00	per m² kavel	€ 63,00	per m² kavel
Nijtap				
Zichtlocaties (1e rij)	€ 108,00	per m² kavel	€ 111,00	per m² kavel
Locaties 2e ring	€ 79,00	per m² kavel	€ 81,00	per m² kavel
Modern gemengd (3e rij)	€ 65,00	per m² kavel	€ 67,00	per m² kavel
Kantoren				
Kantoren	Residueel/taxatie		Residueel/taxatie	
Wonen en werken	€ 180,00	per m² kavel	€ 189,00	per m² kavel
Overige bestemming				
Maatschappelijke voorzieningen	€ 143,00	per m² kavel	€ 148,00	per m² kavel
Recr.-en sportvoorzieningen bebouwd	€ 143,00	per m² kavel	€ 148,00	per m² kavel
Recr.-en sportvoorzieningen onbebouwd	€ 32,00	per m² kavel	€ 33,00	per m² kavel
Woonzorgvoorziening sociale doeleinden	€ 143,00	per m² BVO	€ 148,00	per m² BVO
Woonzorgvoorziening (semi)commercieel)	€ 195,00	per m² BVO	€ 201,00	per m² BVO
Antennemasten hoofdgebruiker (huur)	€ 5.372,00	per jaar	€ 5.549,00	per jaar
Antennemasten medegebruiker (huur)	€ 1.188,00	per jaar	€ 1.227,00	per jaar
Reclamemasten (recht van opstal)	Taxatie		Taxatie	
Nutsvoorzieningen	€ 212,00	per m² kavel	€ 219,00	per m² kavel
Pakketpunt			€ 2.000,00	per punt per 5 jaar
Agrarische grond	Taxatie		Taxatie	
Overige bestemmingen	Taxatie		Taxatie	
Pacht, erfpacht en verhuur				
Pacht	€ 358,75	per ha per jaar	€ 735,00	per ha per jaar
Verhuur	2%	van de grondwaarde	2%	van de grondwaarde
Verhuur ligplaats	€ 26,37		€ 26,37	Per ligplaats per m2
Erfpacht	Erfpachtcanon		Erfpachtcanon	
Jachtrecht				
Eénmalig	€ 69,00		€ 71,00	
Jaarlijks, per hectare	€ 7,00	per ha	€ 7,00	per ha

6.2 Bijlage 2: Overzicht van BIE, particuliere initiatieven en voorraad grond

Overzicht gronden	
Bouwgrond in exploitatie	**Gemeentelijk grondbezit (strategisch)**
Insteekhaven Bedrijventerrein Nijtap Drachtstervaart Maartenswouden Vrijburgh fase 1 Vrijburgh fase 2 Vrijburgh fase 3 Ontwikkelstrategie (OWS) - Bernebrege - Drift fase 1 - De Tuinen - De Warren - De Weeme - Eikesingel - Fennereed - Kavel Nijega - Kavel Saffier - Titelroas - Wetterwille (Skelp/ROC)	Boornbergum Drachten Oost Leisurestrook Bedrijventerrein Nijtap fase 3 Noorderhogeweg/Opeinde Zuid Ontwikkelstrategie (OWS) Verspreide percelen
Faciliterend grondbeleid	**Gronden in voorbereiding**
44 particuliere ontwikkelingen waaraan de gemeente meewerkt.	Leerpark Drachten Parkhaven Waterfront Drachten Waterfront fietsverbinding Toekomst Vliegveld

6.3 Bijlage 3: Notitie Grondprijzen bedrijventerreinen 2025 Smallingerland/BP Drachten

Grondprijzen bedrijventerreinen

In 2024 zijn in gemeente Smallingerland en GR Bedrijvenpark Drachten de grondprijzen met ten opzichte van het jaar ervoor verhoogt met 0 – 2,5%.

Effecten netcongestie
In het afgelopen jaar zijn weinig negatieve effecten ervaren van de situatie rondom de netcongestie. De belangstelling naar bedrijvenkavels is nog steeds goed en de verkoop gaat naar verwachting. Wel merken we dat de uiteindelijke aankoopbeslissing van bedrijven door de netcongestie wordt bemoeilijkt. Voor het komende jaar (2025) is het lastig een inschatting te maken hoe dit, in combinatie met de stijging van de rente en de bouwkosten doorwerkt in de grondverkopen. In de prognoses is beperkt rekening gehouden met een effect van de netcongestie. Beperkt omdat de nog beschikbare grond schaars is en gewild bij bedrijven.

Onderzoeksmethode
Waar voor woningbouw de residuele rekenmethode of taxaties gebruikt worden voor de vaststelling van grondprijzen, wordt bij de grondprijs van bedrijventerreinen vooral de comparatieve methode gebruikt. Dit blijkt uit een onderzoek van de Stec groep. Bij de comparatieve methode wordt gekeken naar omliggende gemeenten en de prijs die zei hanteren voor bedrijventerreinen. Afgelopen jaar heeft 69% van de gemeenten op deze manier zijn grondprijs berekend, waarbij in Noord-Nederland zelfs 82% van de gemeenten het comparatief berekend.

Figuur 30: Methode voor bepaling grondprijzen bedrijventerreinen

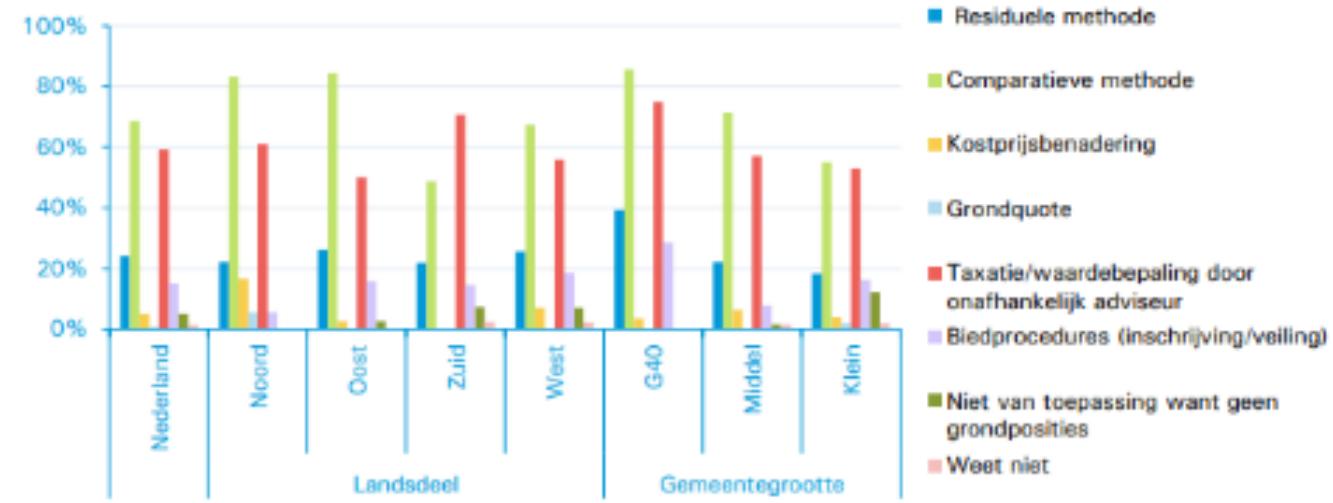

Bron: Stec groep, gemeentelijk grondprijsbeleid, december 2024

Eigen vergelijking
Met het toepassen van de comparatieve methode voor het vaststellen van de grondprijs van de bedrijventerreinen is gekeken naar alle grondprijzen uit de regio.

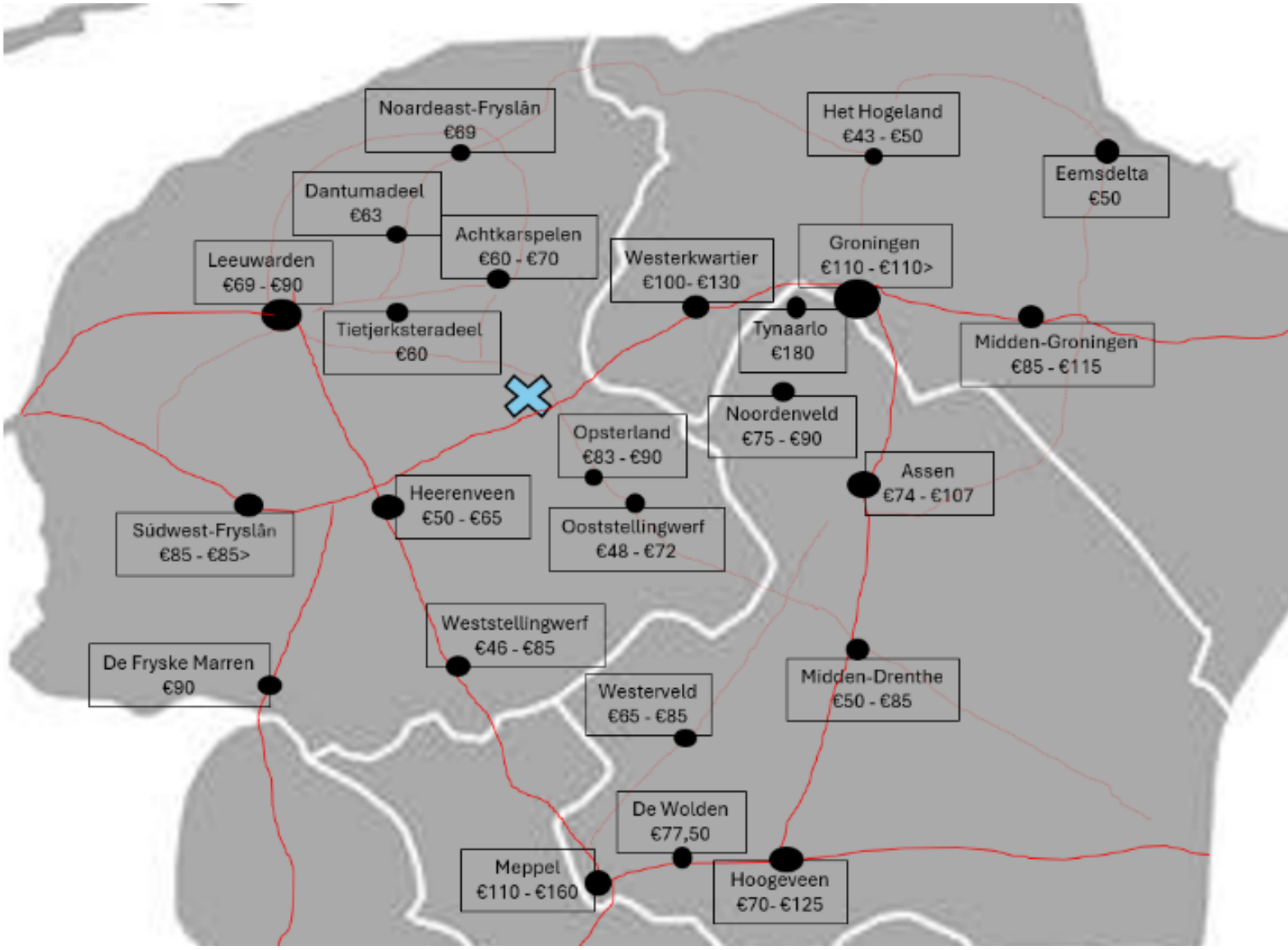

Bron: Eigen onderzoek

Wat opvalt is dat de hoogste prijzen in Meppel, Groningen en rondom Groningen te vinden zijn. Gesteld kan worden dat, naast de meest Noordelijk gelegen gemeentes, de gemeentes die tussen Emmen en Leeuwarden inliggen aan de N381 of N31 de laagste grondprijs hanteren. Het minpunt van deze gemeentes is dat zij zowel niet dichtbij Groningen als dichtbij Zwolle liggen. Terwijl de kracht van deze gemeentes juist is dat zowel Groningen als Zuidelijk gelegen steden in goed aflegbare afstanden liggen.

De prijs van Smallingerland (€55 - €105 per m2) is aan de lage kant gezien de omliggende gemeenten, waarbij vooral de minimale prijs aan de lage kant ligt.

Stec groep
In 2024 zijn de grondprijzen voor bedrijventerreinen, landelijk gezien, met gemiddeld 3,3% gestegen. Meer dan de helft van de onderzochte gemeenten hebben de prijzen verhoogd. Landelijke voerde de grootste groep van de gemeente een lichte stijging van de grondprijzen door met 0-2,5%. De grondprijzen voor Smallingerland en de GR Bedrijvenpark Drachten zijn gestegen met 0-2,0%.
Voor 2025 is de verwachting bij ongeveer de helft van de gemeenten dat zij een prijsstijging gaan doorvoeren. De gemiddelde stijging van de grondprijs voor bedrijventerreinen in Nederland die gemeenten gaan doorvoeren bedraagt 2,6%

Figuur 28: Verwachte grondprijsontwikkeling bedrijventerreinen in 2025 t.o.v. 2024

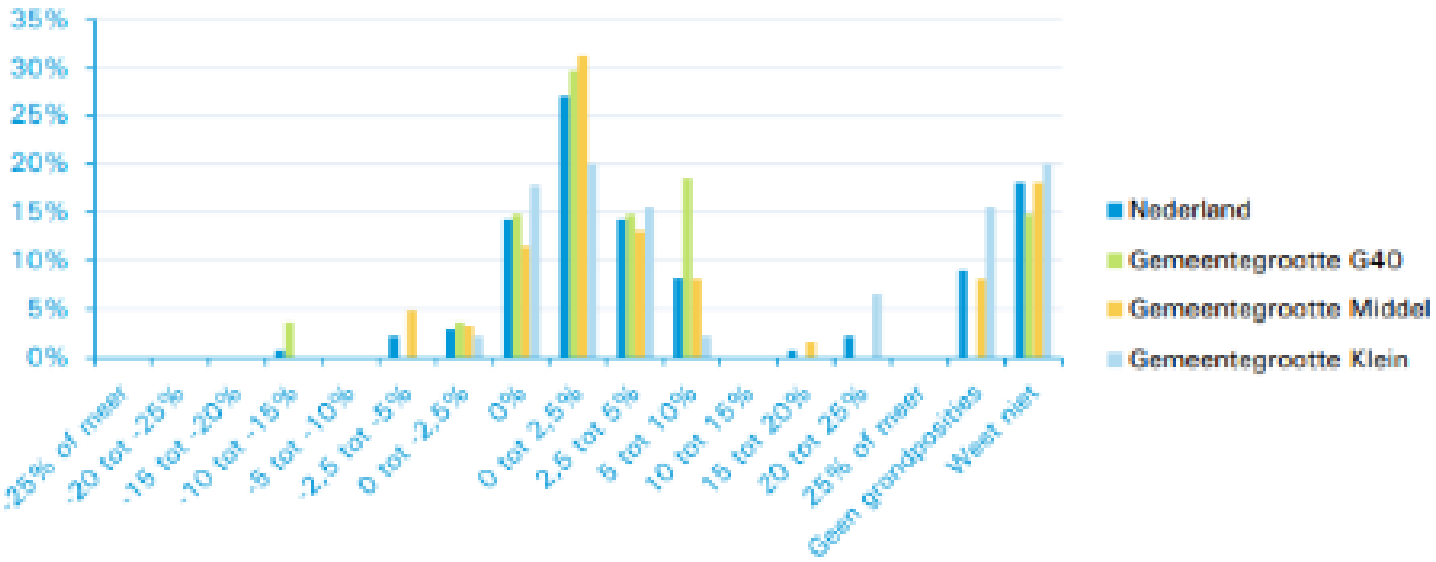

Bron: Stec groep, gemeentelijk grondprijsbeleid, december 2024

Metafoor Outlook
Het aanbod van zowel vastgoed als grond is door de hoge vraag niet toereikend. Ook in Smallingerland zien wij een tekort aan bouwgrond voor bedrijfsruimte. Hierdoor zijn de grondprijzen gestegen. Voor 2025 is de verwachting dat de grondprijzen verder zullen stijgen. Factoren welke daarbij spelen zijn beperkende maatregelen uit de politiek, stijgende bouw- en GWW-kosten en de (landelijk) beperkte capaciteit van het elektriciteitsnetwerk, maar ook de schaarste van de grond.

			2025		2026-2027		2028 e.v.
Woningprijzen			min	max	min	max	
	Top		6%	9%	3%	6%	2%
	Midden		7%	10%	4%	7%	2%
	Basis		7%	10%	4%	7%	2%
Grondopbrengsten							
			min	max	min	max	
Woningmarkt	Top	Vrije sector	7%	10%	4%	7%	2%
	Midden		8%	11%	5%	8%	2%
	Basis		8%	11%	5%	8%	2%
	Betaalbare koop	Betaalbaar	2%	5%	2%	4%	2%
	Middenhuur		0%	2%	0%	2%	2%
	Sociale huur		0%	2%	0%	2%	2%
			min	max	min	max	
Bedrijven	Logistiek		3%	6%	3%	6%	2%
	Top		3%	6%	3%	6%	2%
	Midden		0%	2%	0%	2%	2%
	Basis		0%	2%	0%	2%	2%

Conclusie en advies
In vergelijking met ander A7-gemeenten hanteert gemeente Smallingerland/GR Bedrijvenpark Drachten grondprijzen die marktconform zijn. De minimale prijs die gehanteerd wordt is echter wel aan de lage kant gezien de omliggende gemeenten. Inventarisatie leert dat omringende gemeenten voornemens zijn de grondprijzen te verhogen.
Met het oog op de uitkomsten van het Stec-onderzoek en kijkend naar de verwachtingen in de Metafoor Outlook adviseren wij een verhoging van de grondprijzen door te voeren van 2,5-5%

6.4 Bijlage 4: Vennootschapsbelasting

Tel: +31 (0)26 352 56 25
Fax: +31 (0)26 352 56 26
info@bdo.nl
www.bdo.nl

BDO Aoocountants & Belastingadviseurs B.V.
Postbus 1062, 6801 BB Arnhem
Meander 725, 6825 ME Arnhem
Nederland

Memo

Memo nummer	**1049694/GW**
Aan	**Gemeente Smallingerland t.a.v. de heer S. Regnerus**
Kopie aan	
Van	**Geert Witlox / Jeroen Cremers**
Datum	**13 september 2016**
Betreft	**vpb-positie grondbedrijf**

Eind 2015 heeft BDO op verzoek van de gemeente Smallingerland de vpb-positie van het grondbedrijf beoordeeld. Op 20 januari 2016 hebben wij onze bevindingen in een memo gerapporteerd en besproken met Simon Regnerus.

Op 13 juli 2016 hebben Simon Regnerus en Geert Witlox deze bevindingen besproken om de standpunten te bepalen richting de Belastingdienst. Hieronder volgt een vastlegging van deze standpunten. Het conceptmemo is op 26 augustus 2016 telefonisch besproken door Simon Regnerus en Geert Witlox.

1. Afbakening grondbedrijf

In het memo van 20 januari 2016 is een uiteenzetting opgenomen van de activiteiten van het grondbedrijf en de afbakening in het kader van de vpb-toetsing. We hebben de diverse relevante activiteiten opgenomen in onderstaande figuur.

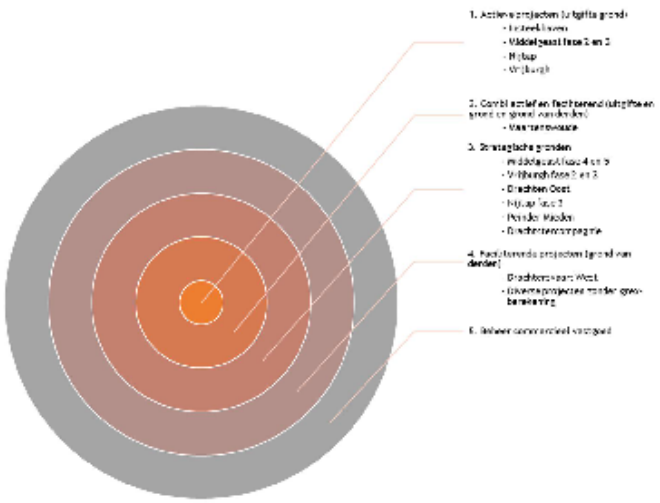

Statutair gevestigd te Eindhoven en ingeschreven in het handelsregister onder nummer 17171188.
BDO Accountants & Belastingadviseurs B.V. handelt tevens onder de namen BDO Accountants, BDO Belastingadviseurs, BDO Direct, BDO Global Outsourcing, BDO International Tax Services, BDO IT Audit & Security, BDO Tax Consultants.
BDO Accountants & Belastingadviseurs B.V. is lid van BDO International Ltd, een rechtspersoon naar Engels recht met beperkte aansprakelijkheid, en maakt deel uit van het wereldwijde netwerk van juridisch zelfstandige organisaties die onder de naam "BDO" opreden.
BDO is de merknaam die wordt gebruikt ter aanduiding van het BDO netwerk en van elk van de BDO Member Firms.

6.5 Bijlage 5: Agrarische waarde voorraad gronden 2025

De agrarische waarde is de gemiddelde verkoopwaarde van agrarische gronden over een bepaalde periode en varieert per regio. Voor de vaststelling van de agrarische waarde is de gemeente uitgegaan van een meerjarig gemiddelde. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de informatie zoals deze wordt verstrekt door het Kadaster/DLG/RVO.

De afgelopen jaren is de agrarische waarde (bouw- en grasland) gestegen in de noordelijke provincies. De waarde van het grasland is voor Friesland gelijk gebleven in het derde kwartaal van 2025.

Grondprijsontwikkeling Groningen, Fryslân en Drenthe

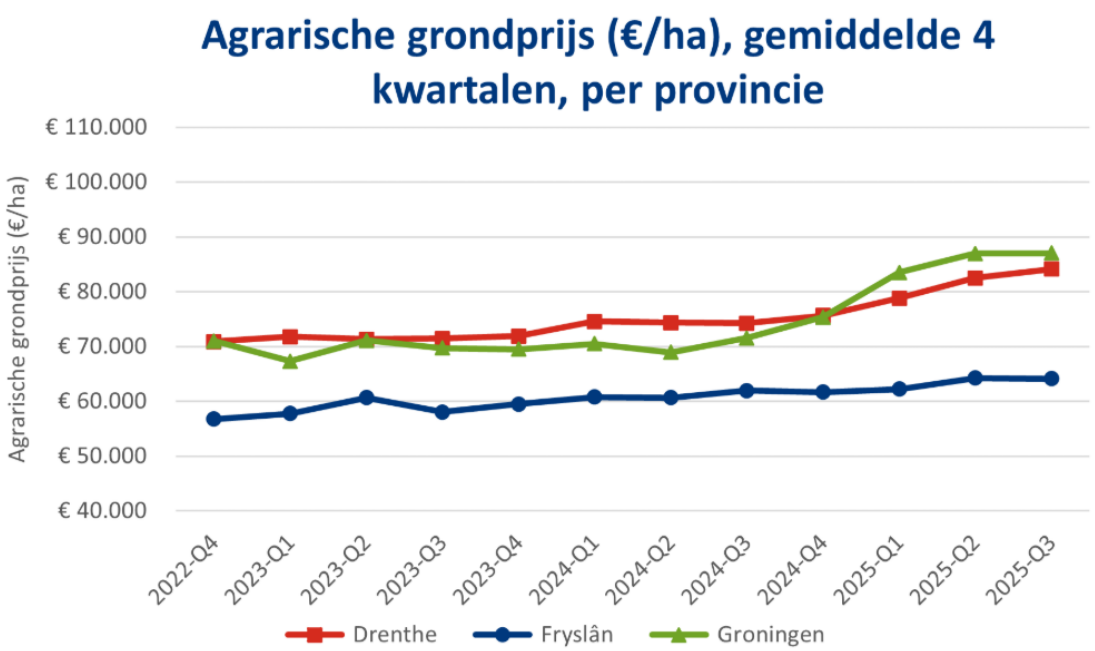

Bron: Kadaster en Wageningen Social & Economic Research[2]

In 2025 is de agrarische grond landelijk gezien ook gestegen, zo is deze gemiddeld gezien in het derde kwartaal uitgekomen op € 92.900 per ha..

Specifiek inzoomend op de provincie Fryslân zien we dat de agrarische grondprijs een stuk lager ligt dan het landelijk gemiddelde. Waarbij de agrarische grond in Friesland gemiddeld ook lager ligt dan dat deze in de andere Noordelijke provincies ligt.

[2] Kwartaalbericht agrarische grondmarkt 2025-3

Agrarische grondprijs naar provincie, 3e kwartaal 2025
Bron: Kadaster en Wageningen Social & Economic Research (Zie voetnoot 3)

Gezien de ontwikkeling van de afgelopen jaren en het afwijkende prijsniveau in de provincie Fryslân t.o.v. de rest van Nederland is gerechtvaardigd om de agrarische waarde met 5% te verhogen van €60.000 naar €63.000 per ha. Wij stellen voor om de agrarische waarde vast te stellen op € 6,30 per m2.

In de Begroting 2024-2027 is niets in het weerstandsvermogen opgenomen voor risico's van grondvoorraad in de planperiode. Omdat de boekwaarde van de gronden lager is dan de agrarische waarde is dat ook niet nodig.

Drachten Smallingerland

Grondprijzen 2026 gemeente Smallingerland

28-1-2026

Alle prijzen zijn minimumprijzen, excl. BTW en kosten koper.Tenzij anders aangegeven.

Type	2025		2026	
Grondgebonden Woningbouw				
Sociale huur	€ 18.100	per woning	€ 18.700,00	Vaste kavelprijs
Projectmatig en gemeentelijke bouwkavels		per m² kavel		
Vrijstaande woning	€ 265,00		€ 275,00	per m² kavel
Twee-onder-een-kap	€ 220,00		€ 230,00	per m² kavel
Geschakeld	€ 220,00		€ 225,00	per m² kavel
Overig	Residueel/taxatie		Residueel/taxatie	
Vrijburgh 1 Kamille 28			€ 157.941,30	
Vrijburgh 2 Weegbree 32	€ 155.805,00		€ 163.595,25	
Vrijburgh 2 Weegbree 34	€ 168.049,00		€ 176.451,45	
Vrijburgh 3 Klein Wonen aan het water			€ 42.000,00	Per kavel
Vrijburgh 3 Klein Wonen in het groen			€ 39.000,00	Per kavel
Woningbouw gestapeld/appartement				
Sociale huur	€ 17.000		€ 17.600,00	Vaste prijs
Middenhuur	€ 0		15%	Grondquote
Vrije sector	15%	Grondquote	15%	Grondquote
Groen- en reststroken				
Voor- en achter de voorgevel	€ 85,00	per m²	€ 88,00	
meerprijs > 100m²	€ 22,00	per m²	€ 23,00	
>150 m²	Taxatie		Taxatie	
Bedrijventerreinen				
De Haven/Insteekhaven				
Watergebonden	€ 68,00	per m² kavel	€ 70,00	per m² kavel
Niet watergebonden	€ 61,00	per m² kavel	€ 63,00	per m² kavel
Nijtap				
Zichtlocaties (1e rij)	€ 108,00	per m² kavel	€ 111,00	per m² kavel
Locaties 2e ring	€ 79,00	per m² kavel	€ 81,00	per m² kavel
Modern gemengd (3e rij)	€ 65,00	per m² kavel	€ 67,00	per m² kavel
Kantoren				
Kantoren	Residueel/taxatie		Residueel/taxatie	
Wonen en werken	€ 180,00	per m² kavel	€ 189,00	per m² kavel
Overige bestemming				
Maatschappelijke voorzieningen	€ 143,00	per m² kavel	€ 148,00	per m² kavel
Recr.-en sportvoorzieningen bebouwd	€ 143,00	per m² kavel	€ 148,00	per m² kavel
Recr.-en sportvoorzieningen onbebouwd	€ 32,00	per m² kavel	€ 33,00	per m² kavel
Woonzorgvoorziening sociale doeleinden	€ 143,00	per m² BVO	€ 148,00	per m² BVO
Woonzorgvoorziening (semi)commercieel)	€ 195,00	per m² BVO	€ 201,00	per m² BVO
Antennemasten hoofdgebruiker (huur)	€ 5.372,00	per jaar	€ 5.549,00	per jaar
Antennemasten medegebruiker (huur)	€ 1.188,00	per jaar	€ 1.227,00	per jaar
Reclamemasten (recht van opstal)	Taxatie		Taxatie	
Nutsvoorzieningen	€ 212,00	per m² kavel	€ 219,00	per m² kavel
Pakketpunt			€ 2.000,00	per punt per 5 jaar
Agrarische grond	Taxatie		Taxatie	
Overige bestemmingen	Taxatie		Taxatie	
Pacht, erfpacht en verhuur				
Pacht	€ 358,75	per ha per jaar	€ 735,00	per ha per jaar
Verhuur	2%	van de grondwaarde	2%	van de grondwaarde
Verhuur ligplaats	€ 26,37		€ 26,37	Per ligplaats per m2
Erfpacht	Erfpachtcanon		Erfpachtcanon	
Jachtrecht				
Eénmalig	€ 69,00		€ 71,00	
Jaarlijks, per hectare	€ 7,00	per ha	€ 7,00	per ha

Geachte leden van de gemeenteraad,

Mijn naam is [redacted] en ik woon in Heerenveen. Ik ben vrijwillig belangenbehartiger van de heer [redacted] die recent vanuit Groningen naar Drachten is verhuisd en hier een nieuwe aanvraag voor een bijstandsuitkering heeft ingediend. Deze aanvraag is uitsluitend gedaan vanwege de verhuizing; er is geen sprake van fraude, overtredingen of eerdere problemen. [redacted] probeert juist een nieuwe start te maken en werkt hard aan zijn herstel en zelfstandigheid.

Tot mijn grote zorg is gebleken dat [redacted] vanaf het eerste moment wordt benaderd vanuit wantrouwen, zonder dat er een concrete aanleiding voor bestaat. De volgende gebeurtenissen zijn voor ons zeer belastend en roepen ernstige vragen op over proportionaliteit, zorgvuldigheid en de menselijke maat binnen uw gemeente:

1. Herhaalde RDW-controles op mijn voertuig gedurende de gehele maand januari

Hoewel ik geen betrokkene ben in de aanvraag van [redacted] is mijn auto herhaaldelijk gecontroleerd in RDW-systemen. Dit is voor mij zeer intimiderend en roept de vraag op waarom ik op deze manier in beeld ben gebracht. Dit voelt als onnodige surveillance en heeft een grote impact op mijn gevoel van veiligheid.

2. Een huisbezoek bij [redacted] zonder duidelijke aanleiding

Het huisbezoek vond plaats terwijl [redacted] net in Drachten was komen wonen, nog voordat zijn situatie inhoudelijk was beoordeeld. [redacted] is psychisch kwetsbaar en heeft een lange geschiedenis van bedreiging, stalking en instabiliteit achter de rug.

3. Zijn zorgvuldig opgebouwde toekomstplan wordt op voorhand terzijde geschoven

[redacted] heeft een helder, realistisch en haalbaar plan opgesteld om zijn leven op te bouwen, met stappen richting stabiliteit, dag invulling en uiteindelijk werk. Aangezien dit projectplan een uniek en zeer kansrijk plan is met toekomstperspectief. Toch lijkt dit plan al te worden afgewezen voordat het überhaupt inhoudelijk is bekeken. Dit werkt ontmoedigend en staat haaks op de bedoeling van de Participatiewet, waarin juist ondersteuning richting zelfstandigheid centraal staat.

4. Mogelijke overdracht van gegevens vanuit Groningen

Wij hebben sterk het gevoel dat informatie uit Groningen is doorgegeven aan Smallingerland. Dit zou zonder wettelijke grondslag niet mogen en draagt bij aan het gevoel dat wij worden gevolgd, gecontroleerd en bespioneerd. Gezien mijn eigen eerdere ervaringen met de gemeente Groningen — waarbij mijn privacy ernstig is geschonden — is dit voor mij extra belastend.

5. Risico op reputatieschade door mogelijk buurtonderzoek

[redacted] woont in een volksbuurt en heeft een proefcontract van twee jaar. [redacted] is vanuit dakloosheid hier komen wonen en heeft een hele moeilijke periode achter de rug,

waarbij wij alles aan hebben gedaan om een woning te bemachtigen. Het is niet makkelijk geweest maar meneer is nu eindelijk zijn leven op de rit aan het krijgen. Ook zijn WSNP loopt volgende week af wat ook een mooie stap is voor meneer. Een buurtonderzoek zou kunnen leiden tot:

- roddels en wantrouwen
- schade aan zijn reputatie
- risico's voor zijn proefcontract
- terugval in zijn herstelproces

Ik heb zelf eerder een buurtonderzoek meegemaakt in Groningen, waarbij mijn privacy ernstig is geschonden en mijn dochter indirect is geraakt. De impact hiervan is groot en nog steeds voelbaar. Ik wil voorkomen dat hetzelfde overkomt.

Mijn verzoek aan de gemeenteraad

Ik vraag u om:

- aandacht voor de proportionaliteit van de ingezette middelen
- bescherming van kwetsbare inwoners die een nieuwe start maken
- te waarborgen dat nieuwe aanvragen objectief en zonder vooringenomenheid worden beoordeeld
- onderzoek te doen naar mogelijke gegevensoverdracht vanuit Groningen
- het college te vragen om uitleg over de RDW-checks en het huisbezoek
- te bewaken dat privacy, menselijke maat en herstelgericht werken centraal staan

verdient een eerlijke kans om zijn leven op te bouwen, zonder dat hij vanaf dag één onder een vergrootglas wordt gelegd.

Ik ben bereid om de situatie vertrouwelijk toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Den Haag, 18 februari 2026

Onderwerp: Toolkit jeugddebat: in gesprek met de jeugd

Geachte raadsleden,

Gaat u wel eens in debat met de lokale jeugd over wat zij belangrijk vinden? Of bespreekt u met elkaar als raadsleden hoe u kunt zorgen voor een kindvriendelijke omgeving?

In november 2025 werd tijdens de Algemene Ledenvergadering van de VNG een motie aangenomen om de jeugd te betrekken bij de coalitieonderhandelingen. Een belangrijke stap om de jeugd actief een rol te geven in de lokale politiek. Door de gemeente worden immers dagelijks beslissingen genomen met invloed op hun leven. Maar voor dat gesprek hoeft u niet te wachten tot de coalitieonderhandelingen beginnen. Ga nu al met elkaar in gesprek!

➔ **Check hier de Toolkit Jeugddebat om een debat te organiseren, het liefst natuurlijk met de jeugd zelf, maar er zijn ook andere opties als dat (nog) niet lukt.**

UNICEF Nederland ondersteunt gemeenten om te zorgen voor een kindvriendelijke omgeving via het Child Friendly Cities Initiative. Onderdeel daarvan is dat kinderen kunnen meepraten. Op onze participatie webpagina over jeugdparticipatie vindt u allerlei concrete handvatten en voorbeelden om met de jeugd in gesprek te gaan. Ook het nieuwste aanbod van de toolkit is daar terug te vinden.

Neem bij vragen gerust contact met ons op via childfriendlycities@unicef.nl. En wilt u op de hoogte blijven van meer slimme handvatten en voorbeelden? Meldt u zich aan voor onze CFCI-nieuwsbrief.

Met vriendelijke groeten,

Esther Vreeburg
Programmamanager Child Friendly Cities Initiative

Reactienota zienswijzen kaderbrief 2027-2030 en wijziging GR

Aanleiding
Begin december zijn de kaderbrief 2027-2030 en de gewijzigde gemeenschappelijke regeling van Veiligheidsregio Fryslân (VRF) aangeboden aan de colleges van burgemeester & wethouders en de gemeenteraden van de Friese gemeenten. De gemeenten zijn gevraagd hun eventuele zienswijze op de stukken te geven.

We maken uit de ontvangen zienswijzen en overige reacties van de gemeenten op dat onze stukken in zijn algemeenheid positief zijn ontvangen. Een ruime meerderheid van de gemeenten heeft ervoor gekozen om geen zienswijze in te dienen op de kaderbrief 2027-2030. Alle gemeenteraden hebben besloten om geen zienswijze in te dienen op de gewijzigde gemeenschappelijke regeling.

Een gemeente heeft een zienswijze ingediend. Daarnaast heeft een gemeenteraad ons een reactie gegeven middels een brief, maar besloten om geen formele zienswijze in te dienen. Via deze reactienota voorzien we iedere inbreng van een reactie. Deze delen we met alle Friese gemeenten, zodat iedereen geïnformeerd is voorafgaand aan de definitieve besluitvorming.

Toelichtingen
We hebben geïnvesteerd in het begrijpelijk overbrengen van onze boodschap. Dit hebben we onder meer gedaan door via een informerende sessie met de financiële ambtenaren. Tijdens deze sessie is een uitgebreide toelichting gegeven op de stukken. Daarnaast hebben we een webinar georganiseerd waarin raadsleden de gelegenheid hadden om vragen te stellen.

We hopen dat deze inspanningen hebben geleid tot een goede behandeling van onze stukken in uw gemeenteraden.

Overzicht met verkregen zienswijzen en reactie middels brief

Gemeente Noardeast-Fryslân
De raad onderschrijft het belang van een toekomstbestendige Veiligheidsregio en erkent de maatschappelijke en bestuurlijke opgaven waarvoor de VRF zich gesteld ziet. Tegelijkertijd hecht de raad groot belang aan de beheersbaarheid van taken, risico's en financiële lasten voor de deelnemende gemeenten.

De raad constateert dat een aantal belangrijke landelijke ontwikkelingen, onder meer op het gebied van wet- en regelgeving, digitalisering en crisisbeheersing, op dit moment nog onzeker is in omvang en impact. De raad acht het noodzakelijk dat gemeenten tijdig en structureel worden betrokken bij de verdere uitwerking van deze ontwikkelingen. Daarbij verwacht de raad dat de financiële consequenties vooraf inzichtelijk worden gemaakt. Eventuele nieuwe taken en daaruit voortvloeiende kosten dienen expliciet, transparant en separaat aan de gemeenten te worden voorgelegd, zodat een zorgvuldige bestuurlijke afweging mogelijk is.

Daarnaast ondersteunt de raad de inhoudelijke beleidskeuze om in te zetten op preventie en jeugdgezondheidszorg. Tegelijkertijd spreekt de raad zijn zorg uit over de structurele stijging van de gemeentelijke bijdragen die hiermee gepaard gaat. De raad verwacht dat het bestuur van de VRF blijvend stuurt op doelmatigheid en doeltreffendheid en dat inzicht wordt gegeven in de effecten en resultaten van deze inzet, zodat kan worden vastgesteld in hoeverre de beoogde maatschappelijke opbrengsten daadwerkelijk worden gerealiseerd.

De raad van de gemeente Noardeast-Fryslân verzoekt het bestuur van de Veiligheidsregio Fryslân om bovenstaande aandachtspunten nadrukkelijk te betrekken bij de verdere uitwerking van de Kaderbrief 2027–2030 en bij het opstellen van de bijbehorende begroting.

Gemeente Súdwest-Fryslân
De raad van de gemeente Súdwest-Fryslân kan instemmen met de kaderbrief, maar geeft aan dat ook de gemeente nog steeds voor financiële uitdagingen staat. De gemeenteraad vraagt ons om ons tot het uiterste in te spannen om beleidsuitbreidingen de komende jaren binnen uw onze eigen begroting op te lossen. Daarnaast wil de raad wij de waardering uitspreken voor de transparante wijze waarop wij de beleidsmatige en financiële kaders hebben toegelicht, de aandacht die we geven aan de continuïteit van vitale processen zoals de brandweerzorg, en onze inzet om gemeenten actief te betrekken bij strategische keuzes.

Onze reactie per thema

Financiële onzekerheid
Reactie op zienswijze en brief gemeente Noardeast-Fryslân en Súdwest-Fryslân

Wij zijn ons bewust van de nog altijd onzekere toekomst voor de financiering van gemeenten vanuit het Rijk en blijven de ontwikkelingen volgen. Daarbij blijven wij investeren in de afstemming met de gemeenten, zowel ambtelijk als bestuurlijk. Wij zijn transparant over de taken die wij uitvoeren voor de gemeenten en maken inzichtelijk op welke onderdelen keuzes gemaakt kunnen worden. Wij hebben ons bij het opstellen van de kaderbrief dan ook wederom maximaal ingespannen om zo scherp mogelijk aan de wind te zeilen en zullen dit blijven doen.

Waardering
Reactie op brief gemeente Súdwest-Fryslân

Wij stellen de waarderende woorden in uw brief zeer op prijs en spreken op onze beurt onze waardering en trots uit voor de manier waarop wij kunnen samenwerken met de Friese gemeenten. Wij ervaren vertrouwen en zullen ons maximaal inzetten om dit te behouden. We blijven ons dan ook, samen met u, vol overgave inzetten voor onze kerntaak: bijdragen aan een veilig en gezond Fryslân.

Drachten | Smallingerland

Aan de gemeenteraad Smallingerland

Drachten,	Mijn kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
18 februari 2026			Gert-Jan Fokkema
			0512 – 581 234

Onderwerp:
Jaarverslag 2025 Werkgeverscommissie

Geachte leden van de raad,

Door middel van deze brief informeren wij u over de werkzaamheden van de werkgeverscommissie in het jaar 2025.

Inleiding
De werkgeverscommissie is door uw raad ingesteld om het werkgeverschap uit te voeren ten aanzien van de griffier en de op de griffie werkzame ambtenaren. Namens alle raadsleden geven wij als commissie invulling aan de werkgeversrol van de gemeenteraad. In de *Verordening Werkgeverscommissie Smallingerland 2021* is opgenomen dat de commissie jaarlijks verslag uit brengt aan de gemeenteraad over haar werkzaamheden en bevindingen. Met het aanbieden van deze brief, voldoen wij hier aan.

Samenstelling werkgeverscommissie
De volgende raadsleden hebben zitting in de werkgeverscommissie;
- Marco Molhoek (voorzitter);
- Corrie Ponne;
- Lucienne Meinsma (tot 12 maart 2025);
- Dennis Bekius (vanaf 8 april 2025).

Werkzaamheden van de commissie
De commissie heeft een keer in de zes weken een overleg met de griffier. Hier worden de lopende zaken en de personele zaken op de griffie besproken.

Ook in 2025 is er tussen de commissie en de griffier veelvuldig gesproken over de tijdelijke huisvesting van de griffie tijdens de verbouw van het gemeentehuis. Met ingang van september 2025 heeft de griffie een plek gekregen in de unit op het terrein van het voormalig zwembad de Welle. Naar verwachting vindt in maart 2027 de verhuizing plaats terug naar het verbouwde gemeentehuis.

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Daarnaast is in de commissie aandacht geweest voor de mogelijke extra werkdruk op de griffie als gevolg van het instellen van de raadswerkgroep Financiële herijking en de extra werkzaamheden die daaruit voortkomen voor de griffie. Dit alles is binnen de bestaande formatie van de griffie opgepakt. In het kader van dit herijkingsproces zijn er vanuit de griffie ook, na afstemming met de werkgeverscommissie, ombuigingsvoorstellen voor de gemeenteraad en griffie aangeboden aan de raadswerkgroep. Uiteindelijk is door de gemeenteraad besloten om nu nog geen gebruik te maken van de aangeboden ombuigingsvoorstellen.

Naar aanleiding van de hei-dag van de griffie is het griffieplan 2025-2027 opgesteld. De concept versie is eerst besproken in de werkgeverscommissie. Daarna is het concept griffieplan gepresenteerd en besproken met de gemeenteraad. In de vergadering van de werkgeverscommissie van 15 oktober 2025 is het griffieplan vastgesteld.

Op 28 mei 2025 is, door de werkgeverscommissie, het reguliere functioneringsgesprek gehouden met de griffier.

Tevens is in 2025 door de werkgeverscommissie gesproken over het politiek-bestuurlijk samenspel tussen gemeenteraad, college en ambtelijke organisatie en de rol van de griffier daarbij. Hierbij heeft de commissie een klankbordfunctie vervult voor de griffier.

Tot slot
Wij hebben ervoor gekozen om uw raad door middel van deze brief te informeren over onze werkzaamheden. Wellicht dat u na het lezen van deze brief nog vragen heeft. Neem dan gerust contact met ons op.

Wij vertrouwen erop dat wij u hiermee voldoende hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
namens de werkgeverscommissie,

Marco Molhoek
voorzitter

Geachte heer Fokkema,

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 informeren wij u graag over het geactualiseerde overzicht van de brede welvaart in uw gemeente.

Dit overzicht kan worden gebruikt als feitelijke onderlegger bij de voorbereiding van overdracht, inwerkprogramma's voor de nieuwe raad en beleidsvoorbereiding in de komende bestuursperiode.

U vindt de gemeentepagina hier:
https://planbureau.frl/gemeente/

Op deze pagina treft u:

- een interactief dashboard met kernindicatoren op sociaal, economisch en ruimtelijk terrein;
- een duiding van trends en ontwikkeling
- mogelijke ontwikkelrichtingen richting 2040

Feitenfundament voor beleid en planning richting 2040
In de komende periode worden in veel gemeenten keuzes voorbereid die zowel op korte als op langere termijn doorwerken. Een gedeelde en onafhankelijke feitenbasis kan helpen om deze keuzes in samenhang te bezien.

Planbureau Fryslân brengt als onafhankelijk kennisinstituut de brede welvaart per gemeente in beeld. Wij verbinden sociale, economische en ruimtelijke ontwikkelingen en plaatsen deze in een meerjarig perspectief richting 2040.

Het overzicht is nadrukkelijk geen beleidsadvies of normatief kader, maar een analytische onderlegger. Het maakt inzichtelijk waar ontwikkelingen positief zijn, waar trends aandacht vragen en hoe verschillende beleidsterreinen elkaar beïnvloeden. Daarmee kan het worden benut bij beleidsontwikkeling, prioritering en advisering aan bestuur en raad.

Aanbod tot toelichting
Graag bieden wij aan om een toelichting te geven op dit feitenfundament aan de nieuwe raad of ambtelijke organisatie. In alle gevallen gaat het om duiding en gesprek op basis van feiten en samenhang, vanuit onze onafhankelijke rol. Wij hopen hiermee bij te dragen aan goed geïnformeerde besluitvorming binnen uw gemeente.

Met vriendelijke groet,
Arlette Bickel
Onderzoeker en projectleider Planbureau Fryslân

Planbureau Fryslân

Arlette Bickel
Onderzoeker
06 342 208 04

www.planbureau.frl

Werkdagen: ma, di, wo, do.
Planbureau Fryslân, Prins Hendrikstraat 8.
8911 BK Leeuwarden. (058) 234 85 00

Trends & ontwikkelingen Gemeente Smallingerland

02/26

Planbureau Fryslân

Brede welvaart in beeld: hoe staat Smallingerland ervoor?

Hoe gaat het écht met Smallingerland? Hoe staat de gemeente ervoor op het gebied van gezondheid, welzijn, werk, wonen en leefomgeving? En hoe ontwikkelen deze aspecten zich door de tijd heen?

Deze publicatie brengt in kaart hoe het staat met de brede welvaart in Smallingerland – nu én richting 2040. Het rapport laat zien waar het goed gaat, waar zorgen ontstaan en op welke punten de gemeente en haar inwoners voor grote keuzes staan. Want hoewel inwoners hun leven gemiddeld als positief ervaren, wijzen de onderliggende cijfers op een aantal zorgelijke trends: een snel ouder wordende bevolking, druk op het zorgsysteem en verenigingsleven, een kwetsbare arbeidsmarkt, groeiende mentale belasting en zorgen over leefbaarheid en klimaat.

Deze ontwikkelingen raken niet iedereen in gelijke mate. Met name inwoners met een lagere sociaaleconomische positie blijken op meerdere terreinen minder weerbaar (Planbureau Fryslân, 2024). Dat maakt het belangrijk om nú het gesprek te voeren over de toekomst: hoe zorgen we ervoor dat Smallingerland ook in 2040 een plek is waar mensen gezond, verbonden en met perspectief kunnen leven?

Deze vierjaarlijkse publicatie – gekoppeld aan de gemeenteraadsverkiezingen – biedt bestuurders, beleidsmakers en inwoners handvatten voor onderbouwde keuzes. De meeste cijfers zijn terug te vinden in een online dashboard, dat jaarlijks wordt geactualiseerd.

Welke rol spelen vergrijzing en ontgroening in Smallingerland?

Toename 65-plussers in Smallingerland

Smallingerland heeft net als de rest van Fryslân steeds meer te maken met vergrijzing. Zo is de verwachting dat er in 2040 bijna 2700 meer 65-plussers zijn dan in 2025. Op dit moment is 23 procent van de inwoners van Smallingerland 65 jaar of ouder. Daarmee is de vergrijzing in Smallingerland net zo sterk als in Fryslân als geheel. Verder neemt de levensverwachting toe, waardoor het aantal mensen boven de 75 jaar toeneemt. Dit wordt ook wel dubbele vergrijzing genoemd (CBS, 2025a).

Minder mantelzorgers beschikbaar

Het overheidsbeleid is er al jaren op gericht om mensen langer zelfstandig thuis te laten wonen. Dit vraagt om meer ondersteuning van het sociale netwerk, maar met de huidige demografische veranderingen wordt dit steeds lastiger. Mantelzorg wordt namelijk het meest verleend door 50- tot 75-jarigen. Mensen boven de 85 hebben dit over het algemeen het meeste nodig. In de komende 25 jaar zal het aantal 85-plussers meer dan verdubbelen in Fryslân als geheel, terwijl het aantal 65- tot 75-jarigen zal afnemen.

Daardoor zullen er veel minder potentiële mantelzorgers zijn per 85-plusser. Waar er in Smallingerland in 2005 nog negentien potentiële mantelzorgers waren per 85-plusser, is dit gedaald naar twaalf potentiële mantelzorgers in 2025. De verwachting is dat in 2040 nog zes potentiële mantelzorgers per 85-plusser beschikbaar zijn (PBL & CBS, 2016).

Zorgstelsel onder druk

Het aantal (oude) ouderen in Smallingerland stijgt. Over het algemeen geldt dat hoe ouder mensen worden, hoe meer zorg ze nodig hebben. In combinatie met de afname van het aantal potentiële mantelzorgers en een dalende beroepsbevolking leidt dit tot een toenemende druk op het zorgstelsel en stijgende kosten van de zorg.

Minder kinderen geboren in Smallingerland

Smallingerland heeft een lange tijd te maken gehad met ontgroening. Zo zijn er in 2025 zo'n 850 (-9%) minder kinderen (0-14 jaar) dan in 2015. De verwachting is dat het aandeel kinderen de komende jaren gaat stabiliseren en vanaf 2035 weer gaat stijgen. Wel heeft de krimp van de afgelopen jaren invloed op de toekomst. De kinderen die de afgelopen tien jaar niet geboren zijn gaan ook niet naar school. Mede hierdoor zijn er de afgelopen jaren een aantal basisscholen gesloten in Smallingerland. Dat is nu merkbaar in het voortgezet onderwijs en straks op het mbo, hbo en wo. Komende jaren zal de instroom op de arbeidsmarkt hierdoor ook geringer zijn.

Hoe gaat het met de mienskip in Smallingerland?

Minder mienskip-gevoel in Smallingerland?

Als het gaat om de indicatoren die kijken naar de sociale samenhang, lijkt Smallingerland over het algemeen lager te scoren dan Fryslân als geheel. Inwoners doen minder vaak vrijwilligerswerk dan gemiddeld in Fryslân. Ook is het vertrouwen in elkaar kleiner dan gemiddeld in Fryslân en Nederland.

De samenleving is aan verandering onderhevig. De invloed van traditionele instituties, zoals het huwelijk en de kerk, neemt af. Het aantal eenpersoonshuishoudens en eenoudergezinnen neemt toe. Het aantal ouderen neemt toe en het aantal werkenden neemt af. Tegelijkertijd trekt de landelijke overheid zich terug en wordt er van inwoners verwacht dat zij steeds meer zelf doen. Dat roept de vraag op: hoeveel kan de mienskip aan?

Zorgen over toekomst verenigingen

Een kwart (24%) van de inwoners van regio Zuidoost Friesland maakt zich zorgen over de toekomst van hun vereniging. Dit komt onder andere doordat het steeds lastiger is om vrijwilligers te vinden voor structurele werkzaamheden, zoals bestuurstaken. De meeste inwoners willen graag dat verenigingen blijven bestaan. Slechts vijf procent vindt het niet erg als er verenigingen verdwijnen (Planbureau Fryslân, 2025a).

Minder vertrouwen in instituties

Het vertrouwen in instituties in Smallingerland is lager dan gemiddeld in Fryslân en Nederland (CBS, 2025b). Over het algemeen geldt dat hoe verder weg de overheid is, hoe minder vertrouwen er is. Bijna driekwart van de inwoners van Zuidoost Friesland heeft vertrouwen in de gemeente, terwijl 40 procent vertrouwen heeft in de Tweede Kamer (Planbureau Fryslân, 2025a).

Hoe gaat het met het welzijn in Smallingerland?

Eenzaamheid ligt op de loer in Smallingerland

Inwoners van Smallingerland zijn over het algemeen tevreden met het leven. Wel ervaren inwoners van Smallingerland over het algemeen meer stress dan gemiddeld in Fryslân. Ook lopen ze een groter risico op angst en depressie dan gemiddeld in Fryslân (GGD Fryslân, 2025).

Daarnaast voelen inwoners van Smallingerland zich iets vaker eenzaam dan gemiddeld in Fryslân. Zesenveertig procent van de inwoners van Smallingerland voelt zich matig tot ernstig eenzaam. Twaalf jaar eerder was dat aandeel nog 39 procent. Over het algemeen komt in Fryslân eenzaamheid voor bij alle leeftijden, maar het treft 75-plussers het vaakst. Eenzaamheid stijgt het snelst onder 18–34-jarigen (GGD Fryslân, 2025).

Mentale druk op beroepsbevolking neemt toe

De komende jaren zal de druk op de beroepsbevolking toenemen als gevolg van vergrijzing en ontgroening. Steeds vaker zullen werkenden mantelzorg moeten verlenen aan hun ouders, vanwege de toenemende zorgdruk. Tegelijkertijd zijn er minder leerkrachten beschikbaar, wat leidt tot meer uitval van lessen of zelfs hele lesdagen. Ouders zullen hierdoor vaker zelf voor hun kinderen moeten zorgen. Daarnaast neemt ook de werkdruk toe: er moet meer werk worden verzet met minder mensen. Deze combinatie van factoren zorgt voor een stijgende mentale belasting.

Op dit moment is het al zo dat de ervaren stress toeneemt onder inwoners van Fryslân. Met name bij jongvolwassenen, gevolgd door 35- tot 49-jarigen (GGD Fryslân, 2025).

Lagere veiligheid in Smallingerland

Fryslân behoort al jaren tot de veiligste provincies van Nederland. Als het gaat om aantal geregistreerde misdrijven zit Smallingerland boven dit Friese niveau, maar wel onder het Nederlandse niveau. Er zijn meer geregistreerde misdrijven dan gemiddeld in Fryslân en minder dan in Nederland.

Hoe gaat het met de bestaanszekerheid in Smallingerland?

Lager inkomen dan gemiddeld in Fryslân

Het gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden (gestandaardiseerd) in Smallingerland ligt in 2024 op 37.800 euro. Dat is vergelijkbaar met andere gemeenten met een vergelijkbaar profiel, maar wel lager dan het Friese gemiddelde, dat 500 euro hoger ligt (CBS, 2025c).

Meer moeite met rondkomen

In Smallingerland heeft zestien procent van de inwoners in 2024 moeite met rondkomen. Dat is hoger dan gemiddeld in Fryslân (12%) en ook hoger dan gemiddeld in Nederland (13%) (GGD Fryslân, 2025).

In Smallingerland is het aandeel inwoners met geregistreerde problematische schulden (8,5%) hoger dan gemiddeld in Fryslân (7,7%). Het percentage mensen dat langdurig – ten minste een jaar – moet rondkomen van een inkomen tot aan de lage inkomensgrens is in Smallingerland even hoog als in Fryslân als geheel (CBS, 2025d).

Hoe gaat het met de economie in Smallingerland?

Krappe arbeidsmarkt in Smallingerland

Er is op dit moment al sprake van krapte op de regionale arbeidsmarkt. Dit komt deels doordat de potentiële beroepsbevolking is gekrompen de afgelopen jaren, terwijl het aantal banen steeg (Provincie Fryslân, 2025).

Het aantal potentiële werknemers zal de komende jaren ook in Smallingerland flink blijven afnemen. Naar verwachting zijn er bijna 2000 minder mensen beschikbaar voor de arbeidsmarkt (15-74 jaar) in 2040 ten opzichte van 2025 (Provincie Fryslân, 2024). Dit zal voor toenemende krapte zorgen op de arbeidsmarkt, die met name voelbaar zal zijn binnen de technische sector en de gezondheidszorg (ROA, 2024).

Snelle ontwikkelingen in duurzaamheid en technologie

Op dit moment verandert er veel op economisch gebied. De economische actieagenda's van overheden richten zich niet alleen op het verdienen van geld, maar de nadruk wordt sterker gelegd op de bredere maatschappelijke waarde van bedrijven (Provincie Fryslân, n.d.). Duurzaamheid speelt hierin een groeiende rol. Er worden stappen gezet richting een circulaire economie, waarin afval wordt geminimaliseerd en grondstoffen steeds opnieuw worden gebruikt. Door als regio te specialiseren in water technologie, circulaire materialen en bodemverbetering kunnen bedrijvenclusters in samenwerking met onderwijsinstellingen werken aan innovatieve oplossingen voor globale uitdagingen met betrekking tot duurzaamheid. Fryslân is als regio wereldwijd koploper op het gebied van circulaire economie. De provincie scoort goed op het re-integreren van secundaire materialen in de economie (Circle Economy, 2025).

Daarnaast gaan digitale en technologische ontwikkelingen razendsnel. Dit zorgt ervoor dat banen veranderen of zelfs verdwijnen. Ontwikkelingen op het gebied van automatisering en digitalisering zorgen voor een inhoudelijke veranderende vraag naar arbeid. Steeds meer werkzaamheden zullen goedkoper uitgevoerd kunnen worden door computers en machines. Met het oog op de snelle ontwikkelingen op het gebied van digitalisering binnen de bedrijfsprocessen, is het van groot belang dat de Friese beroepsbevolking voldoende beschikt over digitale geletterdheid. Banen die met name zullen veranderen zijn banen met veel routinematige taken.

Gezondheids- en welzijnszorg grootste sector

De meeste banen in Smallingerland zijn te vinden in de sector gezondheids- en welzijnszorg (25%). De tweede grootste sector is industrie (17%), en is een stuk groter dan gemiddeld in Fryslân (11%). De sector landbouw, bosbouw en visserij is juist een stuk kleiner dan elders in Fryslân (Provincie Fryslân, 2025).

De grote industriële sector in Smallingerland is voornamelijk gespecialiseerd in de ontwikkeling van High Tech Systems & Materials. De aanjager van deze sector in de regio is het Innovatiecluster Drachten (ICD). Er zijn 23 bedrijven aangesloten bij het ICD, met in totaal 4.300 werkzame personen.

Minder hbo- en wo-opgeleiden dan in Fryslân als geheel

Het aandeel van de beroepsbevolking met een hbo- of wo opleiding in Smallingerland is met 29 procent lager dan gemiddeld in Nederland (37%) en Fryslân (31%) (CBS, 2025e). Daarnaast is het aandeel middelbaar opgeleiden hoger dan gemiddeld in Nederland. De overheid stimuleert mensen om te blijven leren, ook als ze al een baan hebben, maar niet iedereen doet dit evenveel. Inwoners met een hbo- of wo opleiding doen vaker een opleiding of cursus tijdens hun carrière dan inwoners met een mbo-opleiding of geen vervolgopleiding (Planbureau Fryslân, 2025b).

Verder is het Friese bedrijfsleven opgebouwd uit veel midden- en kleinbedrijven (mkb) en familiebedrijven. Deze bedrijven passen goed bij het opleidingsprofiel van de beroepsbevolking. Wel vinden deze bedrijven het moeilijker om mee te bewegen met digitaliserings-, duurzaamheids- en energietransities (Rabobank, 2024). Een mogelijke verklaring is dat grotere bedrijven meer mensen en middelen, en daarmee ruimte, hebben om aan deze transities te wijden, terwijl bij kleinere bedrijven deze ruimte vaak beperkter is. De mindere mate van bijscholing en de relatief grote hoeveelheid kleinere bedrijven in Fryslân vormt mogelijk een uitdaging voor de wendbaarheid van de Friese werknemers, bedrijven en de regionale economie.

Het innovatiecluster Drachten is een clustervorming van hoogontwikkelde bedrijven die samen innoveren. Maar het is wel belangrijk dat de waarden van dat cluster ook verder gedeeld worden met andere (kleinere) Friese bedrijven, om ervoor te zorgen dat deze bedrijven niet achterblijven op het gebied van innovatie.

Hoe kan de ruimte in Smallingerland optimaal worden benut?

Grote opgaven in een beperkte ruimte

De ruimte van Smallingerland is een schaars goed. Op dit moment bestaat 67 procent van Smallingerland uit agrarisch terrein, negen procent uit woonterrein, zeven procent uit binnenwater, en vijf procent uit bos en open natuurlijk terrein (CBS, 2025f). Ten opzichte van Fryslân is er in Smallingerland minder bos en meer woonterrein, dit komt doordat Drachten een relatief groot gebied binnen de gemeente beslaat.

Om de leefomgeving van Smallingerland voor toekomstige generaties leefbaar te houden nemen overheden maatregelen. Zo wordt stap voor stap overgegaan op het gebruik van duurzame energie. Ook wordt er gebiedsgericht gewerkt aan natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat. Tegelijkertijd is er een tekort aan geschikte woningen, en zijn er plannen om extra huizen te bouwen.

Al deze overheidsplannen vergen ruimte. Hoe kan de ruimte in Smallingerland optimaal worden benut?

Tekort aan (geschikte) woningen

In Smallingerland is een tekort aan geschikte en betaalbare huizen (voor kleinere huishoudens en ouderen) en de verwachting is dat dit tekort gaat toenemen. De verkoopprijs van koopwoningen is gestegen en de inschrijfduur voor sociale huurwoningen is in Smallingerland ruim vier jaar (Planbureau Fryslân, 2025c).

Meer huishoudens, maar kleiner

Het aantal huishoudens in Smallingerland stijgt al jaren. Op dit moment zijn er ongeveer 26.000 huishoudens in Smallingerland (Provincie Fryslân, 2024). De verwachting is dat het aantal huishoudens tot 2040 met ruim 1000 gaat stijgen. Dat betekent dat voor deze huishoudens een geschikte woning nodig is.

De stijging van het aantal huishoudens komt met name doordat het gemiddeld aantal personen per huishouden daalt. Er zijn minder kinderen geboren en het aantal eenpersoonshuishoudens neemt toe, waarvan een groot deel alleenwonende ouderen.

Hoe gaat het met de leefomgeving in Smallingerland?

Klimaatverandering houdt inwoners bezig

Een ruime meerderheid van de inwoners uit regio Zuidoost Friesland maakt zich zorgen over klimaatverandering. Achtenvijftig procent geeft aan zich (veel) zorgen te maken, 30 procent is neutraal en dertien procent maakt zich geen zorgen. Het aandeel dat zich zorgen maakt is gelijk aan het gemiddelde in Fryslân (59%) (Planbureau Fryslân, 2025d). De broeikasgasemissie in Smallingerland ligt lager dan gemiddeld in Fryslân (CBS, 2025b).

Gemeenten spelen een belangrijke rol in het toekomstbestendig maken van de leefomgeving. Denk aan het tegengaan van wateroverlast, droogte en hittestress. Gevolgen van klimaatverandering waar ook Smallingerland mee te maken heeft.

Zorgen over het landschap en biodiversiteit

Ook het landschap en de natuur roepen zorgen op. In regio Zuidoost Friesland vindt 37 procent van de inwoners dat het Friese landschap de afgelopen vijf jaar is verslechterd. Met name de achteruitgang van biodiversiteit wordt genoemd. Jongere generaties maken zich hier vaker zorgen over dan oudere generaties (Planbureau Fryslân, 2025d).

De meeste zorgen gaan over het verdwijnen van bomen, planten en dieren. Driekwart van de inwoners uit deze regio maakt zich hier zorgen over. Daarnaast geeft ongeveer de helft van de inwoners aan zich zorgen te maken over de aanwezigheid van de wolf in het gebied.

Relatief weinig huishoudelijk restafval

Op het gebied van restafval scoort Smallingerland relatief goed. In 2024 werd per inwoner gemiddeld 132 kilo restafval geproduceerd. Daarmee hoort de gemeente bij de laagste producenten van restafval in Fryslân, samen met Ooststellingwerf en Heerenveen (CBS, 2025g).

Hoe gaat het met de bereikbaarheid en voorzieningen in Smallingerland?

Goede bereikbaarheid in Smallingerland

In Smallingerland is de gemiddelde afstand tot voorzieningen over het algemeen kleiner dan gemiddeld in Nederland (CBS, 2025h). Dit heeft alles te maken met de aanwezigheid van de plaats Drachten als regionale kern. Drachten biedt een grote verscheidenheid aan voorzieningen. Zo ligt de gemiddelde afstand tot het ziekenhuis of buitenpolikliniek in Smallingerland op 4 kilometer, terwijl dit in Fryslân gemiddeld tien kilometer is. De enige voorziening die voor inwoners van Smallingerland niet in de buurt is, is het treinstation. Er zijn geen treinstations in de nabije omgeving van de gemeente. De eventuele komst van de Lelylijn zou hier op termijn verandering in kunnen brengen.

Belang van voorzieningen

Uit onderzoek blijkt dat inwoners van Zuidoost Friesland de huisarts, supermarkt en basisschool als de belangrijkste voorzieningen beschouwen. Deze basisvoorzieningen spelen een cruciale rol in het dagelijks leven en de leefbaarheid van dorpen en wijken (Planbureau Fryslân, 2025e).

Nu keuzes maken voor toekomstig geluk

De brede welvaart in Smallingerland staat er op dit moment nog relatief goed voor. Inwoners zijn over het algemeen tevreden met het leven.

Toch laat deze publicatie zien dat er ontwikkelingen zijn die de brede welvaart op termijn onder druk kunnen zetten. Denk aan de toenemende druk op de zorg, aan werkstress of aan zorgen over de toekomst van kinderen in de regio. Het zijn vragen die steeds meer inwoners herkennen: Hoe zorg ik goed voor mijn ouders? Hoe houd ik balans in mijn werk en leven? Hoe ziet de toekomst eruit voor de volgende generatie in Smallingerland?

De trends in deze monitor wijzen op veranderingen die geleidelijk maar onmiskenbaar doorwerken in het dagelijks leven. Niet iedereen voelt die gevolgen in dezelfde mate. Hoewel deze rapportage gemiddelde cijfers laat zien, geldt dat sommige groepen – met name inwoners met een lagere sociaaleconomische positie – op meerdere fronten minder weerbaar zijn. Zij leven minder lang in goede gezondheid, hebben vaker financiële zorgen, en kunnen minder terugvallen op een netwerk of buffer.

Dat maakt het belangrijk om nú na te denken over de toekomst. Welke richting willen we op met Smallingerland? Welke keuzes zijn nodig om de brede welvaart ook op de langere termijn te behouden – voor iedereen? Niet alles ligt binnen de invloedssfeer van de gemeente en haar burgers, maar op sommige thema's valt wel gericht bij te sturen.

Smallingerland in 2040 zal er anders uitzien dan vandaag. De vraag is: neemt de gemeenschap de regie over veranderingen, of laat het die veranderingen over zich heen komen? Deze monitor biedt inzichten die kunnen helpen om onderbouwde keuzes te maken – vandaag, voor het geluk van morgen.

Bronnen

CBS. (2025a). *Statline: Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio.* https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03759ned/table?ts=1714116298955

CBS. (2025b). *Regionale Monitor Brede Welvaart 2025.* https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart/indicator

CBS. (2025c). *Inkomen van huishoudens.* https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/86161NED/table

CBS. (2025d). *Laag en langdurig laag inkomen van huishoudens; huishoudenskenmerken.* https://opendata.cbs.nl/statline#/CBS/nl/dataset/83841NED/table?dl=B00FA

CBS. (2025e). Bevolking; hoogstbehaald onderwijsniveau en regio. https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85525NED/table?dl=B6A46

CBS. (2025f). *Bodemgebruik.* https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/86211NED/table?ts=1768987840724

CBS. (2025g). *Huishoudelijk afval per gemeente per inwoner.* https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/83452NED

CBS. (2025h). *Nabijheid voorzieningen.* https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80305ned/table?fromstatweb

Circle Economy. (2025). *The Circularity Gap Report Friesland.* https://friesland.circularity-gap.world/

GGD Fryslân. (2025). *Gezondheidsmonitor 19+.*

PBL & CBS. (2016). *PBL/CBS Regionale prognose 2016-2040*. https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/37/pbl-cbs-regionale-prognose-2016-2040

Planbureau Fryslân. (2024). *Verschil in Fryslân: de samenleving in zes klassen.* https://planbureau.frl/publicaties/verschil-in-fryslan-de-samenleving-in-zes-klassen/

Planbureau Fryslân. (2025a). *Monitor Sociale Samenhang.* https://planbureau.frl/monitoren/meedoen-en-vertrouwen-van-de-inwoners-van-fryslan/

Planbureau Fryslân. (2025b). *Monitor Werk.* https://planbureau.frl/monitoren/werk/

Planbureau Fryslân. (2025c). *Vraagdruk woningbouwcorporaties Fryslân.* https://planbureau.frl/publicaties/vraag-naar-sociale-huurwoningen-in-fryslan-blijft-hoog-systeemverandering-en-methodologische-verfijning-in-het-onderzoek/

Planbureau Fryslân. (2025d). *Monitor Natuur & Landschap.* https://planbureau.frl/monitoren/natuur-en-landschap/

Planbureau Fryslân. (2025e). *Monitor Bereikbaarheid.* https://planbureau.frl/monitoren/bereikbaarheid/

Provincie Fryslân. (2024). *Dashboard Prognose Bevolking en Huishoudens: Uitkomsten trendraming 2024-2050.* https://staat-van-fryslan.hub.arcgis.com/pages/59f289c168b4409dba24044d868095eb

Provincie Fryslân. (2025). *LISA werkgelegenheidsregister*.

Provincie Fryslân. (n.d.). *Circulaire Economie.* https://www.fryslan.frl/circulaire-economie

Rabobank. (2024). *Kleinere bedrijven op grotere achterstand in transitie naar nieuwe economie.* https://www.rabobank.nl/kennis/d011411922-kleinere-bedrijven-op-grotere-achterstand-in-transitie-naar-nieuwe-economie

ROA. (2024). *Project Onderwijs-Arbeidsmarkt (POA)*. https://roastatistics.shinyapps.io/AIStot2028/

Planbureau Fryslân

Planbureau Fryslân wordt gesubsidieerd door Provinsje Fryslân.

Planbureau Fryslân
Prins Hendrikstraat 8
8911 BK Leeuwarden
(058) 234 85 00
info@planbureau.frl
www.planbureau.frl

Colofon

Gemeente Smallingerland: trends en ontwikkelingen' is een uitgave van Planbureau Fryslân, februari 2026.

Auteur

Gerian Kuiper

Met medewerking van

Arlette Bickel, Bernard Boorsma, Mandy Bosma, Ilse Ganzevoort, Sibilla Hoekstra, Joas de Jong, Siebren Kooistra, Chaïm la Roi

© Planbureau Fryslân, 2026. Verveelvoudigen is toegestaan, mits Planbureau Fryslân als bron wordt vermeld.

Geacht raadslid,

Voor u ligt een spannende periode in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen. Wij wensen u en uw politieke partij een succesvolle en inspirerende campagneperiode toe. Deze brief is aan u gericht met het oog op de totstandkoming van het coalitieakkoord 2026-2030.

ZZP Nederland heeft de coalitieakkoorden 2022-2026 middels een representatieve steekproef onder diverse gemeenten geanalyseerd. Wij kwamen tot de conclusie dat de zelfstandig ondernemer in de coalitieakkoorden geen aparte vermelding geniet of afzonderlijke aandacht krijgt in de akkoorden. Dat baart ons zorgen. Er werken 1,7 miljoen Nederlanders als zzp'er; zij vormen een onmisbare pijler onder de lokale en regionale economie. Denk bijvoorbeeld al aan de vele lokale netwerken die ze versterken, hun bijdrage aan leefbaarheid en cultuur en het combineren van ondernemerschap met maatschappelijke betrokkenheid.

Dit is voor ons de aanleiding om een beleidspuntenplan op te stellen. In dit beleidspuntenplan vindt u aandachtspunten die u in uw coalitieakkoord op kunt nemen om de zzp'ers de erkenning te geven die ze verdienen. Met deze punten beogen wij de positie van zzp'ers te erkennen en te versterken, en tegelijk bij te dragen aan een aantrekkelijk, ondernemend en veerkrachtig lokaal economisch klimaat.

Wij hopen dat deze beleidspunten u inspireren en ondersteunen bij het maken van keuzes voor de komende bestuursperiode. Waar mogelijk zijn wij bereid onze voorstellen nader toe te lichten. Vragen over dit beleidspuntenplan kunt u richten aan de opsteller Charlotte Delicaat, projectleider en ondernemersadviseur (info@zzp-nederland.nl).

Met vriendelijke groet,

Frank Alfrink

Voorzitter Vereniging ZZP Nederland

Beleidspuntenplan gemeenten

Breng deze punten onder de aandacht van de partijen die het collegeprogramma aan het onderhandelen zijn, om de zelfstandig ondernemer te steunen.

1. Spreek de zzp'er aan in je coalitieakkoord en niet alleen de werkgevende ondernemer. Er zijn 1,7 miljoen zzp'ers in Nederland

In het merendeel van de gemeentelijke coalitieakkoorden staat de zelfstandig ondernemer niet expliciet benoemd. Dat terwijl er 1,7 miljoen zelfstandig ondernemers zijn. Benoem de zelfstandig ondernemer en spreek deze aan in je coalitieakkoord.

2. Kijk als gemeente welke functies je onder de Handhaving Arbeidsrelatie (Wet DBA) kan openzetten voor zelfstandig ondernemers

De overheid handhaaft op schijnzelfstandigheid. Dit betekent voor veel zelfstandig ondernemers dat opdrachten bij gemeenten voor hen dichtgezet worden. Hier moet u als lokale overheid met een open vizier kijken: het kan vaak gewoon wél. Je kunt met zelfstandig ondernemers blijven werken als de opdracht voldoet aan de criteria voor de wet DBA. Het mag geen reden zijn om de zelfstandig ondernemer uit het gehele inhuurbeleid te weren. Hier heeft ZZP Nederland een whitepaper over geschreven: Whitepaper Wet DBA

3. Toegankelijkheid van gemeentelijke regelingen. Met name de BBZ

Gemeenten zijn wettelijk verplicht om zelfstandig ondernemers bij financiële nood te ondersteunen. Veel gemeenten geven dit vorm vanuit de BBZ-regeling (Besluit bijstandsverlening zelfstandigen). Deze regeling wordt echter per gemeente verschillend uitgevoerd. Wij pleiten voor een aanpak waarbij voor de ondernemer het duidelijk is. We moeten de situatie voorkomen dat je in jouw woongemeente geen bbz krijgt, terwijl je dit bijvoorbeeld in jouw buurgemeente wel zou krijgen. Uitgangspunt moet zijn het behouden van ondernemerschap. Daarom roepen we alle gemeenten op om binnen de VNG een eenduidige uitvoering van de BBZ-regeling vorm te geven. Maak de BBZ-regeling duidelijk en communiceer deze op toegankelijke wijze voor ondernemers.

4. Maak lokale regels niet onnodig belastend voor ondernemers

In het nieuwe landelijke coalitieakkoord staat opgenomen dat de regering doorgaat met de *Aanpak Regeldruk*. Met gemeenten worden standaarden uitgewerkt voor een lagere regeldruk en eenduidige regels. Ons advies is om te starten met in gesprek te gaan met lokale ondernemers tegen welke regels zij aanlopen. Vraag om hun input om de regels te vereenvoudigen.

5. Houd rekening met de zzp'er in relatie tot het werken vanuit huis

Er moet maatwerk komen voor zelfstandigen in het bestemmingsplan. Zelfstandigen werken vaak vanuit huis. Het is belangrijk hinder te voorkomen, maar het belang van de omgeving moet in verhouding staan tot de impact op de ondernemer.

6. Houd lokale aanbestedingen toegankelijk voor zzp’ers in de voorwaarden

De gemeente faciliteert de lokale economie door middel van aanbestedingen. Dat is ons wensbeeld. Aanbestedingen die aan de lokale ondernemers gegund worden, stimuleren het lokaal ondernemerschap. Daarom kan de gemeente criteria opnemen die lokaal ondernemerschap stimuleren. Bijvoorbeeld duurzaamheidscriteria, werkgelegenheid voor lokale werkzoekenden of samenwerking met lokale leveranciers. Of de aanbestedingen kleiner houden, zodat ze onderhands gegund worden. Deze aanbestedingscriteria stimuleren de lokale economie.

7. Ondersteuning bij vaardigheden en kennis

Organiseer als gemeente (of een uitvoeringsorganisatie) trainingen voor ondernemers die hen helpen bij het op peil houden van (ondernemers)vaardigheden en kennis.

8. Klankbordgroep voor inzicht in actieve ondernemers in de gemeente

Gemeenten weten vaak vanuit de Kamer van Koophandel generieke cijfers over hun gemeente. Bijvoorbeeld hoeveel ondernemers er ingeschreven staan. Maar zelfstandigen zijn een gevarieerde groep. Om inzichtelijk te krijgen wat voor zelfstandige ondernemers er in de gemeente zijn, adviseren we je een klankbordgroep te starten met zelfstandig ondernemers. Hiermee kun je beleid gericht op zelfstandigen direct toetsen.

9. Betrek zelfstandig ondernemers actief bij regionale innovatieclusters

Zelfstandig ondernemers zijn vaak betrokken bij start-ups, scale-ups en andere (beginnende) vernieuwende bedrijven. Faciliteer als gemeente dat zelfstandig ondernemers betrokken worden bij regionale innovatieclusters. Bijvoorbeeld door het werken met flexwerkplekken en netwerkbijeenkomsten.

10. Zorg voor één duidelijk gemeentelijk aanspreekpunt voor zzp’ers

Zelfstandig ondernemers hebben vaak te maken met meerdere gemeentelijke afdelingen tegelijk. Richt één herkenbaar aanspreekpunt in voor zelfstandig ondernemers (bijvoorbeeld een zzp-loket of ondernemersregisseur) die zzp’ers wegwijs maakt binnen de gemeente, vragen coördineert en meedenkt over oplossingen. Dit vergroot de toegankelijkheid van gemeentelijke dienstverlening.

Aan de leden van college en gemeenteraad

Datum
26 februari 2026

Ons kenmerk
U202600113
Lbr. 26/004

Telefoon
070-3738500

Bijlage(n)
-

Onderwerp
Ontwikkelingen asiel en Oekraïne-opvang

Geachte leden van college en gemeenteraad,

De druk op de opvang van vluchtelingen, de huisvesting van statushouders en de uitvoering van de inburgering is voor gemeenten onverminderd groot en de bestuurlijke context is complex. We hopen dat we met het nieuwe kabinet samen rust en stabiliteit in de asielketen kunnen terugbrengen, de uitvoering kunnen versterken en de bestuurlijke complexiteit kunnen vereenvoudigen. Ook zijn we in afwachting op een besluit over de Asielnoodmaatregelenwet en de Wet Invoering Tweestatusstelsel in de Eerste Kamer, en de aanstaande inwerkingtreding van het Europese Migratiepact. Tegelijkertijd zijn er ook positieve ontwikkelingen die het vermelden waard zijn. Met deze ledenbrief informeren wij u over de actuele stand van zaken en de inzet van de VNG op de korte en langere termijn.

Behaalde resultaten en gezamenlijk perspectief

Gemeenten zijn er in 2025 gezamenlijk in geslaagd om de huisvestingstaakstelling voor statushouders te behalen. Dat is een mooie prestatie en belangrijk, omdat daardoor statushouders kunnen starten met hun inburgering en de doorstroming op gang komt vanuit de azc's. Tegelijkertijd wachten nog circa 10.000 statushouders op huisvesting. Het afgelopen jaar zijn duidelijke stappen gezet om deze achterstand te verkleinen, mede door intensieve samenwerking tussen gemeenten, woningcorporaties en het rijk.

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van 28 november 2025 is met brede steun het VNG-alternatief 'Van wachtstand naar werkstand, van opvang tot integratie' (pdf, 327 kB) vastgesteld. Dit plan biedt een samenhangend perspectief waarin opvang, participatie en integratie vanaf dag 1 met elkaar worden verbonden. Gemeenten krijgen hierin ruimte om nieuwkomers sneller te laten meedoen, procedures te versnellen en plaatsing mede te baseren op arbeidsmarktkansen en regionale samenwerking.

Tijdens de Landelijke Regietafel Migratie en Integratie van 17 december is dit plan aangeboden aan de minister van Volkshuisvesting en voor Asiel en Migratie en de staatssecretaris Participatie en Integratie. Zij hebben aangegeven hierin duidelijke aanknopingspunten te zien. Ook zien we belangrijke elementen terug in het coalitieakkoord 'Aan de slag'.

Korte termijn: opvangproblemen

Op korte termijn blijft de opvangcapaciteit zorgelijk, zowel voor asielzoekers als voor Oekraïense ontheemden. Het kabinet is van plan om een Doelgroep flexibele regeling (DFR) te publiceren. Die regeling beoogt gemeenten meerjarige financiering te bieden en meer flexibiliteit tussen opvang, tijdelijke huisvesting en verschillende doelgroepen. De VNG kan met de huidige uitwerking instemmen, mits dit ook voorziet in zekerheid over de bekostiging voor 5 jaar. Maar we blijven aandringen op tijdige en transparante communicatie richting gemeenten, een helder prioriteringskader en een werkbare governance tussen gemeenten, het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) en andere ketenpartners.

De Minister voor Asiel en Migratie heeft in haar Kamerbrief 'Verzamelbrief opvang Oekraïne' van 28 november 2025 aangegeven dat de financiële besluitvorming over de DFR plaatsvindt in de Voorjaarsnota 2026 en dat de regeling daarom niet eerder dan 1 mei 2026 zal ingaan.

Hoewel de invoering van de DFR behulpzaam is, is deze regeling alleen onvoldoende om de stagnatie bij het creëren van opvangplekken voor Oekraïners op te lossen. Dit probleem wordt ook veroorzaakt door het tekort aan opvanglocaties en het gebrek aan overzicht omdat een initiële landelijke registratie van ontheemden ontbreekt. Daarnaast zijn er geen juridische mogelijkheden om ontheemden een dwingend alternatief voor gemeentelijke opvang te bieden. De VNG heeft dit al vaker aangekaart bij het kabinet. Het VNG-bestuur is door een aangenomen resolutie in de ALV gemandateerd om, indien nodig, verdere juridische stappen richting het rijk te zetten, omdat het rijk onvoldoende verantwoordelijkheid en regie neemt. De VNG gaat hierover graag spoedig in gesprek met de nieuwe bewindspersoon.

Lange termijn: toekomst opvang Oekraïense ontheemden

Het demissionaire kabinet heeft aangekondigd hoe het beleid voor Oekraïense ontheemden na afloop van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming vorm krijgt. De VNG onderschrijft het uitgangspunt van terugkeer en wederopbouw zodra dit veilig en verantwoord kan. Tegelijkertijd is duidelijk dat voor een aanzienlijke groep terugkeer op korte termijn niet realistisch is en dat zij mogelijk langduriger in Nederland zullen verblijven. Verder zien we ook dat een grote groep graag in Nederland wil blijven. De verwachting dat een grote groep op korte termijn zal terugkeren, lijkt daarom niet aannemelijk.

De VNG vindt dat gemeenten onvoldoende betrokken zijn bij de uitwerking van dit langetermijnbeleid en bij de bepaling van de omvang van de uitvoeringsopgave die hiermee gepaard gaat. Het kabinet is nu van plan om per maart 2027, wanneer de Richtlijn Tijdelijke Bescherming afloopt, in 1 keer over te stappen naar een 'genormaliseerde' situatie voor Oekraïners. Gemeenten worden dan verantwoordelijk voor onder meer huisvesting, inkomen, participatie en zorg.

Deze nieuwe situatie vraagt zorgvuldige afstemming tussen rijk en gemeenten, vanwege de invoeringsimplicaties die hiermee gepaard gaan. Wij pleiten daarom voor een realistische, gefaseerde overgang met voldoende tijd, juridische borging en structurele financiering. Zonder deze randvoorwaarden is de voorgestelde aanpak voor gemeenten niet uitvoerbaar.

Nareis en druk op de asielopvang

De druk op de asielopvang blijft groot, mede doordat nareizigers wachten op huisvesting in de gemeente waar hun referent woont. Gerichte acties om de druk op de opvang te verlagen in het najaar hebben geleid tot beperkte uitstroom, maar onvoldoende om de structurele druk weg te nemen. Op verzoek van het kabinet worden per medio januari nareizigers na aanmelding tijdelijk ondergebracht in hotels in of nabij de gemeente waar zijn aan gekoppeld zijn en uiteindelijk zullen gaan wonen. Het COA draagt deze kosten voor maximaal 6 maanden; daarna wordt van gemeenten gevraagd de huisvesting over te nemen, onder meer via de HAR- of HAR+-regeling.

De VNG erkent dat deze maatregel op korte termijn onontkoombaar is, maar benadrukt dat dit geen structurele oplossing is en dat gemeenten tijdig, zorgvuldig en met voldoende ondersteuning moeten worden betrokken.

Overlast

Tijdens de Landelijke Regietafel is daarnaast uitgebreid gesproken over de aanpak van overlastgevende asielzoekers. Gemeenten hebben behoefte aan snellere procedures en een effectiever handelingsperspectief. De VNG heeft erop aangedrongen dat het aangekondigde interventieteam snel operationeel wordt.

Daarnaast is toegezegd dat er een aanpak komt voor Oekraïners met een (psychosociale) zorgbehoefte, soms resulterend in overlastgevend gedrag. Er wordt gedacht aan een aantal specifieke opvanglocaties met de benodigde begeleiding. En komt er een aanpak voor verslavingsproblematiek. De VNG is in afwachting van deze uitwerking en heeft verzocht dit spoedig te operationaliseren zodat gemeenten daarin ondersteund worden.

Versnellingsaanpak huisvesting statushouders

De woningmarkt staat onverminderd onder druk. Uit het coalitieakkoord ‘Aan de slag’ kunnen we opmaken dat het nieuwe kabinet voornemens is om gemeenten de ruimte te blijven bieden om zelf te bepalen of ze voorrang willen geven aan de huisvesting van statushouders. Daarmee lijkt de Wet nieuwe regels inzake huisvesting vergunninghouders (verbod op voorrang) niet ingevoerd te worden en behouden gemeenten het noodzakelijke instrumentarium om aan de huisvestingstaakstelling te kunnen (blijven) voldoen.

Om de uitstroom van statushouders uit azc’s naar gekoppelde gemeenten te versnellen, is samen met het ministerie van VRO en Aedes een versnellingsaanpak voor de huisvesting van statushouders gestart. De VNG pleit voor een aanpak voor alle urgente groepen die snel een woning nodig hebben. Met de inzet van kwartiermakers wordt gewerkt aan het wegnemen van belemmeringen in regelgeving, uitvoering en woningaanbod. Doel is om de doorstroom vanuit de opvang duurzaam te vergroten en daarmee het opvangsysteem te ontlasten. Vanuit de VNG zal Martijn Balster, voormalig wethouder Volkshuisvesting in Den Haag, de rol van kwartiermaker vervullen.

Inburgering

De tussenevaluatie van de Wet Inburgering 2021 is al gepubliceerd. De eerste ervaringen met deze wet zijn overheersend positief, zowel voor de inburgeraar als voor gemeenten. Maar er is ook een aantal aandachtspunten in de uitvoering met name over de samenhang van (voor)inburgering met de opvanglocaties, huisvesting en inzet op participatie.

Eerder waarschuwde de VNG al voor de ontoereikendheid van de uitvoeringskosten. Inmiddels is dat tekort bevestigd in het betaalbaarheidsonderzoek. Dit heeft ongewenste gevolgen: er ontstaan langere wachtlijsten, inburgeraars kunnen later starten met hun inburgeringstraject en er kan minder intensieve begeleiding geleverd worden. De VNG vraagt het rijk om tot een bekostigingssystematiek te komen die meebeweegt met de aantallen inburgeraars en gemeenten structureel voldoende compenseert om de wet uit te voeren.

Tot slot

Wij realiseren ons dat deze ontwikkelingen veel vragen van gemeenten, ook met de gemeenteraadsverkiezingen in het vooruitzicht en de inzet van het aankomende beleid. De VNG blijft zich inzetten voor uitvoerbaar, samenhangend en toekomstbestendig beleid en blijft hierover met u in gesprek. Uiteraard houden we u op de hoogte van verdere ontwikkelingen via de bekende kanalen.

Met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeen

dr. mr. L.K. Geluk
Algemeen directeur

Aan de leden

Datum
27 februari 2026

Ons kenmerk
U202600122
Lbr. 26/005

Telefoon
070-3738393

Bijlage(n)
4

Onderwerp
Wijziging Model Verordening jeugdhulp

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Hierbij bieden wij u de Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026) aan.

Aanleiding
Vanuit verschillende gemeenten ontvingen wij vragen over de identificatieplicht in artikel 7 van de Model Verordening jeugdhulp. De vraag was of het in alle omstandigheden noodzakelijk is om een identiteitsbewijs van de aanvrager en zijn ouder(s) dan wel wettelijk vertegenwoordiger te vereisen om jeugdhulp te kunnen aanvragen. Naar aanleiding van deze vragen komen wij nu met een meer genuanceerde modelbepaling.

Wijziging
Het gewijzigde artikel 7 biedt ambtenaren beoordelingsruimte om de identiteit van de aanvrager en zijn ouder(s) dan wel wettelijk vertegenwoordiger te controleren op een andere manier dan met een identiteitsbewijs. Die ruimte voor maatwerk sluit aan bij de visie van de wetgever, zonder afbreuk te doen aan de opdracht van de wetgever om in de verordening regels te stellen om te voorkomen dat inwoners ten onrechte een individuele voorziening of een persoonsgebonden budget ontvangen, of misbruik of oneigenlijk gebruik van de wet maken.

Bijlagen
Deze ledenbrief bevat 4 bijlagen:

- Bijlage 1: Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026). Geconsolideerde versie inclusief toelichting met wijzigingen bijgehouden.
- Bijlage 2: Model Raadsbesluit wijziging Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026). Opgemaakt in Word 2.0-format (GVOP/DROP) voor publicatie, zonder toelichting.

- Bijlage 3: Model Toelichting was-wordt-tabel bij Model Raadsbesluit wijziging Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026) Deze kan desgewenst gebruikt worden voor de raadsvoordracht voor de wijziging van de verordening.
- Bijlage 4: Implementatiehandleiding bij Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026). Nadere toelichting van de te maken keuzes en instructies voor de toepassing van de verordening.

Meer informatie

De geconsolideerde teksten van de VNG-modellen (met de bijbehorende toelichtingen) zijn te raadplegen via de Kennisbank Decentrale Regelgeving (https://www.decentraleregelgeving.nl/). De VNG modelverordeningen (zonder de toelichtingen) staan ook in Modellen Decentrale Regelgeving (https://puc.overheid.nl/mdr/).

Vragen

Voor vragen over deze ledenbrief kunt u terecht bij het Klantcontactcentrum van de VNG, via 070-3738393 of e-mail: info@vng.nl.

Met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

dr.mr. L.K. Geluk
Algemeen directeur

Bijlage 1: Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026)

Leeswijzer modelbepalingen

- […] of (bijvoorbeeld) [**tijdstip**] = door gemeente in te vullen.
- [**iets OF iets**] = door gemeente te kiezen.
- [*iets*] = facultatief.
- [**(iets)**] = een voorbeeld ter illustratie of uitleg voor gemeente.

Combinaties zijn ook mogelijk; bijvoorbeeld een bepaling die zowel facultatief is als een keuzemogelijkheid inhoudt.

Ook wordt er gewerkt met varianten waaruit gekozen kan worden. Hierbij kan het voorkomen dat de ene variant uit meer artikelen of artikelleden bestaat dan een andere variant.

Let op dat de nummering of lettering bij het niet overnemen van een facultatief artikel, lid, of onderdeel moet worden aangepast. Bij een opsomming wordt zo nodig achter het voorlaatste onderdeel “en” of “of” geplaatst en wordt het laatste onderdeel afgesloten met een “.” of een “,” als er nog een staarttekst volgt.

Nadere uitleg wordt opgenomen in de implementatiehandleiding.

Verordening van de raad van [gemeente] houdende bepalingen over Jeugdhulp [eventueel jaartal] (Verordening jeugdhulp [naam gemeente en eventueel jaartal])

De raad van de gemeente [**naam gemeente**];
gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van [**datum en nummer**];
gelet op de artikelen 2.9, 2.10, 2.11 [*en 8.1.1, derde lid,*] van de Jeugdwet;
gezien het advies van [**naam commissie**];
besluit vast te stellen de Verordening jeugdhulp [**naam gemeente en eventueel jaartal**].

HOOFDSTUK 1. ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1. Definities

In deze verordening en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:
- *andere voorziening*: voorziening anders dan in het kader van de wet, op het gebied van zorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning of werk en inkomen;
- *budgetbeheerder*: wettelijk vertegenwoordiger of gemachtigde van de budgethouder;
- *budgethouder*: de persoon die een pgb ontvangt op grond van de wet;
- college: college van burgemeester en wethouders van de gemeente **[naam gemeente]**;
- *hulpvraag*: behoefte van een jeugdige of zijn ouder(s) aan jeugdhulp in verband met opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen;
- *individuele voorziening*: voorziening als bedoeld in artikel 2, tweede lid;
- *iJw*: door het Zorginstituut beheerde standaarden als bedoeld in artikel 2.15, derde lid, van de wet bestaande uit bedrijfsregels, berichtenstandaarden en berichtspecificaties, overeenkomstig artikel 1, van de Regeling Jeugdwet;
- *overige voorziening*: voorziening als bedoeld in artikel 2, eerste lid;
- *pgb*: persoonsgebonden budget als bedoeld in artikel 8.1.1, van de wet, zijnde een door het college verstrekt budget aan een jeugdige of zijn ouder(s), dat hen in staat stelt de jeugdhulp die tot de individuele voorziening behoort van derden te betrekken;
- *wet*: Jeugdwet.

HOOFDSTUK 2. VORMEN VAN JEUGDHULP

Artikel 2. Vormen van jeugdhulp

1. De volgende vormen van overige voorzieningen zijn beschikbaar:
a. […];
b. […];
c. […].
2. De volgende vormen van individuele voorzieningen zijn beschikbaar:
a. […];
b. […];
c. […].
3. De volgende individuele voorzieningen hebben in beginsel de volgende maximale duur en frequentie:
a. [**voorziening**]: maximaal [**periode**] en maximaal […] maal per [**tijdseenheid**];
b. [**voorziening**]: maximaal [**periode**] en maximaal […] maal per [**tijdseenheid**];
c. […].
4. Het college maakt in het kader van de inkoop- of subsidierelatie en met inachtneming van het derde lid met aanbieders op geaggregeerd niveau afspraken over in ieder geval de volgende aspecten van de individuele voorzieningen:
a. doelgroepen;
b. activiteiten;
c. doorlooptijd;
d. intensiteit;
e. kwaliteit;
f. beoogd resultaat; en
g. vermelding productcode iJw.

HOOFDSTUK 3. TOEGANG TOT JEUGDHULPVOORZIENINGEN

Artikel 3. Toegang jeugdhulp via de huisarts, medisch specialist of jeugdarts

1. Het college zorgt, overeenkomstig artikel 2.6, eerst lid, aanhef en onder e, van de wet, voor de inzet van jeugdhulp na een verwijzing door de huisarts, medisch specialist of jeugdarts naar een jeugdhulpaanbieder, als en voor zover de jeugdhulpaanbieder van oordeel is dat inzet van jeugdhulp nodig is.
2. Jeugdhulp die na verwijzing door de huisarts, medisch specialist of jeugdarts aan een jeugdige of zijn ouder(s) is verleend door een aanbieder van jeugdhulp die geen contract of subsidierelatie met de gemeente heeft, komt, behalve als er voldaan is aan de voorwaarden voor een pgb verstrekking, niet voor vergoeding door de gemeente in aanmerking als het college soortgelijke jeugdhulp kan laten leveren door een jeugdhulpaanbieder waarmee de gemeente wel een contract- of subsidierelatie heeft.
[*3. Van het tweede lid kan uitsluitend worden afgeweken als het college daarmee schriftelijk heeft ingestemd voorafgaand aan de start van de zorgverlening op grond van bijzondere feiten of omstandigheden.*]
4. De jeugdhulpaanbieder houdt zich bij het beoordelen van de hulpvraag na een verwijzing aan de regels in deze verordening en de afspraken die hij daarover met de gemeente heeft gemaakt in het kader van de contract- of subsidierelatie.

Artikel 4. Toegang jeugdhulp via de gemeente

1. Jeugdigen en ouders kunnen met hun hulpvraag terecht bij het college.
2. Het eerste contact over de hulpvraag wordt aangemerkt als een aanvraag in de zin van de Algemene wet bestuursrecht als is voldaan aan de vormvoorschriften bedoeld in de artikelen 4:1 en 4:2, van de Algemene wet bestuursrecht.
3. Het college merkt een ondertekend verslag van het gesprek als bedoeld in artikel 8 aan als een aanvraag als er, gelet op het tweede lid, nog geen aanvraag is ingediend en dit daarop door de belanghebbende is aangegeven.

4. Als een jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger jeugdhulp zelf wenst in te kopen met een pgb, dient hij daartoe een pgb-plan in als bedoeld in artikel 16. Een door de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger ondertekend pgb-plan wordt aangemerkt als aanvraag voor een pgb.
5. Het college neemt het besluit op een aanvraag uiterlijk binnen [**(tien)**] weken na ontvangst van de aanvraag.
6. Het college legt het besluit op een aanvraag voor een individuele voorziening vast in een beschikking.
7. In spoedeisende gevallen treft het college zo spoedig mogelijk een passende individuele voorziening. Het college legt de beslissing omtrent de inzet van hulp in dat geval zo snel mogelijk, maar in ieder geval binnen [**(4)**] weken na de start van de hulp, vast in een beschikking.

HOOFDSTUK 4. BEHANDELING VAN EEN AANVRAAG OM EEN INDIVIDUELE VOORZIENING; ONDERZOEK EN BESLUITVORMING VIA DE GEMEENTE

Artikel 5. Onderzoek naar de behoeften, persoonskenmerken en voorkeuren

1. Als bij het college een aanvraag om een individuele voorziening wordt ingediend, voert het college in samenspraak met de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijke vertegenwoordiger zo spoedig mogelijk[*, maar uiterlijk binnen [**(zes)**] weken,*] een onderzoek uit overeenkomstig het tweede tot en met zevende lid en maakt zo spoedig mogelijk een afspraak voor een gesprek. [*In overleg met het college kunnen de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger de aanvraag lopende het onderzoek wijzigen.*]
2. Het college wijst voor het onderzoek op de mogelijkheid om gebruik te maken van een vertrouwenspersoon als bedoeld in artikel 2.5, van de wet en van gratis cliëntondersteuning als bedoeld in artikel 2.2.4, van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015.
3. Voordat het onderzoek van start gaat, kunnen de jeugdige of zijn ouder(s) het college een familiegroepsplan verstrekken. Het college brengt hen van deze mogelijkheid op de hoogte en stelt hen gedurende [**(twee)**] weken na de aanvraag in de gelegenheid het plan te overhandigen. Als de jeugdige of zijn ouder(s) daarom verzoeken, zorgt het college voor ondersteuning bij het opstellen van het familiegroepsplan.
4. Het college kan in overleg met de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijke vertegenwoordiger afzien van een onderzoek als de aanvraag wordt ingetrokken. Dat wordt schriftelijk bevestigd.
5. Het college onderzoekt wanneer een jeugdige of een ouder of een wettelijke vertegenwoordiger zich meldt met een vraag over jeugdhulp met de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger:
a. wat de hulpvraag van de jeugdige of zijn ouder(s) is en wat die hulpvraag heeft doen ontstaan;
b. de behoeften, persoonskenmerken en voorkeuren van de jeugdige en zijn ouder(s), de veiligheid en ontwikkeling van de jeugdige en de gezinssituatie;
c. of sprake is van psychische problemen en stoornissen, psychosociale problemen, gedragsproblemen of een verstandelijke beperking van de jeugdige, opvoedingsproblemen van de ouder(s) of adoptiegerelateerde problemen, en zo ja dan onderzoekt het college achtereenvolgens:
1°. welke problemen of stoornissen dat zijn;
2°. welke hulp naar aard en omvang nodig is voor de jeugdige om, rekening houdend met zijn leeftijd en ontwikkelingsniveau, gezond en veilig op te groeien, te groeien naar zelfstandigheid en voldoende zelfredzaam te zijn en maatschappelijk te participeren;
3°. of en in hoeverre de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de ouder(s) en van het sociale netwerk toereikend zijn om zelf de nodige hulp en ondersteuning te kunnen bieden; en
4°. voor zover de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen ontoereikend zijn, de mogelijkheden om met de inzet van een andere voorziening, overige voorziening of individuele voorziening te voorzien in de nodige ondersteuning en hulp;
d. hoe bij de bepaling van de aangewezen vorm van jeugdhulp zo goed mogelijk rekening kan worden gehouden met de godsdienstige gezindheid, de levensovertuiging en de culturele achtergrond van de jeugdige en zijn ouder(s);

e. indien van toepassing, hoe de toekenning van een individuele voorziening zo goed mogelijk kan worden afgestemd op andere voorzieningen op het gebied van zorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning, werk en inkomen.
6. Als de jeugdige of zijn ouder(s) een familiegroepsplan aan het college hebben overhandigd, betrekt het college dat plan bij het onderzoek. Bij het onderzoek wordt ook de jeugdige zoveel mogelijk betrokken en gehoord.
7. Bij het onderzoek wordt aan de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijke vertegenwoordiger medegedeeld welke mogelijkheden er bestaan om te kiezen voor de verstrekking van een pgb. De jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijke vertegenwoordiger wordt in begrijpelijke bewoordingen ingelicht over de gevolgen van die keuze.

Artikel 6. Deskundig oordeel, advies en voorbereiding van de besluitvorming
1. Het college wint, met in achtneming van artikel 2.1, van het Besluit Jeugdwet, een specifiek deskundig oordeel en advies in, als het onderzoek of de beoordeling van een aanvraag dit vereist.
2. Het in het eerste lid bedoelde advies wordt uitgebracht door of onder verantwoordelijkheid van een adviseur die beschikt over een registratie als professional:
a. bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd in het kwaliteitsregister jeugd;
b. bij het Nederlands Instituut van Psychologen in het register Kinder- en Jeugdpsychologen; of
c. op grond van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg in het BIG-register.
3. Het college treft voorzieningen waarmee is gewaarborgd dat het onderzoek en de voorbereiding van de besluitvorming via de gemeente op zorgvuldige wijze plaatsvindt, in het bijzonder door te voorkomen dat (medewerkers van) de organisatie die de jeugdhulp biedt of mogelijk gaat bieden, ook het advies geeft over het al dan niet toekennen van jeugdhulp of het daarop betrekking hebbende besluit neemt.

Artikel 7. Identificatie
1. Bij het onderzoek vergewist het college zich van de identiteit van de jeugdige en zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger.
2. Het vergewissen van de identiteit vindt in elk geval plaats aan de hand van een identiteitsbewijs als dit naar het oordeel van het college noodzakelijk en evenredig is:
a. gelet op de zwaarte van de te bieden jeugdhulp;
b. ter voorkoming van fraude; of
c. ter controle van het wettelijk gezag van de ouder(s) of de wettelijk vertegenwoordiger over de jeugdige.
3. Onder identiteitsbewijs wordt verstaan: document als bedoeld in artikel 1, van de Wet op de identificatieplicht of ten aanzien van personen zonder de Nederlandse nationaliteit:
a. vreemdelingendocument van het type I, II, III, IV of EU/EER;
b. verblijfskaart Ministerie van Buitenlandse Zaken (legale vreemdelingen);
c. buitenlands paspoort; of
d. vreemdelingendocument van het type W (asielzoekers).

Artikel 8. Verslag
1. Binnen [**…**] werkdagen na het onderzoek verstrekt het college aan de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger een schriftelijke weergave van het uitgevoerde onderzoek en het in verband daarmee gevoerde gesprek. Opmerkingen of latere aanvullingen van de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger worden door hen aan het verslag toegevoegd.
2. Het college vergewist zich ervan dat de jeugdige en zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger de uitleg over de uitkomsten van het onderzoek hebben begrepen.
3. Als uit het verslag of de opmerkingen of latere aanvullingen van de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger blijkt dat een individuele voorziening is aangewezen of gewenst is, wordt het verslag ondertekend door de jeugdige of de jeugdige en zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger en door deze teruggestuurd.
4. Als uit het verslag blijkt dat gezamenlijke conclusie is dat de hulpvraag kan worden opgelost met eigen mogelijkheden en het eigen probleemoplossend vermogen, dan wel door gebruik van een andere of overige voorziening, dan wordt het verslag ondertekend door de jeugdige of de jeugdige

en zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger en door deze teruggestuurd. In dat geval geldt het ondertekende verslag voor zover er een aanvraag was ingediend als intrekking van die aanvraag voor een individuele voorziening.

Artikel 9. Criteria voor toekenning van een individuele voorziening
1. Onverminderd dat jeugdhulp toegankelijk is na verwijzing door de huisarts, de medisch specialist en de jeugdarts, komt een jeugdige of ouder in aanmerking voor een door het college verleende individuele voorziening als het college van oordeel is dat de jeugdige of ouder jeugdhulp nodig heeft in verband met opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen of stoornissen en voor zover de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen ontoereikend zijn en gebruikmaking van een andere of overige voorziening deze noodzaak niet kan verminderen of wegnemen.
2. Overeenkomstig de definitie van jeugdhulp uit artikel 1.1, van de wet wordt geen individuele voorziening verstrekt voor hulp of ondersteuning aan een jeugdige die niet noodzakelijk is op grond van een psychisch probleem of stoornis, psychosociaal probleem, gedragsprobleem of beperking, maar die voortkomt uit een behoefte die past bij de normale ontwikkeling van de jeugdige van een bepaalde leeftijd. Bij de beoordeling hiervan [**wordt aangesloten bij de uitgangspunten voor gebruikelijke zorg uit hoofdstuk 4 van de Beleidsregels indicatiestelling Wlz 2024 zoals deze luidden op 1 januari 2024 OF gelden de volgende uitgangspunten: […]**].
3. Een andere of overige voorziening kan de noodzaak verminderen of wegnemen als deze:
a. daadwerkelijk beschikbaar is; en
b. passend en toereikend is voor de hulpvraag.
4. Als een individuele voorziening noodzakelijk is, verstrekt het college de goedkoopst adequate, tijdig beschikbare voorziening.
5. Een individuele voorziening jeugdhulp wordt toegekend als de inzet van de voorziening doeltreffend geacht kan worden. De doeltreffendheid beoordeelt het college door vast te stellen of de individuele voorziening wezenlijk bijdraagt aan het oplossen van de hulpvraag en [*waar beschikbaar*] er wordt gewerkt met een bewezen effectieve interventie en nooit met een bewezen niet effectieve interventie.
6. Er is sprake van bewezen effectieve voorzieningen als de effectiviteit is vastgesteld in wetenschappelijk onderzoek en de interventie(s) zijn opgenomen als zijnde ‘erkend’ in:
a. de Databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut;
b. de zorgstandaarden van de GGZ Standaarden;
c. de databank voor interventies gericht op jeugdigen met een beperking (databank interventies gehandicaptenzorg);
[*d. […].*]
[*7. In situaties waarbij ouders begeleiding, behandeling of ondersteuning ten gevolge van maatschappelijke of eigen psychische of relationele problemen nodig hebben en er naar het oordeel van het college geen sprake is van een hulpvraag als bedoeld in deze verordening, komt een jeugdige of zijn ouder(s) niet in aanmerking voor een door het college te verlenen individuele voorziening als bedoeld in deze verordening.*
8. Het voorgaande lid is niet van toepassing als er parallel aan een hulpvraag sprake is van meervoudige problematiek in de context van het gezin.]

Artikel 10. Beoordeling eigen mogelijkheden en probleemoplossend vermogen
1. Een individuele voorziening wordt niet verstrekt als naar het oordeel van het college uit het onderzoek blijkt dat de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de jeugdige of zijn ouder(s) toereikend zijn om binnen de eigen mogelijkheden, zo nodig met inzet van het sociale netwerk of met ondersteuning van andere (hulpverlenende) instellingen, de hulp te bieden die passend is bij de hulpvraag van de jeugdige of zijn ouder(s).
2. Tot het sociale netwerk behoren andere personen binnen de kring van familie, vrienden, kennissen en bekenden die van betekenis zijn voor- en bijdragen aan het welzijn en welbevinden van de jeugdige of zijn ouder(s).
3. Tot de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen behoort in elk geval het aanspreken van een aanvullende zorgverzekering als die is afgesloten.

4. Bij de beoordeling van de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen, bedoeld in het eerste lid, neemt het college, gelet op het bepaalde in de artikelen 82 en 247, van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, tot uitgangspunt dat de verantwoordelijkheid voor het gezond en veilig opgroeien van jeugdigen, ook als sprake is van psychische problemen of stoornissen, psychosociale problemen, gedragsproblemen of beperkingen, allereerst bij de ouder(s) zelf ligt en dat de hulp die daarvoor nodig is in beginsel ook door hen geleverd kan worden. Uit het onderzoek kan evenwel blijken dat de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de ouder(s) tekortschiet, omdat sprake is van:
a. geobjectiveerde beperkingen om noodzakelijke hulp te bieden;
b. een gebrek aan kennis of vaardigheden om noodzakelijke hulp te bieden; of
c. overbelasting of dreigende overbelasting, waardoor geen noodzakelijke hulp kan worden verwacht totdat deze belasting of dreigende overbelasting is opgeheven.
5. Bij de beoordeling van het vierde lid, onder c, wordt ook vastgesteld welke mogelijkheden de ouder(s) hebben om de overbelasting of dreigende overbelasting op te heffen, waarbij redelijkerwijs verwacht mag worden dat de ouder(s) maatschappelijke activiteiten beperken en betaalde arbeid verminderen of anders organiseren om overbelasting of dreigende overbelasting op te heffen. Hierbij houdt het college ook rekening met:
a. de behoefte en mogelijkheden van de jeugdige;
b. de duur van de inzet, waarbij als uitgangspunt geldt dat kortdurende inzet van niet langer dan [**(3)**] maanden in een jaar niet tot overbelasting leidt;
c. de planbaarheid van de hulp;
d. de benodigde ondersteuningsintensiteit;
e. de samenstelling van het gezin en de woonsituatie;
f. de noodzaak van de ouder(s) om in een inkomen te voorzien; en
[*g. **[...]**.*]

Artikel 11. Vervoer
1. Uitgangspunt is dat ouder(s) zelf verantwoordelijk zijn voor vervoer van de jeugdige van en naar de jeugdhulpaanbieder. [*Hierbij wordt **[aantal]** keer brengen en halen rijden per week in ieder geval beschouwd als behorend tot de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de ouder(s).*]
2. Een vervoersvoorziening wordt alleen verstrekt aan de jeugdige ten behoeve van het vervoer van de jeugdige naar en van de locatie waar de jeugdhulp plaatsvindt.
3. Een vervoersvoorziening wordt alleen aan de jeugdige toegekend als naar het oordeel van het college is aangetoond dat er een noodzaak bestaat tot inzet van deze voorziening.
4. Het college beoordeelt, overeenkomstig artikel 10, in elke individuele situatie of er specifieke omstandigheden zijn waardoor de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de jeugdige of zijn ouder(s) onvoldoende zijn om de eigen verantwoordelijkheid voor het vervoer op zich te nemen.
[*5. Als naar het oordeel van het college een passende voorziening beschikbaar is waarvoor geen vervoer geïndiceerd hoeft te worden, is deze voorziening voorliggend op een indicatie waarvoor wel vervoer geïndiceerd moet worden.*]

Artikel 12. Dyslexie
1. De zorg voor kinderen tot 13 jaar met ernstige dyslexie (ED), dyslexiezorg, valt onder de wet.
[*2. Voor dyslexiezorg geldt dat deze alleen toegankelijk is voor de jeugdige nadat de ED-specialist van het Samenwerkingsverband Primair Onderwijs **[naam]** op basis van het Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling **[versie]** van oordeel is dat diagnostiek dan wel de behandeling van Ernstige Dyslexie noodzakelijk is.*]

[***Artikel 13. Vaktherapie***
1. Vaktherapie is een non-verbale behandelvorm die uitgaat van doen en ervaren. Vaktherapie is de overkoepelende naam voor de volgende vaktherapeutische disciplines:
a. beeldende therapie;
b. danstherapie;
c. dramatherapie;

d. muziektherapie;
e. psychomotorische therapie;
f. psychomotorische kindertherapie; en
g. speltherapie
2. Vaktherapie wordt uitgevoerd door een vaktherapeut. Dat is een professional die ***[een erkende opleiding op HBO/master niveau voor vaktherapie heeft volbracht. Een erkende opleiding is een door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie geaccrediteerde opleiding OF een door de desbetreffende beroepsverenigingen voor vaktherapeutische beroepen (aangesloten bij de Federatie Vaktherapeutische Beroepen) erkende bachelor of masteropleiding in een van de vaktherapeutische beroepen of een door de beroepsverenigingen erkende buitenlandse bachelor of masteropleiding heeft volbracht]****.*
3. Vaktherapie kan alleen worden ingezet vanuit de wet als naar het oordeel van het college sprake is van een noodzakelijke bijdrage aan de jeugdhulp en als er geen alternatief beschikbaar is.
*4. De behandelaar van een jeugdhulpaanbieder of medewerker van het [****Sociaal Wijkteam OF CJG OF […]****] moet advies geven over vaktherapie als een noodzakelijk onderdeel van de totale behandeling.*
*5. Vaktherapie kan alleen worden ingezet onder verantwoordelijkheid van [****een regiebehandelaar OF een professional die is ingeschreven in het Register Vaktherapie****].*
*6. Het maximaal aan uren behandeling dat vergoed wordt door de gemeente is [****aantal****] uren op jaarbasis. [****Als de ouder(s) aanvullend verzekerd zijn, dan moet het aantal uren behandeling dat via de zorgverzekering wordt vergoed worden afgetrokken van de maximale inzet****.* **OF** ***Als ouders aanvullend verzekerd zijn, dan moet het maximaal aantal uren behandeling dat via de zorgverzekering wordt vergoed worden afgetrokken van het maximale aantal uren dat voor deze behandeling kan worden geïndiceerd.****]*

[***Artikel 14. Kinderopvang en buitenschoolse opvang***
1. Reguliere kinderopvang en reguliere buitenschoolse opvang is geen vorm van jeugdhulp.
2. In uitzonderlijke situaties als een kind extra begeleiding of specialistische begeleiding nodig heeft vanwege opgroei-, opvoedings- en psychische problemen en stoornissen, die niet door medewerkers van de opvang kan worden geboden en niet van ouder(s) kan worden verwacht, kan vanuit de wet in het kader van de kinderopvang en buitenschoolse opvang begeleiding worden ingezet.]

Artikel 15. Inhoud beschikking individuele jeugdhulpvoorziening
[*1. In de beschikking tot verstrekking van een individuele voorziening wordt in ieder geval aangegeven of de voorziening in natura of in de vorm van een pgb wordt verstrekt en wordt tevens aangegeven hoe bezwaar tegen de beschikking kan worden gemaakt.*]
2. Bij het verstrekken van een voorziening in natura wordt in de beschikking [*tevens*] in ieder geval vastgelegd:
a. wat de te verstrekken voorziening is en wat de omvang en het beoogde resultaat daarvan zijn;
b. wat de ingangsdatum en duur van de verstrekking is; en
c. indien van toepassing, welke andere voorzieningen relevant zijn of kunnen zijn.
3. Bij het verstrekken van een voorziening in de vorm van een pgb wordt in de beschikking [*tevens*] in ieder geval vastgelegd:
a. voor welk resultaat het pgb moet worden aangewend;
b. welke kwaliteitseisen gelden voor de besteding van het pgb;
c. wat de hoogte van het pgb is en hoe hiertoe is gekomen;
d. welke voorwaarden aan het pgb verbonden zijn;
e. wat de duur is van de verstrekking waarvoor het pgb is bedoeld; en
f. de wijze van verantwoording van de besteding van het pgb.
[*4. Het ondertekende verslag, bedoeld in artikel 8, maakt in zijn geheel deel uit van de beschikking.*]

HOOFDSTUK 5. AANVULLENDE REGELS VOOR EEN INDIVIDUELE JEUGDHULPVOORZIENING IN DE VORM VAN EEN PGB

Artikel 16. Aanvullende regels om in aanmerking te komen voor een pgb

1. Als een jeugdige of zijn ouder(s) in aanmerking komen voor een individuele voorziening, maar de jeugdhulp zelf wensen in te kopen door middel van een pgb, dienen de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger daartoe een pgb-plan in [*volgens een door het college ter beschikking gesteld format*]. In het pgb-plan is opgenomen:

a. de motivatie waarom het natura-aanbod van de gemeente volgens de jeugdige of zijn ouder(s) niet passend is en een pgb gewenst is;

b. welke jeugdhulp de jeugdige of zijn ouder(s) willen inkopen met een pgb, wat het beoogde resultaat is en wanneer en hoe wordt geëvalueerd;

c. de voorgenomen uitvoerder van de individuele voorziening en de wijze waarop de jeugdhulp georganiseerd wordt;

d. op welke wijze de kwaliteit van de in te kopen jeugdhulp is gewaarborgd;

e. de kosten van de uitvoering, uitgedrukt in aantal eenheden en tarief;

f. indien van toepassing, welke jeugdhulp de jeugdige of zijn ouder(s) willen betrekken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk;

g. de motivatie aan de hand van de tien punten benoemd in artikel 17 waaruit blijkt dat de budgethouder of budgetbeheerder in staat is de aan een pgb verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren; en

[*h. **[...]**.*]

2. Het college verstrekt een pgb als:

a. de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger zich gemotiveerd op het standpunt stellen dat zij de individuele voorziening die wordt geleverd door een door het college gecontracteerde aanbieder, niet passend achten;

b. uit de beoordeling van de pgb-vaardigheid met inachtneming van artikel 17 blijkt dat de budgethouder of, indien van toepassing, de budgetbeheerder in staat is uitvoering te geven aan de eisen die het beheer van een pgb met zich meebrengt; en

c. naar het oordeel van het college met inachtneming van artikel 19 is gewaarborgd dat de jeugdhulp die tot de individuele voorziening behoort en die de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger van het budget willen betrekken, van goede kwaliteit is en in voldoende mate zal bijdragen aan het bereiken van het in het pgb-plan opgenomen beoogde resultaat.

3. Het college verstrekt geen pgb als er twijfels zijn over de integriteit van de voorgenomen uitvoerder van de jeugdhulp, wat zich in ieder geval voordoet indien de voorgenomen uitvoerder van de jeugdhulp in de vier jaar voorafgaande aan de aanvraag:

a. fraude, in de zin van opzettelijke misleiding om financieel voordeel te verkrijgen, heeft gepleegd;

b. betrokken is geweest bij strafbare feiten of overtredingen heeft begaan die de veiligheid en de kwaliteit van de hulp in gevaar brengen;

c. veroordeeld is wegens het plegen van strafbare feiten tot een gevangenisstraf;

d. op basis van een Bibob-toets door het college is geweigerd als zorgaanbieder; of

[*e. **[...]**.*]

4. Het college weigert een pgb als een wettelijke weigeringsgrond als bedoeld in artikel 8.1.1, vierde lid, van de wet van toepassing is.

Artikel 17. Pgb-vaardigheid

1. Om aan de voorwaarden voor pgb-vaardigheid te voldoen dient de beoogd budgethouder, al dan niet met hulp vanuit het sociaal netwerk of, indien van toepassing, een budgetbeheerder, in ieder geval:

a. een duidelijk beeld te hebben van de hulpvraag;

b. op de hoogte te zijn van de regels en verplichtingen die horen bij het pgb of deze zelf (online) weten te vinden;

c. in staat te zijn om een overzichtelijke pgb-administratie bij te houden;

d. voldoende vaardig te zijn om in de Nederlandse[*of Friese*] taal te communiceren met de gemeente, de SVB en de zorgverleners;

e. in staat te zijn zelfstandig te handelen en onafhankelijk voor een zorgverlener te kiezen;

f. in staat te zijn om afspraken te maken en vast te leggen en om dit te verantwoorden aan het college;

g. in staat te zijn om te beoordelen en te beargumenteren of de geleverde zorg passend en kwalitatief goed is;
h. in staat te zijn de inzet van zorgverleners te coördineren, waardoor de zorg door kan gaan, ook bij verlof en ziekte;
i. in staat te zijn om als werk- of opdrachtgever de zorgverleners aan te sturen en aan te spreken op hun functioneren; en
j. voldoende kennis te hebben over het werk- of opdrachtgeverschap of deze kennis weten te vinden.
2. Een budgethouder of een budgetbeheerder wordt in beginsel niet in staat geacht de aan een pgb verbonden taken verantwoord te kunnen uitvoeren als sprake is van één of meer van de volgende omstandigheden:
a. het beheer wordt verricht door de persoon of organisatie die ook de jeugdhulp levert aan de budgethouder[*, tenzij [**hiervoor door het college toestemming is verleend OF de persoon eerste of tweedegraads bloed- of aanverwant is van de jeugdige**]*];
b. er is sprake van één of meer van de volgende omstandigheden:
1°. schuldenproblematiek;
2°. ernstige verslavingsproblematiek;
3°. aangetoonde fraude, in de zin van opzettelijke misleiding om financieel voordeel te verkrijgen, begaan in de vier jaar voorafgaand aan de aanvraag;
4°. een aanmerkelijke verstandelijke beperking;
5°. een ernstig psychiatrisch ziektebeeld;
6°. een vastgestelde, blijvende cognitieve stoornis;
7°. het onvoldoende machtig zijn van de Nederlandse[*of Friese*] taal in woord en geschrift;
8°. het niet verkrijgen van een Verklaring Omtrent het Gedrag; of
9°. [**…**].

Artikel 18. Onderscheid formele en informele hulp
1. Van formele hulp is sprake als de jeugdhulp verleend wordt door onderstaande personen:
a. personen die werkzaam zijn bij een instelling die ten aanzien van de voor het pgb uit te voeren taken/werkzaamheden ingeschreven staat in het Handelsregister, conform artikel 5, van de Handelsregisterwet 2007, en die beschikken over de relevante diploma's die nodig zijn voor uitoefening van de desbetreffende taken; of
b. personen die aangemerkt zijn als zelfstandige zonder personeel die ten aanzien van de voor het pgb uit te voeren taken/werkzaamheden ingeschreven staan in het Handelsregister conform artikel 5, van de Handelsregisterwet 2007 en beschikken over de relevante diploma's die nodig zijn voor uitoefening van de desbetreffende taken.
2. Formele hulp wordt geleverd door personen die ingeschreven staan in het register, bedoeld in artikel 3, van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg of artikel 5.2.1, van het Besluit Jeugdwet, voor het uitoefenen van een beroep voor het verlenen van jeugdhulp.
3. Als de jeugdhulp geboden wordt door een bloed- of aanverwant in de eerste- of tweede graad van de budgethouder, is altijd sprake van informele hulp omdat zij onderdeel uitmaken van het sociale netwerk.
4. Als de hulp wordt verleend door een andere persoon dan beschreven in het eerste lid, onder a of b, en er niet voldaan is aan het tweede lid, is er sprake van informele hulp.

Artikel 19. Kwaliteitseisen individuele voorziening in de vorm van een pgb
1. Ter waarborging van de kwaliteit van de met een pgb in te kopen individuele voorziening voldoet de uitvoerder van de jeugdhulp aan de volgende eisen:
a. beschikt over een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) die niet ouder is dan drie maanden bij aanvang van de zorgovereenkomst en gedurende de hulpverlening niet ouder dan drie jaar, waaruit blijkt dat er geen bezwaren zijn voor de uitoefening van diens functie[*. Ouder(s) zijn uitgesloten van deze eis*];
b. beschikt over de juiste vaardigheden en deskundigheid om verantwoorde hulp te bieden;
c. houdt een deugdelijke administratie bij met een registratie van de geleverde hulp;
d. is voldoende vaardig om in de Nederlandse[*of Friese*] taal te communiceren;
e. werkt volgens een plan waarin activiteiten en doelen zijn vastgelegd;

f. voert de hulp uit in overeenstemming met de beschikking van het college;
g. stemt de hulp af op de persoonlijke situatie van de jeugdige of zijn ouder(s);
h. stemt de hulp af op andere voorzieningen, overige voorzieningen en individuele voorzieningen waar de jeugdige of zijn ouder(s) gebruik van maken;
g. respecteert de privacy van de jeugdige of zijn ouder(s) en gaat vertrouwelijk om met informatie over de persoonlijke situatie;
h. neemt bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling in het huishouden van de jeugdige of zijn ouder(s) voor advies of het doen van een melding contact op met Veilig Thuis;
i. meldt calamiteiten en geweldsincidenten bij de verlening van jeugdhulp aan het college;
j. werkt mee aan toezicht en aangekondigd en onaangekondigd onderzoek door het college of daartoe aangewezen derden op inhoudelijke kwaliteit en op rechtmatigheid; en
k. is of raakt door verlening van de jeugdhulp naar het oordeel van het college niet overbelast.
2. Ter waarborging van de kwaliteit van de met een pgb in te kopen individuele voorziening voldoet de uitvoerder van formele jeugdhulp aan de volgende aanvullende eisen:
a. hetgeen is bepaald in artikel 18, eerste en tweede lid;
b. handelt in overeenstemming met de professionele standaard;
c. werkt op basis van een hulpverleningsplan;
d. werkt met een systeem voor kwaliteitsbewaking;
e. hanteert de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, de meldplicht calamiteiten en de meldplicht geweld bij de verlening van jeugdhulp; en
f. stelt een vertrouwenspersoon in staat zijn taak uit te voeren.
3. Er wordt geen pgb voor informele jeugdhulp verstrekt als, conform het afwegingskader voor een verantwoorde werktoedeling op basis van het Kwaliteitskader Jeugd, formele jeugdhulp noodzakelijk is.

Artikel 20. Hoogte pgb
1. De hoogte van het pgb voor formele jeugdhulp bedraagt 100% van het laagste adequate gecontracteerde tarief voor dezelfde jeugdhulp in natura.
2. De hoogte van het pgb voor informele jeugdhulp bedraagt [**(minimaal 100)**]% van het wettelijke minimumloon.
3. De tarieven voor het pgb worden jaarlijks geïndexeerd, waarbij:
a. de indexering wordt berekend uit de som van het geprognostiseerde percentage voor het komende jaar (t + 1) en het verschil tussen het in het voorgaande jaar (t – 1) geprognostiseerde percentage voor het lopende jaar (t) en het definitieve percentage voor het lopende jaar (t). De percentages zijn verschillend voor loonkosten en materiële kosten; en
b. het college het pgb-tarief verhoogt of verlaagt voor 90% op basis van het geprognostiseerde en definitieve indexcijfer Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA) voor personele kosten van het CPB, gepubliceerd door de NZA en voor 10% op basis van het geprognostiseerde en definitieve prijsindexcijfer particuliere consumptie (PPC) voor materiële kosten van het CPB gepubliceerd door de NZA.
4. Het tarief is lager als op basis van het door de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger ingediende pgb-plan passende en toereikende jeugdhulp voor een lager tarief kan worden ingekocht.
[*5. Het tarief voor jeugdhulp dat op onverplichte basis wordt verleend door een hulpverlener uit het sociaal netwerk wordt door het college vastgesteld overeenkomstig artikel 8ab, eerste lid, van de Regeling Jeugdwet.*]
6. Met inachtneming van voorgaande bepalingen stelt het college de pgb-tarieven vast in nadere regels.
[*7. Het college maakt minimaal eenmaal per jaar de tarieven bekend*.]

Artikel 21. Uitgesloten van pgb
De volgende kosten zijn uitgesloten van vergoeding vanuit een pgb:
a. kosten voor bemiddeling;
b. kosten voor tussenpersonen of belangenbehartigers;
c. kosten voor het voeren van een pgb-administratie;
d. kosten voor ondersteuning bij het aanvragen en beheren van een pgb;

e. kosten die worden gemaakt voor zover het pgb is bestemd voor besteding in het buitenland, tenzij hiervoor expliciet toestemming is gegeven door het college;
[f. *kosten voor vervoer als de jeugdige op grond van artikel 11 naar het oordeel van het college niet in aanmerking komt voor een vervoersvoorziening;*]
[*g. kosten voor hulp die direct ingezet moet worden (crisishulp);*]
[*h. kosten voor een aanvraag van een Verklaring Omtrent het Gedrag;*] en
[*i. […].*]

HOOFDSTUK 6. HERZIENING, INTREKKING, TERUGVORDERING EN BESTRIJDING MISBRUIK

Artikel 22. Inlichtingen

1. Het college informeert de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger in begrijpelijke bewoordingen over de rechten en plichten die aan het ontvangen van een individuele voorziening in natura of in de vorm van een pgb zijn verbonden en over de mogelijke gevolgen van misbruik en oneigenlijk gebruik van de wet.
2. Mede overeenkomstig het bepaalde in artikel 8.1.2, eerste lid, van de wet doen de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger aan het college op verzoek of onverwijld uit eigen beweging aan het college mededeling van alle feiten en omstandigheden waarvan hun redelijkerwijs duidelijk moet zijn dat deze aanleiding kunnen zijn tot heroverweging van een beslissing aangaande een individuele voorziening in natura of in de vorm van een pgb.

[*Artikel 23. Niet meewerken ouder(s)*

1. De jeugdige en zijn ouder(s) is (zijn) verplicht om, binnen de eigen mogelijkheden, mee te werken aan onderzoek gericht op besluitvorming over en de doelmatige inzet van jeugdhulp.
2. Als de jeugdige of zijn ouder(s) naar het oordeel van het college niet of onvoldoende meewerkt (meewerken), kan de omvang van de benodigde jeugdhulp niet worden vastgesteld of is de jeugdhulp niet effectief en kan door het college worden besloten geen individuele voorziening te verstrekken, een lagere omvang vast te stellen of een eerder toegekende individuele voorziening in te trekken.]

Artikel 24. Intrekking, herziening, opschorting en terugvordering

1. Het college onderzoekt periodiek of er aanleiding is een beslissing aangaande een verstrekking van een individuele voorziening in natura of in de vorm van een pgb te heroverwegen en kan hierover nadere regels stellen.
2. Onverminderd artikel 8.1.4, van de wet kan het college een beslissing aangaande een individuele voorziening in natura of in de vorm van een pgb herzien of intrekken als het college vaststelt dat:
a. de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger onjuiste of onvolledige gegevens hebben verstrekt en de verstrekking van juiste of volledige gegevens tot een andere beslissing zou hebben geleid;
b. de jeugdige of zijn ouder(s) niet langer op de individuele voorziening of het daarmee samenhangende pgb zijn aangewezen;
c. de individuele voorziening in natura of in de vorm van een pgb niet meer toereikend is te achten;
d. de jeugdige of zijn ouder(s) niet voldoen aan de voorwaarden die zijn verbonden aan de individuele voorziening in natura of in de vorm van een pgb;
e. de jeugdige of zijn ouder(s) het pgb niet of voor een ander doel gebruiken dan waarvoor het bestemd is;
f. de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger met het pgb jeugdhulp betrekken van een jeugdhulp-aanbieder tegen wie bezwaren zijn ontstaan, als bedoeld in artikel 16, derde lid; of
g. de jeugdige langer dan […] weken verblijft in een instelling als bedoeld in de Wet langdurige zorg of de Zorgverzekeringswet.
3. Een beslissing tot verlening van een pgb kan worden ingetrokken als blijkt dat het pgb binnen [**(zes maanden)**] na uitbetaling niet is aangewend voor de bekostiging van de voorziening waarvoor de verlening heeft plaatsgevonden.

4. Een beslissing tot toekenning van een voorziening in natura kan worden ingetrokken als blijkt dat de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger zich niet binnen [**(zes maanden)**] na de besluitdatum hebben gemeld bij een jeugdhulpaanbieder.
5. Als het college een beslissing heeft herzien of ingetrokken op grond van het tweede lid onder a, dan kan het college de geldschade vorderen van de te veel of ten onrechte genoten individuele voorziening in natura of het te veel of ten onrechte genoten pgb.
6. Als het college een beslissing op grond van het tweede lid, onder a, heeft ingetrokken, kan het college bij dwangbevel geheel of gedeeltelijk het ten onrechte genoten pgb invorderen.
7. Het college kan, bij een gegrond vermoeden van een omstandigheid als bedoeld in het tweede lid, onder a, d, e of f, de Sociale verzekeringsbank gemotiveerd verzoeken te beslissen tot een geheel of gedeeltelijke onderbreking van betalingen uit het pgb voor ten hoogste dertien weken.

Artikel 25. Onderzoek naar recht- en doelmatigheid individuele voorzieningen in natura en in de vorm van pgb's
1. Het college wijst een toezichthouder aan die belast is met het toezicht op de naleving van de rechtmatige uitvoering van de wet, waaronder de bestrijding van misbruik, oneigenlijk gebruik en niet-gebruik van deze wet.
2. Het college onderzoekt met inachtneming van de paragrafen 6a en 6b, van de Regeling Jeugdwet de rechtmatigheid en doelmatigheid van individuele voorzieningen.
3. Het college onderzoekt periodiek, al dan niet steekproefsgewijs, het gebruik van pgb's met het oog op de beoordeling van de recht- en doelmatigheid daarvan.

Artikel 26. Overige maatregelen ter voorkoming oneigenlijk gebruik, misbruik en niet gebruik
1. Het college maakt met de door hem gecontracteerde of gesubsidieerde jeugdhulpaanbieders afspraken over de facturatie, resultaatsturing en accountantscontroles, zodat declaraties en uitbetalingen in overeenstemming zijn met de contractuele afspraken, de leveringsopdracht, de prestatieafspraken en de feitelijk geleverde prestaties.
2. Het college maakt met de door hem gecontracteerde of gesubsidieerde jeugdhulpaanbieders afspraken over het monitoren van de gemiddelde trajectduur tijdens de looptijd van een contract.
[*3. het college draagt zorg voor een meldpunt waar signalen over oneigenlijk gebruik en fraude kunnen worden gemeld in het kader van uitvoering van de wet.*]

HOOFDSTUK 7. AFSTEMMING MET ANDERE VOORZIENINGEN

Artikel 27. Voorliggende voorzieningen
1. Het college verstrekt geen voorziening voor jeugdhulp als er:
a. met betrekking tot de problematiek een recht bestaat op zorg als bedoeld bij of krachtens de Wet langdurige zorg, de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen of de Zorgverzekeringswet;
b. naar het oordeel van het college met betrekking tot de problematiek een aanspraak bestaat op een voorziening op grond van een andere wettelijke bepaling, met uitzondering van een maatwerkvoorziening inhoudende begeleiding als bedoeld in artikel 1.1.1, van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015; of
c. gegronde redenen zijn voor het college om aan te nemen dat de jeugdige in aanmerking kan komen voor zorg op grond van de Wet langdurige zorg en de jeugdige of zijn wettelijke vertegenwoordiger weigert mee te werken aan het verkrijgen van een besluit daartoe.
2. Als er meerdere oorzaken ten grondslag liggen aan de betreffende problematiek en daardoor zowel een vorm van zorg, op grond van een recht op zorg als bedoeld bij of krachtens de Wet langdurige zorg of een zorgverzekering als bedoeld in de Zorgverzekeringswet, als een soortgelijke voorziening op grond van de wet kan worden verkregen, is het college gehouden deze voorziening op grond van de wet te treffen.
3. De jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger die een aanvraag voor jeugdhulp doen, worden verwezen naar de instantie waar een aanvraag voor een voorziening op basis van de voornoemde wetten kan worden behandeld.
[*4. Bij een verwijzing als bedoeld in het vorige lid naar Wet langdurige zorg wordt cliëntondersteuning ingeschakeld.*]

Artikel 28. Afstemming met voorliggende voorzieningen en andere vormen van hulp en ondersteuning

1. Het college stemt de jeugdhulp waaraan een jeugdige of een ouder behoefte heeft, ten minste af op het aanbod van activiteiten, diensten of middelen op grond van:
a. de Leerplichtwet;
b. de Participatiewet;
c. de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening;
d. de Wet Inburgering 2021;
e. de Wet kinderopvang;
f. de Wet langdurige zorg;
g. de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015;
h. de Wet passend onderwijs;
i. de Wet publieke gezondheid;
j. de Wet tijdelijk huisverbod;
k. de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg; en
l. de Zorgverzekeringswet,
zodat deze zoveel mogelijk op elkaar aansluiten en ondersteunt de jeugdige en zijn ouder(s) actief bij het verkrijgen van toegang tot de andere voorziening(en) of bij behoud van de continuïteit van de zorg op grond van de benodigde zorg.
2. De afgestemde jeugdhulp wordt zodanig ingezet dat dit leidt tot:
a. het opheffen van een situatie die voor een jeugdige of een ouder of diens omgeving levensbedreigend is, of met grote waarschijnlijkheid leidt tot ernstige gezondheidsschade;
b. stabilisatie van een crisissituatie, anders dan bedoeld onder a;
c. een voldoende mate van duurzame zelfredzaamheid van een jeugdige of een ouder, voor zover dat binnen het vermogen ligt.
3. Het college weegt bij de afstemming van de jeugdhulp de volgende aspecten mee:
a. de behoefte aan hulp en ondersteuning van een jeugdige of een ouder;
b. de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van een jeugdige of een ouder zoals bedoeld in artikel 10 en de mogelijkheden van het sociale netwerk;
c. welke volgorde van inzet van hulp en ondersteuning naar verwachting het meeste effect sorteert en in hoeverre hulp en ondersteuning gelijktijdig kan of moet worden ingezet;
d. welke hulp en ondersteuning leidt tot de minste maatschappelijke kosten op lange termijn.
4. Als een jeugdige of een ouder of wettelijk vertegenwoordiger weigert mee te werken aan ondersteuning als bedoeld in het eerste lid, kan het college het onderzoek beëindigen en een individuele voorziening weigeren.
5. Als een jeugdige van 16 jaar of ouder die hulp op grond van de wet ontvangt naar alle waarschijnlijkheid na het achttiende levensjaar hulp of ondersteuning nodig heeft vanuit een wettelijke kader als bedoeld in het eerste lid, is het college gehouden om:
a. voor het achttiende levensjaar zodanige hulp en ondersteuning te bieden dat de benodigde hulp en ondersteuning vanaf het achttiende jaar zo beperkt mogelijk kan zijn; en
b. de continuïteit van hulp en ondersteuning te waarborgen voor zover dat nodig is.
6. Ter uitvoering van het vijfde lid, onderzoekt het college tijdig welke andere voorziening nodig is, vanaf de achttiende verjaardag en op welke wijze en vanuit welke andere voorzieningen (Wet maatschappelijke ondersteuning, Wet langdurige zorg, of de Zorgverzekeringswet) deze ondersteuning vanaf het achttiende levensjaar wordt ingezet.

HOOFDSTUK 8. WAARBORGEN VERHOUDING PRIJS EN KWALITEIT

Artikel 29. Verhouding prijs en kwaliteit aanbieders jeugdhulp en uitvoerders kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering

1. Het college baseert in het belang van een goede prijs-kwaliteitverhouding de tarieven die het hanteert voor door derden te leveren jeugdhulp of uit te voeren kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering, op ten minste de volgende kostprijselementen:
a. cliëntgebonden en niet-cliëntgebonden kosten van beroepskrachten;
b. cliëntgebonden kosten anders dan van beroepskrachten;

c. overheadkosten;
d. kosten voor indexering; en
[*e. […].*]
2. Het college bedingt bij de door hem gecontracteerde of gesubsidieerde aanbieders van preventie, jeugdhulpaanbieders of gecertificeerde instellingen dat zij het verlenen van preventie, jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering alleen aan derden uitbesteden als zij die derden daarvoor een reële prijs betalen, die tot stand is gekomen met gebruikmaking van de kostprijselementen bedoeld in het eerste lid.
3. Het eerste en tweede lid gelden voor subsidies slechts voor zover zij worden verstrekt voor de daadwerkelijke verlening van preventie, jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering aan jeugdigen of hun ouders en de omvang van de subsidie direct of indirect wordt gebaseerd op de hoeveelheid verrichte diensten.

HOOFDSTUK 9. [*KLACHTEN EN*]MEDEZEGGENSCHAP

[***Artikel 30. Klachtregeling***
Het college stelt een regeling vast voor de afhandeling van klachten van jeugdigen, ouders en hun wettelijk vertegenwoordigers die betrekking hebben op de wijze van afhandeling van meldingen, verzoeken en aanvragen als bedoeld in deze verordening.]

Artikel 31. Betrekken van ingezetenen bij het beleid

1. Het college stelt jeugdigen en hun ouders en vertegenwoordigers van cliëntgroepen vroegtijdig in de gelegenheid voorstellen voor het beleid betreffende jeugdhulp te doen, advies uit te brengen bij de besluitvorming over verordeningen en beleidsvoorstellen betreffende jeugdhulp, en voorziet hen van ondersteuning om hun rol effectief te kunnen vervullen.
2. Het college zorgt ervoor dat ingezetenen kunnen deelnemen aan periodiek overleg, waarbij zij onderwerpen voor de agenda kunnen aanmelden, en dat zij worden voorzien van de voor een adequate deelname aan het overleg benodigde informatie en ondersteuning.
3. Het college stelt nadere regels vast ter uitvoering van het eerste en tweede lid.

HOOFDSTUK 10. SLOTBEPALINGEN

[***Artikel 32. Evaluatie***
1. Het door het gemeentebestuur gevoerde beleid wordt eenmaal per […] jaar geëvalueerd. Het college zendt hiertoe telkens […] jaar na de inwerkingtreding van de verordening aan de gemeenteraad een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de verordening in de praktijk.
2. Ten behoeve van de evaluatie verzamelt het college systematisch informatie over:
a. […];
b. […]; en
c. […].]

Artikel 33. Overgangsrecht, intrekking oude verordening

1. Een jeugdige of zijn ouder(s) houdt recht op een lopende voorziening, verstrekt op grond van de [**citeertitel oude verordening(en)**], totdat het college een nieuw besluit heeft genomen ten aanzien van die voorziening.
2. Aanvragen die zijn ingediend onder de [**citeertitel oude verordening(en)**] waarop nog niet is beslist bij het in werking treden van deze verordening, worden afgehandeld krachtens deze verordening.
3 Bezwaarschriften gericht tegen besluiten die zijn genomen voor de inwerkingtreding van deze verordening, worden behandeld op grond van [**citeertitel oude verordening(en)**] die ten aanzien van de betreffende zaak zijn rechtskracht behoudt. Hier kan ten gunste van de jeugdige of zijn ouder(s) van worden afgeweken als heroverweging op grond van de huidige Verordening jeugdhulp gemeente [**naam en eventueel jaartal**] leidt tot een gunstiger uitkomst.
4. Het college is bevoegd een besluit, dat is genomen op grond van [**citeertitel oude verordening(en)**] te herzien:

a. op de gronden, vermeld in [**citeertitel oude verordening(en)**];
b. indien uit een door het college uitgevoerd heronderzoek blijkt dat er met toepassing van de ten tijde van het onderzoek geldende verordening een afwijkend besluit zou zijn genomen;
c. indien de cliënt wenst te veranderen van aanbieder of van verstrekkingsvorm.
5. Het college heeft de bevoegdheid om een pgb dat is verstrekt onder [**citeertitel oude verordening(en)**], terug te vorderen op de in deze verordening[en] genoemde gronden.
6. De [**citeertitel oude verordening(en)**] wordt ingetrokken.

Artikel 34. Inwerkingtreding en citeertitel
1. Deze verordening treedt in werking op [**datum**].
2. Deze verordening wordt aangehaald als: Verordening jeugdhulp [**naam gemeente en eventueel jaartal**].

Aldus vastgesteld in de openbare raadsvergadering van **[datum]**.

De voorzitter,
De griffier,

Toelichting

ALGEMEEN

Opbouw van de verordening
Deze verordening begint in hoofdstuk 1 met een begrippenlijst. In hoofdstuk 2 leest u welke vormen van jeugdhulp de gemeente kan bieden. Hoofdstuk 3 behandelt de verschillende wegen die leiden naar toegang tot jeugdhulp. Hoofdstuk 4 gaat over de manier waarop een verzoek om jeugdhulp wordt beoordeeld en hoe een besluit daarover wordt voorbereid. Hoofdstuk 5 bevat aanvullende regels voor het bieden van jeugdhulp in de vorm van een persoonsgebonden budget. De

hoofdstukken 6 tot en met 10 bevatten overige (algemene) regels, onder meer over rechten, (medewerkings)plichten en de herziening van besluiten.

De opdracht van de wetgever: wat moet de Verordening regelen?
Sinds 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor alle jeugdhulp. De taken van de gemeenten zijn geregeld in de Jeugdwet (hierna: de wet). Gemeenten moeten ervoor zorgen dat jongeren met een beperking, stoornis of aandoening de jeugdhulp en ondersteuning krijgen die nodig is. Eén van de doelen van de wet is om gebruik te maken van de eigen kracht van jongeren, ouders en hun sociale netwerk, zodat jeugdhulp wordt geboden aan jeugdigen en gezinnen in de meest kwetsbare situaties, waarbij de inzet van jeugdhulp noodzakelijk is gezien de aard en ernst van de hulpvraag.

Deze verordening geeft uitvoering aan de wet die de gemeenteraad opdraagt om bij verordening regels vast te stellen over:
a. de door het college te verlenen individuele voorzieningen en overige voorzieningen, met betrekking tot de voorwaarden voor toekenning en de wijze van beoordeling van, en de afwegingsfactoren bij een individuele voorziening;
b. de wijze waarop de toegang tot en de toekenning van een individuele voorziening wordt afgestemd met andere voorzieningen op het gebied van zorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning, werk en inkomen;
c. de wijze waarop de hoogte van een persoonsgebonden budget wordt vastgesteld; en
d. de bestrijding van het ten onrechte ontvangen van een individuele voorziening of een persoonsgebonden budget, alsmede van misbruik of oneigenlijk gebruik van de wet.

Daarnaast regelt deze verordening, overeenkomstig de wet, op welke wijze ingezetenen, waaronder in ieder geval jeugdigen of hun vertegenwoordigers, worden betrokken bij de uitvoering van de wet, waarbij wordt geregeld de wijze waarop zij:
a. in de gelegenheid worden gesteld voorstellen voor het beleid te doen;
b. vroegtijdig in staat worden gesteld gevraagd en ongevraagd advies uit te brengen bij de besluitvorming over verordeningen en beleidsvoorstellen;
c. worden voorzien van ondersteuning om hun rol effectief te kunnen vervullen,
d. deel kunnen nemen aan periodiek overleg;
e. onderwerpen voor de agenda van dit overleg kunnen aanmelden; en
f. worden voorzien van de voor een adequate deelname aan het overleg benodigde informatie.

De verordening bevat ook regels ter waarborging van:
a. een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van diensten door derden en de eisen die worden gesteld aan de kwaliteit daarvan; en
b. de continuïteit van de jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering.

[*Tot slot wordt in deze verordening bepaald onder welke voorwaarden de persoon aan wie een persoonsgebonden budget wordt verstrekt, de jeugdhulp kan betrekken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk.*]

Achtergronden
De wet maakt deel uit van de in 2015 ingezette bestuurlijke en financiële decentralisatie naar gemeenten van de jeugdzorg, de jeugd-ggz, de zorg voor verstandelijk beperkte jeugdigen en de begeleiding en persoonlijke verzorging van jeugdigen. Eén van de uitgangspunten hierbij was dat een omslag gemaakt zou worden van een stelsel gebaseerd op een wettelijk recht op zorg (aanspraak) naar een stelsel op basis van een voorzieningenplicht voor gemeenten (voorziening), op een wijze zoals eerder is gebeurd met de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (hierna: Wmo 2015). Het wettelijke recht op jeugdzorg en individuele aanspraken op jeugdzorg zijn vervangen door een voorzieningenplicht, waarvan de aard en omvang in beginsel door de gemeente worden bepaald (maatwerk). Het doel van het jeugdzorgstelsel blijft echter onverminderd het waar nodig tijdig bieden aan jeugdigen en ouders van bij hun situatie passende hulp, met als

beoogd doel ervoor te zorgen de eigen kracht van de jongere en het zorgend en probleemoplossend vermogen van het gezin wordt versterkt.

Deze verordening kan niet los worden gezien van het beleidsplan, dat de raad op grond van artikel 2.2, van de wet heeft vastgesteld. In dit beleidsplan is het door het gemeentebestuur te voeren beleid vastgelegd met betrekking tot preventie en jeugdhulp, de uitvoering van kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering.

Vrij toegankelijk en niet vrij toegankelijk
In de verordening is onderscheid gemaakt tussen overige (vrij-toegankelijke) en individuele (niet vrij-toegankelijke) voorzieningen op het gebied van jeugdhulp (zie artikel 2, eerste, respectievelijk tweede lid). Voor een deel van de hulpvragen zal volstaan kunnen worden met een vrij-toegankelijke voorziening. Hier kunnen de jeugdige en/of zijn ouders gebruik van maken zonder dat zij daarvoor een verwijzing of een besluit van de gemeente nodig hebben. De jeugdige en zijn ouders kunnen zich voor deze jeugdhulp dus rechtstreeks tot de jeugdhulpaanbieder wenden.

Toegang jeugdhulp via de gemeente
Een hulpvraag van een jeugdige of zijn ouder kan binnenkomen bij de gemeente (in sommige gevallen nadat zij naar de gemeente zijn doorverwezen door het Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling). De beslissing door de gemeente welke hulp een jeugdige of zijn ouder precies nodig heeft, komt vervolgens tot stand op basis van het onderzoek dat namens het college in samenspraak met die jeugdige en zijn ouders wordt uitgevoerd. Veelal zal op basis van één of meerdere gesprekken tussen een door de gemeente ingezette deskundige en de jeugdige en zijn ouders gekeken worden wat de jeugdige en zijn ouders eventueel zelf of met behulp van hun netwerk kunnen doen aan het probleem. Als aanvullend daarop een voorziening op het gebied van jeugdhulp nodig is, dan zal eerst gekeken worden of dit een vrij-toegankelijke voorziening is of een niet vrij-toegankelijke voorziening. Is het laatste het geval dan neemt het college een besluit tot verstrekking van de voorziening en worden de jeugdige en zijn ouders doorverwezen naar een jeugdhulpaanbieder die in staat is om de betreffende problematiek aan te pakken. Dit proces is in deze verordening nader ingekaderd.

Toegang via de huisarts, de jeugdarts en de medisch specialist
De wet regelt daarnaast dat de jeugdhulp toegankelijk is na een verwijzing door de huisarts, de jeugdarts en de medisch specialist. Na een dergelijke verwijzing staat echter nog niet vast welke specifieke behandelvorm van jeugdhulp (dus bijvoorbeeld welke therapie) een jeugdige of zijn ouder precies nodig heeft. Een jeugdige kan op dat moment terecht bij de jeugdhulpaanbieders die de gemeente heeft gecontracteerd. In de praktijk zal het de jeugdhulpaanbieder zelf zijn die op basis van zijn professionele autonomie na de verwijzing beoordeelt welke voorziening precies nodig is (de behandelvorm), hoe vaak iemand moet komen (de omvang) en hoe lang (de duur). Bij deze beoordeling dient de jeugdhulpaanbieder zich te houden aan de afspraken die hij daarover met de gemeente heeft gemaakt in het kader van de contract- of subsidierelatie. Deze afspraken zien op hoe de gemeente haar regierol kan waarmaken en op de omvang van het pakket. Deze afspraken zullen verder ook ingaan op hoe de artsen en de gemeentelijke toegang goed van elkaar op de hoogte zijn van de doorverwijzing of behandeling van een kind, zodat de integrale benadering rond het kind en het principe van 1 gezin – 1 regisseur – 1 plan, met name bij meervoudige problematiek, kan worden geborgd en er geen nieuwe ‘verkokering’ zal plaatsvinden, waarbij professionals niet goed van elkaar weten dat zij bij het gezin betrokken zijn. Daarnaast zal de jeugdhulpaanbieder rekening moeten houden met de regels die in deze verordening zijn gesteld. Deze verordening regelt welk aanbod van de gemeente alleen via verwijzing of met een besluit van de gemeente toegankelijk is en stuurt op collectief niveau op de omvang en duur van de beschikte individuele voorzieningen (zie artikel 2, derde lid). De bepalingen in de verordening over het onderzoek naar de hulpvraag zijn onverkort op jeugdhulpaanbieders van toepassing, ook bij de toegang via de huisarts, de jeugdarts en de medisch specialist (zie artikel 3).

Toegang via de gecertificeerde instelling, de kinderrechter, het Openbaar Ministerie en de directeur of de selectiefunctionaris van de justitiële jeugdinrichting

Een andere ingang tot de jeugdhulp is via de gecertificeerde instelling, de kinderrechter (via een kinderbeschermingsmaatregel of een maatregel tot jeugdreclassering), het Openbaar Ministerie en de directeur of de selectiefunctionaris van de justitiële jeugdinrichting. De gecertificeerde instelling is verplicht om bij de bepaling van de in te zetten jeugdhulp in het kader van een door de rechter opgelegde kinderbeschermingsmaatregel of jeugdreclassering te overleggen met de gemeente. Uiteraard kan bij dit overleg een kostenafweging plaatsvinden. De gemeente is op haar beurt vervolgens gehouden de jeugdhulp in te zetten die deze partijen nodig achten ter uitvoering van de kinderbeschermingsmaatregel of de jeugdreclassering. Deze leveringsplicht van de gemeente vloeit voort uit het feit dat uitspraken van rechters te allen tijde moeten worden uitgevoerd om rechtsgelijkheid en rechtszekerheid te kunnen garanderen. Ook hier geldt dat de gecertificeerde instelling in beginsel gebonden is aan de jeugdhulp die de gemeente heeft ingekocht. Als de kinderrechter een ondertoezichtstelling of beëindiging van het gezag uitspreekt, wijst hij gelijktijdig in de beschikking de gecertificeerde instelling aan die de maatregel gaat uitvoeren. Dit kan de rechter juist omdat de raad voor de kinderbescherming in zijn verzoekschrift een concreet advies geeft over welke gecertificeerde instelling de maatregel zou moeten uitvoeren. De raad voor de kinderbescherming neemt een gecertificeerde instelling in zijn verzoekschrift op die na overleg met de gemeente en gezien de concrete omstandigheden van het geval hiervoor het meest geschikt lijkt. De raad voor de kinderbescherming is verplicht om hierover met de gemeente te overleggen. Deze toegang wordt al in de wet zelf geregeld en komt verder dus niet terug in deze verordening.

Afbakening jeugdhulpplicht
De reikwijdte van de jeugdhulpplicht in de wet vormt al enkele jaren een belangrijk onderwerp in gesprekken over de jeugdzorg. In de Hervormingsagenda Jeugd is de afspraak gemaakt dat de wetgever de wet gaat aanpassen om deze reikwijdte te verduidelijken en af te bakenen c.q. te begrenzen. Dit om ervoor te zorgen dat de jeugdhulp terechtkomt bij de meest kwetsbare gezinnen of gezinnen in de meest kwetsbare situaties. Het doel is om duidelijk te maken wat er wel onder de jeugdhulpplicht valt, in plaats van wat er niet onder valt. Op dit moment geldt er geen jeugdhulpplicht voor hulp die op ‘eigen kracht’ kan worden geboden of worden georganiseerd, maar deze begrippen zijn echter niet gedefinieerd in de wet. Als er vrij toegankelijke voorzieningen zijn, dan gaan deze momenteel voor op niet-vrij toegankelijke voorzieningen.

De verordening voorziet in:
- Het scherper verwoorden en uitwerken van het beschikbare voorzieningenpakket;
- Een verbeterde afstemming tussen de wet en andere wetgeving;
- Het uitwerken van de verdeling van de verantwoordelijkheden tussen ouders en het college als verstrekker van individuele voorzieningen;
- Een uitdrukkelijke opname van het stappenplan van de Centrale Raad van Beroep (CRvB) verplicht stellen voor de medische verwijsroute; en
- Duidelijke voorwaarden ter voorkoming van oneigenlijk gebruik en misbruik van de wet.

Deze verordening vormt het normstellend kader waarmee de jeugdhulp nader wordt geregeld, met inachtneming van de wet.

ARTIKELSGEWIJS
In deze artikelsgewijze toelichting worden enkel die (onderdelen) van bepalingen behandeld die nadere toelichting behoeven.

HOOFDSTUK 1. ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1. Definities
Het aantal definities in artikel 1 is beperkt aangezien de wet al een flink aantal definities kent die ook bindend zijn voor deze verordening. Deze wettelijke definities zijn dan ook niet nogmaals opgenomen in de verordening. Het betreft onder meer definities van centrale begrippen als ‘jeugdhulp’, ‘jeugdige’ en ‘ouder’. In de verordening worden de begrippen jeugdige en ouder overeenkomstig de wet gebruikt. Indien mogelijk aangeduid algemeen als ‘jeugdigen en ouders’ en

specifiek veelal als ‘de jeugdige of zijn ouder(s)’. Gebruik van ‘of’ impliceert hier ook de betekenis ‘en’. Met de aanduiding ‘de jeugdige of zijn ouder(s)’ bedoelen we dus: de jeugdige (van bijvoorbeeld 16 jaar of ouder) zelfstandig, de jeugdige met een of beide ouders (in de definitie van artikel 1 van de wet: de gezaghebbend ouder, adoptiefouder, stiefouder of een ander die een jeugdige als behorend tot zijn gezin verzorgt en opvoedt, niet zijnde een pleegouder) (bij een jeugdige tussen de 12 en de 16 jaar), of de ouders namens de jeugdige (bij een jeugdige jonger dan 12 jaar).

In artikel 1.1 van de wet is jeugdhulp als volgt gedefinieerd:
‘1°. ondersteuning van en hulp en zorg, niet zijnde preventie, aan jeugdigen en hun ouders bij het verminderen, stabiliseren, behandelen en opheffen van of omgaan met de gevolgen van psychische problemen en stoornissen, psychosociale problemen, gedragsproblemen of een verstandelijke beperking van de jeugdige, opvoedingsproblemen van de ouders of adoptiegerelateerde problemen;
2°. het bevorderen van de deelname aan het maatschappelijk verkeer en van het zelfstandig functioneren van jeugdigen met een somatische, verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem en die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, en
3°. het ondersteunen bij of het overnemen van activiteiten op het gebied van de persoonlijke verzorging gericht op het opheffen van een tekort aan zelfredzaamheid bij jeugdigen met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking of een somatische of psychiatrische aandoening of beperking, die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, met dien verstande dat de leeftijdgrens van achttien jaar niet geldt voor jeugdhulp in het kader van jeugdstrafrecht’.

Ook de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) kent een aantal definitiebepalingen die voor deze verordening van belang zijn, zoals: ‘aanvraag’ (artikel 1:3, derde lid, van de Awb) en ‘beschikking’ (artikel1:3, tweede lid, van de Awb).

‘Andere voorziening’: onder het begrip ‘andere voorziening’ wordt in deze verordening verstaan een voorziening die niet op grond van de wet wordt getroffen, maar in het kader van maatschappelijke ondersteuning, onderwijs, werk en inkomen of zorg. Zie ook artikel 2.9, onder b, van de wet. De verschillende beschikbare vormen van jeugdhulp zijn opgenomen in artikel 2 (individuele voorzieningen en overige voorzieningen). Hoe individuele voorzieningen verkregen kunnen worden, is nader geregeld in artikel 3 en verder.

‘iJw’: is in de Regeling Jeugdwet gedefinieerd als de ‘*door het Zorginstituut beheerde standaarden als bedoeld in artikel 2.15, derde lid, van de wet bestaande uit bedrijfsregels, berichtenstandaarden en berichtspecificaties*’. De iJw is de iStandaard om cliënten in alle fasen van de Jeugdwet-keten te volgen: van de toewijzing tot de zorglevering en de declaratie. Het doel is een snelle en efficiënte inzet van zorg ondersteunen en bijdragen aan een afname van administratieve lasten. Daarnaast moet iJw een betrouwbare en duurzame bron van informatie zijn over Jeugdwet-zorg (https://www.istandaarden.nl/ijw).

‘Pgb’: De definitie van ‘pgb’ is opgenomen omdat de afkorting pgb in het spraakgebruik inmiddels meer is ingeburgerd dan voluit ‘persoonsgebonden budget’.

HOOFDSTUK 2. VORMEN VAN JEUGDHULP

Artikel 2. Vormen van jeugdhulp

Dit artikel geeft uitvoering aan artikel 2.9, onder a, van de wet, op grond waarvan de gemeente verplicht is bij verordening regels te stellen over de door het college te verlenen individuele voorzieningen en overige voorzieningen. Daarnaast beoogt deze verordening voor iedereen duidelijk te maken wat het gemeentelijke aanbod aan jeugdhulpvoorzieningen is. Ook vindt de gemeente het belangrijk dat op voorhand duidelijk is – uitgaande van toegang tot de jeugdhulp via de gemeente (zie artikel 4) – welke vormen van voorzieningen alleen toegankelijk zijn na een

besluit van de gemeente (de ‘individuele voorzieningen’) en welke in beginsel vrij toegankelijk zijn voor iedereen waarvoor ze bedoeld zijn (de ‘overige voorzieningen’).

Gelet op het voornoemde belang bevat dit artikel een opsomming van de vormen van jeugdhulp die de gemeente biedt. Van verschillende van de hier genoemde vormen van jeugdhulp bestaan diverse varianten. Welke variant wordt ingezet zal steeds afhankelijk zijn van de uitkomst van het onderzoek en de betreffende situatie en de specifieke behoeften van de jeugdige en zijn ouders.

Derde lid
Uit de parlementaire geschiedenis bij de wet volgt dat de gemeenteraad, ter uitvoering van het bepaalde in artikel 2.9, van de wet, in de verordening (op geaggregeerd niveau) kan sturen op duur, omvang en frequentie van individuele voorzieningen (*Kamerstukken II* 2013/14, 33 684, nr. 3, p. 148 en *Kamerstukken II* 2013/14, 33 684, nr. 10, p. 40). In het derde lid wordt daarom bij bepaalde individuele voorzieningen op collectief niveau op deze elementen gestuurd. Het college moet op basis van het vierde lid deze elementen overnemen in de afspraken die zij maakt met jeugdhulpaanbieders in het kader van de inkoop- en subsidierelatie. Het feit dat deze omvang in beginsel wordt aangehouden maakt dat in zeer bijzondere individuele situaties van de in de verordening bepaalde omvang kan worden afgeweken.

Vierde lid
Op grond van artikel 2.6, eerste lid, onder a, van de wet is het aan het college om zorg te dragen voor een kwalitatief en kwantitatief aanbod. In het vierde lid is bepaald over welke elementen het college in het kader van zijn inkoop- of subsidierelatie met de jeugdhulpaanbieders afspraken moet maken. Deze afspraken dragen bij aan duidelijkheid over het beschikbare voorzieningenpakket.

De kwaliteitseisen waar jeugdhulpaanbieders moeten voldoen die onder verantwoordelijkheid van het college werkzaamheden uitvoeren vloeien rechtstreeks voort uit de wet. Deze zijn daarom niet in de verordening opgenomen, maar moeten uiteraard wel in de contractuele afspraken worden opgenomen.

HOOFDSTUK 3. TOEGANG TOT JEUGDHULPVOORZIENINGEN

In het voorgaande hoofdstuk zijn de beschikbare vormen van jeugdhulp geregeld. In dit hoofdstuk worden de toegangsmogelijkheden tot jeugdhulp in het vrijwillig kader (nader) geregeld. Zoals in het algemeen deel van de toelichting is aangegeven wordt de toegang in het gedwongen kader, via de gecertificeerde instelling, de kinderrechter, het Openbaar Ministerie en de directeur of de selectiefunctionaris van de justitiële jeugdinrichting hier niet geregeld.

Artikel 3. Toegang jeugdhulp via de huisarts, medisch specialist of jeugdarts

Eerste lid
Naast de gemeentelijk georganiseerde toegang tot jeugdhulp (zie hierna), bestaat ook de directe verwijzingsmogelijkheid door de huisarts, medisch specialist en jeugdarts naar de jeugdhulp (artikel 2.6, eerste lid, onder e, van de wet). Dit laatste geldt zowel voor de vrij-toegankelijke (overige) voorzieningen als de niet vrij-toegankelijke (individuele) voorzieningen. Met een dergelijke verwijzing kan de jeugdige rechtstreeks aankloppen bij de jeugdhulpaanbieder.

Tweede [*tot en met derde*] lid
De huisarts, medisch specialist en jeugdarts moeten in beginsel verwijzen naar een door de gemeente gecontracteerde jeugdhulpaanbieder. Als de jeugdige of zijn ouders na een verwijzing door de huisarts kiezen voor een aanbieder van jeugdhulp die geen contract of subsidierelatie met de gemeente heeft, en de gemeente soortgelijke jeugdhulp wel kan laten leveren door een jeugdhulpaanbieder waarmee zij een contract of subsidierelatie heeft, is de gemeente niet gehouden de andere keuze te vergoeden (*Kamerstukken II* 2013/14, 33 684, nr. 3, p. 149). De gemeente bepaalt bij de medische verwijsroute niet welke jeugdhulp moet worden geleverd, maar heeft wel de regie over wie de jeugdhulp verleent (Rb. Oost-Brabant 26 maart 2020, ECLI:NL:RBOBR:2020:1761). De verordening sluit vergoeding van deze kosten in een dergelijke

situatie dan ook uit. De jeugdige of zijn ouders kunnen in een situatie als deze wel een pgb aanvragen. Het college zal deze aanvraag dan beoordelen op basis van de aan de verkrijging van een pgb gestelde voorwaarden (zie hoofdstuk 5).

[*Van dit uitgangspunt kan enkel worden afgeweken als het college heeft ingestemd met de levering van de jeugdhulp door een aanbieder die niet is gecontracteerd of gesubsidieerd. Deze instemming dient voorafgaand aan de zorgverlening schriftelijk te worden verkregen. De gemeente betaalt dan de aanbieder. De instemming van het college is geen automatisme. Er zal sprake moeten zijn van een bijzondere situatie die dit rechtvaardigt en waarbij de jeugdige of zijn ouders geen gebruik kunnen maken van een pgb.*]

[**Derde OF Vierde**] lid
In de praktijk zal het de jeugdhulpaanbieder (bijvoorbeeld de jeugdpsychiater, de gezinswerker of de orthopedagoog) zijn die na de verwijzing (stap 1) beoordeelt welke jeugdhulp precies nodig is. Deze bepaalt in overleg met de jeugdige of zijn ouders daadwerkelijk de concrete inhoud, vorm, omvang en duur van de benodigde jeugdhulp. Deze aanbieder stelt dus feitelijk vast wat naar zijn oordeel de inhoud van de benodigde voorziening dient te zijn en hij zal zijn oordeel mede baseren op de protocollen en richtlijnen die voor een professional de basis van zijn handelen vormen (stap 2). Op grond van het eerste lid zorgt het college voor de inzet van deze jeugdhulp. Het vierde lid bepaalt dat de jeugdhulpaanbieder daarbij wel gehouden is aan hetgeen volgt uit de contract- of subsidierelatie met de gemeente. Ook is hij gehouden aan hetgeen volgt uit deze verordening. Dit betekent concreet dat hij zich onder meer houdt aan het beoordelingskader dat in artikel 5 is voorgeschreven en dat het stappenplan van de CRvB volgt. Ook dient hij zich in beginsel te beperken tot de inzet van individuele voorzieningen die in artikel 2 zijn opgesomd. Zie ook de algemene toelichting en de toelichting bij artikel 2. Aldus legt de verordening een koppeling tussen de beschikbare vormen van individuele voorzieningen en de toegang via de medische verwijsroute.

Artikel 4. Toegang jeugdhulp via de gemeente
Deze en volgende bepalingen regelen de toegang tot jeugdhulp via de gemeente. Dit artikel regelt in algemene zin het toegangs- en besluitvormingsproces en de daaraan verbonden beslistermijnen. De CRvB heeft geoordeeld dat de toegang tot jeugdhulp via de gemeente onderverdeeld kan worden in verschillende “stappen” (CRvB 1 mei 2017, ECLI:NL:CRVB:2017:1477). Die stappen zijn in dit artikel en in artikel 5 verdisconteerd en zijn opgenomen om een zorgvuldige procedure te waarborgen. Het college is daarbij verantwoordelijk voor de inzet van de noodzakelijke voorzieningen op het gebied van jeugdhulp en bevoegd om de toegang tot jeugdhulp te verlenen op grond van de wet. In de praktijk zal het college de beslissing over het inzetten van jeugdhulp niet altijd zelf uitvoeren, maar mandateren aan deskundigen.

Eerste tot en met vierde lid
Jeugdigen en ouders kunnen bij het college terecht met hun hulpvraag. Terecht kunnen betekent ook dat zij geholpen worden bij het vaststellen wat de hulpvraag van de jeugdige of zijn ouders is. Het college is (mede)verantwoordelijk voor het verkennen of verhelderen van de hulpvraag. Dat kan door het voeren van een of meer gesprekken (zie artikel 5). Hierbij wordt overeenkomstig de jurisprudentie een zekere medewerking van de jeugdige of de ouders verlangd (CRvB 16 januari 2019, ECLI:NL:CRVB:2019:276).

Vervolgens wordt op basis van een (geconcretiseerde) aanvraag een besluit genomen op de aanvraag, in overeenstemming met de Awb en de in de wet en de verordening opgenomen beoordelingskaders. Als de jeugdige of zijn ouders een pgb wensen dan zullen zij daartoe in het kader van de aanvraag ook een pgb-plan in moeten dienen.

Vijfde lid
In dit geval wordt in algemene zin [**(tien)**] weken redelijk geacht om een besluit te nemen. Jeugdigen en ouders hebben in beginsel namelijk de gelegenheid om tot [**(twee)**] weken na de aanvraag een familiegroepsplan in te dienen. Dit plan betrekt het college vervolgens bij het onderzoek. Om dit onderzoek zorgvuldig uit te kunnen voeren én het plan hierbij te kunnen

betrekken, kan als uitgangspunt worden gehanteerd dat het onderzoek uiterlijk [**(zes)**] weken na ontvangst van de aanvraag uitgevoerd moet zijn. Vervolgens heeft het college dan nog [**(twee)**] weken om de beschikking af te geven. Zodoende wordt een totale doorlooptijd van [**(tien)**] weken redelijk geacht.

Zesde lid
Het college is verantwoordelijk voor de inzet van de noodzakelijke voorzieningen op het gebied van jeugdhulp. Een individuele voorziening wordt altijd toegekend (of afgewezen) op basis van een beschikking. Deze verplichting vloeit ook voort uit de Awb.

Zevende lid
Deze bepaling regelt de toeleiding naar jeugdhulp in spoedsituaties of crisissituaties. In gevallen waar onmiddellijke start van de hulp nodig is (en het besluit niet kan worden afgewacht) kan het besluit tot inzet van een individuele voorziening genomen worden na de daadwerkelijke start van de hulp. Het besluit tot inzetten van de hulp moet vervolgens binnen [**(4)**] weken na de start van de hulp zijn vastgelegd in een beschikking.

HOOFDSTUK 4. BEHANDELING VAN EEN AANVRAAG OM EEN INDIVIDUELE VOORZIENING; ONDERZOEK EN BESLUITVORMING VIA DE GEMEENTE

Artikel 5. Onderzoek naar de behoeften, persoonskenmerken en voorkeuren

Eerste lid
Voor een zorgvuldig te nemen besluit is het van belang dat alle relevante feiten en omstandigheden van de specifieke hulpvraag worden onderzocht. Daarbij is het van belang dat het onderzoek in samenspraak met de jeugdige en zijn ouders dan wel zijn wettelijke vertegenwoordiger wordt verricht. Voor een zorgvuldig onderzoek is veelal persoonlijk contact nodig om een goed beeld van de jeugdige en zijn ouders en de gezinssituatie te krijgen. Het ligt daarom ook voor de hand dat er één of meerdere gesprekken gevoerd worden met de jeugdige en zijn ouders dan wel zijn wettelijke vertegenwoordiger.

[*Mocht tijdens die gesprekken blijken dat het beter is om de aanvraag aan te passen, dan kan dit gedurende het onderzoek gebeuren. Een aanvraag hoeft dus niet afgewezen te worden als tijdens het onderzoek blijkt dat de oorspronkelijke aanvraag en oplossingsrichting bij nader inzien niet (volledig) passend zijn.*]

Tweede lid
Op grond van artikel 2.5, van de wet informeert het college jeugdigen, ouders en pleegouders tijdig over de mogelijkheid om gebruik te maken van een vertrouwenspersoon. Ter verduidelijking van deze tijdige informatieverplichting is deze verplichting in het tweede lid opgenomen. Op grond van artikel 4.1.1, van het Besluit Jeugdwet heeft de informatie die het college verstrekt over de mogelijkheid gebruik te maken van de diensten van een vertrouwenspersoon in ieder geval betrekking op:

- de onafhankelijke rol van de vertrouwenspersoon;
- de aard van de ondersteuning door een vertrouwenspersoon;
- de vertrouwelijkheid van die ondersteuning;
- het feit dat de ondersteuning kosteloos is; en
- de bereikbaarheid en beschikbaarheid van de vertrouwenspersoon.

Op grond van artikel 2.2.4, van de Wmo 2015, stelt het college onafhankelijke cliëntondersteuning beschikbaar. Op grond van artikel 2.3.2, derde lid, van de Wmo 2015, wijst het college op de mogelijkheid om hier gebruik van te maken. Deze cliëntondersteuning beperkt zich niet tot de Wmo 2015, maar strekt zich onder andere ook uit tot de wet. Daarom is in het tweede lid, ter verduidelijking, deze informatieverplichting opgenomen.

Derde lid
Ouders hebben het recht een zelf (al dan niet met ondersteuning) opgesteld familiegroepsplan in te dienen. Het college betrekt dit plan bij zijn onderzoek. Om dit mogelijk te maken is er een termijn van [**(twee)**] weken gesteld om een familiegroepsplan in te dienen bij het college. [*Ouders kunnen om een langere termijn verzoeken als zij instemmen met het aanhouden van de beslistermijn gedurende de extra tijd die zij nodig hebben om het familiegroepsplan bij het college in te dienen.*]

Vierde lid
Het is mogelijk dat een jeugdige of zijn ouders, na het indienen van de aanvraag tot de conclusie komt dat een (verder) onderzoek niet nodig is. Bijvoorbeeld omdat de jeugdige of zijn ouders zelf een oplossing heeft gevonden, of geholpen is met een algemene voorziening. Zij kunnen in dat geval hun aanvraag intrekken, waardoor het college geen besluit meer hoeft te nemen. Om misverstanden te voorkomen wordt dit schriftelijk bevestigd door het college.

Vijfde lid
De wet schept een jeugdhulpplicht voor gemeenten, maar die geldt alleen als de jeugdige en zijn ouders er zelf niet uitkomen. De jeugdhulp is bedoeld om de eigen kracht van de jeugdige en zijn ouders te versterken en om het gezin en andere mensen die dichtbij de jeugdige staan te leren om de jeugdige (nog) beter te helpen en te verzorgen, zodat de jeugdige gezond en veilig op kan groeien en zo goed mogelijk mee kan doen in de maatschappij (CRvB 1 mei 2017, ECLI:NL:2017:1477, rov. 4.3.1.). Een zorgvuldig onderzoek vereist het achtereenvolgens doorlopen van de volgende stappen:

Stap 1 - inventariseer de vraag.
Wat is de jeugdhulpvraag van de jeugdige of zijn ouders? In dit verband moet opgemerkt worden dat uit artikel 1.1, van de wet voortvloeit dat jeugdhulp niet alleen de hulp aan de jeugdige is, maar ook dat de ouder zelf in aanmerking kan komen voor jeugdhulp. Hierbij wordt ook nadrukkelijk gekeken naar hoe de situatie is ontstaan waarom de jeugdige of zijn ouders nu een beroep doen op de gemeente.

Stap 2 - breng de onderliggende problematiek minutieus in kaart leg dat vast.
Welke opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen zijn er? Bij deze stap in het onderzoek wordt nadrukkelijk ook beoogd om de oorzaken van de waargenomen problematiek in de context van de systeem- en gezinsdynamiek in kaart te brengen.

Stap 3 - stel de aard en de omvang van de noodzakelijke hulp vast.
De vraag of hulp noodzakelijk is en zo ja, met welke omvang moet, met inachtneming van de bevindingen uit de eerste twee stappen, worden beantwoord op een wijze die rekening houdt met de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van de jeugdige, alsmede (zoveel mogelijk) met de godsdienstige gezindheid, levensovertuiging en culturele achtergrond van de jeugdige en zijn ouders, met als doelstelling dat de jeugdige gezond en veilig kan opgroeien, dat hij kan groeien naar zelfstandigheid en dat hij voldoende zelfredzaam kan zijn en maatschappelijk kan participeren.

Stap 4 - kijk wat de discrepantie tussen noodzaak en eigen kracht is.
Onderzoek naar de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de ouder(s) en van het sociale netwerk en of de op basis van de eerste drie stappen als noodzakelijk bepaalde hulp hiermee al dan niet volledig kan worden ondervangen. Anders gezegd: het bepalen van de mate waarin de eigen kracht toereikend is. De stappen 1 tot en met 3 bouwen als het ware de jeugdhulpplicht eerst op tot een bepaald maximum. Stap 4 verkleint deze vervolgens weer, eventueel zelfs tot nul.

Stap 5 - stel vast welke voorziening de geconstateerde discrepantie adequaat oplost.
Het is deze discrepantie tussen zorgvuldig geïnventariseerde noodzaak en eigen kracht die uiteindelijk de jeugdhulpplicht concretiseert, welke op het college rust.

Ten aanzien van de afstemmingsplicht in lid 5 onderdeel e valt te denken aan een voorziening die een jeugdige ontvangt op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (hierna: Wmo 2015), Wet langdurige zorg (hierna: Wlz) of de Zorgverzekeringswet (hierna: Zvw) en een voorziening op het gebied van passend onderwijs (artikel 27 e.v.).

Zesde lid
Als de jeugdige of zijn ouder(s) een familiegroepsplan aan het college heeft overhandigd, betrekt het college dat plan bij het onderzoek. Bij het onderzoek wordt ook de jeugdige zoveel mogelijk betrokken en gehoord. Hiermee wordt artikel 12, van het Verdrag inzake de rechten van het kind in acht genomen. Op grond van de Wet geneeskundige behandelingsovereenkomst mogen jeugdigen vanaf 16 jaar over de eigen behandeling een beslissing nemen en is het mede afhankelijk van de wens van de jongere of de ouders al dan niet geïnformeerd mogen worden door de behandelaar.

Artikel 6. Deskundig oordeel, advies en voorbereiding van de besluitvorming
Het college is op grond van artikel, 2.3 eerste lid, van de wet verantwoordelijk voor het waarborgen van een deskundige toeleiding naar, advisering over, bepaling van en het inzetten van de aangewezen jeugdhulpvoorziening. Voor iedere stap in artikel 5 geldt dat het college de deskundigheid inzet die nodig is om de stap goed af te kunnen ronden. Ook kan (medisch) advies worden ingezet om bepaalde medische stukken te laten beoordelen. Als dit noodzakelijk is voor het onderzoek, zal de jeugdige of zijn ouder(s) hier aan mee moeten werken, omdat anders niet vastgesteld kan worden hoe een hulpvraag opgelost kan worden. De verschillende stadia van onderzoek vragen op die stadia aangepaste deskundigheid.

In artikel 2.1, van het Besluit Jeugdwet is nader uitgewerkt dat het gaat om relevante deskundigheid met betrekking tot:
- opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen;
- opvoedingssituaties waardoor jeugdigen mogelijk in hun ontwikkeling worden bedreigd;
- taal- en leerproblemen;
- somatische aandoeningen;
- lichamelijke of verstandelijke beperkingen; en
- kindermishandeling en huiselijk geweld.

Het college moet ervoor zorgen dat die deskundigheid gewaarborgd is en dat deze naar discipline van deskundigheid concreet kenbaar is voor de hulpvrager. De rechtspraak over de wet vereist dat adviseurs beschikken over de voor het uitbrengen van hun adviezen noodzakelijke deskundigheid en dat dit vereiste wordt vastgelegd in de verordening (CRvB 29 mei 2024, ECLI:NL:CRVB:2024:1097, rov. 4.9 (slot)). Daartoe bepaalt artikel 6, tweede lid, van de verordening dat adviezen worden uitgebracht door of onder verantwoordelijkheid van een adviseur die beschikt over een registratie bij Stichting Kwaliteitsregister Jeugd in het kwaliteitsregister jeugd, een registratie bij het Nederlands Instituut van Psychologen in het register Kinder- en Jeugdpsychologen, of een registratie op grond van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg in het BIG-register. Daarmee is vastgesteld welke vakbekwaamheid van hen verwacht mag worden en is gezekerd dat de (eindverantwoordelijke) adviseur zich toetsbaar opstelt. Geregistreerden in de betreffende registers vallen namelijk onder het tuchtrecht.

Het derde lid waarborgt de zorgvuldige voorbereiding van besluiten over de toekenning of afwijzing van jeugdhulp, door te bepalen dat (medewerkers van) de organisatie die de jeugdhulp uitvoert, niet ook adviseert en/of besluit over het al dan niet toekennen van jeugdhulp (vergelijk CRvB 29 mei 2024, ECLI:NL:CRVB:2024:1096, rov. 4.11). Daarnaast blijft het college – in het kader van een zorgvuldige voorbereiding van het besluit – ook altijd verplicht om zich ervan te vergewissen of het advies concludent is, dat wil zeggen of inzichtelijk is op grond van welke vormen van onderzoek en op basis van welke gegevens de adviseur tot zijn bevindingen is gekomen, of de gegevens actueel en betrouwbaar zijn, of het onderzoek volledig is geweest en met de juiste deskundigheid is uitgevoerd en of de uit het onderzoek getrokken conclusies logisch voortvloeien uit het onderzoek.

Artikel 7. Identificatie
Het college maakt op grond van de wet gebruik van het burgerservicenummer bij de toeleiding naar, advisering over, bepaling van of het inzetten van een voorziening op het gebied van jeugdhulp (artikel 7.4.0, eerste lid, aanhef en onder a, van de wet). Op grond van artikel 12 van de Wet algemene bepalingen burgerservicenummer is het college verplicht zich hierbij te vergewissen van het feit dat het burgerservicenummer betrekking heeft op de persoon van wie de persoonsgegevens worden verwerkt. De wet kent in dit verband ook een verplichting tot het vaststellen van het burgerservicenummer van de jeugdige bij het eerste contact door raadpleging van het nummerregister en de voorzieningen, bedoeld in artikel 3, eerste lid, onderdelen b en d, van de Wet algemene bepalingen burgerservicenummer, tenzij de gegevens zijn verkregen uit een betrouwbare bron waarbij mag worden aangenomen dat die deze controle al heeft uitgevoerd (artikelen 7.2.2 en 7.2.3 van de wet; en Kamerstukken II 2012/13, 33 684, nr. 3, p. 210).

De wet en de Wet algemene bepalingen burgerservicenummer kennen geen identificatieplicht. Het is voor de vergewisplicht niet verplicht om een identiteitsbewijs op te vragen. Er moet een afweging worden gemaakt in hoeverre het noodzakelijk en evenredig is om een identiteitsbewijs te vragen of dat kan worden volstaan met een minder verstrekkende methode, zoals het stellen van een aantal controlevragen die middels het systeem gecontroleerd kunnen worden. Het is aan het college om deze afweging te maken. Dit is een bewuste keuze van de wetgever geweest, omdat een groot deel van de doelgroep jonger dan 14 jaar is en dus niet wettelijk verplicht is om over een identificatiemiddel te beschikken, en de risico's klein worden geacht. Wel laat de wetgever in elk geval de optie open dat er een identiteitsbewijs wordt gevraagd als het college dit nodig acht, gelet op de aard en de zwaarte van de zorg. Ook kunnen jeugdigen via hun ouders geïdentificeerd worden, doordat deze ouders wel over een identiteitsbewijs beschikken (Kamerstukken II 2012/13, 33 674, nr. 3, p. 7-8; en Kamerstukken II 2013/14, 33 674, nr. 6, p. 6-7). Van het college wordt verwacht dat het hier in de evenredigheidsbeoordeling rekening mee houdt. Op grond van artikel 2.9, aanhef en onder d, van de wet bevat de verordening regels voor de bestrijding van het ten onrechte ontvangen van een individuele voorziening of een persoonsgebonden budget, alsmede van misbruik of oneigenlijk gebruik van de wet. Deze bepaling voorziet hier mede in.

Het tweede lid benoemt een aantal concrete zaken waarmee het college bij de afweging in elk geval rekening houdt, onverminderd de wettelijke vergewisplicht. Het gaat om de zwaarte van de voorziening, het belang van het voorkomen van fraude (misbruik of oneigenlijk gebruik) en de noodzaak van het vaststellen van het gezag over de jeugdige. Deze laatste categorie is van belang op het moment dat de voorziening bedoeld is ten behoeve van de jeugdige zelf en degene(n) met gezag hiervan op de hoogte moeten zijn en hiermee in moeten stemmen. Voor een voorziening ten behoeve van de ouder(s), zoals opvoedondersteuning, geldt dit onderdeel c niet.

Artikel 8. Verslag
In het kader van het onderzoek naar aanleiding van een hulpvraag, vindt een gesprek plaats. De bevindingen van het onderzoek en hetgeen in het gesprek aan de orde is gekomen, worden vastgelegd in een verslag. De jeugdige en zijn ouders krijgen daarbij de gelegenheid om eventuele opmerkingen of aanvullingen aan het verslag toe te voegen, voordat het college dit verslag gebruikt als basis voor haar besluitvorming. Vanuit het oogpunt van zorgvuldigheid vergewist het college zich ervan dat de jeugdige en diens ouders de uitleg over de uitkomsten van het onderzoek, zoals neergelegd in het verslag, hebben begrepen.

De voorwaarde van ondertekening en terugsturen van het verslag ziet op het compleet maken van de aanvraag. De ondertekening is immers een vormvoorschrift voor die aanvraag (artikel 4:2, eerste lid, van de Awb). Daarnaast moet ook duidelijk zijn wat er precies wordt aangevraagd, de aanduiding van de beschikking die wordt gevraagd (artikel 4:2, eerste lid, onder c, van de Awb). De oorspronkelijke hulpvraag hoeft immers niet hetzelfde te zijn als de jeugdhulpvoorziening die uiteindelijk nodig is en wordt aangevraagd. Het is ook mogelijk dat de jeugdige of zijn ouders het niet eens zijn met de uitkomsten van het onderzoek van het college en vinden dat zij wel zijn aangewezen op een individuele voorziening, of dat zij vinden dat zij een andere individuele voorziening nodig hebben dan de individuele voorziening die het college op basis van het

onderzoek aangewezen acht. De jeugdige en zijn ouders doen dan een afwijkende aanvraag, die schriftelijk voldoende concreet moet zijn voor het college om een besluit op te kunnen nemen.

Het vierde lid stelt buiten twijfel dat ondertekening van het verslag ook nodig is als het college en (de ouders of wettelijk vertegenwoordiger van) de jeugdige het erover eens zijn dat de hulpvraag kan worden opgelost op eigen kracht, door het sociaal netwerk, door een andere voorziening of overige voorziening. In dat geval wordt de aanvraag niet verder doorgezet. De hulpvraag is namelijk opgelost en een individuele voorziening is niet nodig. Het verslag dient hier als weergave van het onderzoek en daarmee is de hulpvraag opgelost. Het ondertekende verslag geldt dan, voor zover er een aanvraag ligt, als intrekking van de aanvraag om een individuele voorziening, zodat het college op grond van de Awb ook niet langer gehouden is een besluit te nemen.

Artikel 9. Criteria voor toekenning van een individuele voorziening
In artikel 2.9, aanhef en onder a, van de wet is onder meer bepaald dat de raad bij verordening regels moet stellen over de door het college te verlenen individuele voorzieningen en overige voorzieningen, met betrekking tot de voorwaarden voor toekenning en de wijze van beoordeling van, en de afwegingsfactoren bij een individuele voorziening. Daaraan is onder andere in dit artikel uitvoering gegeven, met de kanttekening dat het bij het verstrekken van een individuele voorziening altijd op maatwerk aankomt.

Eerste lid
Het eerste lid bevat de algemene beoordelingscriteria om in aanmerking te komen voor een individuele voorziening op grond van de wet. Deze criteria worden in volgende leden en artikelen verder uitgewerkt.

Tweede lid
Jeugdhulp is in artikel 1.1, van de wet gedefinieerd (zie ook de toelichting bij artikel 1). Met deze definitie wordt de taak van de gemeente in algemene zin afgebakend. Niet alle hulp en zorg, bevordering van deelname aan het maatschappelijk verkeer en ondersteuning bij of het overnemen van activiteiten op het gebied van de persoonlijke verzorging ten behoeve van een jeugdige valt onder de definitie van jeugdhulp. Om onder jeugdhulp te vallen moet er een psychisch probleem of stoornis, psychosociaal probleem, gedragsprobleem of beperking aan de behoefte ten grondslag liggen. Deze bepaling maakt duidelijk dat de gemeente niet verantwoordelijk is voor het bieden van hulp en ondersteuning op grond van de wet als de noodzaak van die hulp en ondersteuning van de jeugdige past bij het normale ontwikkelingspatroon van die jeugdige, gezien zijn leeftijd. Dit betekent dat er bijvoorbeeld geen individuele voorziening voor het voeden van een baby wordt verstrekt.

Om te bepalen welke hulp en ondersteuning niet geboden hoeft te worden vindt een beoordeling plaats op basis van [**de uitgangspunten voor gebruikelijke zorg uit hoofdstuk 4 van de Beleidsregels indicatiestelling Wlz 2024 zoals deze luidden op 1 januari 2024 OF de volgende uitgangspunten: […]**]

Derde en vierde lid
Inzet van een individuele voorziening vormt een laatste vangnet. Eerst wordt gekeken naar de mogelijkheid om de noodzaak voor de inzet van jeugdhulp te verminderen of weg te nemen met een andere of overige voorziening. Voorwaarde is wel dat deze voorziening daadwerkelijk beschikbaar is en passend en toereikend is voor de hulpvraag. Een andere of overige voorziening waarvoor bijvoorbeeld een wachtlijst geldt terwijl de hulp aan de jeugdige niet kan wachten, is geen voorziening die aan deze criteria voldoet. Omgekeerd, als de jeugdige wel even kan wachten voordat hij daadwerkelijk van de voorziening gebruik kan maken, dan voldoet de voorziening wel aan deze criteria.

Als er wel een individuele voorziening nodig is, dan kiest het college de goedkoopst adequate voorziening. Ook dan is van belang dat de jeugdige hier voor hem tijdig gebruik van kan maken. Dit betreft een individuele beoordeling van de situatie van de jeugdige en het gezin.

Vijfde en zesde lid
Het vijfde en zesde lid sluiten aan bij de rechtspraak waarin is geoordeeld dat een individuele voorziening waarvan de effectiviteit niet wetenschappelijk is bewezen, door het college geweigerd kan worden indien deze geen toegevoegde waarde heeft ten opzichte van beschikbare voorzieningen (bijv. CRvB 12 september 2018, ECLI:NL:CRVB:2018:2785 en CRvB 26 januari 2022, ECLI:NL:CRVB:2022:254). Het college zal bij de weigering van een individuele voorziening waarvan de effectiviteit niet wetenschappelijk is bewezen moeten motiveren waarom in die specifieke situatie een andere oplossing passender of eveneens passend is. Bij toepassing van deze bepaling kan het college gebruik maken van de Databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut (https://www.nji.nl/interventies), de zorgstandaarden van de GGZ Standaarden (https://www.ggzstandaarden.nl/), de databank voor interventies gericht op jeugdigen met een beperking (databank interventies gehandicaptenzorg) en [**…**].

Het college kan in beleid regelen welke vormen van jeugdhulp zij aantoonbaar niet effectief acht. Het college kan daarbij gebruik maken van de door de praktijk opgestelde zogenaamde 'niet doen-lijst' die in het kader van de Hervormingsagenda Jeugd zal worden gepubliceerd.

[*Zevende en achtste lid*
Een opgave van de Hervormingsagenda 2023-2028 is dat de jeugdhulp beschikbaar moet zijn voor jeugdigen en gezinnen in de meest kwetsbare situaties. Er is geconstateerd dat deze groep nu onvoldoende passende jeugdhulp ontvangt. De Hervormingsagenda presenteert als onderdeel van de oplossing dat het voor jeugdigen en hun ouders helder moet zijn waarvoor ze in het kader van jeugdhulp bij de overheid terecht kunnen en waarvoor niet. Niet elke hulpvraag behoeft een zorgantwoord. Het moet duidelijker worden wat jeugdhulp precies inhoudt en wat binnen de huidige wettelijke kaders onder jeugdhulp moet vallen en wat niet.

In deze bepaling wordt als uitgangspunt genomen dat de gemeente op basis van de wet louter aan zet is als er sprake is van een hulpvraag als bedoeld in de wet. Als er problemen zijn binnen een gezin, die met name bij de ouders liggen, zonder dat er een hulpvraag is vanuit het kind, is er geen verplichting om jeugdhulp te verstrekken. Hierbij kan worden gedacht aan de situatie waarin ouders zich in een vechtscheiding bevinden en niet bereid zijn het gedrag aan te passen ten behoeve van de jeugdige, of geldproblemen binnen het gezin die direct effect hebben op de jeugdige en waar ouders via een andere weg dan de jeugdhulp deze geldproblemen kunnen verminderen. In die situatie is jeugdhulp mogelijk minder doelmatig dan een alternatieve optie zoals lotgenotencontact (bij een vechtscheiding) of schuldhulpverlening bij geldproblemen. In het achtste lid wordt dit uitgangspunt genuanceerd in die zin dat indien er sprake is van meervoudige problematiek in de context van het kind en gezin, en binnen die problematiek speelt ook een hulpvraag, de gemeente op grond van de wet dan wel verplicht is jeugdhulp te verstrekken. Deze bepalingen dwingen het college om bij problemen in de context van het gezin niet als automatisme jeugdhulp te verstrekken, maar om zich goed af te vragen of er daadwerkelijk sprake is van een hulpvraag en er sprake is van een jeugdhulpplicht.]

Artikel 10. Beoordeling eigen mogelijkheden en probleemoplossend vermogen

Algemeen
Artikel 2.3, van de wet legt als uitgangspunt vast dat het college op grond van de wet alleen een voorziening moet treffen als de jeugdige en zijn ouders er op eigen kracht niet uitkomen. De eigen kracht van de jeugdige en zijn ouders staat voorop. Pas als zij zelf – zo nodig met hulp van het sociale netwerk en/of andere hulpverlenende instellingen – niet in staat zijn de noodzakelijke hulp te bieden, moet de gemeente hulp bieden. Dit uitgangspunt wordt in artikel 10 geconcretiseerd.

De verantwoordelijkheid voor het gezond en veilig opgroeien van jeugdigen ligt allereerst bij de ouders en de jeugdige zelf. Van ouders mag worden verwacht dat zij de nodige aanpassingen doen om de verantwoordelijkheid voor het gezond en veilig opgroeien van jeugdigen te realiseren. Dat kan betekenen dat zij hun eigen loopbaanplannen, de wijze waarop zij hun betaalde arbeid hebben

georganiseerd of hun financiële situatie moeten bijstellen om voor het kind beschikbaar te zijn en de noodzakelijke hulp te bieden. Als uit zorgvuldig uitgevoerd onderzoek blijkt dat de noodzakelijke hulp met eigen mogelijkheden en het eigen probleemoplossend vermogen kan worden geboden, hoeft het college geen voorziening te treffen. Ouders behoren de tot hun gezin behorende minderjarige kinderen te verzorgen, op te voeden en toezicht op hen te houden, ook als het kind een ziekte, aandoening of beperking heeft. Ook bovengebruikelijke hulp kan in beginsel van ouders worden verwacht, zo blijkt uit rechtspraak van de Centrale Raad van Beroep. Deze oordeelde dat de ouder, die haar baan had opgezegd in verband met de zorg voor haar kind, de zorg aankon en verleende en het dus van haar mocht worden verwacht. Er was sprake van voldoende eigen mogelijkheden en probleemoplossend vermogen (CRvB 17 juli 2019, ECLI:NL:CRVB:2019:2362).

De in de wet bedoelde maatstaven eigen mogelijkheden en probleemoplossend vermogen van de ouder(s) bieden geen ruimte voor een beoordeling van de financiële draagkracht van een gezin om zelf jeugdhulp te kunnen verlenen (CRVB 26 mei 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:1326). Dit laat onverlet dat het belang van de ouders om te voorzien in een inkomen wel door de Centrale Raad in de beoordeling wordt betrokken.

Bij gescheiden ouders geldt als uitgangspunt dat beide ouders met gezag verantwoordelijk zijn voor het bieden van ondersteuning. Ook stiefouders zijn verantwoordelijk voor het bieden van ondersteuning aan tot het gezin behorende (stief)kinderen.

Ook uit de parlementaire geschiedenis bij artikel 2.3, van de wet volgt dat het college alleen gehouden is een voorziening te treffen als de jeugdige en zijn ouders er op eigen kracht niet uitkomen. De eigen kracht van de jeugdige en zijn ouders staat voorop. Pas als zij er zelf niet uitkomen, moet de gemeente hulp bieden. De wetgever formuleert het als volgt:

"(…) Allereerst is het college niet gehouden om voor een jeugdige of zijn ouders een voorziening op het gebied van jeugdhulp te treffen voor zover de jeugdige en zijn ouders de problemen zelf het hoofd kunnen bieden, eventueel met behulp van personen uit het sociale netwerk of andere instellingen die ondersteuning bieden. Om dit buiten twijfel te stellen is in het eerste lid opgenomen dat een gemeente alleen een voorziening hoeft te treffen voor zover de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de jeugdige en zijn ouder ontoereikend zijn. Dit zou ook strijdig zijn met het uitgangspunten van artikel 2.1, waarbij ervan uit wordt gegaan dat de verantwoordelijkheid voor het gezond en veilig opgroeien van jeugdigen allereerst bij de ouders en de jeugdige zelf ligt en waarin tot uitdrukking komt dat moet worden uitgegaan van de eigen kracht van de jeugdige, zijn ouders en het sociale netwerk. Hierbij past een actieve rol van de ouders en het kind om in eerste instantie te trachten de op hun weg komende problemen zelf of met behulp van hun eigen netwerk op lossen. (…) Als de jeugdige en zijn ouders zelf mogelijkheden hebben om de problemen op te lossen of het hoofd te bieden, is een voorziening niet nodig (…)"
(*Kamerstukken II*, 2012/13, 33 684, nr. 3, p. 135-136).

<u>Eerste lid</u>
Het eerste lid van artikel 10 geeft invulling aan de hiervoor geformuleerde uitgangspunten. Daarbij wordt een ruime beoordelingsruimte aan het college toegekend. Het college maakt in de individuele situatie een beoordeling van de mogelijkheden en neemt daarbij de geformuleerde uitgangspunten als basis.

<u>Tweede lid</u>
Het tweede lid geeft nader invulling aan welke personen tot het sociale netwerk van de jeugdige of zijn ouders gerekend worden. Het college zal concreet moeten beoordelen welke hulp zij kunnen bieden, waardoor er geen of in mindere mate een beroep gedaan hoeft te worden op een individuele voorziening. De jeugdige en de ouder(s) verlenen, op grond van hun medewerkingsplicht, medewerking aan dit onderzoek.

<u>Derde lid</u>

Het derde lid bevat een concrete plicht van ouders om hun eigen mogelijkheden eerst te benutten. Op het moment dat ouders een aanvullende verzekering hebben afgesloten op basis waarvan zij (al dan niet gedeeltelijk) recht hebben op hulp (gefinancierd) vanuit de verzekeraar, dan moeten zij daar eerst gebruik van maken. Het gaat hierbij om een al afgesloten verzekering. Het derde lid verplicht ouders niet tot het afsluiten van een aanvullende verzekering, zodat zij daar vervolgens een beroep op zouden kunnen doen.

Vierde lid
De inzet van 'eigen mogelijkheden' is het uitgangspunt bij de uitvoering van de wet. De in het Burgerlijk Wetboek (in de artikelen 1:82 en 1:247 BW) verankerde eigen verantwoordelijkheid van ouders en de jeugdige om problemen op te lossen, staat voorop. Daarbij geldt dat het aan ouders is om de tot hun gezin behorende minderjarig kinderen te verzorgen, op te voeden en toezicht op hen te houden. Als de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen toereikend zijn, wordt geen individuele voorziening verstrekt, zo bepaalt het eerste lid.

Het vierde lid bevat de normerende hoofdrichting van de betekenis die de gemeenteraad wenst toe te kennen aan de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen. In het vierde lid wordt uitgewerkt met welke factoren rekening wordt gehouden bij het bepalen van de eigen mogelijkheden, waaronder de draagkracht en belastbaarheid van de ouders. Deze factoren sluiten aan bij bestaande rechtspraak.

Het onderzoek naar aanleiding van de hulpvraag wordt uitgevoerd op de in artikel 5, vijfde lid, van de verordening beschreven wijze. Bezien wordt daarbij of noodzakelijke hulp door de ouder zelf geboden kan worden. Het college neemt daarbij indachtig het bepaalde in de artikelen 1:82 en 1:247 BW in aanmerking dat de verantwoordelijkheid voor het gezond en veilig opgroeien van jeugdigen allereerst bij de ouders en jeugdigen zelf ligt en dat deze hulp in uitgangspunt ook geleverd kan worden. Uit onderzoek kan blijken dat dat de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de jeugdige en de ouder(s) tekortschieten, bijvoorbeeld omdat sprake is van:
a. geobjectiveerde beperkingen om noodzakelijke hulp te bieden;
b. een gebrek aan kennis of vaardigheden om noodzakelijke hulp te bieden;
c. overbelasting of dreigende overbelasting, waardoor geen noodzakelijke hulp kan worden verwacht totdat deze belasting of dreigende overbelasting is opgeheven. Onderzocht moet worden welke mogelijkheden de ouder(s) hebben (heeft) om de overbelasting of dreigende overbelasting op te heffen. Onder andere mag verwacht worden dat zij bereid zijn maatschappelijke activiteiten te beperken en betaalde arbeid aan te passen om zo de overbelasting of dreigende overbelasting op te heffen.

Vijfde lid
Op de in artikel 5, vijfde lid, van de verordening beschreven wijze moet onderzocht worden of er aanleiding is om aan te nemen dat de hulp die de jeugdige behoeft, in een concreet geval *niet* door de ouder(s) geleverd *kan* worden. Daarmee wordt het noodzakelijke verband tussen de beoordeling van de hulpvraag en de eigen mogelijkheden met de toekenningscriteria gelegd. Als blijkt dat de draagkracht van het gezin de draaglast aankan is er geen noodzaak voor het college om een voorziening op basis van de wet toe te kennen. Dat is dus ook niet het geval als de jeugdhulp is aan te merken als bovengebruikelijke hulp. Als de noodzakelijke hulp in kaart is gebracht en duidelijk is dat het probleemoplossend vermogen van de ouder(s) en het sociale netwerk onvoldoende is om de noodzakelijke hulp te verlenen, dient de gemeente een voorziening te treffen. Van belang daarbij is dat de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen bepalend zijn voor het antwoord op de vraag of de noodzakelijke hulp door de ouders kan worden geleverd. Bij het onderzoek ter beantwoording van die vraag moet worden stilgestaan bij het onderscheid tussen onmacht en eventuele onwil of opvattingen over de eigen mogelijkheden en probleemoplossend vermogen.

Artikel 11. Vervoer

In artikel 2.3, tweede lid, van de wet is bepaald dat voorzieningen op het gebied van jeugdhulp ook het vervoer van een jeugdige naar en van de locatie waar de jeugdhulp geboden wordt, omvatten. In deze bepaling worden de uitgangspunten voor verstrekking van vervoer geregeld.

Als uitgangspunt geldt dat de ouders in beginsel zelf verantwoordelijk zijn voor het vervoer (lid 1). Dat vervoer moet dan wel noodzakelijk zijn in verband met een medische noodzaak of met beperkingen in de zelfredzaamheid van de jeugdige. Dit betekent dat het vervoer noodzakelijk moet zijn om de locatie van de jeugdhulp te kunnen bereiken (lid 2). Of daarvan sprake is staat ter beoordeling van het college (lid 3). Om te benadrukken dat het college daarbij de eigen verantwoordelijkheid van ouders als uitgangspunt neemt, wordt in het vierde lid expliciet gemaakt dat het college in elke individuele situatie een afweging moet maken of er specifieke omstandigheden zijn waardoor er (ondanks de eigen verantwoordelijkheid van de ouders) een vervoersvoorziening moet worden verstrekt. Wanneer de ouders in staat zijn de jeugdige zelf te vervoeren, is er sprake van 'eigen kracht' die aan de toekenning van een vervoersvoorziening in de weg staat (CRvB, 5 april 2023, ECLI:NL:CRVB:2023:655). [*Daarnaast geldt het uitgangspunt dat de met het oog op de vervoerskosten goedkoopste adequate voorziening kan worden getroffen. Dit wordt ten uitdrukking gebracht in het vijfde lid.*]

Artikel 12. Dyslexie
Uit de parlementaire geschiedenis en rechtspraak van de Centrale Raad van Beroep volgt dat de behandeling van ernstige dyslexie onder de wet valt, met dien verstande dat de wetgever bij de overheveling van de dyslexiezorg van de Zorgverzekeringswet naar de wet niet een ruimer of ander bereik van dyslexiezorg heeft beoogd. Hieruit volgt dat het college op grond van artikel 2.3, van de wet enkel verplicht is dyslexiezorg te verlenen als sprake is van de diagnose ED (*Kamerstukken II* 2012/13, 33 684, nr. 3, p. 50, 104 en 118; CRvB 24 oktober 2018, ECLI:NL:CRVB:2018:3454; CRvB 22 juni 2022, ECLI:NL:CRVB:2022:1345; en CRvB 17 juli 2024, ECLI:NL:CRVB:2024:1430). [*Toegang tot dyslexiezorg is alleen aangewezen nadat via het Samenwerkingsverband Primair Onderwijs is vastgesteld dat dit noodzakelijk is. Daarbij wordt het Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling gehanteerd van het Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie (https://www.nkd.nl/professionals/protocol-dyslexie-diagnose-en-behandeling/).*]

[*Artikel 13. Vaktherapie*
De wet sluit niet uit dat vaktherapie, indien passend, ingezet wordt als jeugdhulp. De wet schrijft namelijk niet voor welke vormen van hulp onder jeugdhulp vallen. De wettelijke opdracht is resultaatgericht geformuleerd. De in te zetten voorziening moet de jeugdige in staat stellen gezond en veilig op te groeien, te groeien naar zelfstandigheid, voldoende redzaam te zijn en maatschappelijk te participeren. Voor de vraag wie welke jeugdhulp nodig heeft, dient de gemeente zich te baseren op het oordeel van een ter zake deskundige en de professionele standaarden te respecteren.]

<u>Eerste lid</u>
Er is een aantal vaktherapieën waarvan het effect (nog) niet wetenschappelijk is aangetoond. De therapieën worden meestal ook niet door de zorgverzekeraar vergoed. In die situaties geldt het uitgangspunt dat de voorziening in beginsel ook niet vanuit de wet word verstrekt tenzij er geen passend alternatief beschikbaar is. Het eerste lid geeft een opsomming van de beschikbare vaktherapeutische disciplines.

<u>Derde tot en met vijfde lid</u>
Met het oog op de kwaliteitsborging en artikel 5.1.1, tweede lid, van het Besluit Jeugdwet zijn aan de inzet van vaktherapie een aantal voorwaarden gesteld. Zo moet de vaktherapie worden uitgevoerd door een professional die beschikt over een adequate opleiding. Het gaat om ***[een door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie erkende opleiding op HBO/master niveau voor vaktherapie OF een door de desbetreffende beroepsverenigingen voor vaktherapeutische beroepen (aangesloten bij de Federatie Vaktherapeutische Beroepen) erkende bachelor of masteropleiding in een van de vaktherapeutische beroepen of een door de beroepsverenigingen erkende buitenlandse bachelor of masteropleiding]****.*

*Ook beoordeelt het college of de inzet van vaktherapie als losse interventie een noodzakelijke bijdrage levert aan de geboden jeugdhulp en wint zij daartoe advies in bij de behandelaar of medewerker van het [**Sociaal Wijkteam OF CJG OF […]**] met het oog op de totale behandeling die wordt geboden. Aanvullend is als voorwaarde gesteld dat de vaktherapeut (die in beginsel niet SKJ-geregistreerd is) [**geregistreerd moet zijn in het Register Vaktherapie OF dat de vaktherapie alleen wordt ingezet onder verantwoordelijkheid van een regiebehandelaar**].*

Zesde lid
*Er geldt een maximum aantal uren (namelijk [**aantal**]) behandeling dat door het college kan worden verstrekt. [Soms is het nog mogelijk om enkele sessies vergoed te krijgen vanuit een aanvullende verzekering. In dat geval wordt dit als eigen mogelijkheden beschouwd als bedoeld in artikel 2.3 eerste lid van de wet die de ouders eerst moeten aanspreken voordat het college aan zet is (zie ook artikel 10, derde lid). Het maximale aantal behandelingen dat aan vaktherapie door het college wordt vergoed, wordt in dat geval verminderd met het aantal sessies dat door de zorgverzekeraar wordt vergoed.]*]

[***Artikel 14. Kinderopvang en buitenschoolse opvang***
In deze bepaling wordt geëxpliciteerd dat reguliere kinderopvang en buitenschoolse opvang geen jeugdhulp is waarvoor het college verantwoordelijk is.

Kinderopvang en buitenschoolse opvang is de verantwoordelijkheid van ouder(s), werkgever en overheid. Het leren omgaan van leidsters van de kinderopvang met kinderen met een beperking is de verantwoordelijkheid van ouder(s) en de kinderopvang/buitenschoolse opvang. Kinderen die extra ondersteuning nodig hebben, kunnen ook terecht op een kinderdagverblijf. Dit is geregeld in de Wet op de kinderopvang.

Alleen indien er ten gevolge van een hulpvraag aanvullende begeleiding vereist is die niet door leidsters kan worden geboden en niet van ouders kan worden verwacht, kan jeugdhulp worden ingezet. Dit kan alleen in de situaties waarbij opvang niet het doel is, maar er sprake is van ontwikkelingsdoelstellingen. Daarbij kan gedacht worden aan (ernstige) gedragsproblematiek.

Deze bepaling laat onverlet dat het college daarnaast verschillende vormen van dagbesteding beschikbaar kan hebben gesteld, waaronder het medisch dagverblijf, een kinderdagcentrum, een zorgboerderij of BSO+.]

Artikel 15. Inhoud beschikking individuele jeugdhulpvoorziening
De beschikking zal gebaseerd zijn op het onderzoek naar de ondersteuningsbehoefte van de jeugdige of zijn ouders en de ingediende aanvraag. Dat dient dan ook terug te komen in de inhoud van de beschikking, opdat deze deugdelijk en begrijpelijk is gemotiveerd. De verordening stelt hiertoe een aantal basiseisen. [*De in het eerste lid opgenomen eisen vloeien al rechtstreeks voor uit de wet en de Awb, maar zijn hier opgenomen om een volledig beeld te schetsen*]. [*Nu het verslag van het onderzoek een belangrijk onderdeel van de voorbereiding en daarmee ook de motivering van het besluit vormt, wordt dit verslag ook aan de beschikking toegevoegd.*]

HOOFDSTUK 5. AANVULLENDE REGELS VOOR EEN INDIVIDUELE JEUGDHULPVOORZIENING IN DE VORM VAN EEN PGB

In de wet zijn de pgb-vaardigheid, de motivatie en de kwaliteit randvoorwaardelijk voor het verkrijgen van een pgb. In dit hoofdstuk wordt geconcretiseerd op welke wijze hieraan uitvoering wordt gegeven bij de beoordeling van een verzoek om een pgb. Ook worden de randvoorwaarden die verbonden zijn aan de besteding van het pgb in dit hoofdstuk uitgewerkt.

Artikel 16. Aanvullende criteria om in aanmerking te komen voor een pgb

Eerste lid

Wanneer een jeugdige of zijn ouders naar aanleiding van het onderzoek in aanmerking komt voor een individuele voorziening, en de jeugdige of zijn ouders dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger vervolgens aangeeft deze in de vorm van een pgb geleverd te willen hebben, is aan dit verzoek een aantal eisen verbonden. [*Zo stelt het college een format vast voor een pgb-plan dat de jeugdige of zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger met de aanvraag voor een pgb moet indienen.*] In het eerste lid wordt bepaald wat er in het pgb-plan dient te zijn opgenomen.

Uit de motivering in het pgb-plan moet duidelijk blijken dat men zelf de regie kan voeren, hoe men dit gaat doen en waarom men een pgb wil in plaats van gebruik te maken van het aanbod dat de gemeente heeft voor zorg in natura. Ook moet onderbouwd worden dat de beoogde voorziening van voldoende kwaliteit is. Van belang is of de motivering doordacht en houdbaar is en verband houdt met de rechten, verplichtingen en vrijheden die een pgb met zich meebrengt. Het pgb-plan moet zijn van voorzien van een motivatie waarom is voldaan aan de 10 punten van pgb-vaardigheid als benoemd in artikel 17 van de verordening. Verder moet uit het pgb-plan blijken welke kosten er aan de inhuur van de beoogde uitvoerder van de jeugdhulp verbonden zijn. [**…**]

Tweede lid
De in het tweede lid van dit artikel opgenomen voorwaarden concretiseren de wettelijke verleningsvoorwaarden die staan in artikel 8.1.1, tweede lid, van de wet. In de wet zijn de voorwaarden voor het verstrekken van een pgb in het kort als volgt geformuleerd:

a. de jeugdige of zijn ouders zijn op eigen kracht of met gekwalificeerde hulp voldoende in staat tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake, en in staat de aan een pgb verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren;
b. de jeugdige of zijn ouders stellen zich gemotiveerd op het standpunt dat zij de individuele voorziening die wordt geleverd door een gecontracteerde aanbieder, niet passend achten; en
c. de individuele voorziening die men in wil kopen is van goede kwaliteit.

Derde lid
In het derde lid wordt niet limitatief geregeld wanneer een pgb niet wordt verstrekt omdat er twijfels zijn met betrekking tot de integriteit van de beoogde uitvoerder van de jeugdhulp. Deze gronden hebben betrekking op omstandigheden die tot de conclusie leiden dat niet aan de voorwaarden van artikel 8.1.1, tweede lid, van de wet is voldaan, in het bijzonder dat de kwaliteit voldoende zal zijn geborgd. De gronden zien op de betrouwbaarheid van de pgb-aanbieder. Indien deze twijfelachtig is, heeft het college ruimte om geen pgb te verstrekken omdat in die situatie niet geborgd kan worden dat de kwaliteit van de zorg van voldoende kwaliteit is. Daarmee wordt niet voldaan aan een van de verleningsvoorwaarden als bedoeld in artikel 8.1.1, tweede lid, van de wet.

Vierde lid
Een pgb wordt geweigerd als er een wettelijke weigeringsgrond uit artikel 8.1.1, vierde lid, van toepassing is. Dit is imperatief geformuleerd omdat het van groot belang is dat jeugdhulp in de vorm van een pgb, evenals jeugdhulp in de vorm van zorg in natura waarvoor in artikel 4.1.1, eerste lid, van de wet al eisen zijn gesteld, op een verantwoorde manier wordt verleend: ‘waaronder wordt verstaan hulp van goed niveau, die in ieder geval veilig, doeltreffend, doelmatig en cliëntgericht wordt verleend en die is afgestemd op de reële behoefte van de jeugdige of ouder’.

Artikel 17. Pgb-vaardigheid

Eerste lid
Om in aanmerking te komen voor een pgb moet een budgethouder of budgetbeheerder in staat zijn tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake, en in staat zijn de aan een pgb verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren (artikel 8.1.1, tweede lid, van de wet).

Het gaat daarbij om de vraag of de budgethouder (en/of met een vertegenwoordiger: de budgetbeheerder) voldoende zelfstandig beslissingen kan nemen over de ondersteuning en de financiering daarvan. De bekwaamheid voor het hebben van een pgb wordt in samenspraak met de

aanvrager getoetst, het oordeel van het college is hierin leidend. Mocht het college van oordeel zijn dat de persoon niet bekwaam is voor het houden of beheren van een pgb, dan weigert het college de aanvraag voor het pgb.

Een goed beheer van een toegekend pgb vraagt volgens een in opdracht van het Ministerie van VWS opgesteld rapport om de volgende vaardigheden en basisvoorwaarden (https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-833053.pdf):
1. Aanvragen van de ondersteuning (inclusief formuleren ondersteunings-, cq. zorgvraag);
2. Inkopen van de zorg/aansturen van de zorg (ook als de ondersteuningsvraag wijzigt);
3. Goed werkgeverschap;
4. Coördinatie van zorgverleners en betrokkenheid familie en mantelzorg;
5. Voeren van een administratie;
6. Verantwoording afleggen en contact met de gemeente; en
7. In algemene zin taalvaardig in de Nederlandse taal en ICT vaardig.

Deze taken dienen als basis om op basis van een pgb-plan de benodigde kennis en vaardigheden van de cliënt vast te stellen. Deze taken zijn door VWS uitgewerkt in het document '10 punten pgb-vaardigheid' (https://open.overheid.nl/documenten/ronl-277e25d6-4c27-4356-8950-2f1e9f27e89b/pdf). In deze bepaling wordt daarbij aangesloten. Daarbij wordt in aanvulling op het belang van de beheersing van de Nederlandse taal gewezen op artikel 2:6, van de Awb, waaruit volgt dat er in de Nederlandse taal met bestuursorganen wordt gecommuniceerd. [*Omdat de gemeente **[naam gemeente]** in de provincie Fryslân is gelegen en inwoners van deze provincie zich in beginsel, op grond van artikel 3, van de Wet gebruik Friese taal, ook in de Friese taal met het bestuur mogen communiceren, is ook deze taal als optie opgenomen.*]

Mocht de cliënt, die zelf niet over deze vaardigheden beschikt, alsnog een pgb wensen, dan dient er een vertegenwoordiger te zijn die de aan het pgb verbonden taken kan uitvoeren (de budgetbeheerder). Ook de budgetbeheerder dient te voldoen aan de gestelde eisen en wordt eveneens getoetst op de genoemde aspecten.

Tweede lid
In het tweede lid wordt uitgewerkt onder welke omstandigheden de budgethouder of een budgetbeheerder niet in staat wordt geacht de aan een pgb verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren. Deze omstandigheden geven het signaal aan de beoordelaar van de aanvraag van het pgb dat dóór de omstandigheden, de budgethouder niet in staat wordt geacht zelf een pgb te kunnen beheren. In de afwijzende beschikking dient deze beoordeling per geval goed onderbouwd en gemotiveerd te worden. Van een categorale uitsluiting is derhalve geen sprake.

1. Problematische schuldenproblematiek: Problematische schuldenproblematiek maakt de kans groot en aannemelijk dat de budgethouder of budgetbeheerder voor het beheren van een pgb belangrijke financiële vaardigheden en verantwoordelijkheden ontbeert. Het is daarom niet wenselijk dat deze persoon, zolang hij zijn financiële zaken niet goed en zelfstandig op orde heeft, een pgb beheert.

Signalen die kunnen wijzen op problematische schulden zijn bijvoorbeeld dat de budgethouder of budgetbeheerder zelf aangeeft dat er verwijtbare schulden zijn, in de schuldhulpverlening of schuldsanering zit, onder bewind staat, dan wel een indicatie heeft gekregen voor het resultaatgebied 'Financiën'.

Voor de definitie van problematische schulden wordt verwezen naar de definitie zoals deze door NVVK wordt gehanteerd. Er is volgens deze definitie sprake van problematische schulden als sprake is van de situatie waarin te voorzien is dat een natuurlijke persoon schulden niet zal kunnen blijven afbetalen of is gestopt met afbetalen.

2. Ernstige verslavingsproblematiek: Ernstige verslavingsproblematiek bij een budgethouder of budgetbeheerder maakt dat deze vanwege de verslaving niet in staat is regie te voeren over zijn

eigen leven, laat staan over een pgb. Ook de omstandigheid van een problematische ex-verslaving of de omstandigheid dat de budgethouder of budgetbeheerder bezig is de verslaving de baas te worden maakt dat deze persoon minder in staat geacht wordt om regie te voeren over zijn eigen leven, of over een pgb. Bij vermoedens van ernstige verslaving kan daar in het onderzoek nader onderzoek naar gedaan worden, bijvoorbeeld door het opvragen van een medische verklaring dan wel inschakeling van het verslavingsteam, consultatie- en diagnoseteam, hierna: CDT of expertiseteam jeugd. Signalen die kunnen wijzen op verslavingsproblematiek bij budgethouder of budgetbeheerder, zijn bijvoorbeeld dat dit onderdeel is van de melding en uit het onderzoek komt, of dat cliënt verslaving gerelateerd gedrag vertoont.

3. Aangetoonde fraude begaan in de drie jaar voorafgaand aan de aanvraag: Wanneer budgethouder of budgetbeheerder eerder frauduleus heeft gehandeld, op welk terrein dan ook, is het aannemelijk dat de verleidingsrisico's bij het verstrekken van een pgb te groot zijn. Dit geldt te meer indien budgethouder of budgetbeheerder, dan wel het bedrijf waar de vertegenwoordiger werkt, dan wel de beoogde pgb-aanbieder, eerder betrokken is geweest bij pgb-fraude.

4. Een aanmerkelijke verstandelijke beperking: Een indicatie voor een verstandelijke beperking is een laag of zeer laag IQ. Tevens zijn er beperkingen in de sociale aanpassing die - zonder ondersteuning - participatie in de weg staan. Er is vaak sprake van moeite met concentratie en aandacht en een laag zelfbeeld; soms zijn er bijkomende lichamelijke problemen dan wel een kwetsbare gezondheid.

5. Een ernstig psychiatrisch ziektebeeld: Bij GGZ-problematiek die in ernstige mate aanwezig is, is de kans groot dat het vrijwel onmogelijk is voor de budgethouder of budgetbeheerder om op stabiele en consistente wijze de regie te kunnen voeren over een pgb. Met name de beoordeling of de geleverde zorg doeltreffend en professioneel is, zal ingewikkeld zijn. Dat maakt dat er een verhoogd risico is op niet wenselijke afhankelijkheidsrelaties tussen de budgethouder of budgetbeheerder en de pgb-aanbieder. Een aanbod van ZIN past vaak beter in het zorgbelang van de cliënt.

6. Vastgestelde blijvende cognitieve stoornis: Wanneer een budgethouder of budgetbeheerder een vastgestelde, blijvende cognitieve stoornis heeft, is het aannemelijk dat cliënt daarmee de regie over zijn leven niet in de hand heeft. Voorbeelden van blijvende cognitieve stoornissen zijn de diverse vormen van dementie, de gevolgen van ander niet-aangeboren hersenletsel.

7. Het onvoldoende machtig zijn van de Nederlandse taal, in woord en geschrift: Het beheren van een pgb is niet mogelijk wanneer budgethouder of budgetbeheerder de Nederlandse taal onvoldoende beheerst. Het voldoende kunnen begrijpen, en daarmee kunnen lezen, van alle voorwaarden en eisen ten aanzien van een pgb, is niet mogelijk bij een onvoldoende beheersing van het Nederlands. Ook het opstellen en afsluiten van bijvoorbeeld zorgovereenkomsten, is dan buiten bereik. Hiervan afgeleid kan tevens worden gesteld dat men voldoende kennis dient te hebben van de Nederlandse samenleving, zodat men bijvoorbeeld de vraag kan beantwoorden wat de Sociale verzekeringsbank (hierna: SVB) is en doet in relatie tot het pgb.

8. Het niet verkrijgen van een Verklaring Omtrent het Gedrag waaruit blijkt dat er geen bezwaren bestaan tegen het uitvoeren van de werkzaamheden als budgethouder of budgetbeheerder.

Artikel 18. Onderscheid formele en informele hulp
Voor de bepaling van het pgb-tarief wordt onderscheid gemaakt tussen formele en informele hulp. Voor formele hulp geldt het hogere pgb-tarief en voor informele hulp geldt het lagere tarief op basis van het wettelijk minimumloon. Dit sluit aan bij de systematiek die binnen de Wet langdurige zorg (Wlz) en Zorgverzekeringswet(Zvw) wordt gehanteerd.

Eerste en tweede lid
Van formele hulp is, kortweg, sprake als de hulp verleend wordt in het kader van de uitoefening van een bedrijf of beroep en volgens professionele standaarden. De hulp wordt dan verleend door een

jeugdhulpaanbieder of door een zelfstandige jeugdhulpverlener (ZZP-er), die onder toezicht staat van de in de wet aangewezen inspecties. Van formele hulp is ook sprake als de hulpverlener een BIG of SKJ-registratie heeft. Hierop geldt één (belangrijke) uitzondering en dat is wanneer de hulpverlener een bloed- of aanverwant is in de 1e of 2e graad (o.a. (groot)ouders, broers, zussen en (adoptie)kinderen). Bij hulpverlening door een bloed- of aanverwant in de 1e of 2e graad, is altijd sprake van informele hulp. In de praktijk gaat het dan om personen uit het sociale netwerk. Ook al gaat het om een hulpverlener die bijvoorbeeld BIG-geregistreerd is en voldoet aan de criteria genoemd in lid 1 van deze bepaling; dan nog wordt hulp van deze bloed- of aanverwant in het kader van deze verordening als informele hulp beschouwd. De achtergrond daarvan is dat ook familieleden met een zorg-gerelateerd beroep of opleiding in eerste instantie een affectieve relatie hebben met de budgethouder. Dat is dan ook doorslaggevend voor het bijbehorende pgb-tarief.

Professionals die hulp verlenen – ook vanuit een pgb – moeten geregistreerd zijn in het SKJ of BIG. Dat is een kwaliteitseis voor jeugdhulpverleners. De inspectie controleert de kwaliteit van jeugdhulpverleners. Ook als het gaat om hulpverleners die ingekocht worden met een pgb.

Een voorwaarde voor toekennen van een pgb is dat de hulpverlening die ingekocht wordt van goede kwaliteit is. Hiervoor gelden de kwaliteitseisen uit de wet. Eén van deze eisen is de verplichte registratie (artikel 4.1.6, vijfde lid, van de wet en paragraaf 5.1, van het Besluit Jeugdwet). Professionele hulpverleners die via een pgb hulpverlenen moeten dus in beginsel geregistreerd zijn, in het SKJ of BIG (register voor beroepen in de individuele gezondheidszorg).

In bijzondere situaties kan de hulp verleend worden door een professional die niet geregistreerd is. De gemeente mag de hulp alleen door deze niet-geregistreerde professionals laten uitvoeren, als aannemelijk gemaakt kan worden dat de kwaliteit van de uit te voeren taak daardoor niet nadelig wordt beïnvloed (zie artikel 5.1.1, tweede lid, Besluit Jeugdwet). Let op: het gaat hier dan echt om een uitzondering op de hoofdregel dat de professional moet zijn geregistreerd.

Derde en vierde lid
Informele hulp is derhalve alle hulp die geboden wordt door bloed- of aanverwanten in de 1e of 2e graad, of door personen die niet beroeps- of bedrijfsmatig jeugdhulp verlenen. In de praktijk gaat het dan eigenlijk altijd om personen uit het sociale netwerk.

Bloedverwanten
Bloedverwantschap ontstaat door:
geboorte;
afstamming van dezelfde voorvader;
erkenning;
gerechtelijke vaststelling van het vaderschap;
adoptie.

Bloedverwanten zijn in de:
Eerste graad:
(adoptie)ouders;
(adoptie)kinderen.

Tweede graad:
grootouders;
kleinkinderen;
broers en zussen.

Artikel 19. Kwaliteitseisen individuele voorziening in de vorm van een pgb
Om te waarborgen dat jeugdhulp in de vorm van een pgb, evenals jeugdhulp in de vorm van zorg in natura, op een verantwoorde manier wordt verleend zijn in deze bepaling kwaliteitseisen uitgewerkt. Dit moet ervoor zorgen dat de jeugdhulp van goed niveau is en in ieder geval veilig, doeltreffend,

doelmatig en cliëntgericht wordt verleend en is afgestemd op de reële behoefte van de jeugdige of ouder (zie ook bij artikel 16).

Artikel 20. Hoogte pgb

Eerste en tweede lid
In de verordening moet in ieder geval worden bepaald op welke wijze de hoogte van een pgb wordt vastgesteld (artikel 2.9, onderdeel c, van de wet). Daarbij geldt dat de hoogte toereikend moet zijn om de benodigde hulp in te kunnen kopen. Ook als de hulp wordt betrokken van het sociale netwerk.

De essentialia van het voorzieningenpakket moeten in de verordening worden vastgelegd. Dit volgt onder andere uit een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep (CRvB 17 mei 2017, ECLI:NL:CRVB:2017:1803). Deze uitspraak betrof weliswaar de Wmo 2015, maar hetgeen in rechtsoverweging 4.5 is van gelijke toepassing op de wet (zie Rb. Noord-Nederland 28 maart 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:1092).

Er wordt onderscheid gemaakt tussen een tarief voor formele hulp en een tarief voor informele hulp. Voor formele hulp gelden hogere pgb-tarieven en voor informele hulp geldt het lagere minimumtarief op basis van het wettelijk minimumloon. Dit sluit aan bij de systematiek die binnen de Wet langdurige zorg (Wlz) en Zorgverzekeringswet (Zvw) wordt gehanteerd. Daarmee wordt rekening gehouden met de aanvullende kosten die formele aanbieders moeten maken om aan de kwaliteitseisen die op hen van toepassing zijn te kunnen voldoen.

De tarieven voor formele hulp zijn afgeleid van de tarieven zorg-in-natura. Voor formele hulp door kleine aanbieders, in elk geval zzp-ers, wordt een lager tarief gehanteerd. Het tarief voor een dergelijke zorgaanbieder is lager vanwege een lager opslagpercentage voor overheadkosten waarmee is gerekend. In de praktijk hebben deze organisaties vaak lage overheadkosten en een hogere productiviteit als gevolg van minder beleidsmatige activiteiten en of zeer beperkt vast personeel.

In deze verordening is het pgb-tarief voor informele hulp gebaseerd op [**(minimaal 100)**] procent van het wettelijk minimumloon. De jeugdige of ouder kan daarmee te allen tijde aan zijn arbeidsrechtelijke verplichtingen voldoen. Omdat het bij informele hulp vrijwel altijd gaat om hulp uit het sociale netwerk, waarbij de hulp op de eerste plaats voortvloeit uit de affectieve relatie, is een tarief op basis van het wettelijk minimumloon passend geacht.

Derde lid
De pgb-tarieven worden jaarlijks geïndexeerd. Het indexpercentage is hetzelfde als voor de tarieven in natura. Voor de tekst van het artikel is aangesloten bij de tekst van de modelovereenkomst contractstandaard jeugd van het Ketenbureau I-Sociaal Domein.

Vierde lid
Als uit het budgetplan blijkt dat de hulp voor formele hulp voor een lager tarief ingekocht kan worden dan genoemde tarieven voor formele hulp, dan mag uitgegaan worden van dit lagere tarief.

Zesde [*en zevende]* lid
De pgb-tarieven worden met het oog op de kenbaarheid vastgesteld door het college in nadere regels. [*Het college publiceert minimaal jaarlijks de tarieven.*]

Artikel 21. Uitgesloten van pgb
Niet alle kosten die worden gemaakt in het kader van de inkoop van jeugdhulp vanuit een pgb komen voor vergoeding vanuit het pgb in aanmerking. Deze kosten worden in artikel 21 opgesomd.

Een pgb is niet mogelijk voor de betaling van een persoon of organisatie die de jeugdige of ouder(s) helpt met het beheer van het pgb. Een vertegenwoordiger wordt derhalve niet betaald vanuit het

pgb. Ook kosten als administratiekosten, intakekosten, bemiddelingskosten, worden niet vanuit het pgb betaald. Mochten dergelijke kosten zich voordoen, dan is de jeugdige of zijn ouder hier zelf verantwoordelijk voor aangezien hijzelf ook de keuze heeft gemaakt deze eventuele financiële verplichting aan te gaan.

De jeugdige of zijn ouders heeft een inlichtingenplicht en moet het college vooraf informeren over een buitenlands verblijf. Indien besteding van het pgb in het buitenland gewenst is, is dat alleen mogelijk als hiervoor expliciet vooraf toestemming is gegeven.

[*Als er sprake is van jeugdhulp in een spoedeisende situatie, als bedoeld in artikel 2.5, derde lid, van de wet is er nog geen sprake van geïndiceerde jeugdhulp op basis van een onderzoek als bedoeld in artikel 5 van deze verordening. In zo'n geval is de jeugdhulp voorlopig niet mogelijk via een pgb. Zodra het reguliere onderzoek is afgerond en een individuele voorziening blijkt noodzakelijk, dan kan de jeugdige of zijn ouder uiteraard wel een verzoek indienen voor een pgb.*]

HOOFDSTUK 6. HERZIENING, INTREKKING, TERUGVORDERING EN BESTRIJDING MISBRUIK

Dit hoofdstuk in de verordening betreft grotendeels een uitwerking van de verordeningsplicht in artikel 2.9, aanhef en onder d, van de wet, waarin is bepaald dat in de verordening in ieder geval regels worden gesteld voor de bestrijding van het ten onrechte ontvangen van een individuele voorziening of een pgb, alsmede van misbruik of oneigenlijk gebruik van de wet.

Artikel 22. Inlichtingen

Eerste lid

Aan het 'repareren' van de gevolgen van ten onrechte ontvangen individuele voorzieningen in natura en in de vorm van pgb's gaan pogingen vooraf om onterechte voorzieningen en betaling van pgb's te voorkomen. Duidelijke informatie over enerzijds de rechten en plichten van de jeugdige en ouders en anderzijds de gevolgen van misbruik en oneigenlijk gebruik spelen hierbij een belangrijke rol. Daarom is in het eerste lid een 'informatieplicht' voor het college opgenomen.

Deze bepaling berust mede op artikel 8.1.6, van de wet, waarin is bepaald dat het college de jeugdige en zijn ouder vooraf informeert over de gevolgen van de keuze voor een budget in plaats van een individuele voorziening. In deze verordening wordt de inlichtingenplicht van het college breder getrokken, zodat het college de jeugdige en zijn ouders dan wel zijn wettelijke vertegenwoordiger in begrijpelijke bewoordingen over de rechten en plichten die aan het ontvangen van een individuele voorziening zijn verbonden en over de mogelijke gevolgen van misbruik en oneigenlijk gebruik van de wet.

Tweede lid

Deze bepaling berust mede op artikel 8.1.2, eerste lid, van de wet, waarin is vastgelegd dat de jeugdige of zijn ouders het college alle informatie verstrekt die van belang kan zijn voor de verlening van een pgb. In deze verordening wordt de toepassing van deze informatieplicht verbreed naar de voorzieningen in natura en de wettelijk vertegenwoordiger. Immers, ook van jeugdigen en/of ouders met jeugdhulp in natura en van de wettelijk vertegenwoordiger kan verlangd worden dat ze voldoende gegevens en inlichtingen verstrekken om het college in staat te stellen te beoordelen of terecht een beroep op de voorziening wordt of is gedaan.

**[*Artikel 23. Niet meewerken ouder(s)*
Deze bepaling geeft het college de bevoegdheid om een verstrekte individuele voorziening al dan niet in vorm van een pgb te weigeren, of te heroverwegen als de ouders niet meewerken aan onderzoek naar de noodzaak of doelmatige inzet van de jeugdhulp.]

Artikel 24. Intrekking, herziening, opschorting en terugvordering

Eerste lid:

Op grond van artikel 8.1.3, van de wet moet het college periodiek onderzoeken of er aanleiding is om een beslissing aangaande een pgb te heroverwegen. Het eerste lid breidt deze opdracht uit naar alle individuele voorzieningen, ongeacht de vorm van de verstrekking. Ook wordt aan het college de bevoegdheid verleend om op dit punt nadere regels te stellen.

Tweede lid:
Deze bepaling regelt in welke gevallen het college een beslissing tot verlening van een individuele voorziening kan intrekken, herzien of opschorten. Bij herzien gaat het om het gedeeltelijk aanpassen van de aanspraak naar de toekomst toe of over het verleden. Intrekking ziet eveneens op het verleden: een aanspraak wordt dan echter volledig beëindigd vanaf een in het verleden gelegen datum.

De bepaling is afgeleid van artikel 8.1.4, van de wet die de herziening en intrekking regelt van verstrekte pgb's. Verder breidt de bepaling de herzienings-/intrekkingsbevoegdheid uit tot de individuele voorziening in natura. Het gaat hier om een 'kan'-bepaling. Het college is dus niet verplicht gebruik te maken van zijn bevoegdheid tot herziening of intrekking. Vanuit het grote belang van een rechtmatige besteding van publieke middelen vormt gebruikmaking van deze bevoegdheid uiteraard het uitgangspunt, maar de individuele situatie van de betrokkenen dient uitdrukkelijk ook in de afweging te worden betrokken. Uit rechtspraak van de Centrale Raad van Beroep blijkt herziening en terugvordering van begunstigende beschikkingen indringender getoetst wordt aan het evenredigheidsbeginsel. Bij de beoordeling of redelijkerwijs tot intrekking, herziening of opschorting is overgegaan, moet niet alleen rekening gehouden worden met de gevolgen van een dergelijk besluit, maar ook met de oorzaak daarvan. Daarbij spelen alle feiten en omstandigheden van het geval, en ook de evenredigheid, een rol. Het college is verplicht een belangenafweging te maken waarvan de uitkomst niet onevenredig mag zijn. Uitgangspunt hierbij zal een intensieve toetsing door de bestuursrechter zijn (CRvB 18 april 2024, ECLI:NL:CRVB:2024:726).

Derde en vierde lid:
Van een jeugdige en/of zijn ouder(s) wordt verwacht dat ze binnen [**(zes)**] maanden gebruik maken van hun indicatie door zich te melden bij de jeugdhulpaanbieder. Of, als het gaat om een pgb, het pgb binnen [**(zes)**] maanden zullen inzetten voor de aangewezen jeugdhulp. Dit om te voorkomen dat een indicatie is verouderd en de situatie op termijn dusdanig is gewijzigd, dat de verstrekte voorziening niet langer passend is. Voldoen jeugdigen of ouders niet aan deze voorwaarde, dan kan dat een grond opleveren om de aanspraak op de individuele voorziening in te trekken.

Vijfde en zesde lid:
In de wet is geregeld dat het college een pgb kan invorderen als dit is herzien of ingetrokken in verband met onjuiste of onvolledige informatieverstrekking door de jeugdige/ouder (zie artikel 8.1.4, derde lid, van de wet). Alvorens tot invordering te kunnen overgaan, moet het college het bedrag echter eerst terugvorderen. Terugvordering is niet geregeld in de wet. Het is daarom van belang hiervoor een grondslag op te nemen in de verordening. Dit geldt ook voor het invorderen van de geldschade als gevolg van een onterecht verstrekte voorziening in natura. Net zoals bij herziening en intrekking gaat het bij terugvordering om een bevoegdheid van het college.

Zevende lid:
In bepaalde gevallen is (tijdelijke) opschorting van een betaling uit het pgb naar aanleiding van een declaratie een beter instrument dan beëindiging of zelfs intrekken of herzien van het verleningsbesluit. Middels opschorting kan ruimte geboden worden voor herstelmaatregelen of nader onderzoek. Bijvoorbeeld als het gaat om de overeenkomsten die de budgethouder is aangegaan of bij herziening van de toekenningbeschikking.

Om deze redenen is de mogelijkheid voor het college om de SVB te verzoeken over te gaan tot opschorting hier opgenomen. Dit in overeenstemming met artikel 8b, zesde lid, onder g, van de Regeling Jeugdwet. Het college kan een verzoek enkel doen als een gegrond vermoeden is gerezen dat:

1) de jeugdige of zijn ouders onjuiste of onvolledige gegevens hebben verstrekt en de verstrekking van juiste of volledige gegevens tot een andere beslissing zou hebben geleid (onderdeel a);
2) de jeugdige of zijn ouders niet voldoen aan de voorwaarden van het pgb (onderdeel d); of
3) de jeugdige of zijn ouders pgb niet of voor een ander doel gebruiken dan waarvoor het bestemd is (onderdeel e).

Van de onder 2 genoemde omstandigheid is ook sprake als de jeugdige of diens ouders niet langer voldoende in staat zijn op eigen kracht, dan wel met hulp uit zijn sociale netwerk of van een vertegenwoordiger, de aan een pgb verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren, en als niet langer is gewaarborgd dat de diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen die tot de maatwerkvoorziening behoren, veilig, doeltreffend en cliëntgericht worden verstrekt.

Uiteraard moet het college het verzoek goed motiveren en – met inachtneming van de daarvoor geldende regels – de SVB van voldoende informatie voorzien op grond waarvan de SVB over kan gaan tot deugdelijke besluitvorming ten aanzien van het al dan niet nemen van een besluit tot opschorting.

Verder kan er voor ten hoogste dertien weken worden opgeschort. Hierbij is aansluiting gezocht bij de termijn zoals deze ook wordt gehanteerd in artikel 4:56, van de Awb en onder de Wlz.

Op grond van het zevende lid kan het college daarnaast de SVB gemotiveerd verzoeken te beslissen tot een gehele of gedeeltelijke opschorting van betalingen uit het pgb voor de duur van de opname als sprake is van een omstandigheid als bedoeld in het tweede lid, onder f. Deze bepaling is toegevoegd omdat het voor kan komen dat een jeugdige tijdelijk geen gebruik van een individuele voorziening in de vorm van pgb kan maken door (tijdelijke) opname in een instelling. In dat geval kan het praktischer zijn de individuele voorziening of het pgb tijdelijk op te schorten. Het college stelt de pgb-houder schriftelijk op de hoogte van dit verzoek. Deze bepaling is toegevoegd naar analogie van artikel 5.20, eerste lid, onderdeel b, van de Regeling langdurige zorg.

Artikel 25. Onderzoek naar recht- en doelmatigheid individuele voorzieningen in natura en in de vorm van pgb's
Deze bepaling betreft grotendeels een uitwerking van de verordeningsplicht in artikel 2.9, aanhef en onder d, van de wet, waarin is bepaald dat in de verordening in ieder geval regels worden gesteld voor de bestrijding van het ten onrechte ontvangen van een individuele voorziening of een pgb, alsmede van misbruik of oneigenlijk gebruik van de wet.

<u>Eerste lid</u>
In de wet is geregeld dat de landelijke inspectie toezicht houdt op de kwaliteit van de jeugdhulp. Toezicht op de rechtmatigheid is in de wet niet geregeld. In het eerste lid is opgenomen dat het college ook voor de wet toezichthouders aanwijst, die specifiek zien op de rechtmatigheid. Daarmee is voor dit toezicht de wettelijke basis gelegd.

<u>Tweede en derde lid</u>:
Op grond van artikel 8.1.3, van de wet moet het college periodiek onderzoeken of er aanleiding is om een beslissing aangaande een pgb te heroverwegen. Soms bestaat er echter twijfel over de kwaliteit, doelmatigheid en rechtmatigheid van geleverde ondersteuning, het onderzoek in het kader van artikel 8.1.3, van de wet biedt dan onvoldoende houvast om hier goed naar te kijken. Daarom is artikel 25, tweede en derde lid toegevoegd. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen een rechtmatigheids- en doelmatigheidsonderzoek met betrekking tot individuele voorzieningen in natura en in de vorm van een pgb.

Op grond van het derde lid moet het college in aanvulling op het onderzoek overeenkomstig artikel 8.1.3, van de wet ook periodiek, al dan niet steekproefsgewijs onderzoeken of de verstrekte pgb's worden gebruikt, respectievelijk besteed ten behoeve van het doel waarvoor ze zijn verstrekt, of de besteding op een rechtmatige manier gebeurt en of de geleverde ondersteuning van goede kwaliteit

is. Een onderzoek kan zowel betrekking hebben op het handelen van een pgb-houder of beheerder, als op de ondersteuningsverlening door een aanbieder. Het onderzoek kan onder meer bestaan uit: dossieronderzoek, bezoek aan de jeugdige of de ouders, bezoek aan de locatie waar de jeugdige of de ouders ondersteuning krijgen en gesprekken met de aanbieder.

Artikel 26. Overige maatregelen ter voorkoming oneigenlijk gebruik, misbruik en niet gebruik
Zowel landelijk als gemeentelijk wordt ingezet op het tegengaan van misbruik en oneigenlijk gebruik van de wet. Daartoe treft het college de nodige maatregelen om de doelmatigheid en rechtmatigheid van de verstrekte individuele voorzieningen in natura [*en in vorm van pgb's*] te waarborgen en fraude te voorkomen.

In het eerste en tweede lid is opgenomen dat wordt gestuurd op een correcte declaratie en verantwoording van de geleverde jeugdhulp (eerste lid). Door regelmatig te toetsen of de indicatie nog correct is en of de resultaten die zijn afgesproken ook worden behaald, wordt aandacht geschonken aan de doelmatigheid van individuele voorzieningen (tweede lid).

[*Het college beschikt tevens over een meldpunt, waar signalen, zorgen en fraude kunnen worden gemeld in het kader van uitvoering van de Wmo 2015 en de wet. Een en ander kan dan leiden tot vervolgonderzoek, al dan niet door een toezichthouder. Het in het derde lid genoemde meldpunt is operationeel onder de naam: meldpunt Zorgsignalen en Fraude […]. Zowel burgers als medewerkers van de gemeente kunnen melden wanneer zij zorgen of vermoedens van fraude gerelateerd aan de zorg hebben. Op basis van die signalen wordt nader onderzoek gedaan.*]

HOOFDSTUK 7. AFSTEMMING MET ANDERE VOORZIENINGEN

In dit hoofdstuk wordt de afstemming tussen de jeugdhulpplicht ten opzichte van andere wettelijke voorzieningen geregeld.

Waar het de afbakening met andere wetgeving betreft, zoals de Wet langdurige zorg (Wlz), de Zorgverzekeringswet (Zvw) en de Wmo 2015, is artikel 1.2, van de wet van toepassing. Als de jeugdige aanspraak kan maken op zorgverlening op grond van één van deze (andere) wetten, dan is de wet niet van toepassing. Als echter i) meerdere oorzaken ten grondslag liggen aan de problemen en stoornissen en ii) de jeugdige daardoor aanspraak kan maken op zorgverlening uit een recht op zorg uit de Wlz, een zorgverzekering als bedoeld in de Zvw én de wet, dan is het college gehouden een voorziening te treffen op basis van de wet. Ook de voorziening als bedoeld in artikel 2.4, tweede lid, onderdeel b, van de wet is uitgezonderd van het uitgangspunt dat geen voorziening op grond van de wet hoeft te worden verstrekt als aanspraak bestaat op de Wlz, de Zvw, of de Wmo 2015.

Een andere belangrijke wettelijke afbakening is te vinden met onderwijswetgeving. Ondersteuning gericht op het doorlopen van het onderwijsprogramma dat primair gericht is op het leerproces, het behalen van onderwijsdoelen of om de jeugdige verder te helpen in de onderwijsontwikkeling, valt niet onder de jeugdhulpplicht van de wet. Als een jeugdige recht heeft op ondersteuning vanuit onderwijswetgeving is deze wetgeving voorliggend op de wet en hoeft het college geen voorziening te treffen op grond van de wet.

Als een gedragswetenschapper Ernstige Dyslexie (ED) vaststelt, maar daarvoor géén behandelindicatie afgeeft, dan is geen sprake van jeugdhulp. Dat betekent dat onderwijs in dat geval (ook voor deze jeugdige) verantwoordelijk blijft voor goed lees- en spellingsonderwijs in de klas, eventuele extra begeleiding in de klas en andere specifieke interventies. Het onderzoek van de gedragswetenschapper is overigens wél een vorm van jeugdhulp onder de wet. Intelligentietesten die worden afgenomen met een ander doel dan ten behoeve van onderwijs en het vaststellen van de behoefte aan behandeling van leerstoornissen, huiswerkbegeleiding, remedial teaching of motorische remedial teaching (MRT), begeleiding op school (voor zover gericht op het leerproces), dyscalculie, behandeling stoornis op gebied van leren en begeleiding bij ernstige taal- en spraakmoeilijkheden, vallen evenmin onder jeugdhulp. (zie ook bij artikel 12)

Artikel 27. Voorliggende voorzieningen

Eerste en tweede lid
Op grond van artikel 1.2, eerste lid, onder a, van de wet is het college niet gehouden een voorziening te treffen op grond van de wet als er met betrekking tot de problematiek een recht bestaat op zorg als bedoeld bij of krachtens de Wlz, de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen of een zorgverzekering als bedoel in de Zorgverzekeringswet. Evenmin is het college gehouden een voorziening op grond van de wet te treffen indien naar het oordeel van het college met betrekking tot de problematiek een aanspraak bestaat op een voorziening op grond van een andere wettelijke bepaling, met uitzondering van een maatwerkvoorziening inhoudende begeleiding als bedoeld in artikel 1.1.1, van de Wmo 2015. Kan de jeugdige aanspraak maken op zorgverlening op grond van één van deze wetten, dan is de wet niet van toepassing.

Wel geldt volgens dit artikel dat als (i) meerdere oorzaken ten grondslag liggen aan de problemen en stoornissen en (ii) de jeugdige daardoor aanspraak kan maken op zorgverlening uit een recht op zorg uit de Wlz, een zorgverzekering als bedoeld in de Zvw én de wet, het college gehouden is een voorziening te treffen op basis van de wet. Uit de parlementaire geschiedenis bij de wet volgt in dat kader: "*Om te voorkomen dat de jeugdige in dit geval niet weet waar hij kan aankloppen voor de nodige hulp is bepaald dat in die gevallen de gemeente verantwoordelijk is voor het treffen van de benodigde voorziening*" (*Kamerstukken II* 2012/13, 33 684, nr. 3, p. 127).

Het eerste en tweede lid maken, in het kader van de afbakening van de jeugdhulpplicht (zie de algemene toelichting bij deze verordening), duidelijk dat op het moment dat het college op grond van de wet niet gehouden is een voorziening te verstrekken, er ook geen jeugdhulpvoorziening wordt verstrekt.

Derde[*en vierde*] lid
Op het moment dat er een aanvraag wordt gedaan, terwijl er aanspraak bestaat op een voorziening op grond van een andere wettelijke regeling dan worden de jeugdige of zijn ouders dan wel wettelijk vertegenwoordiger naar de juiste instantie verwezen. Daarmee wordt voorkomen dat ze tussen de wal en het schip vallen. [*Bij een verwijzing naar zorg op grond van de Wlz wordt tevens cliëntondersteuning ingeschakeld om de jeugdige of zijn ouders dan wel wettelijk vertegenwoordiger te ondersteunen bij het aanvraagproces.*]

Artikel 28. Afstemming met voorliggende voorzieningen en andere vormen van hulp en ondersteuning
Op grond van artikel 2.9, aanhef en onder b, van de wet moet in de verordening ook geregeld zijn op welke wijze de toegang tot en de toekenning van een individuele voorziening wordt afgestemd met andere voorzieningen op het gebied van zorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning, werk en inkomen. Wanneer een jeugdige of ouder op grond van de wet ondersteuning vraagt van het college, moet afstemming plaatsvinden met het andere aanbod vanuit de gemeente. Afstemming betekent samenwerking met uitvoerders van andere wet- en regelgeving om de problematiek binnen het gezin te verminderen of zelfs op te lossen. Als de hulp vanuit de wet niet (langer) volstaat, dan zal de overgang naar hulp vanuit een andere wet goed afgestemd moeten worden. Jeugdigen mogen niet in een gat vallen waar aanspraken uit de gelijktijdig toepasselijke wet- en regelgeving niet naadloos op elkaar aansluiten. Op grond van artikel 28 van de verordening is het college ervoor verantwoordelijk dat een jeugdige of diens ouder(s) zoveel mogelijk de juiste hulp op grond van de wet ontvangt en dat wordt voorkomen dat de jeugdige of diens ouder(s) tussen de wal en het schip vallen.

Eerste lid
Het eerste lid bevat een opsomming van wetten op basis waarvan recht zou kunnen bestaan op voorzieningen die ook relevant kunnen zijn bij het inzetten van jeugdhulp. Met de opname van deze wetten krijgt het college een uitdrukkelijke opdracht en bevoegdheid om de inzet van jeugdhulp in elk geval hierop af te stemmen. De lijst is niet limitatief.

Tweede en derde lid
Het tweede en derde lid bakenen het doel van het zoeken van afstemming af. Zij normeren de inzet van het college bij de afstemming.

Vierde lid
Het zorgen voor afstemming van voorzieningen is een uitdrukkelijke opdracht aan het college. Het college is daarbij echter afhankelijk van de medewerking van de jeugdige of zijn ouders dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger. Het vierde lid maakt duidelijk dat het niet verlenen van de noodzakelijke medewerking kan leiden tot het beëindigen van het onderzoek naar het recht op een individuele voorziening en het weigeren van een individuele voorziening. Het college is daarmee niet gehouden het onderzoek zonder medewerking voort te zetten of een voorziening te verstrekken. Het college maakt hier wel een afweging, waarbij de onderzoeksbelangen en de eventueel opgegeven redenen om medewerking te weigeren een rol kunnen spelen.

Vijfde en zesde lid
Het vijfde en zesde lid regelen de afstemming van het recht op voorzieningen bij de overgang naar volwassenheid. Het is belangrijk dat jeugdigen bij het bereiken van het achttiende levensjaar, of het eenentwintigste of drieëntwintigste levensjaar bij verlengde jeugdhulp, niet plotseling zonder passende voorzieningen komen te zitten. Deze bepaling regelt dat er daarom al vanaf het zestiende levensjaar van de jeugdige bij de inzet van voorzieningen wordt gekeken naar de afstemming van de in te zetten voorziening op de mogelijk in de toekomst in te zetten voorzieningen.

HOOFDSTUK 8. WAARBORGEN VERHOUDING PRIJS EN KWALITEIT

Artikel 29. Verhouding prijs en kwaliteit aanbieders jeugdhulp en uitvoerders kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering
Het college kan de uitvoering van de wet, met uitzondering van de vaststelling van de rechten en plichten van de jeugdige of zijn ouders, door aanbieders laten verrichten (artikel 2.11, eerste lid, van de wet). Met het oog op gevallen waarin dit ten aanzien van jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering gebeurt, moeten bij verordening regels worden gesteld ter waarborging van de continuïteit van de jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering en een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van jeugdhulp of de uitvoering van een kinderbeschermingsmaatregel of jeugdreclassering en de eisen die worden gesteld aan de kwaliteit daarvan (artikel 2.11, tweede lid, van de wet). Daarbij dient in ieder geval rekening gehouden te worden met de deskundigheid van de beroepskrachten en de toepasselijke arbeidsvoorwaarden.

Artikel 2.3, eerste lid, van het Besluit Jeugdwet voorziet in nadere criteria, zogenoemde kostprijselementen, voor het bepalen van een reële prijs bij de inkoop van jeugdzorg door gemeenten, die in de verordening moeten worden opgenomen. Artikel 29 voorziet hierin[*, waarbij een aantal elementen met aanvullende criteria nader zijn uitgewerkt*]. Het college bepaalt, met inachtneming van deze kostprijselementen, de te betalen prijzen voor de in te kopen jeugdhulp. Artikel 2.3, van het Besluit Jeugdwet geldt voor alle inkoop door het college en voor door hen verleende subsidies voor zover deze het daadwerkelijk verlenen van jeugdzorg volledig bekostigen. Overeenkomstig dit besluit wordt in het tweede en derde lid verplicht gesteld dat in contracten tussen het college en aanbieders, of in de subsidievoorwaarden, wordt opgenomen dat een aanbieder in geval van uitbesteding van zorg aan onderaannemers, een reële, met behulp van de kostprijselementen tot stand gekomen prijs betaalt.

HOOFDSTUK 9. [*KLACHTEN EN*]MEDEZEGGENSCHAP

[*Artikel 30. Klachtregeling*
Dit artikel regelt het gemeentelijke klachtrecht in het kader van de wet. De gemeente is al op grond van de Awb in het algemeen verplicht tot een behoorlijke behandeling van mondelinge en schriftelijke klachten over gedragingen van bestuursorganen en personen die onder haar

verantwoordelijkheid werkzaam zijn. Gelet op het van toepassing zijnde hoofdstuk 9, van de Awb, waarin een uitvoerige regeling omtrent klachtbehandeling is gegeven, en ook het recht is neergelegd om na de afhandeling van de klacht de bevoegde ombudsman te verzoeken een onderzoek in te stellen, kan in deze verordening met een enkele bepaling worden volstaan.

In de regel zal de aanbieder worden aangesproken bij klachten over de wijze van behandeling. De klachtmogelijkheid tegenover de aanbieder is geregeld in artikel 4.2.1 e.v., van de wet. Pas wanneer dit klachtrecht niet logisch is, bijvoorbeeld bij gedragingen van gemeenteambtenaren, of wanneer de aanbieder niet adequaat op de klacht reageert of er sprake is van een afhankelijkheidsrelatie tussen aanbieder en klager, komt de gemeentelijke klachtmogelijkheid in zicht.]

Artikel 31. Betrekken van ingezetenen bij het beleid
In dit artikel zijn bepalingen opgenomen over de medezeggenschap bij de gemeente. De mogelijkheid tot medezeggenschap tegenover de aanbieder is al geregeld in artikel 4.2.4 e.v., van de wet. Regeling van de medezeggenschap is verplicht op grond van artikel 2.10, van de wet in samenhang met artikel 2.1.3, derde lid, van de Wmo 2015. In artikel 2.10, van de wet worden de artikelen 2.1.3, derde lid, en 2.5.1 (jaarlijks cliëntervaringsonderzoek) van de Wmo 2015 van overeenkomstige toepassing verklaard. Ingevolge artikel 2.1.3, derde lid, van de Wmo 2015 dient bij verordening te worden bepaald op welke wijze ingezetenen worden betrokken bij de uitvoering van deze wet.

Met het derde lid wordt het aan het college overgelaten om de exacte invulling van de medezeggenschap vorm te geven.

HOOFDSTUK 10. SLOTBEPALINGEN

[***Artikel 32. Evaluatie***
Artikel 2.10, van de wet bepaalt dat de evaluatiebepaling van artikel 2.5.1, van de Wmo 2015 van overeenkomstige toepassing is. Artikel 3, van de Regeling Jeugdwet regelt welke zaken in elk geval aan de orde moeten komen bij een representatief cliëntervaringsonderzoek.

In artikel 34 wordt de evaluatie van het beleid op grond van deze verordening nader geconcretiseerd. […].]

Artikel 33. Overgangsrecht, intrekking van de oude verordening
Het is noodzakelijk om duidelijke overgangsbepalingen vast te stellen voor met name de situatie dat er sprake is van:

- Een verstrekte voorziening op grond van een bepaling die niet meer geldend is;
- Een bezwaarschrift over een besluit dat betrekking heeft op een periode waar afwijkende regelgeving gold dan op het moment van indiening van het bezwaarschrift;
- Terugvordering.

Dat is met deze bepaling geregeld. Een besluit voor een verstrekte individuele voorziening blijft gehandhaafd totdat het besluit wordt ingetrokken of de looptijd van het besluit is verstreken. Bij aanvragen waarop nog geen besluit is genomen geldt deze verordening.

Bij de behandeling van een bezwaarschrift wordt de regelgeving toegepast die gold op het moment waarop het besluit is genomen c.q. de periode waarop de terugvordering betrekking heeft, tenzij heroverweging op basis van de nieuw vastgestelde verordening leidt tot een gunstiger resultaat voor de bezwaarmaker of geadresseerde van het terugvorderingsbesluit.

Bijlage 2: Model Raadsbesluit wijziging Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026)

Leeswijzer

Dit VNG modelwijzigingsbesluit biedt verschillende mogelijkheden tot aanpassing aan de lokale situatie van een gemeente.

- […] of [**iets**] = door gemeente in te vullen. Bijvoorbeeld de gemeentenaam in het opschrift.

Het model is opgemaakt in de Word-importstijlen van KOOP. Het model kan hierdoor na aanpassing eenvoudig worden geüpload in DROP voor publicatie. Zie voor meer informatie: DROP | Decentrale Regelgeving en Officiële Publicaties | Voor overheden | KOOP Kennis- en exploitatiecentrum officiële overheidspublicaties.

Voorafgaand aan het aanbieden aan de gemeenteraad en het uploaden moeten de keuzes zijn gemaakt en moeten deze leeswijzer, het opschrift van de bijlage boven de leeswijzer en de kop- & voettekst zijn verwijderd.

Nadere uitleg en instructies zijn opgenomen in de implementatiehandleiding die hoort bij dit model. Bij dit model hoort ook een model toelichting in de vorm van een was/wordt tabel met toelichting voor de gemeenteraad.

Besluit van de raad van de gemeente [naam gemeente] tot wijziging van de [citeertitel Verordening jeugdhulp] [naam gemeente en eventueel jaartal]

De raad van de gemeente [**naam gemeente**];
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van [**datum en nummer**];
gelet op artikel 2.9 van de Jeugdwet;
gezien het advies van de [**naam commissie**];
besluit:

Artikel I

Artikel 7 van de [**citeertitel Verordening jeugdhulp**] komt te luiden:

Artikel 7. Identificatie
1. Bij het onderzoek vergewist het college zich van de identiteit van de jeugdige en zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger.
2. Het vergewissen van de identiteit vindt in elk geval plaats aan de hand van een identiteitsbewijs als dit naar het oordeel van het college noodzakelijk en evenredig is:
a. gelet op de zwaarte van de te bieden jeugdhulp;
b. ter voorkoming van fraude; of
c. ter controle van het wettelijk gezag van de ouder(s) of de wettelijk vertegenwoordiger over de jeugdige.
3. Onder identiteitsbewijs wordt verstaan: document als bedoeld in artikel 1, van de Wet op de identificatieplicht of ten aanzien van personen zonder de Nederlandse nationaliteit:
a. vreemdelingendocument van het type I, II, III, IV of EU/EER;
b. verblijfskaart Ministerie van Buitenlandse Zaken (legale vreemdelingen);
c. buitenlands paspoort; of
d. vreemdelingendocument van het type W (asielzoekers).

Artikel II

Dit besluit treedt in werking op [**datum**].

Aldus vastgesteld in de openbare raadsvergadering van [**datum**].

De voorzitter,
De griffier,

Bijlage 3: Model Toelichting was-wordt-tabel bij Model Raadsbesluit wijziging Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026)

Leeswijzer

Deze VNG modeltoelichting was-wordt-tabel bij wijzigingsbesluit sluit aan bij het Model Raadsbesluit wijziging Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026).

Artikel 7 komt te luiden (artikel I van het wijzigingsbesluit)

Bestaande tekst	Nieuwe tekst
Artikel 7. Identificatie 1. Bij het onderzoek *stelt het college de identiteit van de jeugdige en zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger vast aan de hand van een door hen ter inzage verstrekt document als bedoeld in artikel 1, van de Wet op de identificatieplicht.* 2. Ten aanzien van personen zonder de Nederlandse nationaliteit *merkt het college voor de wet als geldig identiteitsbewijs aan*: a. *een* vreemdelingendocument van het type I, II, III, IV of EU/EER; b. *een* verblijfskaart Ministerie van Buitenlandse Zaken (legale vreemdelingen); c. *een* buitenlands paspoort; of d. *een* vreemdelingendocument van het type W (asielzoekers).	**Artikel 7. Identificatie** 1. Bij het onderzoek **vergewist het college zich van de identiteit van de jeugdige en zijn ouder(s) dan wel zijn wettelijk vertegenwoordiger.** **2. Het vergewissen van de identiteit vindt in elk geval plaats aan de hand van een identiteitsbewijs als dit naar het oordeel van het college noodzakelijk en evenredig is:** **a. gelet op de zwaarte van de te bieden jeugdhulp;** **b. ter voorkoming van fraude; of** **c. ter controle van het wettelijk gezag van de ouder(s) of de wettelijk vertegenwoordiger over de jeugdige.** **3. Onder identiteitsbewijs wordt verstaan: document als bedoeld in artikel 1, van de Wet op de identificatieplicht of** ten aanzien van personen zonder de Nederlandse nationaliteit: a. vreemdelingendocument van het type I, II, III, IV of EU/EER; b. verblijfskaart Ministerie van Buitenlandse Zaken (legale vreemdelingen); c. buitenlands paspoort; of d. vreemdelingendocument van het type W (asielzoekers).

Het college maakt op grond van de wet gebruik van het burgerservicenummer bij de toeleiding naar, advisering over, bepaling van of het inzetten van een voorziening op het gebied van jeugdhulp (artikel 7.4.0, eerste lid, aanhef en onder a, van de wet). Op grond van artikel 12 van de Wet algemene bepalingen burgerservicenummer is het college verplicht zich hierbij te vergewissen van het feit dat het burgerservicenummer betrekking heeft op de persoon van wie de persoonsgegevens worden verwerkt. De wet kent in dit verband ook een verplichting tot het vaststellen van het burgerservicenummer van de jeugdige bij het eerste contact door raadpleging van het nummerregister en de voorzieningen, bedoeld in artikel 3, eerste lid, onderdelen b en d, van de Wet algemene bepalingen burgerservicenummer, tenzij de gegevens zijn verkregen uit een

betrouwbare bron waarbij mag worden aangenomen dat die deze controle al heeft uitgevoerd (artikelen 7.2.2 en 7.2.3 van de wet; en Kamerstukken II 2012/13, 33 684, nr. 3, p. 210).

De wet en de Wet algemene bepalingen burgerservicenummer kennen geen identificatieplicht. Het is voor de vergewisplicht niet verplicht om een identiteitsbewijs op te vragen. Er moet een afweging worden gemaakt in hoeverre het noodzakelijk en evenredig is om een identiteitsbewijs te vragen of dat kan worden volstaan met een minder verstrekkende methode, zoals het stellen van een aantal controlevragen die middels het systeem gecontroleerd kunnen worden. Het is aan het college om deze afweging te maken. Met deze wijziging wordt hiervoor ruimte in de verordening geboden. Het is een bewuste keuze van de wetgever geweest om deze ruimte te bieden, omdat een groot deel van de doelgroep jonger dan 14 jaar is en dus niet wettelijk verplicht is om over een identificatiemiddel te beschikken, en de risico's klein worden geacht. Wel laat de wetgever in elk geval de optie open dat er een identiteitsbewijs wordt gevraagd als het college dit nodig acht, gelet op de aard en de zwaarte van de zorg. Ook kunnen jeugdigen via hun ouders geïdentificeerd worden, doordat deze ouders wel over een identiteitsbewijs beschikken (*Kamerstukken II* 2012/13, 33 674, nr. 3, p. 7-8; en *Kamerstukken II* 2013/14, 33 674, nr. 6, p. 6-7). Van het college wordt verwacht dat het hier in de evenredigheidsbeoordeling rekening mee houdt. Op grond van artikel 2.9, aanhef en onder d, van de wet bevat de verordening regels voor de bestrijding van het ten onrechte ontvangen van een individuele voorziening of een persoonsgebonden budget, alsmede van misbruik of oneigenlijk gebruik van de wet. Deze bepaling voorziet hier mede in.

Het tweede lid benoemt een aantal concrete zaken waarmee het college bij de afweging in elk geval rekening houdt, onverminderd de wettelijke vergewisplicht. Het gaat om de zwaarte van de voorziening, het belang van het voorkomen van fraude (misbruik of oneigenlijk gebruik) en de noodzaak van het vaststellen van het gezag over de jeugdige. Deze laatste categorie is van belang op het moment dat de voorziening bedoeld is ten behoeve van de jeugdige zelf en degene(n) met gezag hiervan op de hoogte moeten zijn en hiermee in moeten stemmen. Voor een voorziening ten behoeve van de ouder(s), zoals opvoedondersteuning, geldt dit onderdeel c niet.

Bijlage 4: Implementatiehandleiding bij Model Verordening jeugdhulp (gewijzigd model, februari 2026)

Een rechtvaardiging voor een standaard identificatieplicht is niet uit de (totstandkomingsgeschiedenis van de) Jeugdwet te halen. Vanuit het oogpunt van de bestrijding van het ten onrechte ontvangen van een individuele voorziening of een persoonsgebonden budget, alsmede van misbruik of oneigenlijk gebruik valt hier wel wat voor te zeggen. Het oorspronkelijke model uit december 2024 bevatte dan ook een verplichting. Nu de wetgever hier niet voor gekozen heeft bevat de wijziging echter een meer genuanceerde bepaling, die uitgaat van de wettelijke vergewisplicht en de afweging in het individuele geval bij het college legt.

Personen met de Nederlandse nationaliteit kunnen zich in ieder geval legitimeren door middel van een:
1. paspoort;
2. Europese identiteitskaart;
3. een rijbewijs.

Ten aanzien van personen zonder de Nederlandse nationaliteit is het identiteitsbewijs van belang voor het vaststellen van de verblijfsrechtelijke status. De volgende documenten kan de gemeente voor de wet in ieder geval als geldig identiteitsbewijs aanmerken:

- vreemdelingendocument van het type I, II, III, IV of EU/EER;
- verblijfskaart Ministerie van Buitenlandse Zaken (legale vreemdelingen);
- buitenlands paspoort;
- vreemdelingendocument van het type W (asielzoekers).

Het rijbewijs is een algemeen erkend identiteitsbewijs (artikel 1, Wet op de identificatieplicht), maar in situaties waarin gegevens over verblijfsstatus en nationaliteit belangrijk zijn, geeft een rijbewijs geen duidelijkheid. Een rijbewijs zegt namelijk niets over de nationaliteit en verblijfsstatus. Voor personen zonder de Nederlandse nationaliteit is het rijbewijs daarom geen geschikt identificatiemiddel.

In het kader van de verblijfsrechtelijke status is het van belang te beseffen dat gemeenten ook een taak hebben ten aanzien van jeugdigen die geen rechtmatig verblijf in Nederland hebben. Dit is geregeld in artikel 1.2, van het Besluit Jeugdwet. Dit doet uiteraard niet af aan het feit dat ook de identiteit van deze jeugdigen moet worden vastgesteld.

Nassaulaan 12 Den Haag | Postbus 30435 | 2500 GK Den Haag
070 - 373 83 93 | info@vng.nl | vng.nl

2026

Circulair Friesland

Verder zijn, verder gaan

Circulair Friesland

Voorwoord

Vereniging als circulair vliegwiel

Vereniging Circulair Friesland heeft een unieke positie. Meer dan 185 leden, waaronder ruim 120 MKB-bedrijven, alle Friese overheden, onderwijs- en kennisinstellingen (mbo, hbo en universitair) en een aantal maatschappelijke organisaties, werken samen in circulaire ketenprojecten. Zo vormt de vereniging het vliegwiel van de circulaire transitie in Fryslân. Dat valt op: regionaal, landelijk én internationaal. We bouwen met leden en partners aan een toekomstbestendige en gezonde economie in Fryslân. Tegelijk is onze ambitie om in 2030 in onze regio de landelijke klimaatdoelstellingen, gebaseerd op het Parijs-akkoord, te realiseren.

Focus op uitvoering in de regio

De circulaire transitie is, naast aanpassing van wet- en regelgeving, vooral een kwestie van uitvoeren. Veel kennis is al ontwikkeld. Het komt nu aan op executie. Dat is ook wat onze leden belangrijk vinden en wat de regio nodig heeft. En executie kan het beste op regionale schaal handen en voeten krijgen. Waarom? De bereidheid om samen te werken is in Fryslân is aanwezig, de schaal is hanteerbaar, de sleutelpersonen weten elkaar te vinden en de impact is groot. Dat geldt ook voor Groningen en Drenthe waar Vereniging Circulair Groningen Drenthe is gestart. Samenwerking in Noord-Nederland biedt veel perspectief!

Fryslân in 2025 circulaire koploper in Europa

Vanaf onze start in 2015 hadden we de ambitie dat Fryslân in 2025 circulaire koploper van Europa zijn. En dat is gelukt! Ons regionale circulaire transitieprogramma met concrete uitvoeringsprojecten én het eerste regionale Circularity Gap Report (met hoogst gemeten score wereldwijd) bewijzen dat. Het rapport presenteerden we in mei 2025 tijdens het World Circular Economy Forum in São Paulo. Het Friese succes deelden we met Nederland door in maart 2025 de Nationale Conferentie Circulaire Economie in Leeuwarden te organiseren, samen met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. In juni presenteerden we onze circulaire icoonprojecten aan Europese regio's en steden tijdens de European Summit in Fryslân. Onze aanpak is schaalbaar en herhaalbaar in Europa. Dus werken we intensief samen met andere circulaire regio's in Nederland en met andere koploperregio's in Europa om de transitie te versnellen én inspiratie te bieden!

2026 (door)start van nieuwe periode van tien jaar

Met enthousiasme starten we als vereniging in 2026 met onze leden, bestuur en team een nieuwe periode van tien jaar. Op basis van het Circularity Gap Report zullen we ons regionale transitieprogramma herijken en doorontwikkelen tot een 'data-drive strategy'. Centrale ambitie is om de circulaire economie in Fryslân fors op te schalen.

Jaarplan

Graag geven we in dit jaarplan een overzicht van de activiteiten en projecten van de vereniging in 2025 en 2026. Veel leesplezier!

Evert Jan van Nijen

evertjan.vannijen@circulairfriesland.frl

Inhoudsopgave

10

47

65

2025 jubileumjaar 6

Ontwerpprincipe met de 7 Pijlers 14

Strategie: de vijf focusgebieden 15

Verenigingsprogramma 16

Kantelpunten 24

Projecten 34

Circulair leren 66

Campaigning en lobby 72

Bijlage: Ledenlijst 80

2025 jubileumjaar

Circulair koploper in Europa worden, zijn én blijven

Een schoon, gelukkig en gezond Fryslân. Een toekomstbestendige economie in Fryslân waar grondstoffen steeds weer opnieuw worden gebruikt. Zodat afval niet meer bestaat. Een circulair Fryslân! Toekomstmuziek? Nee: het is het geluid van nú. Want Fryslân is in 2025 één van de circulaire koplopers van Europa.

In Fryslân doen we het nét even anders

Elkaar opzoeken, samen een uitdaging het hoofd bieden, aan de slag gaan: het is een werkwijze die verankerd zit in ons DNA. In onze mentaliteit. In z'n eentje had geen enkele Fries de strijd tegen het water gewonnen. Samen lukte het wél. En dat het spreekwoord "It is mei sizzen net te dwaan" in vele Friese huishoudens op een tegeltje prijkt, is ook echt geen toeval. Met alleen praten kom je er niet. Door te dóen en samen te werken kun je het verschil maken.

Op precies die manier werken we sinds 2015 aan een gezond, toekomstbestendig en circulair Fryslân ter versterking van de Brede Welvaart in onze regio.

Vereniging Circulair Friesland fungeert in de transitie als kopgroep, verbinder en regisseur. De leden vormen een onuitputtelijke bron van ambitie en lef. Met onze gezamenlijke innovatiekracht als katalysator inspireren we de rest van de regio. En dan kan het snel gaan. Zeker in Fryslân, waar we niet alleen elkaar kennen en elkaar dingen gunnen. Maar waar we ook voldoende slagkracht hebben om het verschil te maken.

Ons samenwerkingsmodel blijkt schaalbaar en toepasbaar in andere regio's. Mooi voorbeeld is de nieuwe vereniging Circulair Groningen Drenthe die recent is opgericht en zich voortvarend ontwikkelt. De circulaire transitie in Noord-Nederland krijgt hiermee een versnelling.

Successen vieren en vooruitkijken

Onze ambitie reikt verder dan Fryslân, Noord-Nederland of Nederland alleen. We willen heel Europa laten kennismaken met de Friese aanpak. Dat doen we met een stevig netwerk in Europa. Samen met andere circulaire regio's voeren we als Fryslân of Noord-Nederland in heel Europa projecten uit, organiseren we evenementen en nemen we deel aan diverse comités. Zo zetten we onszelf en circulariteit stevig op de Europese kaart. Inmiddels wordt Fryslân wereldwijd erkend als een van de circulaire koplopers. We worden zelfs genoemd als voorbeeldregio voor circulaire economie!

In 2025 vierden we onze circulaire successen. Verder lieten we zien wat we met elkaar bereikt hebben. Wat er allemaal al 'made circulair in Fryslân' is. En hoe trots we daarop zijn! Maar we keken vooral vooruit. Want we bouwen door aan een toekomstbestendige economie. We schalen op naar meer en grotere projecten en -programma's en doen concrete voorstellen voor het aanpassen van wetten en regels die de circulaire transitie belemmeren. Natuurlijk doen we dat met elkaar. Onze gezamenlijke circulaire reis naar morgen gaat elke dag een stukje verder.

Het Jaarprogramma 2025 is georganiseerd door provincie Fryslân en Circulair Friesland, in goede samenwerking met onze partners Innovatiepact Fryslân, Friese Milieu Federatie, Merk Fryslân, Arcadia en gemeente Leeuwarden.

De hoogtepunten

We ontvingen de LangmanPrijs met een eervolle vermelding van Vereniging Circulair Groningen Drenthe, vanwege onze voortrekkersrol in de circulaire economie en de belangrijke noordelijke samenwerking die we tot stand hebben gebracht;

De Nationale Conferentie Circulaire Economie (NCCE) in maart 2025, georganiseerd door het ministerie van I&W, vond dit jaar plaats in Leeuwarden met zo'n 800 bezoekers uit het hele land en drie leden/ projecten van onze vereniging vielen in de prijzen;

De dag voorafgaand aan de NCCE hebben meer dan 100 gasten uit heel Nederland deelgenomen aan een vijftal circulaire expedities door de regio;

Tijdens het World Circular Economy Forum in São Paulo in mei 2025 is de Circularity Gap Report met een circulariteitsscore van 10,6% door een Friese delegatie gepresenteerd;

In juni 2025 hebben we de European Circular Summit met een grote delegatie uit meer dan 40 Europese regio's georganiseerd, dit in samenwerking met the Association of Cities and Regions for Sustainable Resource Management;

Gedurende het hele jaar is er veel media-aandacht geweest zowel vanuit onze eigen regio maar ook daarbuiten. Zo waren er publicaties in het Algemeen Dagblad, Trouw, Financieel Dagblad, NOS, interviews o.a. bij Radio 5 en een special bij Eén Vandaag en een interview via Goedemorgen Nederland.

Fryslân circulair koploper en het Circularity Gap Report

Op 15 mei 2025 presenteerde een groep leden van Circulair Friesland op het grootste mondiale podium voor de circulaire economie – het World Circular Economy Forum (WCEF) in São Paulo, Brazilië – het Circularity Gap Report Friesland. Het Circularity Gap Report (CGR) is een door Circle Economy ontwikkelde methodiek en een internationale standaard die de mate van circulariteit op landelijk en mondiaal niveau inzichtelijk maakt. De uitwerking van een CGR op regionaal niveau van Fryslân is uniek. Het resultaat voor Fryslân? De hoogste circularity metric die ooit is gemeten: 10,6%. Op uitnodiging van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat deelden wij dit resultaat als Friese delegatie met de wereld vanuit São Paulo, Brazilië. Maar de CGR Friesland is meer dan een cijfer.

Normaal gesproken richten CGR's zich voornamelijk op de Circularity Metric: het percentage secundaire materialen dat in een economie wordt gebruikt. Met de CGR Friesland hebben wij de scope verbreed met in totaal 16 kwantitatieve indicatoren op gebied van milieu, economie en sociaal. Enerzijds wilden we toetsen waar we als regio staan in relatie tot onze ambitie om in 2025 tot de Europese koplopers te behoren. Anderzijds wilden we met dit rapport uitleggen hoe wij in Fryslân al tien jaar samenwerken volgens het Friese model, en dit als blauwdruk aanbieden aan andere regio's wereldwijd. Daarnaast geeft de CGR concrete aanbevelingen om Fryslân de circulaire economie verder uit te bouwen.

Omdat de regionale transitie niet alleen in cijfers is uit te drukken, hebben wij de 16 kwantitatieve indicatoren aangevuld met Friese praktijkvoorbeelden. Zo maken we de transitie tastbaar en laten we zien dat circulariteit in Fryslân allang de stap van theorie naar praktijk heeft gemaakt. Uit de CGR blijkt dat Fryslân op meerdere indicatoren goed of zelfs uitstekend presteert, maar dat er ook thema's zijn waarop actie nodig is.

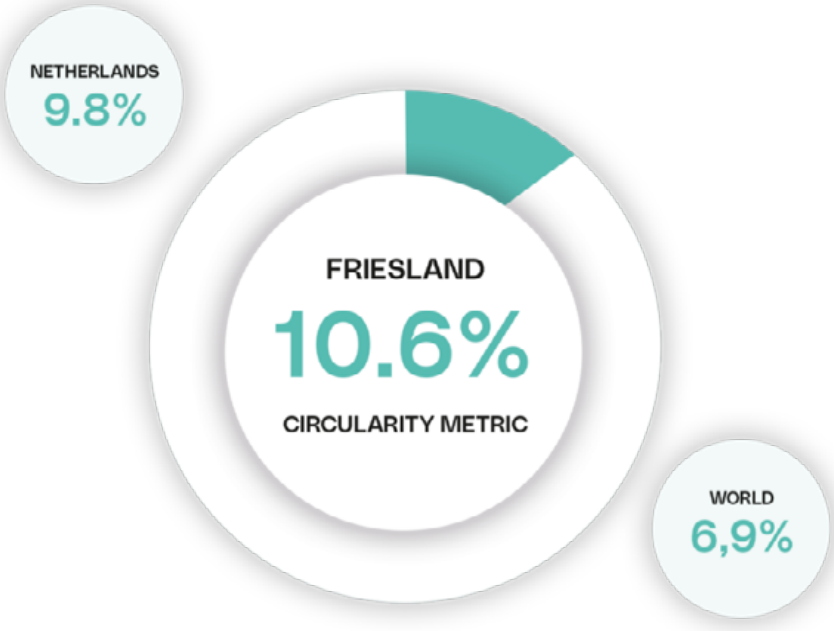

De Friese Circularity Metric ligt met 10,6% boven Nederland (9,8%) en de wereld (6,9%). Een mooi resultaat, maar ook een signaal dat onze economie nog voor 89,4% lineair is. Op het gebied van hernieuwbare energie doen we het bovengemiddeld goed: 25,4% van ons energieverbruik komt uit duurzame bronnen, tegenover 14,5% landelijk. Dankzij koploper Omrin scoort Fryslân ook hoog op afvalscheiding (78%). Tegelijkertijd produceren we bovengemiddeld veel afval in Fryslân: 3,1 miljoen ton per jaar, vooral door ons hoge consumptieniveau.

Op concurrentievermogen, werktevredenheid en inclusieve arbeidsmarkt doet Fryslân het in verhouding sterk.

Het grootste verbeteringspotentieel ligt bij ons materiaalgebruik en de CO_2-voetafdruk. In Fryslân gebruiken we gemiddeld 19 ton grondstoffen per inwoner per jaar (NL: 17 ton, wereld: 12 ton). Onze CO_2-uitstoot ligt met 11 ton per inwoner eveneens boven het Nederlands en Europees gemiddelde (ca. 10 ton). Dat we hier minder goed scoren komt deels doordat Fryslân veel landelijk gebied kent met dorpen en kleine steden en dus weinig hoogbouw én een grote afhankelijkheid van de auto wat bereikbaarheid betreft. Ander punt is onze importafhankelijkheid en materiaal intensieve economie: landbouw, bouw en infrastructuur zijn sectoren die veel grondstoffen vragen. Veel productie en verwerking vindt buiten de regio plaats, waardoor de milieu- en klimaatimpact elders optreedt, maar wel meetelt in onze voetafdruk. Juist hier liggen de grootste kansen voor impact: meer hergebruik, kortere ketens en een circulaire bouw- en landbouwsector.

Daarnaast zijn er indicatoren waarvoor (nog) geen passende data beschikbaar zijn, terwijl ze wel van belang zijn: zo ontbreken provinciale data voor drinkwatergebruik per persoon per dag en voor circulair inkopen door overheden terwijl we met elkaar weten dat er op deze gebieden goede stappen worden gezet in de Friese regio. Voor thema's als gezondheid en onderwijs is nog geen eenduidige manier ontwikkeld om deze in de context van circulariteit te meten. Op deze punten zullen we actie ondernemen.

Vervolgstappen in 2026

De CGR geeft een aantal concrete aanbevelingen om de Circularity Gap te verkleinen: verder inzetten op innovatie en ontwikkeling, ketens verkorten om onze voetafdruk te verminderen, investeren in nieuwe businessmodellen en beter monitoren om ontbrekende aspecten van circulariteit inzichtelijk te maken. Circulair inkopen kan hierbij als krachtige marktversneller werken, terwijl onderwijs en ondernemerschap zorgen voor blijvende verankering in de regio.

Dit jaar werd Fryslân internationaal erkend als koploper op het gebied van circulariteit. Dat is het resultaat van tien jaar hard werken door de leden van Circulair Friesland en door de Friese regio, waarin talloze organisaties en individuen samen een stevig regionaal transitieprogramma hebben opgebouwd. Hier mogen wij met z'n allen trots op zijn, en op deze solide basis kunnen wij verder bouwen. Nu is het aan ons om de juiste knoppen te draaien en de Circularity Gap te sluiten. Op naar een circulair Fryslân!

Friese delegatie

De CGR is ontwikkeld in samenwerking met de volgende leden en andere organisaties:

Vereniging Circulair Friesland, provincie Fryslân, Circle Economy, Wetterskip Fryslân, Innovatiepact Fryslân, Omrin, Rabobank, gemeente Leeuwarden, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Rijksuniversiteit Groningen / Campus Fryslân

Johan Lakke
johan.lakke@circulairfriesland.frl

CARe

De Circular Alliance of Regions (CARe) is een wereldwijd initiatief van Circulair Friesland en Circle Economy dat regionale koplopers in de circulaire economie verenigt. De samenwerking is gelanceerd tijdens het World Circular Economy Forum in São Paulo. Door de krachten te bundelen delen regio's wereldwijd kennis, wisselen zij best practices uit en werken ze samen aan het versnellen van de overgang naar een circulaire samenleving en economie.

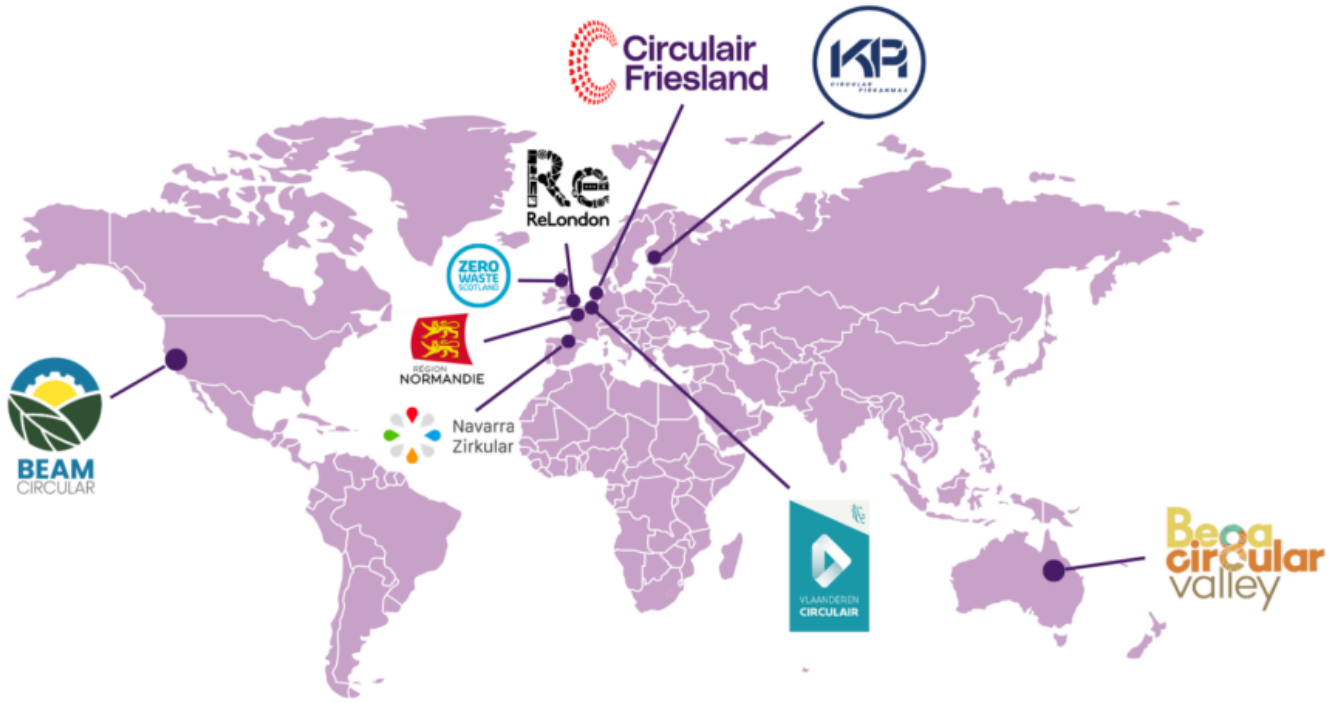

De deelnemende regio's zijn onder andere:

BEAM Circular
Californië, Verenigde Staten

Bega Circular Valley
Australië

Vlaanderen Circulair
België

ReLondon
Verenigd Koninkrijk

Navarra Zirkular
Spanje

Région Normandie
Frankrijk

Circular Pirkanmaa
Finland

Zero Waste Scotland
Verenigd Koninkrijk

Circulair Friesland
Nederland

ACR+
Netwerk van steden en regio's

Circle Economy is een ondersteunende partner van CARe.

Nick Boersma
nick.boersma@circulairfriesland.frl

Ontwerpprincipe
met de 7 Pijlers

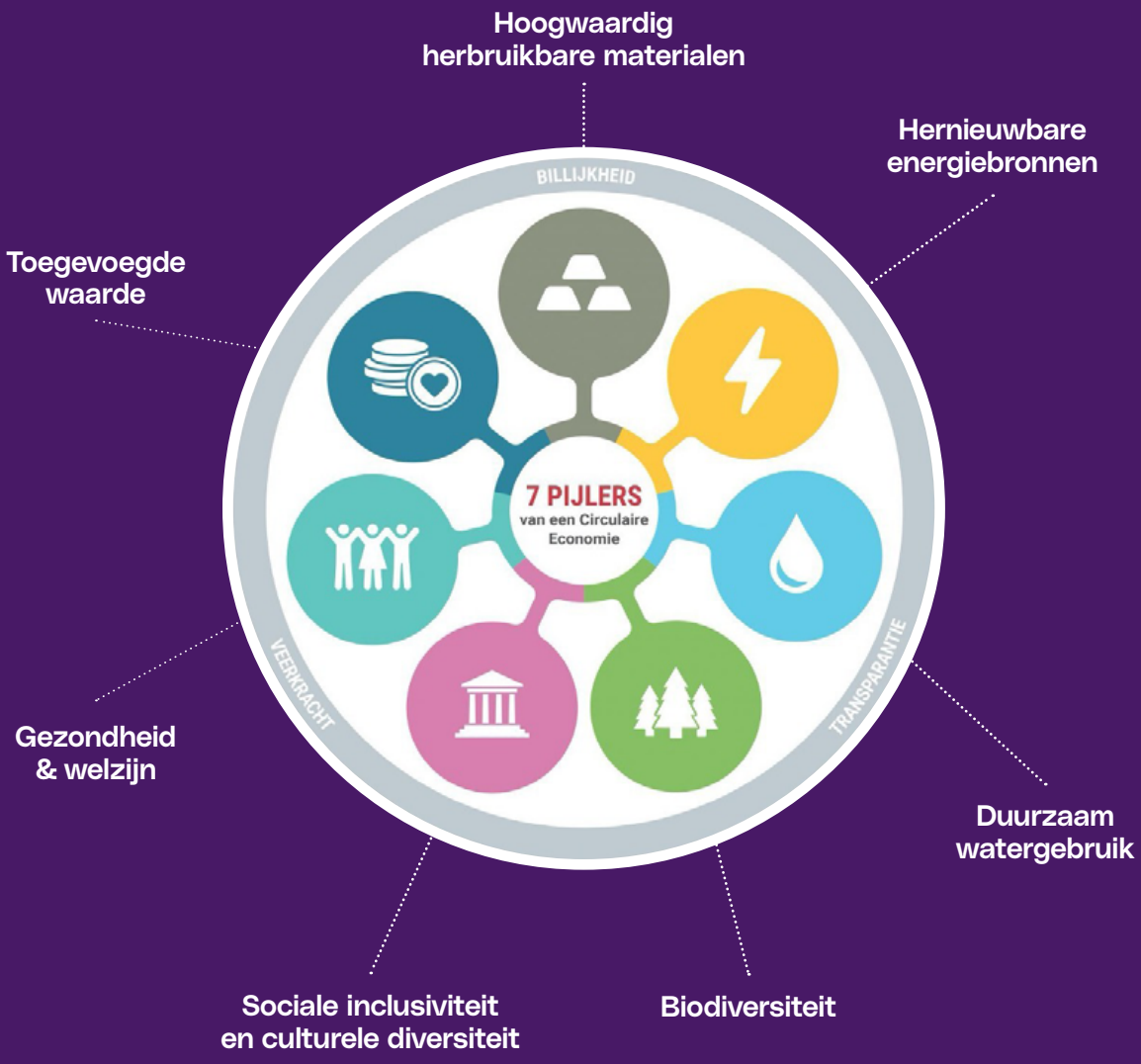

Bij het werken aan de transitie naar een circulaire economie baseren we ons op de zeven pijlers van de circulaire economie, ontwikkeld door onszelf en Metabolic, één van onze circulaire kennispartners. Wellicht ben je al actief op één van de pijlers. Door bijvoorbeeld regenwater op te vangen, een circulair businessmodel ontwikkeld of al je bedrijfsauto's op fossiele brandstof te vervangen door elektrische auto's. Dat zijn mooie stappen. Bij Circulair Friesland pakken we het samen met onze leden breder op. We staan voor een integrale aanpak waarin we ketens weten te sluiten en afval niet meer bestaat. Maar met alleen nog grondstoffen waarmee we zo zuinig mogelijk omgaan en die we hoogwaardig in de kringloop houden. Ook inzet op duurzame energie en op waterkwaliteit en – kwantiteit behoren tot de circulaire ontwerpprincipes waar Circulair Friesland mee werkt, evenals optimale inzet op biodiversiteit, sociale inclusie, vitaliteit, gezondheid en welzijn. We willen dat iedereen de kans krijgt om met voldoening deel te nemen aan de maatschappij. We zien hierin de economie als een middel om de Sustainable Development Goals te realiseren.

Strategie: de vijf focusgebieden

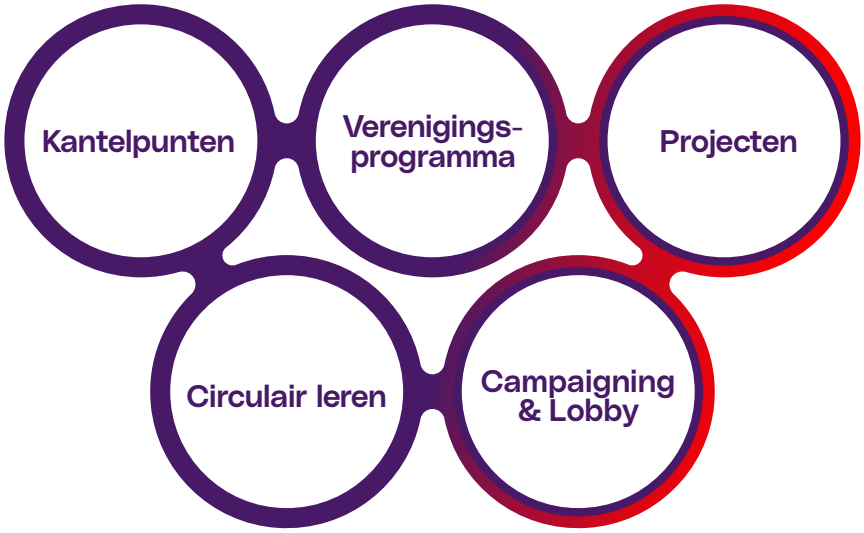

1. Verenigingsprogramma

Onze leden vormen het kloppende hart van de vereniging. Eén van onze leden: 'Als leden elkaar leren kennen, gaan ze elkaar vertrouwen en pas wanneer dit gebeurt, gaan ze samenwerken'. Een belangrijke spelregel van de leden is het actief 'halen en brengen'. Dat is essentieel in kader van eigenaarschap en energie binnen de vereniging.

2. Kantelpunten

Als vereniging richten we ons op vier kantelpunten: circulaire inkoop door Friese overheden, het bevorderen van circulair ondernemerschap en het verbeteren van wet- en regelgeving, zowel regionaal, landelijk als Europees.

3. Projecten

We zetten met onze leden stevig in op uitvoering van de circulaire transitie in de vorm van ketenprojecten. Leden willen nieuwe circulaire oplossingen in de praktijk testen en vervolgens opschalen en impact maken. Bovendien zien onze leden de markt veranderen. Steeds meer opdrachtgevers stellen circulaire eisen in hun aanbestedingen. Positief!

4. Circulair leren

Onze overtuiging is dat de regionale circulaire transitie waaraan wij werken alleen kan slagen als het onderwijs hier volop in participeert. Ten eerste zitten de huidige studenten over 15 jaar op sleutelposities in onze bedrijven en overheden. Ten tweede kunnen studenten met hun 'grenzeloze' inzichten en energie al tijdens hun opleiding impact maken door te werken aan de circulaire opgaven van onze leden.

5. Campaigning & Lobby

'Be good and tell it' vinden we in Fryslân weleens lastig. Toch doen we dat als vereniging en als Friese regio met enthousiasme, want we willen als Europese koploper laten zien aan andere regio's in Nederland en Europa hoe wij hier met elkaar bouwen aan een toekomstbestendige en circulaire economie. Het is namelijk belangrijk dat heel Europa circulair wordt.

Verenigings-programma

Jitske schippers
jitske.schippers@circulairfriesland.frl

Nieuwe leden

jawotherm Nederland
IEDEMA PROJECTSTOFFEERDERS
WITS
VAN KUIKEN GROUP
AKTOOR Empower Digitale Transformatie
OAK
Camping "De Stjelp"
Koninklijke Damstra Installatiegroep
Oarshûs
Green Digital
A HOUSE OF HAPPINESS
FIBERPLAST GROUP
Lampe Group Creators of hi-tex solutions
Dynhus Thuis voor jou
BBENG
hiemstra Lit is mar bouwe
DE LAAPE
KOMPAS reclamewerk
WAGENBORG PASSAGIERSDIENSTEN
Kwadrant
smart camels verrassend · menselijk · geregeld
Nij Smellinghe Ziekenhuis Drachten
We Collect
REDERIJ DOEKSEN
Stadshout Leeuwarden

Partnerleden

Eind 2021 heeft een aantal grote organisaties binnen de vereniging het initiatief genomen om nauwer samen te werken en gezamenlijk projecten te lanceren voor leden. Zo wil deze groep Partnerleden extra vaart zetten achter de transitie naar een circulaire economie. De groep bestaat op dit moment uit negen leden: Arriva, Caparis, Firda, gemeente Leeuwarden, Wetterskip Fryslân, NHL Stenden Hogeschool, Omrin, Provincie Fryslân, Rabobank en gemeente Heerenveen. Uit deze groep zijn onder andere de initiatieven de Ambitietafel Mobiliteit en het Programma Circulaire Bedrijfsvoering ontstaan. Andere leden zijn van harte welkom om ook Partnerlid te worden.

Nick Boersma
nick.boersma@circulairfriesland.frl

Partnerschappen

Om zo veel mogelijk impact te maken én gebruik te maken van elkaars kennis en netwerk, legt Circulair Friesland de verbinding met andere netwerken en organisaties. In de afgelopen jaren is onze vereniging een mooi aantal samenwerkingen en partnerschappen aangegaan. Zo versnellen we met anderen de circulaire beweging en realiseren we een grotere zichtbaarheid van initiatieven.

Meer weten? Klik dan hier.

Verenigingsactiviteiten 2025

16 januari

Circulair Café met de Freonen fan Fossylfrij Fryslân over de CSRD

Lees meer

3 t/m 7 februari

Hackathon van SPARK the Movement

Lees meer

17 maart

Opening van het circulaire jaar

Lees meer

19 maart

Voorprogramma Nationale Conferentie Circulaire Economie

Lees meer

20 maart

Nationale Conferentie Circulaire Economie

Lees meer

22 april

Algemene Ledenvergadering + Circulaire Expeditie bij Energie Kenniscentrum

Lees meer

15 mei

World Circular Economy Forum in Brazilië

Lees meer

10 t/m 12 juni

European Summit 2025

Lees meer

15 september

Materialen Marktplaats

Lees meer

10 oktober

Afsluiting – Verder Gaan

Lees meer

13 november

Meet and Match

21 november

Dag van de Circulaire Bouw

2 december

Algemene Ledenvergadering + Circulaire Expeditie bij NTCP

Gedurende het hele jaar

Iepen Hûs-events met elke keer één van de zeven pijlers centraal

Verenigingsactiviteiten 2026

Januari

Circulair Café met de Freonen fan Fossylfrij Fryslân

Februari

Hackathon van SPARK the Movement

19 t/m 27 maart

Week van de Circulaire Economie

Mei

Algemene Ledenvergadering + Circulaire Expeditie

Juni

Circulair Café

Juli

Circulaire expeditie

Oktober

Circulair Café

November

De Dag van de Circulaire Bouw

December

Algemene Ledenvergadering + Circulaire Expeditie

Bestuur

Wybe Iedema - Voorzitter

ALGEMEEN DIRECTEUR
JORRITSMA BOUW

Anneke Luijten-Lub - Secretaris

EXECUTIVE BOARD MEMBER
HOGESCHOOL VAN HALL LARENSTEIN

Ronald Wielinga

DIRECTIELID
WATER ALLIANCE

Joyce Walstra

DIRECTEUR ORANJEWOUD EXPORT
ACADEMY EN VOORZITTER MKB NOORD

Jelmer Algra

SECRETARIS / ALGEMEEN DIRECTEUR
PROVINCIE FRYSLÂN

Duco Pietjou

DATA INTELLIGENCE
SPECIALIST AKTOOR

Het team

Evert Jan van Nijen

Nick Boersma

Albert Bosscha

Jildou Merkus

Vince Oosterhof

Thamara Gerrits

Jan de Groot

Johan Lakke

Pyt de Vries

Victoria Snouck Hurgronje

Länk Vaessen

Atse Numan

Jantie van der Laan

Marije de Boer

Erik Fledderus

Erwin Alders

Esmee Mellink

Marlies Ballemans

Jorian Moree

Marjella Haakma

Jelmer Hobma

Emma Bosma

Jitske Schippers

Amarens Hoekstra

Hanneke Schmeink

Hilde Lanting

Max Eisenbart

Heleentje Swart

Jacob Duinstra

Sanne Bijma

Ype Bakker

Joris Rommerts

Harm Beerda

Kantelpunten

ARCADIA
MADE
IRCULAIR IN
FRYS-
LÂN
ERDER ZIJN. VERDER GAAN.

Circulair inkopen

Programma Circulair Opdrachtgeven & Inkopen Friese Overheden

Met het programma is in 2025 door de Friese overheden een versnelling en opschaling van circulair opdrachtgeven en inkopen ingezet. In het programma zetten de deelnemende Friese overheden stappen om circulair opdrachtgeven en inkopen in te bedden in de eigen organisatie, samen circulaire uitvragen en criteria te ontwikkelen en kennis te delen met andere overheden in de regio. Bovendien wordt steeds meer de samenwerking met marktpartijen gezocht. Na een aantal goede voorbeelden binnen het werkveld facilitaire zaken, wordt nu ook ingezet op ICT en GWW-projecten.

Voorbeelden

Een mooi facilitair voorbeeld is de volledig circulaire verbouwing op een van de verdiepingen van gemeente Leeuwarden, met onder andere een oude gymzaalvloer die een nieuwe bestemming kreeg. In de inkoopacademie van het programma, hebben de deelnemers met elkaar gewerkt aan een circulaire uitvraag voor warme dranken. Wetterskip Fryslân is als eerste aan de slag gegaan met de ontwikkelde format en heeft de geleerde lessen gedeeld met gemeente Waadhoeke. Deze kennis delen is essentieel om het inkoopproces circulair te maken.

Circulair Friesland
Circulair inkopen

Ambities

Binnen het programma werken we met een korte en krachtige doelstelling: circulair opdrachtgeven en inkopen wordt de norm bij de Friese overheden. Hierdoor worden ook marktpartijen gestimuleerd om hun producten en dienstverlening verder te verduurzamen. Het programma ondersteunt zo de Friese economie, bevordert innovatie en stimuleert samenwerking tussen overheden en met bedrijven. Circulair Friesland speelt hierin een verbindende en kennisdelende rol, met een focus op concrete circulaire projecten.

Het programma bestaat uit de volgende speerpunten: opleiden, kennisdelen, samenwerken, het ontwikkelen van circulaire criteria en monitoren. Dit doen we door opleidingen aan te bieden en bijeenkomsten te organiseren zoals de jaarlijkse Meet and Match. Ook stimuleren we het gezamenlijk aanscherpen van de inkoopcriteria en het meetbaar maken van circulariteit binnen projecten en in de organisatie van de deelnemende overheden. We werken aan inbedding van circulair inkopen binnen de deelnemende overheden. Samen met de kerngroep en ambassadeurs borgen we dat het programma relevant blijft en voldoet aan de wensen en behoeften van de deelnemende overheden.

2026

De focus voor 2026 ligt op het door ontwikkelen van ons opleidingenaanbod, het uitlichten van goede regionale voorbeelden en het organiseren van een aantal evenementen die de verbinding tussen overheden en met bedrijven versterken. Bovendien sluiten we aan bij landelijke tools op het gebied van monitoring, zodat we het samen met de Friese overheden mogelijk maken om circulariteit te meten en toe te passen in projecten. We bouwen de samenwerking met Circulair Groningen Drenthe verder uit. Zo werken we toe naar circulair opdrachtgeven en inkopen als norm in Fryslân én Noord-Nederland.

Jantie van der Laan
jantie.vanderlaan@circulairfriesland.frl

Marlies Ballemans
marlies.ballemans@circulairfriesland.frl

Jorian Moree
jorian.moree@circulairfriesland.frl

Marjella Haakma
marjella.haakma@circulairfriesland.frl

Materialen Marktplaats

Het hergebruiken van materialen in de openbare ruimte is een belangrijke uitdaging voor de Friese overheden. Het klinkt logisch, het levert ook veel materiaalwinst en onder andere CO_2 besparing op, maar is in de praktijk nog niet altijd vanzelfsprekend. Een flink aantal Friese gemeenten werken en leren daarom samen hoe dit gemakkelijker kan.

Secundaire materialen uit de infra/openbare ruimte optimaal hergebruiken binnen en bij de eigen organisatie moet de nieuwe standaard werkwijze worden.

Centraal staat daarbij om zo veel mogelijk aan te sluiten bij de bestaande processen en uitdagingen binnen overheden. Circulaire doelen halen én effectief en efficiënt werken! Het platform ReSource van Antea Group, dat in samenwerking met een aantal Friese gemeenten is ontwikkeld, biedt in combinatie met gedegen depotbeheer van deelnemende overheden hiervoor een stevige basis, waar andere overheden, of digitale platforms, op aan moeten gaan haken. De ambitie hierbij is dat bij de start en ontwerp van projecten het opgeslagen materiaal van eigen of andere overheden het vertrekpunt wordt.

Gemeenten Leeuwarden, Súdwest-Fryslân en Noardeast-Fryslan hebben al ervaring opgedaan en steeds meer gemeenten sluiten aan en schalen op. Zo vertelde Bauke Lodewijk van gemeente Leeuwarden over de circulaire sloop van het Cambuur stadion. De materialen van het stadion, van stoeltjes tot tribune-daken, worden weer ingezet bij andere projecten in de openbare ruimte. Het overzicht van materialen, helpt de gemeente Leeuwarden met het maken van snelle en doelgerichte circulaire keuzes voor toekomstige projecten.

Jantie van der Laan
jantie.vanderlaan@circulairfriesland.frl

Jorian Moree
jorian.moree@circulairfriesland.frl

Circulair ondernemen

Noord-Nederland Verdient Circulair 2.0

Evert Jan van Nijen
evertjan.vannijen@circulairfriesland.frl

Marije de boer
marije.deboer@circulairfriesland.frl

Circulair Friesland is in 2022 een 2-jarige samenwerking gestart met een breed Noord-Nederlands consortium, inclusief de drie noordelijke provincies. Het betreft in totaal meer dan 20 regionale en landelijke partners. Waarom deze samenwerking? Om de circulaire economie op noordelijke schaal te versterken. De samenwerking tussen de partners vond plaats binnen het programma 'Noord-Nederland verdient Circulair'.

In 2024-2025 heeft het consortium een vervolgprogramma uitgewerkt, Noord-Nederland Verdient Circulair 2.0, voor de periode 2025-2028 en als aanvraag ingediend bij Samenwerkingsverband Noord-Nederland in kader van EFRO-financiering en bij de noordelijke provincies. Circulair Friesland is opnieuw penvoerder van het programma. Op basis van goedkeuring zal een meerjarig vervolg worden gegeven door het consortium aan de opschaling van circulaire economie in Noord-Nederland.

De focus ligt op ondersteuning van mkb-ondernemers in Noord-Nederland om circulair te ondernemen en aan te sluiten bij een aantal belangrijke circulaire ketens zoals bouw, maakindustrie en consumptiegoederen. Hiernaast worden programma's uitgevoerd op gebied van bedrijventerreinen, circulaire inkoop en ondernemerschap.

Op basis van doorontwikkeling van monitoring zal de voortgang worden gevolgd en waar nodig bijgestuurd. Noord-Nederland telt ca. 70.000 MKB-bedrijven. Om Noord-Nederland als mkb-regio richting 2030 te ontwikkelen tot circulaire regio is een radicale opschaling nodig op gebied van circulair ondernemerschap.

NOORD-NEDERLAND VERDIENT
CIRCULAIR

Circulair Friesland	CIRCULAIR GRONINGEN DRENTHE	Provinsje Fryslân	provincie Drenthe	provincie groningen
NHL STENDEN hogeschool	Noorderpoort	Hanzehogeschool Groningen University of Applied Sciences	rijksuniversiteit groningen	Alfa-college
yn business	GROBUSINESS	greenwise campus	IK BEN DRENTS ONDERNEMER	SNN Stimuleert • Faciliteert • Verbindt
VNO NCW MKB Nederland Noord	D-C TERRA	tcnn Innovatie Support	NOM	EUROPESE UNIE
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat				

Bekijk de website

CIRCO

Een circulaire economie vraagt om nieuwe ontwerp strategieën en businessmodellen. Hiervoor zijn nieuwe ketens en samenwerkingen nodig. Circulair Friesland is dé Friese CIRCO-hub en biedt verschillende ontwikkeltrajecten aan in samenwerking met onze partner CIRCO NL.

Tijdens een driedaagse track wordt gewerkt aan een circulaire businesscase en worden bedrijven geholpen in een gefaciliteerd designproces met kennis, instrumenten en interactie met andere bedrijven en ontwerpers. Daarnaast bieden we sinds dit jaar de Flex Track aan, waarbij organisaties het traject doorlopen onder persoonlijke begeleiding van een expert.

De CIRCO-methode helpt ervaren circulair-ondernemers om specifieke casussen scherper te maken, of ondernemers die naar meer integraal circulair ondernemerschap toe willen de stap te zetten. Naast meerdere CIRCO-gerelateerde activiteiten heeft in het afgelopen jaar ook een CIRCO-track plaatsgevonden over biobased bouwen, met bijzonder resultaat!

In 2026 zetten we deze koers voort, door onder meer samen te werken op Noord-Nederlandse schaal binnen de programma's Care2Change en Noord-Nederland verdient Circulair 2.0. Daarnaast staan ook verschillende demo's en workshops op de planning. Meer weten over toekomstige tracks of demo's? Bekijk dan de agenda op de website.

Marije de boer
marije.deboer@circulairfriesland.frl

Erik Fledderus
erik.fledderus@circulairfriesland.frl

Wet- en regelgeving

Ambitietafel Wet- en Regelgeving

Wet- en regelgeving spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van een circulaire economie. Het landschap van beleid is namelijk van grote invloed op de keuzes die in de economie en maatschappij worden gemaakt. Daarom is Circulair Friesland in 2023 de Ambitietafel Wet- en Regelgeving gestart, onder het voorzitterschap van ons bestuurslid Joyce Walstra. Samen met provincie Fryslân en Samenwerkingsverband Noord-Nederland zetten we in op verbetering van beleid en regelgeving op Rijksniveau en EU-niveau.

Op die manier halen we belemmeringen in wet- en regelgeving weg, en versterken we stimulerende wet- en regelgeving. Dat doen we via beleidsaanbevelingen, consultaties en gesprekken met ministeries en politici. Ook houden we ontwikkelingen scherp in de gaten. We informeren onze leden en ons netwerk over bestaande en veranderende circulaire wet- en regelgeving, via de socials en de website.

De circulaire ervaring van leden maakt dat we als vereniging een unieke kennispositie hebben. Daarom halen we actief op wat wel en niet werkt. Voor de circulaire bouweconomie brachten we dit samen in de VCF Beleidsaanbevelingen Bouw, die dit jaar is herzien, en geüpdatet naar de laatste stand van zaken.

We brengen onze beleidsaanbevelingen proactief richting de juiste beleidsmakers via effectieve lobbykanalen. Zo sloten we ons dit jaar aan bij de Nederlandse Vereniging Circulaire Economie, en ontvingen we onder anderen Europarlementariër Ingeborg ter Laak tijdens een werkbezoek bij OPNIEUW!. Ook brachten we onze standpunten in voor de Europese Clean Industrial Deal, en reageerden we op veel consultaties en vragen.

Joyce Walstra
joyce.walstra@circulairfriesland.frl

Joris Rommerts
joris.rommerts@circulairfriesland.frl

Projecten

Fryslân in Europese projecten

In heel Europa wordt hard gewerkt aan de circulaire transitie. Landen en regio's werken samen in verschillende projecten en programma's. Ook Fryslân benut kansen om buiten de grenzen van onze regio de circulaire economie te versterken. De genoemde projecten vormen een indicatieve, niet uitputtende lijst van voorbeelden van Europese projecten in Fryslân op het gebied van circulaire economie.

Horizon Europe

Hoog-innovatieve projecten die zich afspelen in het hart van Europese doelstellingen kunnen rekenen op de steun van Horizon Europe. Voorbeelden van projecten zijn FRONTSH1P en ECIV.

FRONTSH1P

FRONTSH1P is in 2025 afgerond. Met dit project heeft de vereniging zich laten zien als Europees koploper op het gebied van circulaire economie en is een verdiepingsslag gemaakt in de eigen regio.

FRONTSH1P was een project binnen het Horizon Europe programma, een prestigieus programma van de Europese Commissie. Wij ondersteunden verschillende Europese regio's die nog stappen hebben te zetten. Dit project bood daarmee gelijk een mooie kans om onze claim als één van de meest circulaire regio's te ondersteunen richting de Europese Commissie.

Vanuit de Poolse regio Łódźkie is FRONTSH1P gestart. In totaal deden 34 partners mee in het project, waaronder bedrijven, universiteiten en regionale overheden. Provincie Fryslân en Circulair Friesland waren partners in het project. Gedeputeerde Friso Douwstra vertelde: "FRONTSH1P is een project dat een uitmuntende waardering van Europa heeft gekregen. Het is voor mij een eer dat Fryslân hier ook bij betrokken is geraakt. We wisselen ideeën en ervaringen uit en werken samen verder aan een leefbare toekomst."

ECIV

De European Circular Innovation Valley (ECIV) is een Horizon Europe-project dat een interregionaal ecosysteem opzet om waardeketens circulair te transformeren. Het doel is om de overgang naar een circulaire economie te versnellen én duurzame economische groei te stimuleren door nieuwe markten en bedrijven te creëren. ECIV verbindt innovatie-ecosystemen uit negen Europese regio's en landen, met Navarra (Spanje) als coördinator. Binnen het project wordt 60% van het budget ingezet voor open calls, waarmee interregionale innovatieprojecten tussen bedrijven en organisaties gefinancierd worden. Noord-Nederland doet hier gezamenlijk aan mee, met de drie provincies en kennispartners, en speelt zo samen een actieve rol in dit Europese netwerk.

Interreg

Dit programma stimuleert internationale samenwerkingsprojecten die de economische verschillen tussen regio's en lidstaten verkleinen. Dat gebeurt op veel verschillende manieren. Ten eerste versterkt Interreg D-NL de samenwerking tussen Duitsland en Nederland. North Sea Region faciliteert samenwerking tussen regio's in zeven landen rond de Noordzee en Interreg Europe richt zich op het verbeteren van (regionale) beleidsprogramma's.

X-lives

Circulair Friesland is partner in het EU-project X-lives, in het kader van het EU-programma Interreg-VI en werkt samen met organisaties in Nordrhein Westfalen: Het doel van X-Lives is om de overgang naar een circulaire en grondstofefficiënte economie te

bevorderen. Zo werken we samen met Nederlandse en Duitse partners om circulaire innovaties te stimuleren op het gebied van polymeer-, vezel- en minerale materialen. De recycling van polymeermaterialen, duurzame productieprocessen, de verwerking van gerecycleerde materialen tot nieuwe producten of het gebruik van hernieuwbare grondstoffen in materiaalkringlopen passen allemaal bij dit project. Dit geldt ook voor vezelcomposieten zoals glas- en koolstofvezel versterkte kunststoffen. In dit project is ruimte om bedrijven in onze regio met circulaire innovaties op weg te helpen door gerichte financiering en het inbedden van innovaties in circulaire businessmodellen.

Building Based on Biobased (BBoBB)
Dit betreft een project binnen het Interreg North Sea Programma. Het project richt zich op het ontwikkelen en versterken van waardeketens voor biobased materialen. Het betreft een samenwerking met verschillende partijen uit Denemarken, Duitsland, België en Frankrijk. Vanuit Fryslân zijn de provincie, Circulair Friesland, Biosintrum en House of Design partners in het project. Het project wordt inhoudelijk gekoppeld aan het brede programma Fryslân Bouwt Circulair.

Speeding up Sustainability Skills in Tourism (3ST)
Binnen het Interreg North Sea programma is dit internationale project in het leven geroepen. Hierin werken partners uit bijna alle zeven landen van de Noordzeeregio samen om duurzaam toerisme te stimuleren. Het project richt zich op het versterken van samenwerking en het ontwikkelen van vaardigheden die nodig zijn voor een circulaire transitie in de toeristische sector. Toerisme heeft een grote economische waarde, maar ook een aanzienlijke impact op het milieu. Daarom versterkt 3ST de kennis en vaardigheden van ondernemers om duurzamer te werken en stimuleert de samenwerking tussen overheden, bedrijven en experts.

Plastix
Plastix is een Interreg Europe project op het gebied van circulaire kunststoffen. Het betreft een kennisuitwisselingsprogramma tussen verschillende Europese regio's die werken aan ecosysteem voor het ontwerp, hergebruik en toepassing van circulaire kunststoffen. Provincie Fryslân is partner en neemt de verschillende partijen uit het Friese ecosysteem die betrokken zijn mee in de uitvoering.

EFRO

Het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) is een samenwerking in het noorden. Samen met provincies Groningen en Drenthe werkt Fryslân aan het ontwikkelen van de regionale economie in het noorden. EFRO ondersteunt verschillende circulaire projecten: van kleinere valorisatieprojecten waarbij vernieuwende prototypes worden ontwikkeld en getest, tot grote ecosysteemprojecten zoals Noord-Nederland Verdient Circulair 2.0.

Nick Boersma
nick.boersma@circulairfriesland.frl

Johan Lakke
johan.lakke@circulairfriesland.frl

Fryslân bouwt Circulair

Onze leden maken circulair en biobased bouwen de nieuwe norm in Fryslân. Eén van de sectoren waar veel te winnen valt op het gebied van innovaties, grondstoffenverbruik en CO_2-opslag is de (woning)bouwsector. Circulair Friesland geeft uitvoering aan een concreet meerjarig programma met de regionale ketenpartijen en (landelijke) partners onder de noemer 'Fryslân bouwt Circulair'.

Het doel van het programma is om de transitie naar een circulaire economie in Fryslân te versnellen door de van oudsher sterke bouwsector in de regio integraal te ondersteunen in deze transitie. We zetten over vijf actielijnen in op het creëren van zowel Vraag, als Aanbod, en organiseren belangrijke randvoorwaarden: Onderwijs, Wet- en Regelgeving en it Nije Normaal. Deze unieke regionale aanpak verbindt de maatschappelijke opgaven rondom klimaat, met het creëren van nieuwe (circulaire) economie.

Circulair Friesland
Fryslân bouwt circulair

Nationaal Groeifonds TBL

Circulair Friesland doet met het programma 'Fryslân Bouwt Circulair' mee aan het landelijke project Toekomstbestendige Leefomgeving (TBL) in het consortium Gebouwen dat wordt gefinancierd door het Nationaal Groeifonds. De doelstellingen van dit consortium sluiten naadloos aan op het programma Fryslân bouwt Circulair. Binnen dit project werken we aan de opbouw en opschaling van biobased waardeketens, aan een gemeenschappelijke taal over biobased en circulair bouwen. Bij concrete projecten ondersteunt Circulair Friesland om biobased en circulaire ambities te realiseren.

Vanuit het programma Fryslân Bouwt Circulair wordt jaarlijks de Dag van de Circulaire Bouw georganiseerd. Deze dag laat zien dat we samen meer bereiken: door kennis te delen versterken we elkaar en bouwen we letterlijk aan een gezondere toekomst.

Partners: Building Balance, Cirkelstad, TKI Bouw & Techniek en Gideon

Werkbezoek minister Mona Keijzer

In de zomer van 2025 kwam minister Mona Keijzer op werkbezoek, om de biobased bouweconomie van Fryslân te bekijken. Ze zag met eigen ogen hoe efficiënt én circulair bouwen hand in hand kunnen gaan. De bezoeken aan onder andere Bouwgroep Dijkstra Draisma in Dokkum, de houtskeletbouwfabriek van Bouwbedrijf Heijmans in Heerenveen en initiatieven van Circulair Friesland lieten zien hoe industriële en biobased woningbouw kunnen bijdragen aan de versnelling van de woningbouwopgave, met oog voor mens en milieu.

De boodschap uit Fryslân is helder: bedrijven, overheden en ketenpartners zijn klaar om circulair, biobased en industrieel bouwen verder op te schalen. Wat we nodig hebben van de overheid: duidelijke regelgeving, visie en ruimte om te innoveren.

Nick Boersma
nick.boersma@circulairfriesland.frl

Actielijn 1: Opdrachtgeversaanpak

2025 was voor de Opdrachtgeversaanpak het jaar van groei en concretisering. Waar voorgaande jaren vooral gericht waren op het neerzetten van een gezamenlijk fundament, zien we nu dat circulair bouwen breed is omarmd. De samenwerking tussen gemeenten, corporaties, provincie en marktpartijen kreeg meer diepgang en leidde tot zichtbare resultaten.

Dit vertaalde zich in 2025 naar ruim 30 circulaire bouwprojecten in Fryslân. Daarmee groeit een levendige leerpraktijk waarin opdrachtgevers hun vaardigheden, kennis en competenties versterken. Dit gebeurde zowel via gezamenlijke intervisies en kennisdeling, als door praktische toepassing in lopende gebieds- en woningbouwopgaven. Een aantal voorbeelden zijn: de circulaire nieuwbouw van de Buitendienst in Bolsward, Heechterp Schieringen, de circulaire grondstoffenhub van gemeente Smallingerland en Veenkracht in Heeg, waar de uitdaging ligt om circulair te bouwen op veengrond.

Zo groeit de Opdrachtgeversaanpak in 2026 verder uit tot een beweging waarin ambitie, praktische instrumenten en een groeiend aantal circulaire projecten samenkomen. Een stevige basis om in 2026 de versnelling naar een volledig circulaire bouwsector in Fryslân verder vorm te geven.

Op dit moment doen provincie Fryslân, het merendeel van de Friese gemeenten en vier woningcorporaties mee aan de Opdrachtgeversaanpak.

Erwin Alders
erwin.alders@circulairfriesland.frl

Vince Oosterhof
vince.oosterhof@circulairfriesland.frl

Actielijn 2: Ketens en Innovatie

Wij geloven dat de transitie naar een circulaire economie een belangrijke strategie is om aan een toekomstbestendige economie én aan de klimaatopgave te werken. Hierin speelt de toepassing van nieuwe businessmodellen een rol als ook de keuze voor andere bouwmaterialen. Zo biedt het gebruik van biobased materialen in de bouw (gebouwde omgeving, interieurbouw en civiele techniek), vanwege de CO_2-opslag en de mogelijkheid om een deel van de grondstoffen in eigen regio te telen en verwerken, een unieke kans voor de regio die wij met elkaar willen benutten.

De systemische aanpak van het programma vraagt om regie. Daarom hebben we als vereniging in Fryslân de rol van ketenregisseur opgepakt binnen het Nationaal Groeifonds en in samenwerking met Building Balance. Dankzij de regierol zijn we in staat landelijke kennis (zoals uit de Nationale Aanpak Biobased Bouwen, NABB) in Fryslân toe te passen, lokale partijen te verbinden met landelijke netwerken en kennis die we hier opdoen, landelijk te verspreiden. Zo helpen we regionale ketens zich te organiseren en op te schalen.

We zetten in op samenwerking als sleutel tot succes van regionale ketens. Dit doen we samen met leden binnen Fryslân, met ketenprojecten zoals vezelhennep inblaasisolatie van GreenInclusive samen met Hekstra, NHL Stenden Hogeschool, H&M Houtbewerkingsmachines en Heijmans. Andere vooruitstrevende voorbeelden van ketenprojecten in Fryslân zijn onder andere de kunststof kozijnen met biocomposiet verstevigingskern met een enorme CO_2-reductie in de productiefase en lange levensduur van Europrovyl. Een ander voorbeeld zijn de dakrenovaties in Easterlittens: 13 woningen van Elkien zijn geïsoleerd met Friese vezelhennep door Lont en Hekstra.

Maar ook in Noord-Nederland (zoals met Circulair Groningen Drenthe) en in Europa werken we samen. Zo is Circulair Friesland partner in de EU-projecten X-lives en BBoBB. In X-Lives werken we in het kader van het EUprogramma Interreg-VI samen met Nederlandse en Duitse partners in Nordrhein-Westfalen om circulaire innovaties te stimuleren op het gebied van polymeer-, vezel- en minerale materialen. In dit project is ruimte om bedrijven in Fryslân met circulaire innovaties op weg te helpen door gerichte financiering (via vouchers) en het inbedden van innovaties in circulaire businessmodellen.
Het doel van BBoBB is het opschalen van biobased bouwen. In het BBoBB-project werken 16 partners, waaronder Circulair Friesland, Provincie Fryslân (lead partner), Biosintrum en House of Design uit vijf landen in de North Sea Region samen om waardeketens voor het gebruik van biobased materialen te ontwerpen, ontwikkelen en versterken.

De Fryske Vezelhennepdeal

Een belangrijk resultaat van de inzet op ketens en innovatie uit het programma Fryslân bouwt Circulair, is de Fryske Vezelhennepdeal. Deze deal is een mijlpaal in de regionale vezelhennepketen waarin 20+ bouw- en renovatiebedrijven de komende jaren kiezen voor Friese hennepisolatie.

Meer dan 30 betrokken partijen, waaronder Friese woningcorcopraties, bouwbedrijven en ontwikkelaars, ondertekenden op 25 oktober 2024 deze unieke deal. Samen zetten we de stap naar een volledige regionale keten voor biobased bouwen, waarbij lokaal geproduceerde hennepisolatie (Hempwool ®) centraal staat. Met deze samenwerking zorgen we ervoor dat in 2025, 2026 en 2027 1000+ woningen in Fryslân duurzaam geïsoleerd worden. Dit initiatief brengt boeren, bouwbedrijven en woningcorporaties samen en jaagt de overgang naar een circulaire economie aan.

In 2026 zal naast de focus op biobased bouwen ook meer worden ingezet op hergebruik van oogstmateriaal uit sloopprojecten. Dit vormt een belangrijk thema binnen het programma Noord-Nederland Verdient Circulair en hierin zullen we samenwerken met Circulair Groningen Drenthe.

CRAFT+

CRAFT+ is een samenwerkingsverband van de architectenbureaus binnen Vereniging Circulair Friesland. De samenwerking is gestart vanuit het programma Fryslân bouwt Circulair om bij te dragen aan de ontwikkeling van circulaire en regeneratieve architectuur in de regio. In 2023/2024 hebben de bureaus aan de hand van zeven workshops elkaar geïnspireerd en uitgedaagd. Ook hebben ze deelgenomen aan het project Sliepe yn 'e Takomst. Dit heeft geleid tot een gezamenlijke aanpak, een Friese circulaire ontwerpwijze, die is gepresenteerd in een manifest in november 2024.

Na twee jaar kennisdeling met externe deskundigen presenteerden CRAFT+ het magazine 'CRAFT+ naar een Friese Circulaire Ontwerpaanpak'. Dit aanvullende normenkader, bovenop wettelijke richtlijnen, dient als leidraad voor ruimtelijk ontwerpers en bouwers die bijdragen aan de circulaire transitie. De aanpak sluit aan bij Het Nieuwe Normaal en het Convenant Toekomstbestendig Bouwen en biedt praktische handvatten om circulaire principes in de bouw te verankeren.

CRAFT+ bestaat uit de volgende architectenbureaus: Achterbosch Architecten, Alynia Architecten, Borren Staalenhoef architecten, Buro Grooter, GEAR coöperatie, INBO, Studio ArnoldHoman, TWA architecten, Wind Architecten Adviseurs, Zantman Architecten.

Erik Fledderus
erik.fledderus@circulairfriesland.frl

Albert Bosscha
albert.bosscha@circulairfriesland.frl

Esmee Mellink
esmee.mellink@circulairfriesland.frl

Actielijn 3: It Nije Normaal

Circulariteit in de bouw kent vele definities, wat nog vaak voor onduidelijkheid zorgt bij marktpartijen en opdrachtgevers. Binnen het programma Fryslân bouwt Circulair hebben we daarom samen met een aantal leden 'It Nije Normaal' ontwikkeld.

It Nije Normaal bouwt voort op de landelijke standaard 'Het Nieuwe Normaal', ontwikkeld door de coöperatie Cirkelstad. In het programma Fryslân bouwt Circulair versterken we de landelijke standaard in Fryslân door extra prioriteit te geven aan waterbesparing en biobased materialen, gezien hun maatschappelijke en economische impact op de regio. Concreet betekent dit: bouw water-recycling-ready, streef naar een gemiddeld verbruik van 100 liter per persoon per dag en zorg dat minimaal 30% van de bouwmassa biobased is.

Om dit te bereiken is het gebruik van een gezamenlijke taal rondom circulair bouwen essentieel. Zo weten opdrachtgevers en de markt waar ze aan toe zijn, ontstaat er meer consistentie en uniformering en kan de markt doelgerichter investeren in circulaire innovaties.

Om drinkwaterbesparing in Fryslân te bevorderen hebben we samen met het Centre of Expertise Watertechnology (CEW) eind 2024 de Ambitietafel Drinkwaterbesparing geïnitieerd. De Ambitietafel Drinkwaterbesparing brengt een brede mix van overheden, marktpartijen, woningcorporaties en kennisinstellingen samen. De focus van deze Ambitietafel ligt op het uitvoeren van concrete acties, het delen van kennis en het verbinden van sleutelpartijen binnen de keten. Dit zorgt ervoor dat verantwoordelijkheden duidelijk worden vastgesteld en er een gezamenlijke visie voor de regio ontstaat.

Johan Lakke
johan.lakke@circulairfriesland.frl

Max Eisenbart
max.eisenbart@circulairfriesland.frl

Sanne Bijma
sanne.bijma@circulairfriesland.frl

Actielijn 4: Onderwijs: bouwen aan de toekomst

De pijler 'Bouwen aan de Toekomst' binnen het programma Fryslân bouwt Circulair richt zich op het ontwikkelen van noodzakelijke kennis en vaardigheden die we in de regio nodig hebben voor de transitie naar circulaire en biobased bouwen. Dit doen wij door het actief verbinden en aanjagen van samenwerkingen tussen het bedrijfsleven en het onderwijs. Op deze manier werken we aan kennisontwikkeling rond bijvoorbeeld biobased teelten en het werken met nieuwe materialen, organiseren we scholingsaanbod voor professionals en werken we aan het structureel integreren van circulair en biobased bouwen in het curriculum van relevante opleidingen.

Binnen de LLO-Katalysator 'De Biobase' werken we met alle Friese onderwijsinstellingen en een groot aantal partners vanuit de markt aan de ontwikkeling van passend scholingsaanbod voor de hele biobased keten. Als onderdeel van het programma NGF Toekomstbestendige Leefomgeving werken we samen met landelijke partners om een schaalbare regionale human capital aanpak voor de circulaire bouw te ontwikkelen.

Daarnaast bouwen we op basis van de opgestelde kennis-, innovatie- en scholings-propositie verder aan een Friese kennisinfrastructuur voor de circulaire en biobased bouw.

Actielijn 5: Wet- en regelgeving

In het programma Fryslân bouwt Circulair gaat speciale aandacht uit naar wet- en regelgeving. Bestaande wet- en regelgeving heeft namelijk een grote invloed op de keuzes die worden gemaakt in de bouw. Zo worden bepaalde materialen gestimuleerd, of juist niet. Ook zijn er regelmatig ontwikkelingen in wet- en regelgeving, waarover we de leden van Circulair Friesland informeren.

Om de juiste veranderingen in wet- en regelgeving te bereiken hebben in 2024 met leden en partners uit de hele bouwketen onze beleidsaanbevelingen bouw opgesteld. Ook dit jaar zijn de beleidsaanbevelingen herzien en aangepast naar de laatste stand van zaken. Deze aanbevelingen brengen we proactief naar de juiste beleidsmakers.

Joris Rommerts
joris.rommerts@circulairfriesland.frl

Toerisme en Recreatie

Eind 2023 is het project Speeding up Sustainability Skills in Tourism (3ST) gestart in het kader van het Interreg Northsea programma. Het project brengt de regio's in Nederland, Duitsland, België, Frankrijk, Denemarken en Zweden samen om de internationale uitwisseling en het netwerk te versterken en vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn voor een duurzame transitie in de toeristische sector.

Waar in 2024 vooral werd gewerkt aan een stakeholdersanalyse, is er in 2025 flink doorgepakt. Eind vorig jaar zijn de kaders geschetst voor de Friese inbreng. Dat heeft geleid tot een focus op water en afval als belangrijkste thema's. Deze zijn vertaald in verschillende pilot-projecten:

Afvalscheiding door Marrekrite en It Dreamlân: Gedragsveranderinginterventies om een betere scheiding te krijgen van afval waaronder GFT en een bewustere omgang van gasten met wat ze waar achterlaten bij vertrek

Vermindering watergebruik in Hotel Vie Via, samen met Vitens. Urgenter dan ooit om het waterverbruik zo laag mogelijk te houden. Vitens voert op verschillende plaatsen in Nederland een dergelijke pilot uit waaronder in Leeuwarden bij Vie Via.

Broodje Boppe. Korte economische en daarmee duurzame ketens. In samenwerking met Friese leveranciers, bakkers en chef-koks is een heerlijk en hoogwaardige broodje ontwikkeld. Anno nu wordt nagegaan hoe we dit broodje nog meer en beter kunnen verspreiden over heel Fryslân.

Foodwaste Challenge: In Noardeast-Fryslân gaat de challenge van start en voor de rest van Fryslân gaan we kijken of dit een vervolg kan krijgen.

In alle projecten draagt Circulair Friesland bij en monitoren we de voortgang en de ervaringen.

Hanneke Schmeink
hanneke.schmeink@circulairfriesland.frl

Broodje Boppe

Écht goed eten is niet alleen lekker en gezond, maar ook goed voor de aarde. Broodje Boppe is het resultaat van een unieke samenwerking tussen Friese boeren, bakkers, chefs en groothandel Boer & Chef. Met elkaar ontwikkelden zij een broodje dat biodiversiteit en circulariteit viert. Een broodje dat al het moois van Fryslân bij elkaar brengt. Een broodje om, zoals ons Friezen betaamt, grutsk op te zijn.

Broodje Boppe verbindt boeren en chefs, makers en eters, oude ambachten en nieuwe inzichten. Dit is hoe Fryslân smaakt als we met elkaar circulair denken en doen. Altijd verrassend, smakelijk en écht Fries. En altijd samengesteld met aandacht voor natuur, bodem en mens. Eet Fryslân mooier.

Broodje Boppe brengt Fryslân terug op je bord. Dit heerlijke broodje is helemaal gemaakt van ingrediënten uit de Friese bodem. Met zorg samengesteld door boeren, bakkers en chefs die met passie werken aan eerlijk en gezond eten. In elke hap proef je de Friese trots, het ambacht en de toekomst. Tijdens de lancering zijn de eerste twee varianten uitgebracht: de Bietweter en de Geitenbreier.

Wil jij Broodje Boppe op het menu? Ga dan naar broodjeboppe.frl!

Broodje Boppe is een initiatief van Circulair Friesland, naar aanleiding van vergelijkbare broodjes van MVO Nederland. Chefs Kees Meinderts, Marco Poldervaart, Jarst Bekius en Jouke-Piet Drijfhout en bakkers Roel Boonstra, Hielco Boonstra, Marten Boonstra en Johnny de Vries waren nauw betrokken bij de ontwikkeling van Broodje Boppe, net als Dutch Cuisine en de regionale groothandel Boer & Chef. Broodje Boppe wordt mede mogelijk gemaakt door 3ST.

Lokaal is een GOED verhaal

Emma Bosma
emma.bosma@circulairfriesland.frl

Circulaire Wadden

Het Waddengebied wil dé regio zijn om aantrekkelijk te wonen, werken en recreëren. Daarom wordt er hard gewerkt aan een leefbare, schone, duurzame en zelfvoorzienende omgeving. Circulair denken en handelen staat daarbij steeds meer centraal. Hoe benutten we in dit unieke gebied op slimme wijze water, energie, materialen, natuur en elkaar? Met dit uitgangspunt lopen er diverse projecten en programma's. In twee projecten spelen zowel leden als het team van de vereniging een actieve rol. De vereniging neemt daarbij een verbindende positie in op verschillende thema's zoals CIRCO, ketensamenwerking en circulair inkopen door overheden.

Regiodeal de Waddeneilanden

Ook op de Waddeneilanden is de transitie naar een circulaire economie bezig, waarbij de cultuur en ecologie van de eilanden een belangrijke rol speelt in hoe deze transitie het beste succesvol kan verlopen. De Regio Deal is een van de initiatieven die actief bezig is met het ondersteunen van het Waddengebied, de vereniging ondersteunt de Regio Deal met tijd en capaciteit.

Afgelopen jaar is er verkend wat de wensen en behoeften zijn van de Waddengemeenten op het gebied van circulair opdrachtgeven en inkopen, en is onderzocht waar synergie is met het programma Circulair Opdrachtgeven en Inkopen voor de Friese Overheden.

Dit dient als basis voor het uitvoeringsplan, waarin zichtbaarheid en verbinding centraal staat. Door op een vaste frequentie aanwezig te zijn op de verschillende eilanden, van Texel tot Schiermonnikoog, kunnen we concrete projecten aanjagen en uitvoeren en circulair opdrachtgeven en inkopen inbedden in de eilandgemeenten. Zo wordt er vanuit de vereniging maatwerk geboden per eiland en werken we samen met de gemeenten en andere leden van de vereniging aan de transitie naar circulair opdrachtgeven en inkopen op de Waddeneilanden aansluitend op het programma.

Jorian Moree
jorian.moree@circulairfriesland.frl

Hanneke Schmeink
hanneke.schmeink@circulairfriesland.frl

Wad Gaat Om: Preventie en Reductie van Plasticgebruik

Het integrale programma Wad Gaat Om richt zich op het verminderen van plasticvervuiling in het Waddengebied, aan de kust, in het water en op de eilanden, door middel van een circulaire aanpak. De focus ligt hierbij op hergebruik, natuurlijke materialen en systeemverandering. Overheden, ondernemers, natuurorganisaties, onderwijs, ontwerpers, bezoekers en bewoners werken via verschillende werkpakketten integraal samen aan preventie, opruimen, het aanbieden van gezonde alternatieven, het opzetten van circulaire ketens en het stimuleren van gedragsverandering. Het doel is om een aanpak te ontwikkelen die ook toepasbaar is in andere gebieden met vergelijkbare problematiek. Circulair Friesland is actief in het werkpakket preventie en reductie met als doel minder plastic inkopen en zoveel mogelijk plastic inzamelen en recyclen. We zetten in op ketensamenwerking voor een verpakkingsretoursysteem en tools en trainingen om ondernemers te inspireren en faciliteren hun plasticverbruik te verminderen.
Meer info lees je op www.wadgaatom.nl.

Wad gaat Om wordt ondersteund door het Waddenfonds, Investeringskader Waddengebied, de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland en Regio Deal de Waddeneilanden.

Hanneke Schmeink
hanneke.schmeink@circulairfriesland.frl

Hilde Lanting
hilde.lanting@circulairfriesland.frl

Circulaire kunststoffen in Noord-Nederland

De productie en recycling van kunststoffen móeten en kúnnen beter, ook in Fryslân en de rest van Noord-Nederland. Dat vraagt om samenwerking tussen alle partijen in de keten: van productie tot gebruik en hergebruik. In de drie noordelijke provincies zijn al deze schakels aanwezig én werken ze samen binnen Greenwise Circular Plastics. Daarmee heeft Noord-Nederland een unieke uitgangspositie om uit te groeien tot een toonaangevend circulair kunststoffencluster in Europa.

Circulair Friesland stond aan de basis van deze Noord-Nederlandse samenwerking op het gebied van circulaire kunststoffen en kent al talloze inspirerende voorbeelden. Denk aan het inzamelen (Omrin), scheiden en wassen (Nationaal Testcentrum Circulaire Plastics), en het recyclen van kunststoffen (KSI, Morssinkhof). Maar ook aan bedrijven die recyclaat uit de eigen keten toepassen, zoals Nedcam, Europrovyl, Pyrasied en ZonKlaar, of die nieuwe (bio) polymeren ontwikkelen.

Binnen Greenwise Circular Plastics vervult Circulair Friesland de verbindende rol tussen de Friese kunststofketen en de bredere Noord-Nederlandse ontwikkelingen. Daarbij werken we nauw samen met partners als Suspacc, Circulair Groningen Drenthe en Chemport Europe om de circulaire kunststofeconomie in het Noorden verder te versterken.

We werken samen aan concreet resultaat binnen de volgende projecten:

plesTic ready

Binnen plesTic ready ontwikkelen we een systemische aanpak die ervoor zorgt dat innovaties en opschalingsinitiatieven binnen de circulaire kunststofketen kans van slagen hebben. Via concrete projecten gaan we de komende jaren via plesTic ready inzetten op samenwerking in Noord-Nederland om daarmee belangrijk onderzoek te starten en innovaties klaar te maken voor marktintroductie.

plesTic ready is een samenwerking met NHL Stenden Hogeschool, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool, Greenwise, Suspacc en Vereniging Circulair Groningen Drenthe.

Care2Change

Binnen Care2Change richt een consortium van zorginstellingen, medische leveranciers, afvalverwerkers, kennisinstellingen en andere partijen zich erop om de milieu-impact uit de zorg te reduceren. De focus ligt op innovatieve producten en oplossingen die producten in de zorg die nu lineair worden ingezet, circulair kunnen worden gebruikt. De rol van Circulair Friesland in dit project is om via de CIRCO-methode de zorginstellingen te helpen om samen met hun keten en regionaal MKB te komen tot circulaire oplossingen.

Care2Change is een samenwerking tussen het UMCG, NHL Stenden Hogeschool, Rijksuniversiteit Groningen, Martini Ziekenhuis, Sterinoord, GS1/EAN Nederland, Boikon, Ommelander ziekenhuis, Treant, Frisius MC, Hanzehogeschool, Life Cooperative, Vereniging Circulair Groningen Drenthe, Bedrijfsnetwerk Groene Chemie Drenthe (SUSPACC), Milieu Platform Zorg, Nij Smellinghe, Pezy Product Design, 8D Games, House of Design, Antonius Ziekenhuis, NOM, Menzis, provincie Groningen, provincie Drenthe, gemeente Groningen, gemeente Assen, gemeente Leeuwarden en gemeente Emmen. En deels betaald vanuit de EFRO-gelden van SNN met daarbij een cofinanciering van de deelnemende organisaties.

Erik Fledderus
erik.fledderus@circulairfriesland.frl

Jildou Merkus
jildou.merkus@circulairfriesland.frl

Esmee Mellink
esmee.mellink@circulairfriesland.frl

Circulaire Bedrijventerreinen

Fryslân is koploper op het gebied van circulariteit en toekomstbestendigheid. Dit vereist een verschuiving in ons denken en doen. Anders produceren en nadenken over hoe we materialen en water (her)gebruiken, duurzame energie opwekken, biodiversiteit bevorderen maar ook hoe we werken aan een gezonde en sociaal inclusieve samenleving. Juist op bedrijventerreinen komen deze thema's samen. Maar hoe doe je dit in de praktijk? En hoe zet je als gemeente samen met ondernemers(verenigingen) en parkmanagement stappen? In Fryslân ontdekken we dat met elkaar.

De afgelopen jaren heeft Circulair Friesland, in samenwerking met leden en partners, diverse routekaarten ontwikkeld om richting te geven aan de verschillende kansen en uitdagingen op bedrijventerreinen. De 7 pijlers van de circulaire economie vormen de basis op de routekaarten, waar uitdagingen zoals de energietransitie, hittestress, wateroverlast, zero-emissiezones, circulaire economie, ruimtegebrek, biodiversiteitsverlies en nog meer een plek krijgen. Daarnaast is op deze routekaarten volop ruimte voor de quick-wins en wensen en belangen van belanghebbenden, zoals ondernemers(verenigingen) en gemeente.

In 2025 hebben we de krachten met Ynbusiness en het Innovatiepact Fryslân (IPF) gebundeld binnen het programma Verduurzamen Bedrijventerreinen (PvB) om zo met nog meer bedrijven en bedrijventerreinen te werken aan toekomstbestendigheid. Ook is een nieuwe routekaart van alle vijf bedrijventerreinen in Bolsward gerealiseerd, in samenwerking met Vereniging Parkmanagement Bolsward (VPB) en gemeente Súdwest-Fryslân. In 2026 wordt deze samenwerking doorgezet, en wordt middels het programma Noord-Nederland verdient Circulair 2.0 een impuls gegeven om de mogelijkheden rondom materialenhergebruik te verkennen en te realiseren. Dit wordt in samenwerking met onder andere Vereniging Circulair Groningen Drenthe (CGD) gerealiseerd.

Marije de boer
marije.deboer@circulairfriesland.frl

Jantie van der Laan
jantie.vanderlaan@circulairfriesland.frl

Ambitietafel Gebiedsontwikkeling Friese Waddenkust 2100

‘De Friese Waddenkust verdient een **toekomst-bestendig plan**’

Het Friese Waddengebied is een geliefd gebied voor veel Friezen en niet-Friezen om meerdere redenen. De beeldschone natuur, het zilte zeewater en de frisse zeewind. Echter staat de Friese Waddenkust voor veel uitdagingen. Hoe houden wij onze voeten droog terwijl het zeewater stijgt? En hoe richten we de kustzone op een circulaire wijze in? Kortom; hoe maken wij dit gebied toekomstbestendig?

Circulair Friesland houdt zich al een aantal jaar bezig met de toekomstbestendigheid van de Friese Waddenkust. In 2022 startten wij de Ambitietafel Gebiedsontwikkeling Friese Waddenkust 2100. Aanleiding voor de vereniging om de Ambitietafel te initiëren zijn de grote circulaire kansen die zich langs de Friese Waddenkust voordoen en de noodzaak om dit nu ook echt in de praktijk te doen. Het gaat over de reductie van het gebruik van primaire grondstoffen en reductie van CO_2-emissie, onder meer door het toepassen van lokale grondstoffen die beschikbaar komen zoals klei en slib. Dit in goede samenhang met de landbouw en met natuurontwikkeling.

Harm Beerda is de trekker en voorzitter van deze Ambitietafel namens de vereniging, vanuit zijn rol als Ambassadeur Circulair Friesland. In 2026 zal de Ambitietafel Gebiedsontwikkeling Friese Waddenkust 2100 een vervolg geven aan het bevorderen van een circulair ontwerp en uitvoering van de Friese Waddenkust in goede samenwerking met de betrokken leden en andere organisaties.

Deelnemers aan de Ambitietafel zijn leden van de vereniging: provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân, Rijkswaterstaat Noord, it Fryske Gea, gemeenten Noardeast-Fryslân, Waadhoeke en Harlingen en andere organisaties als LTO Noord, de Vogelbescherming, Holwerd aan Zee, de Waddenacademie, Investeringskader Waddengebied, Taskforce Deltatechnologie, Deltaprogramma, Ministerie I&M en Universiteit Twente, TU Delft en Wageningen University & Research.

Harm Beerda
harm.beerda@gmail.com

Ambitietafel
Sluiten Nutriënten Kringlopen

In 2050 wil Nederland volledig circulair zijn in haar gebruik van grondstoffen. Binnen het landbouw- en voedselsysteem zien we echter nog steeds een groot lek van (micro)nutriënten: waardevolle stoffen keren nauwelijks terug in de voedselketen. Het tekort in de bodem wordt aangevuld met kunstmest en dierlijke mest, waardoor lokaal beschikbare bronnen onbenut blijven.

Het programma Sluiten Nutriënten Kringloop (SNuK) speelt hierin een verbindende en aanjagende rol. Het brengt losse initiatieven bij elkaar, stimuleert samenwerking en maakt ontbrekende schakels zichtbaar. Daarbij bewaart SNuK haar onafhankelijkheid en zet ze in op een eerlijk verdienmodel voor de agrariër.

Ook het verbinden van de noodzakelijke partijen en het tot uitvoer laten brengen door marktpartijen is een rol die het programma als aanjager draagt. Dat betekent agenderen en sturen. Vanuit integraliteit signaleren van ontbrekende schakels, partijen of kennis. Dit met de programmaleden bespreekbaar maken en hierop actie ondernemen.

In 2025 is het programma opgenomen in de Uitvoeringsagenda Landbouw van provincie Fryslân. Dit bevestigt het belang van het programma en biedt een stevige basis voor verdere opschaling. We hebben onder andere de volgende stappen gemaakt;

Wet- en regelgeving omtrent de toepassing van humane meststoffen geanalyseerd en actie gepland voor ontheffing om experimenteerruimte te creëren.

Bestuurlijk draagvlak gemeenten, provincie en partners actief blijven binden aan de realisatie van het sluiten van de nutriënten kringlopen.

In het Icoonproject Spoordok werken we toe naar keuzes en plannen om gescheiden sanitatie te ontwikkelen en de nutriënten te oogsten.

Biomassastromen worden geïnventariseerd om te kijken welke lokale stromen toepasbaar zijn en koppelen aan praktijkprojecten.

Door middel van communicatie de zichtbaarheid en bewustwording vergroten via onder andere lepen Hûs met als pijler water in juni en andere relevante events zoals Sûne Grûn.

In 2026 blijven deze onderwerpen cruciaal om de kringlopen te sluiten. We werken stap voor stap aan het dichten van de nutriëntenkringloop in Fryslân, met oog voor samenwerking, innovatie en toekomstbestendige landbouw.

De leden zijn o.a. Wetterskip Fryslân, Agricycling, Kollectievenberied, BoerenNatuur, gemeente Leeuwarden, gemeente Súdwest Fryslân, provincie Fryslân, Wetsus, Centre of Expertise Water Technology, Hogeschool Van Hall Larenstein, Bioclear Earth, NHL Stenden Hogeschool, Innovatiepact Fryslân en Vereniging Circulair Friesland.

Harm Beerda
harm.beerda@gmail.com

Länk Vaessen
lank.vaessen@circulairfriesland.frl

Atse Numan
atse.numan@circulairfriesland.frl

Ambitietafel Duurzame Mobiliteit

De mobiliteit in Fryslân is verantwoordelijk voor 35% van de regionale CO_2-uitstoot. Omdat binnen deze sector veel impact te realiseren valt, is in samenwerking met een grote groep leden en het netwerk van de Freonen van Fossylfrij Fryslân de Ambitietafel Duurzame Mobiliteit opgezet.

Doelstelling van de Ambitietafel is het versneld reduceren van de CO_2-uitstoot van de mobiliteitssector in Fryslân en het in 2050 emissieloos zijn, in lijn met de doelen van het Klimaatakkoord van provincie Fryslân. Dit doet de Ambitietafel door nieuwe projecten te starten of bestaande trajecten op te schalen. Ook zetten we het netwerk in voor kennisdeling en opschaling.

Waar de afgelopen jaren de focus lag op verbinden en het ontwikkelen van nieuwe projecten, kiezen we ervoor om in 2026 de focus te blijven leggen op tenminste twee concrete projecten:

Werkgeversaanpak – de doorontwikkeling van de aanpak om de leden te ondersteunen in het verminderen van een van hun grootste CO_2-activiteit: mobiliteit. Erg belangrijk in lijn met de CSRD-wetgeving vanuit Europa.

Elektrisch vrachtvervoer – met de koplopers in Fryslân ontwikkelen we een aanpak om elektrisch vrachtvervoer op te schalen, door knelpunten in kaart te brengen en (gezamenlijke) oplossingen uit te werken en te implementeren.

Nick Boersma
nick.boersma@circulairfriesland.frl

Programma Circulaire Bedrijfsvoering

Circulair Friesland is in 2023 gestart met een nieuw ontwikkeltraject speciaal voor leden: het Programma Circulaire Bedrijfsvoering (PCB). Leden geven regelmatig aan dat er, naast de verduurzaming van het primaire proces, ook in de bedrijfsvoering veel ruimte is voor circulaire stappen. Denk hierbij aan onderwerpen als single use plastics (koffiebekers of catering), strategisch leveranciersmanagement en het verminderen en scheiden van afval.

Gedurende het traject gaan de leden met elkaar aan de slag met verschillende praktijkcases die passen in een circulaire bedrijfsvoering, op basis van een analyse van de huidige situatie. Denk hierbij aan onderwerpen zoals energie, mobiliteit, kantoorinrichting, koffiebekers of de catering. Er worden concrete voorbeelden behandeld. Ook communicatie speelt hierin een grote rol: hoe krijg je je medewerkers mee in deze veranderingen? Doel is dat leden tot een uitvoeringsplan voor een duurzame bedrijfsvoering van hun organisatie komen en dit plan in de komende jaren stap voor stap realiseren.

Met het oog hierop zoeken leden onderling de samenwerking om juist de facilitaire collega's van de verschillende organisaties binnen onze vereniging met elkaar te verbinden, onder andere voor het uitwisselen van best practices. Om deze reden startte Circulair Friesland samen met Royal Haskoning in het voorjaar van 2023 het nieuwe programma Circulaire Bedrijfsvoering met een eerste groep leden. In 2024 rondde de tweede groep het programma af en in 2025 een derde groep.

In 2025 ging Stavast Creatie aan de slag met een groene manier van bezorgen. HVO100, het reduceren van het aantal bezorgdagen en het gebruik maken van een bakfiets zijn mooie uitkomsten.

Daarnaast werkte Empatec aan het reduceren van de hoeveelheid niet-recyclebaar afval, door middel van bijvoorbeeld Swillcontainers in de kantine, gescheiden afvalbakken op kantoor, minder papier in de toiletten en het inzamelen van koffieprut.

KWS focuste zich op de materiaalstromen. Doelstelling is om in 2040 100% circulair te zijn. Hiervoor hebben ze de hulp van materialenmarktplaats DuSpot ingeschakeld, waarmee restanten grondstoffen kunnen worden verhandeld.

Bekijk de website

Marije de boer
marije.deboer@circulairfriesland.frl

Noordelijk Asfaltakkoord

Convenant Duurzaam Asfalt Noord-Nederland

Circulair Friesland heeft in 2023 in de persoon van Harm Beerda, ambassadeur van de vereniging, in samenwerking met provincie Fryslân het initiatief genomen om de grote noordelijke opdrachtgevers en marktpartijen uit de asfaltketen bij elkaar te brengen. Het doel? Gezamenlijk ambitieuze en realistische stappen te zetten richting het verduurzamen van de asfaltketen.

Eerste concrete resultaat is dat betrokken partijen erin zijn geslaagd om in juli 2024 het Convenant Duurzaam Asfalt Noord-Nederland met elkaar te ondertekenen en het uitvoeringsplan te presenteren. In de periode 2025-2030 volgt de noordelijke uitrol.

Milieuwinst

Het produceren van asfalt levert in Nederland een jaarlijkse uitstoot van bijna 600 kiloton CO_2 op. Samen met het totale beheer en onderhoud van de landelijke infrastructuur leidt dit tot een uitstoot van 3 megaton CO_2. Verduurzaming in deze sector levert dus een enorme milieuwinst op en dat is nodig om de landelijke klimaatdoelstellingen in 2030 en 2050 te bereiken in het kader van het Parijs-akkoord.

Dat is ook wat de noordelijke provincies, de grote gemeenten en de marktpartijen hebben geconstateerd. Binnen provincies en gemeenten vormen asfaltverhardingen een substantieel deel van de CO_2-uitstoot en de Materiaal Footprint. Hier liggen dus enorm veel kansen.

Regionale aanpak

Circulair Friesland gelooft in een regionale aanpak om grote uitdagingen hanteerbaar te maken en gebruik te maken van bestaande netwerken. Dat geldt ook voor het verduurzamen van de asfaltketen. Ondertekenaars van het convenant zijn leden van de vereniging, resp. provincie Fryslân, gemeente Leeuwarden, Roelofs Groep, provincie Groningen, provincie Drenthe, gemeente Assen, gemeente Groningen, Bouwend Nederland, Koninklijke NL Ingenieurs, Asfalt Kennis Centrum, Koudasfalt Staphorst, Meninginstallatie Overijssel, Asfaltproductie Kootstertille, Asfaltproductie Westerbroek, Schagen en Circulair Friesland.

Vervolg 2026

In 2026 wordt ingezet op enerzijds het verbreden van het uitvoeringsprogramma naar alle noordelijke gemeenten en waterschappen in kader van opschaling en anderzijds naar concrete uitvoering van projecten met focus op optimaal hergebruik, verduurzaming van de asfaltproductie (asfaltcentrales), productietemperatuur, hoeveelheid- en type asfaltmengsels en toepassing van biobased materialen.

Harm Beerda
harm.beerda@gmail.com

Dit doen onze leden

Bouwurk, Arcadia
(met partners en meewerkers)

Bouwurk, een monument voor de Fryske mienskip, stond afgelopen jaar naast de Oldehove. Dit bijzondere bouwwerk van Arcadia was geen gewone constructie, maar een circulaire kathedraal van de toekomst, volledig opgebouwd uit 100% Friese, biobased en hergebruikte materialen. Denk aan slib uit de Waddenzee, lisdodde uit de Veenweiden, hergebruikte luchtballonstof en een warme wollen lambrisering die is gebreid door de mienskip zelf.

Bouwurk is demontabel gebouwd door Friso Bouwgroep, Bouwgroep Dijkstra Draisma, Lont Bouwbedrijf en was een plek van ontmoeting, gemaakt van reststromen. Van samen eten en kunstmarkten tot muziek, theater, workshops en een filmprogramma. Honderd dagen lang was er in Bouwurk van alles te doen bij Arcadia. Inmiddels is het gebouw gedemonteerd en in beheer van de gemeente Leeuwarden.

Leva® concept
Hiemstra, ECOhûs, Oldenboom, Vriezon, A House of Happiness en Snoek Puur groen

Méér dan een meegroeiwoning of een modulair huis, dat is leva®. Siebe Baints van ECOHûs Fryslân en Feitze Talsma van Hiemstra Bouw bundelen in dit concept hun krachten. Vanuit de toenemende vraag naar comfortabele starterswoningen ontstond leva®: een snel te bouwen, duurzame woning met een gezond leefklimaat. De woning is namelijk 100% ecologisch gebouwd. Zie het als een energiezuinig huis dat je kunt uitbreiden en verplaatsen.

Elke leva® woning is opgebouwd uit modulaire eenheden en wordt geprefabriceerd in een gecontroleerde fabrieksomgeving. Hierdoor verminderen ze niet alleen de bouwtijd drastisch, maar kan men binnen enkele weken een zelf samengesteld leva® huis al inrichten. Door op deze manier te bouwen, zorgen ze voor minder afval en een lagere impact op de bouwlocatie. Alle materialen zijn hoofdzakelijk hernieuwbaar of gerecycled.

Nieuwbouw Buitendienst Bolsward

Gemeente Súdwest-Fryslân,
Bouwgroep Dijkstra Draisma

De buitendienst van gemeente Súdwest-Fryslân staat dag en nacht klaar voor de mienskip. Of het nu gaat om het ophalen van afval, straatvegen, gladheidsbestrijding of het onderhoud van groen, wegen en sportaccommodaties: ze zorgen voor een schone, veilige en leefbare omgeving. Vanuit de opdrachtgeversaanpak is de gemeente aan de slag gegaan met de bouw van een nieuwe buitendienst.

In 2025 is het nieuwe ontwerp gepresenteerd én de eerste paal geslagen door de medewerkers van de buitendienst. De nieuwe buitendienst wordt flexibel demontabel gebouwd en met duurzame materialen. Dit project is in samenwerking met Bouwgroep Dijkstra Draisma. Zij hebben ervaring met deze manier van bouwen, door onder andere de bouw van It Swettehûs in Leeuwarden van provincie Fryslân.

Bij het afbreken van de bestaande gebouwen bewaren ze de materialen om her te gebruiken. Als nieuwe materialen nodig zijn, doen ze dat zo veel mogelijk met biobased materialen uit eigen regio.

Betonketen Heechterp

Elkien, gemeente Leeuwarden, Bouwgroep Dijkstra Draisma, KWS Infra

Ondernemers, woningcorporatie Elkien en gemeente Leeuwarden ontwikkelden de eerste circulaire betonketen in de gemeente Leeuwarden. Beton uit de sloop van 72 portiekflats in de wijk Heechterp wordt hergebruikt voor de nieuwbouw in de wijk.

Het proces van sloop - omzetten tot puin, tot grondstof voor nieuw beton, en tenslotte tot het hergebruik in het nieuwe Heechterp gaat in vier stappen. Het beton wordt gesloopt door Van der Wal Sloopwerken en wordt daarna door KWS Infra gebroken tot puin. Van dit betongranulaat maakt de Leeuwarder Betoncentrale weer nieuw beton. Dit beton gebruikt Bouwgroep Dijkstra Draisma weer bij de nieuwbouw in de wijk. Door deze samenwerking kan de kringloop van beton binnen de gemeente Leeuwarden gesloten worden uitgevoerd.

Zonnepanelen recycling

Caparis, Vriezon

Heb jij je wel eens afgevraagd: “Wat gebeurt er eigenlijk met zonnepanelen die versleten zijn?” Dankzij de samenwerking tussen Vriezon en Caparis worden panelen hergebruikt en gerecycled. Vriezon, installateur van zonnepanelen uit Leeuwarden, kijkt verder dan installatie alleen. Wanneer panelen aan vervanging toe zijn, zorgt Vriezon ervoor dat ze niet op de afvalhoop belanden. Zijn ze nog bruikbaar? Dan krijgen ze een tweede leven. Zijn ze echt afgeschreven? Dan gaan ze naar recycling.

Daar komt Caparis in beeld. Als eerste gecertificeerde zonnepanelen-recycler van Nederland demonteren zij panelen tot op materiaalniveau. Aluminium, glas, metalen en zelfs het zogeheten fece worden gescheiden. Dit allemaal dankzij ‘de knabbelaar’, een unieke energiezuinige machine. Er is wereldwijd maar één zo’n machine en die staat in Leeuwarden. Wat dit nóg mooier maakt? Caparis biedt werk aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Vlasgordijnen Iedema
House of Design

House of Design, Iedema Projectstoffeerders en Enschede Textielstad ontwikkelden samen een plasticvrij alternatief voor synthetische gordijnen: linnen gordijnen gemaakt van lokaal geteeld vlas in Noord-Nederland, gemengd met lokale wol voor structuur en natuurlijke brandwerendheid. Zo helpen ze microplasticvervuiling terug te dringen, wereldwijd is 35% daarvan afkomstig van textiel.

Het vlas is via het project Wad van Waarde opnieuw geïntroduceerd en vormt de basis voor een volledig lokale keten: van zaad tot gordijn tot aarde, allemaal binnen een afstand van slechts één dag rijden. De Linnen Wadden Collection legt de essentie van deze unieke regio vast, geinspireerd door zand, zee, de lucht en vogels. Deze gordijnen brengen de schoonheid van de natuur én de kracht van een biobased toekomst naar binnen.

Kunststof kozijnen met een biocomposiet verstevigingskern
Europrovyl

Europrovyl heeft samen met Kömmerling NL | K-VISION Kozijnen, INNODEEN en Qconcepts Design & Engineering een wereldprimeur gerealiseerd: een fossielvrij PVC-kozijn met een biocomposiet verstevigingskern. Deze innovatie betekent een grote stap richting circulair en CO_2-arm bouwen, met een CO_2-reductie tot wel 90% in de productiefase en een MKI-verlaging van meer dan 20% zónder concessies aan kwaliteit of levensduur. Deze ontwikkeling vormt een tastbare stap richting een circulaire bouwstandaard.

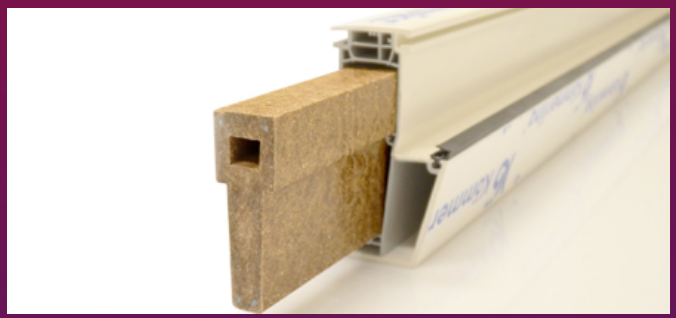

Vismigratierivier

Provincie Fryslân, it Fryske Gea, Rijkswaterstaat (Noord) en de Waddenvereniging

Het circulaire Icoonproject Vismigratierivier wordt een permanente opening in de Afsluitdijk waar trekvissen 24/7 vrijuit doorheen kunnen zwemmen om vanuit de Waddenzee het IJsselmeer te bereiken en andersom. Door de aanleg van de Afsluitdijk in 1932 was dat niet meer mogelijk. De Vismigratierivier wordt alleen al vanwege de nieuwe ecologische verbinding tussen Waddenzee en IJsselmeer een circulair icoonproject van internationale allure. Deltatechnologie 2.0! Er wordt maximaal ingezet op het hergebruik van lokale grondstoffen die vrijkomen zoals zand, klei en basaltblokken. De westflank is gerealiseerd met 'lokaal materiaal', afkomstig uit het verdiepen van de vaargeulen in het IJsselmeer. Daarnaast is materiaal afkomstig uit de realisatie van de verdiepte ligging van de N31 Harlingen toegepast in het werk. In 2025 zijn de contouren van de Vismigratierivier gerealiseerd. Er volgt nog één grote stap in de bouw van de Vismigratierivier: de aanleg van de slingerende rivier. Hier start aannemer Boskalis Nederland in 2026 mee. Naar verwachting zwemmen de eerste vissen begin 2027 door de Vismigratierivier.

Circulaire grondstoffenhub

Gemeente Smallingerland

In Drachten is de gemeente Smallingerland vanuit de Opdrachtgeversaanpak van het programma Fryslân bouwt Circulair gestart met de ontwikkeling van een circulaire grondstoffenhub: een centrale plek voor de opslag en hergebruik van bouwmaterialen uit gemeentelijke projecten. Denk aan straatstenen, stoeptegels, straatmeubilair of verlichting die vrijkomen bij vernieuwingen in de openbare ruimte. Deze worden op het terrein gesorteerd en klaargezet voor nieuwe toepassingen.

Door materialen niet af te voeren als afval, maar opnieuw in te zetten als grondstof, worden grondstoffen bespaard, kosten verlaagd en CO_2-uitstoot verminderd. De hub is eerst bedoeld voor intern gebruik, maar kan in de toekomst ook worden ingezet voor samenwerking met andere gemeenten en aannemers. De volgende stap is het uitwerken van het bedrijfs- en inrichtingsplan.

RECharge snellaadplein

Omrin

Bij Omrin in Harlingen werd dit jaar RECharge officieel geopend: het eerste snellaadplein in Nederland dat duurzaam opgewekte stroom rechtstreeks van de bron haalt.

De Reststoffen Energie Centrale (REC) zet huishoudelijk restafval dat na scheiding overblijft om in duurzame stroom. Zo draagt jouw afval bij aan een circulaire economie. Een groot deel wordt als groene stroom geleverd aan huishoudens en bedrijven in de regio en vanaf nu is het dus ook beschikbaar voor schone mobiliteit.
Wethouder Duurzaamheid, Energie, Vervoer & Verkeer Hendrik Sijtsma van de gemeente Harlingen koppelde samen met chauffeur Arjan IJsinga Omrin's eerste E-Truck aan de snellader.

Het nieuwe plein telt 8 DC-snelladers (tot 360 kW), 10 reguliere AC-laders (tot 22 kW) en biedt ruime opstelplekken voor elektrische trucks, auto's en ander materieel. RECharge is 24/7 geopend en toegankelijk voor particulieren én bedrijven.

Circulaire tenten

InduCon

Een tent ontwikkelen die zo circulair mogelijk is en die mogelijk ook off-grid te gebruiken is. InduCon experimenteert met doeken waarvan het weefsel van gerecycled PET in plaats van polyester en ze onderzoeken de toepassing van hennep als alternatief voor het huidige katoenen/ polyester binnendoek. Er wordt samengewerkt met onder meer ECOhûs aan een deels houtskeletbouw tent met betere isolatie. Indu-Con kijkt naar waterbesparing met Hydraloop en onderzoekt mogelijkheden voor het verwerken van zwart water. Hiermee willen ze het duurzame verschil maken.

Benieuwd naar meer impactverhalen van onze leden?

Lees ze hier

Circulair leren

11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES
6 CLEAN WATER AND SANITATION

SPARK the Movement

SPARK the Movement richt zich op het regionaal leren voor een circulaire economie en een duurzame samenleving. Dit onderwijsprogramma wordt gedragen door het Friese hbo (NHL Stenden Hogeschool en Hogeschool Van Hall Larenstein), mbo (Firda en Aeres) en RUG/Campus Fryslân en wordt gefaciliteerd door Circulair Friesland.

Ook provincie Fryslân en gemeente Leeuwarden dragen hun steentje bij. Het diverse netwerk van scholen, bedrijven en overheden is essentieel om jongeren te helpen om de kennis en de vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om duurzaam te leren, te denken en te doen.

Afgelopen jaren is er hard gewerkt aan het opbouwen van energie en inspiratie. Nu is het tijd om deze energie en inspiratie te borgen tot een normale manier van werken in onze regio. Victoria Snouck Hurgronje, Sanne Bijma en Jacob Duinstra gaan zich hiervoor inzetten. Zij brengen expertise, banden met de scholen én nauwe en constructieve samenwerking met docenten, directeuren en de verschillende Colleges van Bestuur.

Elk jaar in oktober organiseren we met alle onderwijsinstellingen de Week van de Regio. In 2024 deden 70 studenten van hbo, mbo en wo mee. In 2025 waren dat er maar liefst 250 van 15 verschillende opleidingen en bijna 40 betrokken docenten. Alle kennisinstellingen deden mee en onder andere Frisius MC had daarin een belangrijke rol. In 2026 is het doel om weer een veelvoud van jongeren te betrekken.

Ook bij de Nationale Hackathon Circulaire Economie in februari, brengen we studenten met verschillende talenten en achtergronden bij elkaar. In deze week gaan de studenten aan de slag met een case uit de praktijk. Als een snelkookpan, bedenken zij in korte tijd een circulaire oplossing voor een echte opdrachtgever.

SPARK staat daarnaast dit jaar op verschillende internationale podia: van Keulen tot Okayama, Japan. We zetten Fryslân niet alleen zo in de spotlights, maar versterken ook daarmee onze eigen inzichten en kennis.

In 2026 zetten we opnieuw volop in op het versterken van coach- en ontwikkelvaardigheden van docenten, onder andere door een uitgebreide leergang en door workshops over de Inner Development Goals.

Nijsgjirrich? Neem een kijkje op www.sparkthemovement.nl

Heleentje Swart
heleentje.swart@sparkthemovement.nl

Max Eisenbart
max.eisenbart@sparkthemovement.nl

Victoria Snouck Hurgronje
victoria.snouckhurgronje@sparkthemovement.nl

Ype Bakker
ype.bakker@sparkthemovement.nl

Pyt de Vries
pyt.devries@sparkthemovement.nl

Jacob Duinstra
jacob.duinstra@sparkthemovement.nl

Sanne Bijma
sanne.bijma@sparkthemovement.nl

SPARK als RCE op de kaart

Ook nationaal en internationaal wordt de verbindende aanpak van SPARK gezien en gewaardeerd. Twee jaar geleden is er in Maastricht een groep onderwijsmakers geïnspireerd door onze aanpak en intussen zijn zij hard aan het bouwen aan een SPARK Limburg. Ook staan we in 2026 klaar om samen met onze partner Coöperatie Leren voor Morgen, andere enthousiaste regio's te ondersteunen. Onze nieuwe website is alvast zo ingericht dat we sterke initiatieven uit deze regio's direct een podium kunnen bieden. Daarnaast blijven we betrokken lid van de Coöperatie Leren voor Morgen en zijn we al geruime tijd een vast onderdeel van het Sustainability Skills programma van de coöperatie.

Maar ook internationaal groeit de aandacht voor het werk dat we in Fryslân verzetten. Zo is de regio intussen bijna vijf jaar erkend als Regional Centre of Expertise (RCE) op het gebied van leren voor duurzame ontwikkeling. De bijna 200 andere RCE's wereldwijd vormen voor ons een belangrijk netwerk, maar vice versa wordt ons werk door hen ook erkend. Zo waren wij tijdens de mondiale RCE Conferentie in oktober 2025 in Okayama vertegenwoordigd in maar liefst vier verschillende sessies en zijn we binnen het Europese deel een van de drijvende krachten van de doorontwikkeling van het netwerk.

In 2026 werken we actief verder aan de doorontwikkeling van ons RCE Fryslân, om de projecten en kennis vanuit de regio een internationaal podium te kunnen bieden. Maar ook om dit wereldwijde netwerk met onze partners in de regio te delen.

Max Eisenbart
max.eisenbart@sparkthemovement.nl

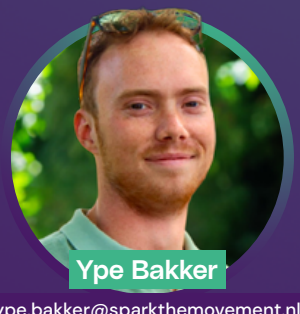

Ype Bakker
ype.bakker@sparkthemovement.nl

SPARK nieuwe fase

Met trots communiceert SPARK the Movement sinds 1 september met een nieuwe huisstijl en website. SPARK is in een volgende fase aangekomen: de opgebouwde expertise en de zich steeds verder ontwikkelde borging van het gezamenlijke leren voor duurzame ontwikkeling in Fryslân werpt zijn vruchten af. En daar hoort een opgefrist jasje bij!

Elke dag laten studenten en onderwijsmakers zien hoe een kleine spark kan uitgroeien tot een vlam van verandering voor een groene, schone en veilige wereld. Naast ons nieuwe logo en huisstijl, hebben wij ook een nieuwe website. Met onze vernieuwde website kunnen wij deze gezamenlijke energie, in de vorm van sparks, een welverdiend podium geven.

De nieuwe website bevat een groeiende verzameling aan kennis, evenementen en tools. Het is daarmee ook een uitnodiging aan andere regio's om hun eigen SPARK-netwerk te gaan opbouwen. Want SPARK is meer dan een project. Het is een aanpak. Een mindset. Een netwerk dat werkt. Het gaat daarbij niet om uitbreiding van "ons" netwerk, maar om herhaalbaarheid. SPARK is geen blauwdruk, maar een vliegwiel.

Sanne Bijma
sanne.bijma@sparkthemovement.nl

Campaigning en lobby

MADE
CIRCULAIR IN
FRYS-
LÂN
CIRCULAIRE CASES MET IMPACT
VERDER ZIJN. VERDER GAAN.
MADECIRCULAIRINFRYSLAN.FRL
Circulair Friesland
Provinsje Fryslân

Zichtbaarheid en prestaties

Bereik website, socials en nieuwsbrief

Aantal website bezoekers

29.525 (2024: 16.788)

Huidige volgers Instagram

1.592 (2024: 1.421)

Huidige volgers LinkedIn

7.759 (2024: 6.408)

Aantal nieuwsbrieflezers

1.935 (2024: 1.905)

Langmanprijs

Op 8 januari 2025 kregen we de Langmanprijs uitgereikt door juryvoorzitter Jouke de Vries, voorzitter van college van bestuur van de Rijksuniversiteit Groningen, tijdens de Nieuwjaarsreceptie Noord-Nederland in Martiniplaza in Groningen. Circulair Groningen Drenthe kreeg van de jury hierbij een eervolle vermelding. We zijn enorm trots op de LangmanPrijs en delen deze graag met Circulair Groningen Drenthe die zich in korte tijd succesvol heeft ontwikkeld.

Duurzame 100 Trouw - 2025

Op 9 oktober werd de Trouw Duurzame 100 uitgereikt; de jaarlijkse ranglijst waarin Trouw de meest inspirerende mensen en initiatieven in Nederland op het gebied van duurzaamheid in het zonnetje zet. Fryslân is dit jaar weer goed vertegenwoordigd, met meerdere Friese organisaties en projecten die hoog eindigden in verschillende categorieën.

Circulair Friesland
2e in de categorie Hergebruik & Afval.

Wad van Waarde
8e in de categorie Hergebruik & Afval.

Sociale Voedseltuin
2e in de categorie Landbouw & Voeding.

Agricycling
10e in de categorie Landbouw & Voeding.

Studio Claudy Jongstra
3e in de categorie Kunst & Design.

BOXO I Herbruikbare verzendverpakkingen
6e in de categorie Start-ups & Sociaal Ondernemen.

Dorpsmolen Reduzum
10e in de categorie Energie & Klimaat.

Nationale Conferentie Circulaire Economie 2025

Op 20 maart werden tijdens de Nationale Conferentie Circulaire Economie, georganiseerd door Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, de Circular Awards 2025 uitgereikt in de categorieën Chain, Public en Business. Daarnaast werd de Circular Hero van 2025 uitgeroepen. Er kwamen maar liefst drie Friese winnaars uit de bus:

De Fryske Vezelhennepdeal
won de award in de categorie Chain.

BOXO I Herbruikbare verzendverpakkingen
won de award in de categorie Business.

John Vernooij
is uitgeroepen tot Circular Hero vanwege zijn sleutelrol in de circulaire transitie in Nederland als voorzitter van Circulair Friesland en algemeen directeur van Omrin.

Thamara Gerrits
thamara.gerrits@circulairfriesland.frl

Jelmer Hobma
jelmer.hobma@circulairfriesland.frl

Impactverhalen

Een waaier je kent ze wel van de bouwmarkt, om een kleur voor je muur te kiezen. Maar dan net even anders: geen kleuren, maar verhalen. Circulaire verhalen van onze leden. Van organisaties die al veel stappen hebben gezet in hun circulaire reis, tot leden die nog aan het begin staan. Samen vormen ze vereniging Circulair Friesland.

In ons jubileumjaar vierden we hoogtepunten, blikten we terug én keken we vooruit. Want op ons label Made Circulair in Fryslân staat niet voor niets verder zijn, verder gaan. Dat is precies waar de impactwaaier voor staat: de beweging gaat altijd door, met nieuwe verhalen, voorbeelden en verbindingen.

Met de impactwaaier zetten we onze leden in de spotlights. Elk label vertelt een circulair verhaal, met een foto óf met een materialenpagina. Want sommige materialen zijn niet in tekst uit te drukken. De uitgebreide verhalen zijn te vinden op onze website. Op 10 oktober 2025 presenteerden we de eerste waaier. Met ook een XXL variant, zo groot dat we deze kunnen tentoonstellen. Deze expositie reist telkens naar een andere locatie.

Deze verhalen met impact worden de komende tijd steeds verder uitgebreid. Want we zijn er nog niet. Ook in 2026 vullen we de waaier aan met nieuwe verhalen en perspectieven.
We gaan verder!

Emma Bosma
emma.bosma@circulairfriesland.frl

MADE
CIRCULAIR IN
FRYS-
LÂN
VERDER ZIJN. VERDER GAAN.
Sander Akkerman
en Marcel van der Meer
PLANN INGENIEURS

Publiciteit in 2025

Hoe je van oude meuk weer iets moois maakt
Leeuwarden bouwt circulair - en deelt dat met wie maar horen wil
Kan Friese aanpak biobased bouwen landelijk uitgerold?
Trouw
Die koploperpositie is de verdienste van Vereniging Circulair Friesland (nummer 19 in Trouws Duurzame 100), concludeert Economy. Daarin werken zo'n 180 bedrijven, kennisinstellingen overheden samen om de verduurzaming te versnellen.
CIRCULAR ECONOMY FORUM 2025
NOS
Regio's uit Australië, Italië, Spanje en Californië willen Fries succes kopiëren
'Koningin van circulariteit' bewondert Friesland
'Hoe jullie samenwerken in de regio vind ik indrukwekkend'
Friesland is koploper in circulaire economie: zo kreeg de provincie dat voor elkaar
Omrop Fryslân
Thuis Nieuws Sport Cultuur Kijk Radio Podcasts Puzzels
Luisteren
Regio's uit Australië, Italië, Spanje en Californië willen Fries succes kopiëren
'Vezelhennepdeal mooi voorbeeld van hoe je anders aan de slag moet gaan'
Goedemorgen Nederland
LEEUWARDER COURANT
Friesland mag zich officieel de allerbeste van de wereld noemen in de circulaire economie
Deel dit artikel
AD NIEUWS
Friesland wereldwijd koploper in circulaire economie
Friesland heeft zijn status als wereldwijde koploper in de circulaire

Ledenlijst

Accolade
Achterbosch architecten / Wind Groep
Aeres
Agricola Bouw BV
Agriton
AKTOOR
Alynia Architecten
Antea Group
Arriva Personenvervoer Nederland
As Bêste Inventarisatie & Advies B.V.
BBENG
BCN Groep BV
Bioclear Earth
Biosintrum
Bouwbedrijf Postma BV
Bouwgroep Dijkstra Draisma
BOXO
Buro Grooter
bv SPORT
Camping de Stjelp
Camping Vrijhaven
Caparis
Centre of Expertise Water technology
Circletrade b.v.
Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.
Coöperatieve Rabobank U.A. (Rabobank Friesland)
COtweeNEUTRAAL
csg Comenius Mariënburg
CupConcept Nederland BV
Cycle-Up the Shop
DBI Nederland B.V.
De Boer & De Groot civiele werken b.v.
De Friesland Zorgverzekeraar
De Haan Advocaten en Notarissen
De Jong's IJs
De Laape
De Slotplaats
Dokwurk
Donker Groep
Dynhus
ECOhûs Fryslân
Ecoras
Ekowax Cleaning Products
Ekwadraat
Elkien
Empatec
Enber
Europrovyl BV
Feenstra Dakbedekking
Fiberplast Biobased B.V.
Firda
Fokkens Grondgoed BV
Friese Milieu Federatie
Friesland Lease
Frisius MC
Friso Bouwgroep B.V.
Fritom
GEAR coöperatie UA
Gemeente Achtkarspelen
Gemeente Ameland
Gemeente Dantumadiel
Gemeente De Fryske Marren
Gemeente Harlingen
Gemeente Heerenveen
Gemeente Leeuwarden
Gemeente Noardeast-Fryslân
Gemeente Ooststellingwerf
Gemeente Opsterland
Gemeente Schiermonnikoog
Gemeente Smallingerland
Gemeente Súdwest-Fryslân
Gemeente Terschelling
Gemeente Tytjerksteradiel
Gemeente Vlieland
Gemeente Waadhoeke
Gemeente Weststellingwerf
Grafische Groep Van der Eems
Green Digital BV
GreenInclusive
H&M Houtbewerkingsmachines
H&W Totaaldak b.v.
Happy Cups
HBO Bouw en Energie
HDM Pipelines BV
Heijmans Woningbouw & Vastgoed
Hekstra Bedrijven BV
Hey!Charging
Hiemstra Bouw BV
Hogeschool Van Hall Larenstein
Hûs en Hiem
Hydraloop Systems BV
HyFly
IdFrm b.v.
Iedema Impact B.V.
IKO B.V.
Inbo
Indu-con BV
Infoframe
Interfaca
It Fryske Gea

Jawotherm Nederland BV
Jorritsma Bouw B.V.
Kompas Reclamewerk
Koninklijke Damstra Installatietechniek B.V.
Koninklijke Oosterhof Holman
Kwadrant
KWS
Lampe Group
Lankhorst Engineered Products
Latexfalt BV
Local Matters
Lont B.V.
LWD Basket
Machinefabriek SG Ruiter & Zn BV
Mediahuis Noord
Miedema Groep
Mulder Agro
Nationaal Testcentrum Circulaire Plastics
Nedcam
NEWR
NHL Stenden Hogeschool
Nij Smellinghe
NNRD
Noorderbreedte B.V.
Noordwijzer b.v.
Oarshûs B.V.
OG Clean Fuels
Oldenboom Groep B.V.
Omrin
Ondernemerskring Heerenveen
Onlanders
Opnieuw B.V.
P. de Vries Installatietechnieken
PLANN Ingenieurs B.V.
Prodak Archief- en Datavernietiging
Provincie Fryslân
Pyrasied XA BV
Recell Group
Rederij Doeksen b.v.
Reitsma Bouw / VolkerWessel Noord
Rijkswaterstaat Noord-Nederland
Rinagro B.V.
Roelofs Groep
Roem
Royal Haskoning DHV
Royal Vriesco A House of Happiness
RUG / Campus Fryslân
Salento Sources B.V.
Samenwerkingsverband de Waddeneilanden
SC Cambuur
SJB Media
Smart Camels
Snoek Puur Groen
Sonac Burgum BV
SOPREMA BV
Spaansen BV
Staatsbosbeheer
Stadshout Leeuwarden
Stadsschouwburg De Harmonie
Stavast Creatie
Stichting FB Oranjewoud
Stichting House of Design
Stichting Innovatiepact Fryslân
Stichting Merk Fryslân
Stichting Samen Circulair Heerenveen
Stichting Thús Wonen
Stichting v/h de Bouwvereniging
Stichting Wetsus
Studio ArnoldHoman
Studio OAK
Takkenkamp Vastgoed Verduurzamers
Team Horsthuis
Universiteit Twente - Master of Environmental & Energy Management
UPPACT
Van der Wiel
Van Kuiken Group
Van Vuuren Grou BV
Van Wijnen
Veiligheidsregio Fryslân
VNO-NCW MKB Noord
Vriezon
Waddenvereniging
Wagenborg Passagiersdiensten
WaterAlliance
Watercampus
We-Collect
Weissenbach
Wetsus
Wetterskip Fryslân
Wind Architecten Adviseurs
Wits Noord
Witteveen Mobiliteitsgroep
Wonen Noordwest Friesland
Ynova Innovation Company BV | Economy for the Common Good
Zaanderwijk
Zantman Architecten
ZONklaar

Colofon

Vereniging circulair Friesland
Turfmarkt 11
8911 KS Leeuwarden
info@circulairfriesland.frl
www.circulairfriesland.frl

Fotografie
Apenkoppen Media
Marloes Moll
Aron Weidenaar
Imazzo
Sarah Larissa Heuser
Cris Toala Olivares
Tina van Slot
Marleen Annema

Illustraties
NEWR Strategie & Creatie
ZUS Vakwerk Architecten

Vormgeving
SLEAN

Circulair Friesland

Circulair Friesland 2026

Verder zijn, verder gaan

Drachten | Smallingerland

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
3 maart 2026	2026-006960		Geert Visser 0512 - 581 234

Onderwerp
Vaststelling Warmteprogramma Smallingerland

Geachte heer, mevrouw,

In deze brief informeren wij u over het Warmteprogramma dat wij op 3 maart hebben vastgesteld (bijlage 1). Dit is de opvolger van de Transitievisie Warmte uit 2021.

Op 3 juni 2025 heeft u de Startnotitie Warmteprogramma Smallingerland besproken. Uw raad besloot om geen wensen en bedenkingen in te dienen. Het Warmteprogramma is opgesteld conform het proces en de leidende principes en criteria uit deze Startnotitie.

Doel Warmteprogramma Smallingerland
Het belangrijkste doel is om met dit warmteprogramma inwoners, bedrijven, instellingen en andere relevante partijen meer duidelijkheid te geven over de warmtetransitie in de gebouwde omgeving in Smallingerland. Meer duidelijkheid over:
- het alternatief voor aardgas dat het meest kansrijk lijkt in de verschillende buurten van Smallingerland;
- een beoogde fasering wanneer buurten van het aardgas af gaan;
- de ondersteuning die inwoners, bedrijven en instellingen van de gemeente mogen verwachten.

Door meer duidelijkheid te bieden, ontstaat een handelingsperspectief. Hiermee geeft de gemeente invulling aan de regierol in de warmtetransitie in de gebouwde omgeving.

Participatie
In het eerste halfjaar van 2025 spraken we met belangrijke samenwerkingspartners waaronder de woningcorporaties, Huurdersbelang Fryslân, Liander en Energie Transitie Coöperatie De Wilgen, Smalle Ee en Buitenstvallaat (ETC). Ook konden inwoners en ondernemers een vragenlijst invullen. In september organiseerden we vijf bijeenkomsten voor inwoners en ondernemers. Het participatieverslag is opgenomen in het Warmteprogramma.

Verder hebben we de voorlopige keuzes uit het Ontwerp-Warmteprogramma in 1-op-1 gesprekken getoetst bij Liander, Accolade, WoonFriesland, Huurdersbelang Fryslân, ETC, Ondernemersvereniging Drachten (OVD) en Ha&Ie.

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Zienswijzen
Van 12 november tot en met 24 december lag het Ontwerp-Warmteprogramma ter inzage. Van drie organisaties ontvingen we een zienswijze. Deze zijn samengevat in de zienswijzennotitie en de vragen zijn beantwoord (bijlage 2).

Uitvoering
Het warmteprogramma vormt het vertrekpunt voor verdere uitwerking in gebiedsgerichte uitvoeringsplannen. Daarnaast blijven we werken aan onze gemeentebrede aanpak. Deze bestaat uit de individuele advisering van inwoners via energieadviseurs en energiecoaches, de isolatiesubsidie van het Nationaal Isolatie Programma en het versterken van de ondersteuning aan bedrijven en instellingen.

Capaciteit
Het is wenselijk om de capaciteit uit te breiden om gemeentelijke taken in de warmtetransitie adequaat uit te kunnen voeren. Voor 2026 en 2027 kan de benodigde extra capaciteit ten laste van het CDOKE-budget worden gebracht. Dit budget is een rijksuitkering voor gemeenten voor klimaat- en energiebeleid.

Vanaf 2028 is het CDOKE-budget ontoereikend om het warmteprogramma uit te kunnen voeren. Daarvoor zijn aanvullende gemeentelijke middelen nodig. In welke mate hangt af van de duurzaamheidsambities van de nieuwe coalitie. Deze ambities zijn onderdeel van de onderhandelingstafel na de verkiezingen. Afhankelijk van de uitkomsten kan dan het voornemen zijn om aanvullende middelen voor de uitvoering van het warmteprogramma in de kadernota / begroting op te nemen.

Wij vertrouwen erop u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

l.burgemeester

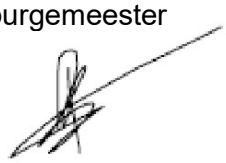

Pieter van der Zwan

Bijlagen
1. Warmteprogramma Smallingerland
2. Zienswijzennotitie Ontwerp-Warmteprogramma Smallingerland

Warmteprogramma Smallingerland

Maart 2026

Drachten | Smallingerland

Inhoudsopgave

1 Inleiding 2
1.1 Aanleiding voor het warmteprogramma 2
1.2 Doel van het warmteprogramma 2
1.3 Totstandkoming van het warmteprogramma 2
1.4 Leeswijzer 4

2 Terugblik op de Transitievisie Warmte 5
2.1 Aanleiding voor het warmteprogramma 5
2.2 Voortgang in de startwijken 5
2.3 Voortgang gemeentebrede aanpak 6
2.4 Voortgang van de warmtetransitie 6

3 Uitgangspunten voor de warmtetransitie 8
3.1 Criteria voor beoordelen alternatieven voor aardgas 8
3.2 Criteria voor beoordelen wijken en buurten 8
3.3 Leidende principes voor participatie 9

4 Alternatieven voor aardgas in Smallingerland 10
4.1 Welke alternatieven voor aardgas zijn onderzocht? 10
4.2 Beschikbaarheid van warmtebronnen in Smallingerland 12
4.3 Alternatieven voor aardgas in Smallingerland 15
4.4 Afwegingskader varianten elektrische warmtepomp 16
4.5 Mini-warmtenetten 17
4.6 Impact netcongestie 18

5 Fasering van buurten 20
5.1 Gefaseerde aanpak naar aardgasvrij 20

6 Gebiedsgerichte aanpak 23
6.1 Uitvoeringsplannen 23
6.2 Overige gebiedsaanpakken 24

7 Gemeentebrede ondersteuning 26
7.1 Invulling van de regierol 26
7.2 Ondersteunen en activeren van inwoners 26
7.3 Ondersteunen en activeren van bedrijven en instellingen 28
7.4 Bevoegd gezag voor wet- en regelgeving 29
7.5 Beleidsmatige vraagstukken 30

8 Organisatie van de uitvoering 32
8.1 Samenwerking 32
8.2 Benodigde randvoorwaarden 33
8.3 Monitoring en evaluatie 33
8.4 Benodigde capaciteit 34

Bijlage A: Participatieverslag warmteprogramma **36**
Bijlage B: Kaart voorkeursalternatieven in Smallingerland **40**
Bijlage C: Kaart fasering buurten **41**
Bijlage D: Beoogde gebiedsaanpakken komende 10 jaar **42**

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het warmteprogramma

Om verdere opwarming van de aarde tegen te gaan is het noodzakelijk om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. In Nederland zijn in het Klimaatakkoord afspraken gemaakt over hoe de uitstoot van broeikasgassen wordt gereduceerd. Volgens het Klimaatakkoord dienen alle woningen en gebouwen in 2050 aardgasvrij te zijn, met als tussendoel dat in 2030 ten minste 1,5 miljoen woningen en gebouwen geen gebruik meer maken van aardgas. Dit komt neer op circa 20% van het totaal aantal woningen en gebouwen in Nederland. Deze overgang van verwarmen met aardgas naar verwarmen met duurzame warmtebronnen wordt de warmtetransitie genoemd. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat gemeenten de regierol hebben in de warmtetransitie in de gebouwde omgeving.

Om invulling te geven aan deze regierol, heeft de gemeente Smallingerland eind 2021 de Transitievisie Warmte vastgesteld. In de Transitievisie Warmte is als ambitie geformuleerd dat in 2030 ongeveer 20% van de woningen en gebouwen in Smallingerland aardgasvrij zijn en dat in 2050 alle woningen en gebouwen aardgasvrij zijn. Dit is in lijn met de ambities uit het Klimaatakkoord. Ook is in de Transitievisie Warmte uitgewerkt wat de uitgangspunten zijn om deze ambitie te realiseren.

Sinds het vaststellen van de Transitievisie Warmte hebben zich verschillende ontwikkelingen voorgedaan die grote impact hebben op de warmtetransitie. Zo zijn de energieprijzen in de afgelopen jaren fors gestegen, is er sprake van overbelasting van het stroomnet (netcongestie) en is nieuwe wetgeving ontwikkeld die ook nieuwe taken voor gemeenten met zich meebrengt. De Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie is hier een voorbeeld van. Deze wet is eind 2024 aangenomen en vereist dat gemeenten uiterlijk in 2026 een warmteprogramma vaststellen als opvolger van de Transitievisie Warmte. Om hier invulling aan te geven en in te kunnen spelen op ontwikkelingen in de warmtetransitie, is dit warmteprogramma opgesteld.

1.2 Doel van het warmteprogramma

Het opstellen van een warmteprogramma is weliswaar een wettelijke taak, maar het belangrijkste doel is om met dit warmteprogramma inwoners, bedrijven, instellingen en andere relevante partijen meer duidelijkheid te geven over de warmtetransitie in de gebouwde omgeving in Smallingerland. Meer duidelijkheid over:

- het alternatief voor aardgas dat het meest kansrijk lijkt in de verschillende buurten van Smallingerland;
- een beoogde fasering wanneer buurten van het aardgas af gaan;
- de ondersteuning die inwoners, bedrijven en instellingen van de gemeente mogen verwachten.

Door meer duidelijkheid te bieden, ontstaat een handelingsperspectief. Hiermee geeft de gemeente invulling aan de regierol in de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Het warmteprogramma vormt het vertrekpunt voor verdere uitwerking in gebiedsgerichte uitvoeringsplannen.

1.3 Totstandkoming van het warmteprogramma

Dit warmteprogramma is het resultaat van een uitgebreid proces dat is doorlopen. Dit proces is grofweg op te delen in zes verschillende fases die hieronder beknopt zijn toegelicht.

Fase 1 - Voorbereiden en terugblikken

In deze fase zijn zowel een plan van aanpak voor de ontwikkeling van het warmteprogramma opgesteld als een projectstructuur ingericht ter ondersteuning van het proces. Daarnaast is, zowel intern als met enkele externe partijen, gereflecteerd op de Transitievisie Warmte en de uitvoering daarvan in de daaropvolgende jaren, met als doel waardevolle lessen te trekken voor de verdere ontwikkeling van het warmteprogramma.

Fase 2 - Herijken uitgangspunten en criteria

Het warmteprogramma bevat keuzes over de wenselijkheid en kansrijkheid van alternatieven voor aardgas en de fasering van de overgang naar aardgasvrije wijken en buurten. In deze fase is nader uitgewerkt op basis van welke criteria deze keuzes tot stand zijn gekomen. Deze uitwerking is opgenomen in een startnotitie, die door het college is vastgesteld. Ook is de startnotitie voorgelegd aan de raad.

Fase 3 - Informatieverzameling en analyse

Na vaststelling van de criteria is in deze fase per criterium informatie verzameld en geanalyseerd om de verschillende alternatieven voor aardgas en de wijken en buurten in Smallingerland met elkaar te vergelijken. Hiervoor zijn diverse informatiebronnen geraadpleegd, zoals de startanalyse van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het wijkpaspoort van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met externe stakeholders, waaronder netbeheerder Liander, woningcorporaties Accolade en WoonFriesland, Huurdersbelang Fryslân en ondernemers-verenigingen in Smallingerland. Ook is een vragenlijst uitgezet onder inwoners en bedrijven, die door bijna 350 personen is ingevuld.

Fase 4 – Afwegen

In deze fase zijn, op basis van de resultaten uit de voorgaande fase, voorlopige keuzes bepaald over de kansrijkheid en wenselijkheid van alternatieven voor aardgas in Smallingerland, de beoogde fasering en gebiedsgerichte aanpakken in de komende tien jaar.

Fase 5 - Toetsen en verfijnen

De voorlopige keuzes zijn in deze fase getoetst bij de samenleving. Er zijn vijf bijeenkomsten georganiseerd om met inwoners en bedrijven in gesprek te gaan over de gemaakte afwegingen. Daarnaast zijn de voorlopige keuzes besproken met diverse externe partners voor verdere aanscherping en validatie.

Ook heeft een gespecialiseerd bureau een juridische toets uitgevoerd om te bepalen of een MER-(beoordelings)plicht[1] voor het Warmteprogramma geldt. Dit bureau heeft geconcludeerd dat dit warmteprogramma niet MER-plichtig is, omdat er geen kaderstellende besluiten in het warmteprogramma zijn opgenomen. Dit is onderbouwd in een separate notitie.[2]

Fase 6 – Besluitvorming

In deze laatste fase is op basis van de opbrengsten uit de voorgaande fasen een ontwerp-warmteprogramma opgesteld. Dit ontwerp is door het college vastgesteld en heeft vervolgens zes weken ter inzage gelegen. De ingediende zienswijzen zijn beantwoord in een zienswijzennotitie. De ingediende zienswijzen hebben geleid tot enkele aanpassingen, waarna het definitieve warmteprogramma is opgesteld en door het college vastgesteld.

---

[1] *In een MER-beoordeling toetst het bevoegd gezag of aanzienlijke milieueffecten kunnen optreden. Er zijn twee uitkomsten mogelijk. 1) Aanzienlijke milieueffecten zijn niet uitgesloten, er volgt een MER en er moet een milieueffectrapport (MER) worden gemaakt. 2) Aanzienlijke milieueffecten zijn uitgesloten: er is geen MER nodig en er hoeft geen MER te worden gemaakt.*

[2] *Aanwezigheid MER-plicht ontwerp-warmteprogramma Smallingerland (Witteveen + Bos, 2025)*

1.4 Leeswijzer

Dit warmteprogramma bestaat uit acht verschillende hoofdstukken die samen een beeld geven van de aanpak richting een aardgasvrije gebouwde omgeving in Smallingerland. Deze leeswijzer helpt u snel de weg te vinden in het document:

1. Inleiding: In dit hoofdstuk wordt het belang van de warmtetransitie en het doel van het warmteprogramma uitgelegd. U leest waarom de gemeente regie neemt en welke kaders er zijn.
2. Terugblik Transitievisie Warmte: In dit hoofdstuk wordt gereflecteerd op de Transitievisie Warmte, de behaalde resultaten en lessen die daaruit zijn getrokken voor dit warmteprogramma. Ook is de voortgang van de warmtetransitie inzichtelijk gemaakt aan de hand van verschillende indicatoren.
3. Uitgangspunten voor de warmtetransitie: In dit hoofdstuk wordt beschreven welke uitgangspunten leidend zijn voor de warmtetransitie in Smallingerland en welke criteria zijn meegewogen bij het beoordelen van de alternatieven voor aardgas en de fasering van buurten.
4. Alternatieven voor aardgas in Smallingerland: In dit hoofdstuk is uitgewerkt wat de beschikbaarheid is van duurzame warmtebronnen in Smallingerland en wat als meest kansrijke alternatief wordt gezien voor aardgas in de verschillende buurten van Smallingerland.
5. Fasering buurten: In dit hoofdstuk wordt een tijdspad geschetst van de volgorde waarin buurten aardgasvrij worden.
6. Gebiedsgerichte aanpak: In dit hoofdstuk is uitgewerkt waar de gemeente aan de slag gaat met een gebiedsgerichte aanpak.
7. Gemeentebrede ondersteuning: In dit hoofdstuk wordt uitgewerkt welke ondersteuning de samenleving van de gemeente mag verwachten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen het ondersteuningsaanbod voor inwoners, het aanbod voor bedrijven en instellingen, en de beleidsmatige vraagstukken waarop de komende jaren wordt ingezet.
8. Organisatie van de uitvoering**:** In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de uitvoering vorm krijgt. De benodigde capaciteit, de belangrijkste samenwerkingspartners en de wijze waarop de voortgang wordt bewaakt, komen hierbij aan bod.

2 Terugblik op de Transitievisie Warmte

2.1 Aanleiding voor het warmteprogramma

In de Transitievisie Warmte is voor 2030 als doelstelling geformuleerd dat 15% tot 20% van de woningen en gebouwen in Smallingerland aardgasvrij zijn. Dit komt neer op circa 4.000 tot 5.500 woningen, met name door de overstap van aardgas naar een grootschalig warmtenet op basis van geothermie. Dit is warmte uit de diepe ondergrond waarmee een grote hoeveelheid woningen en gebouwen kan worden verwarmd. Uit analyses kwamen vier concrete gebieden naar voren waar de transitie naar aardgasvrij kansrijk leek omdat er sprake was van een (mogelijke) geschikte warmtebron of een koppelkans. Deze vier gebieden werden daarom in de Transitievisie Warmte als startwijken benoemd. In onderstaande tabel staat een overzicht van de startwijken en de beoogde bijdrage aan de doelstelling voor 2030.

Tabel 1: Overzicht startwijken Transitievisie Warmte

	Afbakening	Waarom kansrijk?	Aantal woningen/ gebouwen
1	De Swetten (mogelijk i.c.m. De Haven)	Beschikbaarheid restwarmte en mogelijkheid voor uitkoppeling naar nabijgelegen woningen	Circa 250
2	De Venen, De Bouwen, De Wiken en De Singels	Mogelijke beschikbaarheid geothermie en uit-koppeling naar woningen en gebouwen	Minimaal 4.000
3	Centrum Drachten	Koppelkans met aanpak centrumvernieuwing	Circa 700 - 900
4	De Wilgen, Smalle Ee en Buitenstvallaat	Koppelkans met lokale energiecoöperatie	Circa 300

2.2 Voortgang in de startwijken

Van de vier startwijken uit de Transitievisie Warmte is alleen in de startwijk De Wilgen, Smalle Ee en Buitenstvallaat de transitie naar aardgasvrij in gang gezet. In de overige startgebieden is dit (nog) niet van de grond gekomen. Dit heeft een aantal oorzaken:

- Restwarmte in De Swetten is primair een samenwerking tussen een bedrijf met restwarmte en een woningcorporatie. Restwarmte is warmte die overblijft bij bijvoorbeeld industriële processen, maar niet wordt gebruikt. De rol van de gemeente is beperkt. Er zijn (nog) geen afspraken gemaakt tussen het bedrijf en de woningcorporatie over de uitkoppeling van restwarmte.
- Vanwege breuken in de diepe ondergrond en gasvelden in de omgeving van het beoogde reservoir bleek geothermie geen haalbare warmtebron. Hiermee is de belangrijkste pijler onder de ambities in de Transitievisie Warmte voor 2030 weggevallen.
- De koppelkans met de centrumvernieuwing bleek in de praktijk complexer te zijn dan vooraf ingeschat. Er komen in het centrum veel opgaven samen die verschillen qua scope, concreetheid, tijdshorizon en prioriteit. Ook is er sprake van veel verschillende stakeholders.

Ook het gebrek aan uitvoeringscapaciteit binnen de gemeentelijke organisatie heeft een rol gespeeld. Er was te weinig capaciteit beschikbaar om de Transitievisie Warmte te vertalen naar uitvoeringsplannen en concrete projecten voor de startwijken. Pas vanaf 2024 kon de gemeente vanuit de tijdelijke regeling Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid (CDOKE) middelen van het Rijk inzetten voor het vergroten van de uitvoeringscapaciteit. Daarnaast hebben andere vraagstukken meer prioriteit gekregen. Het gaat met name om extra inzet op energiebesparing door de sterk opgelopen energieprijzen en netcongestie.

2.3 Voortgang gemeentebrede aanpak

In de Transitievisie Warmte lag de focus vooral op de vier startwijken. In de uitvoering in daaropvolgende jaren werd echter vooral ingezet op een gemeentebrede aanpak. Gemeentebreed is gewerkt aan het vergroten van de bewustwording en het activeren van inwoners om energie te besparen door het nemen van isolatiemaatregelen en het stimuleren van gedragsverandering. Dit is onder andere gedaan door de inzet van energiecoaches, het organiseren van duurzaamheidsmarkten en webinars, informatievoorziening via de website Duurzaam Smallingerland, Actief, social media kanalen van de gemeente en Duurzaam Bouwloket en via de gemeentelijke duurzaamheidsleningen. Ook zijn middelen van het Rijk benut om inwoners financiële ondersteuning te bieden, het gaat bijvoorbeeld om middelen voor het bestrijden van energiearmoede en middelen uit het Nationaal Isolatie Programma (NIP). Sinds 2024 is er bovendien een adviseur woningverduurzaming in dienst bij de gemeente die inwoners ondersteunt bij het verduurzamen van hun woning.

Er is weliswaar een grote groep bereikt met de gemeentebrede aanpak, maar er is op dit moment beperkt inzicht in wat de inspanningen met de gemeentebrede aanpak concreet hebben opgeleverd. Ook lag de focus in de gemeentebrede aanpak vooral op inwoners en minder op bedrijven en instellingen. De insteek is om dit in de komende jaren meer in balans brengen.

2.4 Voortgang van de warmtetransitie

Aardgasvrije woningen

In 2024 was 3,9% van de woningen in Smallingerland aardgasvrij. Dit komt neer op circa 1.000 woningen. Een groot deel hiervan is nieuwbouw. Figuur 1 toont de ontwikkeling van het aandeel aardgasvrije woningen in Smallingerland in de periode 2019 t/m 2024.

Figuur 1: Aandeel aardgasvrije woningen en gebouwen in Smallingerland

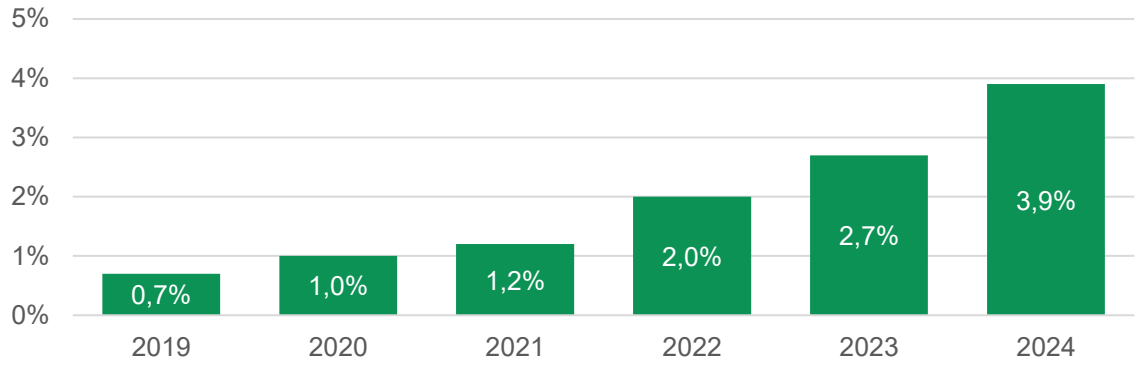

Bron: Klimaatmonitor

Het aandeel aardgasvrije woningen is weliswaar gestaag gegroeid, maar tegelijkertijd is de constatering dat het zeer waarschijnlijk is dat het doel uit de Transitievisie Warmte voor 2030 niet gerealiseerd gaat worden.

Aardgasgebruik in de gebouwde omgeving

Het aardgasgebruik in de gebouwde omgeving in Smallingerland bedraagt 35,0 miljoen m³ in 2024. Dit is de optelsom van het aardgasgebruik in woningen en in de commerciële en publieke dienstverlening. Figuur 2 toont de absolute omvang en ontwikkeling van het aardgasgebruik in de gebouwde omgeving per subcategorie.

Figuur 2: Aardgasverbruik gebouwde omgeving Smallingerland (in miljoen m³)

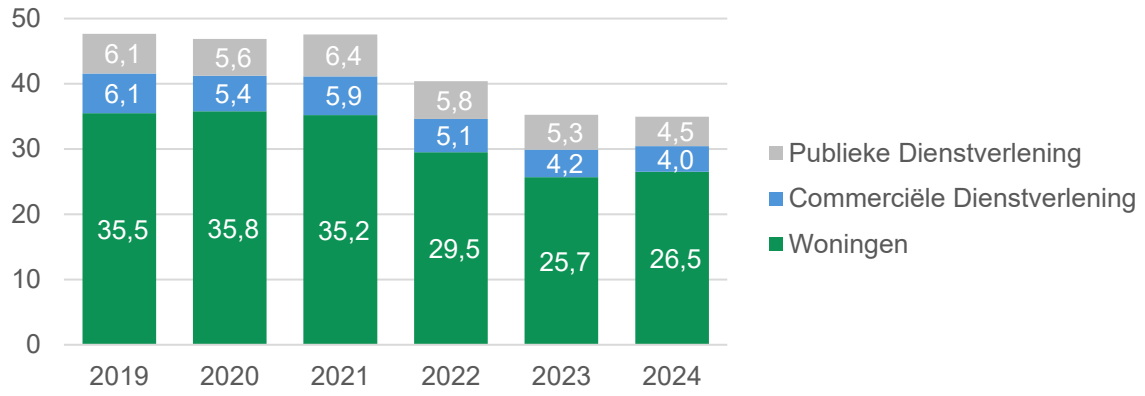

Bron: Klimaatmonitor

In de periode 2019 t/m 2024 is het aardgasgebruik in de gebouwde omgeving in Smallingerland met 12,7 miljoen m³ gedaald. Dit komt neer op een daling van 27%. Een belangrijke verklaring voor deze daling is de sterke stijging van de energieprijzen in de afgelopen jaren, waardoor de prikkel om minder energie te gebruiken is toegenomen. Uit de vragenlijst die in het voorjaar 2025 door bijna 350 personen is ingevuld, blijkt dat ruim driekwart van de respondenten energiezuiniger is geworden qua gedrag en dat het verlagen van de energierekening hiervoor de belangrijkste drijfveer is. Het gaat bijvoorbeeld om het lager zetten van de thermostaat, minder ruimtes verwarmen en korter douchen. Wel blijkt uit figuur 2 dat de sterke daling in 2022 en 2023 niet heeft doorgezet in 2024. Dit komt overeen met het landelijke beeld en kan volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) worden verklaard door de stabilisatie van de energieprijzen.

Er zijn ook inwoners die noodgedwongen hun verwarming lager of zelfs uit zetten, omdat ze anders hun energierekening niet kunnen betalen. Dit wordt energie-armoede genoemd. Uit recent onderzoek van het CBS en Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) blijkt dat ruim 8% van de huishoudens in Smallingerland te maken heeft met energie-armoede.

De energetische kwaliteit van woningen in Smallingerland is verbeterd. Hiermee wordt gedoeld op hoe goed een woning is geïsoleerd en hoe zuinig energie wordt gebruikt. Het vaststellen van een energielabel is verplicht bij de verkoop, verhuur en oplevering van woningen en appartementen. In 2024 hadden 16,9 duizend woningen in de gemeente Smallingerland een geldig energielabel. Dit komt neer op 64% van het totaal aantal woningen. Figuur 3 laat zien dat de woningvoorraad in Smallingerland in de afgelopen jaren is verbeterd en dat met name het aandeel van woningen met een energielabel A is toegenomen. Wel ligt het aandeel woningen met een energielabel A onder het landelijke gemiddelde (37,5%).

Figuur 3: Ontwikkeling energielabels in Smallingerland

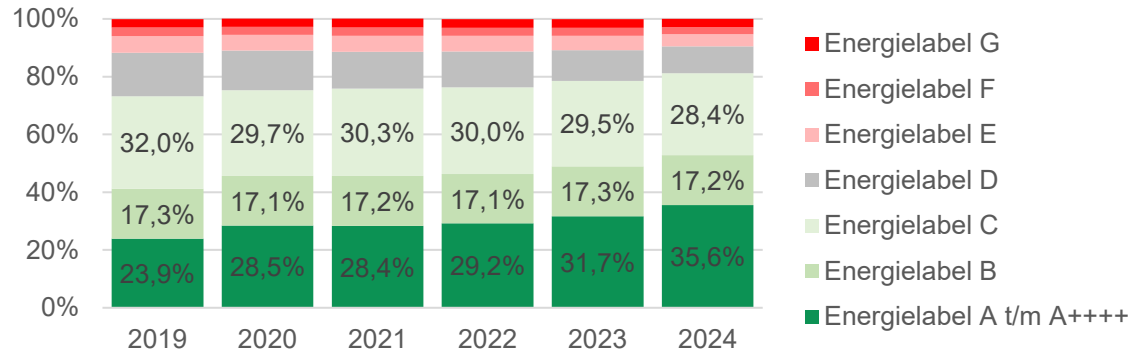

Bron: Klimaatmonitor

3 Uitgangspunten voor de warmtetransitie

Dit warmteprogramma bevat de keuzes en de richting voor de warmtetransitie binnen de gemeente. Het doel is om de huidige situatie te ontwikkelen naar de gewenste situatie: een aardgasvrije gebouwde omgeving in Smallingerland in 2050. Dit vraagt om keuzes van de gemeente in de rol van regisseur van de warmtetransitie. Het gaat daarbij om keuzes over het alternatief voor aardgas in de verschillende buurten van Smallingerland. Ook worden keuzes gemaakt over de fasering en prioritering van buurten. Voor de samenleving is het van belang dat duidelijk en navolgbaar is welke overwegingen aan deze keuzes ten grondslag liggen. In dit hoofdstuk zijn daarom de beoordelingscriteria en de principes beschreven die worden gehanteerd in de uitvoering, zodat wordt geborgd dat iedereen kan meedoen.

3.1 Criteria voor beoordelen alternatieven voor aardgas

Voor het beoordelen van alternatieven voor aardgas is allereerst gekeken naar de beschikbaarheid van warmtebronnen om woningen en gebouwen in Smallingerland duurzaam te kunnen verwarmen, evenals naar mogelijke restricties bij het daadwerkelijk benutten van deze bronnen. De beschikbare warmtebronnen zijn vervolgens beoordeeld aan de hand van de criteria in onderstaande tabel.

Tabel 2: Criteria voor beoordelen alternatieven voor aardgas

Criterium	Korte beschrijving
Financiële haalbaarheid	Alternatieven voor aardgas waarvoor de totale maatschappelijke kosten en/of eindgebruikerskosten laag zijn krijgen de voorkeur boven duurdere alternatieven.
Duurzaamheid	Alternatieven voor aardgas die leiden tot een hoge CO2-reductie of een hoge energie-efficiency hebben krijgen de voorkeur boven alternatieven die leiden tot een lagere CO2-reductie of een lagere energie-efficiency hebben.
Netimpact	Alternatieven voor aardgas met een lage belasting op het stroomnet krijgen de voorkeur boven alternatieven met een hogere belasting op het stroomnet
Milieu-impact	Alternatieven voor aardgas met een lage milieu-impact (geluid, luchtkwaliteit, water, ondergrond) krijgen de voorkeur boven alternatieven die meer milieu-impact hebben.

3.2 Criteria voor beoordelen wijken en buurten

De gemeente Smallingerland bestaat uit de hoofdplaats Drachten en dertien dorpen: Oudega, Opeinde, Boornbergum, Drachtstercompagnie, Rottevalle, Houtigehage, De Wilgen, Nijega, De Tike, De Veenhoop, Kortehemmen, Goëngahuizen en Smalle Ee. De gemeente Smallingerland is opgedeeld in 16 deelgebieden en 61 buurten.[3] Om te bepalen in welke gebieden de komende tien jaar aan de slag wordt gegaan en met welke aanpak, zijn de buurten beoordeeld op basis van de criteria in tabel 3.

[3] *Zie* Wijk- en buurtindeling - Smallingerland

Tabel 3: Criteria voor beoordelen gebiedsgerichte aanpak

Criterium	Korte beschrijving
Maatschappelijke kosten en/of eindgebruikerskosten	De overstap naar aardgasvrij verwarmen in de komende tien jaar wordt als kansrijker beschouwd in buurten waar de maatschappelijke kosten en/of eindgebruikerskosten voor het alternatief voor aardgas relatief laag zijn, in vergelijking met buurten waar deze kosten hoger liggen.
Robuustheid uitkomsten analyse	In buurten waar de criteria voor het bepalen van het alternatief met een hoge mate van zekerheid kunnen worden vastgesteld, ligt de focus op het doorlopen van een participatieproces om het alternatief verder uit te werken en te realiseren. In buurten waar nog sprake is van een hoge mate van onzekerheid, ligt de focus op het verder onderzoeken van verschillende alternatieven voor aardgas.
Wijkvernieuwing	In buurten waar de gemeente de komende tien jaar aan de slag gaat met wijk- of dorpsvernieuwing, wordt onderzocht of er koppelkansen bestaan met de warmtetransitie.
Lokale initiatieven	De overstap naar aardgasvrij verwarmen in de komende tien jaar wordt als kansrijker beschouwd in buurten waar een passend burgerinitiatief actief is dat als vliegwiel voor de warmtetransitie kan fungeren, dan in buurten waar geen (passend) burgerinitiatief aanwezig is.
Investeringsagenda woningcorporaties	In buurten waar woningcorporaties de komende 10 jaar grootschalig investeren in renovatie, verduurzaming of sloop-nieuwbouw, worden mogelijke koppelkansen met de warmtetransitie verkend.
Investeringsagenda netbeheerders	In buurten waar de netbeheerder de komende 10 jaar (delen van het) gasnet moet vervangen, worden mogelijke koppelkansen met de warmtetransitie verkend.
Capaciteit stroomnet	De overstap naar aardgasvrij verwarmen in de komende tien jaar wordt als kansrijker beschouwd in buurten waar het stroomnet voldoende capaciteit biedt voor verduurzaming, dan in buurten waar deze capaciteit beperkt is.

3.3 Leidende principes voor participatie

Voor de realisatie van de warmtetransitie is de inzet van iedere huurder, woning- of gebouweigenaar in de gemeente nodig. Het is belangrijk dat iedereen kan deelnemen aan deze transitie en zich betrokken en verantwoordelijk voelt bij de uitvoering ervan. Om dit te waarborgen, wordt de uitvoering van het warmteprogramma vormgegeven op basis van de volgende leidende principes:

- De warmtetransitie in Smallingerland vindt plaats op basis van vrijwilligheid; niemand wordt gedwongen om van het gas af te gaan. In gebiedsgerichte uitvoeringsplannen wordt het warmteprogramma verder uitgewerkt met belanghebbenden en worden keuzes vastgelegd.
- Er wordt ingezet op een laagdrempelige en stapsgewijze strategie naar aardgasvrij. Inwoners, bedrijven en instellingen worden ondersteund, en er wordt gezocht naar mogelijkheden om verduurzaming te koppelen aan natuurlijke vervangingsmomenten.
- De uitvoering is omgevingsgericht, waarbij zowel de interne als externe omgeving wordt betrokken om tot de best passende oplossing te komen.
- De transitie is een gezamenlijke opgave. Samenwerking met inwoners, bedrijven en andere betrokken partijen staat centraal, met nadruk op transparantie, communicatie en verantwoordelijkheidsgevoel bij de uitvoering van plannen en projecten.

4 Alternatieven voor aardgas in Smallingerland

Er zijn verschillende manieren om woningen en gebouwen aardgasvrij te verwarmen. In dit hoofdstuk wordt uitgewerkt welke alternatieven voor aardgas zijn onderzocht en welke duurzame warmtebronnen in Smallingerland beschikbaar zijn om aardgas te vervangen. Vervolgens wordt toegelicht welk alternatieven voor aardgas momenteel als meest kansrijk en wenselijk worden gezien voor de verschillende buurten, en waarom.

4.1 Welke alternatieven voor aardgas zijn onderzocht?

Voor het in kaart brengen van geschikte alternatieven in Smallingerland is vooral gekeken naar de opties die zijn onderzocht in de startanalyse van het Planbureau voor de Leefomgeving. Dit heeft een aantal redenen:

- Verwacht wordt dat de alternatieven die in de Startanalyse zijn onderzocht, voor veruit de meeste woningen en gebouwen in Smallingerland het meest geschikte alternatief voor aardgas vormen.
- De startanalyse biedt een goed vertrekpunt voor het beoordelen van de technische en financiële haalbaarheid van alternatieven voor aardgas op lokaal niveau.
- De startanalyse zorgt voor uniformiteit in de wijze waarop gemeenten alternatieven voor aardgas beoordelen, omdat alternatieven voor aardgas voor alle gemeenten op basis van dezelfde methodiek zijn uitgewerkt.

In de Startanalyse zijn vier alternatieven onderzocht om woningen en gebouwen aardgasvrij te maken. Deze zijn hieronder toegelicht.

Individuele elektrische warmtepomp

Bij dit alternatief voor aardgas wordt uitgegaan van warmtevoorziening op basis van individuele all-electric warmtepompen. De warmtepomp wordt ingezet voor zowel ruimteverwarming als voor de warm tapwater-voorziening. Deze warmtepompen maken gebruik van warmte- en/of koude uit de omgeving (bodem, water of buitenlucht) en waarderen deze op tot het gewenste temperatuurniveau. Er zijn vele varianten van warmtepompen, waarvan lucht-water warmtepompen, water-water warmtepompen, bodem-water warmtepompen en lucht-lucht warmtepompen (airco) de meest voorkomende varianten zijn.

Warmtepompen hebben veelal een lage afgiftetemperatuur. Daarom is het belangrijk dat woningen en gebouwen voldoende geïsoleerd zijn (bij voorkeur energielabel B of beter) en dat het warmteafgiftesysteem geschikt is voor een lage afgifte-temperatuur. Er komen ook in toenemende mate hoge temperatuur warmtepompen beschikbaar. Deze zijn over het algemeen minder energie-efficiënt dan warmtepompen met een lage afgiftetemperatuur en de investeringskosten zijn vaak hoger. Dit kan echter een interessante oplossing zijn voor gebouwen die zich moeilijk laten aanpassen aan lage afgiftetemperaturen, zoals monumentale panden.

Warmtenet met midden- of hogetemperatuur warmtebron

Bij dit alternatief voor aardgas wordt de warmtevraag van woningen en gebouwen ingevuld door middel van aansluiting op een warmtenet. Met een warmtenet is er sprake van een bron die (een overschot aan) warmte beschikbaar heeft die ingezet kan worden voor de warmtevoorziening van gebouwen. De mogelijkheden voor de warmtevoorziening d.m.v. een warmtenet zijn afhankelijk van het temperatuurniveau van deze bron.

Dit alternatief heeft betrekking op warmtebronnen die een temperatuurniveau hebben van +/- 70°C of hoger. Warmte met deze temperatuurniveaus, kan in principe direct ingezet worden voor warm tapwater en de verwarming van gebouwen met de huidige radiatoren.

Warmtenet met (zeer-)lagetemperatuurbron

Net als bij het vorige alternatief, wordt de warmtevraag bij dit alternatief voor aardgas ingevuld door middel van aansluiting op een warmtenet. Het verschil met het vorige alternatief is dat de warmtebronnen voor dit warmtenet een lagere temperatuur hebben. De temperatuur van de warmte in deze bronnen is te laag om direct warm tapwater te maken of ruimtes te verwarmen. Het is daarom noodzakelijk om deze warmte op te waarderen naar een hoger temperatuurniveau om deze daarmee nuttig in te kunnen zetten voor de warmtevoorziening van gebouwen. Deze opwaardering kan met een collectieve warmtepomp of met individuele warmtepompen per gebouw.

Klimaatneutraal gas

Bij dit alternatief wordt uitgegaan van invulling van de warmtevraag met behulp van klimaatneutraal gas (groengas en groene waterstof) in plaats van aardgas. Met de inzet van klimaatneutraal gas hoeft er weinig te veranderen aan de huidige infrastructuur omdat het kan worden getransporteerd door het bestaande gasnet. Klimaatneutraal gas kan in een standaard HR-ketel worden omgezet in warmte. Een andere mogelijkheid is een hybride oplossing waarbij een luchtwarmtepomp en een hoogrendementsbrander op klimaatneutraal gas worden gecombineerd. De gasbrander wordt ingezet als het vermogen van de warmtepomp onvoldoende is voor de ruimteverwarming of tapwatervoorziening, bijvoorbeeld als de temperatuur van de buitenlucht laag is.

Andere alternatieven voor aardgas

Naast de hierboven beschreven alternatieven voor aardgas, zijn er ook andere mogelijkheden om een woning of gebouw te verwarmen. Een optie die relatief veel voorkomt in Nederland zijn hout- en pelletkachels. Volgens het CBS waren er in 2023 circa 1,2 miljoen huishoudens met een haard of kachel.[4] Bij het verbranden van hout komen fijnstof en andere schadelijke stoffen in de lucht. Mensen die houtrook inademen kunnen last krijgen van kortademigheid, luchtwegklachten en problemen met hart en bloedvaten. Bovendien wordt landelijk ingezet op het afbouwen van laagwaardige toepassingen van biogrondstoffen. Het verbranden van hout voor het opwekken van warmte is een relatief laagwaardige toepassing.[5] Om deze redenen worden hout- en pelletkachels niet gezien als geschikte optie voor hoofd- of bijverwarming. Het kan wel gebruikt worden als sfeerverwarming waarbij het van belang is dat adviezen van de stookwijzer worden opgevolgd.[6]

Een andere vorm van verwarmen die in opkomst is, zijn infraroodpanelen. In gebouwen die zeer goed geïsoleerd zijn kunnen hoogwaardige infraroodpanelen een interessante optie zijn als hoofdverwarming, maar in woningen die minder goed geïsoleerd zijn is het stroomverbruik over het algemeen beduidend hoger dan bij het gebruik van een warmtepomp.[7] Het effect van bewonersgedrag is bij infraroodverwarming bovendien groter dan bij andere concepten. Het is daarom de vraag in hoeverre de theoretisch haalbare energiebesparingen in de praktijk zullen worden gerealiseerd.[8] Er wordt op dit moment een beperkte rol voor infraroodpanelen als hoofdverwarming voorzien. Wel worden infraroodpanelen als een mogelijkheid voor bijverwarming gezien.

[4] Bijna 1 op de 3 huishoudens met haard of kachel stookte meer in 2023 | CBS
[5] Kamerbrief over het duurzaamheidskader voor biogrondstoffen van 16 oktober 2020 (EZK & IenW, 2020)
[6] Stookwijzer | Atlas Leefomgeving
[7] Verwarmen met infraroodpanelen | Milieu Centraal
[8] pbl-2025-cedelft-advies-validatiesessies-individuele-installaties-en-warmtenetten-5864.pdf

4.2 Beschikbaarheid van warmtebronnen in Smallingerland

In welke mate de hoofdstrategieën en alternatieven uit tabel 4 een rol kunnen spelen in het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving in Smallingerland, hangt allereerst af van de beschikbaarheid van warmtebronnen in Smallingerland. In onderstaande tabel zijn de belangrijkste conclusies weergegeven en vervolgens toegelicht in het vervolg van deze paragraaf.

Tabel 4: Beschikbaarheid warmtebronnen in Smallingerland

Alternatieven	Beschikbaar in Smallingerland?
Warmtebronnen voor individuele elektrische warmtepompen	✓
Midden- of hoge temperatuur warmtebronnen voor een warmtenet	✗
(Zeer) lage temperatuur warmtebronnen voor een warmtenet	✓
Klimaatneutraal gas i.c.m. hybride warmtepomp	?
Klimaatneutraal gas i.c.m. Cv-ketel	✗

Warmtebronnen voor individuele elektrische warmtepompen

Individuele warmtepompen onttrekken veelal warmte uit de buitenlucht de bodem of uit water. Deze warmtebronnen zijn in principe overal in de gemeente Smallingerland beschikbaar. In een woning of gebouw neemt een elektrische warmtepomp over het algemeen meer ruimte in beslag dan een cv-ketel, omdat er in de meeste gevallen ook een boilervat nodig is voor warm tapwater. Daarnaast moet er aan de buitenkant van de woning een geschikte locatie zijn voor de buitenunit van een luchtwarmtepomp. Bij een bodem-warmtepomp is er geen buitenunit nodig, maar is het wel noodzakelijk om in de ondergrond te boren. Er kan sprake zijn van verbods- en restrictiegebieden waar het niet is toegestaan om te boren, bijvoorbeeld bescherming van gebieden waar drinkwater wordt gewonnen. Drinkwaterbedrijf Vitens is van plan drinkwater te winnen nabij Boornbergum. Dit betekent dat er een grondwaterbeschermingsgebied komt waar het niet is toegestaan om te boren in de ondergrond voor het benutten van bodemenergie. Op dit moment is nog niet bekend hoe groot het grondwaterbeschermingsgebied wordt, maar mogelijk ligt een deel ervan ook binnen de bebouwde kom van Boornbergum, Kortehemmen en Drachten.

Verder geldt er voor boringen in de ondergrond altijd een meldingsplicht bij de gemeente en in sommige gevallen is een vergunning nodig. Ook is het belangrijk dat er voldoende ruimte is om te boren, bij voorkeur op een plek waar weinig schade wordt aangericht aan tuinen of de openbare ruimte. Vooral bij bestaande bouw kan de aanleg van een bodemwarmtepomp daardoor ingrijpend en soms zelfs onmogelijk zijn.

Indien warmte wordt gewonnen uit oppervlaktewater, dan heeft dat ook invloed op het waterleven in dat waterlichaam. Het water dat door de installatie stroomt, koelt af en passeert pompen, filters en warmtewisselaars. De temperatuurverlaging kan invloed hebben op chemische processen en groei- en voortplantingsprocessen onder water. De filters kunnen schade aanbrengen aan kleine organismen. En dat alles heeft weer een doorwerking op het gehele ecosysteem die zowel positief

als negatief kan uitpakken. Afhankelijk van het type systeem en het specifieke waterlichaam kunnen er voorwaarden gelden voor het benutten van thermische energie uit oppervlaktewater.[9]

Midden- of hoge temperatuur warmtebronnen voor een warmtenet

In Smallingerland zijn voor zover bekend geen partijen bezig met het ontwikkelen van (grootschalige) midden- of hogetemperatuur warmtebronnen die kansrijk zijn voor toepassing in de gebouwde omgeving. Er is wel uitgebreid onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om geothermie als warmtebron te benutten, maar dit is onhaalbaar gebleken vanwege breuken in de diepe ondergrond en gasvelden in de omgeving van het beoogde reservoir.

(Zeer) lage temperatuur warmtebronnen (ZLT) voor een warmtenet

De rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) van het Wetterskip Fryslân (WSF) op bedrijventerrein De Haven in Drachten beschikt over relatief veel zeer lage temperatuur restwarmte dat mogelijk kansrijk is voor uitkoppeling naar nabijgelegen woningen en gebouwen. Daarnaast is er potentie om thermische energie uit oppervlaktewater uit het Nije Kanaal naast bedrijventerrein De Haven te onttrekken. Op dit moment lijken dit de meest kansrijke warmtebronnen voor een grootschalig warmtenet, maar er is meer onderzoek nodig naar de technische en financiële haalbaarheid. Daarnaast kan energie uit de bodem en oppervlaktewater ook gebruikt worden voor (kleinschalige) collectieve warmtenetten. Dit is vrijwel dezelfde techniek als voor een individuele bodemwarmtepomp. Het enige verschil is dat meerdere woningen en/of gebouwen gebruikmaken van dezelfde bron.

Klimaatneutraal gas: groen gas

Groengas is biogas dat is opgewaardeerd naar aardgaskwaliteit. Biogas wordt geproduceerd uit onder meer afval van stortplaatsen, slib, resten groente en fruit en dierlijke restproducten zoals koeienmest. Groengas kan worden ingevoed op het bestaande aardgasnet. Groengas is op dit moment schaars. In 2024 is er 294 miljoen kubieke meter groen gas geproduceerd in Nederland. Dit is een fractie van het totale aardgasgebruik in de gebouwde omgeving. In de afgelopen jaren is de productie bovendien maar zeer beperkt toegenomen door langlopende en onzekere vergunningverleningstrajecten en een onzekere businesscase.

In Smallingerland wordt er op dit moment op 1 locatie groengas geproduceerd bij een melkveehouderij in Boornbergum. De productiecapaciteit van deze installatie bedraagt circa 320.000 m³ groengas per jaar.[10] De gemeente heeft een onderzoek laten uitvoeren naar de potentie van productie van groengas uit rundvee-mest in Smallingerland. Hieruit bleek dat het groengas potentieel ongeveer 4,6 miljoen m³ per jaar bedraagt.[11] Er is dus nog veel ruimte voor verdere groei van groengasproductie in Smallingerland, maar ook onduidelijkheid over in hoeverre het mogelijk is om dit groengas vervolgens lokaal in te zetten. Er komt weliswaar een landelijke bijmengverplichting met als ambitie dat er in 2030 twee miljard m³ groen gas wordt ingevoed in het gasnet, maar er zijn op dit moment geen afspraken over een verdelingsmechanisme hoe groen gas in de toekomst tussen sectoren en regio's wordt verdeeld. Dit zorgt voor onzekerheid over hoe en waar groengas daadwerkelijk zal worden ingezet. Bovendien is het onzeker welke gasinfrastructuur in de toekomst beschikbaar is. Ook blijft de productiegroei van groengas in de afgelopen jaren fors achter bij de ambitie voor 2030, waardoor het onzeker is hoeveel groengas er in de toekomst beschikbaar is.

[9] https://www.stowa.nl/onderwerpen/energietransitie/produceren-van-energie-om-aquathermie/aquathermie#3832
[10] Bron: Host van der Wal Biogas - FSFE
[11] Bron: Biogasonderzoek Smallingerland (CCS Energie-advies, 2024)

Vanwege onzekerheden over de toekomstige beschikbaarheid van groengas en de gasinfrastructuur, wordt voorlopig uitgegaan van een beperkte rol van groengas in de overgang naar een aardgasvrije gebouwde omgeving. Een HR-ketel op groengas wordt niet als geschikte oplossing gezien, omdat dit relatief veel groengas per woning of gebouw vereist. Groengas in combinatie met een hybride warmtepomp kan echter een interessant alternatief zijn, vooral voor oudere woningen en gebouwen die niet of nauwelijks geschikt zijn voor (zeer) lage temperatuur warmte.

Klimaatneutraal gas: waterstof

Waterstof is een gas dat als energiedrager kan dienen. Waterstof komt niet vanzelf voor in de natuur, maar wordt uit andere stoffen geproduceerd. Grijze waterstof wordt gemaakt uit aardgas, waarbij CO_2 vrijkomt. Groene waterstof wordt geproduceerd door water te splitsen in waterstof (H_2) en zuurstof (O_2) met behulp van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen, zoals wind- of zonne-energie. Op dit moment wordt nog maar zeer beperkt groene waterstof geproduceerd en is de techniek relatief duur. Ook kost de productie van groene waterstof veel energie. Daarom is het belangrijk om de beschikbare groene waterstof vooral in te zetten voor toepassingen waarvoor geen of weinig duurzame alternatieven beschikbaar zijn. Dit is uitgewerkt in de waterstofladder (zie figuur 4). Hieruit blijkt dat het toepassen van waterstof voor de gebouwde omgeving overwegend als niet wenselijk wordt gezien, omdat er geschikte duurzame alternatieven beschikbaar zijn. Door de zeer beperkte beschikbaarheid, hoge kostprijs en nuttigere toepassingsgebieden als grondstof of voor zeer hoge temperaturen, wordt vooralsnog uitgegaan van een zeer beperkte rol van waterstof in de transitie naar een aardgasvrije gebouwde omgeving in Smallingerland.

Figuur 4: Waterstofladder

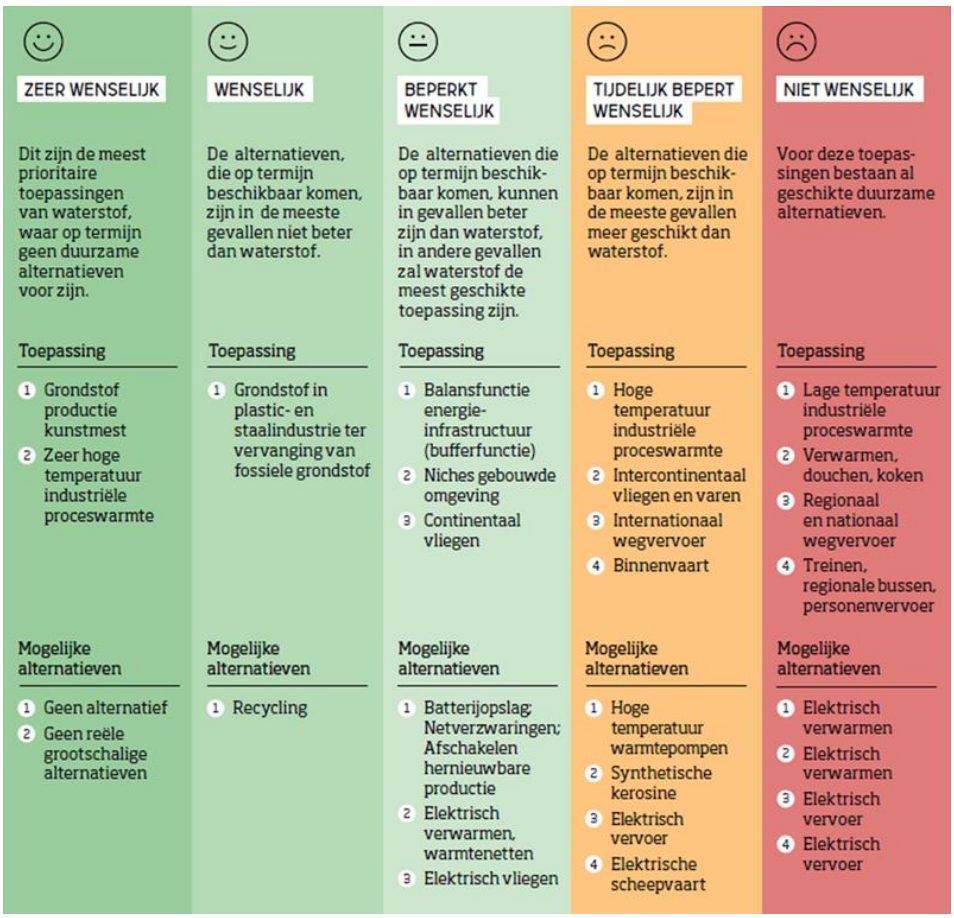

Bron: Milieucentraal

4.3 Alternatieven voor aardgas in Smallingerland

Er zijn geen partijen bezig met het ontwikkelen van (grootschalige) midden- of hogetemperatuur warmtebronnen in Smallingerland en de toekomstige beschikbaarheid van klimaatneutraal gas is zeer onzeker. Dit maakt dat voor veruit de meeste woningen en gebouwen in Smallingerland (zeer) lage temperatuur warmte als meest kansrijke alternatief voor aardgas wordt gezien. Klimaatneutraal gas wordt momenteel alleen gezien als een mogelijk geschikt alternatief voor aardgas, in combinatie met een hybride warmtepomp, voor woningen en gebouwen die vanwege hun bouwjaar en/of monumentale status niet of moeilijk geschikt zijn voor (zeer) lage temperatuur warmte. Hierbij ligt de prioriteit op clusters van oude woningen en gebouwen in de dorpen en het buitengebied, omdat hier de kosten voor andere alternatieven voor aardgas substantieel hoger zijn.

Zoals aangegeven in de vorige paragraaf, zijn er een aantal grootschalige ZLT-warmtebronnen in Smallingerland, waarvan restwarmte van de RWZI van het Wetterskip Fryslân het meest kansrijk lijkt voor uitkoppeling naar omliggende gebieden. In eerste instantie wordt gekeken naar de haalbaarheid van een grootschalig warmtenet in De Swetten, Noordoost en De Wiken. Dit zijn wijken die dicht bij de warmtebron liggen en bovendien interessante kenmerken hebben voor een grootschalig warmtenet. De warmtevraag per hectare in deze wijken is relatief hoog door een hoge woningdichtheid en de relatief lage energetische kwaliteit van de woningen. Ook is een groot deel van de woningen in deze wijken corporatiebezit, waardoor het eenvoudiger is om afspraken te maken over het aansluiten van woningen en gebouwen op een warmtenet. De komende tijd wordt verder onderzocht in hoeverre dit een kansrijke warmteoplossing is voor deze buurten. Voor de overige buurten in Smallingerland worden elektrische warmtepompen (individueel of in kleinschalige collectieven) momenteel gezien als meest kansrijke alternatief voor aardgas in 2050 (zie figuur 5).

Figuur 5: Voorkeursalternatief per buurt*

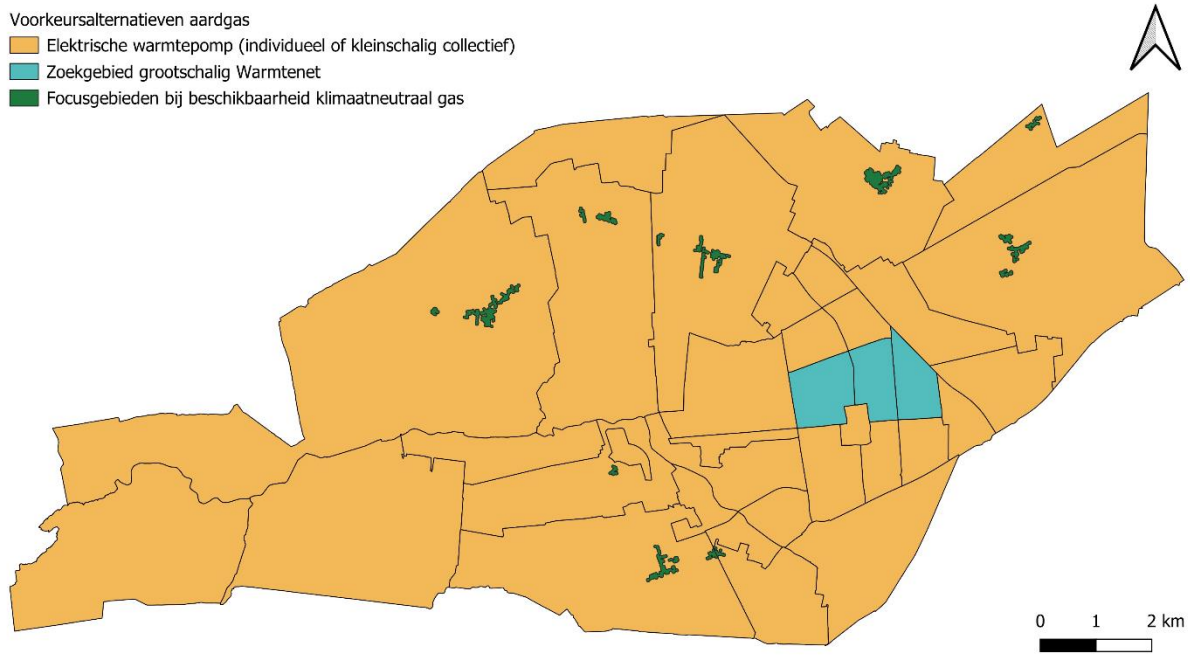

** = Zie bijlage B voor een grotere weergave inclusief buurtnamen*

4.4 Afwegingskader varianten elektrische warmtepomp

Twee veel voorkomende varianten van een warmtepomp zijn een luchtwarmtepomp en een bodemwarmtepomp. Deze varianten zijn daarom ook meegenomen in de startanalyse van het Planbureau voor de Leefomgeving. Beide varianten hebben voor- en nadelen, waardoor het lastig is om in algemene zin uitspraken te doen over welke variant het meest geschikt is. Dit is afhankelijk van verschillende factoren zoals financiële mogelijkheden, beschikbare ruimte, persoonlijke voorkeuren en de mogelijkheden van de locatie. Om inwoners, bedrijven en instellingen te helpen bij het maken van keuzes, zijn de voor- en nadelen van beide varianten uitgewerkt op basis van toepasbaarheid en de criteria uit tabel 2.[12]

Tabel 5: Vergelijking luchtwarmtepomp en bodemwarmtepomp

	Luchtwarmtepomp	Bodemwarmtepomp
Toepas-baarheid	Luchtwarmtepompen kunnen relatief snel en zonder zware graafwerkzaamheden worden geplaatst. Dit maakt ze geschikt voor de meeste bestaande bouw en locaties waar boren niet mogelijk is.	Vooral bij bestaande woningen kan de aanleg van een bodemwarmtepomp ingrijpend en soms zelfs onmogelijk zijn door ruimtegebrek of technische beperkingen. Er moet voldoende afstand zijn tussen bodemwarmtesystemen om interferentie te voorkomen.
Nationale kosten[13]	In alle buurten in Smallingerland zijn de extra nationale kosten van een lucht-warmtepomp lager dan een bodem-warmtepomp (circa 20%). De totale extra nationale kosten bedragen €48,2 miljoen per jaar voor Smallingerland als geheel.	In alle buurten in Smallingerland zijn de extra nationale kosten van een bodem-warmtepomp hoger dan een lucht-warmtepomp (circa 20%). De totale extra nationale kosten bedragen €60,4 miljoen per jaar voor Smallingerland als geheel.
Eind-gebruikers-kosten[14]	De jaarlijkse energiekosten zijn over het algemeen hoger dan bij een bodemwarmte-pomp, omdat luchtwarmtepompen een lager rendement hebben. Wel zijn de investeringskosten doorgaans beduidend lager dan de investeringskosten voor een bodemwarmtepomp. De investerings-kosten voor een luchtwarmtepomp variëren doorgaans tussen de € 6.000 en € 12.000 voor een gemiddelde eengezinswoning. Hierdoor is de terugverdientijd van een	De jaarlijkse energiekosten zijn over het algemeen lager dan bij een luchtwarmte-pomp, omdat bodemwarmtepompen een hoger rendement hebben. Voor een bodemwarmtepomp liggen de investeringskosten doorgaans wel een stuk hoger, meestal tussen de € 15.000 en € 30.000. De aanleg van een bodemlus vereist specialistische apparatuur en werkzaamheden. Dit verhoogt de kosten aanzienlijk. Hierdoor is de terugverdientijd van een bodemwarmtepomp over het algemeen

[12] In tabel 5 zijn enkel de voor- en nadelen van varianten van elektrische warmtepompen uitgewerkt die ook zijn meegenomen in de startanalyse van het Planbureau van de Leefomgeving. Dit zijn varianten die op dit moment het meest gangbaar zijn. Er zijn echter ook andere varianten mogelijk zoals water-water warmtepompen en warmtepompen in combinatie met zonnepanelen en thermische collectoren. Meer informatie is beschikbaar op www.duurzaambouwloket.nl/smallingerland.

[13] De totale financiële kosten in Nederland van alle maatregelen die nodig zijn om in een buurt een strategie uit te voeren, ongeacht wie die kosten betaalt, inclusief de baten van energiebesparing,. Het gaat hier om de meerkosten per bespaarde ton CO2 ten opzichte van aardgas.

[14] De kosten die een eindgebruiker (bewoner of woningeigenaar) jaarlijks maakt voor de verduurzaming van een woning ten opzichte van verwarming met aardgas, minus de jaarlijkse baten die hiertegenover staan. Subsidies en belastingen worden hierin meegerekend.

	luchtwarmtepomp over het algemeen korter dan de terugverdientijd van een bodemwarmtepomp.	langer dan de terugverdientijd van een luchtwarmtepomp.
Netimpact	De piekbelasting van luchtwarmtepompen op het stroomnet is over het algemeen hoger dan bij bodemwarmtepompen. Dit heeft twee oorzaken. Luchtwarmtepompen zijn minder efficiënt bij lage temperaturen. Er kan dan minder warmte uit de lucht worden gehaald. Dit leidt tot een hoger elektriciteitsverbruik. Bovendien zijn niet alle luchtwarmtepompen geschikt om te koelen en moderne luchtwarmtepompen die wel geschikt zijn om te koelen hebben in vergelijking met bodemwarmtepompen meer elektriciteit nodig om te koelen.	De piekbelasting van bodemwarmtepomp-en op het stroomnet is over het algemeen lager dan bij luchtwarmtepompen. Een bodemwarmtepomp presteert het hele jaar door relatief constant. Bovendien kunnen bodemwarmtepompen in de zomer passief koelen door koelere bodemwarmte aan het huis af te geven, zonder veel extra elektriciteit te verbruiken.
Milieu-effecten	Luchtwarmtepompen maken gebruik van een buitenunit met een ventilator die geluid maakt. Dit kan geluidsoverlast veroorzaken. Correcte installatie kan geluidseffecten verminderen. Dit kan bijvoorbeeld door: - een model te kiezen dat relatief stil is; - de buitenunit uit de buurt van slaap- en woonruimtes te plaatsen, en bij voorkeur niet direct naast de tuin van buren; - trillingsdempers en geluidswerende omkastingen te gebruiken om het geluidsniveau te reduceren.	Bodemwarmtepompen hebben geen buitenunit die geluid maakt. Bij bodemenergiesystemen is er wel een risico op verstoring van de bodem, grondwaterverontreiniging of aantasting van de biodiversiteit of archeologische waarden. Er zijn verschillende maatregelen mogelijk om deze effecten te voorkomen of verminderen. - voer voorafgaand aan de installatie een gedegen bodemonderzoek uit op onder andere bodemopbouw, grondwaterstand en aanwezige flora en fauna; - kies locaties waar de kans op verstoring van kwetsbare ecosystemen klein is; - laat het systeem ontwerpen en aanleggen door gecertificeerde bedrijven om lekkages en onjuiste boring te voorkomen; - plan regelmatig onderhoud om de goede werking en veiligheid van het systeem te waarborgen; - kies voor vloeistoffen met een lage toxiciteit) die bij lekkage weinig schade aanrichten.

4.5 Mini-warmtenetten

Naast individuele warmteoplossingen is het ook mogelijk om op kleine schaal gezamenlijk een warmtebron te benutten. Dit wordt ook wel een mini-warmtenet genoemd, waarvoor in de meeste

gevallen energie uit de bodem wordt onttrokken. De investeringskosten per woningen/gebouw zijn bij een mini-warmtenet meestal lager dan bij een individuele bodemwarmtepomp, omdat er minder boringen en bodemlussen nodig zijn. Hierdoor komen de investeringskosten voor het benutten van bodemenergie dichter in de buurt bij de investeringskosten voor een lucht-warmtepomp. Bovendien is er hierdoor een kleiner risico op interferentie. Bij een grotere schaalgrootte renderen opslagtechnieken bovendien eerder, waardoor de netimpact kan worden verlaagd.

Een collectieve oplossing vraagt echter ook om een organisatiegraad, omdat er sprake is van onderlinge afhankelijkheden en wetgeving voor collectieve oplossingen. Bij meer dan 10 aansluitingen is bijvoorbeeld een volwaardig warmtebedrijf nodig.[15] Door het kleinschalige karakter is het bovendien belangrijk om de organisatie efficiënt in te richten, om de kosten laag te houden. Er is minder keuzevrijheid op individueel niveau, omdat keuzes over de warmteoplossing en planning goed op elkaar moeten worden afgestemd. Samenwerken aan een collectieve oplossing biedt echter ook de mogelijkheid om gebouweigenaren te ontzorgen bij het maken van keuzes.

4.6 Impact netcongestie

De verduurzaming van het energiesysteem heeft een grote impact op het stroomnet. De vraag naar transportcapaciteit op het stroomnet is in de afgelopen jaren fors toegenomen. Op piekmomenten (momenten waarop er veel vraag naar elektriciteit of aanbod van elektriciteit is) is er soms te weinig ruimte op het stroomnet. Dat wordt netcongestie genoemd. Het stroomnet kan de elektriciteit dan niet tegelijk vervoeren en raakt overbelast. Ook in Smallingerland is sprake van netcongestie. Om de capaciteit uit te breiden zijn extra ondergrondse leidingen, transformatorhuisjes en uitbreiding van het onderstation in Drachten noodzakelijk. Het kost echter tijd om dit te realiseren, daarom is het eveneens cruciaal om de beschikbare capaciteit op het net beter te benutten.

In het warmteprogramma wordt hiermee rekening gehouden in de fasering van buurten om aardgasvrij te worden (zie hoofdstuk 5). Tot 2035 ligt de focus vooral op het geschikt maken van woningen en gebouwen voor (zeer) lage temperatuurverwarming. Na 2035 ligt de focus op de laatste stap van aardgasvrij-gereed naar daadwerkelijk aardgasvrij. Zo kunnen grotere capaciteitsproblemen op het stroomnet worden voorkomen. Het warmteprogramma stimuleert bovendien netbewuste keuzes om de impact van de warmtetransitie op het stroomnet zo klein mogelijk te houden. Die zijn hieronder uitgewerkt.

Energiebesparing

Energie die niet wordt gebruikt, hoeft ook niet te worden getransporteerd. Er wordt ingezet op energiebesparende maatregelen en energiezuinig gedrag. Dit is niet alleen goed voor de warmtetransitie en de portemonnee, maar zorgt ook voor meer ruimte op het stroomnet.

Vraagsturing

Naast het verminderen van de energievraag is het ook belangrijk dat de energievraag meer wordt gespreid en beter aansluit op het aanbod van hernieuwbare energie. Het stroomnet loopt vooral tegen de grenzen aan als er veel stroom tegelijkertijd wordt verbruikt of geproduceerd. Door deze piekmomenten (vooral tussen 16:00 en 21:00 uur) beter te spreiden, wordt het stroomnet beter benut.

[15] *Bron: Handreiking mini- en kleinschalige warmtenetten (NPLW, 2024)*

Dit kan bijvoorbeeld met elektrische warmtepompen die geschikt zijn om slim aangestuurd te worden en Home Energy Management Systemen (HEMS).

Inzet op collectieve warmteoplossingen

Warmtenetten hebben in veel gevallen een lagere impact op het stroomnet dan individuele warmte-pompen, omdat warmte makkelijker en goedkoper kan worden opgeslagen in vergelijking met een individuele oplossing. Bovendien kan piekbelasting worden beperkt door centrale aansturing en opslag. Er wordt verkend of een grootschalig warmtenet in Drachten haalbaar is, met ondersteuning voor initiatieven uit de samenleving die een mini-warmtenet realiseren.

Bodemwarmtepompen of hybride warmteoplossingen als tussenoplossing

Luchtwarmtepompen hebben een relatief grote impact op het stroomnet. Luchtwarmtepompen hebben minder rendement bij koude buitentemperaturen, niet alle luchtwarmtepompen zijn geschikt om te koelen en luchtwarmtepompen die wel kunnen koelen gebruiken hier relatief veel stroom voor. Bodemwarmte-pompen hebben ook bij koude buitentemperaturen een hoog rendement en zijn geschikt voor passieve koeling. Hierdoor is de impact op het stroomnet kleiner.

Een andere mogelijkheid is een hybride warmtepomp. Een hybride warmtepomp werkt samen met de cv-ketel. De warmtepomp verwarmt een woning of gebouw een groot gedeelte van het jaar en de cv-ketel springt bij als het buiten te koud is om met de warmtepomp comfortabel te kunnen verwarmen. Voor het merendeel van Smallingerland geldt dit als tijdelijke oplossing, vanwege de afbouw van aardgas en de onzekerheid over de toekomstige beschikbaarheid van groengas. De technische levensduur van een hybride warmtepomp bedraagt circa 15 jaar. Dit betekent dat een hybride warmtepomp een interessante tussenoplossing kan zijn als een cv-ketel in de komende 10 jaar vervangen moet worden, zodat de hybride warmtepomp voor 2050 kan worden vervangen voor een elektrische warmtepomp.

5 Fasering van buurten

De ambitie om de gebouwde omgeving in Smallingerland aardgasvrij te maken in 2050 is een omvangrijke opgave. Smallingerland telt circa 26,5 duizend woningen en 1,5 duizend utiliteitsgebouwen. In 2023 waren circa 800 woningen en gebouwen aardgasvrij. Dit betekent dat in de periode 2024 t/m 2050 nog meer dan 27 duizend bestaande woningen en gebouwen aardgasvrij moeten worden gemaakt. Dit komt neer op gemiddeld meer dan 1.000 per jaar. Het realiseren van de ambitie vereist een doordachte en gefaseerde aanpak waarbij rekening wordt gehouden met technische mogelijkheden en beperkingen en draagvlak en draagkracht in de samenleving. In dit hoofdstuk wordt een tijdspad geschetst, waarin de beoogde volgorde wordt uitgewerkt waarin buurten van het aardgas afgaan. Deze fasering is afgestemd met de regionale netbeheerder, zodat deze hier rekening mee kan houden bij de fasering van de uitbreiding van het stroomnet.

5.1 Gefaseerde aanpak naar aardgasvrij

Fase 1: Buurten die als eerste aardgasvrij worden (streefjaar 2040)

Het logische startpunt bij het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving ligt in de buurten waar de overstap naar aardgasvrij technisch het eenvoudigst is. In deze buurten zijn veel woningen en gebouwen vaak al dusdanig geïsoleerd dat zij qua isolatiegraad al geschikt zijn voor lage temperatuurverwarming. Hierdoor zijn de maatschappelijke kosten en eindgebruikerskosten voor de overstap naar aardgasvrij in deze buurten relatief laag. Dit zijn hoofdzakelijk woningen en gebouwen in buurten in Drachten die (grotendeels) na 1991 zijn gebouwd (Vrijburgh, Fennepark, Burmaniapark, Drachtstervaart en Himsterhout, De Drait Zuid) en nieuwbouw in de dorpen zoals De Sanding en De Wilgen.

Het gaat om buurten die relatief homogeen zijn qua bouwjaar en energetische kwaliteit en waarvan we met een grote mate van zekerheid kunnen vaststellen dat all-electric oplossingen daar het meest logische alternatief voor aardgas zijn. Het gaat in totaal om ruim drieduizend woningen en gebouwen. De overstap naar aardgasvrij verwarmen is in deze gebieden niet alleen technisch het kleinst, maar dit zijn ook gebieden waar de financiële draagkracht relatief groot is.

Fase 2: Buurten die wat later aardgasvrij worden (streefjaar 2045)

De tweede fase richt zich op buurten die grotendeels tussen 1975 en 1991 zijn gebouwd. In deze bouwperiode werd enige vorm van isolatie verplicht voor nieuwbouw. Woningen en gebouwen uit deze periode hebben meestal eenvoudige spouwmuurisolatie en soms dubbel glas, maar missen vaak vloerisolatie, dakisolatie of HR++-glas. De warmtebehoefte ligt hoger, waardoor lage temperatuurverwarming niet direct mogelijk is zonder extra isolatiemaatregelen. Om met lage temperatuurverwarming comfortabel te kunnen verwarmen is na-isolatie veelal noodzakelijk waardoor meer tijd nodig is om woningen en gebouwen geschikt te maken voor lage temperatuurverwarming. Het gaat met name om De Folgeren, De Trisken en De Drait (excl. Drachtstervaart en De Drait Zuid).

Fase 3: Buurten die als laatste aardgasvrij worden (streefjaar 2050)

Deze laatste fase richt zich op buurten met relatief veel woningen en gebouwen met een lage energetische kwaliteit. Dit zijn bijvoorbeeld het centrum en naoorlogse wijken in Drachten, oude dorpskernen en woningen en gebouwen in het buitengebied. In deze gebieden vergt het aardgasvrij maken een integrale gebiedsaanpak, waarbij ook herstructurering en renovatie nodig zijn.

Dit zijn gebieden waar de warmtetransitie de hoogste maatschappelijke kosten met zich meebrengt en waar een hybride warmtepomp voor een deel van de gebouwen veelal aanmerkelijk goedkoper is dan all-electric oplossingen. Het is echter nog onzeker in welke mate klimaatneutraal gas in de toekomst beschikbaar is voor deze gebieden. Bovenstaande aspecten maken het aannemelijk dat in deze buurten de meeste tijd nodig is om aardgasvrij te worden.

Figuur 6: Fasering buurten in Smallingerland naar aardgasvrij

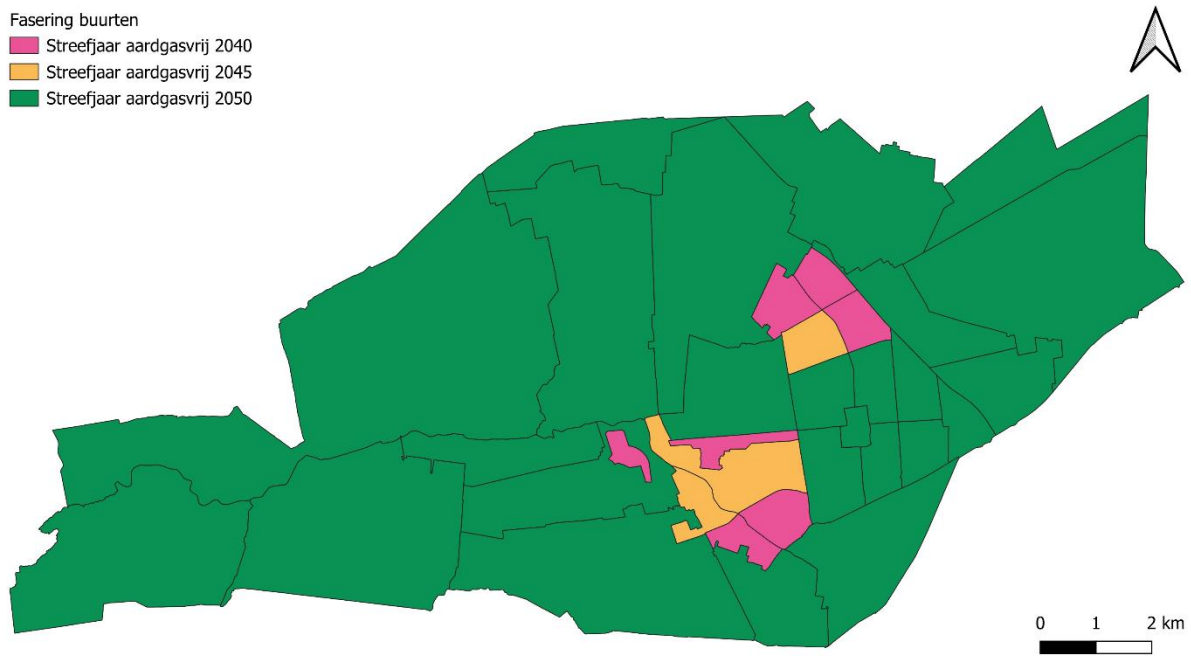

** = Zie bijlage C voor een grotere weergave inclusief buurtnamen*

De jaartallen in figuur 6 lijken nog ver weg en kunnen de indruk wekken dat er op de korte termijn niet echt actie nodig is. Dit is echter niet het geval. Een cv-ketel gaat gemiddeld 15 tot 20 jaar mee. Dit betekent in feite dat in de buurten waar 2040 het streefjaar is, alle cv-ketels vanaf nu moeten worden vervangen door een duurzaam alternatief. Ook voor de buurten waar het streefjaar 2045 of 2050 is, geldt dat er in veel gevallen nog maar 1 natuurlijk moment komt om de cv-ketel te vervangen door een duurzaam alternatief. Bovendien is er tijd nodig om de keuzes in het warmteprogramma verder uit te werken op buurtniveau. De vuistregel is dat er twee jaar moet worden uitgetrokken voor het gezamenlijk opstellen van een uitvoeringsplan op buurtniveau gevolgd door een uitvoeringstermijn van 8 jaar. Dit houdt in dat voor de laatste wijken in Smallingerland uiterlijk in 2040 moet zijn begonnen met het opstellen van een uitvoeringsplan op buurtniveau.[16]

Figuur 7 toont wat de verwachte resultaten zijn van de gefaseerde aanpak uitgedrukt in het aantal bestaande woningen en gebouwen dat aardgasvrij is. Het wegvallen van geothermie als warmtebron en de impact van netcongestie maken dat de ambitie voor 2030 is teruggeschroefd. Dit betekent ook dat in de periode 2030 tot 2050 een forse versnelling nodig is om het einddoel voor 2050 te realiseren.

[16] *Bron: De hoofdlijnen van het gemeentelijk planproces. (NPLW, 2025)*

Figuur 7: Ontwikkeling aantal bestaande woningen en gebouwen dat aardgasvrij is

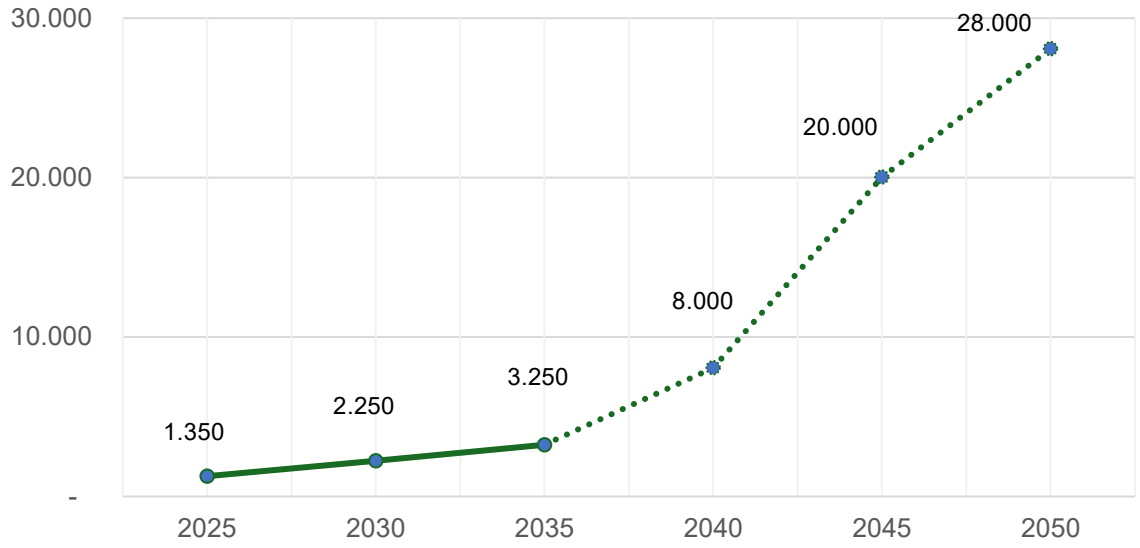

6 Gebiedsgerichte aanpak

In de vorige hoofdstukken is uitgewerkt wat momenteel als voorkeursalternatief geldt in de verschillende buurten en wat de beoogde fasering van de buurten is. De fasering vormt samen met de criteria uit tabel 3 het vertrekpunt voor het bepalen van de gebiedsaanpakken waar de gemeente de komende 10 jaar mee aan de slag gaat. In dit hoofdstuk wordt beschreven waar de gemeente in de periode 2026-2035 met een gebiedsgerichte aanpak aan de slag gaat en waarom. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen twee typen gebiedsaanpakken:

- het opstellen van een uitvoeringsplan gericht op verdere uitwerking van keuzes in het warmteprogramma en realisatie.
- het uitvoeren van verdiepend onderzoek als er nog relatief veel onzekerheid is over de kansrijkheid van alternatieven voor aardgas.

Figuur 8: Overzicht gebiedsaanpakken 2026-2035

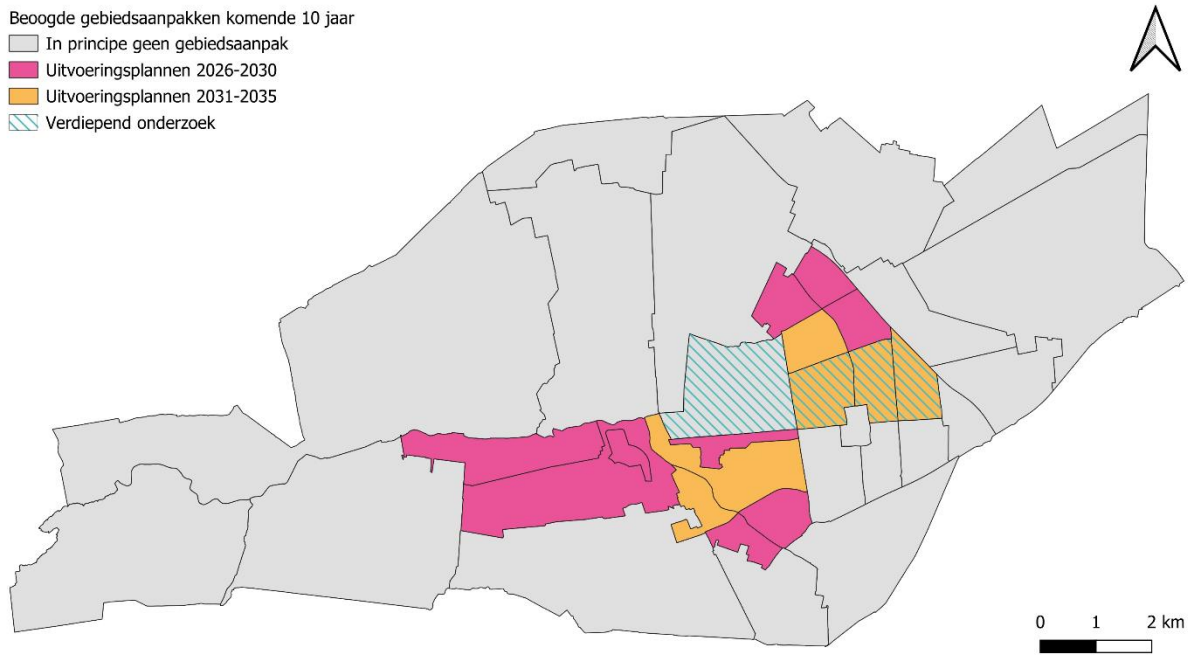

** = Zie bijlage D voor een grotere weergave inclusief buurtnamen*

6.1 Uitvoeringsplannen

Uitvoeringsplannen 2026-2030

In de buurten waar het streven is dat ze uiterlijk in 2040 aardgasvrij zijn, worden als eerste uitvoeringsplannen opgesteld. Het gaat om uitvoeringsplannen voor de volgende gebieden:

- A: Uitvoeringsplan De Wilgen, Smalle Ee en Buitenstvallaat.[17]
- B: Uitvoeringsplan Himsterhout en De Drait-Zuid
- C: Uitvoeringsplan Burmaniapark, Fennepark en Vrijburgh
- D: Uitvoeringsplan Drachtstervaart

[17] *Mogelijk wordt ook de nieuwbouw van Boornbergum meegenomen in de scope van dit uitvoeringsplan.*

Zoals benoemd in het vorige hoofdstuk wordt als eerste ingezet op deze gebieden, omdat de overstap naar aardgasvrij in deze buurten het meest kansrijk wordt beschouwd op de korte termijn. Dat is vanwege de relatief lage maatschappelijke kosten en eindgebruikerskosten en de hoge mate van zekerheid over het alternatief voor aardgas (robuustheid uitkomsten analyse). Voor De Sanding in De Wilgen wordt een bredere geografische scope gehanteerd, omdat dit het werkgebied is van de lokale energiecoöperatie Energie Transitie Coöperatie.[18] De aanwezigheid van een lokaal burgerinitiatief waar de gemeente mee kan samenwerken, maakt dat het de insteek is om in dit gebied als eerste te starten met een uitvoeringsplan in samenwerking met de lokale energiecoöperatie.

Het uitvoeringsplan is een verdere verdieping van het warmteprogramma. In het uitvoeringsplan wordt een definitieve keuze gemaakt over het alternatief voor aardgas in een afgebakend gebied inclusief een planning. Het uitvoeringsplan geeft hiermee richting aan de investeringsbeslissingen van gebouweigenaren, gemeente, netbeheerders en andere stakeholders. Het actief betrekken van betrokkenen in het gebied is een cruciaal onderdeel van het proces. Het uitgangspunt is om in alle gebieden samen met betrokkenen een uitvoeringsplan op te stellen.

Uitvoeringsplannen 2031-2035

Voor de buurten waar wordt gestreefd naar aardgasvrij in 2045, worden uitvoeringsplannen opgesteld voor de volgende gebieden:

- E: De Folgeren
- F: De Trisken
- G: De Drait (excl. De Drait-Zuid en Drachtstervaart)

Ook dit zijn buurten die qua bouwjaar vrij homogeen zijn, waardoor de mate van zekerheid over het alternatief voor aardgas relatief hoog is. De maatschappelijke kosten en eindgebruikerskosten om aardgasvrij te worden liggen over het algemeen hoger dan in de buurten die 2040 als streefjaar voor aardgasvrij hebben. Dat komt omdat een groter deel van de gebouwen energielabel C of lager heeft waardoor extra isolatie nodig is om ze geschikt te maken voor de stap naar aardgasvrij. De isolatieopgave is in deze buurten echter relatief klein in vergelijking met andere buurten in Smallingerland, omdat er weinig gebouwen met een laag energielabel zijn (E, F of G).

Overige buurten

Voor de overige buurten stelt de gemeente in de komende 10 jaar in principe geen uitvoeringsplan op. Hier zijn de maatschappelijke kosten en eindgebruikerskosten relatief hoog, er zijn (nog) geen burgerinitiatieven en ook geen overige concrete koppelkansen. Als dit in de komende jaren verandert en er bijvoorbeeld wel een koppelkans ontstaat en/of een breed gedragen lokaal initiatief de gemeente benadert voor samenwerking, dan kan dit aanleiding vormen om ook in andere gebieden met een uitvoeringsplan aan de slag te gaan.

6.2 Overige gebiedsaanpakken

Onderzoek grootschalig warmtenet restwarmte RWZI

Gemeente Smallingerland en HVC[19] gaan in samenwerking met Wetterskip Fryslân de haalbaarheid van een warmtenet op basis van restwarmte van de RWZI in Drachten onderzoeken. Dit warmtenet zal in eerste instantie de woningen van de woningcorporaties Accolade en WoonFriesland in de wijken De Swetten, Noordoost en De Wiken van warmte kunnen voorzien. In een tweede fase is het de intentie het warmtenet uit te breiden naar de koopwoningen in deze wijken en/of het corporatiebezit

[18] *Zie* https://energietransitiecooperatie.nl/ *voor meer informatie*
[19] *HVC is een publiek energie- en afvalbedrijf van 52 gemeenten (waaronder Smallingerland) en 8 waterschappen die samen de aandeelhouders zijn van HVC.*

in de wijken ten zuiden van het plangebied. Het doel van dit onderzoek is om varianten met elkaar te vergelijken zodat een weloverwogen keuze kan worden gemaakt voor de meest kostenefficiënte en duurzame oplossing.

Strategisch ontwikkelplan De Haven

Vanuit het strategisch ontwikkelplan De Haven werkt de gemeente aan de toekomstbestendigheid van bedrijventerrein De Haven. De Haven is één van de grootste aaneengesloten bedrijventerreinen van Noord-Nederland. Op het terrein zijn ongeveer 550 bedrijven gevestigd met samen iets meer dan 10.000 werknemers. Een nieuw perspectief voor dit bedrijventerrein is nodig, want er zijn grote opgaven op het gebied van ruimtelijke inrichting, bereikbaarheid, verduurzaming. Er wordt onderzocht op welke wijze de transitie naar een aardgasvrij bedrijventerrein kan worden gekoppeld aan de integrale aanpak voor De Haven.

7 Gemeentebrede ondersteuning

Dit hoofdstuk laat zien hoe de gemeente, naast de gebiedsgerichte aanpakken, gemeentebreed inwoners, bedrijven en instellingen ondersteunt bij de warmtetransitie. Ook wordt beschreven hoe de regierol wordt ingevuld en op welke beleidsmatige onderwerpen de komende jaren wordt ingezet. Zo ontstaat duidelijkheid over de ondersteuning die de samenleving van de gemeente kan verwachten.

7.1 Invulling van de regierol

Aanwijsbevoegdheid

De Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie (Wgiw) geeft gemeenten de mogelijkheid om de aanwijs-bevoegdheid in te zetten. Met de aanwijsbevoegdheid kunnen gemeenten gebieden aanwijzen die binnen een bepaalde termijn aardgasvrij moeten worden en overgaan op een duurzame warmtevoorziening. De aanwijsbevoegdheid kan bijvoorbeeld worden ingezet om te voorkomen dat in een gebied het gasnet in stand gehouden moet worden voor slechts één of enkele gasaansluitingen, terwijl er alternatieven beschikbaar zijn. De gemeente kiest er echter bewust voor om de aanwijsbevoegdheid niet in te zetten, zodat niemand gedwongen wordt om van het aardgas af te gaan in de gemeente Smallingerland. Vrijwilligheid vormt een belangrijk uitgangspunt in de aanpak van de gemeente.

Warmtekavel en warmtebedrijf

In de Wet collectieve warmtevoorziening (Wcw) krijgen gemeenten de bevoegdheid om warmtekavels aan te wijzen. Hiermee bepaalt de gemeente of, waar en wanneer er collectieve warmteprojecten worden gerealiseerd. Voor deze warmtekavels kan de gemeente een warmtebedrijf aanwijzen dat voor 20-30 jaar het exclusieve recht krijgt de warmte aan afnemers te leveren. Dit warmtebedrijf dient voor minimaal de helft in publiek eigendom te zijn. Er zijn verschillende varianten voor een publiek warmtebedrijf onderzocht en beoordeeld. Hieruit kwam het aanwijzen van HVC als beoogd warmtebedrijf voor het ontwikkelen van een grootschalig warmtenet als meest geschikte optie naar voren. De eerste verkenning van deze ontwikkelfase heeft ertoe geleid dat HVC en de gemeente in samenwerking met Wetterskip Fryslân de haalbaarheid van een warmtenet op basis van restwarmte van de rioolwaterzuivering in Drachten onderzoeken.

7.2 Ondersteunen en activeren van inwoners

Al enkele jaren wordt onder de naam 'Gemeentebrede aanpak voor het verduurzamen van woningen' (GBA) gewerkt aan het ondersteunen en activeren van inwoners. De aanpak is erop gericht inwoners bewust te maken van het belang om de eigen woning te verduurzamen en ze te stimuleren om hiermee aan de slag te gaan. GBA richt zich op alle inwoners van de gemeente Smallingerland. De focus ligt hoofdzakelijk op het geschikt maken van woningen voor (zeer) lage temperatuur verwarming door inzet op energiebesparende maatregelen en energiezuinig gedrag.

Energieloket als centrale punt

Inwoners worden vanuit het Energieloket van de gemeente geïnformeerd over het verduurzamen van de woning. Het energieloket is feitelijk het geheel van activiteiten die in het kader van de GBA

georganiseerd worden. Op de website duurzaamsmallingerland.nl staan alle activiteiten en ondersteuningsmogelijkheden voor inwoners. Vanuit deze website worden inwoners voor een deel van de activiteiten en ondersteuning doorgeleid naar de website duurzaambouwloket/smallingerland.nl. Deze website bevat inhoudelijke informatie over verduurzamingsmaatregelen, beschikbare subsidies (gemeentelijk, provinciaal en landelijk) en bedrijven die maatregelen kunnen uitvoeren. De website bevat ook een subsidiecheck die inwoners 24/7 kunnen gebruiken, en biedt de mogelijkheid om vragen voor te leggen aan het klantcontactcentrum.

Bijeenkomsten en persoonlijk advies

Naast digitale ondersteuning is er ondersteuning in de vorm van bijeenkomsten en persoonlijk advies. Bij de geboden ondersteuning wordt onderstaande boodschap uitgedragen:

Een aangenaam thuis, het hele jaar door? Maak je huis energiezuiniger! Wij helpen je door de wirwar van informatie en wijzen de weg naar de beste oplossing voor jouw woning. Zo geniet je van warmte in de winter, koelte in de zomer én van een lagere energierekening! En zetten we samen stappen voor een duurzamer Smallingerland.

Het doel is om inwoners te laten zien:

- welke maatregelen ze kunnen nemen om hun woning stapsgewijs aardgasvrij te maken
- hoe ze deze maatregelen kunnen financieren
- en dat er hulp is om daadwerkelijk aan de slag te gaan.

Energiecoaches en adviseur woningverduurzaming

Inwoners worden geholpen om daadwerkelijk aan de slag te gaan met energiecoaches en de adviseur woningverduurzaming. Zij kunnen een afspraak maken voor een bezoek aan huis. De adviseur woningverduurzaming ondersteunt inwoners vanaf het maken van een plan tot, indien nodig, het kiezen van een bedrijf voor de uitvoering van maatregelen. Ook zijn er vouchers beschikbaar waarmee woning-eigenaren een adviseur kunnen inhuren om een verduurzamingsplan voor hun woning op te laten stellen.

Het laten zien hoe inwoners de maatregelen kunnen financieren, wordt op verschillende manieren vormgegeven. De energiecoaches zijn op de hoogte van de verschillende subsidies en de leningen van het Nationaal Warmtefonds. Ook de adviseur woningverduurzaming ondersteunt inwoners bij het uitzoeken welke regelingen passend zijn en helpt zo nodig bij het aanvragen ervan. Daarnaast zijn er diverse bijeenkomsten waar inwoners informatie kunnen krijgen, van markten met deskundigen tot webinars over subsidies en financiering.

Voorbeeldwoningen/woning van het seizoen

In 2025 is gestart met het opstellen van verduurzamingsplannen voor verschillende typen woningen. Ieder huis is anders. Door voor een aantal veelvoorkomende woningtypen in beeld te brengen welke maatregelen nodig zijn om aardgasvrij-gereed te worden, wordt het makkelijker voor inwoners om aan de slag te gaan. De plannen zijn gebaseerd op maatwerkadviezen die via de voucherregeling beschikbaar komen. Ook wordt inzicht gegeven in hoe de uitvoering van het plan gefinancierd kan worden met de beschikbare subsidies en een lening vanuit het Nationaal Warmtefonds.

Deze verduurzamingsplannen worden onder de noemer 'woning van het seizoen' gedeeld via de lokale krant en de gemeentelijke website. De aanpak wordt verder uitgerold door voor

veelvoorkomende blokjes rijwoningen een verduurzamingsplan op te stellen, waarbij eigenaren van een bepaald type rijwoning actief worden benaderd. Voor deze woningen worden eveneens de hierboven beschreven verduurzamings-plannen opgesteld. Eigenaren krijgen ondersteuning van de adviseur woningverduurzaming, van het opstellen van het plan tot het aanvragen van offertes voor het uitvoeren van een of meerdere maatregelen. Daarnaast worden bijeenkomsten georganiseerd voor woningeigenaren met een vergelijkbare woning, waarin het verduurzamingsplan wordt toegelicht. Hiermee wordt de stap voor inwoners om maatregelen te nemen zoveel mogelijk verkleind.

De verduurzamingsplannen worden in eerste instantie opgesteld voor woningen die in aanmerking komen voor de gemeentelijke isolatiesubsidie. Deze subsidie van € 2.000,- voor woningen met een WOZ-waarde van maximaal € 429.300,- en een energielabel D of lager, of met twee slechte bouwdelen, is het krachtigste stimuleringsinstrument. Alle activiteiten zijn gericht op het versnellen van de uitgifte van deze subsidie aan inwoners die hiervoor in aanmerking komen.

Het bereiken van inwoners

'Aanbod schept vraag' is een gezegde, maar voor de energietransitie ligt dit iets genuanceerder. Het ondersteuningsaanbod wordt daarom op verschillende manieren onder de aandacht van inwoners gebracht: onder andere via advertenties in de lokale krant, op social media en met vitrines in het centrum van Drachten, en door inwoners die in aanmerking komen voor de gemeentelijke isolatiesubsidie actief te benaderen. Ook wordt aanwezig zijn op plekken waar inwoners samenkomen benut om hen te informeren over de mogelijkheden.

Een andere manier om inwoners te bereiken is door koppelkansen met andere gemeentelijke trajecten beter te benutten. Het is met name lastig om kwetsbare doelgroepen te bereiken met het beschikbare ondersteuningsaanbod. De insteek is om intensiever samen te werken tussen het fysiek en het sociaal domein, bijvoorbeeld via het financieel loket. Wijk- en dorpsvernieuwingstrajecten zullen worden benut om inwoners die te maken hebben met (een risico op) energie-armoede beter te bereiken. In dit kader wordt in De Venen verkend hoe een integrale aanpak kan worden ontwikkeld waarbij wijkvernieuwing en ondersteuning bij energiebesparing slim aan elkaar kunnen worden gekoppeld.

7.3 Ondersteunen en activeren van bedrijven en instellingen

Voor veel bedrijven en instellingen geldt dat ze in de warmtetransitie een vergelijkbare ondersteunings-behoefte hebben als inwoners. Daarom ondersteunt de gemeente niet alleen inwoners via de gemeentebrede aanpak, maar ook bedrijven en instellingen bij het zetten van stappen in de warmte-transitie. Er is al veel ondersteuningsaanbod beschikbaar op nationaal en regionaal niveau, maar dit aanbod is versnipperd en veel bedrijven en instellingen zijn niet of onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheden. De gemeente kiest daarom bewust voor terughoudendheid bij het ontwikkelen van extra gemeentelijk ondersteuningsaanbod en richt zich vooral op het stimuleren dat bedrijven en instellingen in Smallingerland meer gebruikmaken van het bestaande aanbod. Dit gebeurt op verschillende manieren.

Onafhankelijke informatievoorziening

Op de website Duurzaam Smallingerland staat niet alleen informatie voor inwoners, maar ook voor bedrijven en instellingen. Het gaat bijvoorbeeld om een overzicht van financiële instrumenten en regelingen die op landelijk en regionaal niveau beschikbaar zijn, relevante wet- en regelgeving en informatie over actuele thema's.

Persoonlijk advies

Ynbusiness is een onafhankelijk bureau dat ondernemers in Friesland ondersteunt bij uiteenlopende vraagstukken. Ynbusiness is een gezamenlijk initiatief van de provincie Fryslân, de F4-gemeenten (Leeuwarden, Heerenveen, Smallingerland en Súdwest-Fryslân) en het Innovatiepact Fryslân. Er is o.a. een themaspecialist verduurzamen Midden- en Kleinbedrijf (MKB) om bedrijven met persoonlijk advies te ondersteunen bij o.a. energiebesparing en duurzame alternatieven voor aardgas. Ook is er een adviesvoucherregeling van de provincie Fryslân beschikbaar die onder andere is gericht op het stimuleren van verduurzaming van micro- en klein mkb en bedrijventerreinen. Micro- en mkb-ondernemingen gevestigd en actief in Fryslân kunnen subsidie aanvragen voor deskundig advies. Er kan bijvoorbeeld subsidie worden aangevraagd voor maatwerkadvies om energie te besparen of minder CO_2 uit te stoten in het bedrijfspand of productieproces.

Bijeenkomsten

In samenwerking met de Ondernemersvereniging Drachten (OVD) en ondernemersvereniging Ha&Ie worden thematische bijeenkomsten georganiseerd voor bedrijven en instellingen in Drachten. Het doel van deze bijeenkomsten is bedrijven en instellingen te informeren en te activeren, en onderlinge samenwerking en kennisuitwisseling te faciliteren.

7.4 Bevoegd gezag voor wet- en regelgeving

Voor een deel van de bedrijven en instellingen in Smallingerland geldt dat ze een wettelijke plicht hebben om energiebesparende maatregelen uit te voeren. Het gaat bijvoorbeeld om de energiebesparingsplicht en de label C verplichting voor kantoren waarvoor de gemeente het bevoegd gezag is voor het handhaven van deze wetgeving. Ook is er nieuwe, strengere wetgeving op komst. Ook komen er nieuwe regels voor de energieprestatie van huurwoningen waar gemeenten op kunnen handhaven. Naast een stimulerende aanpak heeft de gemeente dus ook een rol als handhaver van wettelijke verplichtingen.

Energiebesparingsplicht

De energiebesparingsplicht geldt voor locaties met een relevante milieubelastende activiteit én met een jaarlijks energiegebruik vanaf 50.000 kWh elektriciteit of 25.000 m^3 aardgas(equivalent). De energiebesparingsplicht verplicht bedrijven en instellingen om alle energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van 5 jaar of minder uit te voeren en hier eens in de vier jaar over te rapporteren.

Energielabel C-verplichting kantoren

De energielabel C-verplichting is beschreven in het Besluit bouwwerken leefomgeving en vereist dat vanaf 1 januari 2023 alle bestaande kantoorgebouwen met een kantoorfunctie groter dan 100 m^2 een minimaal energielabel C moeten hebben. De eigenaar van het kantoor is verantwoordelijk voor het behalen van het label.

CSRD

De Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD is een Europese richtlijn die steeds meer bedrijven verplicht om transparant te rapporteren over hun impact op mens en milieu. Vanaf boekjaar 2024 zijn grote beursgenoteerde ondernemingen verplicht te rapporteren. Vanaf boekjaar 2025 is de richtlijn ook van toepassing op grote niet-beursgenoteerde bedrijven. Hoewel de CSRD in eerste

instantie vooral gericht lijkt op grote ondernemingen raken de gevolgen ervan al snel ook kleinere bedrijven. Dat komt doordat de ketens van grote ondernemingen vaak bestaan uit een groot aantal kleine en middelgrote bedrijven die als leverancier, onderaannemer of dienstverlener fungeren. Grote bedrijven moeten niet alleen rapporteren over hun eigen activiteiten, maar ook over de impact van hun gehele waardeketen. Dit betekent dat zij informatie nodig hebben van alle partijen waar zij direct of indirect mee samenwerken.

EPBD-4

De nieuwe Europese richtlijn EPBD-4 (Energy Performance of Buildings Directive) heeft als doel om gebouwen uiterlijk in 2050 energiezuinig en emissievrij te maken. Dat draagt bij aan een gebouwde omgeving met lagere energiekosten en meer comfort, zonder aardgas. De richtlijn bevat onder andere nieuwe eisen voor nieuwbouw, verduurzaming van bestaande gebouwen en een verbeterd energielabel.

Voor woningen komen er vooralsnog geen verplichtingen. Wel gaan er eisen gelden voor winkels, scholen en andere utiliteitsgebouwen. De gebouwen met de slechtste energieprestaties moeten uiterlijk in 2030 of 2033 worden verbeterd. De exacte verplichtingen worden uiterlijk in 2027 in het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) opgenomen.

Energieprestatie van huurwoningen

Verhuurders van woningen met energielabel E, F of G moeten voor 2029 verduurzamen naar minimaal label D. De nieuwe regels voor energieprestatie van huurwoningen komen in het Bouwbesluit (Bbl) en gaan in op 1 januari 2029.

7.5 Beleidsmatige vraagstukken

De gebiedsgerichte aanpakken die zijn benoemd in het vorige hoofdstuk en de gemeentebrede ondersteuning gericht op inwoners, bedrijven en instellingen vormen belangrijke pijlers in de inzet van de gemeente in de komende jaren. Daarnaast richt de gemeente zich op beleidsmatige vraagstukken ter verbetering van de randvoorwaarden voor de warmtetransitie.

Afstemming met de regionale netbeheerder

Het uitbreiden van het elektriciteitsnet is een cruciale randvoorwaarde om de warmtetransitie te kunnen realiseren. De uitbreiding van het elektriciteitsnet is primair de verantwoordelijkheid van de netbeheerder. De plannen worden nauw afgestemd met de netbeheerder, en er wordt geprobeerd verzwaring van het net te faciliteren door ruimte te reserveren voor uitbreiding en procedures slimmer in te richten. Dit vereist nauwe samenwerking met de netbeheerder.

Opstellen Soorten Management Plan

De Wet Natuurbescherming stelt kaders voor de bescherming van plant- en diersoorten. Dit betekent bijvoorbeeld dat het isoleren van een gebouw niet mag leiden tot schade aan beschermde gebouwgebonden soorten zoals gierzwaluwen en vleermuizen. Door een Soorten Management Plan op te stellen, kan een gemeente aantonen dat zij structureel rekening houdt met beschermde soorten en hun leefgebieden. Het plan biedt een kader voor vergunningverlening en ontheffingen, en voorkomt dat bij elke bouw- of sloopactiviteit apart ecologisch onderzoek nodig is.

Groengas strategie

In 2024 is een onderzoek uitgevoerd naar de potentie van groengas uit mestvergisting. Hieruit bleek dat er voldoende potentie is om de lokale productie fors te vergroten. Zoals aangegeven zijn er echter nog veel onzekerheden over de toekomstige beschikbaarheid en allocatie van groengas. Er wordt verkend in hoeverre het mogelijk is om de lokale productie en benutting van groengas te vergroten en wat er nodig is om dit te realiseren.

Verkennen meerwaarde ondersteuningsaanpak mini-warmtenetten

Naast het onderzoeken van de haalbaarheid van een grootschalig warmtenet op basis van restwarmte van de rioolwaterzuiveringsinstallatie in Drachten, wordt ook verkend in hoeverre een gemeentelijke aanpak gericht op het stimuleren van mini-warmtenetten meerwaarde heeft. De gemeente heeft niet de capaciteit om dit zelf proactief op allerlei plekken te initiëren, maar onderzoekt hoe initiatieven vanuit de samenleving effectief kunnen worden ondersteund. Een belangrijke voorwaarde is dat een initiatief kan aantonen dat er een positieve grondhouding bestaat onder betrokkenen om een mini-warmtenet te realiseren.

Verkennen meerwaarde beleid voor individuele warmtepompen

In hoofdstuk vier is uitgewerkt welke mitigerende maatregelen mogelijk zijn om (mogelijke) negatieve milieueffecten van warmtepompen te voorkomen of te verminderen. Er gelden bovendien al verschillende eisen, zoals een maximaal geluidsniveau van 40 dB(A) bij de erfgrens. Tegelijkertijd is er nog weinig praktijkervaring met de grootschalige toepassing van warmtepompen in bestaande woningen en gebouwen. Vooralsnog ligt de focus op het informeren over mitigerende maatregelen. Mocht dit in de praktijk onvoldoende effect hebben, dan wordt onderzocht in hoeverre het mogelijk en effectief is om extra eisen op te nemen in het omgevingsplan.

8 Organisatie van de uitvoering

8.1 Samenwerking

De warmtetransitie is een gezamenlijke opgave. De gemeente speelt een belangrijke rol in het creëren van een handelingsperspectief, het bieden van ondersteuning en het scheppen van de benodigde randvoorwaarden. Het realiseren van de warmtetransitie hangt echter uiteindelijk af van de investeringsbeslissingen en keuzes van inwoners, bedrijven en instellingen. Het werken aan verantwoordelijkheidsgevoel en eigenaarschap is daarom een belangrijk speerpunt in de aanpak. In dit warmteprogramma is geprobeerd concreet te maken wat de strategie is om tot een aardgasvrije gebouwde omgeving in Smallingerland te komen en welke onzekerheden en uitdagingen er zijn. Dit warmteprogramma is echter niet het eindproduct, maar vormt het vertrekpunt voor een vervolgproces met de samenleving. In dit vervolgproces worden de keuzes uit het warmteprogramma verder onderzocht en geconcretiseerd, en blijft het gesprek over de beste route om van het aardgas af te gaan plaatsvinden. In de uitvoering wordt samengewerkt op verschillende niveaus.

Interne organisatie

De warmtetransitie vraagt een integrale samenwerking binnen de gemeentelijke organisatie. De warmtetransitie heeft raakvlakken met andere duurzaamheidsthema's zoals netcongestie, klimaatadaptatie en circulariteit. Maar ook met andere gemeentelijke beleidsthema's zoals wonen, sociaal domein, ruimtelijke ordening, economische zaken en vergunningverlening, toezicht en handhaving. Dit vereist een nauwe samenwerking tussen het fysiek en het sociaal domein en bij wijk- en dorpsvernieuwingstrajecten. Enerzijds om kwetsbare doelgroepen beter te bereiken en anderzijds om met ondersteuning bij energiebesparing (energie-)armoede te bestrijden. Ook het intensiveren van de ondersteuning van bedrijven en instellingen is een belangrijk speerpunt voor de komende jaren. Hiervoor is een intensievere samenwerking nodig met andere afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie die zich op deze doelgroep richten.

Strategische partners

In de uitvoering wordt samengewerkt met strategische partners zoals de regionale netbeheerder, woningcorporaties Accolade en WoonFriesland, Huurdersbelang Fryslân, Wetterskip Fryslân, HVC, OVD en Ha&Ie. Ook vindt samenwerking plaats met initiatieven vanuit de samenleving, zoals energiecoöperatie ETC in De Wilgen, Smalle Ee en Buitenstvallaat, met de intentie dit in nog veel meer buurten en wijken uit te breiden.

Friese gemeenten

Daarnaast is er samenwerking met andere Friese gemeenten in de warmtetransitie. In de afgelopen periode is een waardevolle samenwerking ontstaan, omdat alle Friese gemeenten bezig waren of zijn met het opstellen van een warmteprogramma. Kennis is uitgewisseld en samengewerkt op vraagstukken die bij meerdere gemeenten spelen. Ook in de uitvoering van het warmteprogramma wordt deze samenwerking met andere Friese gemeenten voortgezet.

8.2 Benodigde randvoorwaarden

Gemeenten hebben de regierol in de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Om deze rol goed te kunnen vervullen, zijn de juiste randvoorwaarden op nationaal niveau cruciaal. Hieronder is uitgewerkt wat wij van het Rijk verwachten op dit vlak.

Voldoende en structurele financiële middelen voor gemeenten

Gemeenten kunnen hun regierol niet waarmaken zonder toereikende en voorspelbare financiering vanuit het Rijk. Structurele middelen zijn essentieel om continuïteit te waarborgen, investeringen te doen in personeel en infrastructuur, en adequaat te kunnen inspelen op lokale behoeften.

Duidelijke wet- en regelgeving

Een heldere en eenduidige wettelijke basis is noodzakelijk om gemeenten voldoende mandaat en juridische zekerheid te bieden. Er is op dit moment nog onduidelijkheid over wettelijke kaders zoals de Wet Collectieve Warmte en het Besluit gemeentelijke instrumenten warmtetransitie. Het is belangrijk dat er snel duidelijkheid komt over deze kaders en dat er voldoende ruimte is voor lokaal maatwerk.

Koersvastheid in beleid

Inwoners, bedrijven en instellingen vragen om koersvastheid van de overheid. Dit heeft niet alleen betrekking op de lokale overheid, maar ook op de landelijke overheid. De afgelopen jaren zijn beleidsmaatregelen gericht op de energietransitie regelmatig aangepast of stopgezet. Dit wordt door een deel van de samenleving als wispelturig ervaren, waardoor het niet ten goede komt aan het draagvlak voor de energietransitie. Om echte vooruitgang te boeken, is het noodzakelijk dat de overheid consistent beleid voert en vasthoudt aan gemaakte keuzes.

Socialisatie van de kosten voor warmtenetten

Waar de kosten voor het elektriciteitsnetwerk en gasnetwerk worden gesocialiseerd, is dit voor warmtenetten niet het geval. Dit maakt het lastig om in dunbevolktere gebieden in het land tot een rendabele businesscase voor een warmtenet te komen. Door de kosten voor warmtenetten (deels) te socialiseren, kunnen op meer plekken in Nederland collectieve warmtenetten worden gerealiseerd.

Kennisdeling

Het faciliteren van kennisuitwisseling en het delen van goede voorbeelden op nationaal niveau ondersteunt gemeenten bij hun regietaak. Landelijke platforms, databanken en netwerken kunnen hierbij een belangrijke rol spelen, zodat gemeenten niet telkens het wiel opnieuw hoeven uit te vinden.

8.3 Monitoring en evaluatie

Om de voortgang van de warmtetransitie en de gestelde doelen te volgen, wordt een monitoringsinstrument ontwikkeld. Jaarlijks worden in ieder geval onderstaande indicatoren in beeld gebracht en wordt verkend in hoeverre het wenselijk is aanvullende indicatoren te monitoren.

Tabel 6: Overzicht indicatoren

Indicator	Uitwerking	Bron
Hoofdverwarmings-installatie	Inzicht in de hoofdverwarmingsinstallatie per buurt om te bepalen hoeveel en welk deel van de woningen en gebouwen aardgasvrij worden verwarmd.	Centraal Bureau voor de Statistiek(CBS)/ Klimaatmonitor
Aantal gebouwen zonder gasaansluiting	Aantal woningen en gebouwen dat geen aansluiting op het gasnet heeft.	Regionale netbeheerder
Gasverbruik gebouwde omgeving	Inzicht in de omvang en ontwikkeling van het aardgasgebruik in woningen en utiliteitsgebouwen.	Centraal Bureau voor de Statistiek(CBS)/ Klimaatmonitor
Vastgestelde energielabels	Verdeling van de vastgestelde energielabels om inzicht te krijgen in de energetische kwaliteit van woningen en gebouwen.	Centraal Bureau voor de Statistiek(CBS)/ Klimaatmonitor
Capaciteit elektriciteitsnet	Inzicht in capaciteit op het elektriciteitsnet en mogelijke (toekomstige) knelpunten.	Regionale netbeheerder

Ook wordt in 2027 en 2029 een nieuwe vragenlijst gepubliceerd die door inwoners en bedrijven kan worden ingevuld. Het doel van deze vragenlijst is inzicht te krijgen in met name kwalitatieve aspecten van de warmtetransitie, zoals draagvlak, ervaren knelpunten en ondersteuningsbehoefte.

De uitkomsten van de monitoring worden jaarlijks besproken met het ambtelijk projectteam en, indien gewenst, met strategische samenwerkingspartners. Dit kan aanleiding zijn om de strategie te herijken. De resultaten worden uitgewerkt in een verslag dat wordt gedeeld met het college en, indien gewenst, ook met de raad.

8.4 Benodigde capaciteit

Voor de uitvoering van het warmteprogramma is capaciteit nodig. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen capaciteit voor het continueren en opschalen van de gemeentebrede aanpak gericht op inwoners, bedrijven en instellingen en de benodigde randvoorwaarden, en capaciteit die nodig is voor de gebiedsgerichte aanpak.

Gemeentebrede ondersteuning

De gemeentebrede ondersteuning wordt de komende jaren gecontinueerd en verder opgeschaald. De opschaling is vooral gericht op het intensiveren van de persoonlijke aanpak voor inwoners via energieadviseurs en energiecoaches, het versterken van de ondersteuning aan bedrijven en instellingen, en de beleidsmatige vraagstukken waarop de komende jaren wordt ingezet. De huidige capaciteit voor deze activiteiten bedraagt circa 2,5 fte. Verwacht wordt dat een uitbreiding naar 6 tot 7 fte nodig is om de gemeentebrede aanpak verder op te schalen.[20] Dit is gespecificeerd in onderstaande tabel en mede gebaseerd op onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van de Raad voor het Openbaar Bestuur.[21]

[20] *Dit is exclusief de energiecoaches, omdat dit vrijwilligers zijn.*
[21] *Bron: Kostenonderzoek klimaat- en energiebeleid (AEF en Improven, 2024)*

Tabel 7: Benodigde capaciteit gemeentebrede ondersteuning

Functie	Omschrijving	Benodigde capaciteit
Energieadviseurs (frontoffice)	Eerste lijn voor inwoners/bedrijven, persoonlijke adviezen, huisbezoeken, beantwoorden vragen	2,0 – 2,5 fte
Projectleiders en beleidsadviseurs	Capaciteit voor projectmanagement en beleidsmatige vraagstukken.	2,0 fte
Ondersteuning	Proces- en projectondersteuning, ondersteunen bij subsidieaanvragen, monitoring en verantwoording	1,0 - 1,5 fte
Communicatie & bewustwording	Campagnes, bijeenkomsten, energieloket website, participatieprocessen	1,0 fte

Gebiedsgerichte aanpak

De inschatting van de benodigde capaciteit voor de gebiedsgerichte aanpak is ook gebaseerd op het onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van de Raad voor het Openbaar Bestuur.[22] Uit dit onderzoek blijkt dat circa 2 fte per jaar nodig is per gebiedsaanpak. In de periode 2026-2030 gaat de gemeente vier gebiedsgerichte aanpakken ontwikkelen en uitvoeren. Dit betekent dat 8 fte aan capaciteit nodig is. Daar komen in de periode 2031 t/m 2035 nog twee of drie gebiedsgerichte aanpakken bij, dit komt neer op 4 tot 6 fte extra. Dat wil zeggen 12 tot 14 fte in totaal voor de gebiedsgerichte aanpak.

[22] *Bron: Kostenonderzoek klimaat- en energiebeleid (AEF en Improven, 2024)*

Bijlage A: Participatieverslag warmteprogramma

Er zijn vijf bijeenkomsten georganiseerd om met de samenleving in gesprek te gaan over de voorlopige keuzes in het warmteprogramma. Daarnaast zijn de voorlopige keuzes in 1-op-1 gesprekken getoetst bij Liander, Accolade, WoonFriesland, Huurdersbelang Fryslân, energiecoöperatie ETC, Ondernemers-vereniging Drachten (OVD) en Ha&Ie. Ook vonden twee interne sessies plaats om de keuzes te beoordelen. In dit hoofdstuk wordt beschreven welke onderwerpen vooral aan bod kwamen en hoe deze zijn meegenomen in de verdere uitwerking van het warmteprogramma.

Doelstelling aardgasvrij in 2050
Tijdens de bijeenkomsten zijn vragen gesteld over de doelstelling voor 2050, waarin is vastgelegd dat de gebouwde omgeving in Smallingerland aardgasvrij is. Er is met name gevraagd wat er gebeurt als dit doel niet wordt gehaald en waarom niet wordt gestreefd naar aardgasreductie in plaats van aardgasvrij.

Reactie gemeente
Voor het beperken van klimaatverandering is het essentieel om het gebruik van fossiele energie, zoals aardgas, zo snel mogelijk af te bouwen. In lijn met de Trias Energetica vormt het verminderen van aardgasgebruik een belangrijke eerste stap, maar dit is niet voldoende om de rol van aardgas in de gebouwde omgeving volledig af te bouwen. Daarvoor is ook de overstap naar duurzame warmtebronnen noodzakelijk.

Het streefjaar 2050 is daarbij cruciaal, omdat in de Klimaatwet is vastgelegd dat Nederland in dat jaar klimaatneutraal moet zijn. Wanneer dan nog fossiele energie wordt gebruikt voor het verwarmen van woningen en gebouwen, wordt niet voldaan aan deze wettelijke verplichting. De mogelijke juridische consequenties hiervan zijn nog niet bekend, maar het naleven van wettelijke verplichtingen is een belangrijk uitgangspunt. Daarom blijft de doelstelling in het warmteprogramma dat de gebouwde omgeving in Smallingerland in 2050 aardgasvrij is.

Verder is meerdere malen geopperd om de ambitie van Smallingerland vijf jaar naar voren te halen om extra marge in te bouwen.

Reactie gemeente
Het naar voren halen van het streefjaar wordt niet realistisch geacht, omdat het huidige streefjaar al een aanzienlijke uitdaging vormt. Daarom blijft in het warmteprogramma 2050 het streefjaar voor de doelstelling.

Impact op elektriciteitsnet en netcongestie
Er bestaan zorgen over de impact van de warmtetransitie op het elektriciteitsnet en over de vraag of de (toekomstige) capaciteit toereikend is.

Reactie gemeente
De netbeheerder geeft aan dat netcongestie vooral een tijdelijk knelpunt vormt. De capaciteit van het elektriciteitsnet wordt vergroot om het netwerk klaar te maken voor de groeiende vraag naar en het toenemende aanbod van elektriciteit in de komende decennia, maar dit kost tijd om te realiseren.

Omdat netcongestie van tijdelijke aard is, is hiermee rekening gehouden in de fasering van de warmtetransitie. Tot 2035 ligt de nadruk in een beperkt aantal buurten op de volledige overstap naar aardgasvrij, terwijl voor de meeste buurten de focus ligt op het geschikt maken van woningen en

gebouwen voor de laatste stap naar aardgasvrij, ook wel aardgasvrij-ready genoemd. Dit geeft de netbeheerder ruimte om het elektriciteitsnet stapsgewijs te verzwaren. In het warmte-programma wordt daarnaast aangegeven welke maatregelen inwoners en bedrijven kunnen nemen om het elektriciteitsnet slimmer te benutten, evenals het belang van een goede samenwerking en afstemming met de netbeheerder.

Financiële gevolgen van de warmtetransitie
Er bestaat behoefte aan een gedetailleerder inzicht in de financiële gevolgen van de overstap van aardgas naar duurzame alternatieven.

Reactie gemeente
Het bepalen van de financiële gevolgen vraagt om maatwerk, waardoor het niet mogelijk is om dit in het warmteprogramma op gebouwniveau concreet te maken. Op buurtniveau zijn de maatschappelijke kosten van verschillende alternatieven voor aardgas wel meegewogen bij het maken van keuzes. Daarnaast wordt in het warmteprogramma benoemd dat er financiële ondersteuning beschikbaar is op nationaal en lokaal niveau, evenals hulp bij het verkrijgen van maatwerkadvies om de financiële gevolgen van de warmtetransitie op gebouwniveau inzichtelijk te maken.

Collectieve oplossingen
Er bestaat de wens dat de gemeente meer inzet op collectieve oplossingen om de gebouwde omgeving in Smallingerland aardgasvrij te maken.

Reactie gemeente
Het belang van collectieve oplossingen wordt in het warmteprogramma erkend, maar de gemeente beschikt niet over de capaciteit om dit op allerlei plekken zelf te initiëren. De focus ligt in eerste instantie op het onderzoeken van de haalbaarheid van een grootschalig warmtenet in Drachten, gebaseerd op restwarmte van de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) op bedrijventerrein De Haven. Daarnaast is benoemd in het warmteprogramma dat wordt ingezet op het ondersteunen van initiatieven uit de samenleving die een collectieve oplossing willen realiseren.

Andere opties voor aardgasvrij verwarmen
Er werd aandacht gevraagd voor andere individuele oplossingen dan de warmtepomp, zoals airco's, infraroodpanelen en houtkachels.

Reactie gemeente
Een airco is in feite ook een warmtepomp (lucht-luchtwarmtepomp). Warmtepompen zijn expliciet benoemd in het warmteprogramma. Daarnaast bevat het warmteprogramma een toelichting op de rol van infraroodpanelen en hout- en pelletkachels. Infraroodpanelen kunnen in sommige situaties een interessante optie zijn voor hoofdverwarming, maar worden vooral gezien als optie voor bijverwarming. Hout- en pelletkachels worden niet beschouwd als wenselijke opties voor hoofd- of bijverwarming vanwege de uitstoot van schadelijke stoffen. Ze worden vooral gezien als sfeerverwarming, waarbij het belangrijk blijft om de adviezen van de Stookwijzer te volgen.

Keuzevrijheid
Meerdere keren is benadrukt dat keuzevrijheid essentieel is en dat de warmtetransitie niet mag worden afgedwongen.

Reactie gemeente
Vrijwilligheid vormt een belangrijk uitgangspunt in het warmteprogramma. Nieuwe wetgeving maakt het mogelijk voor gemeenten om gebieden aan te wijzen waar het gasnet op termijn wordt verwijderd (de zogeheten aanwijsbevoegdheid), maar van deze bevoegdheid wordt geen gebruikgemaakt door

de gemeente. De overstap naar een aardgasvrij alternatief blijft een beslissing van inwoners, bedrijven en instellingen zelf.

Geluidseffecten luchtwarmtepompen
Er is bezorgdheid over geluidshinder door luchtwarmtepompen, waarbij het verschil tussen wettelijke normen en ervaren geluidsoverlast werd benadrukt.

Reactie gemeente
In het warmteprogramma is uitgewerkt welke mitigerende maatregelen mogelijk zijn om (mogelijke) negatieve milieueffecten van warmtepompen te voorkomen of te verminderen. Vooralsnog ligt de focus op het informeren over deze maatregelen. Als dit in de praktijk onvoldoende effect heeft, wordt onderzocht in hoeverre extra eisen kunnen worden opgenomen in het omgevingsplan.

Ondiepe bodemenergie en energie uit oppervlaktewater
Er zijn vragen gesteld over de mogelijkheden van ondiepe bodemwarmte en oppervlaktewater als warmtebronnen.

Reactie gemeente
Deze bronnen zijn meegenomen in het warmteprogramma. Er is potentie voor hun benutting in Smallingerland, maar aanvullend onderzoek is nodig om de technische en financiële haalbaarheid te beoordelen.

Gebiedsgerichte aanpakken
Tijdens een bijeenkomst werd voorgesteld om de nieuwbouw in Boornbergum mee te nemen in de gebiedsgerichte aanpak die is voorzien in De Wilgen, Smalle Ee en Buitenstvallaat. Ook is in een bijeenkomst geopperd om een gebiedsaanpak in Opeinde te starten, samen met de lokale werkgroep energie.

Reactie gemeente
Het voorstel om nieuwbouw in Boornbergum ook mee te nemen wordt besproken met energiecoöperatie ETC. Opeinde is vooralsnog niet opgenomen in het warmteprogramma, maar het draagvlak voor een gebiedsgerichte aanpak wordt verkend.

Waterstof
Er is gevraagd of het niet raadzaam is te wachten op de grootschalige uitrol van waterstof.

Reactie gemeente
In het warmteprogramma is het standpunt over de rol van waterstof toegelicht. Vanwege de zeer beperkte beschikbaarheid, hoge kostprijs en betere toepassingsgebieden als grondstof of voor zeer hoge temperaturen, wordt vooralsnog uitgegaan van een zeer beperkte rol van waterstof in de transitie naar een aardgasvrije gebouwde omgeving. Dit sluit toekomstige toepassing niet uit; mocht groene waterstof beschikbaar komen, ligt de focus op gebouwen die moeilijk geschikt zijn voor lage temperatuur warmte.

Toekomstige gasinfrastructuur
Er zijn zorgen over het verwijderen van de gasinfrastructuur, omdat gas mogelijk ook na 2050 nodig is als back-up of bij piekmomenten.

Reactie gemeente
De doelstelling is om in 2050 aardgasvrij te zijn. Dit betekent niet dat gas daarna volledig verdwijnt; het gebruik van aardgas wordt uitgefaseerd, maar er kan na 2050 nog behoefte zijn aan gas(infrastructuur), waarbij uitsluitend klimaatneutraal gas wordt gebruikt. In het warmteprogramma worden nog geen keuzes gemaakt over de toekomstige gasinfrastructuur na 2050. Wel is dit een belangrijk vraagstuk om over in gesprek te gaan met de netbeheerders.

Rol gemeente
De samenleving verwacht van de gemeente een sturende en actieve rol in de warmtetransitie. Dit omvat niet alleen het faciliteren door kennis en informatie te delen, maar ook het actief aangaan van gesprekken met bewoners, buurt- en wijkverenigingen, lokale initiatieven, enzovoorts, om de voorlopige keuzes in het warmteprogramma verder uit te werken en te concretiseren. Verder wordt verwacht dat de gemeente zorgt voor eenduidige en laagdrempelige communicatie, duidelijkheid, koersvastheid, het faciliteren van kennisuitwisseling, het stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven, inwoners, bedrijven en instellingen in de warmtetransitie.

Reactie gemeente
In het warmteprogramma is uitgewerkt wat de samenleving van de gemeente mag verwachten in de warmtetransitie. Gemeentebreed wordt gewerkt aan het ondersteunen van inwoners, bedrijven en instellingen en deze aanpak wordt verder opgeschaald. Daarnaast worden gebiedsgericht de keuzes in het warmteprogramma verder uitgewerkt en onderzocht. Hierbij maken we een voorbehoud, want opschaling is alleen mogelijk als hier voldoende capaciteit voor beschikbaar is.

Bijlage B: Kaart voorkeursalternatieven in Smallingerland

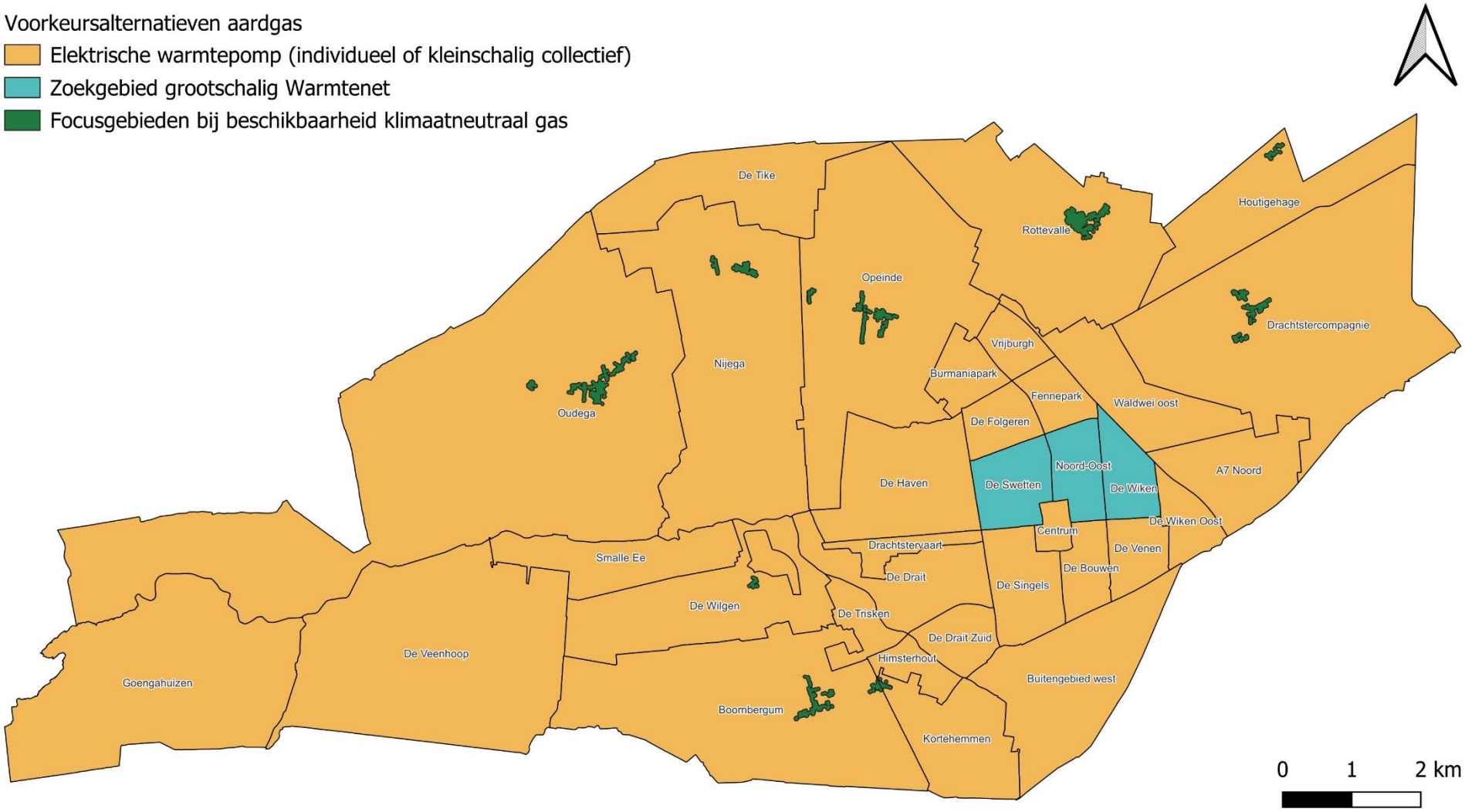

Bijlage C: Kaart fasering buurten

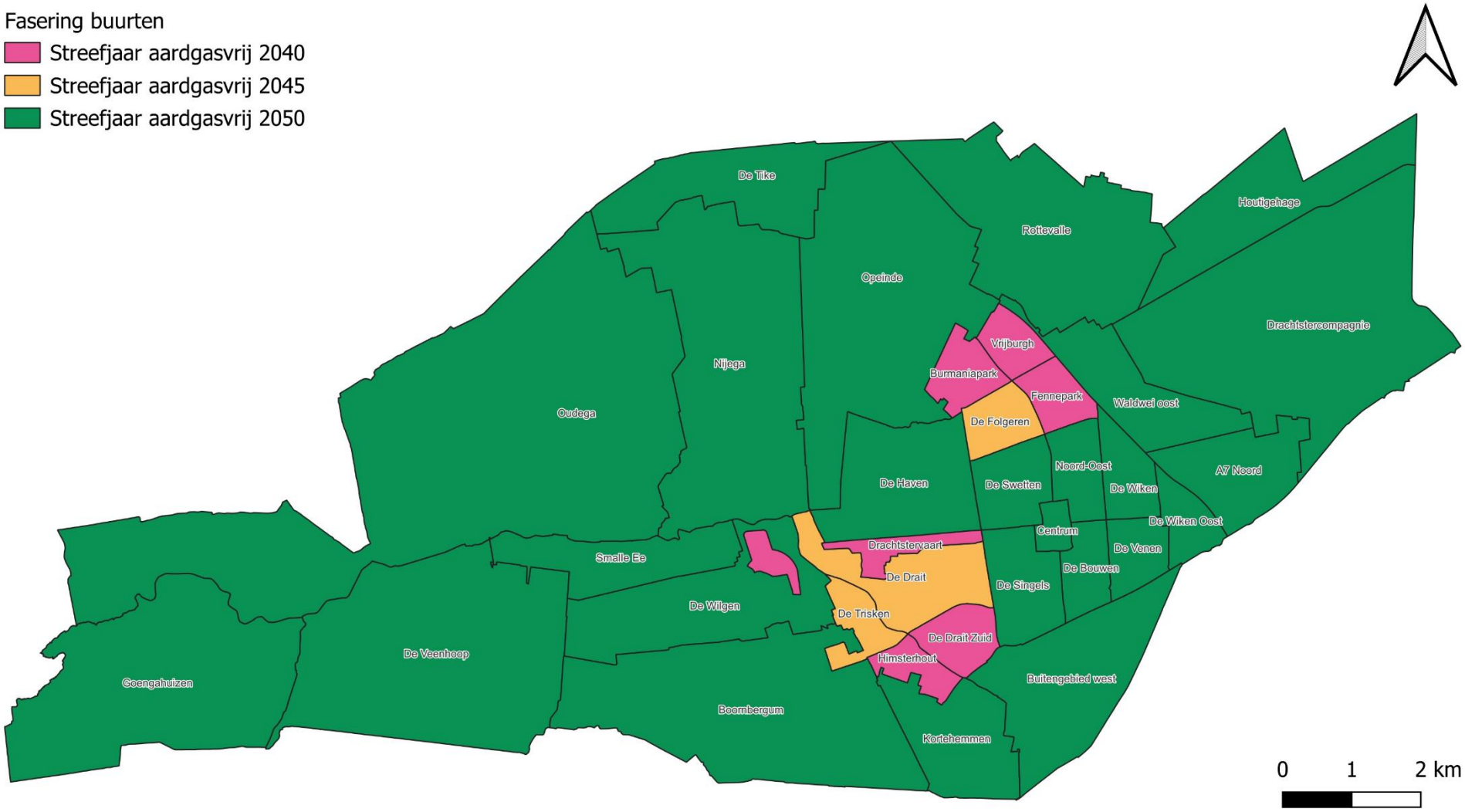

Bijlage D: Beoogde gebiedsaanpakken komende 10 jaar

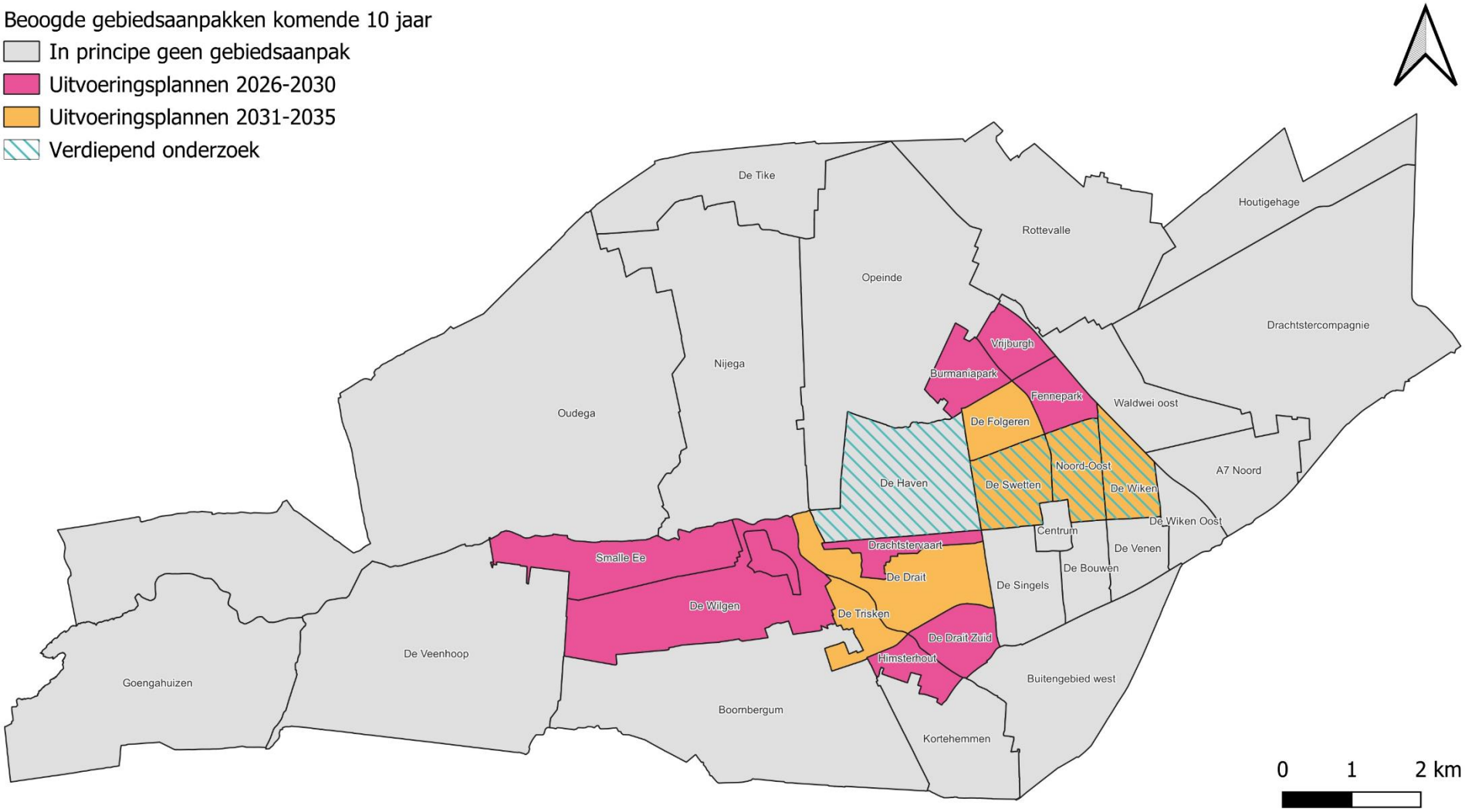

Zienswijzennotitie ontwerp-Warmteprogramma Smallingerland

Het ontwerp-Warmteprogramma Smallingerland heeft van woensdag 12 november 2025 tot en met woensdag 24 december 2025 ter inzage gelegen voor zienswijze. Met dit ontwerp-Warmteprogramma geeft de gemeente duidelijkheid richting inwoners, bedrijven, instellingen en andere relevante partijen over de warmtetransitie in de gebouwde omgeving in Smallingerland. De vragen en opmerkingen welke door middel van een zienswijze zijn ingediend, zijn in onderstaande tabel opgenomen en voorzien van de gemeentelijke reactie.

Inspreker	Samenvatting reactie	Gemeentelijke reactie
Energie Transitie Coöperatie de Wilgen, Smalle Ee en Buitenstvallaat (ETC)	In het programma staat dat participatie belangrijk is. Toch lijkt het accent te liggen op informeren en reageren, niet op mede-vormgeven. De vraag is: waar kunnen bewoners zelf het voortouw nemen, en hoe wordt hun inbreng zichtbaar vertaald naar beleid of plannen? Wij zien in onze dorpen dat initiatiefkracht volop aanwezig is — mits deze serieus genomen wordt, tijdig betrokken wordt en ondersteuning krijgt.	In het participatiebeleid van de gemeente Smallingerland maken we onderscheid tussen vier participatievormen: informeren, raadplegen, adviseren en samenwerken. Het opstellen van een warmteprogramma is een wettelijke taak voor gemeenten om invulling te geven aan hun regierol. Om deze reden ligt het zwaartepunt bij de participatie voor het warmteprogramma op informeren en raadplegen. In de verdere uitwerking van het warmteprogramma, met name in uitvoeringsplannen en projecten, is een intensievere vorm van participatie wenselijk. Het accent verschuift dan naar de participatievormen adviseren en samenwerken. De prioriteit van de gemeente ligt hierbij bij de gebiedsgerichte aanpakken die in hoofdstuk 6 van het Warmteprogramma zijn benoemd. In deze gebieden zoeken we actief de samenwerking met bewoners en andere stakeholders. In andere gebieden neemt de gemeente in principe niet het initiatief voor een gebiedsgerichte aanpak, maar kan een lokaal initiatief aanleiding vormen om ook daar aan de slag te gaan. We juichen het dus ook van harte toe als initiatieven vanuit de samenleving ons benaderen om samen te werken aan de warmtetransitie.

ETC	De analyse in het programma is grotendeels gebaseerd op techniek, kosten en netcapaciteit. Begrijpelijk. Maar het is ook van belang om rekening te houden met woongedrag, levensfase, eigenaarschap, en het sociale weefsel in dorpen. De warmtetransitie raakt mensen in hun dagelijks leven. Wij vragen de gemeente: welke ruimte is er voor sociale overwegingen naast technische?	Wij onderschrijven het belang hiervan. De warmtetransitie is niet alleen een technisch vraagstuk, maar bovenal een sociaal en organisatorisch vraagstuk. We hebben daarom in de informatiebijeenkomsten ook expliciet aan inwoners gevraagd of ze samen met de gemeente een actieve rol willen spelen in de warmtetransitie in hun buurt, omdat zij hun eigen buurt het beste kennen. Hier hebben circa 15 inwoners positief op gereageerd en we gaan in 2026 verkennen hoe we deze samenwerking vorm kunnen geven. Ook blijven we inzetten op een persoonlijke aanpak via de energieadviseur van de gemeente en de vrijwillige energiecoaches. Met deze persoonlijke aanpak bieden we ondersteuning in de zogeheten ‘klantreis’ waarbij het niet alleen gaat om technische en financiële aspecten, maar zeker ook over sociale aspecten.
ETC	Er wordt veel gesproken over ‘ondersteunen van initiatieven’, maar wij vragen nadrukkelijk aandacht voor structurele samenwerking met lokale organisaties en bewonerscollectieven zoals de onze. Niet als ‘hulplijn’, maar als gelijkwaardige partners in planning, communicatie en uitvoering. Samen zijn we sterker, en de transitie lukt alleen als we de energie van onderop serieus nemen.	We onderschrijven het belang van structurele samenwerking met lokale initiatieven. Tegelijkertijd constateren we dat er op dit moment nog weinig (georganiseerde) initiatieven in de samenleving zijn met wie we als gemeente kunnen samenwerken. We zien de gebiedsgerichte uitvoeringsplannen als belangrijkste instrument om de samenwerking met lokale initiatieven verder vorm te geven. In de uitvoeringsplannen willen we tot langjarige afspraken komen en verkennen welke rolverdeling tussen gemeente en lokale initiatieven het meest passend en effectief is. Het is uiteindelijk maatwerk om te bepalen welke samenwerkingsvorm het meest wenselijk is, dit kan als gelijkwaardige partners maar er zijn ook andere opties mogelijk.

ETC	Bewoners haken af als het beleid wispelturig is of als verwachtingen niet worden waargemaakt. In het programma wordt deze les genoemd, maar het is nog onduidelijk hoe de gemeente gaat zorgen voor betrouwbare communicatie, aanwezigheid in de buurt en betrokkenheid op de lange termijn. Vertrouwen is cruciaal en kwetsbaar — hoe wordt dat geborgd?	We proberen met het warmteprogramma richting te geven aan de warmtetransitie en concreet te maken wat de samenleving van ons als gemeente mag verwachten. Tegelijkertijd zijn er nog veel onzekerheden en wordt de warmtetransitie ook in sterke mate beïnvloed door ontwikkelingen waar we op lokaal niveau maar in zeer beperkte mate invloed op hebben. Om te borgen dat we de ambities en plannen in het warmteprogramma waar kunnen maken, ligt de eerste prioriteit bij het vergroten en borgen van de benodigde uitvoeringscapaciteit. Daarnaast vormt monitoring en evaluatie een belangrijk onderdeel van de aanpak. Dit geeft ons inzicht in de voortgang en kan aanleiding vormen om onze aanpak bij te sturen. Tot slot willen we inzetten op het vastleggen van (meerjarige) afspraken waar alle betrokken partijen zich aan committeren.
ETC	Vrijwilligheid is een belangrijk uitgangspunt in het programma. Wij onderschrijven dat. Tegelijkertijd zien wij in de praktijk dat dit kan leiden tot vrijblijvendheid voor de een, en uitsluiting voor de ander. Denk aan bewoners met een kleine beurs, beperkte digitale vaardigheden of een slechte woning. Onze vraag: hoe waarborgt de gemeente toegankelijkheid, sociale rechtvaardigheid en ondersteuning voor deze groepen?	Ondersteuning van kwetsbare groepen doen we enerzijds via de gemeentebrede aanpak met een collectieve benadering (financiële instrumenten, bijeenkomsten, webinars, informatievoorziening) en een persoonlijke benadering (energieadviseur en energiecoaches). In de gemeentebrede aanpak ligt de focus op inwoners met een relatief laag inkomen en gebouwen met een lage energetische kwaliteit. Er is persoonlijke ondersteuning voor inwoners die hulp nodig hebben, bijvoorbeeld omdat ze laaggeletterd zijn of over beperkte digitale vaardigheden beschikken. Daarnaast zijn de gebiedsgerichte uitvoeringsplannen een belangrijk instrument om een toegankelijke en rechtvaardige warmtetransitie te borgen.

WoonFriesland	In de stukken wordt gesteld dat het realiseren van een warmtenet eenvoudiger is, omdat hierover afspraken gemaakt kunnen worden met woningcorporaties. Daarbij wil ik benadrukken dat uiteindelijk circa 70% van onze bewoners eveneens moet instemmen. Ook hier geldt dus dat een zorgvuldig en intensief participatietraject van groot belang is.	Het is inderdaad cruciaal dat er ook bij de bewoners van corporatiewoningen voldoende draagvlak is voor het realiseren van een warmtenet, dus we onderschrijven het belang van een zorgvuldig en intensief participatietraject voor bewoners.
WoonFriesland	Er worden twee varianten warmtepompen besproken. Aangezien warmtepompen één van de twee belangrijkste oplossingsrichtingen zijn voor Smallingerland, is het wenselijk om ook andere varianten toe te lichten. Hierbij kan worden gedacht aan PVT-systemen, ventilatiewarmtepompen en lucht-luchtwarmtepompen.	Het doel van deze tabel is niet om uitputtend te zijn, maar om inzicht te geven in de meest gangbare varianten. De scope van de startanalyse van het Planbureau voor de Leefomgeving vormt hiervoor het vertrekpunt. Wel hebben we in een voetnoot bij deze tabel in het Warmteprogramma benoemd dat er ook andere varianten mogelijk zijn.
WoonFriesland	De fasering van buurten is gebaseerd op de mate van uitvoerbaarheid. Dit is een logische en begrijpelijke aanpak. Wel vraagt	We kiezen voor een stapsgewijze en gefaseerde aanpak naar aardgasvrij. In gebieden waar een groot deel van de gebouwen aardgasvrij-ready is, ligt de focus op de laatste stap naar aardgasvrij. In de gebieden waar een groot deel van de gebouwen nog niet aardgasvrij-

	dit om een aandachtspunt: wijken waar momenteel weinig initiatief van onderop is, of waar de technische haalbaarheid beperkt is, worden naar achteren geschoven. Het risico bestaat dat deze wijken daardoor uiteindelijk helemaal niet aardgasvrij worden. Daarom is het belangrijk om toe te lichten hoe in deze wijken alvast voorbereidingen worden getroffen, zoals het verder uitwerken van de technische haalbaarheid, het borgen van financiële ondersteuning en het opzetten van een langdurig participatietraject. Op die manier wordt geborgd dat ook deze meer complexe wijken realistisch vóór 2050 van het gas af kunnen.	ready is, ligt de focus op isolatie. Ook omdat we zien dat inwoners en bedrijven die nog isolatiemaatregelen moeten nemen, vaak nog niet of nauwelijks bezig zijn met de laatste stap naar aardgasvrij. Dit doen we via de gemeentebrede aanpak. Omdat de focus van de gemeentebrede aanpak ligt op het toewerken naar aardgasvrij-ready, is de gemeentebrede aanpak dus ook vooral gericht op gebieden die in de fasering naar aardgasvrij 2050 als streefjaar hebben. Daarnaast onderzoeken we de haalbaarheid van een grootschalig warmtenet in verschillende wijken van Drachten. Met als gewenst doel om bewoners een aantrekkelijk alternatief voor aardgas te kunnen aanbieden en te kunnen ontzorgen bij de overstap naar aardgasvrij.
WoonFriesland	WoonFriesland zal zich altijd inzetten voor een gelijktijdige uitrol van een warmtenet voor zowel huurders als particuliere woningeigenaren. Sociale huurders mogen niet de risicodragers zijn van een mogelijk vollooprisico van het warmtenet.	Ons uitgangspunt is dat er een aantrekkelijk aanbod moet zijn voor bewoners, dit geldt voor zowel huurders als particuliere woningeigenaren. Ook moet er sprake zijn van een evenwichtige verdeling van risico's. Wel benadrukken we het belang van corporatiebezit bij de ontwikkeling van warmtenetten zoals ook verwoord in het startmotorkader warmtenetten van Aedes. Inbreng van grote volumes en langetermijninvesteringszekerheid zijn twee belangrijke

		voorwaarden voor kostendaling om daarmee een aantrekkelijk aanbod te kunnen realiseren.
WoonFriesland	Een andere verplichting is dat verhuurders geen E,F,G labels meer mogen verhuren na 2028.	Dit hebben we toegevoegd in het warmteprogramma.
Liander	Vanuit Liander is het een mooi warmteprogramma geworden. Onderstaande punten vinden wij sterk: 1. Er zijn naar onze mening heldere en goede criteria opgesteld om een afweging te maken richting aardgasvrij worden. 2. Daarnaast is zorgvuldig gekeken naar de beschikbaarheid van bronnen. 3. Ook wordt structureel stilgestaan bij de netimpact. In paragraaf 4.6 is hier zelfs een apart hoofdstuk aan gewijd, waarin waardevolle en onderbouwde inzichten worden gegeven. 4. De fasering van buurten is logisch opgebouwd:	We hebben begrip voor het standpunt van Liander. Het inzetten van de aanwijsbevoegdheid geeft duidelijkheid over wanneer het gasnet kan worden verwijderd. De aanwijsbevoegdheid is echter ook een dwingende maatregel en dit staat haaks op ons uitgangspunt dat de warmtetransitie vrijwillig moet zijn. We kiezen daarom voor een aanpak gericht op het stimuleren en ondersteunen van de samenleving en maken in dit warmteprogramma geen gebruik van de aanwijsbevoegdheid.

	• **Fase 1:** buurten waar de technische uitvoering het eenvoudigst is (tot 2040). • **Fase 2:** eerst isoleren en daarna overstappen (tot 2045). • **Fase 3:** eerst isoleren met focus op hybride warmtepompen (tot 2050). Een mogelijke aanscherping betreft het opnemen van het voornemen tot inzet van de aanwijsbevoegdheid. Wanneer dit voornemen niet in het warmteprogramma wordt opgenomen, kan deze bevoegdheid in de komende jaren niet worden ingezet. Dit kan onwenselijk zijn, omdat gasnetten dan mogelijk in stand moeten blijven voor een beperkt aantal aansluitingen, wat kan leiden tot hoge en onnodige maatschappelijke kosten.	

Staat van wijzigingen

In het Warmteprogramma zijn de hieronder genoemde wijzigingen doorgevoerd. Bij elke wijziging is aangegeven of dit een gevolg is van een ingediende zienswijze of van een ambtshalve overweging.

Nummer	Omschrijving	Aanleiding
1	[4.3 Alternatieven voor aardgas in Smallingerland] Bij tabel 5 is een voetnoot toegevoegd waarin is aangegeven dat de meest gangbare varianten zijn uitgewerkt, maar dat er ook andere varianten mogelijk zijn.	N.a.v. zienswijze
2	[5.1 Gefaseerde aanpak naar aardgasvrij] Bij de beoogde buurten om als eerste aardgasvrij te worden, zijn teksten toegevoegd over welke criteria hierbij een rol hebben gespeeld.	Ambtshalve toevoeging
3	[6.1 Uitvoeringsplannen] Er zijn teksten toegevoegd over welke criteria een rol hebben gespeeld bij de keuzes over in welke gebieden wel een uitvoeringsplan wordt opgesteld en in welke gebieden in principe niet.	Ambtshalve toevoeging
4	[7.2 Ondersteunen en activeren van inwoners] Er is een tekst toegevoegd over de insteek om de samenwerking tussen het fysiek en sociaal domein binnen de gemeentelijke organisatie te intensiveren. Met als doel om kwetsbare doelgroepen beter te bereiken.	Ambtshalve toevoeging
5	[7.4 Bevoegd gezag voor wet- en regelgeving] In deze paragraaf is toegevoegd dat er nieuwe regels voor de energieprestatie van huurwoningen komen waar gemeenten op kunnen handhaven.	N.a.v. zienswijze
6	[8.1 Samenwerking] Er is een tekst toegevoegd over het belang van integrale samenwerking binnen de gemeentelijke organisatie.	Ambtshalve toevoeging

Drachten | Smallingerland

Aan Raadsfractie VVD
T.a.v. dhr. M. Molhoek

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
3 maart 2026	2025-106880		M. Oud 0512 - 581 234

Onderwerp
Beantwoording schriftelijke vragen "*Regionale doorstroomlocatie statushouders in Opsterland*"

Geachte heer Molhoek,

Op 29 januari 2026 heeft u schriftelijke vragen gesteld over de regionale doorstroomlocatie statushouders (hierna DSL) in Opsterland. Via deze brief beantwoorden wij uw vragen.

1. ***Financieel risico na één jaar (dagvergoeding)***

*Kan het college bevestigen dat, indien doorplaatsing naar een reguliere woning **na één jaar niet lukt**, Smallingerland een dagvergoeding verschuldigd is van **circa €68 per statushouder**, en deelt het college de analyse dat dit bij **20 statushouders** kan leiden tot een financieel risico van **circa €500.000 per jaar**?*

Het klopt dat, indien doorplaatsing naar een reguliere woning niet binnen één jaar lukt, er een vergoeding per dag verschuldigd kan zijn aan Opsterland. Dit is omdat Opsterland slechts voor het eerste jaar verblijfsjaar bekostigd wordt door het COA. Na afloop van dit jaar komen de verblijfskosten voor rekening van de deelnemende regiogemeente.

In het geval van de regionale doorstroomlocatie in Opsterland is in de bestuursovereenkomst vastgelegd dat deze vergoeding €15,- per dag zal zijn. Dit bedrag kan jaarlijks geïndexeerd worden. Daarbij geeft de bestuursovereenkomst de mogelijkheid om, in wederzijds overleg, af te wijken van de te betalen vergoeding. Dit kan bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een gezamenlijke aanpak en/of aantoonbare inspanningen van de regiogemeente om passende vervolghuisvesting te realiseren.

2. ***Dekking van eventuele kosten***

*Uit welke **begrotingspost(en), reserve(s) of voorzieningen** worden deze kosten gedekt indien dit scenario zich voordoet, en is hiervoor op dit moment **budget gereserveerd**?*

In de voorbereidingen is geanalyseerd wat een realistisch aantal te plaatsen statushouders is, zodat er een concreet zicht is op doorplaatsing binnen het jaar. Er is gekeken naar de plaatsingen van afgelopen jaren. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met de corporaties, WoonFriesland en Accolade.

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Op basis hiervan is geconcludeerd dat het (door-)plaatsen van 20 statushouders op jaarbasis realistisch is. Echter, mocht het zo zijn dat er een situatie ontstaat dat de doorplaatsing niet lukt en deze vergoeding wel betaald dient te worden, dan zal dit ten laste komen van het bestaande budget inburgering. Er worden geen niet-begrote uitgaven vermoed.

3. Kostenplafond en risicobeheersing

*Hanteert het college een **financieel plafond of stopcriterium** voor deze verplichting?*
Zo ja: welk plafond en welke voorwaarden gelden daarbij?
Zo nee: waarom is ervoor gekozen deze verplichting zonder expliciet kostenmaximum aan te gaan?

Het college heeft ervoor gekozen om binnen 12 maanden na de start van de doorstroomlocatie, een evaluatie uit te voeren die in elk geval toeziet op de uitvoerbaarheid, financiële effecten en juridische consequenties van de locatie. Daarnaast wordt er tussentijds gemonitord op de genoemde effecten. Indien nodig, zal hierover tussentijds gerapporteerd worden aan het college. Zo blijft tussentijdse informatie en mogelijke aansturing geborgd.

4. Informatiepositie van de raad

*Op welk moment en op welke wijze wordt de **raad actief geïnformeerd** indien:*
- blijkt dat doorplaatsing binnen één jaar niet haalbaar is, en/of
- financiële consequenties voor Smallingerland ontstaan?

Indien uit de evaluatie na 12 maanden blijkt dat één van beide situaties ontstaat/dreigt te ontstaan, dan zal het college de raad hierover actief informeren, evenals over de maatregelen die genomen zullen worden om dit het hoofd te bieden.

5. Beheersmaatregelen en exit-scenario

*Welke concrete maatregelen heeft het college getroffen om te voorkomen dat statushouders langer dan één jaar in de doorstroomlocatie verblijven, en welke **handelingsopties** heeft Smallingerland indien doorplaatsing structureel niet lukt of landelijke regelgeving en financiering wijzigen?*

Er is in overleg met Vluchtelingenwerk Drachten en corporaties WoonFriesland en Accolade geïnventariseerd wat een redelijk aantal in de DSL te plaatsen statushouders is, daarbij rekening houden met realistische kansen op doorplaatsing binnen het jaar. Er zijn geen schriftelijke garanties op de doorplaatsing, maar de gemeente verwacht dat 20 personen een aantal is waarvan redelijkerwijs te verwachten is dat zij binnen een jaar doorgeplaatst kunnen worden.

Enkel op basis van deze analyse heeft Smallingerland aangegeven bereid te zijn 20 personen te plaatsen, om zo risico's te minimaliseren. Daarnaast wordt er gestuurd op de instroom. Er wordt gekeken naar de samenstelling van de te plaatsen personen. De groep zal bijvoorbeeld niet alleen maar bestaan uit alleenstaanden, maar daarnaast ook uit kleine tot middelgrote gezinnen. In dat geval zijn er namelijk minder woningen nodig voor vervolghuisvesting. Er worden geen grote gezinnen geplaatst die zeer lastig te vervolghuisvesten zijn.

Indien, bijvoorbeeld door gewijzigde omstandigheden, het niet langer opportuun is om deel te willen nemen aan de regionale doorstroomlocatie dan geeft de bestuursovereenkomst de deelnemende gemeenten de mogelijkheid om, met een opzegtermijn, de samenwerking op te zeggen.

In de bestuursovereenkomst is aantal plekken vastgelegd, deze verdeling vormt het uitgangspunt. Mocht het nodig zijn, dan kan deze verdeling in onderling overleg worden aangepast, bijvoorbeeld op basis van beschikbare huisvesting of een aangepaste huisvestingstaakstelling.

Wij vertrouwen erop u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

l.burgemeester

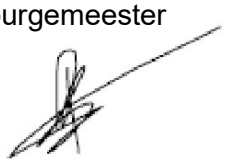

Pieter van der Zwan

Drachten | Smallingerland

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
3 maart 2026	2025-054667		Trienke Lantinga 0512 - 581 234

Onderwerp
Subsidieaanvraag Woningbouwimpuls (WBI) 8e tranche Gebiedsontwikkeling Boornbergum

Geachte heer, mevrouw,

In oktober 2025 bent u geïnformeerd over de subsidieaanvraag die het college heeft ingediend bij het Rijk voor de Woningbouwimpuls (WBI), 7e tranche, voor de gebiedsontwikkeling Boornbergum. Met deze raadsinformatiebrief informeren wij u over de uitkomst van deze subsidieaanvraag en de aanvraag voor de 8e tranche.

Uitkomst subsidieaanvraag Woningbouwimpuls 7e tranche
Het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) heeft besloten de subsidieaanvraag voor de 7e tranche niet toe te kennen. De belangrijkste reden hiervoor is dat er bij het Rijk twijfels bestonden over de onderbouwing van business case. Hierdoor kon onvoldoende worden vastgesteld of het opgevoerde publieke tekort realistisch is en voldoet aan de eisen van de regeling.

Nieuwe subsidieaanvraag Woningbouwimpuls 8e tranche
Het ministerie heeft op 27 februari 2026 de 8e tranche van de Woningbouwimpuls geopend. Het college heeft besloten opnieuw een subsidieaanvraag in te dienen. Naar aanleiding van de afwijzing van de 7e tranche hebben meerdere evaluatiegesprekken met het ministerie plaatsgevonden. De businesscase en bijbehorende stukken zijn aangescherpt en aangepast, zodat beter onderbouwd is dat het publieke tekort realistisch is en dat het project voldoet aan de voorwaarden van de regeling.

De belangrijkste randvoorwaarden van het project, zoals het aantal woningen (402) en het aandeel betaalbare woningen (2/3e), zijn ongewijzigd gebleven. Met deze aanscherping wordt opnieuw een kans benut op rijksfinanciering voor de gebiedsontwikkeling Boornbergum, die een substantiële bijdrage levert aan de lokale en regionale woningbouwopgave.

Vervolgproces
Na sluiting van het loket op 19 maart 2026 worden de aanvragen eerst beoordeeld op volledigheid en vervolgens doorgestuurd naar het ministerie van VRO. Het ministerie legt de aanvragen voor aan een onafhankelijke toetsingscommissie, die de aanvragen rangschikt op basis van kwaliteit.

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

De toetsingscommissie adviseert de minister, die uiteindelijk beslist over de toekenning. Binnen 13 weken na sluiting van het loket volgt in beginsel de uitkomst van de aanvraag. De minister kan deze termijn eenmaal met maximaal 13 weken verlengen.

Communicatie
De Vereniging Dorpsbelangen Boornbergum Kortehemmen wordt geïnformeerd over de afwijzing van de 7e tranche en de nieuwe aanvraag voor de 8e tranche. Na ontvangst van het besluit van het ministerie worden de raad en het dorpsbelang opnieuw geïnformeerd. Indien de subsidie uit de Woningbouwimpuls wordt toegekend, volgt daarnaast externe communicatie over het resultaat van de aanvraag.

Wij hopen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

l.burgemeester

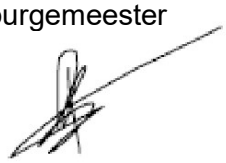

Pieter van der Zwan

recreatieschap
marrekrite

Aan
Alle deelnemers in
Recreatieschap Marrekrite

Uitwellingerga
5 maart 2026

Onderwerp
Zienwijzeprocedure
Ontwerpbegroting 2027 &
MJR 2028-2030

Ons kenmerk
2026-0004

Geachte deelnemer,

Wij bieden u hierbij de Ontwerpbegroting 2027 & Meerjarenraming 2028-2030 aan. U ontvangt deze stukken ten behoeve van de zienswijzeprocedure op grond van artikel 59 Wgr. Zienswijzen die vóór 7 mei aanstaande bij ons bekend zijn, worden voorzien van een conceptreactie, meegenomen in de stukken van de vergadering van het dagelijks bestuur van 28 mei 2026. Zienswijzen ingediend tussen 7 en 28 mei worden eveneens meegenomen, maar kunnen vooraf niet worden voorzien van een conceptreactie. Het dagelijks bestuur kan hier dan voorbereidend op de vergadering van het algemeen bestuur over beraadslagen.

Alle door de deelnemers ingediende zienswijzen worden in de vergadering van het algemeen bestuur van 25 juni 2026 voorgelegd en zo nodig besproken. Wilt u geen zienswijze indienen, dan horen we het ook graag. De vastgestelde begroting en meerjarenraming ontvangt u in digitale vorm en wordt uiterlijk twee weken na vaststelling toegezonden.

Sluitende begroting
De ontwerpbegroting dient structureel sluitend te worden aangeboden. Structureel sluitend houdt op dit moment qua financieel (repressief) toezicht in, dat tenminste het eerste begrotingsjaar structureel sluitend dient te zijn of dat het meerjarenperspectief structureel sluitend dient te zijn.

De aangeboden ontwerpbegroting voldoet aan de eis: in het meerjarenperspectief tot en met 2030 sluiten we positief. We hebben het structurele resultaat ten opzichte van de Begroting 2026 & MJR 2027-2029 met ca. € 40.000 kunnen verbeteren. In het meerjarenperspectief tot en met 2030 sluiten we uiteindelijk structureel positief op € 10.000. We zien dat het meerjarenperspectief ook na 2030 structureel sluitend is.

Lytse Súdein 12
8624 TT Uitwellingerga
(0515) 745 600
info@marrekrite.frl
KvK 51367033
IBAN NL16 RABO 0335 4720 36

recreatieschap
marrekrite

Toelichting
We hebben de concept Begrotingswijziging 2026 opgenomen in de Ontwerpbegroting 2027. Dit is een beperkte wijziging ten aanzien van de verlaging van de baten en lasten van het Routebureau. De concept Jaarstukken 2025 zijn nog niet zover dat deze konden worden opgenomen.

In 2027 hebben we nog een belangrijk aandachtspunt. Zoals bij de Begroting 2026 al is aangegeven, is er nog geen definitieve besluitvorming over de structurele voortzetting van het routebureau. Dat betekent dat op dit moment alleen besluitvorming plaatsvindt over de voortzetting van de tijdelijke taken van het routebureau. Voor de jaren 2028 en verder hebben we de financiële effecten van het routebureau *wel structureel meegenomen,* ook omdat de toezichthouder hier bij het beoordelen van het toezichtregime voor 2026 een opmerking over heeft gemaakt. Dit lijkt ons een goede werkwijze aangezien ons bestuur formeel alleen het begrotingsjaar 2027 vaststelt. Het meerjarenperspectief wordt alleen verstrekt om inzicht te geven in de meerjarige ontwikkeling van de lasten en vraagt niet om formele vaststelling. Definitieve besluitvorming over het routebureau is cruciaal. Wij verwachten hierover voor het einde van 2026 een besluit door middel van de vaststelling van de gewijzigde gemeenschappelijke regeling. Marrekrite kan geen structurele lasten op zich nemen, als daar geen 100% structurele baten tegenover staan vanuit de deelnemers.

We hebben de begroting sluitend kunnen krijgen door opnieuw scherp te kijken naar onze uitbestede taken, met name ten aanzien van het onderhoud aan onze watersportvoorzieningen. Wij achten de tijd rijp om ook op dat terrein de lijn van *insourcing* die we al jaren volgen, verder door te trekken. We beiden een switch voor van inhuur van externe (maaiers) naar eigen, vast personeel. Dat geeft ons meer flexibiliteit om ook andere taken buiten het toeristische seizoen robuust te organiseren en taken intern te herverdelen. Daarmee bereiden we de organisatie ook beter voor op aanstaand verloop vanwege pensionering. Per saldo levert deze beweging ons structurele middelen op, omdat we een flink deel van de salarislasten binnen onze bestaande loonkosten kunnen opvangen. Daarnaast kunnen we de inhuurkosten structureel verlagen.

We hebben net als andere overheden en marktpartijen te maken met stijgende kosten. De daarvoor gevoelige budgetten hebben we, voor zover noodzakelijk, daarvoor geïndexeerd.

Onze rentelasten en rentebaten hebben we geactualiseerd. Dit leidt per saldo tot extra lasten, vooral als gevolg van de stijgende rente op de kapitaalmarkt.

Tot slot hebben we de inkomsten uit wimpels, vignetten en donaties verhoogd naar het werkelijk ontvangen niveau over 2025. De verkopen tot nu toe in 2026 liggen nu alweer hoger dan hetzelfde moment in 2025, wat lijkt te bevestigen dat de genoemde verhoging realistisch te verwachten is.

Lytse Súdein 12
8624 TT Uitwellingerga
(0515) 745 600
info@marrekrite.frl
KvK 51367033
IBAN NL16 RABO 0335 4720 36

U dient er verder rekening mee te houden dat de investeringen in onze watersportvoorzieningen een dynamisch proces is en blijft. We blijven kritisch kijken naar nut en noodzaak van de vervanging van onze steigers en damwanden. Op dit moment hebben we de uitgangspunten van de Begroting 2026 gehandhaafd. We houden u op de hoogte als we hier wijzigingen in constateren.

Voorzichtigheidsbeginsel
In de voorgelegde begroting zijn we wederom uitgegaan van het voorzichtigheidsbeginsel. We hebben de directe loonkosten inclusief een toeslag voor overhead – in lijn met het BBV en ons recent vastgestelde financiële beleid - toegerekend aan de programma's Water en Land. We rekenen de loonkosten in beperkte mate toe aan onze investeringen.

Wij ontvangen graag zo spoedig mogelijk, maar **uiterlijk 28 mei 2026** bericht of uw gemeenteraad of provinciale staten een zienswijze indient. Zienswijzen ingediend tussen 7 en 28 mei worden meegenomen in de voorafgaande beraadslaging door het dagelijks bestuur, maar kunnen niet vooraf worden voorzien van een conceptreactie.

Mocht u over de stukken inhoudelijk of over de procedure nog vragen hebben, dan vertrouwen wij erop dat u ons weet te vinden.

Het dagelijks bestuur van Recreatieschap Marrekrite,

namens deze,

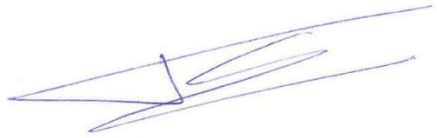

Lourens Touwen
directeur

Bijlagen:

1. Ontwerpbegroting 2027 & Meerjarenraming 2028-2030

recreatieschap
marrekrite

Ontwerpbegroting 2027

Meerjarenraming 2028-2030

Inhoud

1 Ontwerpbegroting 2027 4
1.1 Inleiding 4
1.1.1 Deelnemersbijdragen 4
1.1.2 Vervangingsinvesteringen 5
1.1.3 Liquiditeit 6
1.1.4 Begrotingsresultaat 7
1.2 Samenstelling bestuur en organisatie 8
1.3 Leeswijzer 8
2 Beleidsbegroting 9
2.1 Programmaplan 9
2.1.1 Beleidskader 9
2.1.2 Programma's 9
2.2 Programma Bedrijfsvoering 10
2.2.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen? 10
2.2.2 Huisvesting 10
2.2.3 Personeel 10
2.2.4 Wat mag het kosten? 11
2.3 Programma Waterrecreatie 12
2.3.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen? 12
2.3.2 Wat gaat het kosten? 13
2.4 Programma Landrecreatie 14
2.4.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen? 14
2.4.2 Wat gaat het kosten? 15
2.5 Programma Baggeren 16
2.5.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen? 16
2.5.2 Wat gaat het kosten? 16
2.6 Programma Ontwikkelingen 17
2.6.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen? 17
2.6.2 Wat gaat het kosten? 17
2.7 Programma Wimpels, donateurs en vrijwilligers 17
2.7.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen? 18
2.7.2 Wat gaat het kosten? 18
3 Paragrafen 19
3.1.1 Lokale heffingen 19
3.1.2 Weerstandsvermogen en risicomanagement 19
3.1.3 Financiering 21

3.1.4 Onderhoud Kapitaalgoederen 21
3.1.5 Verbonden partijen 22
3.1.6 Bedrijfsvoering 23
3.1.7 Openbaarheid 23
3.1.8 Grondbeleid 24
4 Financiële begroting 25
4.1 Overzicht van baten en lasten 25
4.1.1 Toelichting op het overzicht van baten en lasten 26
4.2 Uiteenzetting financiële positie 27
4.2.1 Geprognosticeerde balans 27
4.2.2 Stand en verloop van reserves/eigen vermogen 27
4.2.3 Meerjarenraming 2027-2030 28
4.2.4 Ontwikkeling financiële positie 29
5 Bijlagen 30
5.1 Overzicht deelnemersbijdragen 30
5.2 Overzicht incidentele baten en lasten 31
5.3 Overzicht Algemene dekkingsmiddelen 32
5.4 EMU-saldo 33
5.5 Overzicht IV-3 taakvelden Gemeenschappelijke Regelingen 34

1 Ontwerpbegroting 2027

1.1 Inleiding

Recreatieschap Marrekrite biedt hierbij haar Ontwerpbegroting 2027 & Meerjarenraming 2028-2030 aan. Deze begroting voldoet aan het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en bestaat uit een beleidsbegroting en een financiële begroting.

Het vaststellen van de begroting is een verantwoordelijkheid van het algemeen bestuur (AB). Uiterlijk 30 april ontvangen de deelnemers de ontwerpbegroting. Naar aanleiding hiervan kunnen zij hun zienswijzen kenbaar maken, wat aanleiding kan zijn tot wijzigingen in de begroting.

De Ontwerpbegroting 2027 & Meerjarenraming 2028-2030 zal naar verwachting op 25 juni 2026 door het algemeen bestuur worden vastgesteld.

1.1.1 Deelnemersbijdragen

Indexeren en deelnemersbijdragen

De (meerjaren)begroting is gebaseerd op de op 9 juli 2025 door het AB vastgestelde geactualiseerde verdeelsleutels ten behoeve van de deelnemersbijdragen 2027-2031 (met een standaard indexatie van 3% jaarlijks). Om een sluitende meerjarenbegroting te kunnen presenteren, hebben we wederom alle onderdelen van de begroting uitgebreid tegen het licht gehouden en de budgetten getoetst aan de werkelijke en noodzakelijke ontwikkelingen, zoals de stijging van de salarislasten. Dergelijke posten zorgen voor druk op het meerjarensaldo, zodat we de begroting en het meerjarenperspectief - binnen de huidige afspraken - structureel sluitend hebben gekregen vanaf het jaar 2030. Hierin zijn de CAO-loonstijgingen tot en met 1 januari 2026 meegenomen (einddatum CAO is 1 juli 2026).

In 2027 hebben we ten aanzien van het Routebureau nog altijd te maken met een overgangssituatie. De formele wijziging van de gemeenschappelijke regeling, waarin onder meer wordt vastgelegd dat de deelnemers hebben besloten dat de taken van het Routebureau binnen de GR thuishoren, is nog op route. We verwachten deze wijziging eind 2026 te kunnen afronden, waarmee de taken van het Routebureau een vast onderdeel worden van de begroting van Marrekrite. Tot die tijd bekostigen de deelnemers het Routebureau incidenteel, als ware het onderdeel van de taken van Marrekrite.

De structureel benodigde middelen zullen worden verdeeld op basis van de geactualiseerde verdeelsleutels van de bijdrageregeling. We hebben gemeend dat het juist is om deze structurele effecten in de meerjarenraming zichtbaar te maken, hoewel de wijzigingsprocedure op het moment van presenteren van de voorliggende begroting nog loopt. Dit is naar ons idee een juiste werkwijze, aangezien de meerjarenbegroting puur ter informatie wordt verstuurd en geen vaststellingsbesluit vraagt. Alleen het begrotingsjaar 2027 wordt formeel door de deelnemers vastgesteld. Het meerjarenperspectief is altijd een voorlopig perspectief, onder voorbehoud van besluitvorming.

Baggerbudget

In 2020 heeft het algemeen bestuur ons Plan van aanpak Baggeren vastgesteld. Daarbij hebben we aangegeven dat we toewerken naar een gedifferentieerde aanpak inzake het op diepte houden van onze ligplaatsen, teneinde het voor de deelnemers betaalbaar te houden.

Aangezien de onderwaterwereld van het baggeren voor ons in belangrijke mate *terra incognita* is - en dat voorlopig ook nog blijft - hebben we met het bestuur afgesproken dat het baggerplan wordt geactualiseerd aan de hand van de kennis die al werkend wordt opgedaan. We doen jaarlijks metingen van waterdieptes en de veranderingen daarin in de tijd. Dat betekent dat onze prognoses, ook over benodigde budgetten, met het verstrijken van de jaren steeds nauwkeuriger worden.

Investering in maatschappelijk nut

Conform het BBV worden alle investeringen per 2018 geactiveerd. In onze Financiële Verordening en de Nota Activeren, Waarderen & Afschrijven is afgesproken dat investeringen kleiner dan € 25.000 niet worden geactiveerd. Dit kan niet met terugwerkende kracht gebeuren voor de bestaande situatie, dus geldt dit alleen voor nieuwe investeringen.

Doorschuif BTW

De doorschuif-BTW verantwoorden wij als kosten en opbrengsten binnen de exploitatie. Marrekrite financiert deze doorschuif-BTW niet langer voor, wat leidt tot een betere liquiditeitspositie.

1.1.2 Vervangingsinvesteringen

Marrekrite werkt nog altijd hard aan de duurzame vernieuwing van onze voorraad aan ligplaatsen. Dit enorme project loopt inmiddels ruim 10 jaar en is meerjarig in de investeringsplanning weggezet, tot en met 2034. Tegen die tijd hopen we onze volledige voorraad van ruim 32 km aan voorzieningen voor de komende decennia helemaal klaar te hebben.
Door de doorlooptijd van het project op te rekken naar 2034, neemt de financieringsbehoefte de komende jaren af (ten opzichte van eerdere prognoses). Een iets aangepaste spreiding van werken over de komende jaren bleek goed mogelijk, aangezien alle nu nog te vervangen objecten in redelijke staat lijken te verkeren. Ons devies is altijd geweest dat we, de veiligheid van de gebruikers in acht nemend, de levensduur van onze voorzieningen zoveel mogelijk proberen te verlengen. Dat betekent dat het tempo van de vervanging omlaag zou kunnen, zodra alle slechte objecten vernieuwd waren. Dat punt is inmiddels bereikt.

Wij bouwen onze steigers al vele jaren van gerecycled kunststof (KLP, Lankhorst Sneek). Dit materiaal is in meerdere opzichten duurzaam. De optie om tropisch hardhout te gebruiken, is al lang taboe. We kunnen veilig aannemen dat KLP als *materiaal* zeker 40 jaar meegaat. Enig voorbehoud moet nog wel worden gemaakt ten aanzien van de *constructie* van de KLP-voorzieningen, maar op de dimensie materiaal hebben we onze slag in ieder geval al geslagen. We schatten nu dat, als de laatste oude (bestaande) voorzieningen in 2034 alle herbouwd zijn, de volgende vervangingen pas vanaf circa 2045 weer aan de orde zijn. Daarom verwachten we van 2035 tot 2045 ongeveer 10 jaar van relatieve rust met tevens een beperkte financieringsbehoefte.

Behalve *steigers*, beheren we ook een groot aantal *damwanden*. Dit type voorzieningen bouwen we in een combinatie van beton en KLP. Voor damwanden houden we een levensduur van 50 jaar aan, opnieuw kijkend naar wat we over het materiaal en over de constructie weten. Met beton als *materiaal* is een levensduur van 50 jaar makkelijk haalbaar. Maar net als bij steigers is ook hier de vraag: hoe gaat het met de constructie? Hoe houdt de verankering zich bijvoorbeeld? Waarschijnlijk blijkt dat straks de zwakke schakel. Daarom voeren we de ankers al jaren extra zwaar uit.

Focus op duurzaam handelen

Hoe langer de levensduur, hoe duurzamer. Marrekrite neemt haar verantwoordelijkheid op dit vlak middels concrete keuzes en maatregelen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit onze keuze van materialen, zoals hierboven geschetst. Maar we kijken ook naar ons dagelijks gedrag en verbruik. Al onze schepen en voertuigen varen en rijden al jaren op HVO. Dat betekent dat we gestopt zijn met leasecontracten en dat we oude diesels (schepen / auto's) juist aankopen om er vervolgens mee op HVO gaan varen en rijden. Dat leidt tot een enorme reductie van kwalijke emissies (tot wel 90%). Deze route is vele malen duurzamer dan bijvoorbeeld elektrificeren, met name doordat je wat ooit al is gemaakt, langer gebruikt. Dat is altijd duurzamer dan nieuwbouw. "Niets doen" is vanuit een duurzame wereld gezien altijd de beste keus, maar als je dan toch besluit om "iets te maken", maak het dan voor de eeuwigheid. Dat is precies waarom we bij de bouw van damwanden kiezen voor beton.

Qua productie is beton zeker geen duurzame keuze, maar doordat het veel langer meegaat dan hout, voorkomen we vele herbouwcycli en dat bespaart veel energie en materiaal. Met de investeringen die voor de komende jaren in de planning staan, blijft Marrekrite zo duurzaam mogelijk investeren in haar recreatieve voorzieningen en daarmee ook in de (Friese) economie. Voor 2027 is de investeringsopgave zoals hieronder aangegeven.

Investeringsbegroting 2027

		Afschrijvingstermijn	
Damwanden	500.000	50	jaar
Steigers	250.000	40	jaar
Marboeien	-	10	jaar
Uren	60.000	40/50	jaar
Overig	50.000	nnb	jaar
Investeringskrediet 2027	860.000		

Kapitaallasten	JR2025	2026	2027	2028	2029	2030
MVA maatschappelijk		-266.600	-291.600	-310.600	-323.600	-332.600
MVA economisch		-55.800	-55.800	-44.800	-44.000	-33.500
Rente-omslag		-217.013	-295.082	-306.439	-295.187	-283.954
TOTAAL		-539.413	-642.482	-661.839	-662.787	-650.054

Personeelskosten		2026	2027	2028	2029	2030
Loonkosten incl WG		-1.018.000	-1.144.000	-1.178.320	-1.213.670	-1.250.080

Overigens speelt voor de toekomst bij de vervangingsinvesteringen ook de revisie van de routenetwerken op land. Die is van andere omvang dan de vervangingsinvesteringen op het water. In 2018/2019 is het fietsknooppuntnetwerk volledig vernieuwd. Ook is in die periode in de resterende regio's het wandelknooppuntnetwerk gerealiseerd. De oudste bebording van het wandelnetwerk is echter in 2013 al geplaatst (regio Waddenwandelen).
Gemiddeld gaat een bord circa 10 jaar mee, maar door het jaarlijks onderhoud - waarbij slechte bebording wordt vervangen - maar ook doordat we jaarlijks nieuwe trajecten toevoegen, staan er intussen ook veel nieuwere borden in het veld. Het is dus niet zo dat na 10 jaar het complete netwerk aan vervanging toe is. In 2026 maken we een start met een meerjarenvisie voor de knooppunt-netwerken. Hieruit zal blijken op welke termijn vervangingsinvesteringen nodig zijn en welke omvang die hebben.

1.1.3 Liquiditeit

Met het investeringsniveau van de afgelopen jaren was het niet langer mogelijk om de investeringen met eigen vermogen te bekostigen. In 2022 hebben we via de gemeente Súdwest-Fryslân een langlopende lening aangetrokken (€ 4,0 miljoen tegen 1,825% rente). Op deze wijze hebben we onze liquiditeitsbehoefte op dat moment veiliggesteld. We hebben op 7 oktober 2025 een langlopende lening van € 4,0 miljoen afgesloten en zullen ook in 2027 nogmaals vreemd vermogen moeten aantrekken om het restant van onze vervangingsoperatie te financieren. Hier is in onze begroting rekening mee gehouden. Deze behoefte wordt versterkt door prijsstijgingen als gevolg van de voortdurende inflatie. We volgen de ontwikkelingen in de markt op de voet, zodat we het bestuur tijdig een voorstel kunnen doen voor het aantrekken van aanvullende leningen.

Binnen ons investeringsbudget kijken we jaarlijks waar de prioriteit qua benodigde vervangingen het hoogst is. Die locaties pakken we als eerste aan. Deze praktische werkwijze voldoet al jaren goed.

Mocht de opgave toch groter blijken dan het budget toestaat dan kunnen we bepaalde ligplaatsen altijd nog tijdelijk afsluiten en de vervanging ervan uitstellen. Overigens is dit de afgelopen 10 jaar nog nooit nodig geweest, ook niet in de jaren dat we flinke achterstanden hadden.

1.1.4 Begrotingsresultaat

TOTAAL MARREKRITE	JR2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Baten		2.850.954	3.190.030	3.227.234	3.238.806	3.297.431
Lasten		-2.877.218	-3.211.158	-3.253.800	-3.263.690	-3.287.192
Saldo (voor bestemming)		-26.264	-21.128	-26.566	-24.884	10.239
Onttrekking uit reserves		50.000	-	-	-	-
Toevoegingen aan reserves		-	-	-	-	-
Saldo (na bestemming)		23.736	-21.128	-26.566	-24.884	10.239

TOTAAL MARREKRITE	JR2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Structurele baten		2.520.954	3.190.030	3.227.234	3.238.806	3.297.431
Incidentele baten		380.000	-	-	-	-
Saldo baten		2.900.954	3.190.030	3.227.234	3.238.806	3.297.431
Structurele lasten		-2.497.218	-3.211.158	-3.253.800	-3.263.690	-3.287.192
Incidentele lasten		-380.000	-	-	-	-
Saldo lasten		-2.877.218	-3.211.158	-3.253.800	-3.263.690	-3.287.192
TOTAAL MARREKRITE						
Saldo structurele baten en lasten		23.736	-21.128	-26.566	-24.884	10.239
Saldo incidentele baten en lasten		-	-	-	-	-
		23.736	-21.128	-26.566	-24.884	10.239

1.2 Samenstelling bestuur en organisatie

Het algemeen bestuur (AB) bestaat op moment van opstellen van de voorliggende begroting (januari 2026) uit de volgende leden. Gezien het feit dat er in maart 2026 gemeenteraadsverkiezingen zijn, zal de samenstelling van het DB en AB in 2027 een andere zijn dan hieronder wordt gepresenteerd.

Algemeen Bestuur	
deelnemers	*bestuursleden*
Provincie Fryslân (voorzitter)	De heer Douwstra
Gemeente Achtkarspelen	De heer Bruining
Gemeente Dantumadeel	De heer Kempenaar
Gemeente De Fryske Marren	De heer Van Iddekinge
Gemeente Harlingen	De heer Schoute
Gemeente Heerenveen	Mevrouw Rinkes
Gemeente Leeuwarden	De heer Reitsma
Gemeente Noardeast-Fryslân	Mevrouw Prins
Gemeente Opsterland	De heer Jonkman
Gemeente Smallingerland	De heer Hoekstra
Gemeente Súdwest-Fryslân	De heer Rietman
Gemeente Tytsjerksteradiel	De heer Van der Velde
Gemeente Waadhoeke	Mevrouw Van der Meer
Gemeente Weststellingwerf	De heer Hoen

Het dagelijks bestuur (DB) bestaat op 1 januari 2026 uit de volgende leden:

Dagelijks Bestuur	
deelnemers	*bestuursleden*
Provincie Fryslân (voorzitter)	De heer Douwstra
Gemeente De Fryske Marren	De heer Van Iddekinge
Gemeente Noardeast-Fryslân	Mevrouw Prins
Gemeente Opsterland	De heer Jonkman
Gemeente Súdwest-Fryslân	De heer Rietman
Gemeente Leeuwarden	De heer Reitsma

1.3 Leeswijzer

De opbouw van de begroting wordt in belangrijke mate voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en ziet er als volgt uit:

- In Hoofdstuk 2 treft u de beleidsbegroting aan, bestaande uit de plannen voor het jaar 2027, onderverdeeld naar de programma's Bedrijfsvoering, Waterrecreatie, Landrecreatie, Baggeren, Ontwikkelingen en tot slot het programma Wimpels, Donaties & Vrijwilligers.
- Hoofdstuk 3 bestaat uit de paragrafen waar we ingaan op de bedrijfsvoering, de financiering, het weerstandstandsvermogen en het onderhoud van onze kapitaalgoederen.
- In de Financiële Begroting (Hoofdstuk 4) schetsen wij een beeld van onze financiële positie en geven wij met onze meerjarige investeringsplanning een financiële doorkijk naar de jaren 2028 – 2030. Hier vindt u ook de verplicht voorgeschreven bijlagen uit het BBV.

2 Beleidsbegroting

2.1 Programmaplan

2.1.1 Beleidskader

Recreatieschap Marrekrite onderhoudt en beheert ruim 32 kilometer aan vrije ligplaatsen in het Friese buitengebied, zorgt voor het afvoeren van recreatieafval en voor het onderhouden van het groen bij de ligplaatsen (maaien en snoeien). Ook het op diepte houden van ligplaatsen is een taak.

Op het domein landrecreatie is Marrekrite vooral actief met het onderhoud aan de fiets- en de wandelknooppuntnetwerken, maar ook met de toeristische opstappunten (TOP's). Met ingang van 2025 is het Routebureau Fryslân eveneens bij Marrekrite belegd. Het routebureau richt zich op het beheren van de database met thematische routes, routeontwikkeling en het ontsluiten van deze routes, waarmee onze provincie beter beleefbaar wordt. Daarnaast is het routebureau een belangrijke schakel tussen met name de fiets- en wandelnetwerken, de provinciale en regionale marketingorganisaties en alle stakeholders die zich met routes bezighouden.

Als uitvoeringsorganisatie verricht Marrekrite haar taken namens de deelnemers (provincie Fryslân en gemeenten) met het doel *een uniforme, toeristisch-recreatieve basisinfrastructuur op water en land te beheren*. Daartoe wordt, behalve met de deelnemende Friese gemeenten en de provincie nauw samengewerkt met partijen als Merk Fryslân, Wetterskip, It Fryske Gea (IFG), Staatsbosbeheer (SBB) en vele anderen. Marrekrite doet haar werk in de eerste plaats voor de inwoners van Fryslân (recreatie), maar het is duidelijk dat ons werk ook voor onze gasten (toerisme) van groot belang is.

2.1.2 Programma's

De begroting van Recreatieschap Marrekrite bestaat uit zes programma's:

1. Bedrijfsvoering
2. Waterrecreatie
3. Landrecreatie
4. Baggeren
5. Ontwikkelingen
6. Wimpels, Donaties & Vrijwilligers

2.2 Programma Bedrijfsvoering

Het achterliggende doel van het programma 'Bedrijfsvoering' is een goed en efficiënt functionerende organisatie. Het gaat erom dat de primaire processen binnen de organisatie effectief verlopen en dat er goed wordt samengewerkt met, en namens, deelnemers en bestuur.
Kosten die betrekking hebben op de bedrijfsvoering zijn onder andere: personeelskosten, kantoor- en secretariaatskosten en communicatie. Ook zaken waterschapslasten, ruilverkavelingsrente en de aan- en verkoop van grond worden verantwoord onder dit programma.

We rekenen de loon- en salariskosten van onze medewerkers toe aan de programma's en aan de investeringen waar deze betrekking op hebben. Dit doen we middels een integraal uurtarief. Dit tarief bevat ook de niet direct toe te rekenen loon- en salariskosten van de ondersteunende functies, de zogenaamde overhead. Ten behoeve van een juiste vervaardigingsprijs van onze producten en dienstverlening is het overheadpercentage per 2026 geactualiseerd en berekend op 37,74%.

2.2.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?

Wij werken er als team dagelijks aan om de interne organisatie op orde te houden, zodat wij onze taken naar behoren kunnen uitvoeren en de deelnemers en het bestuur kunnen ondersteunen en hun belangen zo goed mogelijk kunnen behartigen.

2.2.2 Huisvesting

Marrekrite is enkele jaren geleden naar het provinciale steunpunt in Uitwellingerga verhuisd. Deze locatie is bij uitstek geschikt voor onze organisatie omdat we hier de functies *kantoor, werkplaats en haven* bij elkaar konden brengen. Aangezien wij voor het gebruik van deze voorzieningen met de provincie een langlopende overeenkomst zijn overeengekomen, zijn op dit punt geen bijzondere zaken te verwachten.

2.2.3 Personeel

Marrekrite werkt in 2027 met een formatie van 13,22 fte. Daarvan is 11,11 fte vaste formatie en 2,11 fte Routebureau. We hebben naar verwachting 15 personen in loondienst. Van de totale formatie van 13,22 fte rekenen we 4,99 fte tot de overhead. Het overheadpercentage bedraagt afgerond 38%. Het overige personeel rekenen we toe aan de programma's Waterrecreatie en Landrecreatie. De gemiddelde parttime-factor bedraagt 87%. We verwachten met de begroting 2027 min of meer alle voorkomende werkzaamheden met vast personeel te kunnen invullen.

Adviescommissies en werkgroepen

In 2026 is het Wandelplatform Fryslân opgericht, met als doel om partijen uit zowel de mobiliteits-, recreatie- als sportsector bij elkaar te brengen om zich gezamenlijk in te zetten voor het versterken van lopen en wandelen in Fryslân. De ANWB levert de voorzitter en Marrekrite voert het secretariaat van het Wandelplatform. Het platform komt tweemaal per jaar bij elkaar.

2.2.4 Wat mag het kosten?

Bedrijfsvoering	JR2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		2.228.812	2.583.759	2.611.626	2.613.580	2.662.298
Lasten		-873.943	-1.031.665	-1.030.426	-996.790	-993.646
Saldo (voor bestemming)		1.354.869	1.552.094	1.581.199	1.616.790	1.668.652
Onttrekking uit reserves		50.000	-	-	-	-
Toevoegingen aan reserves		-	-	-	-	-
Saldo (na bestemming)		1.404.869	1.552.094	1.581.199	1.616.790	1.668.652

2.3 Programma Waterrecreatie

Onder het programma Waterrecreatie vallen alle taken die betrekking hebben op het vernieuwen en het vervangen, alsmede het beheer en onderhoud, van de infrastructuur op en om het water. Onze taken variëren van (regie op) nieuwe investeringen en vervangingsinvesteringen, het uitvoeren van dagelijks onderhoud, recreatieafvalinzameling en groenbeheer, tot het op diepte houden van ligplaatsen.

2.3.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen?

Dagelijks Onderhoud

De kosten die voortkomen uit kleinere reparaties, die wij in eigen beheer uitvoeren of uitbesteden aan derden, rekenen we tot de kosten op de post *dagelijks onderhoud* (DO). Door de grootschalige vervangingsinvesteringen van de afgelopen jaren en door ook de komende tijd duurzame steigers en damwanden te blijven bouwen, kunnen wij het dagelijks onderhoud uitvoeren met een relatief beperkt budget, alsmede een minimale bezetting qua personeel en materieel. Tegelijk is duidelijk dat zaken als branden en andere schades een flinke invloed hebben op het benodigde budget, terwijl deze kosten moeilijk te begroten zijn.

Vervangingsinvesteringen

Per 2018 activeren wij de investeringen in de vervanging van aanlegvoorzieningen (investeringen met maatschappelijk nut). De voortgang in de uitvoering van de investeringsopgave wordt verantwoord in de voortgangsrapportage (herfst) en in de jaarstukken (voorjaar).
Voor de volledigheid geven wij in het onderstaande een samenvatting van een aantal belangrijke beleidskeuzes van waaruit de jaarlijkse vervangingsopgave al vele jaren wordt gedestilleerd:

a) Zoveel mogelijk werken vanuit kennis en data met betrekking tot het gebruik van voorzieningen (tellingen, provinciale monitoringscijfers, observaties) en trends in de watersport, zodat er een goed beeld ontstaat van de benodigde capaciteit.
b) Ligplaatsen waar mogelijk aansluiten op fiets- en wandelstructuren.
c) Nieuwe plekken realiseren en elders meters inleveren (waar dat verantwoord is), om zo te werken aan een optimalere spreiding over Fryslân, zonder te groeien.
d) Zoveel mogelijk locaties behouden, maar wel afslanken op locaties met erg grote capaciteit.
e) Het verkopen van percelen is voorzichtig bespreekbaar. Focus op recreatief (mede)gebruik.
f) Duurzaam materiaalgebruik: hout vervangen door kunststof (KLP) en beton.
g) Locaties damwanden in principe alle behouden. Vervangen door beton-kunststof exemplaren.
h) Steigers waar mogelijk vervangen door damwanden (in overleg met terreinbeheerders en rekening houdend met natuurdoelen). Oud hardhout zoveel mogelijk hergebruiken.

Groenbeheer

Al jaren kijken we met interesse naar wat zich in de SW afspeelt. Dat het werven van assistenten op onze maaiboten uit de SW steeds moeilijker wordt, is een structurele factor gebleken. Daarom huren we voor maaiwerkzaamheden steeds vaker personeel uit de reguliere markt in, tegen zo scherp mogelijke tarieven, maar vooral sturend op behoud van kwaliteit.

Recreatieafval

Marrekrite wordt alom geprezen voor een unieke vorm van dienstverlening, namelijk het werk van onze milieuboot, de “vuilniswagen op het water”. Met 120 containers op zo’n 60 plekken in de provincie, halen wij gedurende het seizoen gemiddeld 175 ton recreatieafval op. Dit is vanouds een intensieve klus, die veel vraagt van onze mensen en ons materieel. Maar de waardering vanuit de watersport is enorm. Fryslân is hiermee op en top gastvrij naar haar gasten en bewoners.

De laatste jaren zijn er forse slagen gemaakt om dit werk efficiënter te laten verlopen. Na recente investeringen in een centrale laad- en losplaats, zijn in 2025-2026 stevige investeringen gedaan in de milieuboot zelf, waarmee het schip voor de komende jaren weer helemaal bij de tijd is. Wel zullen we, nu steeds meer containers aan vervanging toe zijn, moeten kijken naar de wijze van inzamelen. Momenteel gaat alle afval in één grote container en vindt na-scheiding bij Omrin plaats. Andere manieren van *inzamelen* hebben een direct gevolg voor de *verwerking* bij Omrin. Daar moet dus zorgvuldig met elkaar naar worden gekeken en over worden gesproken. Zodra deze zaken zich duidelijker aftekenen, zal er ook meer zicht komen op de financiële gevolgen.

2.3.2 Wat gaat het kosten?

Waterrecreatie	JR2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Baten		17.142	26.270	27.058	27.870	28.706
Lasten		-963.775	-1.377.873	-1.414.511	-1.442.129	-1.452.424
Saldo (voor bestemming)		-946.633	-1.351.603	-1.387.452	-1.414.259	-1.423.718
Onttrekking uit reserves		-	-	-	-	-
Toevoegingen aan reserves		-	-	-	-	-
Saldo (na bestemming)		-946.633	-1.351.603	-1.387.452	-1.414.259	-1.423.718

2.4 Programma Landrecreatie

Binnen het programma Landrecreatie gaat het om het beheer en onderhoud van de fiets- en wandelknooppuntnetwerken, overige routestructuren, toeristische overstappunten (TOP's), het initiëren en faciliteren van nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van de infrastructuur voor de landrecreatie, alsmede het coördineren van nieuwe en bestaande netwerken in Fryslân.

2.4.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen?

Fiets- en wandelknooppuntnetwerken

We voeren het onderhoud aan beide knooppuntnetwerken (fietsen en wandelen) elk jaar uit via één uitgebreide inspectie- en schoonmaakronde. Incidentele meldingen, waaronder schades, verhelpen we jaarrond. Tot eind 2027 hebben we hiervoor een onderhoudscontract met een aannemer. Daarna kan het contract nog tweemaal met 2 jaren worden verlengd.

Ook voeren we jaarlijks trajectwijzigingen door, bijvoorbeeld vanwege infrastructurele werken, wensen van derden, kwaliteitsverbetering in verband met de aansluiting op ligplaatsen en TOP's, e.d. Waar mogelijk brengen we de kosten daarvan in rekening bij het project dat de aanleiding is voor de wijziging, dan wel, bij de opdrachtgever of bij betreffende gemeente. Is het niet mogelijk de kosten elders in rekening te brengen, dan is er in ons eigen budget (zeer) beperkt ruimte om een enkele noodzakelijke trajectwijziging door te kunnen voeren.

De (onderhouds)kosten voor het beheer van, en onderhoud aan, de netwerken en TOP's vallen onder de algemene bijdrageregeling. Waar incidenteel grotere investeringen noodzakelijk zijn (met name trajectwijzigingen), maken we hierover vooraf extra afspraken met de deelnemers. De bovenstaande aanpak is niet alleen efficiënt gebleken, mede hierdoor zijn wij als Fryslân in de kwaliteitsmonitor van het Landelijk Fietsplatform al jaren één van de beste fietsregio's. Deze positie willen we behouden.

Zowel het fiets- als wandelnetwerk zijn in de periode 2018/2019 gereviseerd. De bebording van het fietsnetwerk is volledig vervangen en het wandelnetwerk is verder afgerond (provinciedekkend) en waar nodig is groot onderhoud gepleegd. Ook bij de netwerken zien we dat de dragers, door het gebruik van gerecycled kunststof, een lange levensduur hebben. Een groot deel staat al sinds de realisatie van de netwerken (waarvan de eerste reeds in 2003) in het veld. Bij de revisie is destijds dan ook geconcentreerd op de bebording zelf. Voor de bebording gaan we uit van een levensduur van ca. 10 jaar, maar ook hier zien we dat in de praktijk vaak een langere levensduur mogelijk is. Daarnaast worden borden, indien ze erg slecht zijn, ook al tijdens het dagelijks onderhoud vervangen. In 2026 wordt een start gemaakt met een meerjarenvisie voor de knooppuntnetwerken, waaruit zal blijken op welke termijn grootschalige vervangingsinvesteringen nodig zijn.

Toeristische overstappunten (TOP's)

We zien al jaren dat het TOP-project veel tijd en inzet van onze mensen vraagt. Wij doen het werk voor de deelnemers feitelijk "gratis". Er staan namelijk geen extra middelen tegenover onze eigen ureninzet, ondanks het feit dat het om een (meerjarig) tijdelijk project gaat. De teller van het aantal gerealiseerde TOP's stond begin 2026 op 30 stuks. De verwachting is dat er begin 2027 35 TOP's in Fryslân staan. Afhankelijk van de tijdige medewerking van betrokken partijen (gemeentes, dorpsbelangen, regio-marketingorganisaties) verwachten wij dat alle beoogde TOP's eind 2028 geplaatst zijn. Als slot van het project dient er dan gekeken te worden naar een revisie van de eerste generatie TOP-zuilen uit 2017 (drie stuks).
Voor de geplaatste TOP's voeren we ook het beheer en onderhoud uit. Die taak is voor ons logisch en pragmatisch in te vlechten in ons overige werkpakket. In het beheer van de TOP's worden jaarlijks twee inspectierondes uitgevoerd. Incidentele meldingen (schades) komen zelden voor en worden jaarrond verholpen.

De beheer- en onderhoudskosten van de gerealiseerde TOP's zijn onderdeel van de algemene bijdrageregeling. In de begroting 2027 gaan we uit van 35 TOP's. De komende jaren zullen naar verwachting, door de toename van het aantal TOP's, maar ook de levensduur van een TOP, de beheer- en onderhoudskosten stijgen. Deze maken echter maar een beperkt deel uit van de totale onderhoudskosten op land.

2.4.2 Wat gaat het kosten?

Landrecreatie	JR2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Baten		-	-	-	-	-
Lasten		-483.000	-290.120	-293.812	-300.914	-308.195
Saldo (voor bestemming)		-483.000	-290.120	-293.812	-300.914	-308.195
Onttrekking uit reserves		-	-	-	-	-
Toevoegingen aan reserves		-	-	-	-	-
Saldo (na bestemming)		-483.000	-290.120	-293.812	-300.914	-308.195

2.5 Programma Baggeren

Baggeren is een activiteit die van ons vraagt om permanent scherp te blijven. Het is een complexe wereld met een hoop regelgeving en serieuze kosten. Als gevolg van de complexiteit is er relatief snel sprake van vertraging, wat een projectmatige uitvoering vaak in de weg staat. De kunst is om ver vooruit te denken en goed te plannen. Sinds 2024 lukt het ons beter om onze jaarlijkse baggeropgave werkelijk uitgevoerd te krijgen. Ook hebben we veel beter grip op het verzamelen van data over dieptes, iets dat we inmiddels in eigen beheer doen.
Dit betekent dat we de twee slagen, die we de deelnemers ten aanzien van de uitvoering van ons Baggerplan (2020) hadden toegezegd, ook in 2027 weer waar kunnen maken:

1) het jaarlijks verhelpen we ondieptes bij ligplaatsen, en
2) het jaarlijks verkrijgen van meer zicht op de mate van “verondieping”.

Zicht op de verondieping is de basis voor het bepalen van de lengte van de onderhoudscyclus en daarmee voor de vraag hoeveel middelen er de komende jaren nodig zijn om onze ligplaatsen bereikbaar te houden. Moeten we eens per 10 jaar op een bepaalde locatie baggeren of is eens per 15 of 20 jaar ook goed? Dit weten we pas al we een aantal jaren achter elkaar peilingen doen. Zolang we nog geen goed en betrouwbaar zicht hebben op de meerjarige baggerverplichtingen, behandelden we onze bestemmingsreserve Baggeren (BB) *als ware het een voorziening*.

In het Baggerplan uit 2020 is aangegeven, dat structureel aan de baggeropgave werken voor Marrekrite een uitdagend fenomeen is. We kennen de situatie onder water niet zo goed als die erboven. Dat betekent dat we werkenderwijs de komende jaren kennis zullen opdoen, waarmee onze meerjarige prognoses de komende tijd steeds betrouwbaarder zullen worden.

Tot het moment dat we beter weten waar we structureel over praten, zijn de exploitatielasten voor de baggeropgave jaarlijks met een budget van € 200.000 in onze begroting verwerkt. De 80/20-regel leert dat het aanpakken van de juiste 20%, 80% van de klachten voorkomt. De focus ligt daarom op het baggeren van de meest populaire ligplaatsen (“top 12”), maar ook op slimme combinaties bij de vervanging van voorzieningen, of op bijzondere kansen zoals “mee te liften” met anderen.

2.5.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen?

“Het op diepte brengen/houden van ligplaatsen” is het bestedingsdoel voor de bijdragen van de deelnemers in het kader van het programma Baggeren. In de praktijk betekent dit grofweg het baggeren tot 4 meter vóór de aanlegplaats en over de hele lengte.

2.5.2 Wat gaat het kosten?

Baggeren	JR2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Baten		-	-	-	-	-
Lasten		-200.000	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000
Saldo (voor bestemming)		-200.000	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000
Onttrekking uit reserves		-	-	-	-	-
Toevoegingen aan reserves		-	-	-	-	-
Saldo (na bestemming)		-200.000	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000

2.6 Programma Ontwikkelingen

Binnen het programma Ontwikkelingen kunnen nieuwe (incidentele) ontwikkelingen in gang worden gezet rondom voorzieningen van Marrekrite en/of de infrastructuur voor de water- en landrecreatie. Voorstellen voor projecten als deze worden, na goedkeuring van het bestuur, uit dit programma betaald. Op deze wijze kan Marrekrite haar ambitie op het vlak van innoveren en verduurzamen handen en voeten geven en bijdragen aan het aantrekkelijker maken van Fryslân als dé provincie voor water- en landrecreatie. Dit ligt in lijn met ons statutaire doel: *het verbeteren van het leefklimaat van de inwoners (recreanten) en de bevordering van het toerisme.*

Zo is In 2025 het Routebureau gestart, als onderdeel van Marrekrite, nadat wij in 2024 de regie hadden gevoerd op de voorloper Dagrecreatieve Netwerken. De verwachting is dat het routebureau eind 2026 formeel als taak is opgenomen in de gemeenschappelijke regeling. Vanaf dat moment zullen de taken en de middelen, via een begrotingswijziging, vooreerst onder het programma Landrecreatie komen te vallen.

Het Routebureau is hét aanspreekpunt voor alle routegebonden recreatie in Fryslân. Het richt zich op het bieden van een compleet en actueel aanbod aan thematische routes, waardoor onze provincie beter beleefbaar wordt. Daarnaast is het verbinden van de diverse betrokken partijen een speerpunt. Het Routebureau is de spin een web waar vele partijen samenwerken.
Na de eerste twee jaren ingezet te hebben op het actualiseren van het bestaande aanbod, denken we dat er in 2027 meer ruimte ontstaat voor nieuwe ontwikkelingen en projecten. Daarvoor wordt in nauw overleg met de stakeholders bepaald waar de grootste prioriteiten liggen.
Op moment van schrijven van de voorliggende Begroting 2027 (januari 2026) is formele opname in de GR nog lopende, waardoor we de middelen voor de taken van het Routebureau in 2027 nog eenmaal onder dit programma opnemen. We hebben deze middelen eveneens geprojecteerd in het meerjarenperspectief, zodat het voor de deelnemers duidelijk is wat de geprognosticeerde, meerjarig benodigde, middelen zijn.

2.6.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen?

We hanteren jaarlijkse budgetten voor “ontwikkelingen/innovaties” op de domeinen water en land. Omdat het veelal gaat om het inspringen op zaken die zich relatief onverwacht voordoen, is het begroten hiervan lastig. We hebben sinds 2023 hiervoor (structurele) middelen opgenomen in de begroting. Het bestuur kan in voorkomende gevallen ook besluiten om voor zaken als deze geld in te zetten uit de Bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling Recreatie (BIOR).

2.6.2 Wat gaat het kosten?

Ontwikkelingen	JR2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Baten		330.000	285.000	293.550	302.357	311.427
Lasten		-330.000	-285.000	-293.550	-302.357	-311.427
Saldo (voor bestemming)		-	-	-	-	-
Onttrekking uit reserves		-	-	-	-	-
Toevoegingen aan reserves		-	-	-	-	-
Saldo (na bestemming)		-	-	-	-	-

2.7 Programma Wimpels, donateurs en vrijwilligers

Binnen dit programma komen alle inkomsten en uitgaven samen, die te maken hebben met de wimpelverkopen, de vrijwilligers en zaken rondom de donateurs die Marrekrite ondersteunen.

2.7.1 Wat willen we bereiken en wat willen we gaan doen?

Wimpels

Watersporters dragen, door het vrijwillig kopen van de bekende Marrekrite-wimpel, in belangrijke mate bij aan het in stand houden van onze aanlegvoorzieningen. Sinds 2023 experimenteren we met een variant op de wimpel in de vorm van een sticker, het *vignet*. Het is nog te vroeg om conclusies te trekken over het succes hiervan. Op aanraden van onze vrijwilligers kiezen wij ervoor om voor het vignet dezelfde prijs aan te houden als voor de kleine wimpel. Dit om verdringing te voorkomen.

Vrijwilligers

Al jaren zien we het aantal vrijwilligers teruglopen, vooral als gevolg van gezondheid en leeftijd. Door ons meer te richten op online verkoop van wimpels, is het goed mogelijk om hierop in te spelen. Dat blijkt wel uit de wimpelverkoop, die nog altijd een stijgende lijn laat zien. In 2026 zijn we gestart met een pilot met de vrijwilligers voor cashloos betalen van de wimpels via QR-codes. We verwachten dat de pilot slaagt en dat de wimpelverkoop in 2027 volledig cashloos is. Qua *inspecties* zijn we inmiddels volledig onafhankelijk van de inzet van de vrijwilligers. Door keuzes te maken qua bouw, constructie en materiaalgebruik, hebben we steeds meer grip op het onderhoud van onze voorzieningen.

Donateurs

Marrekrite streeft ernaar dat zoveel mogelijk watersporters donateur worden. Dit maakt een deel van de wimpelverkoop voorspelbaar en dus beter stuurbaar. Daarbij, donateurs betalen net iets meer dan mensen die de wimpel “gewoon” kopen. Ook geven zij vaak vrijwillige, extra bijdragen.
Het potentieel aan nieuwe donateurs is groot. De meeste mensen zijn namelijk zeer trouw in het kopen van de wimpel. Velen zijn door hun trouwe herhaalaankoop in feite al een soort donateur, alleen nog niet in formele zin. Via een “echt” donateurschap borgen we de goede relatie. Dat het goed lukt om mensen te stimuleren om donateur te worden, blijkt wel uit het feit dat we er jaarlijks nog steeds veel nieuwe donateurs bij krijgen. Hoewel Marrekrite voor de wimpelverkoop in belangrijke mate vertrouwt op (watersport)winkels en watersportverenigingen, zullen we de komende jaren ongetwijfeld zien dat de online verkoop via eigen webshop blijft groeien. Dat is positief, het maakt ons minder afhankelijk van anderen. Wel wordt het langzaam drukker op ons secretariaat, de plek waar de wimpelverkoop wordt aangestuurd.

2.7.2 Wat gaat het kosten?

Wimpels, donateurs en vrijwilligers	JR2025	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Baten		275.000	295.000	295.000	295.000	295.000
Lasten		-26.500	-26.500	-21.500	-21.500	-21.500
Saldo (voor bestemming)		248.500	268.500	273.500	273.500	273.500
Onttrekking uit reserves		-	-	-	-	-
Toevoegingen aan reserves		-	-	-	-	-
Saldo (na bestemming)		248.500	268.500	273.500	273.500	273.500

3 Paragrafen

3.1.1 Lokale heffingen

Hoewel een verplichte paragraaf op grond van het BBV, kent Recreatieschap Marrekrite geen Lokale Heffingen.

3.1.2 Weerstandsvermogen en risicomanagement

Het weerstandsvermogen van Marrekrite zegt iets over de mate waarin de GR in staat is om financiële risico's op te vangen, zonder dat dit directe gevolgen heeft voor de bedrijfsvoering.
Om te bepalen of het weerstandsvermogen van Marrekrite per 31 december 2027 toereikend is, bekijken we welke risico's we lopen en wat de mogelijke (financiële) impact van deze risico's is.

	JR2025			begroting 2026			begroting 2027		
	Begin	Resultaat	Eind	Begin	Resultaat	Eind	Begin	Resultaat	Eind
Algemene Reserve (AR)				3.332.216	-50.000	3.282.216	3.282.216	23.736	3.305.953
Bestemmingsreserve Baggeren (BB)				300.000	-	300.000	300.000	-	300.000
Bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling Recreatie (BIOR)				179.138	-	179.138	179.138	-	179.138
SUBTOTAAL (MUTATIES) RESERVES				3.811.354	-50.000	3.761.354	3.761.354	23.736	3.785.091
RESULTAAT/Eigen vermogen					23.736			-21.128	

Algemene Reserve

De algemene reserve dient ter dekking van de onvoorziene uitgaven. Het grootste risico voor Marrekrite is dat we - als gevolg van ziekte, vertrek of uitval - extra of duurder personeel moeten aantrekken om de continuïteit van de bedrijfsvoering te kunnen blijven garanderen. In dergelijke gevallen moeten we teruggevallen op interim-personeel of op uitzendkrachten die, in directe kosten gerekend, duurder zijn dan eigen mensen. De kans dat dit risico zich voordoet is reëel.

Het algemeen bestuur heeft op 28 november 2024 besloten dat we niet langer de personeelskosten als referentie voor het weerstandsvermogen aanhouden, maar de solvabiliteitsratio. We hanteren een ondergrens van 20% solvabiliteit om ons weerstandsvermogen te berekenen. Dit doen we voor het eerst in deze begroting. De daarbij behorende ratio van het weerstandsvermogen geeft een reële indicatie over de hoogte van ons eigen vermogen in verhouding tot de risico's die we lopen. Marrekrite is een kapitaalintensieve GR: eind 2027 verwachten we voor ruim € 13 miljoen aan activa en dat neemt alleen maar verder toe. Dat is tussen de 4 en 5 keer onze totale jaarlijkse exploitatie.

Per 2027 doen we geen vermogensuitkeringen meer aan de deelnemers. Op welke wijze vermogensuitkeringen en toevoegingen plaatsvinden, is in de nota Weerstandsvermogen bepaald. Hier komen we in de paragraaf Weerstandsvermogen op terug.

Eventuele materiële risico's in de vaste organisatiekosten schatten we als zeer beperkt in, omdat hier in belangrijke mate sprake is van flexibiliteit, dan wel van dekking via verplichte verzekeringen. Nu Marrekrite gevestigd is in het voormalige provinciale steunpunt in Uitwellingerga, is ook duidelijk dat er op het vlak van huisvesting voor ons nauwelijks risico's zijn. Er is sprake van een langlopend huurcontract en de zorg voor het pand ligt bij de provincie. De beschikbaarheid van voldoende werkplekken en vergaderruimtes in het pand is wel een punt van aandacht, zeker door de groei van onze organisatie. De provincie werkt aan een toekomstplan voor de provinciale steunpunten, waaronder Uitwellingerga. Welke kant dit opgaat, is lastig te zeggen.

Bestemmingsreserves

De bestemmingsreserve Baggeren bedraagt € 300.000. Deze reserve dient als "achtervang" achter de exploitatielasten van de onderhoudsopgave Baggeren, als ware het een voorziening.

De bestemmingsreserve Ontwikkeling (BIOR) bedraagt krap € 180.000 en is ingesteld om nieuwe (incidentele) ontwikkelingen op het gebied van waterrecreatie of landrecreatie mogelijk te maken, op het moment dat de aanwezige exploitatiemiddelen onvoldoende zijn. De bestemmingsreserve dient niet ter dekking van structurele exploitatielasten die uit deze initiatieven voort kunnen vloeien.

Aanwezige stille reserves

Naast bovenstaande reserves beschikt Marrekrite ook over meerdere water- en grondkavels. In het verre verleden zijn deze veelal "om niet" verkregen en niet op de balans gewaardeerd. Het BBV staat herwaardering van deze bezittingen niet toe. De omvang van de stille reserves op dergelijke kavels is op de balansdatum niet bepaald. Als gevolg van allerlei heroverwegingen kan het bestuur besluiten om kavels te verkopen aan boeren, natuurorganisaties of andere belangstellenden. Op dat moment dient er getaxeerd te worden.

Financiële kengetallen

Meerjarenbegroting 2027-2030	Meerjarenbegroting			
Kengetallen	*2027*	*2028*	*2029*	*2030*
Netto schuldquote	259%	288%	303%	310%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	259%	288%	303%	310%
Solvabiliteitsratio	26%	27%	27%	28%
Structurele exploitatieruimte	-1%	-1%	-1%	0%
Grondexploitatie	nvt	nvt	nvt	nvt
Belastingcapaciteit	nvt	nvt	nvt	nvt

Netto schuldquote

Een positieve schuldquote geeft aan dat per saldo sprake is van een tekort aan (liquide) middelen. Na vele decennia hebben we per 2022 afscheid van het regime om onze werkzaamheden uit eigen middelen te dekken, omdat Marrekrite bij een gelijkblijvend investeringsniveau geen andere optie heeft dan lang vreemd vermogen aan te trekken. De hiermee gemoeide rentelasten zijn ingepast in de begroting. We verwachten in 2027 ook nog een langlopende lening te moeten aantrekken. De verwachte rentelasten zijn ingeprijsd in de begroting.

Solvabiliteitsratio

Naarmate het solvabiliteitspercentage hoger is, is een onderneming (of gemeenschappelijke regeling) beter in staat om aan de verplichtingen op lange termijn te voldoen. De solvabiliteit van Marrekrite is, mede ook gelet op de beperkte organisatieomvang, goed te noemen en blijft ook naar de toekomst toe voldoende. Zoals reeds eerder is aangegeven, gebruiken we de solvabiliteitsratio als richtlijn voor het weerstandsvermogen. Het lijkt erop dat vanaf 2028 weer sprake is van een lichte stijging.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte geeft aan hoeveel vrije ruimte er structureel binnen de begroting aanwezig is. Een hoog percentage geeft aan dat de organisatie beschikt over een positief resultaat op haar structurele activiteiten. We hebben in de komende vierjarige periode structurele exploitatieruimte in onze begroting. Op grond van onze huidige inzichten zet deze positieve ontwikkeling zich in de jaren daarna verder door richting 2% van de begroting.

Weerstandsvermogen

Ons weerstandsvermogen per 2027 is gebaseerd op onze solvabiliteitspositie bij minimaal 20% solvabiliteit. In 2027 bedraagt de daarbij behorende vermogenspositie € 2,80 miljoen om in de normering "voldoende" te komen (140%> x >100%). Zoals u in onderstaande tabel kunt zien, zitten we daar op dit moment keurig boven. We vallen in de klasse voldoende. Dat stijgt in de meerjarenprognose tot 134% in 2030.

In de nota Weerstandsvermogen hebben we afgesproken dat, als we met de ratio boven 140% komen (blijvend in het meerjarenperspectief), we het surplus uitkeren aan de deelnemers. Komen we onder 100% (blijvend in het meerjarenperspectief) dan zullen de deelnemers moeten bijpassen, tenzij we het op een andere manier kunnen oplossen.

Weerstandsvermogen

Ratio van het weerstandsvermogen	=	Beschikbare weerstandscpaciteit / Benodigde weerstandscapaciteit	=	3.485 / 2.797	=	125%

Norm

Solvabiliteitspercentage minimaal *20%*

Gebaseerd op vermogen 2026	2.558.938	WSV-ratio	2026	132%	
Gebaseerd op vermogen 2027	2.797.018	WSV-ratio	2027	125%	
Gebaseerd op vermogen 2028	2.716.126	WSV-ratio	2028	128%	
Gebaseerd op vermogen 2029	2.634.146	WSV-ratio	2029	130%	
Gebaseerd op vermogen 2030	2.552.503	WSV-ratio	2030	134%	

3.1.3 Financiering

Sinds we te maken hebben met (lang) vreemd vermogen nemen we in deze paragraaf de verplichte tabellen op ten behoeve van het bepalen van de renterisiconorm en de kasgeldlimiet.
Marrekrite blijft ten aanzien van beide normen ruimschoots binnen de toepasselijke maxima.

Berekening renterisiconorm

		JR2025	2026	2027	2028	2029	2030
Grondslag: omvang oorspronkelijke begroting			2.877.218	3.211.158	3.253.800	3.263.690	3.287.192
Renterisiconorm (20% van grondslag)	**20%**		**575.444**	**642.232**	**650.760**	**652.738**	**657.438**
Renteherzieningen			-	-	-	-	-
Aflossingen			266.667	333.333	383.333	383.333	383.333
Renterisicobedrag			**266.667**	**333.333**	**383.333**	**383.333**	**383.333**
In % begroting			9,27%	10,38%	11,78%	11,75%	11,66%
Ruimte (+) / overschrijding (-)			308.777	308.898	267.427	269.405	274.105

Berekening kasgeldlimiet

		JR2025	2026	2027	2028	2029	2030
Vlottende korte schuld	A		*50.000*	-	-	-	-
Vlottende Middelen	B		*499.762*	*1.111.062*	*414.416*	*-47.617*	*-441.012*
Netto vlottende schuld	C=A-B		*-449.762*	*-1.111.062*	*-414.416*	*47.617*	*441.012*
Kasgeldlimiet	D		*235.932*	*263.315*	*266.812*	*267.623*	*269.550*
Ruimte onder de kasgeldlimiet	D-C		*685.694*	*1.374.377*	*681.228*	*220.006*	*-171.462*
Begrotingstotaal			2.877.218	3.211.158	3.253.800	3.263.690	3.287.192
Kasgeldlimiet	8,20%		235.932	263.315	266.812	267.623	269.550

In 2027 trekken we naar verwachting € 2,0 miljoen aan langlopende leningen aan. We hebben de periode bereikt waarin er in de bestaande infrastructuur beperkter hoeft te worden geïnvesteerd en we de jaarlijkse investeringen tot en met 2034 gaan afbouwen, aangezien het grootste deel van de ruim 32 km aan aanlegcapaciteit dan duurzaam is vervangen. Op zijn vroegst in 2045 verwachten we weer grotere vervangingsinvesteringen te moeten doen, op basis van de gebruikte afschrijvingstermijnen van 40 en 50 jaar. We sluiten echter niet uit dat de levensduur van onze voorzieningen op het water veel langer zal blijken te zijn.

3.1.4 Onderhoud Kapitaalgoederen

Aanlegvoorzieningen

Wanneer al onze aanlegplaatsen in Fryslân aan elkaar zouden worden geplakt, blijkt dat we ruim 32km aan voorzieningen in beheer hebben, op de mooiste plekken in het buitengebied. Daarnaast hebben we sinds eind 2020 in totaal 100 MarBoeien op het water liggen.

Containers
Onze circa 120 containers voor recreatie-afval blijven 's winters in het veld staan. Ze worden jaarlijks gecontroleerd en - indien nodig – gerepareerd. Zo bewaken we de kwaliteit en verlengen we de levensduur. De meeste containers zijn inmiddels afgeschreven. Als repareren niet langer mogelijk of rendabel is, schaffen we (zo goed als) nieuwe exemplaren aan.

Werkschip (MK1)
Onze eerste werkboot is halverwege 2013 aanschaft en wordt gedurende 15 jaar afgeschreven (tot 2028). Het schip heeft een ligplaats in de haven bij onze kantoorlocatie in Uitwellingerga. Het meeste onderhoud aan onze schepen en kleinere aanpassingen doen we zelf. Ingrijpender klussen worden op werven uitgevoerd, waarbij wij meestal zelf ook in uitvoerende zin betrokken blijven.

Milieuboot (MK2)
De milieuboot (containerboot) is eind 2013 aanschaft om het recreatie-afval met ingang van 2014 in eigen beheer te kunnen inzamelen. Vóór die tijd werd deze taak vanuit Boarnsterhim uitgevoerd. De verwerking van het afval is en blijft een taak van Omrin. De schipper doet het dagelijks onderhoud aan het schip zelf, waar nodig bijgestaan door onze andere buitendienst collega's.

Duwponton
De werkponton is 6 x 4 meter groot en kan worden ingezet om klein onderhoudswerk te doen.

Borden netwerken en TOP's
De informatiepanelen en borden van de knooppuntnetwerken blijven formeel in eigendom van de gemeenten. Ook de vervangingskosten worden door de deelnemers betaald. In totaal is in Fryslân (exclusief gemeente Ooststellingwerf) ruim 2.800 km fietspad van knooppuntbebording voorzien (868 knooppunten). Op het gebied van wandelen gaat het om ruim 3.900 km aan paden dat is voorzien van 2.106 knooppunten. Daarnaast worden in samenwerking met de gemeenten door de hele provincie TOP's geplaatst. De TOP's functioneren als begin- en eindpunten voor routes en ommetjes die recreanten uitzetten in het betreffende gebied, maar dragen ook bij aan een betere spreiding van routerecreatie over de provincie. Zij staan op logische startpunten voor routegebonden recreatie of op plekken waar partijen dit willen stimuleren. Ook TOP's blijven formeel in eigendom van de gemeenten. Begin 2026 stonden er 30 TOP's in de provincie.

Kantoorinventaris
De kantoorinventaris is eerder volledig afgeschreven. Aanschaffingen kleiner dan € 25.000 komen rechtstreeks ten laste van de exploitatie.

3.1.5 Verbonden partijen
Bij Marrekrite is geen sprake van Verbonden Partijen.

3.1.6 Bedrijfsvoering

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de verwachte formatie van Recreatieschap Marrekrite, met als peildatum 1 januari 2027. Daarin is de formatie van het Routebureau ad. 2,11 fte ook opgenomen.

Personeel 2027	
directeur	0,89
senior beleidsmedewerker	0,78
teamleider beheer en onderhoud	0,89
officemanager	0,67
medewerker communicatie	0,89
projectleider landrecreatie	0,89
coordinator Routebureau	0,89
medewerker Routebureau	1,00
medewerker communicatie Routebureau	0,11
technisch medewerker watersport	0,78
medewerker milieuboot	0,89
medewerker groenonderhoud	4,00
vacatureruimte	0,55
TOTAAL	13,22

WNT-verantwoording

Per 1 januari 2013 is de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de regelgeving rondom het algemene WNT-maximum. Daaruit blijkt dat de honorering van de directeur van Recreatieschap Marrekrite ruim binnen het bezoldigingsmaximum valt.

Overhead

Het overheadpercentage voor 2027 hebben we berekend op 38% en is gebaseerd op 4,99 fte personeel dat overheadtaken uitvoert. De overhead rekenen we als een opslag op het integrale uurtarief, dat we als directe kosten in rekening brengen ten aanzien van de respectievelijke programma's.

Kostendekkende tarieven

De integrale uurtarieven van onze medewerkers zijn gebaseerd op 1.400 werkbare uren per jaar en zijn tenminste kostendekkend. Omdat deze tarieven naar personen te herleiden zijn, vormen deze geen onderdeel van deze begroting.

3.1.7 Openbaarheid

De Wet Open Overheid (Woo) is ingegaan op 1 mei 2022 en legt aan bestuursorganen een aantal verplichtingen op. Een van deze verplichtingen betreft het geven van een impuls aan openbaarheid. De wet vereist dat in begroting en jaarrekening wordt aangegeven hoe rekening wordt gehouden met de bepalingen uit de Woo.

In deze paragraaf beschrijven we de ontwikkelingen rond de Woo in 2027. We richten ons daarbij op de drie pijlers van de Woo:

- Actieve openbaarmaking.
- Passieve openbaarmaking.
- Verbetering van de (digitale) informatiehuishouding.

Actieve openbaarmaking
De Woo verplicht overheden ook hun informatiehuishouding op orde te hebben en te houden, en actief te publiceren. Per 1 november 2024 hebben overheden al de plicht tot actief publiceren van de informatiecategorieën van de eerste tranche. Marrekrite voldoet aan deze eisen. Voor verdere actieve publicaties volgt Marrekrite de implementatiedata zoals vastgesteld door de Rijksoverheid.

Passieve openbaarmaking
Naast het actief openbaar maken, kan iedereen altijd vragen om bepaalde informatie via een Woo-verzoek openbaar te maken. Ook bij openbaarmaking op verzoek gaat de Woo ervan uit dat het belang van openbaarheid altijd geldt en dat alleen een bijzonder belang vóór openbaarmaking kan gaan en daarmee een uitzondering kan vormen. Concreet betekent dit dat een Woo-verzoek (of onderdelen daarvan) alleen kan (of kunnen) worden geweigerd wanneer een beschermd belang in het geding is. Indien Marrekrite een Woo-verzoek ontvangt en afhandelt, zullen de stukken eveneens op de website worden gepubliceerd.

Informatiehuishouding op orde
Een van de uitgangspunten van de Woo is dat de informatiehuishouding op orde is. Door digitalisering heeft Marrekrite hier de afgelopen jaren al stappen in gezet en ook de komende jaren zetten we hierop in.

3.1.8 Grondbeleid
Recreatieschap Marrekrite heeft circa 170 percelen in eigendom. Op de meeste percelen zijn voorzieningen gerealiseerd, maar er zijn ook percelen waarop dat niet zo is. Er zijn locaties in of aan vaarwater (provincie, gemeenten, Wetterskip) of op eigendommen van natuurorganisaties.

Grondbezit is voor Marrekrite geen doel op zich, maar een middel om ligplaatsen te faciliteren.
Veel percelen hebben een beperkte (financiële) waarde, omdat deze geen nut hebben voor een andere bestemming. Veelal betreft het geïsoleerde snippers. Boeren hebben er vaak geen belang bij, omdat het niet zelden om buitendijks land gaat.
Verkoop voor commercieel gebruik is door dergelijke factoren vaak niet goed mogelijk. Toch is het van belang om zorgvuldig naar deze materie te blijven kijken. Bij eigendom liggen de risico's en de onderhoudsplicht wel bij Marrekrite. Dat betekent dat we soms kosten moeten maken, zonder dat hier echte voordelen tegenover staan, terwijl we onze doelen ook behalen als het niet ons eigendom betreft. Verkoop kan daarom zeker wel interessant zijn, niet voor de opbrengst, maar om kosten te besparen. Daarom staan we hier, zij het met behoud van het recht van recreatief medegebruik, in principe positief tegenover. Het algemeen bestuur neemt over verkoop altijd het finale besluit.

4 Financiële begroting

4.1 Overzicht van baten en lasten

Hieronder een overzicht van de baten en lasten voor 2027. In de tabel wordt ook helder wat de stand en het verloop van de reserves is.

4.1 Overzicht baten en lasten 2027

	Marrekrite	JR 2025			2026			2027		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
1	Bedrijfsvoering				2.228.812	-873.943	1.354.869	2.583.759	-1.031.665	1.552.094
2	Waterrecreatie				17.142	-963.775	-946.633	26.270	-1.377.873	-1.351.603
3	Landrecreatie				-	-483.000	-483.000	-	-290.120	-290.120
4	Baggeren				-	-200.000	-200.000	-	-200.000	-200.000
5	Ontwikkelingen				330.000	-330.000	-	285.000	-285.000	-
6	Wimpels, donateurs en vrijwilligers				275.000	-26.500	248.500	295.000	-26.500	268.500
	Resultaat voor bestemming				2.850.954	-2.877.218	-26.264	3.190.030	-3.211.158	-21.128
	Mutaties reserves				50.000	-	50.000	-	-	-
	TOTAAL RESULTAAT				2.900.954	-2.877.218	23.736	3.190.030	-3.211.158	-21.128
		Begin	Resultaat	Eind	Begin	Resultaat	Eind	Begin	Resultaat	Eind
A	Algemene Reserve (AR)				3.365.721	-50.000	3.315.721	3.315.721	-	3.315.721
B	Bestemmingsreserve Baggeren (BB)				300.000	-	300.000	300.000	-	300.000
C	Bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling Recreatie (BIOR)				214.138	-	214.138	214.138	-	214.138
	SUBTOTAAL MUTATIES RESERVES				3.879.859	-50.000	3.829.859	3.829.859	-	3.829.859
	RESULTAAT NA MUTATIES RESERVES						23.736			-21.128

4.1.1 Toelichting op het overzicht van baten en lasten

We kunnen u met deze meerjarenbegroting wederom een structureel sluitende begroting aanbieden. We blijven aan het einde van het meerjarenperspectief aan de goede kant van de streep. Dat is een minimale vereiste voor repressief toezicht. Hieronder volgt een korte analyse van de belangrijkste verschillen groter dan € 25.000 per programma (2027 in vergelijking met 2026).

Programma Bedrijfsvoering (lasten + € 158.000 // baten + € 355.000)
Lasten: hogere rentelasten op onze langlopende lening (+74k); lagere doorbelasting van loonkosten, onder andere door een lager niveau investeringen (+98k). Een hogere loonsom, vanwege indexatie en stijging fte (+64k, waar lagere inhuur- en personele kosten tegenover staan (-25k).
De extra personele kosten kunnen volledig worden opgevangen binnen de oorspronkelijke begroting. Per saldo ontstaat een voordeel ten opzichte van inhuur. Daarnaast is er geen afbouw van eigen vermogen meer (-50k). De overige verschillen kleiner dan € 25.000 bedragen per saldo + € 3.000.

Baten: we hebben in deze begroting de rente-omslag op begrotingsbasis doorgevoerd. Dat leidt tot een bate in dit programma (en een last in het programma Waterrecreatie, per saldo budgetneutraal; 295k). Verder zijn er vanwege de indexatie van de deelnemersbijdragen meer inkomsten die we volledig aan het programma Bedrijfsvoering toerekenen (+55k). Daarnaast zijn er extra inkomsten, waaronder rente en een loonkostensubsidie (+25k). Daartegenover staat een afname van de doorschuif-BTW vanwege een afname van de investeringen in 2027 ten opzichte van 2026 (-20k).

Programma Waterrecreatie (lasten + € 414.000 // baten + € 9.000)
Lasten: hogere toerekening van loon- en overheadkosten aan het programma Waterrecreatie, met name door wijzigingen in verhoudingen fte's Water en Land (+170k). Hogere kapitaallasten, met name doorbelaste rentelasten, als gevolg van investeringen in damwanden en steigers (+308k). Tegenover de hogere doorbelasting van loonkosten staan lagere directe onderhoudslasten (-64k). De extra personele kosten kunnen (groten)deels worden opgevangen binnen de toegestane loonsom, waardoor per saldo over de hele begroting een voordeel ontstaat ten opzichte van de situatie van ingehuurde krachten.

Programma Landrecreatie (lasten - € 193.000)
Lasten: lagere toerekening van loon- en overheadkosten aan het programma Landrecreatie, met name door wijzigingen in verhoudingen fte's Land en Water (+170k).

Programma Baggeren
Geen verschillen.

Programma Ontwikkeling (lasten - € 45.000 // baten - € 45.000)
Lasten: het Routebureau valt, zoals ook al gemeld aan het algemeen bestuur, goedkoper uit (-45k).
Baten: de bijdragen voor het Routebureau vallen, zoals ook al gemeld aan het algemeen bestuur, lager uit, ten gevolge van lagere lasten (-45k).

Programma Wimpels, donateurs & vrijwilligers (baten + € 20.000)
Geen verschillen > € 25.000.

Mutaties reserves (baten - € 50.000)
De baten nemen af omdat de onttrekkingen aan de reserves stoppen (-50k).

4.2 Uiteenzetting financiële positie

4.2.1 Geprognosticeerde balans

4.2.1. Meerjarige balans

Activa	**JR2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Vaste activa		12.542.487	13.054.926	13.341.673	13.395.488	13.450.913
Activa in aanbouw		-	-	-	-	-
Voorraden		-	-	-	-	-
Vorderingen		-	-	-	-	-
Liquide middelen		527.962	1.111.062	414.416	-47.617	-441.012
TOTAAL		13.070.449	14.165.987	13.756.088	13.347.871	13.009.900
Passiva						
Eigen Vermogen		3.663.380	3.687.116	3.665.987	3.639.422	3.649.661
Onverdeeld resultaat		23.736	-21.128	-26.566	-24.884	10.239
Voorzieningen		-				
Langlopende schulden		9.333.333	10.500.000	10.116.667	9.733.333	9.350.000
Kortlopende schulden		50.000				
TOTAAL		13.070.449	14.165.987	13.756.088	13.347.871	13.009.900

4.2.2 Stand en verloop van reserves/eigen vermogen

In de paragrafen 4.1 en 4.2 wordt de stand en het verloop van de reserves tot en met 2030 weergegeven. Zoals uit de balans blijkt, heeft Marrekrite meer dan voldoende bezittingen (activa in de vorm van aanlegvoorzieningen) om een gezonde financiële positie te behouden. Het blijft wel wennen dat we onze investeringen niet langer uit de eigen liquide middelen kunnen bekostigen. Een liquiditeitsvoordeel behalen we door alle bijdragen, ook de doorschuif BTW, aan het begin van het jaar bij de deelnemers in rekening te brengen.

4.2.3 Meerjarenraming 2028-2030

4.2.3 Meerjarenraming 2028-2030

Marrekrite

		2028			2029			2030		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
1	Bedrijfsvoering	2.611.626	-1.030.426	1.581.199	2.613.580	-996.790	1.616.790	2.662.298	-993.646	1.668.652
2	Waterrecreatie	27.058	-1.414.511	-1.387.452	27.870	-1.442.129	-1.414.259	28.706	-1.452.424	-1.423.718
3	Landrecreatie	-	-293.812	-293.812	-	-300.914	-300.914	-	-308.195	-308.195
4	Baggeren	-	-200.000	-200.000	-	-200.000	-200.000	-	-200.000	-200.000
5	Ontwikkelingen	293.550	-293.550	-	302.357	-302.357	-	311.427	-311.427	-
6	Wimpels, donateurs en vrijwilligers	295.000	-21.500	273.500	295.000	-21.500	273.500	295.000	-21.500	273.500
	SUBTOTAAL PROGRAMMA'S	3.227.234	-3.253.800	-26.566	3.238.806	-3.263.690	-24.884	3.297.431	-3.287.192	10.239
	Mutaties reserves	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TOTAAL RESULTAAT	3.227.234	-3.253.800	-26.566	3.238.806	-3.263.690	-24.884	3.297.431	-3.287.192	10.239

		Begin	Resultaat	Eind						
A	Algemene Reserve (AR)	3.315.721	-	3.315.721	3.315.721	-	3.315.721	3.315.721	-	3.315.721
B	Bestemmingsreserve Baggeren (BB)	300.000	-	300.000	300.000	-	300.000	300.000	-	300.000
C	Bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling Recreatie (BIOR)	214.138	-	214.138	214.138	-	214.138	214.138	-	214.138
	SUBTOTAAL MUTATIES RESERVES	3.829.859	-	3.829.859	3.829.859	-	3.829.859	3.829.859	-	3.829.859
	RESULTAAT NA MUTATIES RESERVES			-26.566			-24.884			10.239

Hieronder volgt een korte analyse van de verschillen per programma (2028 ten opzichte van 2027) en opmerkelijke verschillen in de meerjarenbegroting.

Programma Bedrijfsvoering (lasten - € 1.000 // baten + €28.000)
Lasten: minder uitgaven doorschuif BTW vanwege lagere investeringskredieten (+40k). Verder hogere loonkosten (indexatie) en lagere doorbelastingen, met name als gevolg van lagere investeringskredieten (-26k). De overige verschillen < € 25.000 zijn per saldo + € 13.000.

Baten: minder inkomsten doorschuif-BTW vanwege lagere investeringskredieten (-40k). Daarnaast een hogere deelnemersbijdrage vanwege indexatie (+57k). De overige verschillen < € 25.000 zijn per saldo + € 11.000.

Programma Waterrecreatie (lasten + € 37.000 // baten + € 1.000)
Lasten: de doorbelaste loonkosten en kapitaallasten (inclusief doorbelaste rente) van damwanden en steigers nemen toe ten opzichte van 2027 (37k).

Programma Landrecreatie (lasten + € 4.000)
Geen verschillen > € 25.000.

Programma Baggeren
Geen verschillen.

Programma Ontwikkeling (lasten + € 9.000 // baten + € 9.000)
Zowel de lasten als de baten nemen toe ten gevolge van indexatie van de benodigde middelen (salarissen en directe kosten).

Programma Wimpels, donateurs & vrijwilligers (lasten - € 5.000)
Geen verschillen > € 25.000.

Mutaties reserves
Geen verschillen.

4.2.4 Ontwikkeling financiële positie

De langere termijn financiële prognose voor Marrekrite is in beginsel zeer goed. De rente over toekomstige investeringen is ingeprijsd in de begroting. Niet-beïnvloedbare posten zoals met name (exorbitante) loon- en prijsinflatie blijven een risico ten opzichte van de financiële positie van Marrekrite. De voor 2027 en verder af te spreken CAO zal in de loop van 2026 zijn beslag krijgen. We hebben met de deelnemers afgesproken dat we een nacalculatie van de loonsom mogen doen op rekeningbasis, als dit voor het rekeningsaldo noodzakelijk is.

De onderhoudskosten dalen door het gebruik van duurzame materialen en door vaste bemanning aan te trekken. Dit vereist aan de voorkant investeringen waar we in de toekomst decennia de financiële vruchten van zullen plukken. De huidige investeringsniveaus voor damwanden en steigers nemen verder af. Pas na 2045 volgt op zijn vroegst weer een serieuzere investeringsopgave, die vooral afhankelijk zal zijn van de staat van de steigers en damwanden die in de periode 2003-2017 zijn gebouwd.

5 Bijlagen

5.1 Overzicht deelnemersbijdragen

Hieronder treft u de deelnemersbijdragen aan voor de jaren 2027-2030. Het algemeen bestuur van Recreatieschap Marrekrite heeft op 9 juli 2025 ingestemd met de geactualiseerde verdeelsleutels ten behoeve van de deelnemersbijdrageregeling. De afbouw van het eigen vermogen vindt voortaan plaats conform de spelregels in de Nota Weerstandsvermogen, die in 2024 is vastgesteld.

Per 2027 hebben we de verdeelsleutels geactualiseerd, zoals we eens per vijf jaar doen, volgens afspraak met de deelnemers. Op grond van de te hanteren kengetallen (inwoners en meters voorzieningen) hebben we het bijdragepercentage van de gemeentelijke deelnemers herberekend. Uiteraard hebben we ook gekeken naar de houdbaarheid van de totale deelnemersbijdrage in relatie tot de kostenontwikkelingen.

Formele besluitvorming ten aanzien van de taken voor het Routebureau via van een wijziging van de gemeenschappelijke regeling vindt naar verwachting in de loop van 2026 plaats, idealiter gelijktijdig met de vaststelling van de begroting in de vergadering van het algemeen bestuur.
In de Begroting 2027 vragen we dekking aan de deelnemers en dat doen we conform de herberekende verdeelsleutels. Op het moment dat de deelnemers besluiten geen structurele extra bijdrage geven voor deze structurele taak, zal Marrekrite geen uitvoering meer geven aan deze taak en kan de regeling op dit onderwerp niet worden gewijzigd.

Deelnemersbijdrage Marrekrite
verdeelsleutels periode 2027-2031

Totale bijdrage, inclusief Routebureau; meerjarig

	% per 2027	Bijdrage 2027	Routebureau*	TOTAAL 2027	2028	2029	2030	2031
Achtkarspelen	1,01%	19.094	2.889	21.983	22.642	23.321	24.021	24.742
Dantumadiel	1,42%	26.695	4.039	30.733	31.655	32.605	33.583	34.591
De Fryske Marren	12,88%	242.642	36.712	279.353	287.734	296.366	305.257	314.415
Harlingen	0,50%	9.476	1.434	10.910	11.237	11.575	11.922	12.279
Heerenveen	2,96%	55.811	8.444	64.256	66.183	68.169	70.214	72.320
Leeuwarden	10,45%	196.795	29.775	226.571	233.368	240.369	247.580	255.007
Noardeast-Fryslân	4,16%	78.278	11.843	90.121	92.825	95.609	98.478	101.432
Opsterland	1,67%	31.458	4.760	36.217	37.304	38.423	39.576	40.763
Smallingerland	4,50%	84.830	12.835	97.665	100.595	103.613	106.721	109.923
Súdwest-Fryslân	13,44%	253.116	38.296	291.413	300.155	309.159	318.434	327.987
Tytsjerksteradiel	2,64%	49.720	7.523	57.242	58.959	60.728	62.550	64.427
Waadhoeke	2,46%	46.307	7.006	53.313	54.912	56.560	58.257	60.004
Weststellingwerf	1,91%	35.985	5.445	41.430	42.672	43.953	45.271	46.629
Provincie	40,00%	753.471	114.000	867.471	893.495	920.300	947.909	976.346
		1.883.677	285.000	2.168.677	2.233.737	2.300.749	2.369.771	2.440.865
Het Hogeland		26.270		26.270	27.058	27.870	28.706	29.567

** de taak Routebureau wordt per 2028 -na goedkeuring wijziging gemeenschappelijke regeling- onderdeel van programma Landrecreatie*

Verdeling	
Gemeenten	60%
Provincie	40%

5.2 Overzicht incidentele baten en lasten

Overzicht incidentele lasten en baten Marrekrite meerjarenbegroting 2027-2030 (per programma)

LASTEN

	Programma	*JR2025*	*2026*	*2027*	*2028*	*2029*	*2030*
1	Bedrijfsvoering		-50.000	-	-	-	-
2	Waterrecreatie		-	-	-	-	-
3	Landrecreatie		-	-	-	-	-
4	Baggeren		-	-	-	-	-
5	Ontwikkelingen		-330.000	-	-	-	-
6	Wimpels, donateurs en vrijwilligers		-	-	-	-	-
	SUBTOTAAL incidentele lasten		-380.000	-	-	-	-

BATEN

	Programma	*JR2025*	*2026*	*2027*	*2028*	*2029*	*2030*
1	Bedrijfsvoering		380.000	-	-	-	-
2	Waterrecreatie		-	-	-	-	-
3	Landrecreatie		-	-	-	-	-
4	Baggeren		-	-	-	-	-
5	Ontwikkelingen		-	-	-	-	-
6	Wimpels, donateurs en vrijwilligers		-	-	-	-	-
	SUBTOTAAL incidentele baten		380.000	-	-	-	-
	TOTAAL incidentele lasten en baten		-	-	-	-	-
	SPECIFICATIE LASTEN EN BATEN > EUR 25.000			-			

5.3 Overzicht Algemene dekkingsmiddelen

Overzicht baten en lasten (verplichte indeling BBV), meerjarig

	Marrekrite	JR2025			2026			2027		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
1	Bedrijfsvoering (excl overhead)				2.228.812	-569.013	1.659.799	2.583.759	-678.339	1.905.420
2	Waterrecreatie				17.142	-963.775	-946.633	26.270	-1.377.873	-1.351.603
3	Landrecreatie				-	-483.000	-483.000	-	-290.120	-290.120
4	Baggeren				-	-200.000	-200.000	-	-200.000	-200.000
5	Ontwikkelingen				330.000	-330.000	-	285.000	-285.000	-
6	Wimpels, donateurs en vrijwilligers				275.000	-26.500	248.500	295.000	-26.500	268.500
	Overhead				-	-304.930	-304.930	-	-353.326	-353.326
	Algemene dekkingsmiddelen				-	-	-	-	-	-
	Heffing Vpb				-	-	-	-	-	-
	Onvoorzien				-	-	-	-	-	-
	SUBTOTAAL PROGRAMMA'S				2.850.954	-2.877.218	-26.264	3.190.030	-3.211.158	-21.128
	Mutaties reserves				50.000	-	50.000	-	-	-
	TOTAAL RESULTAAT				2.900.954	-2.877.218	23.736	3.190.030	-3.211.158	-21.128

		2028			2029			2030		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
1	Bedrijfsvoering (excl overhead)	2.611.626	-658.650	1.952.976	2.613.580	-602.057	2.011.522	2.662.298	-519.291	2.143.007
2	Waterrecreatie	27.058	-1.414.511	-1.387.452	27.870	-1.442.129	-1.414.259	28.706	-1.452.424	-1.423.718
3	Landrecreatie	-	-293.812	-293.812	-	-300.914	-300.914	-	-308.195	-308.195
4	Baggeren	-	-200.000	-200.000	-	-200.000	-200.000	-	-200.000	-200.000
5	Ontwikkelingen	293.550	-293.550	-	302.357	-302.357	-	311.427	-311.427	-
6	Wimpels, donateurs en vrijwilligers	295.000	-21.500	273.500	295.000	-21.500	273.500	295.000	-21.500	273.500
	Overhead	-	-371.776	-371.776	-	-394.732	-394.732	-	-474.355	-474.355
	Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Heffing Vpb	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Onvoorzien	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	SUBTOTAAL PROGRAMMA'S	3.227.234	-3.253.800	-26.566	3.238.806	-3.263.690	-24.884	3.297.431	-3.287.192	10.239
	Mutaties reserves	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TOTAAL RESULTAAT	3.227.234	-3.253.800	-26.566	3.238.806	-3.263.690	-24.884	3.297.431	-3.287.192	10.239

5.4 EMU-saldo

EMU-saldo	Marrekrite MJB 2027-2030	T-1	T	T+1
		2026	2027	2028
	Omschrijving	x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-
		Volgens meerjarenraming in begroting 2026	Volgens meerjarenraming in begroting 2027	Volgens meerjarenraming in begroting 2028
1.	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	24	-21	-27
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	777	512	287
3.	Mutatie voorzieningen	0	0	0
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	0	0	0
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo		**-753**	**-534**	**-313**

5.5 Overzicht IV-3 taakvelden Gemeenschappelijke Regelingen

Overzicht IV-3 taakvelden Gemeenschappelijke Regelingen; Marrekrite meerjarenbegroting 2027-2030

BATEN

		JR2025	*2026*	*2027*	*2028*	*2029*	*2030*
0.1	Bestuur		-	-	-	-	-
0.4	Overhead		-	-	-	-	-
0.5	Treasury		-	295.082	306.439	295.187	283.954
0.8	Overige baten en lasten		400.000	380.000	340.000	300.000	300.000
0.9	Vennootschapsbelasting (Vpb)		-	-	-	-	-
0.10	Mutaties reserves		50.000	-	-	-	-
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten		-	-	-	-	-
2.1	Verkeer en vervoer		-	-	-	-	-
2.4	Economische havens en waterwegen		-	-	-	-	-
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie		2.450.954	2.514.947	2.580.795	2.643.619	2.713.478
7.2	Riolering		-	-	-	-	-
	TOTAAL BATEN		2.900.954	3.190.030	3.227.234	3.238.806	3.297.431

LASTEN

			2026	*2027*	*2028*	*2029*	*2030*
0.1	Bestuur		-20.000	-25.000	-25.000	-25.000	-25.750
0.4	Overhead		-304.930	-353.326	-371.776	-394.732	-474.355
0.5	Treasury		-221.013	-295.082	-306.439	-295.187	-283.954
0.8	Overige baten en lasten		-476.500	-406.500	-361.500	-321.500	-321.500
0.9	Vennootschapsbelasting (Vpb)		-	-	-	-	-
0.10	Mutaties reserves		-	-	-	-	-
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten		**-23.736**	**-21.128**	**-26.566**	**-24.884**	**10.239**
2.1	Verkeer en vervoer		-42.575	-54.027	-53.476	-52.654	-48.178
2.4	Economische havens en waterwegen		-937.520	-1.417.753	-1.453.329	-1.480.147	-1.492.743
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie		-874.680	-617.213	-629.148	-644.702	-661.191
7.2	Riolering		-	-	-	-	-
	TOTAAL LASTEN		-2.900.954	-3.190.030	-3.227.234	-3.238.806	-3.297.431
	TOTAAL SOM BATEN EN LASTEN		-	-	-	-	-

Beste raadsleden,

Bij deze een toelichting op bijgaande Manifest. Eerder dienden wij namens de commissie Wonen het Manifest 1.0 in. Inmiddels zijn er meerdere commissies gevormd in de dorpen. Deze commissies hebben gezamenlijk gewerkt aan een Manifest 2.0 dat het thema wonen overstijgt: het omvat wonen, zorg, welzijn, energie, infra, groen én een multifunctioneel centrum.

Op 4 maart heeft de vereniging van dorpsbelangen Boornbergum en Kortehemmen (VDBK) het Manifest 2.0 overhandigd aan de heer Hartogh Heys van de Lier, in aanwezigheid van vertegenwoordigers van de commissies Wonen/Zorg en Welzijn, Infra, Groen, Energie en de projectleider van het Masterplan Boornbergum, Trienke Lanting.

Dit manifest is geenszins bedoeld om het huidige proces te doorkruisen of te ondermijnen; het is een handreiking én als een duidelijke positionering van het wenselijke toekomstbeeld vanuit de dorpen Boornbergum en Kortehemmen. Graag lichten wij dit toe.

Het manifest is een handreiking van waaruit echte samenwerking tot stand kan komen. De commissies bieden aan om kwalitatieve input te leveren en zelf plannen te ontwikkelen, om uiteindelijk samen met stedenbouwkundigen, zorginstellingen en andere partijen tot een gedragen ontwerp te komen.

Daarnaast schetst dit document een wenselijk toekomstbeeld. Dit toekomstbeeld is gebaseerd op onderzoek dat door het dorp zelf is uitgevoerd. Het is richtinggevend voor besluiten en keuzes die in het dorp worden gemaakt.

Tot slot
VDBK heeft in het gehele ROP-proces het belang van tijdige communicatie en participatie benadrukt. Wij hebben met elkaar veel geleerd. De start had beter gekund. Het ROP-praatplaatje is door inwoners anders opgevat, hetgeen tot onrust leidde. De gemeente heeft een inhaalslag gemaakt en heeft via bijeenkomsten, enquêtes, stakeholdersbijeenkomsten en open communicatie met VDBK mooie stappen gezet in het betrekken en informeren van inwoners.

Manifest 2.0 past binnen deze positieve ontwikkeling. Het biedt een concrete kans om het aanbod van de commissies te benutten en de samenwerking verder te intensiveren, met participatie op een nog hoger niveau als resultaat.

Wij danken iedereen die zich inzet voor behoud van fijne dorpsgemeenschappen en een vriendelijk, inclusief en sociaal-duurzaam Smallingerland.

Met hartelijke groet,

Bestuur vereniging van Dorpsbelangen Boornbergum-Kortehemmen

MANIFEST 2.0 - MASTERPLAN BOORNBERGUM

Aan	:	College van Burgemeester en Wethouders en Gemeenteraad van Smallingerland
Van	:	Vereniging Dorpsbelangen Boornbergum Kortehemmen (VDBK) en commissies Wonen/Zorg/Welzijn, Groen, Infra en MFC, en Energiegemeenschap Boornbergum Kortehemmen
Datum	:	28-01-2026
Betreft	:	Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) en Masterplan Boornbergum

Dit manifest is opgesteld namens inwoners van Boornbergum, vertegenwoordigd via Dorpsbelangen en de betrokken commissies. Wij zijn niet tegen woningbouw, maar verzoeken de gemeente Smallingerland om in het Masterplan Boornbergum en het definitieve ROP te kiezen voor een proportionele en gefaseerde ontwikkeling tot maximaal 200 woningen tot 2050 en beperkte zonneweides. Deze groei is alleen verantwoord wanneer het dorpskarakter en het coulisselandschap behouden blijven en er een passende mix wordt gerealiseerd voor starters, gezinnen en senioren, met voldoende aandacht voor zorg en welzijn. Daarnaast vragen wij om harde randvoorwaarden voor verkeersveiligheid en infrastructuur, structurele versterking van groen en biodiversiteit en tijdige borging van maatschappelijke voorzieningen zoals een IKC/MFC. Een landschappelijk passende aanpak van energie en verduurzaming door middel van zonneweides, die in aard en omvang beperkt is tot de energiebehoefte van Boornbergum (en Kortehemmen).

1. Visie van Boornbergum (leidend uitgangspunt)

“De inwoners van Boornbergum zien woningbouw als een mogelijkheid tot maximaal 200 woningen, mits het dorpskarakter en het coulisselandschap met de beeldbepalende houtwallen behouden blijven. Daarbij moet worden gekozen voor een evenwichtige mix van starters, gezinnen en senioren, met voldoende aandacht voor zorg en welzijn.

Deze groei is alleen verantwoord wanneer verkeersveiligheid en infrastructuur aantoonbaar meegroeien, groen en biodiversiteit structureel worden versterkt. De energietransitie landschappelijk passend wordt uitgevoerd (met prioriteit voor zon op dak en lokale oplossingen) waarbij de beoogde zonneweides in grootte en omvang moeten voldoen aan de lokale behoefte van Boornbergum (en Kortehemmen). En maatschappelijke voorzieningen zoals een IKC/MFC tijdig en passend bij de dorpsschaal worden gerealiseerd.”

2. Wat wij concreet vragen

Wij verzoeken de gemeente Smallingerland om in het Masterplan Boornbergum en het definitieve Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) uit te gaan van een woningbouwontwikkeling tot maximaal 200 woningen, en deze ontwikkeling uitsluitend te laten plaatsvinden onder de volgende voorwaarden:

1) Woningbouw en fasering

- Leg vast dat voor Boornbergum een maximum van 200 woningen geldt.
- Werk met fasering in deelplannen, waarbij na iedere fase een evaluatiemoment plaatsvindt op effecten voor leefbaarheid, verkeersveiligheid, groenstructuur en voorzieningen.

2) Woningprogramma: passend bij lokale behoefte

- Borg dat het woningprogramma bestaat uit een evenwichtige mix van woonvormen voor starters, gezinnen en senioren, met nadruk op betaalbaarheid, doorstroming en levensloopbestendigheid.
- Zorg dat bij programmering en toewijzing maximaal wordt aangesloten bij de lokale woonbehoefte en dorpsbinding, binnen de geldende wet- en regelgeving.
- Borg dat binnen het woningprogramma ook aantoonbaar ruimte wordt gereserveerd voor toegankelijke en passende woningen voor mensen met een beperking, inclusief mogelijkheden voor begeleiding of zorg aan huis waar nodig.

3) Infra en verkeersveiligheid

- Neem verkeersveiligheid en infrastructuur als harde randvoorwaarde op in het Masterplan, met aantoonbare maatregelen voor veilige routes voor voetgangers en fietsers, beperking van doorgaand (sluip)verkeer en beheersing van extra verkeersdruk.

4) Groen, landschap en biodiversiteit

- Borg het behoud en de versterking van het coulisselandschap, de houtwallen en de bestaande groenstructuur.
- Leg vast dat nieuwbouw alleen mogelijk is bij een groene, landschappelijk passende inrichting, met voldoende ruimte voor water, biodiversiteit en een robuuste groene buffer tussen Drachten en Boornbergum.

5) Energie en verduurzaming

- Veranker dat verduurzaming plaatsvindt op een manier die past bij dorp en landschap, met prioriteit voor energie besparen en zon op daken (zonneladder), en met aandacht voor netcapaciteit, energieopslag en toekomstbestendige laadinfrastructuur.

6) IKC/MFC en voorzieningen

- Neem op dat woningbouw alleen verantwoord is als de benodigde voorzieningen (waaronder onderwijs, sport, ontmoeting en parkeren) aantoonbaar mee kunnen groeien.
- Betrek de plannen voor een toekomstig IKC/MFC tijdig en integraal bij de ruimtelijke keuzes, inclusief locatie, bereikbaarheid en verkeersveiligheid.

3. Beleidsmatige onderbouwing (gemeentelijk en landelijk)

De Omgevingsvisie Smallingerland hanteert het uitgangspunt ‘Ja, mits’: ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk, mits zij bijdragen aan leefkwaliteit, identiteit van kernen en draagvlak onder inwoners (bron 1). De visie benadrukt dat schaal, landschap en sociale samenhang leidend moeten zijn bij nieuwe ontwikkelingen.

Daarnaast stelt de Omgevingswet dat besluitvorming over de fysieke leefomgeving gericht moet zijn op het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde leefomgeving (bron 2).

Dat betekent dat woningbouw in Boornbergum alleen verantwoord is wanneer ook verkeersveiligheid en infrastructuur, groen en biodiversiteit, energie en klimaat, en maatschappelijke voorzieningen (zoals IKC/MFC) aantoonbaar bijdragen aan leefkwaliteit en draagvlak.

4. Proportionaliteit en dorpsschaal

Boornbergum is in de afgelopen jaren uitgebreid met circa 300 woningen en telt momenteel circa 748 woningen en circa 760 huishoudens (bron 15). De gemiddelde WOZ-waarde ligt rond €367.000 en circa 70% van de woningen is koop. Boornbergum telt circa 1.830 inwoners (2025). Afhankelijk van de gehanteerde woningvoorraad (ca. 700–750 woningen) betekent 600 woningen extra een groei van ongeveer 80–85%. Een dergelijke schaalvergroting past moeilijk binnen de uitgangspunten van het gemeentelijk beleid voor dorpsontwikkeling, waarin de identiteit, schaal en draagkracht van kernen leidend zijn.

De cijfers onderstrepen dat Boornbergum qua schaal een dorp is en geen uitbreidingslocatie op stedelijke schaal. Een ontwikkeling tot 600 woningen vormt daarmee een zeer ingrijpende en blijvende schaalverandering.

Bij een groei van deze omvang verandert niet alleen de woningvoorraad, maar ook de verkeersdruk, ruimtelijke structuur, groenkwaliteit en behoefte aan maatschappelijke voorzieningen.

Volgens het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Smallingerland is voor de dorpen binnen de gemeente een woningbouwopgave van in totaal circa 1.020 woningen voorzien (bron 3). Binnen deze opgave wordt voor Boornbergum een ontwikkeling tot 600 woningen onderzocht. Dit betekent dat een zeer groot aandeel van de totale woningbouwopgave voor de dorpen in één dorp zou worden geconcentreerd. Dit roept vragen op over de evenwichtige verdeling van groei tussen de dorpen en over de proportionaliteit van de voorgenomen ontwikkeling in relatie tot de bestaande omvang en draagkracht van Boornbergum.

Tegelijkertijd hebben andere dorpen binnen de gemeente aangegeven juist meer te willen groeien dan binnen het ROP momenteel mogelijk wordt gemaakt. Tegen deze achtergrond is het des te belangrijker om de woningbouwopgave op een evenwichtige wijze over de dorpen te verdelen, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken, schaal en ontwikkelruimte van iedere kern.

5. Woonbehoefte: starters, gezinnen en senioren

Uit het Woningmarktonderzoek 2024–2040 voor de gemeente Smallingerland blijkt dat de grootste opgaven liggen bij betaalbaarheid, doorstroming en levensloopbestendig wonen (bron 4).

Voor dorpen zoals Boornbergum wordt met name gewezen op:

- behoefte aan betaalbare grondgebonden woningen voor starters;
- doorstromingsmogelijkheden voor gezinnen;
- toenemende vraag naar levensloopbestendige woningen voor senioren;
- behoefte aan toegankelijke en passende woningen voor mensen met een beperking, zodat ook zij zelfstandig en veilig in het dorp kunnen wonen.

Deze mix sluit aan bij de woonopgaven zoals betaalbaarheid, doorstroming en levensloopbestendig wonen, zoals ook in onderzoek en gemeentelijk beleid wordt benadrukt.

Deze programmering heeft tevens directe consequenties voor verkeersveiligheid, schoolroutes, parkeren en de toekomstige behoefte aan een IKC/MFC.

6. Ouderenhuisvesting, zorg en welzijn

De vergrijzing vraagt om gerichte aandacht voor seniorenhuisvesting. Landelijk beleid stimuleert het langer zelfstandig wonen en het creëren van woonvormen die zorg en ontmoeting faciliteren (bron 5). Denk hierbij aan gelijkvloerse woningen, geclusterde woonvormen (bijvoorbeeld hofjesconcepten) en woningen die geschikt zijn voor zorg aan huis.

Het toevoegen van passende woningen voor senioren in Boornbergum draagt bij aan:

- behoud van sociale netwerken;
- voorkomen van eenzaamheid;
- doorstroming op de woningmarkt;
- beheersbare zorgvraag.

Dit vraagt om een veilige en toegankelijke openbare ruimte, nabijheid van voorzieningen en goede loop- en fietsroutes.

7. Infra en verkeersveiligheid

De huidige verkeerssituatie in Boornbergum is op meerdere locaties onveilig, met name voor kwetsbare verkeersdeelnemers zoals fietsers, voetgangers en schoolgaande kinderen. De route Nijewei–Westerbuorren wordt intensief gebruikt door doorgaand verkeer (spitsverkeer), landbouwverkeer en vrachtverkeer. Door de beperkte wegbreedte, de nabijheid van bebouwing en de gemengde verkeersstromen ontstaan regelmatig onveilige situaties en bijna-ongevallen.

Daarnaast wordt de Skeanewei, ondanks geldende verboden, in de praktijk nog steeds gebruikt als sluiproute. Ook zorgen de drukte rondom schoolroutes en haal- en brengmomenten voor onoverzichtelijke en gevaarlijke situaties. Deze knelpunten hebben directe invloed op de verkeersveiligheid, leefbaarheid en het gevoel van veiligheid in het dorp.

Daarom is een integrale aanpak van verkeersveiligheid en infrastructuur een harde randvoorwaarde binnen het Masterplan Boornbergum. Dit betekent dat vóór de realisatie van woningbouw (en in ieder geval vóór het starten van een volgende bouwfase) wordt gezorgd voor:

- een verkeerskundige nulmeting (objectieve metingen van snelheid, verkeersintensiteit, type verkeer en risicolocaties);
- een concreet en uitvoerbaar maatregelenpakket gericht op het ontmoedigen van doorgaand (sluip)verkeer en zwaar verkeer, het verbeteren van loop- en fietsroutes inclusief het (vooralsnog separaat) geplande doorfietspad en het vergroten van de veiligheid op schoolroutes;
- handhaving en monitoring, zodat maatregelen aantoonbaar effect hebben en blijvend functioneren.

Zonder aantoonbare verbetering van deze knelpunten zal woningbouw leiden tot extra verkeersdruk en een verdere verslechtering van de verkeersveiligheid. Uitbreiding van woningbouw is daarom alleen verantwoord wanneer verkeersveiligheid aantoonbaar is geborgd en

wanneer ontwikkeling gefaseerd plaatsvindt met evaluatiemomenten op basis van meetbare verkeers- en veiligheidscriteria.

8. Groen, biodiversiteit en landschap

Het landschap rondom Boornbergum vormt een wezenlijk onderdeel van de identiteit, leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van het dorp. Het coulisselandschap met de beeldbepalende houtwallen en groene structuren is kwetsbaar en vormt een onmisbare basis voor een gezonde leefomgeving. Behoud en versterking van deze landschappelijke waarden moeten daarom als harde randvoorwaarde worden opgenomen in het Masterplan Boornbergum.

Dit vraagt om het behoud van bestaande houtwallen, bosjes en groenstructuren, en om voldoende groen tussen en rondom nieuwe bebouwing. Groen is daarbij niet alleen een landschappelijke kwaliteit, maar draagt ook bij aan biodiversiteit, wateropvang, verkoeling in warme periodes en daarmee aan klimaatbestendigheid en gezondheid. Ontwikkeling is alleen verantwoord wanneer aantoonbaar sprake is van een groene en landschappelijk passende inpassing, waarbij bestaande structuren niet versnipperen maar juist worden versterkt.

Bij eventuele ruimtelijke ontwikkeling in de richting van Drachten zijn er kansen om een robuuste groenstructuur te creëren in de vorm van een bufferzone van circa 200 meter breed. Deze bufferzone is reeds benoemd in het ROP (en toegezegd door de wethouder Hartogh Heys) welke kan functioneren als ecologische verbindingszone tussen Smalle Ee en Beetsterzwaag en tegelijk bijdragen aan behoud van het dorpse karakter en het voorkomen van een harde overgang tussen dorp en grootschaligere bebouwing. Voor deze zone geldt nadrukkelijk dat zij groen moet blijven en niet mag worden ingezet als woongebied. Dit gebied heeft nu een agrarische bestemming en moet die rol behouden als landschappelijke en ecologische drager.

Binnen deze groene bufferzone kan biodiversiteit centraal staan door inrichting met kruidenrijk grasland, bloemrijke randen en behoud van bestaande singels en bosjes. Waar passend kunnen ook duurzame, biobased teelten (zoals hennep, olifantsgras of lisdodde) worden verkend, bijvoorbeeld als bijdrage aan circulair bouwen en lokale verduurzaming. Dit betreft nadrukkelijk kansen die alleen passen binnen de landschappelijke en ecologische uitgangspunten van het gebied.

Samenvattend vraagt dit om een Masterplan waarin groen, biodiversiteit en landschappelijke inpassing niet als “restpost” worden meegenomen, maar als leidend principe voor de ruimtelijke keuzes. Alleen dan kan woningbouwontwikkeling bijdragen aan leefkwaliteit, gezondheid en toekomstbestendigheid van Boornbergum.

9. Energie en verduurzaming

Boornbergum en Kortehemmen onderschrijven de noodzaak van de energietransitie en kiezen voor een aanpak die in balans is met landschap, leefbaarheid en dorpsschaal. Binnen de kaders van het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief, de Omgevingsverordening Fryslân en het gemeentelijk beleid wordt ingezet op een duurzame, haalbare en lokaal gedragen energievoorziening.

De zonneladder vormt het uitgangspunt, met prioriteit voor zon op daken en bestaande bebouwing. Grootschalige zonnevelden in het buitengebied worden als onwenselijk beschouwd. Eventuele aanvullende lokale opwekking dient kleinschalig te zijn, gericht op de lokale energiebehoefte van Boornbergum (en Kortehemmen) en uitgewerkt met aantoonbare bewonersparticipatie.

Uitgangspunten voor de verdere uitwerking zijn:

- Nieuwbouw is volledig zelfvoorzienend in het eigen elektriciteitsgebruik;
- Energiebesparing als eerste en meest effectieve stap;
- Inzet van wijkgerichte energieopslag en slimme energiesystemen ter beperking van netbelasting;
- Toekomstbestendige laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer;
- Duurzame warmteoplossingen, passend bij bodem en omgeving, zoals bodemgebonden systemen en collectieve of individuele warmtepompconcepten;
- Aandacht voor thermisch comfort, waarbij koeling integraal wordt meegenomen en oplossingen worden geoptimaliseerd op energiegebruik, warmte-uitstoot en geluidsniveau;
- Nieuwe woonwijken als voorbeeldprojecten voor energieneutrale, klimaatadaptieve en natuurinclusieve ontwikkeling.

Samengevat kiest Boornbergum/Kortehemmen in haar energievisie voor een zorgvuldige balans tussen duurzaamheid en leefbaarheid. Door gebruik te maken van o.a. de zonneladder, lokale opwekking, opslag en innovatieve warmtebronnen, draagt het dorp bij aan de energietransitie zonder het landschap of het dorpskarakter te schaden. De nieuwe wijk vormt hierin een strategisch ijkpunt, en biedt kansen voor innovatie, participatie en navolging.

10. Integraal Kindcentrum / Multifunctioneel Centrum (IKC/MFC)

De ontwikkeling van Boornbergum heeft niet alleen gevolgen voor woningbouw, maar ook voor de draagkracht en capaciteit van maatschappelijke voorzieningen. Onderwijs, sport, ontmoeting, parkeren en verkeersveiligheid moeten in de pas blijven lopen met eventuele groei. Daarom kan woningbouw alleen verantwoord plaatsvinden wanneer voorzieningen aantoonbaar mee kunnen groeien en tijdig worden geborgd.

Binnen de gemeente Smallingerland wordt gewerkt aan een integraal huisvestingsplan (IHP), waarin voor Boornbergum wordt toegewerkt naar een Integraal Kindcentrum / Multifunctioneel Centrum (IKC/MFC). Op basis van de huidige planning start het onderzoek in 2026 en vindt realisatie plaats in 2030–2031. Het is van belang dat deze ontwikkeling niet los wordt gezien van woningbouwkeuzes, maar juist integraal wordt betrokken bij de ruimtelijke afwegingen in het Masterplan Boornbergum. Om voldoende draagvlak te creëren voor het IKC/MFC wil de commissie IKC/MFC een participerende rol krijgen in het proces.

Een toekomstbestendig IKC/MFC moet passen bij het karakter en de toekomstige behoefte van het dorp, met waar mogelijk voorzieningen onder één dak. Belangrijke randvoorwaarden zijn een centrale en logische ligging, goede en veilige ontsluiting (met aandacht voor schoolroutes), voldoende parkeergelegenheid en een zorgvuldig participatieproces. Het uiteindelijke doel is een voorziening die bijdraagt aan leefbaarheid, ontmoeting en sociale cohesie, passend bij de schaal van Boornbergum.

11. Participatie en draagvlak

De gemeente Smallingerland stelt in haar Participatiebeleid dat participatie moet leiden tot betere besluiten en groter draagvlak (bron 6). In Boornbergum zijn inwoners intensief betrokken bij het proces rondom het Masterplan via bijeenkomsten, werkgroepen en enquêtes. De uitkomsten hiervan laten een breed gedragen voorkeur zien voor een beperkte en dorpse groei, waarbij de kwaliteit van de leefomgeving centraal staat.

Uit de gehouden enquête onder inwoners (bron 7) komt naar voren dat de bouw van maximaal 200 woningen in fases acceptabel wordt geacht en dat een verdere groei door een grote meerderheid wordt afgewezen. Zie ook het manifest (bron 8). Dit draagvlak betreft niet alleen de woningbouwopgave, maar ook zorgen en randvoorwaarden rondom verkeersveiligheid, groen en landschap, energie-inpassing en de beschikbaarheid van voorzieningen.

Een zorgvuldig besluit vraagt daarom om een zichtbare en navolgbare weging van de participatie-uitkomsten, en om het vastleggen van duidelijke randvoorwaarden waaronder ontwikkeling wel of niet kan plaatsvinden. Alleen op die manier blijft het vertrouwen in het proces behouden en kan woningbouw bijdragen aan een toekomstbestendige en gedragen ontwikkeling van Boornbergum.

12. Conclusie en dringend verzoek

Alles overziend concluderen wij dat een woningbouwontwikkeling tot 600 woningen voor Boornbergum niet verenigbaar is met de draagkracht van het dorp, het behoud van het dorpse

karakter en de wens van inwoners om proportioneel en zorgvuldig te groeien. Een groei van deze omvang leidt tot een structurele schaalverandering en brengt risico's met zich mee voor leefbaarheid, verkeersveiligheid, landschap, groenstructuur en de beschikbaarheid van maatschappelijke voorzieningen.

Wij benadrukken dat inwoners niet tegen woningbouw zijn. Er is draagvlak voor woningbouw die past bij de schaal van Boornbergum en die gericht bijdraagt aan de lokale woonbehoefte. Daarom verzoeken wij de gemeente Smallingerland om als uitgangspunt voor het Masterplan Boornbergum en het definitieve Ruimtelijk Ontwikkelperspectief vast te leggen dat in Boornbergum maximaal 200 woningen worden gerealiseerd.

Deze ontwikkeling is uitsluitend verantwoord wanneer zij gefaseerd wordt uitgevoerd, met evaluatiemomenten per fase, en wanneer aan de volgende randvoorwaarden aantoonbaar wordt voldaan:

- een evenwichtige woningmix voor starters, gezinnen en senioren, met nadruk op betaalbaarheid, doorstroming en levensloopbestendigheid;
- een veilige en toekomstbestendige verkeers- en infrastructuursituatie, met meetbare verbetering van knelpunten en veilige routes voor fietsers en voetgangers;
- behoud en versterking van het coulisselandschap, houtwallen, groenstructuur en biodiversiteit, inclusief een landschappelijk passende inpassing;
- een duurzame energieaanpak die past bij dorp en landschap, met prioriteit voor energiebesparing en zon op daken;
- tijdige borging van maatschappelijke voorzieningen, waaronder een toekomstbestendig IKC/MFC, met passende bereikbaarheid en parkeercapaciteit;
- een transparante en navolgbare verwerking van participatie-uitkomsten in de uiteindelijke besluitvorming.

Wij verzoeken u dringend om deze uitgangspunten en randvoorwaarden expliciet vast te leggen in het Masterplan en het ROP, zodat woningbouw daadwerkelijk bijdraagt aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving en de ontwikkeling breed gedragen blijft binnen Boornbergum.

Bronnen

1. Omgevingsvisie Smallingerland - officiële bekendmaking
2. Omgevingswet, artikel 1.3 - IPLO
3. Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Smallingerland - projectpagina
4. Companen - Woningmarktonderzoek 2024–2040 gemeente Smallingerland

5. Rijksoverheid - Programma Wonen en Zorg voor Ouderen
6. Participatiebeleid Smallingerland (2024)
7. Enquête inwoners Boornbergum - VDBK
8. Manifest versie 1.1 - VDBK
9. Visie Boornbergum - Commissie Wonen, Welzijn en Zorg - januari 2026
10. Commissie Groen Boornbergum - januari 2026
11. Visie Infra - januari 2026
12. Visie Energie - januari 2026
13. Energievisie Boornbergum/Kortehemmen in kader van ROP
14. Commissie MFC - uitgangspunten IKC/MFC
15. AlleCijfers.nl - kerncijfers Boornbergum (CBS/Kadaster), geraadpleegd 2026

Aan de Gemeente Smallingerland.

Betreft hier het Verzoek tot maatregelen tegen rookoverlast en belemmering van voetgangers bij terrassen in het centrum.

Geachte heer/mevrouw,

Met deze brief wil ik mijn zorgen kenbaar maken over de situatie rondom terrassen in het centrum van de gemeente Smallingerland.

Op meerdere plekken nemen terrassen een groot deel van de stoep in. Hierdoor worden voetgangers gedwongen zeer dicht langs de terrassen te lopen.

Omdat er op deze terrassen regelmatig wordt gerookt, komen voorbijgangers onvermijdelijk in aanraking met sigarettenrook. In sommige gevallen moeten voetgangers zelfs uitwijken naar de rijbaan om de rook of de drukte te vermijden. Dit kan leiden tot onveilige situaties. De openbare stoep is in de eerste plaats bedoeld voor veilig en vrij gebruik door voetgangers.

Wanneer de beschikbare ruimte sterk wordt beperkt en voorbijgangers bovendien worden blootgesteld aan rook, ontstaat er een situatie die voor veel mensen als hinderlijk en onprettig wordt ervaren.

Daarnaast blijft er na sluitingstijden vaak zwerfafval achter rondom deze terrassen, met name sigarettenpeuken, stukken glas, papier en plastic van etensresten. Dit zorgt ervoor dat het centrum er in de ochtend vervuild uitziet en doet afbreuk aan de uitstraling van de openbare ruimte.

Daarbij ben ik een inwoner van drachten en wil ook graag leven in een nette en schone omgeving en waar ik me niet hoef te ergeren een mensen die in de avonden uit hun bol gaan en er een zootje van maken. Dit is niet een probleem wat alleen speelt in het centrum van drachten maar ook in de buurtcentra zoals buurtcentrum De Wieken.

Ik verzoek de gemeente daarom om deze situatie te beoordelen en te onderzoeken of er aanvullende maatregelen mogelijk zijn, bijvoorbeeld op het gebied van:

- Het waarborgen van voldoende vrije doorgang voor voetgangers op de stoep;
- Het beperken van rookoverlast op plaatsen waar voetgangers dicht langs terrassen moeten passeren;
- Betere handhaving of afspraken met horecaondernemers over het schoonhouden van de directe omgeving.

Het centrum is een openbare ruimte die voor iedereen veilig, toegankelijk en prettig moet blijven. Ik hoop daarom dat de gemeente deze kwestie serieus wil bekijken en passende stappen wil overwegen.

Ik zie uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
10 maart 2026	2026-012240		Ciska Linders Jan Douwe Kronemeijer 0512 - 581 234

Onderwerp
Informatie over toezegging "successen van preventie in het Sociaal Domein".

Geachte raad,

Tijdens het debat op 11 november 2025 heeft wethouder Van der Zwan de volgende toezegging gedaan:

De successen van de preventietrajecten in het Sociaal Domein te delen met de gemeenteraad.

Via deze brief geeft het college invulling aan deze toezegging. Het college heeft de toezegging niet opgevat als een omvangrijk, complex kosten-baten onderzoek, maar als handreiking om uw raad mee te nemen hoe in Smallingerland invulling wordt gegeven aan het voorkomen van problematiek, dan wel escalatie van vraagstukken te voorkomen.

Om enige context te geven, volgt in deze brief eerst een korte inleiding over de waarde van preventie en de Smallingerlandse aanpak. Daarna volgen per opgave van de Sociale Koers voorbeelden van een aantal succesvolle preventieve interventies die in Smallingerland uitgevoerd worden.

Waarde van preventie in het sociaal domein
Landelijk zijn steeds meer rapporten beschikbaar over werkzame interventies in het sociaal domein die de inzet vanuit de zorg kunnen verlichten. Uit een literatuuronderzoek, uitgevoerd door Hogeschool van Amsterdam *(De waarde van preventie in een veranderend sociaal domein, 2021)*, wordt volmondig geconcludeerd dat de uitkomsten van vele soorten preventieve activiteiten in het sociaal domein beloftevol zijn en (bijna) altijd positieve resultaten laten zien. In de regel werken deze interventies, dat wil zeggen: dat deze daadwerkelijk het welzijn van deelnemers vergroot en/of kostenbesparend zijn. De succesvolle resultaten van preventie worden bepaald door veel factoren, waaronder: de context waarin de interventie uitgevoerd wordt, landelijke/regionale/lokale (sociaaleconomische) omstandigheden, de kwaliteit, het bereik, (het uitvoeren van) continue evaluatie en bijsturing, de samenhang met andere interventies, samenwerking met betrokken partijen en borging op lange termijn (VNG, 2021; HvA, 2021).

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Smallingerlandse aanpak
Binnen Smallingerland zijn de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet in het programmatisch opbouwen van de verdere transformatie in het Sociaal Domein, met onze Sociale Koers. Op basis van het Fries Preventiemodel zetten we stevig in op de beweging van zorg naar gezondheid en welbevinden en het gewone leven. Van curatief naar preventief, van individueel naar collectief en van werken in afzonderlijke domeinen naar een samenhangende, integrale aanpak. Het preventiemodel benadrukt dat gezondheid wordt gevormd in de leefomgeving en vraagt daarom om gezamenlijke inzet van gemeente, maatschappelijke partners en inwoners op alle niveaus van preventie (universeel, selectief en geïndiceerd), met nadruk op het versterken van beschermende factoren en vroegsignalering

Door de meer gefocuste aanpak rondom vier opgaven (Zeker Bestaan, Ertoe Doen, Goed Voelen, Erbij Horen), wordt aan de voorkant steviger nagedacht over de inrichting van het 'landschap':

- Wat is het vraagstuk, bekeken vanuit verschillende perspectieven (integraal)?
- Welke partners zijn nodig rondom een bepaald vraagstuk?
- Welke interventies voeren deze partners (al) uit en met welk resultaat?
- Wat is (aanvullend) nodig om onze ambities op het vraagstuk waar te maken?

Vanuit de vier opgaven zijn onderwerpen aangemerkt als belangrijk en urgent om onze ambities te kunnen realiseren. In de vorm van startnotities worden deze aan uw raad voorgelegd.

Binnen het beleidskader vormt het uitgangspunt ‘voorkomen is beter dan genezen’ één van de acht bakens van de Sociale Koers. In dit baken ligt de preventieve opdracht nadrukkelijk verankerd. Alles wat wij – professionals én inwoners – doen, moet bijdragen aan het versterken van de sociale basis en het tijdig voorkomen van zwaardere problematiek.

Preventief werken betekent in onze visie dat de sociale basis stevig en toegankelijk is. Dat vraagt om sterke netwerken in wijken en dorpen, laagdrempelige ondersteuning, vroegsignalering en het vergroten van de zelfredzaamheid en veerkracht van inwoners. Door hier structureel in te investeren, voorkomen we dat problemen escaleren en dat zwaardere, specialistische ondersteuning noodzakelijk wordt.

In het verlengde daarvan, draagt het baken bij aan de landelijke beweging van zorg naar gezondheid, welzijn en het 'gewone leven'. De stevig verankerde samenwerking met onze belangrijke partners in het veld, maakt het mogelijk om belangrijke stappen te zetten voor en met onze inwoners in deze beweging.

Lokale preventietrajecten
Preventie krijgt in Smallingerland niet alleen vorm binnen het sociaal domein, maar juist ook in de samenhang tussen verschillende gemeentelijke domeinen. Een gezonde en veilige woonomgeving, toegang tot passend werk en inkomen, mogelijkheden om mee te doen en sterke sociale verbindingen zijn randvoorwaarden voor welzijn en veerkracht. Investeringen in ruimtelijke kwaliteit, armoedebestrijding, participatie, gezondheid, sport, cultuur en veiligheid versterken elkaar wanneer zij in samenhang worden ontwikkeld en uitgevoerd. Juist deze integrale benadering, waarin fysieke leefomgeving, economie en sociaal beleid, elkaar aanvullen maakt dat preventieve inzet duurzaam effect heeft voor inwoners en bijdraagt aan het voorkomen van zwaardere zorg- en ondersteuningsvragen op langere termijn. Dit is een belangrijke reden waarom de Sociale Koers als overkoepelend kader gekozen is voor integrale (beleids)ontwikkelingen.

Sport en cultuur zijn belangrijke pijlers onder de sociale basis. Onder andere de Bibliotheek, De Lawei, Zwemcentrum De Welle, Iduna, buurtcentra en sportverenigingen vervullen daarbij in onze gemeente een grote rol.

Volgens het landelijke Kenniscentrum Sport & Bewegen zijn de maatschappelijke opbrengsten van sport en bewegen gemiddeld 2,76 keer hoger dan de kosten. Voor Smallingerland bedroeg deze zogenoemde Social Return on Investment (SROI) in 2022 zelfs 3,06, wat onderstreept dat investeren in sport en bewegen niet alleen bijdraagt aan gezondheid en welzijn, maar ook maatschappelijk en financieel rendeert.

In deze paragraaf komen enkele preventietrajecten voorbij die al langere tijd lopen of zeer recent gestart zijn. Per activiteit is omschreven welke effecten zichtbaar / merkbaar zijn bij de deelnemers en betrokkenen.

Opgave Zeker Bestaan
Financieel Plein Smallingerland en het buddyproject Kansrijk Smallingerland zijn belangrijke interventies in het terugdringen van armoede en het vergroten van bestaanszekerheid.

Het **Financieel Plein** Smallingerland biedt inwoners een centrale, laagdrempelige plek voor al hun geldvragen, van betalingsachterstanden tot (beginnende) schulden en het gebruik van minimaregelingen. Met diverse partners rondom armoede en schuldhulpverlening, wordt vroeg gesignaleerd, escalatie voorkomen en ervaren deelnemers minder stress en meer overzicht in hun financiën. Het Financieel Plein past binnen de opgave “Zeker bestaan”: inwoners durven eerder hulp te vragen, krijgen passende ondersteuning en hebben zo meer ruimte om mee te doen op andere leefgebieden zoals werk, gezondheid en opvoeding.

Het buddyproject **Kansrijk Smallingerland** koppelt inwoners met (langdurige) armoede- en schuldrisico’s aan een getrainde buddy die naast hen staat en hen stap voor stap helpt bij geldzaken, regelwerk en het versterken van basisvaardigheden. De buddy’s werken vanuit vertrouwen, gelijkwaardigheid en Positieve Gezondheid, waardoor inwoners zich gezien voelen en meer regie ervaren. Dankzij deze betrokkenheid van buddy's is het voor inwoners makkelijker om voorzieningen zoals het Financieel Plein binnen te lopen. Kansrijk Smallingerland draagt zo bij aan het doorbreken van generatiearmoede, het vergroten van financiële zelfredzaamheid en het versterken van de sociale basis.

Opgave Ertoe Doen
In Smallingerland zetten we stevig in op preventie binnen het sociaal domein, met als doel inwoners tijdig te ondersteunen en problemen te voorkomen. Een belangrijk onderdeel hiervan is het creëren van een veilige, gezonde en kansrijke omgeving waarin kinderen en jongeren kunnen opgroeien en gelijke kansen krijgen. Door te werken vanuit een omgevingsgerichte aanpak sluiten we vroeg en dichtbij aan bij wat gezinnen en jongeren nodig hebben. Hieronder lichten we een aantal voorbeelden toe die laten zien dat deze aanpak zichtbaar zijn vruchten afwerpt.

Binnen **Kansrijke Start**, met focus op de eerste 1000 dagen, werken we samen met partners in de geboortezorg. De implementatie van het zorgpad *vroegsignalering zwangeren in een kwetsbare situatie* en programma's zoals *Nu Niet Zwanger en Voorzorg* zorgen ervoor dat risico’s eerder worden gesignaleerd en passende ondersteuning tijdig wordt ingezet. Dit draagt bij aan een gezonde start voor kinderen en meer stabiliteit voor gezinnen.

Met **OKO-Hoppa!** richten we ons op de leefwereld van jongeren, waarbij de domeinen gezin, school, vrije tijd en peergroup met elkaar worden verbonden. Een mooi bijvoorbeeld is de aanwezigheid van jongerenwerkers en buurtsportcoaches op scholen waardoor steeds meer jongeren deelnemen aan laagdrempelige activiteiten, zoals *Sport & Chill*. Dit versterkt niet alleen hun sociale netwerk, maar bevordert ook een gezonde en positieve vrijetijdsbesteding. Het filmpje dat is gemaakt voor de nominatie buurtsportcoach van het jaar 2024-2025 laat dit prachtig zien. Ook investeren we in het versterken van sociale verbanden tussen ouders. Door ontmoetingen te faciliteren, zoals bij de bijeenkomsten *Samen opgroeien in de wijk*, ontstaan lokale netwerken waarin ouders elkaar ondersteunen, ervaringen delen en elkaar weten te vinden. Dit vergroot het collectieve draagvlak in wijken en versterkt de veerkracht van gezinnen.

Ook het initiatief **Buurtgezinnen** levert hier een waardevolle bijdrage aan. In het afgelopen jaar zijn 25 vraag- en steungezinnen aan elkaar gekoppeld. Deze informele ondersteuning helpt gezinnen om de balans te behouden en voorkomt in veel gevallen zwaardere vormen van hulp.

Gezinshulp Smallingerland is een integrale gezinsaanpak voor gezinnen met complexe vraagstukken op meerdere gebieden en helpt gezinnen om zélf weer de regie te pakken, met praktische ondersteuning in het dagelijks leven. Ook is behandeling onderdeel van de aanpak, geheel afgestemd op de situatie en door de betrokken zorgaanbieders opgesteld en uitgevoerd. Samen staan zij als team om het gezin heen. De insteek is domein-overstijgend en contextgericht zorg en ondersteuning bieden aan het gezin.

Samen laten deze ontwikkelingen zien dat preventief werken loont: door tijdig te investeren in gezinnen en hun omgeving, versterken we de veerkracht en voorkomen we zwaardere problematiek op de langere termijn.

Opgave Goed Voelen

In Smallingerland dragen preventietrajecten zoals Rookvrije Generatie, inzet van coaches sport en bewegen en Bewegen in Openbare Ruimte bij aan de Sociale Koers door problemen te voorkomen en gezondheid te bevorderen. Deze interventies richten zich op een gezonde leefstijl en veilige leefomgeving, met meetbare effecten op welzijn en zorggebruik (RUG, 2025).

Rookvrije Generatie zet in op het creëren van rookvrije omgevingen op scholen, speelpleinen en evenementen, en voorlichting aan ouders en jongeren. Het verhelpt blootstelling aan passief roken en verlaagt de startleeftijd van roken, wat leidt tot minder longkanker, hartziekten en psychosociale problemen op lange termijn. In Smallingerland is het doorgevoerd in programma's zoals Hoppa!, met een dalend aantal rokers als doel.

Coaches Sport en Bewegen stimuleren bewegen bij kwetsbare groepen via lokale activiteiten, sportclubs en samenwerking met zorg en onderwijs, wat onder meer eenzaamheid en overgewicht tegengaat. Ze brengen mensen letterlijk in beweging door laagdrempelige groepsactiviteiten te organiseren (bijv. wandelen, jeu de boules) en ondersteunen inclusie, zodat betrokkenen betere fysieke en mentale gezondheid ervaren en bijvoorbeeld minder valincidenten bij ouderen plaatsvinden. In Smallingerland werken de coaches wijkgericht en werken daarin samen met deelnemers aan de Treft ‘t-overleggen (wijkoverleg tussen betrokken professionals en wijkbewoners).

Vanuit **Bewegen in Openbare Ruimte** (BIOR) richt de gemeente openbare ruimtes in met toegankelijke speel- en beweegelementen voor verschillende groepen inwoners. Voorbeelden zijn onder meer trimparcours, beweegpleinen en groen. Met deze openbare plekken ontstaat gelegenheid in beweging te komen, te spelen en/of te sporten, zonder financiële drempels. Concrete voorbeelden zijn 3x3 United en de samenwerking met Krajicek Foundation. Vanuit de samenwerking met opbouwwerkers en coaches Sport en Bewegen wordt contact gelegd met jongeren. Zij krijgen de gelegenheid ervaring op te doen in het geven en begeleiden van sportactiviteiten, via 'scholarships' (soort studiebeurs) vanuit de Krajicek Foundation. Dit vindt plaats in het Slingepark, De Venen, De Bouwen en De Wiken. Deze insteek helpt onder meer obesitas voorkomen, brengt mensen samen en in beweging, wat bijdraagt aan mentale gezondheid. In Smallingerland is BIOR ook onderdeel van programma wijkverbetering, waarbij de rioolvervanging gecombineerd wordt met maatschappelijke opgaven.

Opgave Erbij Horen

Inloopvoorzieningen, opbouwwerk en jongerenwerk zijn kenmerkende interventies van preventie in de Smallingerlandse sociale basis en voorkomen zwaardere zorg en veiligheidsproblemen. De wijkgerichte aanpak van deze collega's in het sociaal domein werkt preventief vanwege onder andere de signalerende functie, het koppelen van inwoners aan elkaar of aan beschikbare voorliggende voorzieningen en/of het organiseren van activiteiten die bijdragen aan het vergroten van het welzijn en de sociale cohesie in de wijk.

Inloopvoorzieningen zoals wijkcentra in wijken en dorpen bieden een laagdrempelige plek waar inwoners elkaar ontmoeten, vragen kunnen stellen en vroegtijdig informele steun krijgen van een vrijwilliger, professional of een andere inwoner. Deze plaatsen voorkomen dat zorgen rond geld, gezondheid of eenzaamheid escaleren tot ingewikkelde problemen die leiden tot ondersteuning vanuit de Wmo, Jeugdwet of GGZ. Signalen worden eerder opgepakt en er kan snel geschakeld worden naar lichte ondersteuning. Voor inwoners betekenen deze voorzieningen dat zij minder alleen staan, sneller de weg vinden naar passende hulp en vaker zelf- en samenredzaam blijven, wat op lange termijn indicaties voor maatwerkvoorzieningen en crisishulp helpt verminderen.

Opbouwwerk versterkt de Mienskip door bewoners, vrijwilligers en organisaties in wijken en dorpen te verbinden rond lokale zorgen en kansen. Door bewonersinitiatieven, Treft ’t-overleggen te organiseren en Asset-Based Community Development (Movisie over ABCD-methode) te gebruiken, groeit de samenredzaamheid en neemt de druk op professionele zorg en handhaving af. Opbouwwerk voorkomt sociaal isolement, vergroot buurtbetrokkenheid en maakt dat inwoners eerder samen oplossingen organiseren bij armoede, leefbaarheidsproblemen of spanningen in de wijk, in plaats van te wachten tot interventies vanuit zorg of openbare orde nodig zijn.

Jongerenwerkers zijn zichtbaar in de leefwereld van jongeren, bieden een vertrouwenspersoon en organiseren activiteiten die aansluiten bij hun talenten en behoeften. Zij voorkomen escalatie van overlast, schooluitval en problematisch middelengebruik door vroegtijdig signaleren, doorverwijzen en het bieden van positieve alternatieven in de wijk, op straat en rondom school. In combinatie met programma’s als Hoppa! dragen jongerenwerkers bij aan een kansrijke omgeving voor jeugd, waardoor minder jongeren in jeugdhulp belanden en meer jongeren onderwijs (blijven) volgen, een startkwalificatie behalen en perspectief op werk behouden.

Wegwijzers is de plek voor inwoners én professionals die een (ondersteunings)vraag hebben op het gebied van gezondheid, welzijn en leefstijl. Er vindt een eerste vraagverheldering plaats, waarna de vraag zo mogelijk direct wordt beantwoord, er nadere gesprekken plaatsvinden of inwoners (warm) worden doorverwezen. Het doel is bijdragen aan een krachtige gemeenschap, waarin inwoners meedoen, zich goed voelen (welbevinden) en gezond samenleven.
De Wegwijzers kunnen benaderd worden via telefoon, chat of mail. Deze voorziening is toegevoegd aan de bestaande (fysieke) infrastructuur. Er wordt bereikt dat:

- De samenleving wordt versterkt: meer oog hebben voor elkaar, en van betekenis zijn voor de ander;
- Gezonder leven wordt bevorderd: aandacht voor sport en bewegen, gezonde leefstijl;
- Minder vraag is naar zorg: meer inwoners worden geholpen en worden niet doorgeleid naar (duurdere) zorg.

Wegwijzers Smallingerland legt de verbinding met andere onderdelen binnen gezond en actief leven Smallingerland; Mantelzorg, Eén tegen Eenzaamheid en Welzijn op Recept.
Dit sluit naadloos aan op de opgave 'Toegankelijke dienstverlening' uit de Sociale Koers.

Met **Welzijn op recept** wordt bereikt dat (uiteindelijk alle) inwoners van Smallingerland met psychosociale problematiek passende ondersteuning krijgen, waardoor het welbevinden wordt verhoogd en inzet van medische zorg wordt teruggedrongen. Veel zorgvragen – zoals psychosociale klachten en eenzaamheid – zijn niet primair medisch van aard en vragen om een andere, meer sociale en preventieve benadering; maar er is vaak geen alternatief.

Welzijn op Recept (als specifieke vorm van sociaal verwijzen) biedt een innovatieve benadering van zorg, waarbij huisartsen, welzijnswerkers, thuiszorg en andere zorgprofessionals samenwerken om inwoners door te verwijzen naar niet-medische interventies. De welzijnscoach ondersteunt mensen met psychosociale of lichte fysieke klachten door hen te koppelen aan welzijnsactiviteiten zoals bewegen, vrijwilligerswerk, creatieve activiteiten of samen koken en eten in plaats van medische zorg of specialistische hulp.

Welzijn op recept draagt daarmee bij aan het realiseren van een zinvolle dagbesteding en het versterken van een eigen netwerk. Ook zorgt het voor het beter toegankelijk maken van voorliggende voorzieningen en ondersteuning en krijgt de inwoner meer de focus op wat deze persoon nog wél kan en niet alleen op de beperkingen die men ervaart. In Smallingerland zijn alle huisartsen betrokken en zij kunnen doorverwijzen (via Zorgdomein) naar een welzijnscoach.

Informeren van de gemeenteraad
Uw raad heeft kenbaar gemaakt dat u tijdig geïnformeerd wil worden over resultaten en (financiële) effecten van de projecten die gestart worden op basis van de startnotities. Omdat de beweging in de startnotities ook sterk gericht is op preventie, zal het college via de reguliere (P&C) cyclus u informeren over de voortgang en/of voorstellen doen ten behoeve van het behalen van de gewenste resultaten. De informatiebijeenkomsten voor de gehele raad en de bijeenkomsten van de Raadswerkgroep Sociaal Domein bieden gelegenheid om u gedegen bij te praten over ontwikkelingen en de context waarin geacteerd wordt.

Vanuit de startnotities worden projecten opgestart. Hiervoor wordt gewerkt met een projectopdracht en een projectplan. In deze documenten staan onder meer mijlpalen, resultaten en sturing vastgelegd. Binnen de projecten kan, afhankelijk van het onderwerp, gewerkt worden met effectmetingen en KPI's als sturingsmechanisme. Vervolgstappen zetten in de verdere ontwikkelingen op het gebied van data-gedreven werken is daarom belangrijk. Ook dit onderwerp komt naar verwachting in het tweede kwartaal van dit jaar naar uw raad, in de vorm van een startnotitie.

Wij hopen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris	burgemeester
Siebren van der Berg	Fred Veenstra

Drachten | Smallingerland

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
10 maart 2026	2026-008965		Anna Potijk Rena Ganzinga Jan Douwe Kronemeijer 0512 - 581 234

Onderwerp
Update startnotities Sociale Koers

Geachte heer, mevrouw,

Het college heeft de raad toegezegd om de verschillende opgaven en projecten binnen de Sociale Koers via startnotities aan de raad voor te leggen. De startnotities *Opgroeien & Ontwikkelen*, *Armoedepact, Werk & Participatie en het Programma Maatschappelijke Voorzieningen* zijn inmiddels aan uw raad voorgelegd. In deze raadsbrief informeren wij de raad over de planning en het proces van de startnotities *Sociale Basis, Wonen, Zorg en Welzijn,* het vervallen van startnotitie *Grip op Zorg* (zoals aangekondigd bij de behandeling van startnotitie Opgroeien en Ontwikkelen) en de komst van startnotitie *Monitoring en Sturing*.

Sociale Basis & Wonen, Zorg en Welzijn
We streven er naar het uitvoeringsprogramma Wonen, Zorg en Welzijn in juni vast te laten stellen door het college. Via de startnotitie wordt dit uitvoeringsprogramma voor wensen en bedenkingen voorgelegd aan de raad. De startnotitie Sociale Basis komt gelijktijdig naar de raad, vanwege de onderlinge samenhang.

In deze raadsbrief willen we u in tussentijd informeren over relevante ontwikkelingen met betrekking tot de inhoud van beide startnotities.

Sociale Basis
In deze startnotitie wordt beschreven hoe we willen werken aan het versterken van de sociale basis in onze gemeente. Wij geloven in een samenleving waarin mensen floreren, naar elkaar omzien en bijdragen aan hun eigen gezondheid en die van anderen. Gezondheid zien wij als het vermogen om je aan te passen en regie te voeren over je leven, in het licht van fysieke, emotionele en sociale uitdagingen Dit vraagt om een sterke sociale basis: een netwerk van formele en informele structuren dat mensen ondersteunt in elke levensfase.

Welzijn speelt een cruciale rol in de transformatie van zorg naar gewoon leven. Waar het vroeger vooral ging om zorg en behandeling, draait het nu steeds meer om welbevinden, meedoen, zelfredzaamheid en kwaliteit van leven. In deze beweging is welzijn niet ondersteunend, maar onmisbaar: het versterkt de sociale basis, ontlast de zorg en draagt bij aan duurzame gezondheid volgens het gedachtegoed van Positieve Gezondheid.

We zetten met deze notitie een vervolgstap in het proces om onze opgave Erbij Horen vanuit de Sociale Koers te verwezenlijken. Ook geven we hiermee uitvoering aan de eerste pijler van de visie

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Wonen, Welzijn en Zorg: Versterken van de Mienskip. Met een projectmatige aanpak brengen we focus en samenhang aan. Dit alles binnen de Friese context van het IZA (FrIZA) en de provinciale uitvoering van het Transformatieplan SAMEN – Versterken Sociale Basis. Er wordt geanticipeerd op gemeentelijke ontwikkelingen en lokale behoeften, afgestemd op wetgeving en landelijke akkoorden.

Wonen, Zorg en Welzijn
In mei 2025 is de *Regionale Visie Wonen, Zorg en Welzijn ZuidOost Fryslân* vastgesteld. Deze visie beschrijft hoe we willen omgaan met toekomstige ontwikkelingen op het gebied van wonen, zorg en welzijn. Met het vaststellen van de visie hebben alle betrokken partijen zich gecommitteerd aan de gezamenlijke ambitie en de daarbij behorende pijlers.

Ambitie: 'We willen er voor zorgen dat inwoners met een zorg- of ondersteuningsbehoefte fijn wonen in de regio ZuidOost Fryslân. Voor hen zijn passende woningen beschikbaar, op een passende locatie met passende zorg en ondersteuning'.

Uitwerking in 4 pijlers:
1. Versterken van de Mienskip
2. Toekomstbestendig woon- zorglandschap
3. Voldoende passende woningen- langer zelfstandig thuis
4. Passende woningen en ondersteuning voor aandachtsgroepen

Uitvoeringsprogramma
De regiogemeenten werken momenteel aan een lokaal en regionaal uitvoeringsprogramma. Hierin wordt uitgewerkt welke activiteiten de gemeenten oppakken om de gezamenlijke ambitie te realiseren. Per pijler wordt concreet gemaakt wat we gaan doen, wie verantwoordelijk is en binnen welke termijn de uitvoering plaatsvindt. Het concept lokaal uitvoeringsprogramma bespreken en vullen we de komende tijd verder aan met onze samenwerkingspartners: woningbouwcorporaties, zorg- en welzijnsorganisaties. Uiteindelijk wordt het uitvoeringsprogramma vastgesteld door het college. Via de startnotitie wordt het uitvoeringsprogramma aan de gemeenteraad voorgelegd voor wensen en bedenkingen.

Voor het regionale uitvoeringsprogramma zijn in het bestuurlijk overleg van 10 december 2025 onderstaande thema's aangewezen om nader te verkennen voor de regionale uitvoeringsagenda.
- *Huisartsen(zorg):* het aanbod van huisartsen(zorg) in onze regio wordt steeds schaarser dus het is van belang om met elkaar in gesprek te blijven, ervaringen uit te wisselen en te onderzoeken hoe de gemeentelijke rol wordt ingevuld in dit vraagstuk.
- *Onconventioneel wonen:* woonvormen buiten de traditionele standaard, vaak bedoeld voor kwetsbare groepen (zoals mensen met verward gedrag, jongeren zonder stabiele thuissituatie) die niet in een reguliere woning passen, en richt zich op prikkelarme omgevingen, maatwerk, of tijdelijke oplossingen.
- *Tijdelijke voorzieningen zorg*: In een tijdelijke zorgvoorziening kunnen mensen herstellen en/of tot rust komen. Er is 24 uur per dag professionele zorg beschikbaar. Bijvoorbeeld om te herstellen na een operatie of tijdelijke opname van een mantelzorg ontvanger, zodat de betrokken mantelzorger kan opladen. Deze zorg is van tijdelijke aard.

Naast bovenstaande thema's zien de bestuurders veel kansen in het *Lang Leven Thuis Concept* wat bij kan dragen aan het creëren van een toekomstbestendig woon- zorglandschap in de regio.

Lang Leven Thuis Concept
Lang Leven Thuis is een vernieuwend woonzorgconcept waarbij bewoners, met een vast team van één corporatie, één zorgorganisatie, één welzijnsorganisatie en de gemeente samenwerken aan één gedeelde ambitie: langer zelfstandig wonen in een sterke, zorgzame gemeenschap. Bewoners staan centraal en spelen een actieve rol in het complex of gebied waar zij wonen, ondersteund door een herkenbaar team en een Langer Thuiscoach. Het concept is gericht op het langer en prettig zelfstandig thuis wonen van inwoners. Een aantal kernpunten:
- Een vast team op locatie (bestaande uit één corporatie, één zorgpartij, en één welzijnsorganisatie).
- Een ontmoetingsruimte voor sociale verbinding.

- Een Lang Leven Thuis-coach (kan ook de dorpsondersteuner zijn) die verbindend werkt in een complex of gebied.
- Inwoners spelen een actieve en belangrijke rol binnen het complex of gebied.

Dit concept ondersteunt de bredere beweging die we als gemeenten en partners maken van zorg naar gezondheid, waarbij ontmoeten en het versterken van de sociale basis essentieel zijn.
Over het Lang Leven Thuis is op 17 december 2025 een bestuurlijk overleg geweest met woningbouwcorporaties, zorg- en welzijnsorganisaties, huurdersbelangenvereniging, zorgkantoor, zorgverzekeraar en gemeentes. In bijlage 1 vindt u de notitie die de bestuurders gezamenlijk hebben besproken. Op basis van deze notitie hebben de bestuurders ingestemd dit concept verder te verkennen voor de regio Zuidoost Fryslân. Zij hebben uitgesproken met dit concept te willen starten op plekken waar (op termijn) een sterke zorgvraag is (scenario 3). Dit kan bijvoorbeeld een dorp zijn dat erg vergrijst, maar ook een complex met aanleunwoningen en de omliggende wijk. De aanwezigen riepen op om inwoners vroegtijdig te betrekken en uit te gaan van wat er in de dorpen en wijken al is. In navolging van gemeenten Leeuwarden en Noardeast-Fryslân wordt in het tweede kwartaal gestart met het aanstellen van een kwartiermaker. Deze kwartiermaker gaat kansrijke locaties in Zuidoost Fryslân voor dit concept in beeld brengen waarna vervolgens wordt besloten op welke locaties met het Lang Leven Thuis concept wordt gestart.

Naast dit concrete thema worden ook andere projecten en thema's de komende tijd samen met belangrijke samenwerkingspartners uitgewerkt in het lokale en regionale uitvoeringsprogramma.

Vervolg en planning
De startnotities *Sociale Basis* en *Wonen, Zorg en Welzijn* worden gezamenlijk ter besluitvorming aangeboden, vanwege de sterke inhoudelijke samenhang. Een stevige Sociale Basis is immers randvoorwaardelijk om de toenemende zorgvraag op te vangen. Informele netwerken, ontmoetingsplekken, preventieve ondersteuning en laagdrempelige hulp zijn essentieel om de druk op professionele zorg te verminderen. Daarom de keuze om de Startnotitie Sociale Basis niet separaat aan u voor te leggen maar beide startnotities in juni gelijktijdig aan te bieden.

Grip op Zorg
Naast de startnotities *Sociale Basis* en *Wonen, Zorg en Welzijn* waren wij voornemens ook de startnotitie *Grip op Zorg* aan uw raad aan te bieden. Bij nadere uitwerking bleek echter dat de inhoudelijke lijnen van Wonen, Zorg en Welzijn en Grip op Zorg in sterke mate overlappen.

Om versnippering en onduidelijkheid te voorkomen, is daarom gekozen deze inhoudelijk samen te voegen. Dit betekent dat de afzonderlijke startnotitie Grip op Zorg vervalt. De relevante inhoud en ambities worden integraal opgenomen in de startnotitie Wonen, Zorg en Welzijn.

Hiermee ontstaat voor uw raad één helder document waarin de beoogde bewegingen en resultaten zijn opgenomen voor de ondersteuning van volwassenen vanuit de Wmo, in samenhang met de inzet van overige zorg- en welzijnspartners in onze gemeente.

Monitoring & Sturing
De afgelopen jaren hebben we belangrijke stappen gezet in de monitoring en sturing binnen het sociaal domein. Met de ontwikkeling van de Sociale Koers, het werken met opgaven en maatschappelijke resultaten, en het opbouwen van dashboards en monitors, is een stevige basis gelegd voor meer inzicht in wat we doen en wat dat oplevert. Ook uw raad heeft het belang van goede sturingsinformatie meermaals benadrukt.

Tegelijkertijd zien we dat de verschillende opgaven binnen de Sociale Koers steeds meer samenhang vragen – niet alleen in de uitvoering, maar ook in de manier waarop we monitoren en bijsturen. De groeiende complexiteit van het sociaal domein, de financiële druk en de ambitie om meer impact te maken, maken dat een volgende, verdiepende stap nodig is.

We willen toewerken naar een meer samenhangende en data-gedreven manier van werken, waarin informatie op project-, opgave- en programmaniveau met elkaar verbonden is en actief wordt gebruikt in de leercyclus.

Om deze stap te zetten bereiden wij een startnotitie Monitoring & Sturing voor, met daarin twee centrale lijnen:

1. Sturingsinformatie op de Sociale Koers
De afgelopen jaren is een dashboard ontwikkeld, gekoppeld aan de opgaven van de Sociale Koers en gevuld met data uit verschillende bronnen. Daarnaast is de Wijkatlas inhoudelijk verrijkt zodat deze beter aansluit bij de maatschappelijke doelen.

De volgende stap is om deze informatie sterker te verbinden aan de voortgang op focuspunten en de impact van projecten (zoals uitgewerkt in startnotities). Zo ontstaat beter inzicht in de mate waarin maatschappelijke effecten daadwerkelijk worden gerealiseerd en waar bijsturing nodig is.

2. Sturingsinformatie op Wmo- en Jeugdvoorzieningen
Binnen de uitvoering wordt inmiddels gewerkt met monitors die inzicht geven in het gebruik van Wmo- en Jeugdvoorzieningen. Deze zijn gebaseerd op gegevens uit onze eigen systemen en ondersteunen de dagelijkse praktijk.

De komende periode zetten we in op verdere versterking van de financiële en beleidsmatige sturing. Daarbij gaat het om beter inzicht in gebruik, kosten, trends en effecten. De nieuwe prestatieovereenkomst met Carins, inclusief de doorontwikkeling van de ‘Kaaisifers’, sluit hierop aan.

Vervolg en planning
Momenteel verkennen wij welke mogelijkheden er zijn om deze opgave te verbreden en/of te verdiepen en welke bestaande instrumenten hierin worden meegenomen.
De huidige planning is om de startnotitie Monitoring & Sturing vóór de zomer aan uw raad aan te bieden, zodat u in de gelegenheid bent richtinggevende uitspraken te doen over de verdere uitwerking.

Wij hopen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris burgemeester

Siebren van der Berg Fred Veenstra

Bijlage 1: Bestuurlijke notitie Lang Leven Thuis Concept

Notitie Lang Leven Thuis Zuidoost Friesland

Aanleiding

De regio Leeuwarden en Noordoost Friesland (Achtkarspelen, Tytsjerksteradiel, Noardeast Fryslân, Dantumadeel) zijn dit jaar gestart met pionieren met het Lang Leven Thuis-concept. Ter voorbereiding op het bestuurlijk overleg dat deze gemeenten met partners hebben gevoerd, is deze notitie geschreven. Deze notitie beschrijft de uitgangspunten van het Lang Leven Thuis concept en beschrijft hoe partijen in deze regio ervaring met het concept kunnen opdoen. In beide regio's hebben de bestuurders van wonen, welzijn en zorg geconcludeerd dat zij veel kansen zien in dit concept en akkoord gegeven op de verkennen en implementatie van dit concept. Als regio zuidoost Friesland zien wij als samenwerkende gemeenten ook veel kansen om dit concept in de regio te verkennen. Ook in deze regio wonen veel kwetsbare ouderen, is de vergrijzing de komende jaren een belangrijk thema, zien we personeelstekorten toenemen en weten we dat veel inwoners in een niet zorggeschikte woning en woonomgeving wonen.

Start oriëntatiefase en inspiratiebijeenkomst

Als samenwerkende gemeenten in de regio Zuidoost-Friesland hebben we op 21 november in NeiBertilla (Drachten, ZuidoostZorg) over dit concept gesproken, met onze samenwerkingspartners voor wonen, welzijn en zorg. Tijdens deze sessie gingen de strategen met elkaar in gesprek over de volgende vragen:

- Zien we kansen in het Lang Leven Thuis concept in de regio Zuidoost Friesland?
- Wat kunnen we overnemen uit de regio's Noordoost en Zuidoost Friesland, en wat vraagt aanpassing aan onze eigen regionale context?
- Welke initiatieven zien wij al in deze regio, die in lijn zijn met onze visie en dit concept, die laten zien dat we klaar zijn om dit concept verder te ontwikkelen?

Een van de inspirerende voorbeelden die tijdens de bijeenkomst werd gedeeld, was de strategische samenwerking tussen Accolade en ZuidOostZorg rondom Rispinge (verpleeghuis). Door deze strategische samenwerking kunnen bewoners in de bestaande bouw langer thuis blijven wonen, óók bij een toenemende zorgvraag. Inwoners kunnen rondom Rispinge gebruik maken van de faciliteiten van ZuidOostZorg en ook in de woningen van Accolade (rondom Rispinge) verpleegzorg (VPT) ontvangen op het moment dat dit nodig is.

Deze notitie ter voorbereiding op 17 december

Ter voorbereiding op het bestuurlijke overleg van 17 december hebben we deze aangescherpte notitie opgesteld, gebaseerd op de inzichten uit Noordoost en Leeuwarden. Met deze notitie geven we bestuurders gerichte input om gezamenlijk te besluiten óf en hoe zij het Lang Leven Thuis-concept in Zuidoost willen realiseren.

Centrale vraag: zien de bestuurders voldoende potentie in het Lang Leven Thuis concept, om te starten met de kwartiermakersfase (zie het voorgestelde stappenplan)?

Indien er bestuurlijk draagvlak is:

1. Hoe willen de bestuurders gezamenlijk uitvoering geven aan deze pilot? Welk van de vier scenario's is het meest passend?
2. Kunnen de bestuurders zich vinden in en instemmen met het voorziene stappenplan, governance en met de inzet van de kwartiermaker, volgens de begroting?

Context

De regio zuidoost staat voor grote uitdagingen. De gemeente vergrijst snel en we verwachten een grote kloof tussen zorgvraag en -aanbod. Om deze uitdaging het hoofd te bieden, hebben in Zuidoost de gemeente, inwoners, zorgorganisaties, welzijnspartijen, woningcorporaties, verzekeraar en zorgkantoor gezamenlijk een woonzorgvisie opgesteld. In het beleidskader is de visie helder – inwoners moeten zo lang mogelijk thuis kunnen wonen, daar waar hun sociale basis ligt. Want juist daar waar inwoners anderen ontmoeten, zij zich veilig voelen en hulp dichtbij is, is de kans op een goed leven het grootst.

Als kernambitie is gedefinieerd dat we het landschap zo organiseren dat we gezamenlijk de groter wordende groep kwetsbare inwoners een zekere mate van nabijheid van zorg en voorzieningen kunnen bieden, én dat het aantal hulpverleners de zorg- en ondersteuningsvraag op lange termijn aankan. Dit vraagt om andere, samenhangende concepten van wonen, zorg en ondersteuning. Concepten die helpen om van versnippering in het zorglandschap te komen naar focus en vereenvoudiging, slimme clustering, duidelijke aanspreekpunten en teams die ervoor zorgen dat bewoners en professionals elkaar echt kennen en kunnen samenwerken. *Meer informatie over het beleidskader wonen met zorg in Zuidoost, en de beschreven opgaven en actielijnen in dit beleidskader, staan beschreven in Bijlage 2.*

Lang Leven Thuis

Lang Leven Thuis is een vernieuwend woonzorgconcept waarbij bewoners, met een vast team van één corporatie, één zorgorganisatie, één welzijnsorganisatie en de gemeente samenwerken aan één gedeelde ambitie: langer zelfstandig wonen in een sterke, zorgzame gemeenschap. Bewoners staan centraal en spelen een actieve rol in het complex waar zij wonen, ondersteund door een herkenbaar team en een Langer Thuiscoach. Deze integrale aanpak leidt tot betere aansluiting op de leefwereld van inwoners, efficiëntere inzet van zorg, meer werkplezier voor professionals én minder druk op intramurale voorzieningen. De resultaten in Rotterdam (ThuisPlusFlats) en Amsterdam bewijzen dat het echt anders kan en het concept laat veel voordelen zien. *Meer informatie over het Lang Leven Thuis concept in Amsterdam, is beschreven in Bijlage 3.*

Scenario’s en onderbouwing - Zuidoost

Het Lang Leven Thuis concept kan worden ingezet op verschillende manieren. Er zijn drie scenario’s gedefinieerd om ervaring op te doen met het Lang Leven Thuis concept. De keuze hangt af van de ambitie en het leervermogen dat we op willen bouwen. Willen we klein en overzichtelijk beginnen, of direct investeren in een grote beweging omdat het concept zich al heeft bewezen?

Scenario 1 – Starten op één locatie (complex)
In het eerste scenario gaan we aan de slag in één woningbouwcomplex in de stad, een wijk of een dorp. Dit is een laagdrempelige manier om het concept uit te proberen, maar door de beperkte schaal is er geen uitwisseling mogelijk met andere partijen

- Voordeel:
    - Overzichtelijke start met één corporatie, één zorgaanbieder en één welzijnsorganisatie.
    - Snelle uitvoering en resultaat mogelijk.
- Nadeel:
    - Geen uitwisseling tussen aanbieders mogelijk want te beperkte schaal. Andere aanbieders doen geen ervaring op, voelen zich mogelijk niet betrokken bij vervolg.
    - Te weinig om te "huwen": beperkt draagvlak – zie punt 5 van onderstaand stappenplan.
    - Met Rispinge doen we dit in grote lijnen al, dus de innovatieslag is zeer beperkt.

Scenario 2 – Meerdere complexen verspreid over de regio
Scenario 2 is dat we met het concept starten in verschillende complexen, bijvoorbeeld van elke corporatie één complex. Een complex definiëren we hierbij als een set woningen van éénzelfde eigenaar rondom een ontmoetingsruimte. Het voordeel is een overzichtelijke schaal, op duidelijk afgebakend terrein, waar uitwisseling tussen partijen wel mogelijk is. Nadeel is dat we ons alleen focussen op de wat meer stedelijke context, omdat daar complexen staan met voldoende omvang, terwijl een slimmere inrichting in de dorpen ook een belangrijk en urgent vraagstuk is.

- Voordeel:
    - Voldoende schaal om m.n. meerdere woningcorporaties en zorgaanbieders te betrekken.
    - Goed te organiseren binnen bestaande structuren.
    - Duidelijke vastgoedeigenaren.
    - Vergelijkbaar met aanpak in Amsterdam, we leren van elkaar.
- Nadeel:
    - We missen ervaring in de dorpen, terwijl daar grote urgentie en potentie ligt.
    - Minder leereffect voor andere gemeenten, met minder stedelijke context.

Scenario 3 – afgebakende gebieden, de ontwikkeling van zorgvraag en ontmoeting staan centraal *voorkeursscenario*
In het derde scenario kiezen we ervoor om te starten met dit concept op plekken waar we (op termijn) een sterke zorgvraag zien. Dit kan bijvoorbeeld zijn in een dorp dat erg vergrijst, maar ook in een complex met aanleunwoningen en in de wijk daarom heen. In dit scenario staat het onderzoeken van het succes van het concept in verschillende contexten centraal.

- Voordeel:
    - Ervaring opdoen in zowel stedelijke als plattelandscontext, zeker wanneer ook nog wordt gekozen voor complexen van zowel investeerders als woningcorporaties (ook een overweging voor scenario 2).
    - Draagt bij aan kennisontwikkeling en schaalbaarheid in Friesland.

    - Sluit aan bij behoefte aan dorpsgerichte oplossingen en ook bij de voorloper initiatieven in de regio (Oldeberkoop, Oosterwolde). Deze initiatieven roepen partijen op om hen een stem/rol te geven in het proces naar Lang Leven Thuis. In dit scenario is dat goed mogelijk.
    - Dit is ook het scenario wat de regio Noordoost heeft gekozen, hierin kunnen we gezamenlijk leren.

- Nadeel:
    - Dit scenario wijkt af van het bewezen succesvolle Lang Leven Thuis concept in Amsterdam. Hier wordt het concept geïmplementeerd in complexen van woningcorporaties. In plaats van een nadeel kunnen partijen dit ook zien als een uitdaging. De uitdaging zit hem erin dat het mogelijk iets complexer in uitvoering is dan scenario 2, omdat in de dorpen verschillende vastgoedeigenaren zijn (t.o.v. één complex in de stad) en er daardoor een minder sterke regierol vanuit vastgoed is. Dit scenario is het scenario dat wordt verkend in Noordoost Friesland. Samenwerkende partijen in zuidoost Friesland kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen om de geleerde lessen in de regio Noordoost af te wachten alvorens te starten in ZO Friesland.

Stappenplan

Onderstaand stappenplan schetst wat nodig is om te komen tot een gedeeld perspectief, een heldere opdracht en het zetten van de eerste stappen. Het wordt verder aangepast zodra een voorkeursscenario is gekozen. **Het voorstel is om in de regio Zuidoost dit traject op te starten zodra in de regio Leeuwarden de huwelijksmarkt heeft plaatsgevonden (naar verwachting februari ’26) en in de regio Noordoost de kwartiermakersfase volledig is afgerond (april 2026). Voorbereidende werkzaamheden (stappen 1 en 2) kunnen eventueel voor die tijd plaatsvinden. Dit heeft ermee te maken dat in Leeuwarden het concept wordt geïmplementeerd in complexen in een stedelijke context en Noordoost het concept verkent in een plattelandsconcept; beide regio’s leveren belangrijke lessen op voor de verdere uitwerking van Lang Leven Thuis. Door hier als regio Zuidoost op te wachten, doen we geen zaken dubbel, kunnen we de schaarse capaciteit binnen organisaties optimaal inzetten, en kunnen organisaties keuzes over hoe het concept in te zetten in samenhang nemen.**

1. **December ’25 - Bestuurlijke opdracht formuleren**
   In bestuurlijk overleg wordt besloten of en hoe (volgens welk scenario) we starten met het Lang Leven Thuis-concept in Zuidoost. De bestuurlijke opdracht wordt geformuleerd en vastgesteld. Er volgt een besluit op de inzet van de kwartiermaker.

2. **Q1 / Q2 ’26 - Kwartiermaker werven**
   Er wordt een kwartiermaker aangesteld. Deze persoon:
    - Verbindt de betrokken partijen
    - Maakt een vertaling van het concept naar de lokale context
    - Bereidt de volgende stappen inhoudelijk en procesmatig voor

3. **Locaties verkennen – week 1 t/m week 8**
   De kwartiermaker gaat het gesprek aan over welke locaties geschikt zijn voor deelname aan de pilot. Partijen starten met het nomineren van geschikte locaties. De criteria voor benoeming worden verder uitgewerkt en er wordt een long list van locaties gemaakt. De volgende criteria zijn van toepassing:
    - Minimale omvang van het aantal bewoners met (toekomstige) zorgbehoefte – o.b.v. inzichten uit andere regio’s.
    - Het gebied is duidelijk af te bakenen

- Voldoende (passende) huisvesting voor ouderen. Woningtypologie: levensloopbestendig, geclusterd en/of zorggeschikt, of mogelijk geschikt te maken.
- Ontmoetingsruimte
- Bij voorkeur nabij voorzieningen.
- Inwoners hebben de regie of zijn in de toekomst (waarschijnlijk) in staat om een regierol te pakken.
- Eventuele noodzaak om op deze locatie / in dit gebied te starten. Kies je locaties 'laaghangend fruit' of waar de nood het hoogst is (en bereidheid te investeren).

4. **Stakeholderanalyse & draagvlak creëren – week 8 t/m week 16**
   Een cruciale stap is het in beeld brengen van alle relevante partijen en het bouwen aan vertrouwen.
   - In samenwerking met de gemeente en Zilveren Kruis / De Friesland wordt per locatie/gebied (afhankelijk van het gekozen scenario) in beeld gebracht welke aanbieders van welzijn, ondersteuning en zorg (Wmo, Zvw en Wlz) actief zijn op de locaties die in aanmerking komen voor de pilot.
   - Er wordt onderzocht hoe inwoners georganiseerd zijn op de plek en hoe hun stem een prominente plaats kan krijgen in het proces.
   - Op basis van deze informatie worden verkennende gesprekken gevoerd met betrokken partijen. Indien zorgaanbieders niet het volledige dienstenpakket aanbieden (Wmo, Zvw en Wlz), worden zij uitgenodigd om hiertoe te komen, om zo deel uit te kunnen maken van de huwelijksmarkt/pilot. In de kern gaat het erom dat een zo klein mogelijk team met elkaar het hele dienstenpakket levert, dat nodig is om langer thuis wonen mogelijk te maken. Het gaat om: Wmo dagbesteding, Wmo Huishoudelijke ondersteuning, Wmo begeleiding, welzijnswerk, thuiszorg en Wlz zorg thuis (VPT). **We houden hierbij rekening met de (on)mogelijkheden van de lopende aanbesteding.**

5. **Scenario concreet maken en Plan van Aanpak uitwerken voor huwelijksmarkt (week 16 t/m 24)**
   - Besluit op de diensten in scope: op welke diensten binnen de Wmo, Zvw en Wlz richten we ons binnen het partnerschap? Welke diensten zullen we gemeentelijk, regionaal of provinciaal organiseren?
   - Voorwaarden en uitgangspunten formuleren: op basis van welke duidelijke uitgangspunten en voorwaarden gaan we de huwelijksmarkt organiseren?
     - Welke voorwaarden stellen we aan deelnemende partijen?
     - Welke voorwaarden stellen we aan het aanbod per locatie?
     - Welke voorwaarden stellen we aan (mogelijke) voorkeurstoewijziging?
   - Duur van het partnerschap: voor hoeveel jaar geldt het partnerschap op een locatie?
   - Toepassing: gaat het om nieuwe instroom of ook om bestaande cliënten? Hoe gaan we dan om met cliëntenoverdracht?
   - Mogelijkheden voor subsidies en fondsen mee nemen in kwartiermakersfase.

Week 24 – bestuurlijk overleg - GO / NO GO moment bestuurlijke tafel op PvA Huwelijksmarkt

6. **Huwelijksmarkt – bijeenkomst organiseren (n.v.t. bij scenario 1)**
   In een georganiseerde bijeenkomst brengen we woningcorporaties, zorg- en welzijnsorganisaties én bewoners(vertegenwoordiging) bij elkaar. Doel van deze 'huwelijksmarkt':
   - Het zorgen voor inspiratie op het concept en creëren van verder enthousiasme voor deelname.

- Op basis van de duidelijke uitgangspunten en voorwaarden wordt verkend welke partijen samen willen optrekken per locatie. Partijen krijgen de kans hun voorkeuren en intenties uit te spreken.
- Eerste 'matches' worden gelegd tussen partners die gezamenlijk de Lang Leven Thuis-aanpak lokaal willen vormgeven, met een belangrijke stem van inwoners.

7. **Vervolggesprekken**
   Samen met de betrokken partijen wordt een 'foto' van de huidige situatie gemaakt, waarbij we de werkzaamheden, kansen, knelpunten en relevante netwerken onder inwoners in kaart brengen. Bijvoorbeeld, een netwerk wijkgericht werken kan een belangrijke rol spelen in de pilot. Deze verkenningsfase biedt ruimte om verwachtingen en knelpunten te bespreken (Lang Leven Thuis Amsterdam kan de gespreksagenda aanleveren). Op basis van de lokale vraag en behoefte (van inwoners), werken we een lokale ambitie uit en maken we concreet hoe iedere partij bijdraagt aan de stappen die we met elkaar willen zetten. We leveren een gezamenlijk Plan van Aanpak per locatie op, afgestemd op de lokale context.

8. **Startschot pilot met governance per locatie en overkoepelende sturing.**
   De rest van de projectgovernance wordt ingericht**.**

   - **Governance per locatie**
     - **Projectleider:** per locatie is een projectleider verantwoordelijk voor de voortgang en coördinatie.
     - **Kernteam:** woningcorporatie, zorgaanbieder, welzijnsorganisatie en inwoners/bewoners vormen samen een lokaal kernteam dat de inhoudelijke koers bepaalt en verantwoordelijkheden verdeelt.
     - **Lang Leven Thuiscoach:** op iedere locatie is een Lang Leven Thuiscoach actief die bewoners ondersteunt, verbindt met het kernteam en de leefgemeenschap versterkt.

   - **Structuur voor sturing, leren en opschaling:** afhankelijk van het schaalniveau en de ambitie:
     - **Stuurgroep (schaal afhankelijk van gekozen scenario):** de bestuurlijke tafel wonen, welzijn en zorg (Zuidoost) vormt de stuurgroep. Hierin zijn alle belangrijke partners bestuurlijk vertegenwoordigd. De stuurgroep bewaakt de koers van het programma, benoemt prioriteiten, besluit over de toewijzing van nieuwe locaties en (start)financiering, en agendeert thema's die op meerdere plekken spelen (zoals personeel, vastgoed, regelgeving) voor regionale of landelijke aanpak.
     - **De kwartiermaker:** vormt de spil tussen de lokale initiatieven en het programmaniveau. De kwartiermaker verbindt, inspireert en haalt op wat werkt.
     - **Lerend netwerk:** alle betrokken locaties deelnemen aan een lerend netwerk waarin ervaringen worden gedeeld en knelpunten besproken.
     - **Werkgroepen:** rond belangrijke thema's en knelpunten die op meerdere locaties spelen kunnen we overkoepelende werkgroepen inrichten. Denk aan onderwerpen zoals toewijzing/balans vitale mix en instroom, inzet van technologie, samenwerking met huisartsen, vastgoedvraagstukken of de inrichting van ontmoetingsplekken. In deze werkgroepen werken professionals en beleidsmakers van gemeenten, zorgaanbieders, woningcorporaties, welzijnsorganisaties en bewoners samen aan praktische oplossingen en formats

die breder inzetbaar zijn. Ze delen kennis, werken belemmeringen weg en bereiden voorstellen voor richting de stuurgroep.

- **Provinciale uitwisseling**
  Omdat vergelijkbare vraagstukken in meerdere gemeenten in Friesland spelen, kunnen we optioneel een aantal inspiratiebijeenkomsten organiseren waarin betrokkenen kennis en ervaringen uitwisselen over de Lang Leven Thuis-aanpak. Dit kan in samenwerking met FrIZA/Seker & Sun. Het onderwerp past goed binnen het programma Versterken Sociale Basis Fryslân.

9. **Bestuurlijk overleg: terugkoppeling eerste resultaten + bestuurlijk besluit over continueren inzet kwartiermaker.**

   Bestuurlijk overleg: evaluatie pilot + bestuurlijk besluit over continuering pilot. *Afhankelijk van de gekozen termijn voor de pilot.*

Projectfinanciering kwartiermakersfase
Voor de kwartiermakersfase van het project Lang Leven Thuis in Zuidoost stellen wij voor om een kwartiermaker aan te stellen voor de periode van 6 maanden (cq. 24 weken tot het GO / NO GO moment). De kwartiermaker is verantwoordelijk voor het verder concretiseren van de aanpak, het aanjagen van samenwerking, het organiseren van bijeenkomsten, en het voorbereiden van vervolgstappen per locatie. Het voorstel is om de kosten in deze fase evenredig te verdelen over de deelnemende partners.

- 24 weken, 16 uren per week
- 100 euro per uur excl. Btw
- 38.400 euro begroting

Partijen*
- Gemeenten Ooststellingwerf
- Gemeente Weststellingwerf
- Gemeente Opsterland
- Gemeente Smallingerland
- Gemeente Heerenveen
- Kwadrant
- ZuidOostZorg
- Liante
- Aardema Thuiszorg
- Accolade
- WoonFriesland
- Elkien
- Actium
- Woonzorg Nederland
- Woningstichting Weststellingwerf

Bij gelijke verdeling en instemming van alle partijen komt de bijdrage per organisatie neer op een bijdrage van circa € 2.500,- excl. BTW.

De welzijnsorganisaties en huurdersverenigingen doen wel mee in dit proces als samenwerkingspartners, maar betalen niet mee aan de inzet van de kwartiermakers i.r.t. de aard van hun opdracht.

Bijlage 1: Het Lang Leven Thuis Concept

Een inspirerend voorbeeld van een concept die ingrijpt op alle beschreven uitdagingen is het Lang Leven Thuis concept uit Amsterdam. Dit concept lijkt op inhoud erg op de Thuisplusflats in Rotterdam en het project Handen in Eén (voor 2015) in Zuidoost. Dit concept heeft in Amsterdam bewezen dat het echt anders kan: inwoners in de lead, gebiedsgericht werken, en een collectief en samenhangend aanbod ontwikkelen.

Wat is Lang Leven Thuis? Wat zijn de werkbare elementen?

Het Lang Leven Thuis-concept is een innovatieve aanpak, waarbij een woningcorporaties, een zorgorganisatie, een welzijnsorganisaties, de gemeente en de bewoners zelf intensief samenwerken als een vast team op een locatie. De kern van het concept ligt in het bevorderen van gemeenschapsvorming (zorgzame gemeenschappen), waarbij bewoners een actieve rol kunnen spelen in het vormgeven van hun leefomgeving en de ondersteuning die zij ontvangen. Belangrijke kenmerken van het Lang Leven Thuis-concept zijn:

- **Bewoners in de lead:**
  Bewoners nemen het voortouw en hebben altijd een actieve en bepalende stem in het creëren van de zorgzame gemeenschap, waarin zij elkaar ondersteunen, betrokken zijn bij besluitvorming en gezamenlijke activiteiten organiseren. De kracht van het concept zit in het collectief eigenaarschap van de gemeenschap.

- **Eén vast team per locatie.**
  In het Lang Leven Thuis-concept vormen bewoners, een woningcorporatie, een zorgaanbieder en een welzijnsorganisatie samen een vast team op een locatie. Zij zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de integrale ondersteuning via de Wmo, Zvw en Wlz. Dit zorgt voor herkenbaarheid, vertrouwen en efficiënte zorgverlening, doordat het team de bewoners goed kent en snel kan inspelen op veranderende behoeften. Goed om te benoemen is dat iedere bewoner het recht behoudt om af te wijken van de preferente zorgaanbieder. En daarnaast blijft stedelijke/regionale samenwerking op meer specialistische zorgdiensten bestaan. Zoals nachtzorg, en de inzet van de specialist ouderengeneeskunde in de wijk.

- **Eén ambitie, Eén agenda, Eén begroting**
  Op iedere locatie werken de betrokken partijen – bewoners, zorg- en welzijnsorganisaties, woningcorporaties en de gemeente – toe naar één gezamenlijke aanpak. Zij formuleren gezamenlijke doelstellingen, delen verantwoordelijkheden en maken onderling afspraken over toewijzing, samenwerking en inzet van middelen.

- **Zelfstandig en samenredzaam met de Langer Thuis Coach**
  Er wordt sterk ingezet op preventie, ontmoeting, informele ondersteuning en welzijnsactiviteiten die de gezondheid en veerkracht van bewoners bevorderen. Hierbij speelt de Langer Thuiscoach (ook wel flatcoach) een cruciale rol. Deze functionaris is de verbindende schakel tussen bewoners, formele partijen en de gemeenschap. De coach werkt onafhankelijk, los van de deelnemende organisaties in het flat team, en stimuleert bewoners om actief te blijven, signaleert knelpunten vroegtijdig, en helpt om zorgvragen om te buigen naar mogelijkheden voor ondersteuning vanuit de omgeving. Zo draagt de coach bij aan het versterken van de zelfredzaamheid van bewoners én aan het voorkomen van onnodige inzet van zwaardere zorg.

- **Gezamenlijke inzet op (zorg)geschikt wonen en technologie thuis**
  De betrokken partijen zetten zich gezamenlijk in voor een passende woonomgeving die bijdraagt aan langer zelfstandig wonen. Denk aan het geschikt maken van woningen, het bevorderen van doorstroming naar levensloopbestendige woningen en het ontwikkelen van geclusterde woonvormen. Daarnaast is er aandacht voor slimme inzet van technologie in huis, zoals domotica, beeldzorg of valdetectie, als middel om zorg te ondersteunen en zelfredzaamheid te vergroten.

Wat zijn de voordelen van het Lang Leven Thuis concept?

Het Lang Leven Thuis concept levert het volgende op:

- **Betere aansluiting op de leefwereld van inwoners**
  De zorg sluit beter aan bij de behoefte van inwoners én bij de sociale structuren in de buurt of kern. Door te werken met vaste teams ontstaat herkenbaarheid en vertrouwen, wat de samenwerking tussen formele en informele ondersteuning versterkt. Dit bevordert een zorgzame gemeenschap en maakt het mogelijk om echt vanuit de leefwereld van bewoners te werken.

- **Efficiëntere en toekomstbestendige zorg en ondersteuning**
  Door schaal te creëren binnen een buurt of complex wordt de zorg efficiënter, doelmatiger en beter vol te houden voor aanbieders. Professionals zijn minder tijd kwijt aan reizen en kunnen meer mensen helpen binnen dezelfde tijd. Dit vergroot de continuïteit van zorg en maakt het voor ouderen mogelijk om langer in hun vertrouwde omgeving te blijven wonen.

- **Wonen met een plus**
  Door deze efficiëntere inzet van zorgcapaciteit ontstaat bij sommige aanbieders ruimte om te investeren in extra voorzieningen, zoals welzijnsactiviteiten, een ontmoetingsruimte of een de flatcoach / dorpsondersteuner. Dit aanvullende aanbod noemen we wonen met een plus – het verrijkt het dagelijks leven van bewoners en versterkt de sociale samenhang.

- **Beter kunnen inspelen op complexe situaties**
  Door de bundeling van zorg, vaste samenwerking en de aanwezigheid van een Langer Thuiscoach kunnen signalen eerder worden opgepakt en wordt sneller en effectiever gehandeld bij veranderende of complexe situaties. Dit voorkomt escalatie en biedt passende ondersteuning op het juiste moment.

- **Lagere druk op intramurale voorzieningen**
  Ervaringen uit Amsterdam, Rotterdam en elders laten zien dat deze aanpak bijdraagt aan het langer zelfstandig thuis wonen, waardoor de instroom in verpleeghuizen afneemt. Dit verlicht de druk op intramurale zorg en helpt bij het omgaan met het tekort aan verpleeghuisplekken.

- **Leuker werk voor schaarse professionals / minder ziekteverzuim**
  Door te werken in een vast, gebiedsgericht team met duidelijke samenwerking en betrokken bewoners, ervaren zorg- en welzijnsprofessionals meer werkplezier en betekenisvol contact. Professionals kennen de bewoners én elkaar, waardoor er meer onderlinge afstemming, continuïteit en werkplezier ontstaat. Uit ervaringen in onder andere Rotterdam blijkt dat dit leidt tot minder werkdruk, lager ziekteverzuim en hogere tevredenheid onder medewerkers – een cruciale winst gezien de krapte op de arbeidsmarkt.

- **Betere doorstroming op de woningmarkt**
  Met het Lang Leven Thuis concept krijgen ouderen de mogelijkheid om tijdig te verhuizen naar een geschikte, levensloopbestendige woning of geclusterde woonvorm. Daardoor komen grotere gezinswoningen vrij voor jonge huishoudens, wat bijdraagt aan een betere doorstroming op de woningmarkt. Gemeente, corporaties en zorgpartijen kunnen hier samen toewijzingsafspraken over maken, bijvoorbeeld door voorkeurstoewijzing op basis van zorgbehoefte of betrokkenheid bij de gemeenschap.

Wat vindt de ACM en de verzekeraar hiervan?

het Lang Leven Thuis-concept is geen blauwdruk, maar een uitnodiging om samen te bouwen aan zorgzame gemeenschappen. Niet top-down, maar vanuit uitnodiging naar de bewoners, betrokkenheid en gedeeld belang. De Autoriteit Consument & Markt (ACM) is bij dit concept betrokken geweest in Amsterdam en staat positief tegenover deze samenwerkingsvorm. Met name omdat inwoners hier zelf een zeer belangrijke rol spelen.

Hoe is toewijzing geregeld?

Een belangrijk element van het Lang Leven Thuis-concept is de clustering van bewoners met een zorgvraag, in samenhang met een bewuste keuze voor **een vitale mix van bewoners**. Dit betekent dat er een combinatie is van mensen met en mensen zonder zorgbehoefte. In sommige complexen is afgesproken dat voor een beperkt aantal woningen mensen met een Wlz-zorgvraag met voorrang kunnen komen wonen.

De huwelijksmarkt: toewijzing op basis van wederzijdse keuze

Om tot het vaste team per locatie te komen, is in Amsterdam een "huwelijksmarkt" georganiseerd: een uitnodigend en open proces waarin woningcorporaties geschikte locaties hebben aangedragen, en zorgaanbieders zich konden aanmelden om met deze partijen een langdurige samenwerking aan te gaan. In deze setting presenteerden de partijen hun visie en motivatie aan elkaar, waarna verkennende gesprekken volgden. Dit gebeurde op basis van gelijkwaardigheid, gezamenlijke ambitie en commitment.

Na deze eerste kennismaking is per locatie één voorkeursaanbieder van zorg en ondersteuning gekozen. Deze aanbieder levert Wmo-, Zvw- en Wlz-diensten. In de kern gaat het erom dat een zo klein mogelijk team met elkaar het hele dienstenpakket levert, dat nodig is om langer thuis wonen mogelijk te maken. Het gaat om: Wmo dagbesteding, Wmo Huishoudelijke ondersteuning, Wmo begeleiding, welzijnswerk, thuiszorg en Wlz zorg thuis (VPT). De zorgaanbieder biedt daarnaast ook casemanagement dementie aan. Alleen aanbieders die al deze diensten leveren konden zich aanmelden voor de huwelijksmarkt. De voorkeursaanbieder is vervolgens zichtbaar gepositioneerd in de flat of buurt, bijvoorbeeld met een eigen spreekuur of werkplek, en bekend gemaakt bij bewoners en verwijzers.

De samenwerking wordt vastgelegd in een basale intentieovereenkomst, inclusief afspraken over inzet, communicatie en gezamenlijke doelen. Bewoners zijn actief betrokken bij het selectieproces en bij de inrichting van het samenwerkingsverband.

Hoe ziet de financiering eruit?

Onderdeel van de huwelijksmarkt is dat partijen gezamenlijke verantwoordelijk uitspreken voor de financiering van het concept, en erkent dat zij allen verantwoordelijkheid voor de transitie hebben.

Daarnaast maakt Lang Leven Thuis gebruik van de Specifieke Uitkering Domein overstijgende Samenwerking (SPUK DOS) van het Ministerie van VWS, transitiemiddelen vanuit het zorgkantoor (o.a. voor extra inzet van technologie in de flats) en SPUK GALA, voor preventie in de flats. SPUK DOS is bedoeld om gemeenten en hun partners te ondersteunen bij het vormgeven van vernieuwende woonzorgconcepten waarin samenwerking over de domeinen Wmo, Zvw en Wlz centraal staat. In Amsterdam en Amstelveen zijn subsidieaanvragen ingediend en toegekend. In Amsterdam is €1,5 miljoen subsidie toegekend voor:

- de programmatische en bestuurlijke inrichting van de samenwerking, met een programmaleider Lang Leven Thuis en een projectleider per locatie.
- het faciliteren van een aantal werkgroepen waar regionale knelpunten en belangrijke thema's kunnen worden geagendeerd en hiervoor een goede oplossing kan worden gevonden. Zoals brandveiligheid, technologie en de financiering van de ontmoetingsruimte.
- de inzet van een Langer Thuiscoach (of flatcoach) op iedere locatie.
- een leergang op iedere locatie, om toe te werken naar een hecht team per locatie en gezamenlijke inzet op de versterking van het sociaal fundament, zoals een ontmoetingsruimte.

Het doel is dat samenwerkende partijen dit jaar afspraken maken over structurele financiering. Er zijn verschillende denkrichtingen.

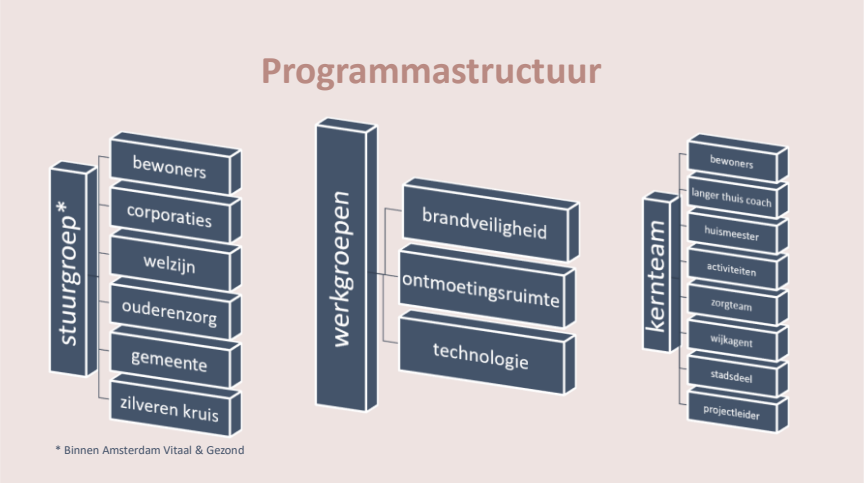

Den Haag, 10 maart 2026

Geachte leden van de gemeenteraad,

Met de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 in aantocht, breekt een periode van nieuwe beleidskeuzes aan die grote invloed hebben op het leven van kinderen en jongeren. Juist daarom is het van belang om hun stem hier actief bij te betrekken.

Uit een recente peiling van UNICEF Nederland onder ruim 1.000 jongeren (10–18 jaar) blijkt dat jongeren graag willen meepraten, maar daar nauwelijks de kans voor krijgen. In de bijgevoegde infographic en het nieuwsbericht vindt u de belangrijkste uitkomsten. De cijfers spreken voor zich:

- **72%** van de jongeren wil graag hun mening inbrengen bij de gemeente.
- **69%** geeft aan dat de gemeente nog nooit naar zijn of haar mening heeft gevraagd.
- **62%** heeft het gevoel dat hun mening niet meetelt bij de gemeente waar zij wonen.

Dat is een gemiste kans. Kinderen en jongeren weten vaak heel goed wat zij nodig hebben om prettig en veilig op te groeien in hun gemeente. In de peiling geven zij bijvoorbeeld aan dat chillen en vrijetijdsbesteding voor hen een belangrijk onderwerp is. Ook veiligheid op straat, veilige wegen en verkeer, pesten en woningen worden vaak genoemd. Op de vraag wat zij zouden veranderen als zij burgemeester waren, noemen jongeren onder meer betaalbare woningen, betere fietspaden en veilig over straat kunnen voor meisjes. Hoe staat het hiermee in uw gemeente?

Vier jaar geleden deed UNICEF Nederland een vergelijkbare peiling. De uitkomsten zijn nauwelijks veranderd. Dat onderstreept dat structurele verbetering nodig is. Tegelijkertijd is er momentum. De Algemene Ledenvergadering van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft recent een motie aangenomen met de oproep: *“Geef kinderen en jongeren een plek aan de gemeentelijke formatietafels.”*

Wij nodigen u dan ook van harte uit om actief het gesprek aan te gaan met kinderen en jongeren in uw gemeente. UNICEF Nederland ondersteunt gemeenten hierbij via het Child Friendly Cities Initiative (CFCI). Op de participatiepagina vindt u concrete handvatten en voorbeelden van hoe kinder- en jongerenparticipatie vormgegeven kan worden binnen uw gemeente.

De boodschap van jongeren is helder: zij willen meedoen. Geeft u hen die kans?

Met vriendelijke groet,

Esther Vreeburg

Nederlandse jongeren willen meepraten in hun gemeente

unicef
voor ieder kind

72%

van de jongeren **wil graag hun mening inbrengen** in de gemeente.

2/3

van de jongeren zegt dat de gemeente **nog nooit naar hun mening heeft gevraagd.**

76%

van de jongeren die wél om hun mening zijn gevraagd, **heeft het gevoel dat de gemeente die mening serieus neemt.**

50%

weet niet hoe ze hun mening kunnen geven bij hun gemeente.

Wat zou jij doen als je burgemeester was?

- Zorgen dat iedereen zich veilig kan voelen op straat.
- Meer chillplekken voor oudere kids.
- Betaalbare woningen bouwen voor jongeren en starters.

1.059 jongeren van 10 tot 18 jaar hebben meegewerkt aan deze opiniepeiling.

Maart 2026

Boardletter

Gemeente Smallingerland
Boekjaar 2025

Aanbiedingsbrief

Aan de gemeenteraad van de gemeente Smallingerland
t.a.v. de griffier
Gauke Boelensstraat 2
9203 RM DRACHTEN

Onderwerp: Boardletter 2025
Kenmerk: 23 januari 2026

Geachte raad,

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole van boekjaar 2025 van de gemeente Smallingerland rapporteren wij aan u onze bevindingen uit de interim controle.

Dit betreft ons actuele beeld van de interne beheersing, de belangrijkste risico's, relevante ontwikkelingen in wet- en regelgeving en indien van toepassing andere veranderingen die voor relevant kunnen zijn voor de gemeente.

De bevindingen komen voort uit onze werkzaamheden in het kader van de jaarrekeningcontrole en zijn opgenomen voor zover wij het van belang achten om deze met u te communiceren. De bevindingen en aanbevelingen dienen te worden gelezen als constructieve aanwijzingen als onderdeel van een continue proces van het veranderen en verbeteren van de beheersing van de organisatie.

Wij danken de organisatie voor de samenwerking en zijn graag bereid tot het verstrekken van nadere toelichting.

Met vriendelijke groet,

Baker Tilly (Netherlands) B.V.

D.E. Engwerda RA

Inhoud

1. Management Samenvatting
2. Kwaliteit interne beheersing & IT
3. Voorbereiding jaarrekeningcontrole

1. Samenvatting

Management Samenvatting (1)

Inleiding
Deze boardletter bevat onze bevindingen die zijn gebaseerd op onze werkzaamheden per september 2025 in het kader van de jaarrekeningcontrole 2025.

Ontwikkeling Interne Beheersing
In onze boardletter 2024 hebben wij – in navolging van de boardletter 2023 - gerapporteerd dat de interne beheersing nog onvoldoende was en er dus nog stappen zijn te zetten. Teneinde in deze situatie verbetering te brengen waren in 2024 reeds een aantal stappen gezet. Daarbij werd door ons geconstateerd dat de precieze scope (majeure processen in relatie tot rechtmatigheid of breder verbeterproces) in onze optiek nog nadere uitwerking behoefde. Wij constateren dat de scope van het project rechtmatigheid/procesverbetering inmiddels (per juni 2025) is bijgesteld. Dit betekent dat de focus is verlegd van een brede aanpak naar een meer gerichte benadering, met minder processen, maar met een sterkere focus op monitoring van de opvolging en borging van de (proces)kwaliteit. Het project rechtmatigheid/procesverbetering is daarmee op de goede weg; de meest relevante zaken worden daarmee door de organisatie gericht aangepakt. Daarnaast heeft de organisatie goede stappen gemaakt om in het algemeen de interne beheersing te verbeteren. Voorbeelden hiervan zijn het op orde krijgen van rechtmatige inhuur, het opstellen van een visie op control, actieve sturing op het naleven van de budgethouders regeling (prestatielevering), het opleveren van een risicogerichte tussentijdse spend en de rol van team concern control met onder meer het uitbrengen van auditrapportages.

De kernuitdaging voor de organisatie ligt (en zal blijven liggen) bij de borging, structurele naleving en (blijvend) draagvlak van de in gang gezette verbeteracties. Wij hebben begrepen dat in dit kader het thema procesmanagement in opdracht van de directie een beleidsstuk procesmanagement wordt uitgewerkt dat randvoorwaardelijk is om de organisatie verder te brengen. Tevens gelden als belangrijke lopende acties het blijvend geven van inzicht, aandacht voor het (blijven) nemen van eigenaarschap en focus op het sturen van de organisatie.

Binnen de door de gemeente inmiddels ontplooide verbeterinitiatieven is inmiddels ook nagedacht over hoe om te gaan met de afwikkeling van deze eerder gerapporteerde punten. Voor wat betreft de punten die niet onder de vlag van het project zijn of konden worden gebracht, heeft een interne prioriteitstelling plaatsgevonden. Punten met lagere prioriteit zijn weliswaar ook gedeeld met de verantwoordelijken maar hierop vindt vooralsnog geen opvolging plaats. Wij onderschrijven de door de gemeente gekozen aanpak. Gezien het vertrekpunt en de veelheid aan eerder geconstateerde tekortkoming ligt het werken vanuit een duidelijke prioriteitstelling voor de hand. Wij hebben het college geadviseerd omtrent deze punten nog een expliciet standpunt in te nemen omtrent de wenselijkheid betreffende zaken op termijn alsnog op te pakken. Daarbij kan het overigens ook een keuze zijn te besluiten dat de organisatie deze zaken blijft zien als “geaccepteerd risico”.

Management Samenvatting (2)

Van gegevensgerichte naar systeemgerichte controle
Met hetgeen hiervoor is beschreven kan worden geconcludeerd dat de gemeente bezig is goede stappen te zetten om te komen tot het verbeteren van de interne beheersing, het structureel borgen van verbeteringen in de organisatie en het inrichten van een sluitende controlecyclus. Zoals in de interne stukken en rapportages hieromtrent is gesteld is het beoogde resultaat dat de onrechtmatigheden dalen en uiteindelijk onder de (nieuwe, op grond van landelijke regelgeving aangescherpte) grens van 2% komen. Voor de rechtmatigheidsverantwoording door het college en onze oordeelsvorming bij de jaarrekening 2025 is dit ook het meest relevant.

Hierbij geldt als kanttekening dat gegeven de (op dit moment overigens realistische) scope van het project rechtmatigheid/ procesverbetering daarmee nog niet gekomen zal worden tot een zodanig sluitende AO/IB dat wij voor onze controlewerkzaamheden ook op de aanwezige beheersmaatregelen kunnen steunen. Onze controle zal daarmee – ook na voltooiing van de projectactiviteiten – gegevensgericht blijven. Dat wil zeggen hoofdzakelijk op basis van steekproeven en deelwaarnemingen in plaats van op basis van het in belangrijke mate toetsen van relevante aanwezige beheersmaatregelen. Vanuit onze natuurlijke adviesrol, en in het licht van een mogelijke verdere organisatieontwikkeling, hebben wij in onze uitgebreidere managementletter, gericht aan het college, een beeld geschetst van hetgeen (desgewenst) nodig is om van de gegevensgerichte aanpak (nu en in de nabije toekomst, hetgeen overigens niet afwijkt van de meeste door ons gecontroleerde gemeenten) te komen tot een in overwegende mate systeemgerichte controle. Graag blijven wij met de organisatie in gesprek omtrent de wenselijkheid richting toekomst (en mogelijk procesafhankelijk) gezamenlijk in te zetten op een verdere ontwikkeling op deze punten.

IT Beheersing
In het kader van onze jaarrekeningcontrole hebben we de interne beheersing rondom IT onderzocht. Onderzocht zijn de applicaties Key2Financien, Suites 4 Sociaal Domein en MotionPro. Wij zien omtrent de algemene IT-beheersmaatregelen ruimte voor verdere verbetering met betrekking tot het autorisatieproces/autorisatiebeheer voor hoge rechten, de periodieke en reproduceerbare controle op bestaande accounts en rechten en de inrichting van een gestructureerd wijzigingsbeheer proces.

Voorbereiding jaarrekeningcontrole
In het hoofdstuk voorbereiding jaarrekeningcontrole hebben wij een aantal belangrijke aandachtspunten en daaruit voor de gemeente volgende noodzakelijke voorbereidingen benoemd, waaronder position paper gronden in relatie tot netwerkcongestie en stikstof en aandachtspunten rondom rechtmatigheid zorgprestaties.

Management Samenvatting

Kwaliteit interne Beheersing & IT

Voorbereiding Jaarrekeningcontrole

Actualiteiten

Bijlagen

2. Kwaliteit interne beheersing & IT

Dit hoofdstuk bevat onze bevindingen ten aanzien van de interne beheersing (inclusief de IT-omgeving). Vanuit onze natuurlijke adviesfunctie willen wij bijdragen aan verbetering van de gemeentelijke bedrijfsvoering, onder andere door het analyseren van de IT-omgeving en de bedrijfsprocessen.

Onze observaties en aanbevelingen koppelen we in dit hoofdstuk aan de gemeente terug.

2. Kwaliteit interne beheersing

2.1 Algemeen

Onderwerp	Omschrijving
Doel en reikwijdte	Het doel van onze jaarrekeningcontrole is het vormen van een oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening (waaronder inbegrepen de rechtmatigheidsverantwoording) als geheel, zoals bedoeld in het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (Bado). Vanuit de jaarrekeningcontrole beoordelen wij de kwaliteit van de administratieve organisatie en interne beheersing voor zover relevant voor onze oordeelsvorming, en geven wij geen zelfstandig oordeel over de kwaliteit van de administratieve organisatie en interne beheersing. De controle van de jaarrekening omvat het uitvoeren van controlewerkzaamheden, waaronder risicoanalyse, cijferanalyses, beoordeling van de administratieve procedures en het daarmee samenhangende systeem van interne beheersingsmaatregelen en gegevensgerichte controlewerkzaamheden. De samenstelling en omvang van die werkzaamheden zijn noodzakelijk voor het verkrijgen van voldoende controle-informatie ter onderbouwing van ons oordeel.
Risicoanalyse als vertrekpunt voor onze controle	Onze risicoanalyse richt zich op een betrouwbare totstandkoming van de jaarrekening. Dit betekent dat wij niet alle risico's die voor u als gemeente relevant zijn in onze controle meenemen. De risicoanalyse is een continu proces en stellen wij gedurende de controle indien nodig bij. De belangrijkste bij gemeente Smallingerland onderkende specifieke risico's / kernpunten in de controle zijn op dit moment: ▪ Juiste waardering grondexploitaties ▪ Prestatielevering inkopen ▪ Getrouw beeld rechtmatigheidsverantwoording ▪ Het risico dat het management maatregelen van interne beheersing doorbreekt (dit is een op grond van de controlestandaarden altijd verplicht te onderkennen risico) ▪ Het risico dat handmatige betalingen uitgevoerd worden aan niet-rechthebbenden ▪ Wijze van totstandkoming van grote inkoopcontracten
De (detail)bevindingen n.a.v. de interim controle zijn in de managementletter 2025 aan het college gerapporteerd	Wij hebben de inhoudelijke (detail)bevindingen naar aanleiding van onze controle in de meer uitgebreide managementletter 2025 aan het college gerapporteerd. In het vervolg van dit hoofdstuk gaan wij in op ons beeld van de interne beheersing, frauderisicoanalyse en risicomanagement en wordt een samenvatting gegeven van de uitkomsten van onze IT auditwerkzaamheden.

2. Kwaliteit interne beheersing

2.2 Organisatieontwikkeling (1)

Vertrekpunt
In onze boardletter 2024 hebben wij – in navolging van de boardletter 2023 - gerapporteerd dat de interne beheersing nog onvoldoende was en er dus nog stappen zijn te zetten. Teneinde in deze situatie verbetering te brengen waren in 2024 reeds een aantal stappen gezet. Dit met name ten aanzien van de inrichting van de control in de organisatie en het regelen van een aantal randvoorwaardelijke zaken. Tevens was voorzien in een projectplan rechtmatigheid/procesverbetering. Daarbij werd door ons geconstateerd dat de precieze scope (majeure processen in relatie tot rechtmatigheid of breder verbeterproces) in onze optiek nog nadere uitwerking behoefde. De relevante aspecten waren in het projectplan onderkend, op onderdelen adviseerden wij een nog nadere concretisering.

Stand van zaken per november 2025
Wij constateren dat de scope van het project rechtmatigheid/procesverbetering inmiddels (juni 2025) – mede in navolging van hetgeen wij hieromtrent in de boardletter 2024 hebben gerapporteerd – is bijgesteld. Intern is de afweging gemaakt dat om realistisch en duurzame verbetering door te voeren, een scopewijziging noodzakelijk is gebleken. Dit betekent dat de focus is verlegd van een brede aanpak naar een meer gerichte benadering, met minder processen, maar met een sterkere focus op borging van de (proces)kwaliteit. Hierbij geldt tevens de interne constatering dat de grenzen aan de verandercapaciteit van de organisatie het praktisch niet haalbaar maken om in een korte tijd een groot aantal processen tegelijk te verbeteren. De scope van het project rechtmatigheid/procesverbetering omvat hiermee concreet de navolgende processen:

Aankoop onroerend goed	Inkoop – spend analyse	Beheren verbonden partijen
Huren – Verhuren opstallen	Persoon – Inhuur	Begroting
Verkoop gemeentelijke gronden	Verstrekken subsidies	Bijstellen Begroting
Inkoop – aanbestedingen	Leveren dienstverlening ihkv de WMO	Jaarrekening
Inkoop – contractbeheer	Beheren PSA	Parkeeropbrengsten

2. Kwaliteit interne beheersing

2.2 Organisatieontwikkeling (2)

Ter zake de hiervoor genoemde processen vindt actieve monitoring van de voortgang van de (per proces) benoemde verbeteracties plaats. Hiertoe wordt 2-maandelijks (per proces, per benoemde actie) door de projectleiding en concern controller aan de stuurgroep gerapporteerd omtrent de voortgang. In de stuurgroep van 15 oktober 2025 is daarnaast afgesproken dat naast het “ophalen” van de status van de verbeteracties, ook zgn. verdiepende gesprekken worden gevoerd met de betrokken leidinggevenden en procesverantwoordelijken.

Voor de eerste ronde (oktober 2025) is gestart met 4 teams. In komende rondes zullen ook met de overige teams worden gesproken. In de rapportage van 13 november 2025 concluderen de projectleider en concern controller dat de meeste verbeteracties op schema liggen. De kernuitdaging voor de organisatie ligt (en zal blijven liggen) bij de borging, structurele naleving en (blijvend) draagvlak van de in gang gezette verbeteracties. Wij hebben begrepen dat in dit kader het thema procesmanagement in opdracht van de directie een beleidsstuk procesmanagement wordt uitgewerkt dat randvoorwaardelijk is om de organisatie verder te brengen. Tevens gelden als belangrijke lopende acties het blijvend geven van inzicht, aandacht voor het (blijven) nemen van eigenaarschap en focus op het sturen van de organisatie.

Opvolging boardletter punten eerdere jaren
In onze boardletters 2022 en 2023 hebben wij gerapporteerd over geconstateerde tekortkomingen in de beheersmaatregelen binnen de voor de jaarrekeningcontrole materiele processen. Aangezien de organisatie bij het uitbrengen van de boardletter 2024 juist was gestart met het hiervoor beschreven verbetertraject, hadden wij over 2024 de werking van de processen en de opvolging van de procesbevindingen uit eerdere jaren niet opnieuw beoordeeld. Dat was op dat moment gezien de juist gestarte initiatieven immers minder zinvol.

Binnen de door de gemeente inmiddels ontplooide verbeter initiatieven is inmiddels ook nagedacht over hoe om te gaan met de afwikkeling van deze eerder gerapporteerde punten. Wij constateren dat – mede in navolging van onze advies in de boardletter 2024 - de opvolging van deze bevindingen is belegd bij de concern controller. Waar van toepassing zijn de punten te ondergebracht bij de voorgenomen verbeteracties uit hoofde van het project rechtmatigheid/procesverbetering.

2. Kwaliteit interne beheersing

2.2 Organisatieontwikkeling (3)

Voor wat betreft de punten die niet onder de vlag van het project zijn of konden worden gebracht, heeft een interne prioriteitstelling plaatsgevonden. Alle eerder gerapporteerde bevindingen zijn intern geprioriteerd op basis van een in afstemming met de teams gemaakte inschatting van potentiële impact (hoog/laag) versus kans van optreden (hoog/laag). De interne focus ligt eerst op de hoog risico/hoog impact punten. Dit betekent dat er door de organisatie eerst prioriteit wordt gegeven aan die punten. Voor deze punten wordt aan de hand van een intern rapportage format onder leiding van de concern controller actief gestuurd op voortgang. De overige (lagere prioriteit) punten zijn weliswaar ook gedeeld met de verantwoordelijken maar hierop vindt vooralsnog geen opvolging plaats. Wij onderschrijven de door de gemeente gekozen aanpak. Gezien het vertrekpunt en de veelheid aan eerder geconstateerde tekortkoming ligt het werken vanuit een duidelijke prioriteitstelling voor de hand.

2. Kwaliteit interne beheersing

2.3 Controlebevindingen 2025

Met hetgeen in de paragraaf 2.2 is beschreven, kan worden geconcludeerd dat de gemeente bezig is goede stappen te zetten om te komen tot het verbeteren van de interne beheersing, het structureel borgen van verbeteringen in de organisatie en het inrichten van een sluitende controlecyclus. Zoals in de interne stukken en rapportages hieromtrent ook helder is gesteld is het uiteindelijk beoogde resultaat dat de onrechtmatigheden gaan dalen en uiteindelijk onder de (nieuwe, op grond van landelijke regelgeving aangescherpte) grens van 2% komen. Voor de rechtmatigheidsverantwoording door het college en in relatie tot onze oordeelsvorming bij de jaarrekening 2025 is dit ook het meest relevant.

Wel geldt hierbij als kanttekening dat gegeven de (op dit moment overigens realistische) scope van het project rechtmatigheid/procesverbetering daarmee nog niet gekomen zal worden tot een zodanig sluitende AO/IB dat wij voor onze controlewerkzaamheden ook op de aanwezige beheersmaatregelen kunnen steunen. Onze controle zal daarmee – ook na voltooiing van de projectactiviteiten – gegevensgericht blijven (hetgeen overigens niet afwijkt van de meeste door ons gecontroleerde gemeenten). Dat wil zeggen hoofdzakelijk op basis van steekproeven en deelwaarnemingen in plaats van op basis van het in belangrijke mate toetsen van relevante aanwezige beheersmaatregelen.

Vanuit onze natuurlijke adviesrol, en in het licht van een mogelijke verdere organisatieontwikkeling, hebben wij in onze uitgebreidere managementletter, gericht aan het college, een beeld geschetst van hetgeen (desgewenst) nodig is om van de gegevensgerichte aanpak (nu en in de nabije toekomst, hetgeen overigens niet afwijkt van de meeste door ons gecontroleerde gemeenten) te komen tot een in overwegende mate systeemgerichte controle. Graag blijven wij met de organisatie in gesprek omtrent de wenselijkheid richting toekomst (en mogelijk procesafhankelijk) gezamenlijk in te zetten op een verdere ontwikkeling op deze punten.

2. Kwaliteit interne beheersing

2.4 IT Beheersing

Cybersecurity
Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij inzicht gekregen in de cybersecurity-gerelateerde risico's die zouden kunnen leiden tot een potentiële afwijking van materieel belang in de jaarrekening (met betrekking tot zowel financiële als niet-financiële informatie). Hiervoor hebben wij inzicht gekregen in de mate waarin, en de overweging waarom de organisatie bepaalde informatiebeveiligingsmaatregelen heeft genomen om deze cyberrisico's te beperken.

Om het risico van cyberbeveiligingsbedreigingen (dit wil zeggen, continuïteit van de dienstverlening en integriteit van de financiële verslaglegging) te verlagen, heeft de organisatie een mix van beveiligingsmaatregelen geïmplementeerd:

- Smallingerland heeft gedurende 2025 een versterkt MFA beleid geïntroduceerd.
- Smallingerland heeft een ISO-functionaris aangenomen die zich bezig houdt met het verder verbeteren van de huidige security inrichting.
- Er is een pentest uitgevoerd in 2024. Wij hebben geen inzicht verkregen in de opvolging hiervan, maar wel vernomen dat er plannen zijn om een nieuwe pentest op te zetten;

We zijn geïnformeerd dat zich in het boekjaar geen cyberbeveiligingsincidenten hebben voorgedaan die hebben geleid tot een afwijking van materieel belang in de jaarrekeningcontrole van de organisatie.

Onze controlewerkzaamheden zijn niet primair gericht op het doen van uitspraken over cyberbeveiliging en we hebben ook geen instructies van het management in die zin ontvangen voor het uitvoeren van meer diepgaande werkzaamheden.

2. Kwaliteit interne beheersing

2.5 Frauderisicoanalyse

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude (waaronder corruptie) berust bij het college van burgemeester en wethouders. Deze verantwoordelijkheid betreft ook het onderhoud van een zodanige interne beheersing dat de jaarrekening kan worden opgesteld zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Wij hebben geconstateerd dat er binnen de gemeente aandacht is voor fraude- en corruptierisico's en de preventie daarvan. De gemeente beschikt over een goede actuele interne (concept) frauderisicoanalyse van oktober 2025. Wij hebben geadviseerd deze frauderisicoanalyse nog formeel te laten vaststellen door het college.

De in de analyse onderkende fraude- en corruptierisico's zijn – in relatie tot de uitkomsten van soortgelijke analyses die wij vanuit onze rol elders wel zien – herkenbaar en de onderkende risico's zijn helder toegelicht. Tevens is in het document duidelijk benoemd welke de (in opzet) in de organisatie aanwezige beheersmaatregelen zijn die kunnen dienen ter mitigering van de onderkende risico's. Kanttekening hierbij is wel dat de daadwerkelijke kwaliteit van deze beheersmaatregelen niet (recent) door concern control zijn onderzocht. Hier geldt derhalve het advies de betreffende maatregelen expliciet op te nemen in het jaarlijkse VIC plan zodat een toets op de werking geborgd is. Of dat, waar een beheersmaatregel niet blijkt te werken, op onderdelen zo nodig aanvullende controlewerkzaamheden kunnen worden bepaald.

Wij constateren dat de afgelopen jaren binnen de gemeente organisatie geen meldingen zijn gedaan omtrent signalen of vermoedens van (mogelijke) fraude binnen de organisatie. Hoewel dit op zichzelf positief kan lijken, kan een dergelijke afwezigheid van meldingen ook wijzen op een beperkte bekendheid met of vertrouwen in de meldingsregeling.

In de project rapportage rechtmatigheid/procesverbetering van 23 oktober 2025 is ook het belang van de soft controls binnen de organisatie benoemd. In de rapportage wordt geconcludeerd dat blijvende aandacht voor het belang van bewustwording en naleving van soft controls een belangrijk aandachtspunt blijft; het achterblijven daarvan is benoemd als een van de belangrijkste risico's voor het welslagen van het project. Een concrete nadere uitwerking naar hiertoe te ondernemen acties is nog niet gemaakt. Derhalve geldt als advies ook dit aspect nader te operationaliseren.

Management Samenvatting

Kwaliteit interne Beheersing & IT

Voorbereiding Jaarrekeningcontrole

Actualiteiten

Bijlagen

3. Voorbereiding jaarrekeningcontrole

Om het proces voor de jaareinde controle efficiënt te laten verlopen vinden wij het belangrijk om vooraf afspraken te maken, het proces regelmatig te evalueren en onze bevindingen met u te delen.

3. Voorbereiding jaarrekeningcontrole

Aanpassing BADO en BBV leidt tot wijziging in o.a. financiële verordening

In de aanpassing van BADO op 16 april jl. is een belangrijke wijziging opgenomen: de maximale goedkeuringstolerantie van 1% voor fouten en 3% voor onzekerheden (dus samen 4%) wijzigt met ingang van boekjaar 2025, in een maximale goedkeuringstolerantie van 2% voor afwijkingen. Met afwijkingen worden zowel fouten als onzekerheden bedoeld. Daarnaast wijzigt ook de grondslag voor de goedkeuringstolerantie van lasten inclusief toevoegingen aan de reserves naar lasten exclusief toevoegingen aan de reserves.

Voor de rechtmatigheidsverantwoording geldt dat deze met ingang van 2025 maximaal 2% van de lasten exclusief toevoegingen aan de reserves mag bedragen (in 2023 en 2024 nog maximaal 3% van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves).

Om deze wijzigingen goed in de organisatie in te bedden is het van belang tijdig deze aanpassingen in de financiële verordening, de controleverordening, het controleprotocol en het interne controleplan te verwerken.

Gemeente Smallingerland heeft deze aanpassingen onderhanden en de aangepaste beleidsdocumenten worden voor 1 januari 2026 vastgesteld.

Gevolgen onzekerheden sociaal domein

De hiervoor genoemde aanscherping van de tolerantiegrens naar 2% voor afwijkingen heeft mogelijk gevolgen voor gemeenten waarbij sprake is van een hoge omvang van onzekerheden in het sociaal domein. Onder de nieuwe normering kunnen deze onzekerheden sneller leiden tot een overschrijding van controletoleranties (en de aard van de verklaring raken).

Om meer grip te krijgen op de onzekerheden in de prestatielevering (omvang onzekerheden en/of doorlooptijd jaarrekeningtraject) kan de gemeente overwegen om (VIC) werkzaamheden op de prestatielevering in het sociaal domein uit te voeren. Bijvoorbeeld door het uitvoeren van een tevredenheidsonderzoek of enquête onder zorgcliënten. Ook bevelen we gemeenten aan om aandacht te hebben voor contractmanagement en te zorgen voor duidelijke afspraken met zorgaanbieders over tijdige en volledige prestatieverantwoording.

Naar wij hebben begrepen is dit aspect bij Smallingerland intern onder de aandacht.

3. Voorbereiding jaarrekeningcontrole

Controleverklaring in aparte paragraaf ‘Overige gegevens’

Met ingang van het boekjaar 2025 is het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) aangepast. Eén van de aanpassingen betreft de plaats van de controleverklaring in de jaarstukken. De controleverklaring van de accountant wordt voortaan opgenomen in het onderdeel ‘Overige gegevens’ van de jaarrekening.

Deze paragraaf Overige gegevens moet in de jaarstukken worden opgenomen ná de jaarrekening en dus niet als onderdeel van de jaarrekening. Voor het proces van opstellen, goedkeuren en publiceren van de jaarstukken betekent dit dat de Raad een versie van de jaarstukken goedkeurt waarin de definitieve controleverklaring van de accountant is opgenomen.

De publicatie van de jaarstukken op de website omvat voortaan de opgestelde versie inclusief de paragraaf Overige gegevens, met daarin de controleverklaring van de accountant.

Notitie grondbeleid (en rente) in jaarstukken

De wijzigingen hebben met name invloed op de verslaggevingsregels:

1. Voor het faciliterend grondbeleid zijn de verhaalsmogelijkheden van kosten uitgebreid. Tevens is de kostensoortenlijst uitgebreid, waardoor ook meer kosten verhaald kunnen worden.

2. De voorwaarden voor warme gronden zijn gewijzigd. Deze voorwaarden gelden met ingang van de nieuwe notitie ook voor bedrijventerreinen.

3. Gemaakte voorbereidingskosten mogen na 5 jaar ook worden voorzien in plaats van te worden afgeboekt. Hierdoor wordt het mogelijk gemaakt om in een later stadium alsnog deze kosten op te voeren.

4. In een gemengde grondexploitatie mag het resultaat gesaldeerd worden indien de deelgebieden in ontwikkeling onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

5. Winstneming door middel van POC methode kan alleen plaatsvinden als de looptijd van een grondexploitatie 10 jaar of korter is.

6. Belangrijkste wijziging is dat toerekening rente aan grondexploitaties ook conform de gemeentelijke omslagrente zal plaatsvinden.

In het kader van de controle van de jaarrekening ontvangen wij graag een analyse van de eventuele impact van de geldende wijzigingen op de waardering van de grondexploitaties per ultimo 2025.

3. Voorbereiding jaarrekeningcontrole

Landelijke aanpassing verantwoordingsgrens Jeugdwet en WMO

Smallingerland koopt Jeugd- en WMO zorg lokaal in, ook bij kleinere zorgaanbieders. Onlangs is de verantwoordingsgrens in het ISD accountantsprotocol voor kleine zorgaanbieders verhoogd van € 125.000 naar € 200.000. Hiermee neemt de kans toe dat kleine zorgaanbieders zich op basis van de nieuwe regelgeving niet meer zouden hoeven verantwoorden met een productieverantwoording inclusief controleverklaring. Dit in combinatie met de gewijzigde wetgeving rondom de controletoleranties en de rechtmatigheidsverantwoording kan dit tot ongewenste situaties leiden.

Wij adviseren u om de kosten van kleine zorgaanbieders de komende periode in kaart te brengen en te beoordelen wat de gevolgen zouden kunnen zijn voor de rechtmatigheidsverantwoording bij de jaarrekening 2025.

Impact netwerkcongestie, omgevingswet, pfas & stikstof op waardering grondexploitaties

Inzake de grondexploitaties voor zaken als de invoering nieuwe omgevingswet, pfas & stikstof problematiek en netcongestie geldt dat de betreffende risico's vooralsnog niet zichtbaar waren meegewogen in de bepaling van het benodigd weerstandsvermogen dan wel in de waardering van de grondexploitaties.

Uit de in het kader van onze interim controle gevoerde gesprekken komt naar voren dat met name de netcongestie in grote delen van Friesland een issue is, aangezien de aanwezige kabelnetwerken vaak te dun zijn uitgevoerd. Naar wij hebben begrepen is de lijn dat bij noodzakelijk aansluitingen vooralsnog woningbouw de voorrang krijgt. Dit maakt dat met name de realisatie van bedrijventerreinen wordt geraakt. De verwachte aansluittermijnen lopen op dit moment richting meerdere jaren waarmee de realisatie in voorkomende gevallen stil komt of kan komen te liggen. Tevens blijft de impact van de nieuwe omgevingswet en pfas & stikstof nog onduidelijk. De gemeente Smallingerland heeft in de fasering van de werkzaamheden wel rekening gehouden met de netwerkcongestie.

U heeft aangegeven bij de actualisatie van de grondexploitaties in januari 2026 opnieuw naar bovenstaande problematiek te kijken. Graag ontvangen wij voor start jaarrekeningcontrole 2025 een position paper waarin de gemeente haar (onderbouwde) standpunten ten aanzien van de impact van de hiervoor geschetste ontwikkelingen op de waardering van haar grondexploitaties uiteenzet.

Baker Tilly Netherlands B.V.
Rozenburglaan 15-3
9727 DL Groningen
T +31 (0) 88 804 7900

Now, for tomorrow

Drachten Smallingerland

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
17 maart 2026	2026-007418		Antiena Huizinga 0512 - 581 234

Onderwerp
Regionale inkoop specialistische jeugdhulp en wonen

Geachte heer, mevrouw,

In september 2025 is de raad geïnformeerd over de procesevaluatie van de regionale inkoop Specialistische Jeugdhulp (SJH) en Wonen (contractperiode 2024 – 2027)
Deze evaluatie heeft destijds geleid tot het besluit om geen gebruik te maken van de verlengingsopties die de huidige contracten bieden per 1 januari 2028. Dit betekent dat deze contracten worden uitgediend en dat er per 1 januari 2028 een nieuwe inkoop moet zijn gerealiseerd.

Sociaal Domein Fryslan (SDF) heeft de bijgevoegde brief van januari 2026 met informatie over de inhoud en het proces opgesteld.
In de brief wordt ook ingegaan op de formele positie van gemeenteraden in relatie tot besluitvorming over de inkoop, inclusief het parallelle traject van de herijking van de Regiovisie.

Vervolgens heeft SDF een brief opgesteld (maart 2026) waarin de koers en richting beschreven wordt. Deze beschreven informatie zal gelijktijdig gedeeld worden met zorgaanbieders ter voorbereiding op een marktconsulatie.

Voor de lokale ontwikkelingen die beschreven staan in de startnotitie 'Opgroeien en Ontwikkelen', is de gekozen richting van de regionale inkoop van groot belang.
De raad zal vanuit de Sociale Koers tijdig geïnformeerd worden over de wijze hoe deze verwerkt gaan worden in de realisatie van de beschreven projecten.

Wij hopen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris	burgemeester
Siebren van der Berg	Fred Veenstra

Bijlage: Brief SDF update regionale inkoop specialistische jeugdhulp (SJH) en wonen (januari 2026)

Bijlage: Brief SDF update inkoop SJH en Wonen (maart 2026)

Sociaal Domein Fryslân

Bezoekadres
Oldehoofsterkerkhof 2
8911 DH Leeuwarden

Postadres
Postbus 21000
8900 JA Leeuwarden

(058) 233 83 88
info@sdfryslan.nl

Aan alle gemeenteraden van Fryslân
Via de colleges van burgemeester en wethouders van Fryslân

Datum : 15 januari 2026
Uw kenmerk : -
Ons kenmerk : 2026-010055
Onderwerp : Nieuwe regionale inkoop Specialistische Jeugdhulp en Wonen
Contact : Monique Coenen, monique.coenen@leeuwarden.nl
Bijlagen :

Geachte raadsleden,

In september 2025 bent u geïnformeerd over de procesevaluatie van de regionale inkoop Specialistische Jeugdhulp (SJH) en Wonen (contractperiode 2024 – 2027, brief met kenmerk 2025-225944). Deze evaluatie heeft destijds geleid tot het besluit om geen gebruik te maken van de verlengingsopties die de huidige contracten bieden per 1 januari 2028. Dit betekent dat deze contracten worden uitgediend en dat er per 1 januari 2028 een nieuwe inkoop moet zijn gerealiseerd.

Met deze brief informeer ik u over het proces rondom de nieuwe regionale inkoop van SJH en Wonen. Daartoe wordt ook de bredere context geschetst waarbinnen de inkoop plaatsvindt. Specifiek is er aandacht voor de rol van gemeenteraden met betrekking tot het inkoopproces en de keuzes die daarin worden gemaakt.

Achtergrond en context
Sociaal Domein Fryslân (SDF) houdt zich namens de 18 Friese gemeenten bezig met beleidsvoorbereiding, inkoop en contractmanagement voor een aantal taken vanuit de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). De regionaal ingekochte jeugdhulp is op dit moment verdeeld over vijf ingekochte onderdelen: ernstige dyslexie, pleegzorg, crisishulp, specialistische jeugdhulp en wonen. Deze nieuwe inkoop betreft de laatste twee onderdelen.

Inkoop is geen doel op zich, maar een middel om (beleids)doelen te helpen bereiken. Via een inkooptraject worden visie en uitgangspunten vertaald in verschillende typen ondersteuning (bijvoorbeeld in trajecten, voorzieningen, zorgproducten), met een bepaalde bekostiging en kwaliteitseisen. Ook worden keuzes gemaakt over het aantal, het type en de spreiding van de te contracteren jeugdhulpaanbieders. Deze keuzes komen in een inkoopstrategie, die wordt vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders van de centrumgemeente Leeuwarden. Vervolgens wordt de inkoopstrategie vertaald in een aantal (juridische) inkoopdocumenten. Uiteindelijk leidt de inkoopprocedure tot één of meerdere overeenkomsten tussen de centrumgemeente (namens alle Friese gemeenten) en één of meerdere jeugdhulpaanbieders. In die overeenkomsten worden de zakelijke afspraken vastgelegd die volgen uit de visie, uitgangspunten en het inkooptraject.

Om te komen tot een goede inkoop is het belangrijk om dit inkooptraject zorgvuldig te doorlopen. De ervaringen van de afgelopen periode en de evaluatie hebben ons een aantal handvatten gegeven om dit beter te organiseren. Het gaat dan bijvoorbeeld om:

- De manier waarop SDF en de 18 Friese gemeenten gezamenlijk tot keuzes komen in dit inkooptraject.
- Het betrekken van jongeren en hun ouders en om de inbreng van verwijzers en jeugdhulpaanbieders.
- Inhoudelijke keuzes zoals de bekostigingssystematiek (waarbij op dit moment jeugdhulpaanbieders de intensiteit van een traject bepalen en daarmee het bijbehorende tarief).

- Het wel of niet toestaan van stapeling van trajecten en maatwerkafspraken buiten de contracten om.
- Het afwijzen door aanbieders van jeugdigen met ingewikkelde problematiek op basis van contra-indicaties.

We onderzoeken of andere keuzes in de nieuwe inkoop kunnen helpen om tot beter passende zorg voor onze jeugdigen te komen en om meer grip te krijgen op de kosten.

Landelijke ontwikkelingen
Een aantal landelijke ontwikkelingen heeft invloed op dit inkooptraject. Met de Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028[1] is een aantal bewegingen in gang gezet om het jeugdstelsel te verbeteren:

- Zo bevat de Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg onder andere een aantal voorschriften over typen jeugdhulp die verplicht regionaal moeten worden ingekocht (en dus niet lokaal kunnen).
- Er wordt gewerkt aan landelijke standaardisatie van zorgvormen, tariefstelling en administratieve eisen.
- Op korte termijn wordt het Convenant Stevige Lokale teams verwacht. Waarin de VNG, het ministerie van VWS en diverse cliënt- en branche-organisaties de ambities uit het Richtinggevend Kader toegang, lokale teams en integrale dienstverlening[2] nader hebben uitgewerkt. Dit betreft onder meer afspraken over het toevoegen van expertise aan of dicht rondom de lokale teams, om verwijzingen naar specialistische hulp te voorkomen. Ook worden er afspraken gemaakt over de samenwerking tussen huisartsen en lokale teams.
- Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming[3] beschrijft een route om te komen tot een beter stelsel van jeugdbescherming.

De inkoop moet plaats vinden binnen deze landelijke kaders en ontwikkelingen. Tegelijkertijd geldt dat deze landelijke ontwikkelingen veelal nog niet (volledig) zijn uitgewerkt. Het is de bedoeling dat er landelijk zo veel mogelijk met een eenduidige productenstructuur gewerkt gaat worden. Deze productenstructuur is alleen nog niet af terwijl we nu wel al de producten moeten gaan definiëren voor dit inkooptraject. Ook wordt de beweging naar steviger lokale teams ingezet. Nu is nog niet precies duidelijk welk deel van de ondersteuning dan vanuit het lokale team geboden gaat worden en welk deel nog aanvullend regionaal ingekocht moet worden.

Het vormgeven van het lokale team is een verantwoordelijkheid van iedere gemeente afzonderlijk. We zien op dit moment verschillen tussen de 18 Friese gemeenten in omvang, positionering en takenpakket van hun lokale teams. Sommige lokale teams voeren voornamelijk de toegang uit, andere teams bieden ook zelf (lichte) ondersteuning. Sommige lokale teams doen alleen jeugd, andere ook Wmo, schuldhulpverlening en/of Participatiewet. Dit betekent dat de regionale inkoop moet aansluiten op 18 verschillende lokale situaties. Het betekent ook dat versteviging van het lokale team per gemeente iets anders vraagt.

Proces en planning nieuwe inkoop
Om een inkooptraject van deze omvang zorgvuldig te kunnen doen, is de doorlooptijd ongeveer 2,5 jaar. Om die reden zijn in de zomer van 2025 de voorbereidingen begonnen. De planning ziet er globaal als volgt uit:

Wanneer:	Wat:	Betrokkenen:
Juli 2025	Besluit huidige contracten SJH en wonen niet te verlengen per 1-1-2028.	PO Jeugd SDF (18 gemeenten)
Aug – sept 2025	Inrichten projectorganisatie, proces en planning. Eerste bijeenkomst met jeugdhulpaanbieders.	• Friese gemeenten + SDF • Jeugdhulpaanbieders
Sept 2025 – maart 2026	Beeldvorming t.b.v. opstellen inkoopstrategie: – Knelpunten huidige inkoop + oplossingsrichtingen; – Landelijke en regionale kaders; – Visie en uitgangspunten;	• Friese gemeenten (incl lokale teams) + SDF • Jongeren(vertegenwoordigers) • Jeugdhulpaanbieders • Directe verwijzers (GI's, huisartsen)

	– Bekostigingssystematiek; – Producten, trajecten, voorzieningen; – Kwaliteitseisen en arbeidsmarktkrapte; – Marktconsultaties + werkgroep belanghebbenden	• Onderwijs • Externe expertise (VNG, VWS, PPRC)
April – mei 2026	Opstellen inkoopstrategie	Friese gemeenten + SDF
Juni – juli 2026	Vaststellen inkoopstrategie	• PO SDF Jeugd (18 gemeenten) • College van B&W centrumgemeente
Juli – nov 2026	Opstellen inkoopdocumenten	Friese gemeenten + SDF
Dec 2026 – mei 2027	Publicatie, inschrijving, beoordeling, gunning	SDF + jeugdhulpaanbieders
Juni – dec 2027	Implementatie	• Friese gemeenten + SDF • Jeugdhulpaanbieders
1 januari 2028	Start uitvoering nieuwe contracten	• Friese gemeenten + SDF • Jeugdhulpaanbieders

Meer informatie over het traject is te vinden op de website van SDF: https://www.sdfryslan.nl/onderwerpen-jeugd/inkoop-sjh-en-wonen/. Hier is onder andere verslaglegging te vinden van de marktconsultaties met jeugdhulpaanbieders en de Werkgroep Belanghebbenden. In de Werkgroep Belanghebbenden wordt met een afvaardiging van belanghebbenden gesproken over vraagstukken en oplossingsrichtingen voor de nieuwe inkoop. Deelnemers zijn:

- Jeugdhulpaanbieders (klein, middel en groot en met verschillende expertises)
- Zorgbelang, inclusief inbreng van ervaringsdeskundige jongeren
- Gebiedsteams
- Gemeenten
- Gecertificeerde Instellingen
- Samenwerkingsverband Passend Onderwijs
- SDF

Fryske Regiovisie Jeugdhulp

De Fryske Regiovisie Jeugdhulp 2023 – 2026[4] is het regionale kader waarbinnen de inkoop van jeugdhulp momenteel plaatsvindt. Daarnaast heeft een aantal gemeenten aanvullend een lokaal beleidskader jeugd opgesteld (bijvoorbeeld een lokale Jeugdagenda). Per 1 januari 2026 is de Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg in werking getreden. Deze schrijft een aantal aanvullende onderdelen voor die in de regionale visie een plek moeten krijgen: de aanpak van wachttijden, inspraak voor jeugdigen en hun wettelijk vertegenwoordigers, afstemming tussen gemeenten, aanbieders en professionals over de schaarste van bepaalde vormen van jeugdhulp en afstemming over de uitvoering van kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering. De Fryske Regiovisie Jeugdhulp dient in 2026 geactualiseerd te worden. Jeugdregio's hebben tot 1 januari 2027 de tijd om die actualisatie vorm te geven.

Eind januari 2026 maken de Friese gemeenten en SDF een gezamenlijke start met het aanscherpen van de Fryske Regiovisie Jeugdhulp. Een volledige herijking zal meer tijd kosten, maar gezien de samenhang met het inkooptraject is het van belang hier snel mee aan de slag te gaan. De Regiovisie is breder van inhoud en opzet dan alleen de inkoop. De herijkte Regiovisie wordt uiteindelijk voorgelegd aan de 18 Friese gemeenteraden. De verwachting is dat het vaststellen van de inkoopstrategie plaatsvindt vóórdat de herijkte Regiovisie ter vaststelling kan worden voorgelegd (zie planning hierboven).

Rol gemeenteraden

Gemeenteraden hebben de afgelopen jaren meermaals hun betrokkenheid bij de vraagstukken rondom jeugdhulp getoond. Zowel wat betreft de inhoud en kwaliteit van de zorg als wat betreft de

financiële beheersbaarheid. In het licht van dit inkooptraject is het goed om de rol en positie van gemeenteraden in relatie tot de inkoop helder te hebben.

Het vaststellen van een inkoopstrategie is een collegebevoegdheid. In het geval van de centrumregeling SDF ligt deze bevoegdheid bij het college van B&W van centrumgemeente Leeuwarden. Dit gebeurt na instemming van het PO SDF Jeugd, waarin de 18 Friese wethouders jeugd zitten.

Gemeenteraden stellen de beleidskaders vast. In het geval van jeugd betekent dat dat de raden periodiek een Fryske Regiovisie Jeugdhulp vaststellen. Ook kunnen raden aanvullend een lokaal beleidsplan jeugd vaststellen, zoals een lokale Jeugdagenda. Daarnaast stellen raden periodiek de verordening jeugdhulp vast. Hierin worden onder andere de maatwerkvoorzieningen (trajecten, producten) vastgelegd en de criteria waaronder deze kunnen worden toegekend.

Idealiter vindt een inkooptraject plaats nadat de (herijkte) visie is vastgesteld. In dit geval loopt het herijken van de visie deels parallel aan het inkooptraject. Om het inkooptraject zorgvuldig en tijdig af te ronden, moet de inkoopstrategie voor de zomer van 2026 zijn vastgesteld.

Ondanks dat het vaststellen van de inkoopstrategie een collegebevoegdheid is, is in het PO SDF Jeugd aangegeven dat het belangrijk is dat de Friese gemeenteraden voorafgaand de mogelijkheid hebben hun wensen en aandachtspunten voor dit traject mee te geven. Een passend moment daarvoor kan zijn voorafgaand aan het vaststellen van de inkoopstrategie eind juni 2026, bijvoorbeeld in mei 2026. Dan is ook een eerste oriëntatie op de herijking van de Regiovisie geweest en kan de inbreng worden meegewogen in de inkoopstrategie. Qua vorm denk bijvoorbeeld aan; een wensen en bedenkingen-sessie of het ophalen van de gevoelens van de raad. Graag kiezen we in overleg met u en uw colleges voor een passende vorm.

Tot slot
Ik vertrouw er op u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en blijf graag met u in gesprek over de ontwikkelingen in dit traject.

Met vriendelijke groet,

Jeroen van Leeuwestijn
Manager Sociaal Domein Fryslân

[1] https://open.overheid.nl/documenten/addec5d5-279c-40de-b607-7b64e8441602/file
[2] https://vng.nl/sites/default/files/2024-03/richtinggevend_kader_toegang_lokale_teams_en_integrale_dienstverlening.pdf
[3] https://open.overheid.nl/documenten/ronl-79dad0a9-c043-4a8b-8d15-f65d288242d2/pdf
[4] https://www.sdfryslan.nl/wp-content/uploads/2023/08/Fryske-Regiovisie-Jeugdhulp.pdf

Bezoekadres
Oldehoofsterkerkhof 2
8911 DH Leeuwarden

Postadres
Postbus 21000
8900 JA Leeuwarden

(058) 233 83 88
info@sdfryslan.nl

Aan alle gemeenteraden van Fryslân
Via de colleges van burgemeester en wethouders van Fryslân

Datum	:	6 maart 2026
Uw kenmerk	:	
Ons kenmerk	:	2026-061851
Onderwerp	:	Nieuwe regionale inkoop Specialistische Jeugdhulp en Wonen
Contact	:	Monique Coenen, monique.coenen@leeuwarden.nl
Bijlagen	:	

Geachte raadsleden,

De Friese gemeenten en Sociaal Domein Fryslân (SDF) werken samen aan het vormgeven van de nieuwe inkoop Specialistische Jeugdhulp (SJH) en Wonen. Hierover bent u in september 2025 en in januari 2026 geïnformeerd. Met deze brief ontvangt u een update over het traject. Na een fase van breed informatie ophalen en oriënteren, zijn nu de eerste stappen gezet in de concretisering naar keuzes voor de inkoop.

Verfijning Fryske Regiovisie Jeugdhulp t.b.v. de inkoop
De Fryske Regiovisie Jeugdhulp 2023 – 2026 is het regionale kader waarbinnen de inkoop van jeugdhulp plaatsvindt. Dit kader is destijds door de 18 Friese gemeenteraden vastgesteld. Daarnaast heeft een aantal gemeenten aanvullend een lokaal beleidskader jeugd opgesteld (bijvoorbeeld een lokale Jeugdagenda).

Eind januari 2026 hebben de Friese gemeenten en SDF een gezamenlijke start gemaakt met het concreet maken van de Fryske Regiovisie Jeugdhulp ten behoeve van de inkoop SJH en Wonen. Dit heeft geleid tot een verfijning en operationalisering van de uitgangspunten uit de Regiovisie tot de leidende principes voor de inkoop. Hiermee is een volgende stap gezet in het toewerken naar de inkoopstrategie. Deze dient vóór de zomer van 2026 te worden vastgesteld door het college van B&W van centrumgemeente Leeuwarden.

Het uitgangspunt is dat een kind het best geholpen is in de eigen sociale omgeving. Dat is thuis, in de buurt, op school en bij de eigen verenigingen. Als daar extra ondersteuning bij nodig is, dan wordt dit zo veel mogelijk geboden in die sociale omgeving. Daarbij wordt niet alleen naar het kind gekeken, maar ook naar wat de ouders/verzorgers en directe omgeving nodig hebben. Is er bijvoorbeeld sprake van stress, armoede, echtscheiding of andere zaken waardoor het kind niet lekker in zijn vel zit, dan wordt daar op ingezet. Dat kan het best zo lokaal mogelijk worden georganiseerd en in aansluiting op onderwijs, cultuur, sport, verenigingen en andere lokale voorzieningen. Dit is in lijn met de ontwikkelingen vanuit onder andere de landelijke Hervormingsagenda Jeugd, het daarbij behorende Convenant Stevige Lokale Teams en de beoogde aanpassingen van de reikwijdte van de Jeugdwet. Deze beweging heeft ook tot doel het jeugdzorgstelsel beter beheersbaar en houdbaar te maken, ook financieel.

We hanterende volgende leidende principes voor de nieuwe inkoop:
1. De Friese gemeenten voeren de regie over de ondersteuning aan jeugdigen.
2. De Friese gemeenten helpen hun jeugdigen lokaal, tenzij...
3. Bij iedere ondersteuningsvraag wordt een brede analyse gemaakt van de context van de jeugdige, inclusief Wmo, participatie en schuldhulpverlening en onderwijs.
4. De lokale sociale en pedagogische basis en het eigen netwerk van de jeugdige worden altijd benut. Onderwijs is de beste jeugdhulp.

5. Specialistische jeugdhulp wordt ingezet wanneer de mogelijkheden binnen de sociale en pedagogische basis en het eigen netwerk van de jeugdige niet toereikend zijn.
6. Ondersteuning wordt contextgericht georganiseerd rondom de jeugdige.

Nieuwe inkoop: ambulant lokaal, tenzij…
Bovenstaande betekent dat de Friese gemeenten op termijn veel ambulante jeugdhulp lokaal gaan organiseren. Het gaat dan om diagnostiek, ambulante begeleiding en ambulante behandeling. Voor deze onderdelen wordt er op termijn niet meer doorverwezen naar het regionaal ingekochte aanbod. Het gaat er nadrukkelijk niet (alleen) om deze ondersteuningsproducten te verplaatsen naar de lokale situatie, maar juist om die ook anders te organiseren. Dit kan bijvoorbeeld door:

- Een andere manier van inzet van sport, cultuur en welzijn;
- Het in dienst nemen van medewerkers met (specialistische) kennis en deze ondersteuning zelf te bieden in het lokaal team;
- (Welzijns)organisaties hiertoe te subsidiëren;
- Eén of meerdere jeugdhulpaanbieders lokaal of subregionaal te contracteren, al dan niet in samenhang met lokale partijen.

Voorzieningen die wettelijk verplicht[1] regionaal moeten worden ingekocht of waarvoor regionale inkoop beter passend is, blijven regionaal. Dit geldt bijvoorbeeld voor verblijfsvoorzieningen (Wonen).

Lokale opgave
De transformatie naar stevige lokale gebiedsteams en sociale basis is een flinke opgave voor gemeenten. Dat vraagt tijd en gemeenten hebben daarbij een verschillend tempo. De een is ook al verder dan de ander. Daarom wordt de nieuwe inkoop SJH en Wonen per 2028 zo ingericht dat gemeenten gefaseerd, wanneer de lokale situatie voldoende is verstevigd, kunnen uitstappen uit het regionaal ingekochte aanbod. Dit moet zorgvuldig en passend worden gedaan en rekening houdend met de regionale afspraken die dan met jeugdhulpaanbieders gelden.

Verandering voor jeugdhulpaanbieders
De nieuwe inkoop heeft impact op (het werk van) de jeugdhulpaanbieders. Op termijn zal een deel van het werk dat zij nu nog via regionale inkoop uitvoeren, over gaan naar gemeenten en op een andere manier worden georganiseerd. Jeugdhulpaanbieders worden op verschillende momenten betrokken bij dit inkooptraject. Er is een aantal plenaire bijeenkomsten georganiseerd waarin zij hun inbreng en reactie kunnen geven en ook is er een Werkgroep Belanghebbenden opgericht waarin een aantal aanbieders, gemeenten en gebiedsteams, cliëntvertegenwoordiging, Gecertificeerde Instellingen en de Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs meedenken. Verslaglegging van de bijeenkomsten en vergaderingen is te vinden op https://www.sdfryslan.nl/onderwerpen-jeugd/inkoop-sjh-en-wonen/ Op 23 maart 2026 staat een volgende marktconsultatie gepland waarop aanbieders hun reactie kunnen geven op de ingezette richting.

Vervolg
SDF stelt voor om samen met de Friese gemeenten in mei 2026 een plenaire informatieve bijeenkomst te organiseren over dit inkooptraject voor de Friese gemeenteraden. Een dergelijke bijeenkomst biedt de mogelijkheid om (technische) toelichting te geven op de informatie in deze brief en het inkooptraject SJH en Wonen. SDF zal in overleg met uw griffies bekijken wat daarvoor een passend moment en vorm is. De voorkeur gaat uit naar een fysieke bijeenkomst, met de mogelijkheid om digitaal mee te luisteren voor wie niet fysiek aanwezig kan zijn.

Planning
De planning van het inkooptraject ziet er globaal als volgt uit:

Wanneer:	Wat:	Betrokkenen:
Juli 2025	Besluit huidige contracten SJH en wonen niet te verlengen per 1-1-2028.	PO Jeugd SDF (18 gemeenten)
Aug – sept 2025	Inrichten projectorganisatie, proces en planning.	• Friese gemeenten + SDF

[1] Zoals volgt uit de Wet Verbetering Beschikbaarheid Jeugdzorg

	Eerste bijeenkomst met jeugdhulpaanbieders.	• Jeugdhulpaanbieders
Sept 2025 – maart 2026	Beeldvorming t.b.v. opstellen inkoopstrategie: – Knelpunten huidige inkoop + oplossingsrichtingen; – Landelijke en regionale kaders; – Visie en uitgangspunten; – Bekostigingssystematiek; – Producten, trajecten, voorzieningen; – Kwaliteitseisen en arbeidsmarktkrapte; – Marktconsultaties + werkgroep belanghebbenden	• Friese gemeenten (incl lokale teams) + SDF • Jongeren(vertegenwoordigers) • Jeugdhulpaanbieders • Directe verwijzers (GI's, huisartsen) • Onderwijs • Externe expertise (VNG, VWS, PPRC)
April – mei 2026	Opstellen inkoopstrategie	Friese gemeenten + SDF
Juni – juli 2026	Vaststellen inkoopstrategie	• PO SDF Jeugd (18 gemeenten) • College van B&W centrumgemeente
Juli – nov 2026	Opstellen inkoopdocumenten	Friese gemeenten + SDF
Dec 2026 – mei 2027	Publicatie, inschrijving, beoordeling, gunning	SDF + jeugdhulpaanbieders
Juni – dec 2027	Implementatie	• Friese gemeenten + SDF • Jeugdhulpaanbieders
1 januari 2028	Start uitvoering nieuwe contracten	• Friese gemeenten + SDF • Jeugdhulpaanbieders

Tot slot
Ik vertrouw er op u hiermee voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Jeroen van Leeuwestijn
Manager Sociaal Domein Fryslân

Drachten | Smallingerland

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
17 maart 2026	2026-014063		Rudy Sikkes 0512 - 581 234

Onderwerp
Raadsbrief Volkshuisvestingsprogramma

Geachte heer, mevrouw,

Afgelopen jaar hebben wij een intensief traject doorlopen om een Volkshuisvestingsprogramma op te stellen. Hierbij hebben we u, door middel van de kaderstellende notitie en mogelijkheden om wensen en bedenkingen mee te geven op het ontwerp Volkshuisvestingprogramma, nauw betrokken. Ook hebben we onze inwoners en andere belangrijke stakeholders, waaronder woningcorporaties en medeoverheden nauw betrokken bij de totstandkoming van het programma.

Op 17 maart 2026 hebben wij als college van burgemeester en wethouders het Volkshuisvestingsprogramma Smallingerland 2026 – 2030 vastgesteld. Middels deze brief bieden wij dit Volkshuisvestingsprogramma aan uw raad aan. Tevens informeren we u over de ingediende zienswijzen. Verder gaan we in op uw ingebrachte wensen en bedenkingen en de toezegging, die is gedaan tijdens het raadsdebat op 17 februari 2026 over het ontwerp volkshuisvestingsprogramma.

Volkshuisvestingsprogramma
Het college heeft het volkshuisvestingsprogramma vastgesteld. Hiermee spelen we in op de huidige woonwensen en ontwikkelingen op de woningmarkt én op nieuwe wet- en regelgeving waaronder de nog vast te stellen Wet versterking regie volkshuisvesting. Deze laatste zal alle gemeenten verplichten een volkshuisvestingsprogramma onder de Omgevingswet op te stellen.

De Woonvisie van de gemeente Smallingerland, die in 2025 afloopt, heeft een plek gekregen in de Omgevingsvisie. Zolang de Wet Versterking regie volkshuisvesting nog niet van kracht is, geldt de Woningwet die bepaalt dat gemeenten verplicht zijn een woonvisie te hebben. Aangezien de Woonvisie een plek heeft gekregen in de Omgevingsvisie van de gemeente Smallingerland, en hierin de lijn van de Woonvisie tot 2030 wordt doorgetrokken, voldoen wij aan deze verplichting.

Het volkshuisvestingsprogramma stelt ons in staat om als gemeente een strategie te bepalen voor het voldoen aan de groeiende en toekomstige behoeften van onze inwoners op het gebied van wonen, zorg en welzijn. Dit instrument is cruciaal voor het beoordelen van nieuwe initiatieven en het voorbereiden op toekomstige veranderingen. Bovendien voorzien we in de

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

komende jaren een blijvende toename in de vraag naar woningen, zowel kwalitatief als kwantitatief, waarop we als gemeente tijdig moeten kunnen reageren.

Zienswijzen
Het ontwerp Volkshuisvestingsprogramma heeft van 18 december 2025 tot en met 29 januari 2026 ter inzage gelegen. In deze periode hebben we zienswijzen van verschillende stakeholders ontvangen. Deze zijn terug te vinden in de reactienota. Wij hebben kennisgenomen van deze reacties en hebben deze waar relevant verwerkt in het Volkshuisvestingsprogramma of nemen deze mee bij de uitvoering van het programma. Ter informatie is de reactienota als bijlage bij deze brief gevoegd.

Wensen en bedenkingen Ontwerp volkshuisvestingsprogramma
Tijdens het debat en besluit van 17 februari heeft u een aantal wensen en bedenkingen aan ons meegegeven voor het volkshuisvestingsprogramma. Hier zijn wij blij mee en zullen wij ons voordeel mee doen in de uitvoering van het volkshuisvestingsprogramma.

Onderstaande wensen en bedenkingen heeft u kenbaar gemaakt. Deze hebben wij voorzien van een korte reactie:

- *De wens om het splitsen van woningen direct op te pakken;*
  Zie onderstaande toezegging.

- *Zorg over de stapeling van kwetsbare doelgroepen in een tijdelijke woonwijk en de wens dat kwetsbaarheid zich niet concentreert, dat structureel beheer financieel en organisatorisch is geregeld en dat uitstroom perspectief biedt. Tijdelijkheid moet tijdelijkheid blijven;*
  Dit nemen we mee als aandachtspunt in het project Tijdelijke woonwijk.

- *De wens om de financiële effecten van het vereveningsfonds goed te monitoren;*
  In de afweging of en hoe we invulling willen geven aan een vereveningsfonds nemen we dit mee.

- *De bedenking over het stapelen van eisen en de haalbaarheid van projecten;*
  Dit is een belangrijk aandachtspunt. Daarom hebben we ook in het volkshuisvestingsprogramma opgenomen: *"Andere doelen binnen het domein van volkshuisvesting zoals verduurzamen, leefbaarheid, en doelgroepenbeleid streven we onverminderd na. We realiseren ons echter dat deze subdoelstellingen niet altijd verenigbaar zijn met de hoofdprioriteit (het bouwen van woningen) en dat de balans hiertussen bewaakt moet worden".*

- *De bedenking over de extra regels, ambities en kosten met als consequenties dat particuliere initiatieven niet haalbaar zijn;*
  We hebben aandacht voor de haalbaarheid van particuliere woningbouwinitiatieven en zorgen daarom voor een goede afweging tussen financiële haalbaarheid en gemeentelijke doelstellingen.

- *De bedenking over het ontstaan van financiële risico's voor de gemeente als gevolg van actief grondbeleid en de onzekerheden rond het vereveningsfonds;*
  Dit is een blijvend aandachtspunt voor de uitvoering van het volkshuisvestingsprogramma. We monitoren onze financiële situatie voortdurend en rapporteren hier met uw gemeenteraad over middels de reguliere P&C-cyclus.

- *De bedenking over de mogelijkheid om als gemeenteraad vroegtijdig kaders te stellen.*
  Tijdens het raadsdebat is hier antwoord opgegeven.

Toezegging
Tijdens de raadsvergadering van 17 februari 2026 heeft portefeuillehouder de heer Hartogh Heys de volgende toezegging gedaan.

Portefeuillehouder de heer Hartogh Heys zegt toe, met een schriftelijke reactie te komen op de vraag van de heer Postma (D66) over de communicatie van de mogelijkheid om woningen te splitsen.

Tijdens het debat gaf de wethouder aan de regels omtrent woningdelen en woningsplitsen te willen versoepelen, waar mogelijk. Dhr. Postma vroeg de wethouder wanneer verwacht wordt dat de berichten over het strenge beleid van Smallingerland op internet niet meer te lezen zijn. Oftewel wanneer verwacht de wethouder hier stappen in te kunnen zetten.

Via deze brief informeren wij u over de wijze waarop de toezegging wordt opgepakt.

Gemeente Smallingerland is voortvarend bezig met woningdelen. Samen met Accolade is er een pilot om dit mogelijk te maken. De eerste woning waar we dit gaan doen is aangewezen. We leren van deze pilot en kijken samen met de corporaties of en hoe we dit meer kunnen toepassen.

We hebben ons beleid voor woningsplitsing vastgelegd in de Beleidsnota kamerverhuur en woningsplitsing (2022). Deze beleidsnota is opgesteld om als gemeente handvatten te hebben waar kamerverhuur en andere vormen van woningsplitsing zoals kangoeroewoningen aan getoetst kunnen worden. Ook om als gemeente de regie over de fysieke leefomgeving te houden en duidelijke handhavingsinstrumenten te hebben. Om bijvoorbeeld overbevolking van een woning en overlast, zoals parkeeroverlast en geluidsoverlast, te voorkomen.

Het beter benutten van de bestaande voorraad is sterk in ontwikkeling en heeft ook veel aandacht van Rijk en provincie. Het kabinet heeft in hun coalitieakkoord staan, dat ze gaan werken met een jaarlijkse Vereenvoudigingswet en er onder andere simpelere regels voor optoppen en splitsen komen, vergunningsvrij waar mogelijk. Gemeenten worden verplicht helder beleid hebben in welke omstandigheden ontwikkelaars dit mogen doen. Het Rijk stelt minimumomstandigheden op waaronder gesplitst, getransformeerd en opgetopt moet kunnen worden. Familie- en mantelzorgwoningen op eigen terrein worden vergunningsvrij en belemmeringen voor hospitaverhuur worden weggehaald. De provincie zal in het kader van het provinciale volkshuisvestingsprogramma hiermee aan de slag gaan.

Dit volgen we nauw op de voet en leggen we ook naast ons eigen beleid, om te kijken waar mogelijkheden zitten om te versoepelen. Mogelijkheden voor versoepeling zijn er bijvoorbeeld in het verruimen van de minimale afstand tussen woningen die voor kamerverhuur in aanmerking komen.

Het komende jaar houden we het beleid tegen het licht en houden uw raad op de hoogte van mogelijke wijzigingen in het beleid.

Wij hopen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris burgemeester

Siebren van der Berg Fred Veenstra

Bijlagen
1. Volkshuisvestingsprogramma Smallingerland 2026_definitief 17 maart 2026
2. Reactienota Ontwerp Volkshuisvestingsprogramma Smallingerland

Volkshuisvestingsprogramma Smallingerland 2026 t/m 2030

17 maart 2026

Drachten | Smallingerland

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2

1. Inleiding 3

2. Visie en bestaande kaders 7
   2.1 Het vertrekpunt en de opgaven in beeld 7
   2.2 Visie 10
   2.3 Bestaande kaders 11

3. Voldoende en betaalbare woningen 14
   3.1 Toelichting 14
   3.2 Ambitie 15
   3.3 Maatregelen 19

4. Leefbaarheid en stedelijke vernieuwing (gezonde wijken) 22
   4.1 Toelichting 22
   4.2 Ambities 22
   4.3 Maatregelen/acties 24

5. Specifieke doelgroepen 25
   5.1 Toelichting 25
   5.2 Ambitie 30
   5.3 Maatregelen 33

6. Verduurzaming 34
   6.1 Toelichting 34
   6.2 Ambities 35
   6.3 Maatregelen/acties 38

7. Regie en Samenwerking 39
   7.1 Toelichting 39
   7.2 Ambities 39
   7.3 Maatregelen en acties 40

Bijlage 1: Referenties 41

Bijlage 2: Participatie 42

Bijlage 3: Afsprakenkader Zuidoost Fryslân 47

Bijlage 4: Planlijst 48

1. Inleiding

Woningmarkt onder druk: landelijke en lokale urgentie

De woningmarkt staat onder druk. Landelijk is woningnood uitgegroeid tot een van de grootste maatschappelijke opgaven van deze tijd. Ook in Smallingerland is de urgentie voelbaar. Wachttijden voor sociale huurwoningen zijn hoog, het aanbod aan ouderenwoningen is beperkt, en de vraag naar betaalbare woningen voor starters, gezinnen en mensen met een zorgvraag overstijgt het beschikbare aanbod. Deze druk wordt versterkt door demografische ontwikkelingen zoals dubbele vergrijzing en huishoudensverdunning, die in Friesland en Smallingerland sterker spelen dan elders in het land. Tegelijkertijd zijn er ambities op het gebied van verstedelijking (Fries Stedelijk Netwerk F4) en mobiliteit (Lelylijn), die van invloed zijn op de toenemende woningvraag.

Smallingerland: kansen en knelpunten

De gemeente Smallingerland met de grote kern Drachten kent een unieke centrale ligging in het noorden van Nederland, met een hoog voorzieningenniveau en dorpen met een eigen identiteit. De aantrekkelijkheid van de gemeente als woonlocatie is groot. Het bestaande en reeds in voorbereiding zijnde woningaanbod kan deze vraag niet volledig opvangen. De uitdaging is dan ook om meer woningen toe te voegen, zonder het gewaardeerde woonmilieu en het dorpse karakter aan te tasten. De aandacht gaat dan al snel uit naar betaalbare woningen en de zorgplicht van gemeenten voor doelgroepen met specifieke woonwensen. Dit is terecht maar laat onverlet dat Smallingerland een groeiambitie heeft waarin aandacht voor voldoende en passende woningen voor draagkrachtigen (hoger opgeleiden en mensen/gezinnen met een hoger inkomen) ook belangrijk is. Dit vraagt om een zorgvuldige balans.

Navigeren in een complexe context

Deze opgaven doen zich voor tegen een achtergrond van overregulering in de woningmarkt en ambitieuze doelstellingen op andere terreinen, zoals klimaat, milieu en natuur. Ook hebben we sociale doelstellingen, we willen leefbare dorpen en wijken waarbij de draaglast en draagkracht in balans is. De woningbouwopgave staat dus niet op zichzelf, maar raakt aan bredere maatschappelijke vraagstukken. Het volkshuisvestingsprogramma is integraal tot stand gekomen in samenhang met onder andere ons sociale beleid en ons grondbeleid. Tegelijkertijd verandert het beleidslandschap: met de invoering van de Omgevingswet en het voorgenomen wetsvoorstel Versterking Regie Volkshuisvesting (WVRV) krijgt de Rijksoverheid weer een nadrukkelijke regierol in het woonbeleid. De WVRV stelt gemeenten verplicht om een volkshuisvestingsprogramma op te stellen, waarin zij hun lokale woonbeleid concretiseren en hiermee meer regie krijgen op de volkshuisvesting. Dit alles afgestemd op regionale en landelijke kaders en in nauwe samenwerking met Rijk en provincie.

Van Woonvisie naar volkshuisvestingsprogramma

Voor Smallingerland volgt dit volkshuisvestingsprogramma de huidige Woonvisie 2020–2025 op. Veel van het ingezette beleid uit de Woonvisie werkt goed en blijft overeind. Tegelijkertijd biedt dit volkshuisvestingsprogramma ruimte voor actualisatie, onder andere vanwege gewijzigde landelijke en provinciale kaders. Dit programma is daarmee een voortzetting én verdieping van de bestaande koers, en vormt een uitvoeringsgericht beleidsinstrument onder de Omgevingsvisie. De gemeenteraad stelt de strategische hoofdlijnen vast in de Omgevingsvisie; het college stelt het programma vast.

Levendige, aantrekkelijke wijken en dorpen
Dit volkshuisvestingsprogramma sluit aan op de vier opgaven uit de Omgevingsvisie van Smallingerland (Gemeente Smallingerland, 2022), met name opgave 3:

1. Versterken van de positie van Drachten als regionaal verzorgingsgebied;
2. Versterken van Drachten als stad voor innovatieve maakindustrie;
3. Versterken van levendige, aantrekkelijke wijken en dorpen;
4. Versterken van de kwaliteit van het buitengebied.

Wonen is immers meer dan alleen stenen stapelen; het gaat om leefbare buurten, passende woonvormen, en een omgeving waarin mensen gezond, veilig en prettig kunnen leven. In 2040 wil Smallingerland een aantrekkelijke gemeente zijn, met voldoende werk, voorzieningen en een sterke sociale infrastructuur. Daarnaast dragen we met het volkshuisvestingsprogramma bij aan de ambities uit de Sociale Koers van Smallingerland (Gemeente Smallingerland, 2022). We willen er aan bijdragen dat zo veel mogelijk mensen prettig en passend wonen en inwoners wonen in leefbare buurten en wijken. Bij grotere gebiedsontwikkelingen is het van belang dat de sociale structuren meegroeien. Denk aan voldoende ruimte om te bewegen, ontmoetingsplekken die bijdragen aan het versterken van de Mienskip en voor sport, onderwijs, cultuur en zorg.

Doelstellingen van het volkshuisvestingsprogramma
Het volkshuisvestingsprogramma heeft tot doel om:

- De bestaande woningvoorraad en woningbouwproductie aan te laten sluiten op de woonbehoefte en financiële mogelijkheden van inwoners;
- Meer grip te krijgen op de woningbouwopgave (kwalitatief en kwantitatief) en de uitvoering geven aan de Omgevingsvisie;
- De samenhang tussen wonen, zorg, welzijn en leefbaarheid te versterken;
- En de samenwerking met corporaties, zorginstellingen, ontwikkelaars en andere partners te intensiveren. Het volkshuisvestingsprogramma vormt onder andere de basis voor de meerjarige afspraken die we als gemeente gaan maken met de corporaties en Huurdersbelang Fryslân.

Opbouw van het programma
Bij de opbouw van het volkshuisvestingsprogramma gebruiken we het wetsvoorstel WVRV als basis. In het wetsvoorstel staat dat het programma in ieder geval in moet gaan op de volgende thema's:

1. Voldoende en betaalbare woningen
2. Leefbaarheid en stedelijke vernieuwing (gezonde wijken)
3. Specifieke doelgroepen
4. Verduurzaming
5. Regie en samenwerking

Beleidslijn: slagvaardig en doelgericht
De gemeente kiest voor een slagvaardige benadering: er worden geen aanvullende lokale doelstellingen geformuleerd bovenop het bestaande nationale beleid, zoals op het gebied van sociale huur. Dit geldt ook voor onze lokale beleidskaders. Nieuwe beleidsinterventies worden doorvertaald als ze noodzakelijk zijn om aan gewijzigde kaders te voldoen. Zo blijft het programma in lijn met de huidige visie, terwijl het ruimte biedt voor bijstelling waar dat nodig is.

Regionale afspraken

Smallingerland speelt met dit programma in op de regionale woondeal Zuidoost Fryslân. In deze deal, gesloten in 2023 met provincie, Rijk en de andere vier gemeenten in Zuidoost Fryslan en herijkt in 2025 (Provincie Fryslân, 2023 en 2025), zijn afspraken gemaakt over het versnellen van de woningbouwopgave. De gemeente heeft zich gecommitteerd aan het realiseren van een bruto toevoeging van 1.780 woningen in de periode 2022 t/m 2030. Hiervan heeft 1.230 betrekking op de oorspronkelijke woondeal en daar zijn 550 aan toegevoegd bij de herijking. De partijen die de Woondeal hebben ondertekend streven naar een doorgroei van 30% sociale huur binnen de nieuwbouw op regionaal en gemeentelijk niveau.

Samenwerking en participatie

Dit volkshuisvestingsprogramma is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met inwoners en betrokken partijen. In 2024 en 2025 zijn diverse consultatiemomenten georganiseerd met woningcorporaties (Accolade en WoonFriesland), Huurdersbelang Fryslân, ontwikkelaars, makelaars, zorg- en welzijnsorganisaties en inwoners. De opbrengst van deze verschillende participatiemomenten is onderdeel van het volkshuisvestingsprogramma (zie ook bijlage 2).

- In het kader van het woningmarktonderzoek:
    - Dag van het wonen voor inwoners, dorpsbelangen en betrokken partijen;
    - Enquête onder inwoners;
- Interviews met onze belangrijkste stakeholders op het gebied van wonen (o.a. woningcorporaties, makelaars, Huurdersbelang Fryslân, ontwikkelaars);
- Bijeenkomsten in de dorpen in het kader van het Ruimtelijk Ontwikkel Perspectief (ROP);
- Regionale en provinciale afstemming met gemeenten en provincie in reguliere ambtelijke en bestuurlijke overleggen

De gemeenteraad heeft via een kaderstellende notitie richting gegeven aan de inhoudelijke koers. De opgehaalde inzichten vormen een belangrijke input van dit programma.

Speerpunten voor 2026

Dit volkshuisvestingsprogramma gaat over de periode 2026 t/m 2030. In elk van de vijf themahoofdstukken zijn aan het einde de maatregelen en acties beschreven waar in deze periode aan zal worden gewerkt. In deze paragraaf halen we een aantal van die acties naar voren om duidelijk te maken waar we prioriteit leggen voor het eerste jaar dat dit volkshuisvestingsprogramma in werking treedt. Onderstaande tabel geeft een overzicht. In de themahoofdstukken is meer informatie te vinden.

Actie/maatregel	**Korte omschrijving**
Bouwen woningen	In 2026 zetten we ons in om 355 woningen te realiseren (bruto nieuwbouw). Focus hierbij ligt op de betaalbare segmenten [a].
Instellen vereveningsfonds	We staan voor het principe dat marktpartijen ook bijdragen aan de maatschappelijke doelstelling om ook sociale huur en betaalbare woningen te bouwen. Het invoeren van een vereveningsfonds lijkt hiervoor het meest voor de hand liggend om de gemeente meer regie te geven. Uiterlijk Q3 2026 komen we met een voorstel over de wijze waarop dit kan worden vormgegeven zodat een eventuele inwerkingtreding per 1 januari 2027 kan plaatsvinden.
Uitvoeringsprogramma WZW	We stellen in 2026 een uitvoeringsprogramma onder de Woonzorgvisie Wonen Zorg Welzijn (WZW) op waarin invulling wordt gegeven aan nadere doorvertaling van woningen per doelgroep (zoals ouderen en kwetsbare groepen) aan de verschillende kernen in Smallingerland.
Pilotprojecten circulariteit in woningbouw	Het is de intentie om circulariteit structureel mee te gaan nemen in gemeentelijke woningbouwprojecten, aanbestedingen en gronduitgifte, waarbij we in 2026 starten met pilotprojecten en geleerde lessen vertalen naar bredere toepassing.
Onderzoek kansrijke plekken voor verdichting in stedelijk gebied	We starten in 2026 een onderzoek naar binnenstedelijke locaties voor verdichting door herstructurering, transformatie, gestapelde bouw, hoogbouw op enkele specifieke locaties, woningsplitsing en/of 'optoppen'.

a) Zie voor uitleg betaalbaarheid paragraaf 3.2

Leeswijzer

De genoemde thema's worden in de volgende hoofdstukken nader uitgewerkt. Per thema is de volgende opzet gehanteerd: Een korte toelichting (wat is de context), welke ambities stelt de gemeente (wat willen we bereiken?) en hoe wil de gemeente dat bereiken (waar zetten we op in?). Alvorens we ingaan op de uitwerking van de 5 thema's bespreken we in Hoofdstuk 2 tegen welke achtergrondvisie en bestaande kaders het volkshuisvestingsprogramma is ingekleurd. Hoofdstuk 3 t/m 7 behandelen de vijf thema's die vanuit de WVRV zullen worden voorgeschreven voor een volkshuisvestingsprogramma.

2. Visie en bestaande kaders

2.1 Het vertrekpunt en de opgaven in beeld

2.1.1 Het vertrekpunt

We beschrijven de woningbehoefte in de gemeente Smallingerland op basis van het woningmarktonderzoek dat we door Companen hebben laten uitvoeren (Companen, 2025).

Demografie en woonstructuur

In 2024 telt Smallingerland 56.661 inwoners. Drachten is de grootste kern, waar ruim 80% van de inwoners woont. De rest woont verspreid over 13 dorpen, waarvan Boornbergum, Opeinde, Oudega, Drachtstercompagnie, Houtigehage en Rottevalle de grootste zijn. De bevolking is de afgelopen tien jaar gegroeid, met 2024 als een piekjaar: Smallingerland was toen de sterkst groeiende Friese gemeente na Leeuwarden. Vestigers komen vooral uit Opsterland en Westerwolde (deels door het AZC).Hoewel de bevolking groeit, is er per saldo sprake van een vertrekoverschot: meer mensen verhuizen naar andere gemeenten (zoals Groningen en Leeuwarden) dan er zich vestigen.

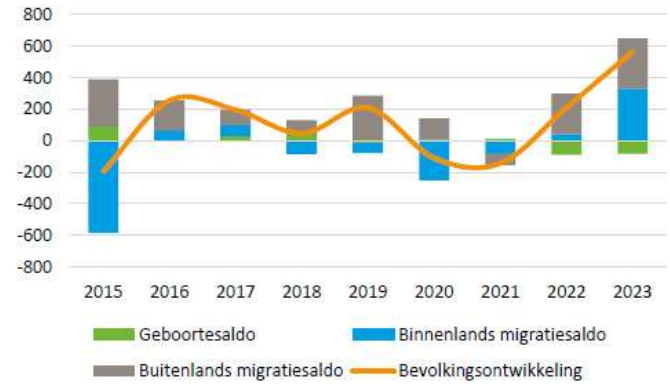

Bron: CBS Statline, 2024.

Figuur 2.1 Bevolkingsontwikkeling, geboortesaldo, binnenlands migratiesaldo en buitenlands migratiesaldo 2015-2023

Kenmerkend voor Smallingerland is dat er ruim 40% van de bestaande woningen in Smallingerland zijn gebouwd tussen 1960 en 1980. Vooral in Drachten staan veel woningen uit deze bouwperiode (in De Wiken, De Venen, De Singels en De Bouwen). In Smallingerland bestaat het grootste deel van de woningvoorraad uit koopwoningen (60%). Het aandeel corporatiewoningen is gemiddeld 31%. Het overige deel van de woningvoorraad bestaat uit particuliere huurwoningen (9%). Binnen de gemeente verschilt de woningvoorraad naar eigendom. Zo is het aandeel corporatiewoningen in Drachten hoger dan gemiddeld (34%) en hebben veel dorpen juist een hoger aandeel koopwoningen dan gemiddeld. In figuur 2.2 is de verdeling van de woningvoorraad naar eigendom weergegeven.

Binnen de gemeente verschilt ook de koopvoorraad naar prijsklassen. De verschillen zijn weergegeven in figuur 2.3. In Drachten bestond in 2024 ruim twee derde van de koopwoningvoorraad uit woningen met een WOZ-waarde van minder dan € 355.000. In de dorpen is dit aandeel lager. In Himsterhout en de overige kleine dorpen is juist het aandeel woningen met een WOZ-waarde van meer dan € 450.000 relatief hoog.

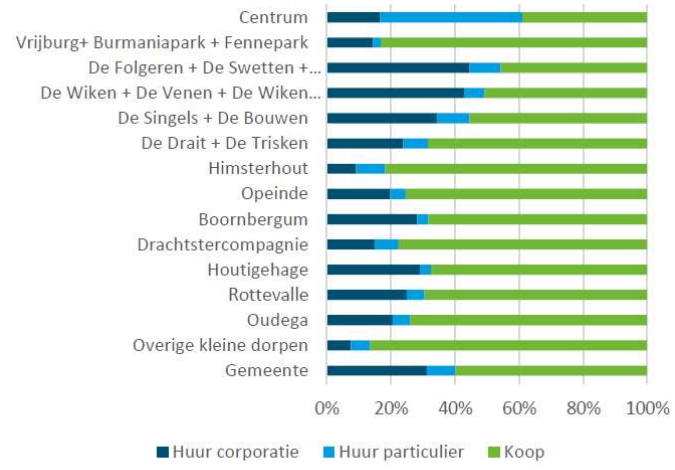

Bron: WOZ-registratie gemeente Smallingerland.

Figuur 2.2 Woningvoorraad naar eigendom

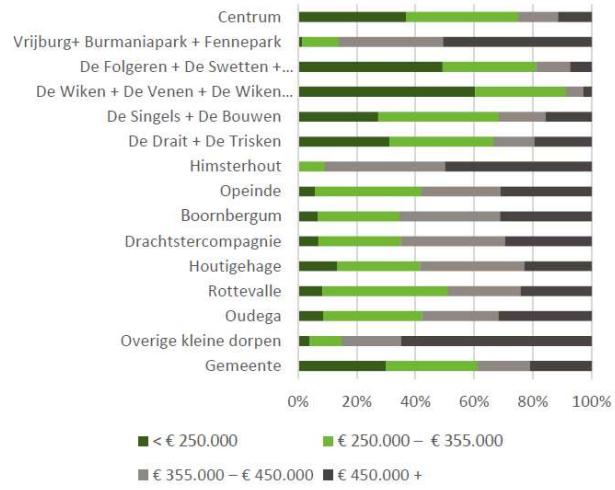

Bron: WOZ-registratie gemeente Smallingerland.

Figuur 2.3 Koopvoorraad naar prijsklassen

Het grootste deel van de woningvoorraad in Smallingerland bestaat uit grondgebonden woningen. Binnen de koopwoningvoorraad zijn bijna alle woningen grondgebonden (94%). De huurvoorraad van de corporatie bestaat voor bijna twee derde uit grondgebonden woningen (64%). Van de particuliere huurvoorraad is iets meer dan de helft van de woningen grondgebonden (53%). Figuur 2.4 toont de woningvoorraad naar eigendom en type.

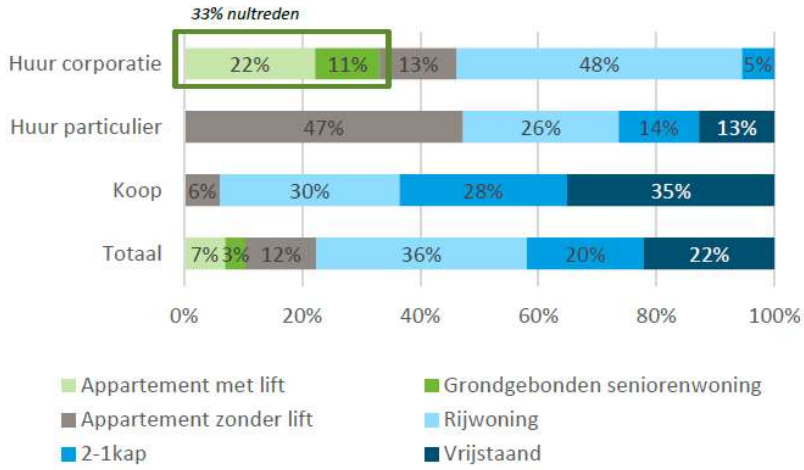

N.B: In de koop en particuliere huursector is niet bekend of er bij de appartementen een lift aanwezig is.

Bron: WOZ-registratie gemeente Smallingerland, VHE-bestand WoonFriesland en Accolade.

Figuur 2.4 Woningvoorraad naar eigendom en type

Woonbeleving

Inwoners waarderen Smallingerland als prettige woonomgeving. De combinatie van rust, natuur, goede bereikbaarheid en voorzieningen wordt als aantrekkelijk evaren. Het dorps karakter, het gemeenschapsgevoel en de nabijheid van familie en buren dragen bij aan een sterk gevoel van verbondenheid. De ruime opzet van wijken en nabijgelegen natuur versterken het woongenot.

Woningbehoefte en prognoses

De woningvraag is zowel kwantitatief als kwalitatief. De provinciale huishoudensprognose (zonder extra groeiambities) vormt de basis voor de lokale opgave. Het valt op dat de jaarlijkse woningbouwopgave volgens de provinciale prognose (ca 115 woningen per jaar in de periode tot en met 2030) fors lager is dan de gemiddelde daadwerkelijke groei in de afgelopen 3 jaar (+240 per jaar). De woningbouwopgave van de provincie zien wij als gemeente daarom als minimale opgave. Tot 2040 zijn volgens de provinciale prognoses minimaal 1.050 nieuwe woningen nodig: 820 tot en met 2030 en 230 tussen 2031 en 2040. Na 2040 stabiliseert de groei. De gemeente Smallingerland heeft een extra woningbouwambitie bovenop deze provinciale prognose die onder andere voortvloeit uit door de F4 en provincie opgestelde propositie *Fries Stedelijk Netwerk 2050*. In deze ambitie zouden er voor Drachten minimaal 3.000 woningen bijkomen tot 2050 en 15.000 in de gehele gemeente wanneer de Lelylijn er komt (Gemeente Smallingerland, 2024).

Vergrijzing en huishoudensontwikkeling

De huishoudenssamenstelling verandert sterk. Het aantal jonge huishoudens daalt, terwijl het aantal 75-plussers met meer dan 33% toeneemt tot 2040 en dan stabiel blijft. Deze vergrijzing is structureel en niet tijdelijk. Gezinnen blijven stabiel in aantal, terwijl het aandeel kleine huishoudens van 35–54 jaar licht stijgt.

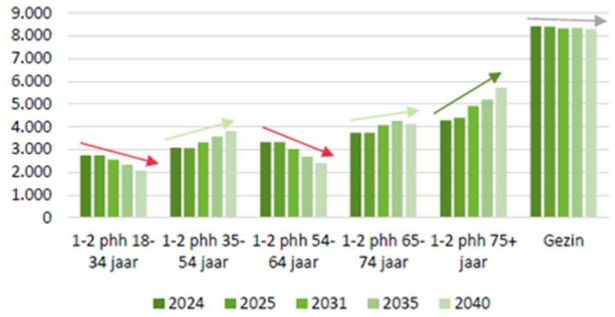

Figuur 2.5 Huishoudensprognose naar type, 2024-2040

Woonwensen per doelgroep

In het woningmarktonderzoek 2024-2040 zijn de volgende woonwensen benoemd (Companen, 2025):

- Starters: verdeeld tussen huur en koop, vooral interesse in koop tot €250.000 of tussen €250.000 en €350.000.
- Kleine huishoudens (35–55 jaar): voorkeur voor koop tot €250.000.
- 55–65 jaar: mix van koop en sociale huur.
- Gezinnen: voorkeur voor koop, ook interesse in vrije sectorhuur.
- 65–75 jaar: voorkeur voor sociale huur, maar bijna helft wil kopen.
- 75+: meerderheid wil sociale huur, maar een derde wil kopen.

2.1.2 De opgaven

Volgens het woningmarktonderzoek 2024–2040 voor de gemeente Smallingerland zijn de belangrijkste opgaven voor de woningmarkt als volgt (Companen, 2025):

- De sociale huursector staat onder druk: er is een toename van druk op de sociale huurmarkt. Wachttijden en de aantallen reacties op sociale huurwoningen zijn gestegen en er is een behoefte van minimaal 160 tot 220 sociale huurwoningen tot en met 2030. Dat is circa 27% van de totale woningbehoefte van 820 woningen tot en met 2030.
- Er is meer vraag naar betaalbare koopwoningen dan aanbod. Middeninkomens en starters kunnen moeilijk een woning kopen door hoge prijzen en beperkte beschikbaarheid.
- Verdere verduurzaming en verbetering van bestaande woningvoorraad is nodig. Smallingerland heeft veel woningen uit de jaren 60–80 met lage energielabels (E, F, G).
- Er is een grote vraag naar (en een te klein aanbod van) woningen voor ouderen mede door een sterke groei van 75+ huishoudens (vergrijzing). Dit remt de doorstroming op de woningmarkt.
- Er is behoefte aan meer nultredenwoningen en geclusterde woonvormen nabij voorzieningen. (zie definities in voetnoot hoofdstuk 5)
- De bestaande woningvoorraad kan beter worden benut.

2.2 Visie

De actuele opgaven die met het woningmarktonderzoek in beeld zijn gebracht zijn belangrijk om een plek te geven in het volkshuisvestingsprogramma. Maar de woningbouwopgave moet ook in een bredere context worden geplaatst. Gemeente Smallingerland staat, en vooral de hoofdplaats Drachten, aan de vooravond van een ingrijpende transformatie. Deze transformatie is enkele jaren geleden al in gang gezet toen Drachten flink is gegroeid: in aantal woningen, in aantal arbeidsplaatsen en in aantal bedrijven. Verschillende lopende gemeentelijke programma's en projecten zoals het gebiedsprogramma centrum, de ontwikkelstrategie en het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) zijn gericht op het versnellen, het versterken en het organiseren van deze transformatie die uiteindelijk tot een groei van het aantal inwoners van Drachten moet leiden. De groeiambitie wordt versterkt door de samenwerking van gemeente Smallingerland met de provincie en de vier grote Friese gemeenten (F4) in het kader van de verstedelijkingstrategie. In april 2025 hebben deze partijen de propositie *Fries Stedelijk Netwerk 2050* gepubliceerd (Gemeente Leeuwarden, Heerenveen Smallingerland en Súdwest Fryslân, 2025). Daarnaast zijn we groot voorstander van de komst van de Lelylijn die een schaalsprong voor Drachten mede mogelijk kan maken.

Het realiseren van deze groeiambitie moet plaatsvinden in een wereld waar de ruimte schaars is, de vraag naar woningen groeit, de demografische ontwikkelingen sterk veranderen en betaalbare woningen onder druk staan. Overregulering van de woningmarkt is een belangrijke reden dat het versnellen van de woningbouw die de afgelopen kabinetten nastreefden onvoldoende slaagt. Complexe en soms tegenstrijdige doelstellingen op terreinen, zoals klimaat, milieu en natuur die woningbouwplannen direct beïnvloeden bemoeilijken tempo maken nog eens extra.

Om deze complexiteit het hoofd te bieden formuleren we drie centrale uitgangspunten:

- Het bouwen van voldoende woningen, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin is hoofdprioriteit
- Geen aanvullende lokale doelstellingen en/of regels die het tempo van bouwen van woningen onder druk zetten
- Terughoudendheid met betrekking tot het introduceren van nieuwe beleidsinterventies.

Met deze uitgangspunten in het achterhoofd houden we de bestaande kaders uit onze Omgevingsvisie, Sociale Koers en Woonvisie tegen het licht. Zo blijft het volkshuisvestingsprogramma in lijn met de bestaande kaders en doelstellingen, maar biedt het ook ruimte voor bijstelling waar nodig.

2.3 Bestaande kaders

Volkshuisvesting is één van de prioriteiten van de regering en één van de kerntaken van de overheid. Artikel 22 van de Grondwet luidt: “Bevordering van voldoende woongelegenheid is voorwerp van zorg der overheid”. Wonen is een voorwaarde voor een goed bestaan. Deze zorgplicht is onder druk komen te staan. Het volkshuisvestingsprogramma staat daarmee niet op zichzelf. Op inhoud niet, maar ook dat er kaders van toepassing zijn op verschillende niveaus.

Nationaal, provinciaal, regionaal en lokaal beleid

We sorteren met dit volkshuisvestingsprogramma voor op de definitieve vaststelling van de Wet Versterking regie volkshuisvesting (WVRV). Elke bestuurslaag, Rijk, provincie en gemeente, stelt op basis van deze wet, respectievelijk een nationaal volkshuisvestingsprogramma, een provinciaal volkshuisvestingsprogramma en een gemeentelijk volkshuisvestingsprogramma op. Er zit idealiter een zekere mate van volgordelijkheid in de programma's van diverse bestuurslagen (eerst Rijk, dan provincie en daarna gemeente) om ze goed op elkaar te laten aansluiten, alhoewel dit in juridische zin niet noodzakelijk is. Wachten op het vaststellen van de volkshuisvestingsprogramma's van de 'hogere' overheidslagen vinden wij niet wenselijk en nodig gegeven de grote woningbouwopgave en de voortgang die we willen maken. Met de kennis dat de 'richting' van de wetgeving bekend is, anticiperen we zoveel mogelijk op de nieuwe wetgeving en stellen waar nodig in de toekomst de koers bij. De belangrijkste beleidskaders zijn:

- Nationale kaders: Wetsvoorstel Versterking Regie Volkshuisvesting, Regionale Woondeal
- Provinciale kaders: Fries Woonplan, Provinciaal Omgevingsvisie (POVI)
- Regionale kader: Regionale Visies Woon Zorg Welzijn Zuidoost Fryslân
- Lokale kaders: Omgevingsvisie, Woonvisie, Sociale koers/Samenlevingsvisie

Wet Versterking regie volkshuisvesting

Na jaren van beperkte sturing en stimulans vanuit de Rijksoverheid, worden nu weer meer kaders aangegeven waarbinnen het gemeentelijke beleid zich moet bewegen. Dit heeft geleid tot het wetsvoorstel Versterking regie op de Volkshuisvesting die in juli 2025 door de Tweede Kamer is aangenomen. Omdat er bij die behandeling enkele amendementen zijn aangenomen die juridisch of praktisch niet houdbaar bleken, heeft het kabinet in november 2025 een novelle (wijzigingsvoorstel) naar de Raad van State gestuurd. Na het advies van de Raad van State gaat deze novelle opnieuw naar de Tweede Kamer, zodat de Eerste Kamer het wetsvoorstel én de novelle vervolgens gelijktijdig kan behandelen. De beoogde inwerkingtreding is in 2026, waarbij het nog niet duidelijk is wat de exacte datum zal zijn. In het wetsvoorstel staan versnelling van de woningbouw met focus op voldoende betaalbare woningen hoog op de agenda, net als het huisvesten van urgente- en aandachtsgroepen. Het doel van deze nieuwe wet is:

- Een regierol voor de overheid op hoeveel, waar en voor wie we bouwen.
- Voldoende betaalbare woningen realiseren.
- Met kortere procedures meer vaart maken met de bouw van woningen.
- Voor een eerlijke verdeling zorgen, waarbij urgent woningzoekenden een betere kans krijgen op een passende woning.

Regionale woondeal Zuidoost Fryslân

In 2023 is de regionale woondeal gesloten tussen het Rijk, de provincie Fryslân en de regio Zuidoost Fryslân. In deze woondeal zijn kwantitatieve en kwalitatieve afspraken en randvoorwaarden vastgelegd over de bouw van woningen in Fryslân, met als doel de woningbouwopgave te versnellen. In 2025 is de woondeal herijkt, dit betreft een inspanningsverplichting. Betrokken partijen verbinden zich ertoe om zich naar beste kunnen in te zetten om het beoogde resultaat te bereiken. Een belangrijke inspanningsafspraak is het realiseren van minimaal 4.686 extra woningen in Fryslân. Als onderdeel van deze afspraak zet de gemeente Smallingerland zich in voor het realiseren van 1780 woningen in periode 2022 t/m 2030.

Kaders en beleid in Smallingerland (lokale kaders)

De huidige Woonvisie (Smallingerland, 2020) vormt de onderlegger voor het volkshuisvestingsprogramma. Anders gezegd, de richting die is ingezet vanuit de huidige woonvisie is nog steeds relevant en actueel. Waar nodig bevat dit volkshuisvestingsprogramma aanscherpingen en actualisering.

Nadat de Woonvisie 2020-2025 is vastgesteld in 2020 is in 2022 de Omgevingsvisie vastgesteld door de gemeenteraad. Daarmee is de Woonvisie onderdeel geworden van deze Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie kent een bredere insteek met beleidsmatige keuzes op het vlak van het ruimtelijke domein: zoals wonen, leefbaarheid, veiligheid, natuur, economie en recreatie.

Samengevat zijn de belangrijkste kernpunten (kaders) voor Wonen in Woonvisie én Omgevingsvisie:

- Aantrekkelijke en gevarieerde nieuwbouw.
- Duurzame woningvoorraad en inrichting van de omgeving.
- Wijs met grijs – ruimte voor initiatieven gericht op senioren en woningaanpassing.
- Mienskipssin, vitale dorpen en wijken.
- Sociaal wonen – kwetsbare doelgroepen.
- Onderscheidende woningen en woonomgeving door architectuur, woningtypen, inrichting van buurt of wijk, en/of mogelijkheden voor persoonlijke keuzes.

Het volkshuisvestingsprogramma staat dus niet op zichzelf, maar bouwt voort op de Woonvisie (die afloopt in 2025) en de Omgevingsvisie. De belangrijkste thema's uit deze visies komen ook terug in het volkshuisvestingsprogramma, waar nodig aangevuld of aangescherpt. Anders gezegd, we zetten voor een belangrijk deel voort waar we al hard aan werken op het gebied van wonen. Beleidsmatig en de sleutelprojecten die daaruit voortvloeien, zoals de projecten vanuit de ontwikkelstrategie.

Belangrijkste ontwikkelingen* 2026 t/m 2030	Aantal woningen
Ontwikkelstrategie	812
Vrijburgh 2 (fase 3) en Vrijburgh 3	214
Diverse plannen in de dorpen	109

*Onherroepelijk of in voorbereiding, zoals opgenomen in bijlage 4

Tabel 2.1 Belangrijkste ontwikkelingen woningbouw gemeente Smallingerland 2026 t/m 2030 (stand 1 januari 2026)

Het is een gegeven dat onze samenleving verandert. Verschillende ontwikkelingen hebben invloed op onze samenleving en hoe we met elkaar omgaan. En welke rol we als gemeente in te vullen hebben. Hoe we dit doen hebben we beschreven in onze Sociale Koers. Deze is uitgewerkt in het door het college vastgestelde Koersplan (Gemeente Smallingerland, 2022). Eén van de pijlers uit het Koersplan is 'Een zeker bestaan' dat ambities formuleert voor het thema Wonen. Hierin worden onder ander ambities geformuleerd over voldoende woningen en woningen die passen bij de behoeften van verschillende doelgroepen en een krachtige Mienskip in wijken en dorpen.

Rol/functie van het volkshuisvestingsprogramma in lopende processen

Zoals al eerder beschreven, staat het volkshuisvestingsprogramma niet op zichzelf. Naast lokale kaders waar we rekening mee houden, zijn er ook lopende processen waarvan de uitkomst van invloed is op het volkshuisvestingsprogramma. Het gaat hierbij om het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) en de regionale Visie Wonen Zorg Welzijn Zuidoost Fryslân.

Ruimtelijk ontwikkelperspectief

Het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Smallingerland laat zien waar en hoe de gemeente Smallingerland ruimte wil geven aan wonen, werken en energie. Dit zijn de drie grootste ruimtelijke opgaven voor onze gemeente. We zoeken ruimte voor woningen, voor bedrijven en voor de opwek van duurzame energie. Voor het volkshuisvestingsprogramma betekent dit dat het kaders meegeeft over waar we woningen willen en kunnen realiseren. We willen woningen bouwen voor alle doelgroepen, van starters tot ouderen. Waarbij we vooral inzetten op inbreiden. Maar ook uitbreiden is nodig gezien de vraag naar woningen en de beschikbaarheid van locaties. Dorpen met veel voorzieningen zien we als uitbreidingskernen. Bij overige dorpen is het voorstel van de gemeente om 'naar aard en schaal' woningen toe te voegen. Het ROP is momenteel nog een concept. De Omgevingseffectrapportage (OER) wordt in 2026 afgerond waarna er eind 2026 een ontwerp-ROP wordt opgeleverd dat daarna als Omgevingsprogramma moet worden vastgesteld.

Regionale Visie Wonen Zorg Welzijn Zuidoost Fryslân

In Nederland staan we voor uitdagende vraagstukken op het gebied van wonen, zorg en welzijn. Niet alleen zijn er steeds meer ouderen, de gemiddelde levensverwachting stijgt ook. Er is daarmee sprake van dubbele vergrijzing. Voor ouderen geldt dat zij steeds vaker tot op hoge leeftijd zelfstandig wonen. Dit geldt ook voor andere groepen met een zorg- of ondersteuningsvraag, zoals mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking en mensen met psychische problemen. Zij blijven langer zelfstandig wonen of gaan sneller weer thuis wonen na een verblijf in een instelling. De behoefte aan een woning en woonomgeving die geschikt zijn voor (intensieve) zorg neemt daardoor toe. Naast druk op de beschikbare woonruimte, neemt ook de druk op hulp en ondersteuning toe. Dit is niet alleen merkbaar door te weinig personeelscapaciteit in de zorg. Ook de informele zorgwereld van mantelzorg staat onder druk. We moeten met minder mensen zorgdragen voor een groeiende groep zorgvragers. Dit betekent dat we keuzes moeten maken. Voor wie bouwen we welke woningen en waar, en hoe organiseren we de zorg?

Herijking en actualisatie

Met het volkshuisvestingsprogramma geven we als gemeente duidelijkheid over het voorgenomen beleid. We kiezen voor een looptijd van 5 jaar, maar kijken waar mogelijk verder vooruit omdat het vraagstuk daarom vaagt. De lopende processen evenals de nadere uitwerking en vaststelling van de Wet Versterking regie volkshuisvesting en het provinciale volkshuisvestingsprogramma kunnen ertoe leiden dat onderdelen van dit volkshuisvestingsprogramma op termijn moeten worden geactualiseerd. Of en wanneer dit nodig is valt nu nog niet met zekerheid te zeggen.

3. Voldoende en betaalbare woningen

3.1 Toelichting

Smallingerland kampt met een tekort aan betaalbare woningen in de huur- en de koopsector (Companen, 2025). Gezien de voorzieningen, die in Drachten beschikbaar zijn, is met name deze plek in trek bij mensen die een sociale huurwoning zoeken. Starters en middeninkomens vinden moeilijk een passende woning. De druk op de woningmarkt neemt verder toe omdat de bevolking van Smallingerland groeit. Het is daarom van groot belang om voldoende en betaalbare woningen toe te voegen aan de woningvoorraad. Nieuwe woningen zorgen niet alleen voor minder druk op de woningmarkt, maar ook voor doorstroming op de woningmarkt. Dit kan door nieuwe woningen te bouwen maar ook door het beter benutten van de bestaande voorraad, denk bijvoorbeeld aan woning delen of het splitsen van woningen. Er moet gebouwd worden voor alle doelgroepen. Het aantal huishoudens neemt de komende jaren toe, met name het aantal kleine huishoudens. Speciale aandacht gaat uit naar betaalbare woningen (onder andere voor starters), geschikte woningen voor ouderen en voor hoogopgeleide werknemers om zo ook te voorzien in de behoefte van en onze groeiambitie voor een exclusiever woonmilieu en het daarmee versterken van de pluriformiteit en bijbehorende draagkracht van de samenleving.

Het toevoegen van voldoende en betaalbare woningen gaat naast kwantiteit ook over kwaliteit. Dat betekent globaal regie voeren op het aandeel betaalbare woningen en sociale huur, ruimte bieden voor nieuwe woonvormen (collectief, modulair en kleine woningen) en de behoefte aan woonvormen die inspelen op veranderende zorgbehoeften, zoals mantelzorgwoningen. Ook het omvormen van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) naar wonen biedt kansen, mits landschappelijk verantwoord en passend bij de dorpsstructuur.

Hiermee geven we invulling aan de ambitie in onze omgevingsvisie 'dat iedereen in 2040 een mooie en passende plek heeft om te wonen'. De gemeente biedt daarvoor ruimte voor verbouw en nieuwbouw van woningen om het aantal en soort huizen af te stemmen op de vraag. Het volkshuisvestingsprogramma vormt een uitwerking van de strategie "Woningen voor iedereen" in de omgevingsvisie:

- Ruimte wordt gegeven voor nieuwbouw van woningen en verandering van functies naar wonen;
- Veel verschillende woningen worden gebouwd, ook voor kwetsbare doelgroepen of mensen die minder te besteden hebben;
- Bestaande gebieden worden opgeknapt en nieuwe woongebieden worden gemaakt;
- Er wordt ingezet op woonmilieus met een onderscheidende kwaliteit;
- Tijdig voorbereidingen worden getroffen voor woningbouwlocaties na 2030.

3.2 Ambitie

Het is goed wonen in Smallingerland! Met een goed en gevarieerd woningaanbod willen we zoveel mogelijk huishoudens hier prettig laten wonen. Het bouwen van voldoende woningen is daarom een van de belangrijkste ambities is van een volkshuisvestingsprogramma. Deze ambitie heeft betrekking op de periode 2026 tot en met 2030 waar dit volkshuisvestingsprogramma over gaat. De ambitie strekt zich echter ook verder uit. We bouwen niet alleen voor de lokale behoefte, maar hebben een bredere groeiambities in de gemeente Smallingerland en met name van de stad Drachten, zoals in Hoofdstuk 2 is toegelicht. We anticiperen op de komst van een Lelylijn en zetten in op het versterken van het Fries stedelijk netwerk samen met de vier grote steden van Fryslân door een fors aantal woningen toe te voegen. Spraken we in de woonvisie nog over het toevoegen van een maximaal aantal woningen, spreken we nu in alle afspraken met Rijk en provincie over minimale aantallen.

De ambities die we met dit volkshuisvestingsprogramma vastleggen zijn:

Hoofdprioriteit

De hoofdprioriteit van dit volkshuisvestingsprogramma is het verkleinen van het verschil tussen vraag en aanbod, zowel kwantitatief als kwalitatief. Andere doelen binnen het domein van volkshuisvesting zoals verduurzamen, leefbaarheid, en doelgroepenbeleid streven we onverminderd na. We realiseren ons echter dat deze subdoelstellingen niet altijd verenigbaar zijn met de hoofdprioriteit en dat de balans hiertussen bewaakt moet worden.

Kwantitatieve opgave

In de woondeal 2022 - 2030 hebben we afgesproken minimaal bruto[1] 1.780 woningen toe te voegen. Tot en met 2025 hebben we 669 woningen toegevoegd. Dit betekent dat de gemeente tussen 2026 tot en met 2030 nog minimaal 1.111 woningen moet toevoegen. Om dit waar te kunnen maken wordt een minimale overprogrammering van 130% aangehouden. Deze overprogrammering biedt meer zekerheid om de doelstelling te halen maar biedt geen garanties; als gemeente zijn er zaken waar we geen invloed op hebben (denk aan conjunctuur en aanpassing van rijksbeleid en regels). Het genoemde woningaantal is daarmee geen 'afrekenbaar doel' maar een ambitie. Er zijn voor 1.318 woningen plannen onherroepelijk of in voorbereiding. Daarmee alleen halen we al een overprogrammering van meer dan 119%. Daarnaast zijn er nog plannen in visie. Hiermee hebben we t/m 2030 ruim voldoende overprogrammering om deze ambitie te halen.

Woningbouwdoelstelling Woondeal 2022-2030	Aantal woningen
Woondeal 2022 t/m 2030	**1780**
2022 t/m 2025 gerealiseerd (bruto)	669
Nog te realiseren 2025 t/m 2030	**1111**
Woningbouwplannen	**Aantal woningen**
Plannen onherroepelijk	588
Plannen in voorbereiding	730
Totaal plannen onherroepelijk en in voorbereiding	**1318**
Plannen in visie	396
Totaal woningbouwplannen	**1714**

Tabel 3.1 Woningbouwdoelstelling 2022-2030

[1] Onder bruto nieuwbouw verstaan wij: nieuwbouw plus overige toevoegingen minus overige onttrekkingen. Nieuwbouw en overige toevoegingen en onttrekkingen worden hierbij als volgt gedefinieerd: Nieuwbouw zijn woningen die door nieuwbouw aan de voorraad worden toegevoegd. Overige toevoegingen en onttrekkingen zijn woningen die om andere redenen dan nieuwbouw aan de voorraad worden toegevoegd of onttrokken, zoals splitsingen, samenvoeging of functiewijzigingen. In bruto nieuwbouw wordt de aftrek van het eventueel aantal gesloopte woningen niet meegenomen.

Jaar	Woningbouwaantallen
2026	308
2027	403
2028	650
2029	188
2030	165
Totaal	**1714**

Tabel 3.2 Totaal geplande woningbouwaantallen per jaar

In vijf jaar voegen we minimaal 1.111 woningen toe. Dit betekent gemiddeld per jaar meer dan 220 woningen toevoegen en inclusief overprogrammering 290 woningen per jaar. In 2020 zijn we omgeschakeld van beheergemeente naar ontwikkelgemeente. Woningbouwplannen hebben jaren voorbereiding nodig en we zien daar de komende jaren de resultaten van met een piek tot en met 2028. De plannen voor daarna bereiden we nu voor. Daarvoor hebben we genoeg plannen in visie, die resulteren in woningbouw richting 2030 en daarna, zoals de plannen in het centrum, woningbouw bij Boornbergum en Oudega. Hiermee verzekeren we een continue woningbouwstroom ook na 2030.

Kwalitatieve opgave

Voor de kwalitatieve opgave hanteren we de taakstellingen vanuit het Rijk. Dit betekent dat de gemeente streeft naar 2/3 betaalbare woningen (betaalbare koop, sociale huur en middenhuur) waarvan30% sociale huur (zie kader p.15 voor definities). Op dit aandeel wordt meerjarig gestuurd; dit houdt in dat we over de periode waar dit volkshuisvestingsprogramma betrekking op heeft het totaalbeeld bewaken voor de gehele gemeente en zo nodig tijdig bijsturen. De gemeente neemt hierin een belangrijke regierol en bij elke woningbouwontwikkeling wordt aan de voorkant bekeken of en in welke mate er sociale huur gerealiseerd kan worden. Rijksregels uit de WVRV worden gevolgd, mits ze de hoofdprioriteit niet belemmeren.

Het aandeel sociale huurwoningen in de bestaande voorraad willen we op peil te houden, daarom staan we kritisch tegenover verkoop en sloop van sociale huurwoningen. Alleen in bijzondere gevallen en onder de voorwaarde dat het onderdeel van een integraal plan met nieuwbouw, het bijdraagt aan de leefbaarheid en een gevarieerd aanbod in de wijk of dorp en dat het aantal sociale huur woningen gelijk blijft of toeneemt, krijgt het onze goedkeuring.

Woningbouwplannen	Aantal woningen	Sociale huur	Overig betaalbaar	Totaal betaalbaar
Plannen onherroepelijk	608	21%	43%	64%
Plannen in voorbereiding	710	29%	29%	58%
Totaal plannen onherroepelijk en in voorbereiding	**1318**	**25%**	**35%**	**61%**

Tabel 3.3 Betaalbaarheid woningbouwplannen

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

De kwalitatieve opgave is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente, corporaties en marktpartijen. De investeringscapaciteit van woningcorporaties is niet leidend, maar wel bepalend voor de haalbaarheid, voor onze woningbouwprogrammering. Als het aandeel sociale huur niet haalbaar blijkt, mag dit niet ten koste gaan van het aantal woningen dat we realiseren. We concretiseren dit in nauwe afstemming met de corporaties en toetsen samen periodiek op haalbaarheid.

We zien op locaties van derden (vaak commerciële ontwikkelaars) dat er geen of onvoldoende aandacht is voor de bouw van sociale huurwoningen en betaalbare koopwoningen omdat het realiseren van koopwoningen in het duurdere segment meer rendement oplevert. Daarnaast levert sociale huur een lagere grondopbrengst op en willen we dat dit niet eenzijdig bij de gemeente en corporaties terugkomt. Daarom hanteren we het uitgangspunt dat ontwikkelaars bij nieuwe locaties 2/3 betaalbaar, waaronder 30% sociale huur, moeten realiseren. Als een ontwikkelaar kan beargumenteren dat dit uitgangspunt niet haalbaar is (te denken aan bijvoorbeeld niet uitvoerbare grondexploitatie, grootte van het project en locatie) dan kan het college van de uitgangspunten afwijken. In die gevallen bezien we de mogelijkheid om afspraken te maken over een bijdrage voor het afkopen van dit uitgangspunt, bijvoorbeeld door het instellen van een vereveningsfonds. In sommige gevallen kan een lage verkoopprijs ook een alternatief zijn voor sociale huur, bijvoorbeeld in de dorpen.

Goedkope koop

Voor veel starters is deze (landelijke) prijsgrens niet betaalbaar. Daarom stimuleren we als gemeente Smallingerland dat er ook betaalbare koopwoningen gerealiseerd moeten worden in de categorie tot 75% van de landelijke betaalbaarheidsgrens van €420.000 zodat er ook voldoende woningbouw in die segmenten gerealiseerd worden. We noemen het segment tot 75% van de landelijke betaalbaarheidsgrens: goedkope koop. Deze goedkope koop zorgt ook voor doorstroom vanuit de sociale huur. Voor jongeren en jonge gezinnen is doorstroming ook belangrijk. Door bijvoorbeeld voor passende woningen voor oudere huishoudens te bouwen, kunnen gezinswoningen vrijgespeeld worden voor starters en jonge gezinnen. Alleen doorstroming is niet voldoende, daarom ook juist bouwen voor jongere huishoudens.

In alle definities volgen we het rijksbeleid, met uitzondering van de definitie voor goedkope koop, waar geen landelijke definitie voor is. Gemeente Smallingerland hanteert de volgende definities en grenzen voor betaalbaarheid:

- Sociale huur: maximale huurprijs €932,93 (prijspeil 2026) (Wet huurtoeslag). De huurwoning wordt verhuurd aan huishoudens die bij aanvang een inkomen hebben onder de DAEB-inkomensgrens. Minimale instandhoudingstermijn 25 jaar.
- Middenhuur: huurprijs tussen €932,93 en €1228,07 (prijspeil 2026). Minimale instandhoudingstermijn 10 jaar.
- Vrije sector huur: huurprijs hoger dan €1228,07 (prijspeil 2026)
- Goedkope koop: koopprijs onder 75% van landelijke betaalbaarheidsgrens €420.000, dit betekent onder €315.000 (prijspeil 2026)
- Betaalbare koop: koopprijs onder landelijke betaalbaarheidsgrens €420.000 (prijspeil 2026). Instandhoudingstermijn minimaal 1 jaar en maximaal 10 jaar.
- Vrije sector koop: koopprijs boven landelijke betaalbaarheidsgrens €420.000 (prijspeil 2026)

*De gemeente volgt de landelijke indexering van het Rijk. Indien in wet en regelgeving van het Rijk definities worden aangepast, hanteert gemeente Smallingerland deze ook.

**Betaalbare woningen zijn sociale huur + middenhuur + betaalbare koop (incl. goedkope koop)

Kwaliteit bouwen

De gemeente wil bouwen voor de toekomst: kwalitatief goede woningen, in een passende woonomgeving, met ruimte voor nieuwe woonvormen zoals collectief wonen, modulair bouwen en kleine woningen. Voor kleine woningen behouden we de beleidslijn uit het Addendum van de woonvisie. Namelijk dat een wooneenheid een minimale gebruiksoppervlakte heeft van rond de 50 m2. In een beperkt aantal gevallen kan het, indien goed gemotiveerd, kleiner. Vanuit het belang van de kwaliteit van woningen is een overmaat aan kleine woningen niet wenselijk, moeten de plannen aansluiten bij de actuele en toekomstige woonbehoefte en moeten voldoende kwaliteit hebben.

We geloven ook in de verdere ontwikkeling van modulair en conceptueel duurzaam bouwen. En maken gebruik van de mogelijkheden die er zijn en komen. Wij zetten in op maximale samenwerking met bouwers, architecten en inwoners om dit aan te jagen. Daarbij wordt gestuurd op differentiatie per kern, met oog voor het voorzieningenniveau en de lokale behoefte. De nieuwbouw wordt toekomstbestendig en waar mogelijk flexibel gebouwd. Dit houdt in dat de woningen gemakkelijk zijn aan te passen bij een veranderende behoefte of aantrekkelijk zijn voor verschillende doelgroepen en woningen bij voorkeur voor meerdere doelgroepen geschikt zijn, oftewel levensloopbestendig.

Centrum Drachten

We combineren een uitgebreide mix aan voorzieningen met een substantiële concentratie woningen in het centrumgebied. Dit versterkt de levendigheid en de ontmoetingsfunctie, maar ook het draagvlak voor de voorzieningen. Er bevinden zich nu ongeveer 900 woningen in het centrum. We streven in de komende 15 jaar naar een uitbreiding van het aantal woningen in het centrum met ca. 400. In het centrum zullen in de meeste gevallen woningen (appartementen) boven andere functies worden gebouwd. We stimuleren dat er voor meerdere doelgroepen wordt gebouwd. Op gebiedsniveau van het centrum is onze ambitie om minimaal twee derde van de nieuw te bouwen woningen betaalbare huur- of koopwoningen te laten zijn, waaronder 30% sociale huur. Huurwoningen komen er voor ouderen, jongeren, studenten en starters. Ook vrijesectorkoopwoningen willen we toevoegen aan het centrum.

Inbreiding en uitbreiding

Bij het verdelen van de woningbouw kiezen we voor binnenstedelijk wat binnenstedelijk kan. Daarmee zetten we vooral in op ontwikkellocaties binnen Drachten en de dorpen als onderdeel van een herontwikkeling- of herstructureringsopgave. Intensivering van het ruimtegebruik is daarbij een belangrijke doelstelling om meer woningen te kunnen bouwen of terug te bouwen binnen de beschikbare ruimte met aandacht voor onder andere klimaatadaptatie en de gevolgen voor mobiliteit. We voeren de projecten in de Ontwikkelstrategie uit en blijven zoeken om locaties daaraan toe te voegen. We bouwen de laatste fase van Vrijburgh 2 en brengen Vrijburgh 3 tot ontwikkeling. In het centrum faciliteren we initiatieven en starten met het maken van plannen voor Vogelzang en het Sander Israëlplein. In de dorpen stimuleren en/of faciliteren we woningbouwinitiatieven. De woningbouwopgave is echter te groot om volledig binnen bestaand bebouwd gebied op te lossen. We moeten ook uitbreiden. In het ontwerp ROP wordt er van uitgegaan dat we dat eerst doen bij Oudega en Boornbergum. Deze dorpen zien we als centrumkernen met een eigen voorzieningenniveau. Beide kernen willen we versterken, zodat ze deze functie ook in de toekomst goed te kunnen vervullen. Na het uitvoeren van de omgevingsonderzoeken wordt een voorkeursalternatief voor het ROP opgesteld waarin we bepalen welke strategie voor de ontwikkeling van de dorpen wordt gehanteerd.

Ambitie na 2030

Ook na 2030 blijft de woningbehoefte groot. Het ROP heeft hier een woningbouwambitie aan gekoppeld van +/- 3.000 extra woningen na 2030 tot 2050. Als ontwikkelprincipe geldt dat gematigde autonome groei zoveel mogelijk binnen Drachten wordt gerealiseerd en waar mogelijk naar aard en schaal bij de dorpen. Om deze waar te maken, is het noodzakelijk om nu al te starten met de voorbereiding van nieuwe locaties en strategieën. Daarbij wordt gekeken naar uitleglocaties in Boornbergum en Oudega, verdichtingsmogelijkheden in Drachten, en het benutten van gemeentelijke gronden of aankopen van gronden in andere kernen. Pas als er zicht is op de komst van de Lelylijn of een forse aanvullende woningbouwopgave (4000 of meer) ontstaat als gevolg van een verregaande verstedelijkingsstrategie van Drachten kiezen we voor een sprong over de A7. Een kleinschalig gebied aan de andere kant van de grote wegen heeft geen kans om echt bij de stad te gaan horen.

Afhankelijk van de verstedelijkingsstrategie en de komst van de Lelylijn kan de woningbouwopgave oplopen tot 15.000 woningen. Met de verstedelijkingsstrategie zien wij kansen voor Fryslân en de vier Friese steden om samen te groeien en bij te dragen aan de nationale verstedelijkingsopgave. Wij voorzien dat er in totaal tot 2050 26.500 tot 42.000 extra woningen kunnen worden gebouwd in samenhang met een passende arbeidsmarkt, voorzieningenstructuur en bereikbaarheid in het Fries Stedelijk Netwerk. De vier Friese gemeenten en de provincie Fryslân werken de Verstedelijkingspropositie Fries Stedelijk Netwerk 2050 uit in een verstedelijkingsstrategie en een investerings- en uitvoeringsagenda.

3.3 Maatregelen

In deze paragraaf sommen we de maatregelen en acties op die we voorzien in de periode 2026 t/m 2030. Een deel van deze acties en maatregelen betreft woningaantallen die in meer detail zijn weergeven in een tabel in Bijlage 4.

Versnellen woningbouw

We bouwen ruim 1100 woningen (bruto nieuwbouw) in de periode 2026 t/m 2030. Focus ligt op het betaalbare segmenten, met een evenwichtige verdeling over de gemeente. We sturen niet op vastgelegde aantallen per locatie. Belangrijk uitgangspunt is adaptief programmeren. Dit betekent dat we flexibel blijven in het programma, omdat veranderingen en uitdagingen in het ruimtelijke domein volgen elkaar snel op. Belangrijk is dat we als gemeente wendbaar blijven, om ons aan te kunnen passen aan situaties en vragen die we nog niet kennen.

Particuliere initiatieven

We zoeken naar een efficiëntere werkwijze om particulier initiatieven te beoordelen en te faciliteren. Ook betalen ontwikkelaars mee aan de kosten van de gemeente (ambtelijke inzet) wat vastgelegd wordt in een intentieovereenkomst bij de start van het project of een anterieure overeenkomst. De afspraken met de ontwikkelaars over de hoeveelheid betaalbare en sociale huur woningen worden vastgelegd in een anterieure overeenkomst, in de vergunning of op andere wijze. Na vaststelling van het Volkshuisvestigingsprogramma scherpen we het afwegingskader uit de woonvisie verder aan.

Sturen op kwalitatieve opgave

De gemeente heeft een grotere overprogrammering dan 130%. Gezien het woningtekort is het meer bouwen dan de ambitie t/m 2030 geen probleem. Echter de gemeente kijkt wel kritischer naar de kwalitatieve invulling om de taakstellingen te kunnen halen. Nieuwe initiatieven en plannen nog in visie tot en met 2030 die zich richten op sociale huur, middenhuur en betaalbare koop staat de gemeente open voor, plannen met enkel dure woningen kijken we kritisch naar. Ook gegeven de beperkte ambtelijke capaciteit stellen we daarin prioriteiten.

Actief grondbeleid

We blijven een actief grondbeleid voeren om kansen die zich voor doen te verwezenlijken en om woningbouwlocatie voor de komende jaren en vooral ook na 2030 te verwerven. Waar passend kopen we gronden of panden of vestigen WVG hierop. In de nota grondbeleid wordt hier verder invulling aan gegeven in samenhang met dit volkshuisvestingsprogramma.

Ontwikkelen woningbouw centrum

We gaan ca 400 woningen ontwikkelen in het centrum in 15 jaar. Een deel valt in dit programma t/m 2030. Bij de ontwikkeling van wonen in het centrum vormt het gebiedsprogramma Centrum het kader.

Onderzoek verdichting Drachten
De ambitie is om Drachten zoveel als mogelijk in te breiden in plaats van uit te breiden. We voeren een verdichtingsanalyse voor Drachten uit, gekoppeld aan een leefbaarheidsanalyse. Onderwerpen in deze analyse zijn gestapelde bouw, hoogbouw (alleen op enkele specifieke locaties), ontsluiting, splitsing van woningen en verdichting. Op basis van de analyse maken we een strategie voor stedelijke vernieuwing, nieuwe ontwikkellocaties, aanpakken van "rotte kiezen" en mogelijk meer uitbreiding in het centrum dan de 400 woningen.

Ontwikkeling dorpen op basis van definitief ROP
Op basis van uitkomsten van de Omgevingseffectrapportage, de voorkeursvariant en het definitieve ROP kunnen we een strategie bepalen voor de ontwikkeling van onze dorpen. Waarbij we streven naar kwalitatieve en aantrekkelijke nieuwbouw in de kernen. We wegen in ons grondbeleid af in hoeverre we zelf een eigen grondpositie innemen of dat deze met behulp van derden wordt ontwikkeld.

Instellen vereveningsfonds
We zijn terughoudend met het introduceren van nieuwe instrumenten. Tegelijkertijd blijkt het in de praktijk lastig (globaal) regie te voeren op aandelen sociaal en betaalbaar. In praktijk kunnen anterieure overeenkomsten, regels in het omgevingsplan, het instellen van een gemeentelijk vereveningsfonds of een planbatenheffing de regierol van gemeenten versterken. We staan voor het principe dat marktpartijen ook bijdragen aan de maatschappelijke doelstelling om ook sociale huur en betaalbare woningen te bouwen. Het invoeren van een vereveningsfonds lijkt hiervoor het meest voor de hand liggend. Uiterlijk Q3 2026 komen we met een voorstel over de wijze waarop dit kan worden vormgegeven.

Actualiseren convenant met corporaties
In 2022 is een convenant getekend met de woningcorporaties WoonFriesland en Accolade met bindende afspraken over de bouw van ongeveer 300 nieuwe sociale huurwoningen in Smallingerland tot 2030. Het convenant met de woningcorporaties geeft alle partijen duidelijkheid over hoeveel woningen we de komende jaren gaan realiseren. Dit willen we voortzetten en daarom actualiseren we ons convenant, ook voor de periode na 2030. Hierbij kijken we naar Drachten, maar ook naar mogelijkheden om sociale huurwoningen te realiseren in de dorpen.

Monitoring en bijsturing
We laten periodiek woningmarktonderzoek uitvoeren om te beoordelen of het aanbod aansluit bij de vraag. Daarnaast monitoren we het programma continu. De veelheid en complexiteit van de opgaven in het volkshuisvestingsprogramma vragen om meer sturing. Onze processen en werkwijzen worden hierop aangepast. We streven naar meer data-gestuurd werken, hiermee kunnen we efficiënter monitoren en sturen. We zoeken hiervoor passende instrumenten. Over de voortgang van de woningbouw informeren we raad twee keer per jaar.

Nieuwe woonvormen faciliteren
We willen innovatieve woonvormen voor starters en senioren, zoals collectief wonen, tiny houses en modulair bouwen actief stimuleren. We kijken naar de mogelijkheden die de markt biedt en voorbeelden uit andere gemeenten. We besteden hier ook aandacht aan in gesprekken met relevante partijen. Prioriteit wordt hierbij gegeven aan woonvormen die bijdragen aan de versnelling van de woningbouw én woonvormen gericht op doelgroepen waar de grootste vraag zit; starters en senioren.

Mantelzorgwoningen en kangoeroewoningen
We bieden ruimte voor het bouwen van mantelzorgwoningen op eigen erf en kangoeroewoningen. In ons omgevingsplan staan de voorwaarden opgenomen onder welke voorwaarden we dit toestaan.

Transformatie agrarische erven
We zien mogelijkheden om woningen toe te voegen op erven van agrarische bedrijven die de bedrijfsactiviteit beëindigen. Daar willen we ruimhartig mee omgaan gelet op de veranderingen in het buitengebied. Rond of in de nabijheid van dorpen zien wij daarvoor kansen, mits landschappelijk inpasbaar. Regels van de provincie bieden de mogelijkheid om bij sloop van een agrarisch gebouw van 3.000 m2, twee nieuwe woningen te realiseren onder de voorwaarde dat het gaat om 'karakteristieke bebouwing'. We verkennen de mogelijkheden voor andere woonvormen (zoals erfdelen of het kleinschalig samenwonen met verschillende generaties), ook in overleg met de provincie en staan open voor pilots. Wonen in het buitengebied wordt verder integraal uitgewerkt in de Nota Ruimtelijke beleid voor het buitengebied, die in 2026 wordt opgesteld en nog moet worden vastgesteld.

Zelfbewoning
Uitgangspunt is dat woningen bedoeld zijn voor zelfbewoning, omdat we het belangrijk vinden dat deze betaalbare woningen voor langere tijd behouden blijven voor het betaalbare segment (niet alleen voor de eerste koper). Dit regelen we in de algemene verkoopvoorwaarden van de grond en afspraken met de ontwikkelaars (anterieure overeenkomst).

Leegstand
Op moment zien wij geen noodzaak om een leegstandsverordening in te voeren omdat dit op zeer beperkte schaal voorkomt in onze gemeente, maar als leegstand een groot probleem wordt en dermate maatschappelijk ontwrichtend gaat werken, dan zullen we niet nalaten om een leegstandverordening in te stellen.

Verkennen van Koopgarant als instrument voor betaalbare koop
Koopgarant is een regeling die in Nederland is ontwikkeld om koopwoningen betaalbaar te houden voor starters en huishoudens met een middeninkomen. Het is een initiatief vanuit Stichting OpMaat, dit is het expertisecentrum voor betaalbare koopwoningen. Het is een onafhankelijke stichting. Het principe werkt als volgt: je koopt een woning met een korting op de marktwaarde en in ruil daarvoor gelden specifieke voorwaarden, zoals een terugkoopgarantie door de woningcorporatie, gemeente of projectontwikkelaar. Wij onderzoeken de toepasbaarheid van Koopgarant of vergelijkbare koopconstructies voor onze gemeente.

4. Leefbaarheid en stedelijke vernieuwing (gezonde wijken)

4.1 Toelichting

Om ergens prettig te kunnen wonen is de leefomgeving net zo belangrijk als een goede woning. Ook speelt de leefomgeving een belangrijke rol in de gezondheid en het welzijn van de bewoners. Veel inwoners vinden de gemeente Smallingerland een prettige plek om te wonen (Companen, 2025a). Dit willen we behouden. We willen daarom blijven investeren in de sociale en fysieke leefomgeving van onze dorpen, wijken en buurten.

Verschillende factoren uit de leefomgeving hebben directe impact op gezondheid, zoals luchtkwaliteit of hittestress. Daarnaast is er de indirecte impact door de invloed van ruimtelijke inrichting op onze mogelijkheden voor gezond gedrag. De belangrijkste elementen van leefbaarheid vinden wij een veilige woonomgeving met voldoende ruimte voor bijvoorbeeld groen, water en sport -en spelmogelijkheden. Daarnaast spelen sociale aspecten zoals ruimte voor ontmoeten, ontspannen en voldoende nabije voorzieningen een belangrijke rol. Stedelijke vernieuwing kan een middel zijn om het doel (een zo groot mogelijke leefbaarheid) te bewerkstelligen.

4.2 Ambities

Stedelijke vernieuwing kan op verschillende manieren worden toegepast. Het kan gaan om kleine, concrete ruimtelijke ingrepen in een buurt tot grootschalige gebiedsontwikkeling waarin verschillende functies worden samengebracht. We hebben op dit gebied ambities die we hieronder omschrijven. We richten ons hierbij vooral op het centrum en enkele wijken in Drachten, maar zien ook kansen in de dorpen.

Deze ambities haken aan op reeds lopende processen. Zo monitoren we tweejaarlijks de ervaren leefbaarheid in de wijken en dorpen van Smallingerland. Hierbij komt een breed scala aan onderwerpen aan bod zoals wonen, voorzieningen, veiligheid en sociale cohesie. Leefbaarheid komt daarnaast aan bod in het Omgevingsprogramma (via Leefbare Wijken en Dorpen) en de Sociale Koers (o.a. via het thema Wonen en het streven daarin naar 'Een zeker bestaan' (Gemeente Smallingerland, 2022)). Recent is een programma gestart rond Wijkverbetering waarbij de vervanging van het riool in vier woonwijken wordt aangegrepen als kans om de leefomgeving in samenhang te verbeteren. Naast het vernieuwen van straten en groen, is er aandacht voor leefbaarheid, klimaat, sociale samenhang en mogelijk ook woningbouw. Bij wijkverbetering en grootschalige woningbouwontwikkelingen wordt de sociale structuur in de ontwikkeling meegenomen. In projecten, zoals bovengenoemde wijkverbetering, maar bijvoorbeeld ook rond de ontwikkeling van Boornbergum is vanaf het begin af aan aandacht voor deze sociale structuur. Denk daar bij aan voorzieningen voor sport, spel, ontmoeting, onderwijs, cultuur en zorg. Met de leerervaringen uit deze trajecten bekijken we hoe toekomstige projecten ook kunnen versterken op dit punt.

Tot slot noemen we hier het Klimaatadaptatieplan (zie ook Hoofdstuk 6) waarin leefbaarheid in relatie tot het veranderende klimaat is ondergebracht. Middels deze en andere trajecten krijgen we steeds meer zicht op het gebied van leefbaarheid en stedelijke vernieuwing. Deze leerervaringen nemen we mee om leefbaarheid een plek te geven in de integrale afwegingen op het vlak van de volkshuisvestingsopgave.

Woningen én kwaliteit toevoegen aan het bestaand stedelijk weefsel
We zien in Drachten – met name in het centrum – kansen om door middel van het toevoegen van woningen kwaliteit toe te voegen aan het bestaand stedelijk gebied. Naast het slaan van twee vliegen in één klap, namelijk het uitbreiden van de woningvoorraad en het vergroten van de ruimtelijke kwaliteit, zorgen we er hiermee eveneens voor dat de draagkracht onder de bestaande voorzieningen in centrum overeind blijft. Dit draagt bij aan de leefbaarheid.

Drachten wordt meer stad
Het centrum van Drachten staat voor een ingrijpende verandering. Het winkelgebied wordt compacter, het aantal woningen groeit en er komt meer ruimte voor ontmoeten en verblijven. Dit leidt tot verdichting, onder andere door gestapelde bouw en mogelijk hoogbouw op enkele specifieke locaties voor met name kleine huishoudens zoals jongeren en ouderen. Maar ook door het toevoegen van kwalitatief hoogwaardige nieuwbouw in het dure segment kan het centrum aantrekkelijker worden. Deze verdichting versterkt het toch al steeds meer stedelijke karakter van het centrum van Drachten. Ook buiten het centrumgebied zoeken we naar creatieve mogelijkheden om slim te verdichten.

We maken onze wijken toekomstbestendig
We willen onze bestaande woningvoorraad voorzien van een kwaliteitsimpuls. Een groot deel van de woningen in Drachten is gebouwd direct na de komst en groei van Philips. Deze woningen hebben veelal een lager wooncomfort dan recenter gebouwde woningen en bevinden zich in wijken met geregeld (een stapeling van) sociale problematieken. Door het toekomstbestendig maken van de wijken zorgen we voor een impuls in leefbaarheid.

Daarnaast heeft de gemeente Smallingerland heeft een grote en belangrijke taak: het vervangen van het riool in vier woonwijken in Drachten. Het vervangen van het riool is meer dan een technische klus. Omdat de straten toch open moeten, ontstaat de kans om de openbare ruimte opnieuw in te richten. Denk aan groen, water, verkeer en veiligheid. Ook kunnen sociale thema’s worden meegenomen, zoals leefbaarheid, gezondheid en samenleven in de wijk. Deze wijkverbeteringsaanpak past bij de doelen uit de Omgevingsvisie en de Sociale Koers van de gemeente.

We gaan onze bestaande voorraad beter benutten
We zien kansen om de bestaande woningvoorraad beter te benutten, bijvoorbeeld door het splitsen van bestaande woningen of optopping van bestaande (gestapelde) bouw. Er wordt onderzocht onder welke voorwaarden de gemeente het beter benutten van de voorraad toe kan staan en welke regels hiervoor eventueel moeten worden aangepast.

We gaan slimmer om met de bestaande ruimte
Bij het realiseren van nieuwe woongebieden en het herstructureren van bestaande, willen we slimmer omgaan met de beschikbare ruimte. Te denken valt aan het ontmoeten en bewegen meer stimuleren, minder ruimte voor privébezit en meer collectief bezit, kleinere kavels en meer openbaar of collectief groen.

4.3 Maatregelen/acties

Hierboven hebben we onze ambities op het gebied van leefbaarheid en stedelijke vernieuwing beknopt beschreven. Hieronder beschrijven we welke maatregelen we willen inzetten voor de periode 2026 tot en met 2030 om deze ambities te behalen. Mede langs onderstaande lijnen kijken we welke (slimme) kansen er zijn om de leefbaarheid waar nodig en mogelijk te versterken.

De ontwikkelstrategie

We gaan door met de ontwikkelstrategie. Hiermee realiseren we kleinschalige tot middelgrote inbreidingslocaties, met name in Drachten. De ontwikkelstrategie vergt relatief veel ambtelijke inzet. We vinden de toegevoegde meerwaarde voor de leefbaarheid en stedelijke vernieuwing echter belangrijk genoeg om deze capaciteit ervoor aan te blijven wenden. We hebben een efficiënte werkwijze en we blijven deze optimaliseren. Met de ontwikkelstrategie worden in de komende 5 jaar naar verwachting zo'n 800 nieuwe woningen toegevoegd. We verkennen daarnaast of we nieuwe ontwikkellocaties kunnen toevoegen aan de ontwikkelstrategie.

Centrumaanpak

Daarnaast blijven we doorgaan met de centrumontwikkeling van Drachten, waarin het realiseren van woningen een belangrijk onderdeel is. We ontwikkelen in het centrum één of meerdere locaties voor gestapelde bouw of mogelijk hoogbouw om zodoende een substantiële hoeveelheid woningen toe te voegen.

Sturen op woningbouwprogramma's

We zien dat particuliere woningbouwinitiatieven zich veelal richten op koopwoningen in het duurdere segment. We willen echter ook andere doelgroepen, zoals de doelgroep in de sociale huursector en het meer betaalbare koopsegment, bedienen. Dit zorgt voor meer gedifferentieerde wijken, waarbij er een betere verdeling is in leeftijden, achtergronden en draagkracht-draaglast. We sturen daarom in particuliere woningbouwplannen op de aanwezigheid van 30% sociale huur en 2/3^{e} betaalbaarheid.

Passend bijbouwen in de dorpen

In de dorpen zijn voorzieningen als een buurtsuper, sportvereniging of dorpshuis van groot belang voor de leefbaarheid. Functies als deze vallen of staan bij voldoende bezoekersaantallen en/of vrijwilligers. Het bouwen van woningen kan hierin een positieve bijdrage leveren. We willen daarom in de dorpen, naar aard, schaal en behoefte extra woningen toevoegen om ook het voorzieningsniveau op peil te houden of te verbeteren.

We doen een verdichtingsstudie

We gaan onderzoeken welke plekken in bestaand stedelijk gebied kansrijk zijn voor verdichting door bijvoorbeeld herstructurering, transformatie, gestapelde bouw en eventueel hoogbouw op specifieke locaties toe te voegen, woningsplitsing toe te passen en optopping te realiseren.

Leefbaarheid verbeteren met de Wijkverbetering

De wijkverbetering start in 2026 in de Venen. Op basis van een wijkscan wordt, samen met de inwoners, een wijkvisie gemaakt. Deze visie is de basis voor de herinrichting van de straten bij rioolvervanging, maar ook voor de activiteiten om de sociale samenhang te verbeteren. De wijkverbetering start in 2026 in De Venen en zal vervolgens in de komende 12 jaar worden uitgevoerd in De Wiken, De Singels en De Drait.

5. Specifieke doelgroepen

5.1 Toelichting

De volkshuisvestingsopgave kent een complexiteit door de aanwezigheid van diverse doelgroepen met een zorg- of ondersteuningsvraag, ook in Smallingerland. Naast reguliere woningzoekenden zoals starters en gezinnen, is er een groeiende groep inwoners die niet alleen een woning nodig heeft, maar ook aanvullende begeleiding, zorg of aangepaste woonvormen.

Rijk en provincie willen de regie op huisvesting voor deze doelgroepen versterken omdat Nederland voor een aantal uitdagende vraagstukken staat op het gebied van wonen, zorg en welzijn. Niet alleen zijn er steeds meer ouderen, de gemiddelde levensverwachting stijgt ook, én er vertrekken in onze gemeente meer jongeren dan erbij komen. Er is daarmee sprake van 'dubbele vergrijzing'. De woonzorgvraag is er ook voor andere groepen met een zorg- of ondersteuningsvraag, zoals mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking en mensen met psychische problemen.

Naast druk op de beschikbare woonruimte, neemt ook de druk op hulp en ondersteuning toe. Dit is merkbaar door te weinig personeelscapaciteit in de zorg. Ook de informele zorgwereld van mantelzorg staat onder druk.

Er bestaan reeds wettelijke kaders die er op zijn gericht de toekomstige beschikbaarheid van wonen, zorg en welzijn te waarborgen. Via programma's als *Een thuis voor iedereen*, *Wonen en Zorg voor Ouderen* en de voorgenomen *Wet Versterking regie volkshuisvesting* zet het Rijk er onder andere op in dat gemeenten deze doelgroepen een expliciete plek geeft in hun volkshuisvestingsprogramma.

Alhoewel deze kaders richting geven, moeten ze in het fysieke domein (via de ruimtelijke ordening) wel worden verenigd met tal van andere wettelijke kaders en doelstellingen zoals op het gebied van klimaat (opwek van duurzame energie), natuur (beschermen van natuurgebieden en landschap), wonen (in brede zin) en economie (ruimte bieden voor bedrijvigheid). Hier komt bij dat de specifieke woonwensen van sommige doelgroepen kunnen leiden tot hogere bouwkosten wat druk kan leggen op de totale woningbouwopgave omdat projectontwikkelaars met krappere marges moeten werken. Het zoeken naar een juiste balans is uitdagend.

In Zuidoost Fryslân is de woonzorg-opgave regionaal reeds opgepakt. De gemeenten Heerenveen, Ooststellingwerf, Opsterland, Smallingerland en Weststellingwerf hebben in maart 2025 de *Regionale visie op wonen, zorg en welzijn* gepubliceerd waarin wonen, zorg en welzijn integraal worden benaderd (Companen, 2025b). Deze visie vormt daarmee ook de basis voor dit volkshuisvestingsprogramma van de gemeente Smallingerland. Dit vullen we aan met de bevindingen uit het woningmarktonderzoek voor de gemeente Smallingerland. In dat onderzoek komt naar voren dat vooral de doelgroepen ouderen en jongeren/starters ervaren dat er onvoldoende woningaanbod is dat past bij hun wensen en behoeften (Companen, 2025a).

Aandacht voor specifieke doelgroepen is niet nieuw in het woonbeleid van de gemeente Smallingerland. In de Woonvisie en Omgevingsvisie worden vijf categorieën specifieke doelgroepen onderscheiden (zie hieronder) en er zijn de afgelopen jaren diverse woningbouwprojecten gerealiseerd die de hierboven geschetste woonzorgvraag hebben geadresseerd. Om dit hoofdstuk overzichtelijk te houden maken we

onderscheid in vijf categorieën specifieke doelgroepen. Dit zijn dezelfde categorieën als uit onze Woonvisie en Omgevingsvisie te weten:

- Senioren/ouderen
- Jongeren/starters
- Kwetsbare groepen (waaronder aandachtgroepen volgens de urgentieverordening)
- Expats/flexwerkers
- Gezinnen

Binnen deze categorieën kunnen we doelgroepen onderscheiden waarvoor we als gemeente een wettelijke zorgplicht hebben (ouderen en aandachtsgroepen) en doelgroepen waarvoor we als gemeente onze eigen ambities formuleren zonder directe wettelijke plicht. Hieronder geven we voor elk van deze categorieën een korte toelichting op enkele speciale eisen die gesteld worden aan (nieuwe) woningen. We gaan daarbij ook kort in op de bestaande, reeds vastgestelde (landelijke) kaders.

Senioren/ouderen

Ouderen zijn de grootste groep inwoners die naast een woonvraag ook een zorgvraag hebben. De overheid zet flink in om voor de ouderen in onze samenleving een fijne woonomgeving te creëren. Landelijk worden hier kaders voor gesteld in het programma *Wonen en Zorg voor Ouderen*. Provinciaal zet het FrIZA zich met het Regioplan Fryslân in voor ouderen. Het programma Wonen en Zorg voor Ouderen heeft als hoofddoel ouderen in staat te stellen zo lang mogelijk comfortabel en gezond in hun eigen huis te blijven wonen. Dit is ook het uitgangspunt van de *Regionale visie op wonen, zorg en welzijn* van de Regio Zuidoost Fryslân. De opgave is fors; in de regionale visie wordt voor de gehele regio het aantal extra benodigde regulier nultredenwoningen geschat op 1.240 voor het jaar 2040 (Companen, 2025b). Daarbij is er juist ook een opgave voor geclusterde en zorggeschikte woningen[2]. Dit is verder vertaald in het Afsprakenkader Ouderhuisvesting, dat in maart 2026 is vastgesteld (zie bijlage 3). Voor de gemeente Smallingerland is de opgave t/m 2034 van 150 nultredenwoningen, 280 geclusterde woonvormen en 130 zorggeschikte woningen vastgelegd. Het afsprakenkader is een inspanningsverplichting en de aantallen moeten gezien worden als een ontwikkelrichting en niet als absolute opgave. In de komende jaren zitten er al een groot aantal nultredenwoningen in de plannen. Wel is er aandacht nodig voor geclusterde woningen en meer inzicht op zorggeschikte woningen om invullen te geven aan het Afsprakenkader. Daarbij kijken we naar nieuwbouw en ook naar mogelijkheden in de bestaande bouw, zoals het verbeteren van de kwaliteit en toevoegen van ontmoetingsruimtes. We willen doorstroming op de woningmarkt stimuleren door inwoners bewust te maken van hun toekomstige woonmogelijkheden.

Los van de aantallen is ook de ruimtelijke component met betrekking tot huisvesting voor ouderen uitdagend. Uit de enquêtes van het woningmarktonderzoek blijkt dat ouderen die in de kleine kernen wonen daar erg graag willen blijven wonen (Companen, 2025a). De vraag of, en in welke mate, in elke kern, klein en groot, woningen voor deze doelgroepen moeten worden gerealiseerd is van meerdere aspecten afhankelijk. Enerzijds heeft het bouwen van ouderenwoningen in kleine kernen voordelen wanneer deze ouderen een sociaal netwerk hebben en hun zelfstandigheid kunnen behouden wat goed is voor het geestelijk en lichamelijk welbevinden. Veel ouderen hebben op termijn in meer of mindere mate zorg nodig. Deze zorg kan echter lang niet altijd meer (in de huidige) vorm worden geleverd, omdat het aantal

[2] Nultreden woningen zijn woningen geschikte voor ouderen en andere zorgvragers met een lichte lichamelijke beperking en waarbij keuken, badkamer, toilet en slaapkamer zonder trappen te bereiken zijn. Geclusterde woningen zijn nultreden woningen een gemeenschappelijke ruimte (op korte afstand). Zorggeschikte woningen zijn zelfstandige woningen in een geclusterde woonvorm die zo ingericht zijn dat hier goed verpleegzorg geleverd kan worden.

arbeidskrachten in de zorg zal afnemen en tegelijkertijd de zorgvraag gaat stijgen. Dit betekent dat mensen (nog) meer een beroep zullen moeten doen op hun omgeving en naasten. Een krachtige mienskip is hiervoor essentieel: krachtige dorpen en wijken waarin mensen naar elkaar omkijken en voor elkaar klaarstaan. Dat houdt ook in dat er naast ouderen voldoende gezinnen en jongeren wonen. Zo'n demografisch evenwicht ontstaat niet vanzelf, omdat jongeren vaak nog geen woning hebben.

Tegelijkertijd geldt dat de huizen in deze kleinere kernen (volgens de bewoners zelf) minder geschikt zijn voor ouderen bijvoorbeeld omdat er trappen zijn of drempels en doorgangen die te smal zijn voor een rolstoel of rollator. Het aanpassen (levensloopbestendig maken) van deze woningen of het bouwen van nultredenwoningen in deze dorpen zou aan de behoefte van deze inwoners tegemoet komen. Of, en in welke mate dit mogelijk is hangt ook af van de bouwkosten; nultredenwoningen bijvoorbeeld vereisen een groter oppervlak waardoor doorgaans de bouwkosten toenemen (en de marges voor ontwikkelaars kleiner worden). Bij woningbouwprojecten van wat grotere omvang zijn die hogere kosten makkelijker te verdisconteren dan bij kleinere projecten die doorgaans eerder in de (kleinere) dorpen landen.

Wat hier ook speelt is de structurele afname van de beschikbare capaciteit van zorgpersoneel. Zorg en ondersteuning zullen dus anders moeten worden georganiseerd dan nu om ervoor te zorgen dat basisvoorzieningen zoals de huisarts voor iedereen toegankelijk blijven. Naast de dalende capaciteit van beschikbaar personeel staat ook de toekomstige betaalbaarheid van zorg onder druk, ook door de toenemende vergrijzing. Een antwoord hierop is dat er landelijk een stop is gezet op de uitbreiding van verpleeghuisplekken en in plaats daarvan de capaciteit voor verpleegzorg zal worden uitgebreid. Omdat een verpleegzorgplek (afhankelijk van de zwaarte van de zorgvraag) goedkoper kan zijn dan een verpleeghuisplek kan de stop op uitbreiding van verpleeghuisplekken de groei van zorgkosten beperken. Wel betekent dit dat zorgpersoneel naar de cliënt toe moet en te maken heeft met meer reistijd. In combinatie met minder personeelscapaciteit vraagt dit om een andere werkwijze en samenwerking tussen alle betrokken partijen (Companen, 2025b). In welke mate die werkwijze moet verschillen is afhankelijk van onder andere het voorzieningenniveau en de lokale kracht van de mienskip en zal nader onderzoek moeten uitwijzen. In het Uitvoeringsprogramma van de Visie Wonen, Zorg en Welzijn (WZW) dat voor 2026 staat gepland zal hier meer duidelijkheid over worden gegeven. Daarnaast is het van belang in de woningbouwontwikkelingen onder andere zorgpartijen en huisartsen vroegtijdig te raadplegen.

Jongeren/starters

Jongeren en/of starters op de woningmarkt hebben momenteel erg veel moeite om zelfstandige woonruime te vinden in Smallingerland. Dit geldt voor zowel de (sociale) huur als de koopmarkt. Koopstarters vragen vooral om betaalbare woningen; om in de gemeente Smallingerland een koopwoning te kopen met een gemiddelde prijs van € 312.000 is een bruto jaarinkomen van ongeveer € 70.000 nodig. Veel starters, maar ook middeninkomens kunnen dit niet betalen (Companen, 2025).

Voor jongeren en starters geldt bovendien dat de vraag naar sociale huurwoningen zeer hoog is in Smallingerland zodat zij ook daar vaak naast het net vissen. Daar komt bij dat veel jongeren niet in aanmerking komen voor sociale huur omdat hun inkomen te hoog is voor sociale huur maar te laag om een woning te kunnen kopen. Qua woonvorm is er daarnaast veel aanbod van gezinswoningen, maar weinig keuze aan 1 à 2 kamer woningen en/of appartementen (in zowel koop als huur). Overigens is dit type woning ook interessant voor de groeiende groep alleenstaanden en alleenstaande ouderen.

Het ontoereikende aanbod voor jongeren en starters leidt er mede toe dat veel mensen in de leeftijd van 15 tot en met 24 jaar uit Smallingerland vertrekken voor opleiding of werk elders. In de enquête die is

gehouden ten behoeve van het woningmarktonderzoek geven inwoners aan dat jongeren soms ook vertrekken als zij geen geschikt aanbod in de gemeente kunnen vinden. Hierbij speelt ook nog dat jongeren Drachten onaantrekkelijk vinden vanwege het ontbreken van een treinverbinding (Companen, 2025a).

De ruimtelijke component die we bij ouderen aanstipten speelt ook bij jongeren. Zowel uit het woningmarktonderzoek als uit verdiepende inventarisaties en participatietrajecten die in de eerst helft van 2025 zijn uitgevoerd blijkt dat er ook een substantiële groep jongeren en/of starters is die graag in de dorpen wil (blijven) wonen. Ook in de dorpen ontbreekt het vaak aan geschikte woningen. Enerzijds omdat er (te) weinig woningen zijn voor ouderen en er daardoor geen doorstroming is. Anderzijds omdat eventuele vrijkomende woningen te duur zijn voor jongeren en starters. In het geval dat een vrijkomende woning wel een goede prijs heeft komt dat vaak omdat de woonkwaliteit tekort schiet (bijvoorbeeld op het gebied van wooncomfort of energieprestatie) en er nog forse investeringen nodig zijn om de woning weer bij de tijd te maken.

Kwetsbare groepen (waaronder aandachtgroepen volgens de urgentieverordening)
Vanuit de Wet regie versterking Volkshuisvesting (WVRV) zijn gemeenten straks verplicht om in een verordening aan te geven wanneer bepaalde aandachtsgroepen met voorrang in aanmerking komen voor een vrijkomende sociale huurwoning; de zogenaamde urgente groepen. In Friesland is ervoor gekozen om zo'n urgentieverordening niet per gemeente, maar voor de gehele provincie te ontwikkelen. De volgende aandachtsgroepen maken straks onderdeel uit van de Urgentieverordening:

- Die mantelzorg ontvangen of verlenen;
- Die op grond van een ernstige en chronische medische reden dringend huisvesting nodig hebben;
- Uit de maatschappelijke opvang, waaronder daklozen , uit de opvang slachtoffers huiselijk geweld (‘vrouwenopvang’) en opvang slachtoffers mensenhandel;
- Die uitstromen na intramuraal verblijf (o.a. beschermd wonen of klinische geestelijke gezondheidszorg);
- Die uitstromen uit forensische zorg met verblijf;
- Tussen 18 en 23 jaar uit jeugdhulp met verblijf;
- Uit de (jeugd)detentie;
- Die deelnemen aan het uitstapprogramma voor stoppende sekswerkers

De Friese gemeenten hebben statushouders nog toegevoegd als urgente categorie.

Met de behandeling van de WVRV zijn er twee amendementen aangenomen die direct betrekking hebben op de urgentieverordening:

- Het amendement over een algeheel verbod op urgentie voor mensen met een verblijfsvergunning
- Het amendement over de toevoeging als verplichte urgentiecategorie van dakloze gezinnen met minderjarige kinderen.

Het eerste amendement blijkt tegen de grondwet in te gaan. De betekenis van het tweede amendement moet nog nader worden uitgewerkt. De besluitvorming over de Friese Urgentieverordening is uitgesteld totdat hier meer duidelijkheid over is. Na de besluitvorming hierover werken we nader uit wat dit voor Smallingerland specifiek gaat betekenen, dit doen we in nauwe samenwerking met relevante stakeholders, zoals de corporaties, Carins en zorginstellingen. Ook in de uitvoeringsagenda van de visie WZW wordt uitgewerkt wat er voor deze groepen aanvullend nodig is op het gebied van wonen en zorg.

Woonwagengemeenschap
De afgelopen jaren zijn op een tweetal locaties in de gemeente woonwagens gerealiseerd om in de behoefte te voorzien die er lag. Daarmee verwachten we dat dit voorziet in voldoende aanbod voor de komende jaren.

Onconventioneel wonen
In de gemeente Smallingerland is al enige tijd behoefte aan een alternatieve woonvorm voor mensen die, om uiteenlopende redenen, niet goed kunnen functioneren binnen de reguliere samenleving. De doelgroep bestaat uit individuen met complexe zorgbehoeften, zoals psychiatrische aandoeningen of verslavingsproblematiek, voor wie een veilige, stabiele en ondersteunende woonomgeving essentieel is om hun kwaliteit van leven te waarborgen. Om aan deze behoefte tegemoet te komen, zetten we ons om een kleinschalige passende woonvorm, Onconventioneel Wonen, in de gemeente te realiseren.

Expats/flexwerkers/arbeidsmigranten/studenten
Smallingerland is een gemeente waar het aantal arbeidsplaatsen groter is dan de (potentiële) beroepsbevolking. Van de werkgelegenheid in de gemeente wordt bijna 60% ingevuld door werknemers die buiten de gemeente woonachtig zijn. Als gemeente richten we ons specifiek op het behouden en aantrekken van hoogopgeleiden. Dit doen we omdat de beroepsbevolking van Smallingerland naar verhouding lager opgeleid is, terwijl de vraag naar hoogopgeleiden in de gemeente (maar ook in Noord-Nederland als geheel) toeneemt.

De woonbehoefte van expats, flexwerkers en arbeidsmigranten is divers. Voor jongere hoogopgeleide expats kunnen studio's, flexibele woningen, containerwoningen interessant zijn. Voor de wat oudere hoogopgeleide expat zal de voorkeur naar verwachting uitgaan naar duurdere woningen in de stedelijke kern. Deels zullen de woonwensen van deze groep overeenkomen met die van gezinnen (zie paragraaf 5.1.5). Arbeidsmigranten is binnen onze gemeente geen groot vraagstuk en zien we nu geen concrete vraag, anders dan dat ze terecht kunnen in reguliere woningen of in flexwoningen.

Uit het woningmarktonderzoek blijkt ook dat er voor deze doelgroepen geen sterk afwijkende woonbehoefte is of een specifiek gebrek aan aanbod dat extra beleidsinspanning rechtvaardigt. In de ambities en maatregelen (paragraaf 5.2 en 5.3) komt deze doelgroep daarom niet speciaal aan bod. Het is echter wel nodig om scherp te bewaken dat de relatief gunstige marktomstandigheden voor hoogopgeleiden en hogere inkomens niet verslechtert. Concrete vragen vanuit bedrijven om op hun eigen terrein woningen te creëren voor hun tijdelijke werknemers staan we open voor en kunnen we, indien ook wenselijk vanuit andere disciplines, faciliteren.

Het vergroten van het kameraanbod is voor meerdere doelgroepen interessant. Specifiek voor studenten sluiten we aan bij het Ontwikkelperspectief Campus Drachten.

Gezinnen
Gezinnen vormen een belangrijke doelgroep op de woningmarkt in Smallingerland. De gemeente trekt vooral huishoudens in de leeftijdscategorieën van 25 tot 40 jaar en 35 tot 55 jaar aan, waarbij gezinnen met kinderen een substantieel deel uitmaken van de nieuwkomers. Opvallend is dat gezinnen zich relatief vaak vestigen in de kleinere dorpen binnen de gemeente, wat wijst op een voorkeur voor een rustige, dorpse woonomgeving. Marktkenners bevestigen dat Smallingerland aantrekkelijk is voor gezinnen, en het aantal gezinnen zal naar verwachting de komende jaren redelijk stabiel blijven (Companen, 2025a).

Wat betreft woonvoorkeuren, blijkt dat gezinnen uiteenlopende wensen hebben. Hoewel er belangstelling bestaat voor huurwoningen, ook binnen de vrije sector, geeft het merendeel van de gezinnen de voorkeur aan koopwoningen. Daarbij ligt de nadruk op het segment tot €350.000, al is er ook een groep die bereid en in staat is om meer te besteden. De voorkeur gaat uit naar grondgebonden woningen, zoals eengezinswoningen, die passen bij hun leefstijl en gezinsstructuur.

Uit de enquête die is gehouden ten behoeve van het woningmarktonderzoek blijkt dat veel respondenten vinden dat er voor gezinnen al relatief veel aanbod is. Toch ontstaat er door de groeiambitie van de gemeente op termijn een extra opgave om meer grondgebonden woningen toe te voegen, specifiek gericht op jongeren en gezinnen. Daarbij is vooral behoefte aan kwalitatief goede, en in sommige gevallen duurdere, koopwoningen die aansluiten bij de wensen van deze doelgroep. In algemene zin geldt echter dat er voor deze doelgroep geen sterk afwijkende woonbehoefte is of een specifiek gebrek aan aanbod dat extra beleidsinspanning bovenop de algemene inspanning rechtvaardigt. In de ambities en maatregelen (paragraaf 5.2 en 5.2) komt deze doelgroep daarom niet speciaal aan bod.

5.2 Ambitie

De ambities die in onze Woonvisie en Omgevingsvisie staan blijven leidend voor de specifieke doelgroepen die in dit hoofdstuk aan bod komen. Grotendeels zijn die ambities ook weer neergedaald in de Regionale Visie Wonen Zorg Welzijn van Zuidoost Fryslân. Ze zullen verder worden uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma Wonen Zorg Welzijn (WZW) waar de gemeente aan werkt. De overkoepelende ambitie is dat iedere inwoner met een zorg- of ondersteuningsbehoefte moet kunnen wonen in een passende woning, op een passende locatie, met passende zorg en ondersteuning. Dit vraagt om een woningvoorraad die niet alleen kwantitatief toereikend is, maar ook kwalitatief aansluit bij de behoeften van specifieke doelgroepen.

Voor ouderen betekent dit levensloopgeschikte woningen zoals nultredenwoningen, geclusterde woonvormen en zorggeschikte woningen. Voor uitstromers uit instellingen is het van belang dat er voldoende betaalbare woningen beschikbaar zijn, met begeleiding en een zachte landing in de wijk. Voor mensen met een beperking is nabijheid van voorzieningen, toegankelijkheid en sociale veiligheid essentieel.

Daarnaast is het versterken van de Mienskip – het Friese begrip voor gemeenschapszin en onderlinge verbondenheid – een cruciale pijler. Informele zorg en ondersteuning door buren, vrijwilligers en mantelzorgers zijn onmisbaar om de druk op professionele zorg te verlichten. De ambitie is dan ook om woonvormen en wijken te creëren waarin ontmoeting, inclusie en samenredzaamheid centraal staan. Dit vraagt ook inzet van Welzijn om dit samen met bewoners en andere professionals te stimuleren, op te bouwen en op goed niveau te krijgen en houden.

Tot slot streeft de regio naar een eerlijke verdeling van aandachtsgroepen over gemeenten, conform het principe van fair share. Dit wordt geborgd via de Fryske urgentieverordening, die als instrument dient om kwetsbare groepen voorrang te geven bij woningtoewijzing. Aandachtspunt daarbij in het kader van leefbaarheid is dat een concentratie van kwetsbare doelgroepen zoveel mogelijk voorkomen moet worden. Bij bemiddeling van urgenten zijn structurele afspraken over ondersteuning nodig en de verantwoordelijkheden van gemeente, corporaties en zorgpartijen hierbij helder zijn. Ook bij woonzorginitiatieven zijn deze structurele afspraken wenselijk.

Deze ambities gelden als vertrekpunt in onze verdere beleidsontwikkeling en programmering op de diverse locaties. We streven naar een meerjarige balans tussen een efficiënte inzet van middelen en het toevoegen van geschikte woningen voor deze doelgroepen.

Het uitvoeringsprogramma van de woonzorgvisie Wonen, Zorg en Welzijn (WZW) dat voor 2026 staat gepland, zal bijvoorbeeld een eerste antwoord geven op de vraag hoe met het ruimtelijke dilemma dat in paragraaf 5.1 is geschetst wordt omgegaan. Ondersteunend hierbij zal ook het 'afsprakenkader' zijn dat als onderdeel van de regionale woondeal samen met provincie en Rijk zal worden opgesteld.

In dit volkshuisvestingsprogramma geven we alvast drie centrale uitgangspunten mee:

- Prioriteren bij het aanwijzen van dorpen waar ouderenwoningen worden gebouwd.
- Flexwoningen realiseren voor de tijdelijke urgente woonvraag.
- Woningaanbod vergroten voor draagkrachtigen om hen aan te trekken en te behouden.

Prioriteren bij het aanwijzen van dorpen waar ouderenwoningen worden gebouwd
We maken een bewuste afweging waar, en welke woningen we toevoegen voor ouderen. Het bouwen van levensloopbestendige woningen in sommige dorpen, biedt ouderen de mogelijkheid om door te stromen naar een passende woning in de eigen omgeving. Op die plaatsen bieden de vrijkomende woningen tegelijk mogelijkheden voor andere doelgroepen. Het faciliteren van ouderenwoningen in dorpen vraagt een zorgvuldige afweging in relatie tot onder andere de (toenemende) zorgvraag. In paragraaf 5.1.1 is hier al wat over gezegd.

Om de uitdagingen het hoofd te bieden kiezen we ervoor om te prioriteren bij het zoeken naar geschikte locaties voor ouderenwoningen. Deze prioritering is op hoofdlijnen gebaseerd op het concept-Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP). Dit ROP (dat in 2026 moet worden vastgesteld als Omgevingsprogramma) kiest ervoor om de woningbouwopgave die de woonbehoefte van de individuele kernen ontstijgt te concentreren in Drachten en de twee grotere kernen Boornbergum en Oudega. In beginsel volgt het aantal toe te voegen ouderenwoningen ook die strategie. Een concretere uitwerking hiervan is echter nodig en zal een plek krijgen in het nog op te stellen uitvoeringsprogramma voor de Visie Wonen Zorg Welzijn (WZW) van de gemeente Smallingerland.

Wel bepalen we nu alvast dat we bij relatief grootschalige ontwikkelingen van woningbouwlocaties (zoals in het centrum, Boornbergum, Oudega en diverse locaties uit de ontwikkelstrategie), de komende jaren zélf actief inzetten op bouwen voor de doelgroep ouderen. In deze grotere kernen gaat het niet alleen om het toevoegen van nultredenwoningen, maar is ook ruimte voor grotere geclusterde woonvormen. Voor het toevoegen van zorgwoningen kijken we vooral naar Drachten.

In de kleinste dorpen is er soms te weinig schaal voor ouderenzorg en zijn er weinig of geen voorzieningen die nodig zijn om gezond oud te kunnen worden, zoals een huisarts of een ontmoetingsplek. Eigen kleinschalige initiatieven voor deze doelgroep zullen we als gemeente faciliteren. In de praktijk zal dit niet overal gebeuren waardoor het ook voor zal komen dat ouderen moeten uitwijken naar omliggende dorpen waar deze woningen en voorzieningen wel aanwezig zijn.

Dan is er ook nog een tussencategorie (middelgrote) dorpen waarvoor nog niet duidelijk is hoe de woningvoorziening voor ouderen moet worden vormgegeven. Of, en in welke mate we als gemeente actief willen sturen op woningbouw (waaronder die voor ouderen) moeten we nader bekijken. Dit doen we in het uitvoeringsprogramma WZW waarvan oplevering in 2026 staat gepland.

Onderwerpen die in het uitvoeringsprogramma WZW ook worden meegenomen zijn manieren waarop nultredenwoningen multi-inzetbaar kunnen zijn, oftewel ook geschikt voor andere doelgroepen. Zolang dit praktisch uitvoerbaar is kan hiermee flexibiliteit voor nu, maar ook in de toekomst worden gecreëerd. Een ander onderwerp dat in het uitvoeringsprogramma WZW aandacht zal krijgen is een nadere lokale definitie voor geclusterd wonen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de afstand tot een ontmoetingsruimte.

Door te prioriteren in het aanwijzen van dorpen waar ouderenwoningen worden gebouwd zetten we in op een toekomstbestendiger woningvoorraad. Hierbij staat een goede balans tussen de wens om in de vertrouwde omgeving te blijven wonen en de toegankelijkheid tot voorzieningen waaronder zorg, voorop. Bij het bepalen van de juiste balans zullen ook zorgorganisaties en corporaties moeten worden betrokken.

Flexwoningen realiseren voor de tijdelijke urgente woonvraag
Er is sprake van een grote en urgente bouwopgave. Het lukt te veel mensen niet om een goede en betaalbare woning te vinden. Dit zorgt voor lange wachtlijsten en een extra hoge druk op de huisvesting. Naast het versnellen van de bouwopgave is er ook in de gemeente behoefte aan een flexibele woningvoorraad. Het gaat hier om huisvesting voor een zeer diverse groep woningzoekenden waaronder

- Thuiswonende jongeren
- Dak- en thuisloze jongeren
- Inwoners die in scheiding liggen of net gescheiden zijn
- Statushouders
- Oekraïners die graag zelfstandig willen wonen
- Inwoners die uitstromen uit beschermd wonen locaties

Het gaat hierbij voornamelijk over inwoners die zonder structurele hulp zelfstandig kunnen wonen. Voor sommige inwoners uit deze doelgroepen geldt dat tijdelijk ambulante ondersteuning wenselijk is.

We streven er naar om voor deze groepen één grotere locatie voor 15 jaar te realiseren. Dit is omdat losse initiatieven veel capaciteit van de ambtelijke organisatie vragen. Het beheer van één locatie is eenvoudiger en goedkoper dan het regelen van meerdere locaties. De gemeente neemt het initiatief en faciliteert deze ontwikkeling, maar is zelf niet verantwoordelijk voor de bouw of het beheer van de locatie. Wij achten het wenselijk dat deze locatie niet gerealiseerd wordt in een kwetsbare wijk.

Woningaanbod vergroten voor draagkrachtigen om hen aan te trekken en behouden
Het woningaanbod moet meer dan nu gericht worden op het aantrekken en behouden van draagkrachtige groepen om zo de ambitie om Drachten evenwichtig te laten groeien te realiseren. Dit is nodig om Drachten toekomstbestendiger te maken en te voorkomen dat de balans tussen mensen die kunnen bijdragen en mensen die steun nodig hebben, verder uit evenwicht raakt. Dit uit evenwicht raken komt door de vergrijzing, het wegtrekken van jongeren en een krimpende bevolking.

Meer specifiek kennen we in Drachten een aantal wijken met veel sociale huur. In deze wijken speelt er vaak meervoudige problematiek, zoals gezondheidsproblemen, armoedeproblematiek en eenzaamheid. In deze wijken is de draagkracht/ draaglast niet in balans en zorgt vaak voor een stapeling van problematiek. Dergelijke wijken willen we met nieuwbouw/ verdichting niet alleen aantrekkelijker maar ook draagkrachtiger maken. Dit betekent dat we wijken vernieuwen, aanpassen en woningen toevoegen uit hogere segmenten. Met het toevoegen van nieuwe woningen of ontwikkeling van nieuwe wijken kijken we naar wat voor impact dit heeft op de draagkracht/ draaglast in de betreffende dorpen/ wijken.

5.3 Maatregelen

We beschrijven in deze paragraaf kort welke concrete maatregelen en acties zijn voorzien in de periode 2026 t/m 2030.

- We zetten in op een divers woningaanbod om draagkrachtige inwoners aan te trekken en behouden en te voorkomen dat de balans tussen mensen die kunnen bijdragen en mensen die steun nodig hebben verder uit evenwicht raakt.
- We stellen een uitvoeringsprogramma onder de Woonzorgvisie (WZW) op waarin invulling wordt gegeven aan de toedeling van woningen per doelgroep aan de verschillende kernen in Smallingerland. We maken hierin inzichtelijk in welke kernen/ gebieden we de bouw voor levensloopbestendige woningen willen regisseren, stimuleren of faciliteren.
- Particuliere initiatieven, van projectontwikkelaars of CPO, worden actief door de gemeente gefaciliteerd mits die een bijdrage leveren aan nultredenwoningen (of andere zorgwoningen) en/of geclusterde woningen. In alle dorpen wordt ruimte geboden voor het toevoegen van ouderenwoningen maar in de strategie voor locatiekeuze hanteren we een prioritering waarbij onder andere omvang en voorzieningenniveau richtinggevend zijn.
- Bij grootschaliger ontwikkelingen van woningbouwlocaties zoals in het centrum, Boornbergum, Oudega en diverse locaties uit de ontwikkelstrategie, zal de gemeente de komende jaren zélf actief inzetten op bouwen voor de doelgroep ouderen.
- We realiseren één grotere locatie voor 15 jaar voor mensen met een tijdelijke urgente woonbehoefte. De gemeente neemt hierbij het initiatief en faciliteert deze ontwikkeling, maar is zelf niet verantwoordelijk voor de bouw of het beheer van de locatie.
- Na de besluitvorming over de Friese Urgentieverordening werken we nader uit hoe het vestigingsbeleid voor aandachtsgroepen er in Smallingerland uit moet komen te zien.

6. Verduurzaming

6.1 Toelichting

Verduurzaming is voor de gemeente Smallingerland een essentieel onderdeel van de volkshuisvestingsopgave. Duurzaamheid is tegelijkertijd een containerbegrip met veel verschillende subdoelstellingen die raken aan meerdere thema's in het fysieke én sociale domein. De veelomvattendheid van het begrip duurzaamheid betekent enerzijds dat afbakening nodig is, in het bijzonder waar het gaat om de volkshuisvesting waar dit document zich op richt. Anderzijds betekent het dat een integrale benadering nodig is waar de samenhang met andere gemeentelijke thema's niet uit het oog mag worden verloren.

In eerdere hoofdstukken hebben we al aangegeven dat de druk op de woningmarkt groot is. Op het thema duurzaamheid geven onze inwoners aan dat zij zich zogen maken om stijgende energieprijzen (en hieruit volgende energiearmoede). Het is van belang om ons te realiseren dat van de woningen die we in 2030 nodig hebben, ruim 95% al is gebouwd. De grootste winst op het gebied van duurzaamheid ligt in het verbeteren, hergebruiken en toekomstbestendig maken van de bestaande woningvoorraad en leegstaand vastgoed. Het is desalniettemin ook van belang om duurzaamheidseisen bij de bouw van nieuwe woningen in acht te nemen om de opgave niet nog groter te maken.

Zoals we in de volgende paragraaf nader zullen toelichten richt de ambitie van de gemeente Smallingerland zich primair op drie sub-thema's: energiezuinige woningen, klimaatadaptatie en circulariteit. Het meeste beleid op die thema's wordt gemaakt in Europa en Den Haag. De Europese klimaatdoelen, de Effort Sharing Decision (ESD), het Nederlandse Klimaatakkoord en de Klimaatwet en nog vele andere richtlijnen en 'directives' vormen de kaders voor een verregaande reductie van broeikasgassen uitstoot in 2050. Alle sectoren, waaronder de gebouwde omgeving waar volkshuisvesting onder valt, moeten onder die afspraken de CO_2 uitstoot met 95% verminderen. Ook moeten we rekening houden met het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) en de Europese Natuurherstelverordening, die nog vertaald wordt naar een nationale aanpak.

Medio 2026 moet de nieuwe Europese richtlijn (de Energy Performance of Buildings Directive (EPBD-4))) zijn geïmplementeerd die gemeenten verplicht vanaf 2026 rekening te houden met het zogenoemde Zero Emission Building (ZEB)-niveau (MinVRO, 2025). Dit betekent dat overheidsgebouwen en nieuwe gebouwen weinig energie mogen gebruiken, fossielvrij zijn en grotendeels draaien op hernieuwbare energie. De richtlijn introduceert daarnaast eisen voor duurzaam materiaalgebruik en een vernieuwd energielabelsysteem. Deze richtlijn zal naar verwachting ook implicaties hebben voor de woningbouw en de woningvoorraad in Smallingerland. We gaan ons hierop voorbereiden, zodat het goed geïmplementeerd kan worden.

Ondanks dat veel duurzaamheidsbeleid dus van andere overheidslagen komt worden we waar het gaat om volkshuisvesting als gemeente wel geconfronteerd met de implementatie van dat beleid. EU en Rijk ondersteunen gemeenten financieel met die implementatie, maar duurzaamheidvoorschriften dragen ook het risico in zich van langere procedures en toenemende bouwkosten. Dit is geen wet van meden en perzen maar het vraagt wel om een samenhangende aanpak waarin we moeten zoeken naar een balans tussen betaalbaarheid, uitvoerbaarheid en de voordelen van duurzaamheidsvoorschriften.

Aandacht voor duurzaamheid in de volkshuisvesting vraagt om nauwe samenwerking met inwoners, woningcorporaties, particuliere verhuurders en ontwikkelaars. Als gemeente Smallingerland nemen we hierbij een regisserende en stimulerende rol: we scheppen kaders, faciliteren initiatieven, brengen partijen samen en zorgen dat beleid en uitvoering in samenhang plaatsvinden. De gemeente heeft hiervoor al een stevige beleidsbasis: de Routekaart Duurzaamheid 2040 (Gemeente Smallingerland, 2016), de visie 'Samen duurzame stappen zetten' met uitvoeringsprogramma (Gemeente Smallingerland, 2022), het Klimaatadaptatieplan 2024 - 2028 (Gemeente Smallingerland, 2024) en het warmteprogramma (Gemeente Smallingerland, 2026). Samen vormen deze documenten de leidraad voor onze inzet op energie, klimaatadaptatie en circulariteit.

6.2 Ambities

Onze ambitie is een toekomstbestendige woningvoorraad die bijdraagt aan een gezonde, betaalbare en leefbare gemeente voor iedereen. Verduurzaming in de context van volkshuisvesting betekent voor de gemeente Smallingerland dat we ons richten op toekomstbestendige woningen, wijken en dorpen. Om dit dichterbij te brengen concentreren we ons op drie subthema's:

- Energiebesparing door huizen (niet in de laatste plaats de bestaande woningvoorraad) energiezuiniger te maken
- Klimaatadaptatie; de inrichting van de woonomgeving wordt robuust gemaakt voor de gevolgen van klimaatverandering (zoals hogere temperaturen en vergrote kans op hittestress, heviger regenval)
- Circulariteit; door het te *doen* willen als gemeente leren hoe we materiaalstromen kunnen beïnvloeden en hergebruik van materialen kunnen verbeteren

Om de ambitie waar te maken, willen we ons hard maken voor duurzaam beleid dat:

- Bijdraagt aan praktische uitvoering,
- Bewoners betrekt bij keuzes in verschillende fases van projecten,
- We het gesprek aangaan met alle betrokken partijen over wat haalbaar en betaalbaar is.
- Meebewegen met nieuwe innovaties en (beleids)ontwikkelingen

Alhoewel onze duurzaamheidsaanpak voor volkshuisvesting zich concentreert op bovengenoemde drie subthema's, verliezen we niet uit het oog dat het ook sociaaleconomische voordelen biedt: wonen kan comfortabeler, betaalbaarder en gezonder voor iedereen. We lichten in de volgende paragrafen de drie hoofdambities toe.

Energiezuinige woningen

Het Rijk heeft de doelstelling uitgesproken dat Nederland in 2050 klimaatneutraal moet zijn, met tussendoelen zoals een gemiddeld energielabel B voor de woningvoorraad in 2030 en een grootschalige uitfasering van aardgas. De provincie Fryslân ondersteunt deze transitie met programma's gericht op energiebesparing, duurzame warmte en de versnelling van de energietransitie.

Smallingerland omarmt deze kaders en wil inzetten op maatregelen die bijdragen aan energiebesparing en duurzame warmtevoorziening. Energiebesparing in de bestaande woningvoorraad is nodig om netcongestie te verminderen. Onderhoud en renovatie van de bestaande woningvoorraad kan ook circulair worden uitgevoerd. Door dit te stimuleren hopen we op termijn de milieubelasting én de onderhoudskosten te verlagen. Ook de woningbouwcorporaties dragen bij aan de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad.

Nieuwe woningen voldoen aan de eisen van de toekomst: energieneutraal of energiepositief. Toekomstbestendigheid en ruimtelijke kwaliteit gaan hierbij hand in hand. Belangrijk is dat bij nieuwbouw rekening wordt gehouden met de beschikbare capaciteit op het elektriciteitsnet. De komende 10 jaar zal netcongestie een substantiële invloed gaan krijgen op onze woningbouwambities. Dit maakt het noodzakelijk dat om zoveel mogelijk netbewust te bouwen en de netcongestie kan ook invloed hebben op waar we gaan bouwen.

Hieruit volgen een aantal hoofddoelen voor de ambitie energiezuinige woningen:

- In 2030 streven we ernaar dat de bestaande woningvoorraad gemiddeld energielabel B of beter heeft, conform landelijke afspraken.
- In 2035 is een aanzienlijk deel van de corporatiewoningen en particuliere woningen aardgasvrij of aardgasvrij-ready, met nadruk op haalbare stappen en lokale pilots.
- In lijn met (de implementatie van) de nieuwe Europese richtlijn (EPBD4) willen we dat in 2040 willen we dat een substantieel deel van de bestaande woningen toekomstbestendig gerenoveerd is, met aandacht voor energiezuinigheid, klimaatadaptatie en leefbaarheid.
- In 2050 is de gebouwde omgeving in Smallingerland aardgasvrij en klimaatneutraal.

Klimaatadaptatie
Het Rijk benadrukt dat de ruimtelijke inrichting van Nederland bestand moet zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast, hittestress en droogte. De provincie Fryslân sluit hierop aan met programma’s gericht op klimaatbestendige steden en dorpen, waarbij de landschappelijke kwaliteiten van Fryslân als uitgangspunt dienen. Als gemeente hebben we deze ambities vertaald in het Klimaatadaptatieplan dat in 2024 is vastgesteld. Hierin staan vier hoofdthema's benoemd:

- Wateroverlast: maatregelen voor betere waterberging en afvoer.
- Hittestress: vergroening en schaduwvoorzieningen om opwarming tegen te gaan.
- Droogte: behoud en versterking van groenblauwe structuren om droogte te beperken.
- Biodiversiteit: versterken van natuur en ecologische verbindingen in de gemeente

Via de bijbehorende uitvoeringsagenda 2024 – 2028, de groenblauwe structurenkaart en de klimaatadaptatiestrategie zetten wij in op groen- en waterrijke infrastructuur, zodat nieuwe woningbouw en gebiedsontwikkelingen bijdragen aan een gezonde en toekomstbestendige leefomgeving. De kaders die hierin zijn vastgesteld, en betrekking hebben op huisvesting, blijven van kracht. Het plan wordt opgenomen in het omgevingsplan, zodat nieuwe ontwikkelingen waaronder woningbouw rekening houden met groen, wateropvang en verkoeling. Deze stap is voorzien begin 2026 en zal dan de eerste thematische uitwerking worden binnen het Omgevingsplan. Verder is een actualisatie van het Klimaatadaptatieplan voorzien in 2027 met vaststelling in 2028.

Circulariteit
Ook voor circulariteit hebben Rijk en provincie kaders opgesteld met betrekking tot de volkshuisvesting. Weliswaar zijn er nog geen harde verplichtingen voor circulariteit, het Rijk heeft wel de doelstelling uitgesproken om in 2050 een volledig circulaire bouweconomie te realiseren. De provincie Fryslân stimuleert deze transitie actief via programma’s als Circulair Friesland en het Bouwcluster Fryslân.

Smallingerland wil deze kaders op een pragmatische manier vertalen naar de lokale praktijk. Dat betekent dat wij via pilotprojecten ervaring opdoen met circulair bouwen en renoveren, waarbij we onderzoeken hoe indicatoren van *Het Nieuwe Normaal* concreet toepasbaar zijn. Door deze leerervaringen kunnen we onze aanpak stapsgewijs opschalen.

Hiermee streven we voor circulariteit de volgende hoofddoelen na:

- Het is de intentie om circulariteit structureel mee te nemen in gemeentelijke woningbouwprojecten, aanbestedingen en gronduitgifte, waarbij we in 2026 starten met pilotprojecten en geleerde lessen vertalen naar bredere toepassing.
- In nieuwbouwprojecten onderzoeken we via pilotprojecten wat Het Nieuwe Normaal (HNN) betekent, zodat ervaring wordt opgedaan met meetbare en toepasbare principes.
- Tussen 2026 en 2030 voeren gemeente en corporaties pilotprojecten uit waarin circulair bouwen wordt toegepast, geëvalueerd en waar mogelijk opgeschaald.
- In 2030 streven we ernaar dat in steeds meer renovaties circulaire principes worden toegepast, zoals hergebruik van materialen of biobased producten, op basis van de opgedane ervaring.
- Bij plannen voor sloop en nieuwbouw wordt onderzocht wat de impact is van de maatregel ten opzichte van hergebruik en renovatie.
- Smallingerland deelt actief kennis en ervaringen binnen regionale netwerken, waaronder Circulair Friesland en het Bouwcluster Fryslân, om innovatie te versnellen en gezamenlijk te leren.

Met deze stappen hopen we de milieubelasting én de onderhoudskosten van zowel nieuwbouw als renovatie te verlagen. Dat draagt bij aan betaalbare kwaliteit en vermindert energiearmoede.

Procesambities
We formuleren tot slot een aantal overkoepelende procesambities voor de drie hoofdambities die we hierboven bespraken:

- Duurzaamheid wordt een structureel onderdeel van de gemeentelijke werkprocessen, waaronder contractmanagement, projectsturing en aanbestedingen. Hiermee wordt geborgd dat monitoring en evaluatie van de gestelde doelen mogelijk zijn en beleidsmatige bijsturing tijdig kan plaatsvinden.
- De gemeente stimuleert de ontwikkeling van een lokaal ecosysteem waarin overheid, ondernemers, kennisinstellingen en inwoners intensief samenwerken aan innovatie en uitvoering op het gebied van energie, circulariteit en klimaatadaptatie. Door kennisdeling en gezamenlijke leerprocessen ontstaat een stevige basis voor structurele samenwerking en innovatie.
- Jongeren worden actief betrokken bij de ontwikkeling van beleid dat invloed heeft op hun toekomst. Dit gebeurt in samenwerking met scholen, jongerenraden en regionale jongerenorganisaties. Op deze manier sluiten beleidskeuzes beter aan bij de leefwereld, ideeën en toekomstperspectieven van jongeren.
- Vanuit haar regisserende, faciliterende en stimulerende rol ondersteunt de gemeente-inwonersinitiatieven die bijdragen aan de realisatie van de volkshuisvestings- en duurzaamheidsdoelen. Dit gebeurt onder meer via kennisdeling, netwerkvorming en passende financiële of organisatorische ondersteuning.

6.3 Maatregelen/acties

Smallingerland neemt deel aan de Opdrachtgeversaanpak binnen het programma Fryslân bouwt Circulair. Deze samenwerking met Friese gemeenten, de provincie en Vereniging Circulair Friesland ondersteunt publieke opdrachtgevers bij het toepassen van circulaire principes in de bouwpraktijk.

De gemeente ontwikkelt zich hiermee tot een lerende opdrachtgever: we koppelen beleid aan praktijk, delen kennis en bouwen een netwerk waarin overheid, corporaties, markt en kennisinstellingen samen leren. Deze werkwijze vormt de rode draad in al onze duurzaamheidsactiviteiten: via pilotprojecten werken we stapsgewijs aan de opschaling van circulair, energiezuinig en klimaatadaptief bouwen.

Concrete maatregelen en acties voor de periode 2026 – 2030 die hieruit volgen sommen we hieronder op.

Bestaande woningvoorraad

De grootste opgave ligt in het verduurzamen van de bestaande woningen.

- Advies en ondersteuning via energieloket, energiecoaches en campagnes.
- Subsidies en leningen voor isolatie, opwekking en klimaatmaatregelen, met extra steun voor lage inkomens.
- Stimuleren van buurtinitiatieven en energiecoöperaties.
- Toepassing van hergebruikte en biobased materialen bij renovatie en onderhoud.
- Scheiden en terugwinnen van materialen bij sloop en verbouw.
- Integratie van circulariteit, verduurzamingsopgave en aandacht voor energiebesparing in de prestatieafspraken met corporaties.
- Ontwikkeling van circulaire renovatieconcepten, met als doel dat in 2030 renovaties circulaire principes volgen.
- Uitvoering van het Warmteprogramma Smallingerland vanaf 2026, met wijkgerichte alternatieven voor aardgas.

Nieuwbouw

Nieuwbouw wordt ontwikkeld volgens het principe leren door te doen.

- Pilotprojecten met corporaties, bouwers, kennisinstellingen en inwoners.
- In 2026 pilotprojecten van circulariteit in grond- en aanbestedingsstrategieën.
- Pilotprojecten voor toepassen van indicatoren uit Het Nieuwe Normaal (HNN), met nadruk per project op o.a. biobased materialen, losmaakbaarheid en energieprestatie. Hiermee streven we ernaar om op termijn alle nieuwbouw aan de uitgangspunten van Het Nieuwe Normaal te laten voldoen: toekomstbestendig, circulair, energiepositief en gezond.
- Jaarlijkse evaluatie en aanscherping van beleid, gronduitgiftecriteria en prestatieafspraken.
- Actieve kennisdeling binnen regionale netwerken zoals Vereniging Circulair Friesland.

7. Regie en Samenwerking

7.1 Toelichting

Wonen is een integraal thema. Het raakt vele andere beleidsvelden. Maar het is ook een gezamenlijke opgave van veel verschillende partijen. Samenwerking is daarom cruciaal voor het realiseren van onze ambities en doelen.

7.2 Ambities

Samenwerking is essentieel, als gemeente nemen we een regierol

Om aan onze opgave van volkshuisvesting nu en in de toekomst te blijven voldoen, is de samenwerking met onze partners ontzettend belangrijk. Als gemeente nemen we de regie. We werken nauw samen met woningcorporaties, marktpartijen en bewoners om onze doelen te halen. Ook is de afstemming tussen andere overheden en onze partners voldoende geborgd in de dagelijkse werkprocessen en reguliere periodieke overleggen. Deze intensieve en goede samenwerking blijven we voortzetten. En waar het kan en nodig is, staan we ook open voor nieuwe samenwerkingspartners om onze ambitie te realiseren.

Borgen structureel overleg met de markt

Onze samenwerking met de verschillende partijen is goed. Maar we kunnen hier nog stappen in zetten. Dit betekent dat we met onze partners niet alleen aan de voorkant het overleg voeren, maar juist ook later in het proces. Met als doel om gezamenlijk te evalueren. Hiervoor ontwikkelen we gezamenlijk een passende vorm en structuur, waarbij we ook kijken naar voorbeelden in het land. Wat gaat goed en waar kunnen we van leren? En belangrijk, wat is hiervoor nodig vanuit een ieders rol.

Parallel schakelen in procedures

De ontwikkeling van een woningbouwproject duurt lang, gemiddeld tien jaar. Dit heeft impact op het realiseren van onze ambities. Dit is niet alleen een lokaal aandachtspunt, maar ook landelijk. We verkennen daarom of we een beweging maken richting parallel plannen. Dit betekent dat de diverse fases van een bouwproject gelijktijdig en samenhangend worden uitgevoerd. Nu vinden deze fases, zoals het bepalen van uitgangspunten, rekenen, tekenen, onderzoeken, participatie en afspraken juridisch vastleggen, vaak achter elkaar plaats. Het doel van parallel plannen is het structureel sneller bouwen van woningen, zonder dat dit ten koste gaat van de kwaliteit van de woningen.

Meerjarige prestatieafspraken

Accolade, WoonFriesland, Huurdersbelang Fryslân en de gemeente Smallingerland werken samen aan goed en prettig wonen in de gemeente. We gaan in 2026 meerjarige prestatieafspraken opstellen. In de meerjarige afspraken stemmen we als betrokken partijen onderling doelen en strategieën op elkaar af. Het vertrekpunt is dat we elkaar nodig hebben bij het realiseren van de opgave binnen het woonbeleid, waarbij integraliteit van belang is. En we fysieke en sociaal niet los van elkaar kunnen zien. Elke partij werkt vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheden. De meerjarige prestatieafspraken vormen het strategische kader voor de jaarlijkse concrete afspraken die we opnemen in een jaarschijf. Het volkshuisvestingsprogramma vormt onder andere de basis voor de meerjarige afspraken gaan maken.

7.3 Maatregelen en acties

We beschrijven in deze paragraaf kort welke concrete maatregelen en acties zijn voorzien in de periode 2026 t/m 2030.

- We organiseren tweemaal per jaar een Bouwberaad.
- We blijven onze monitoring optimaliseren. We denken hierbij ook aan publiek-private monitoring.
- We verkennen of we de beweging kunnen maken richting parallel plannen.
- We gaan in 2026 meerjarige prestatieafspraken opstellen met de corporaties en Huurdersbelang Fryslân.

Bijlage 1: Referenties

Companen (2025a) Woningmarktonderzoek 2024 – 2040 gemeente Smallingerland, Companen, Arnhem.

Companen (2025b) Regionale visie op wonen, zorg en welzijn – Een visie op toegankelijk wonen voor iedereen, Regio Zuidoost Fryslân, Companen, Arnhem

Gemeente Smallingerland (2024) concept-Ruimtelijk Ontwikkelperspectief, november 2024, Drachten

Gemeente Smallingerland (2022) Koersplan, Drachten.

Gemeente Smallingerland (2016) Routekaart Duurzaamheid 2040.

Gemeente Smallingerland (2022) Visie en uitvoeringsprogramma Samen duurzame stappen zetten

Gemeente Smallingerland (2024) Klimaatadaptatieplan 2024-2028

Gemeente Smallingerland (2026) Warmteprogramma

Gemeente Smallingerland (2024) Gebiedsprogramma centrum

Gemeente Smallingerland (2022) Omgevingsvisie

Gemeente Smallingerland (2022) Sociale Koers

Gemeente Leeuwarden, Heerenveen Smallingerland en Súd-West Fryslân (2025) Verstedelijkingspropositie Fries Stedelijk Netwerk 2050, Leeuwarden, Heerenveen, Drachten en Sneek.

MinVRO (2025) Kamerbrief Implementatie EPBD, Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Den Haag.

Provincie Fryslân (2023) Regionale Woondeal Zuidoost Fryslân 2022-2030

Provincie Fryslân (2025) Addendum Eerste herijking Regionale Woondeal 2022 tot en met 2030 Regio Zuidoost Fryslân

Bijlage 2: Participatie

Dit volkshuisvestingsprogramma is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met inwoners en betrokken partijen. In 2024 en 2025 zijn diverse consultatiemomenten georganiseerd met woningcorporaties (Accolade en WoonFriesland), Huurdersbelang Fryslân, ontwikkelaars, makelaars, zorg- en welzijnsorganisaties en inwoners. De opbrengst van deze verschillende participatiemomenten is onderdeel van het volkshuisvestingsprogramma.

1. In het kader van het woningmarktonderzoek:
    a. Dag van het wonen voor inwoners, dorpsbelangen en betrokken partijen;
    b. Enquête onder inwoners;
2. Interviews met onze belangrijkste stakeholders op het gebied van wonen (o.a. woningcorporaties, makelaars, Huurdersbelang Fryslân, ontwikkelaars);
3. Bijeenkomsten in de dorpen in het kader van het Ruimtelijk Ontwikkel Perspectief (ROP);

Ad.1 Woningmarktonderzoek

In het kader van het woningmarktonderzoek (Companen, 2024) is een Dag van het Wonen georganiseerd. Een middag voor betrokken partijen en een avond voor inwoners en dorpsbelangen. Daarnaast is een enquête gehouden onder de inwoners. De opbrengst van de enquête en de Dag van het Wonen zijn verwerkt in het woningmarktonderzoek en daarin terug te vinden.

Ad. 2 Interviews

Bij de totstandkoming van het Volkshuisvestingsprogramma zijn interviews gehouden met onze belangrijkste stakeholders. Een verslag hiervan is opgenomen in deze bijlage.

Ad.3 Bijeenkomsten ROP

Bij de totstandkoming van het volkshuisvestingsprogramma is meegekeken met participatie van het ROP. De inzichten voor het thema wonen zijn meegewogen in dit volkshuisvestingsprogramma. De verslagen en de reactienota zijn terug te vinden op de website van de gemeente (www.smallingerland.nl).

Verdiepende gesprekken met stakeholders

Inleiding
In de aanloop naar het Volkshuisvestingsprogramma (VHP) 2026 - 2030 zijn verdiepende gesprekken gevoerd met 12 stakeholders, waaronder bouwers, corporaties, makelaars, een architect, een huurdersvereniging en een hypotheekverstrekker. De gesprekken geven een breed beeld van de woningmarkt, met consensus over de noodzaak van betaalbare woningen, het belang van doorstroming en de verbetering van de centrumkwaliteit. Er zijn ook spanningsvelden, zoals een 'starre' toepassing van de eis dat twee derde van de woningen (inclusief 30% sociale huur) betaalbaar is en de balans tussen verdichten en behoud van groen.

Doel
Doel van de gesprekken was om stakeholders te betrekken en hun inzichten op te halen ter onderbouwing van het VHP. Deze rapportage bundelt de input uitgedrukt in overeenkomsten en tegenstellingen per thema en benoemt knelpunten, kansen en oplossingsrichtingen. Ook wordt de verbinding met de eerder uitgezette vragenlijst en met de kaders van de gemeente gelegd. Ter illustratie zijn citaten van geïnterviewden opgenomen. Aan het einde zijn aanbevelingen geformuleerd.

Oogst van de gesprekken
1 Woningbouwopgave & prioriteiten
Overeenkomsten:

- Grote druk op de woningmarkt, vooral voor starters, senioren en middeninkomens.
- Doorstroming wordt breed gezien als sleutel tot oplossingen.
- De landelijke betaalbaarheidsgrens onder 405.000 is te hoog voor een specifieke groep: er is voor starters op de woningmarkt behoefte aan betaalbare grondgebonden woningen van rond de 300.000 euro. Daarnaast is behoefte aan levensloopbestendige woningen.
- Dorpen willen bouwen voor eigen inwoners: voor jongeren en ouderen.
- Verbetering centrumkwaliteit en leefbaarheid in de wijken met veel sociale huur rondom het centrum urgent.

"We moeten bouwen voor ons dorp; jongeren en ouderen willen er niet weg."

Tegenstellingen/dilemma's:

- Eis dat twee derde van de woningen (inclusief 30% sociale huur) betaalbaar is: vaak te rigide en financieel lastig.
- Hoogbouw in het centrum en elders in Drachten: gemengde standpunten over wat passend is bij het karakter van de gemeente.
- Gemeentelijke regie vs. marktregie: gemengde standpunten (wel nadruk op regie gemeente).

2 Benutting bestaande voorraad
Overeenkomsten:

- Optoppen en transformatie als kans, maar vaak technisch/financieel lastig.
- Verduurzaming en klimaat zijn belangrijk; maar slechts enkele partijen vragen er specifiek aandacht voor.
- Herstructurering specifieke wijken als De Wiken en De Venen cruciaal.

"Het thema water neemt aan belang toe: verbruik in en om de woning. Sowieso moet het thema wonen en water hoger op de agenda"
Tegenstellingen/dilemma's:

- Woningdelen: deels kansrijk, deels ongeschikt.
- Flexwonen: wisselende opvattingen, meerderheid denkt dat er in deze gemeente vanuit opdracht gevende (waaronder corporaties) en bouwende partijen weinig tot geen belangstelling voor is en komt. Men voelt meer voor bouw van permanente woningen.

3 Betaalbaarheid en sturing
Overeenkomsten:

- Grondprijsbeleid cruciaal voor betaalbaarheid.
- Minder aanvullende gemeentelijke eisen helpt.
- Subsidies kunnen prijsopdrijvend zijn.
- Er is sprake van onbekendheid met financiële mogelijkheden rond aankoop.

"De grondprijs is het krachtigste instrument om betaalbaarheid te borgen."

"De gevolgen van de financiële crisis zijn nog steeds voelbaar bij banken; de gemeente moet landelijk meer op de trom slaan om hypotheekregels aangepast te krijgen."
Tegenstellingen/dilemma's:

- Duurzaamheid vs. betaalbaarheid: enerzijds is er de wil om bij te dragen aan klimaat en vergroening, anderzijds werkt dit kostenverhogend (ook omdat er nog te weinig kennis paraat is).
- Dat geldt ook voor de balans tussen kwaliteit en snelheid.

4 Verdichting
Overeenkomsten:

- Verdichting vooral gewenst in centrum en herstructureringslocaties.
- Behoud van groen in de wijken belangrijk.

Tegenstellingen/dilemma's:

- Hoogbouw vs. kleinschalige inbreiding, waarbij de meerderheid aangeeft het meest te voelen voor het laatste.
- Grootte van woningen en buitenruimte: sommigen geven aan dat compacter bouwen omwille van betaalbaarheid nodig is, maar dat mensen niet te klein willen wonen. Anderen pleiten voor inzet op kleinere woningen in combinatie met collectieve buitenruimte, waarmee ook ontmoeten wordt gestimuleerd, bijv. in Boornbergum.

"Ga van losse initiatieven voor het centrum naar een integrale aanpak en maak wonen boven winkels mogelijk".

5 Doorstroming en doelgroepgericht bouwen
Overeenkomsten:

- Startersmarkt zit op slot.
- Betaalbaar en compact bouwen nodig.
- Corporaties geven voorrang aan eigen huurders bij nieuwbouw, dat helpt.
- Maak woningruil eenvoudiger, ook tussen corporaties.

"De crux zit in de ouderen: verleid ze naar een pensioenproef woning."
"Doorstroming ontstaat via strategisch gekozen nieuwbouw, niet door enkel op één doelgroep te focussen."
Tegenstellingen/dilemma's:

- Gemengde standpunten over wat cruciaal voor doorstroming: segmentatie per doelgroep (en dan met name middenhuur en voor senioren) of zo breed mogelijk.
- Mensen met een grotere portemonnee van buiten trekken vs. accepteren dat in Smallingerland sprake is van een interne markt en naar dure vrijstaande woningen geen substantiële vraag is.

"We moeten voorzichtig zijn met het denken dat de groei van de gemeente wel van buiten komt. Ik hecht veel meer aan kwaliteit dan aan kwantiteit"

6 Samenwerking en regie
Overeenkomsten:

- Wens voor structurele overlegtafels.
- Meer capaciteit en mandaat bij gemeente.
- Parallel schakelen in procedures.

"Stel minder eisen bij koop en sociale huur; welstand moet niet onnodig duur maken."
Tegenstellingen/dilemma's:

- Rol gemeente: coachend vs. sturend.

"Hou zelf de regie als gemeente, dat zie je terug in de prijs."

Resultaten vragenlijst
Naast de verdiepingsgesprekken is een vragenlijst uitgezet onder dezelfde groep stakeholders. Hieruit kwamen de volgende algemene lijnen naar voren:

- Woningbouw heeft prioriteit, maar mag niet ten koste gaan van duurzaamheid en leefbaarheid.
- Transformatie, optoppen en verdichten worden breed gezien als kansrijk; belemmeringen zijn o.a. planologische regels en kosten.
- Gevarieerd woningaanbod vereist mix in prijssegment, doelgroep, woningtype en eigendomsvorm; spreiding per wijk belangrijk om segregatie te voorkomen.
- Betaalbaarheid kan verbeterd worden door grondprijsverlaging, subsidies en versnelde procedures.
- Verdichting nuttig mits zorgvuldig en zonder afbreuk aan leefbaarheid; voorkeur voor kleinschalige inbreiding boven grootschalige hoogbouw.
- Doorstroming bevorderen door seniorenwoningen en middensegmentkoop/-huur; geen exclusieve focus op één doelgroep.
- Versnelling woningbouw door industrieel bouwen, versimpeling van procedures en transparantere samenwerking.

Reflectie in relatie tot kaderstellende notitie
De kaderstellende notitie voor het VHP d.d. 3 juli 2025 van de gemeente vormt een stevig fundament voor het opstellen van het Volkshuisvestingsprogramma. De vijf thema's – voldoende en betaalbare woningen, leefbaarheid en stedelijke vernieuwing, specifieke doelgroepen, verduurzaming, en regie en samenwerking – sluiten in grote lijnen aan bij de behoeften die stakeholders hebben geuit tijdens de verdiepingsgesprekken en in de vragenlijst.
Zo blijkt uit de input van de verschillende stakeholders dat er een gedeelde urgentie is om snel en efficiënt woningen te bouwen in Smallingerland. Echter, er is ook brede overeenstemming dat dit niet ten koste mag gaan van de kwaliteit van de leefomgeving van de nieuwbouwprojecten. Er wordt gepleit voor een integrale benadering die oog heeft voor de lange termijn, met focus op gevarieerd aanbod, diverse prijssegmenten en de doorstroming op de woningmarkt. Bovendien moeten procedures versneld worden en belemmeringen zoals wet- en regelgeving en financiële barrières worden aangepakt om de woningbouwopgave daadwerkelijk te versnellen.

Aandachtspunten
Tegelijkertijd laten de gesprekken en vragenlijst enkele aandachtspunten zien:

- De twee derde betaalbaar-eis (incl. 30% sociale huur) wordt door marktpartijen vaak als te rigide ervaren, omdat dit per locatie kan variëren en van meerdere factoren afhankelijk is. Mogelijk kan een vereveningsfonds hierbij behulpzaam zijn.
- Verdichting in het centrum wordt breed gesteund. Daarnaast zijn stakeholders ook verdichting buiten het centrum, maar wel met behoud van groen en leefruimte in de wijk.
- De wens om sociale huur bouwen in dorpen is begrijpelijk, maar vraagt om heldere communicatie naar zowel corporaties als inwoners over waarom en waar wel of niet gebouwd kan worden, om draagvlak te behouden.
- Geen extra duurzaamheidseisen kan snelheid bevorderen, maar biedt ook minder stimulans voor innovatie.

Advies en aanbevelingen
Alles afwegend, zijn de volgende aanbevelingen voor het VHP relevant:

1. Behoud het uitgangspunt twee derde betaalbaar (inclusief 30% sociale huur) als principe voor alle locaties. En pas soms, op specifieke plekken en op basis van markt- en locatieanalyse, deze programmatische eisen flexibel toe.

2. Leg een definitie voor goedkope grondgebonden koopwoningen vast, om starters op de woningmarkt een betaalbare woning te bieden.

3. Bouw van compacte woningen met minder buitenruimte is cruciaal voor het slagen van realisatie van voldoende betaalbare woningen; zet hier als gemeente op in, maar heb dan ook aandacht voor wat dit vraagt dat van inrichting van bijbehorende buitenruimte, denk bijv. aan collectieve tuinen.

4. Pas op met financiële prikkels; deze zijn te vaak prijsopdrijvend. Gericht grondprijsbeleid is wel helpend.

5. Ontwikkel samen met stakeholders een 'verdichtingskompas' dat per (deel-) gebied aangeeft en verfijnt waar hogere dichtheden wenselijk en haalbaar zijn. Sloop-nieuwbouw en verdichting met behoud van groen is een variant. Er zit weinig energie op innovatie in de bestaande voorraad, terwijl 'alle beetjes helpen' en dit mogelijk ook de leefbaarheid ten goede komt: stimuleer optoppen, splitsen, transformatie in bijv. plinten of wonen-boven-winkels via data-analyse en landelijke voorbeelden.

6. Daag de woningcorporaties uit locaties voor sociale huur aan te dragen in zowel stad als dorpen (in samenwerking met de gemeente). Schep richting hen ook helderheid en kaders over de gemeentelijke ambitie om -gericht en meer- sociale huur te bouwen in de dorpen. Voorbeeld van een uitgangspunt is: bouwen van sociale huur alleen in dorpen met voorzieningen en in overige dorpen *mits* sprake is van een expliciete wens en aantoonbare vraag. Vraag de corporaties samen met zo'n dorp plan en aanpak uit te werken. Neem als gemeente initiatief partijen bijeen te brengen en monitor de woningbehoefte.

7. Maak i.s.m. enkele markt- en zorgpartijen een helder afwegingskader dat uitlegt waar en waarom specifiek voor ouderen wordt gebouwd. Wijs vervolgens enkele gebieden aan waarbinnen -ook- specifiek voor (niet-vitale) ouderen moet worden gebouwd. Noem daarbij ook de gewenste woningaantallen.

8. Zorg dat inwoners en met name ouderen beter geïnformeerd zijn over hun financiële opties, hierover is ten onrechte nog veel onbekendheid (er is meer mogelijk dan men denkt). Organiseer hiervoor bijeenkomsten rond projecten, samen met onafhankelijke financiële dienstverleners.

9. Zorg dat je als gemeente met corporaties en hun huurdersorganisaties *gezamenlijk* opdrachtgever bent voor onderzoek naar sociale draagkracht in buurten waar veel mensen in een kwetsbare positie wonen. Betrek zowel professionals als mensen zelf en benut ook onderzoek wat er al is, bijv. veerkrachtkaarten. Benut dit om

wijkvernieuwing te richten én te prioriteren; geef vervolgens bij de projectopdrachten mee dat een bijdrage aan de sociale kwaliteit of samenleven onderdeel moet uitmaken van het plan.

10. Stimuleer vrijwillige duurzaamheidsambities vanuit markt en inwoners, bijvoorbeeld via prijsvragen of experimenteergebieden. Maak gebruik van de kennis van biobased (ver-)bouwen die een aantal ontwikkelaars ruimschoots in huis hebben.

11. Versnellen procedures: denk als gemeente in grote lijnen en doe vaker ‘een omgekeerde toets’ d.w.z. niet ‘dit past wel/niet binnen de regels, maar ‘de regels sluiten dit niet uit dus we maken het mogelijk’. Zoek bij de beoordeling van kleinere projecten manieren om dit binnenshuis efficiënter te organiseren en neem een coachende rol aan richting initiatiefnemers. Onderzoek in hoeverre je samen met buurgemeenten slimmer capaciteit kunt inzetten of gezamenlijk kunt inkopen. Doe een beroep op de provincie om een flexpool mogelijk te maken.

12. Borg structureel overleg met markt en corporaties, inclusief jaarlijkse evaluatie van de kaders en voortgang. Zie ook hierna.

In de kern gaat het om het goede gesprek
De gemeente Smallingerland wordt door de meeste geïnterviewden geprezen om haar inzet voor de woonopgave. Deze regierol wordt breed gesteund, mits de gemeente daarbij ook ruimte laat voor maatwerk en innovatie. Tegelijkertijd is er in ogen van de meeste partijen nog veel ruimte voor versterking van de gemeentelijke rol. En verschuift de aandacht van alle partijen ook al naar de periode na 2030.

Zoals Rijksbouwmeester Francesco Veenstra betoogt: 'de 22ste eeuw begint nu' -wat betekent dat huidige keuzes structurele consequenties hebben (bodem, water, leefbaarheid). Juist daarom pleit hij voor binnenstedelijke verdichting, het gebruik van biobased materialen en regionale spreiding om grond- en huizenprijzen te balanceren. Veenstra onderstreept het belang van kwaliteit boven kwantiteit, lange termijnbeleid en interdisciplinair samenwerken - inclusief het vroeg inschakelen van ontwerpers en bewonersparticipatie.

Advies: pak meer en zichtbaar regie als gemeente, bouw de (onderlinge) relatie met ontwikkelaars/bouwers en de corporaties actief uit door een (twee-) maandelijks Bouwberaad. Vraag ambassadeurs met mandaat uit de drie bloedgroepen gemeente, woningcorporaties en bouwers aan tafel en zet een lokale publiek-private monitor op. Organiseer op deze manier input en draagvlak voor de gemeentelijke woningbouwstrategie en stuur vervolgens gezamenlijk op scenario’s en realisatie. Dit is ook een plek waar knelpunten in bijv. beleid en regelgeving kunnen worden geïnventariseerd en opgelost. Zoals een vertegenwoordiger van een huurdersvereniging het treffend zei: *‘Niets is op te lossen door één partij, ieder moet denken: wat kan ik inbrengen om iets mogelijk te maken’*.

Els Birkenhäger/Birkenhäger./september 2025

Bijlage 3: Afsprakenkader Zuidoost Fryslân

Voor de regio Zuidoost bestaat de opgave tot en met 2034 uit de realisatie van:

- 705 nultredenwoningen geschikt voor ouderen
- 1.050 geclusterde woningen
- 475 zorggeschikte woningen
- **2.230 totaal**

Deze woningen zijn onderdeel van het aantal woningen waarover afspraken zijn/worden gemaakt in de regionale woondeal.

Hieruit is onderstaande verdeling tot en met 2034 per gemeente gekomen. Deze verdeling wordt vastgelegd in het volkshuisvestingsprogramma.

	Nultredenwoningen	Geclusterde woningen	Zorggeschikte woningen
Gemeente Ooststellingwerf	125	100	75
Gemeente Weststellingwerf	125	155	90
Gemeente Opsterland	125	165	75
Gemeente Heerenveen	180	350	105
Gemeente Smallingerland	150	280	130
Totaal	705	1.050	475

Om rekening mee te houden bij dit afsprakenkader:

- We nemen de aantallen uit de behoefteraming niet als absolute opgave, maar vooral als ontwikkelrichting. Die richting gaat over soort woonvormen en over gewenste ondersteuning bij het zelfstandig wonen: meer geclusterd en meer zorggeschikt.
- Het afsprakenkader is gebaseerd op het basisscenario in de Visie Wonen Zorg Welzijn Zuidoost Fryslân. Er is een trend dat zorgwoningen en geclusterd wonen steeds meer uitwisselbaar worden en er een verschuiving plaatsvindt van zorgwoningen naar geclusterd wonen. Daarom wordt in de uitwerking de opgave in aantal zorgwoningen en geclusterde woningen als één totaalopgave gezien.
- We richten ons nu enkele op de behoeftegroei; dus wat is nodig om de druk op de woningmarkt voor senioren niet op te laten lopen.
- In de bestaande voorraad zijn de nodige potentieel geschikte woningen die kunnen helpen bij het voorzien in de behoefte. Dit (potentiële) aanbod is nog niet afgezet tegen de behoefteraming. Reden om niet naar dit aanbod te kijken, is dat er nog onvoldoende beeld is van de passendheid hiervan. Veel van deze woningen zijn immers niet specifiek gelabeld voor ouderen of zijn naar plattegrond of uitstraling gedateerd voor nieuwe generaties senioren. Idealiter zetten we in de toekomst het (potentiële) aanbod in de provincie af tegen de behoefte. Daarbij kan je kijken naar woningen die nu reeds geschikt zijn of geschikt te maken zijn. Zolang dat overzicht er nog niet is, zijn de getallen in het afsprakenkader richtinggevend.
- Aanvullend op de kwantitatieve opgave is vooral ook aandacht nodig voor de kwalitatieve opgave (veel bestaande woningen voor senioren sluiten onvoldoende aan op de vraag van huidige en toekomstige generaties senioren) in aansluiting op de kwantitatieve opgave.
- In kleine kernen en landelijke gebieden is geclusterd wonen vaak moeilijk te realiseren vanwege de kleinere aantallen. Vanwege de gemeenschapsfunctie van een dorpse setting kunnen deze kernen op zichzelf al worden beschouwd als geclusterd wonen, mits er een ontmoetingsplek, zoals een dorpshuis, aanwezig is. In het Fries Woonplan (provinciaal volkshuisvestingsprogramma) werkt de provincie toe naar een eenduidige, provinciebrede definitie.

Bijlage 4: Planlijst

Disclaimer: aan deze woningbouwaantallen en planning kunnen geen rechten worden ontleend; kleine afwijkingen in aantallen naar boven of beneden zijn mogelijk; ook de planning kan worden gewijzigd. Mogelijk komen er in de periode 2026-2030 nog nieuwe locaties beschikbaar voor woningbouw, welke nu nog niet zijn opgenomen in dit programma. Gemeente heeft de intentie om een deel van de nog niet ingevulde woningbouwruimte te reserveren voor de corporaties.

	Nr.	Plannaam		Totaal 2026 tm 2030	2026	2027	2028	2029	2030	2031 e.v.	Status	Sociale huur	Betaalbaar excl soc. Huur
Centrumplannen	1	Burgemeester Wuiteweg 38	Drachten	45				45			In voorbereiding		
	2	Moleneind NZ 14 Smelnehus	Drachten	11	11						Onherroepelijk		11
	3	Sander Israelsplein	Drachten	PM						PM	Visie	PM	PM
	4	Vogelzang	Drachten	PM					PM	PM	Visie	PM	PM
		Initiatieven/projecten in visie	Drachten	110	8	32	50	20			Visie	PM	PM
Ontwikkelstrategie	5	De Drift Noord	Drachten	24		24					Onherroepelijk	24	
	6	De Drift Zuid, fase 1	Drachten	25	25						Onherroepelijk		20
	7	De Frissel	Drachtstercompagnie	9	9						In voorbereiding		9
	8	De Hunze	Drachten	36			36				In voorbereiding	15	21
	9	De Landerijen	Drachten	50			50				In voorbereiding		
	10	De oude Welle	Drachten	60			60				In voorbereiding		
	11	De Swetten-De Brekken	Drachten	6					6		In voorbereiding		6
	12	De Swetten-De Geeuw	Drachten	10		10					In voorbereiding		10
	13	De Swetten-De Utwyk	Drachten	41		31			10		In voorbereiding	41	
	14	De Swetten-De Zanding	Drachten	20	20						Onherroepelijk	20	
	15	De Swetten-Handwerkerszijde	Drachten	23					23		In voorbereiding	23	
	16	De Swetten-It Ambyld	Drachten	20					20		In voorbereiding	20	
	17	De Swetten-Kuiperssingel	Drachten	10					10		In voorbereiding		10
	18	De Weeme	Drachten	46		22	24				In voorbereiding	22	24
	19	Donia	Drachten	13	13						In voorbereiding		13
	20	Eikekwartier	Drachten	122		60	62				Onherroepelijk		84
	21	Moleneind	Drachten	39	39						Onherroepelijk	19	20
	22	Sjalom	Drachten	30			30				In voorbereiding	10	10
	23	Suderom	Boornbergum	9		9					Visie		9
	24	Titelroas	Boornbergum	8	8						Onherroepelijk		8
	25	Vuurboom	Drachten	PM		PM					In voorbereiding		PM
	26	Wetterwille (Accolade)	Drachten	52		52					In voorbereiding	30	12
	27	Wetterwille 68-70	Drachten	57	57						Onherroepelijk		33
	28	Zuidkade/De Singel	Drachten	81			48	33			In voorbereiding	33	48
	29	Zuidkade Ebert	Drachten	18					18		Visie		18
Overig Drachten	30	De Knobben	Drachten	46			46				In voorbereiding		
	31	De Warren 2a	Drachten	16			16				Visie		PM
	32	Het Blauwgras 2/Burg. Wuiteweg 87	Drachten	12			12				In voorbereiding		
	33	Hoek Oppers/De Drift	Drachten	25	25						Onherroepelijk		
	34	Moleneind ZZ 95	Drachten	20	20						Onherroepelijk		20
	35	Stania/Lauta	Drachten	24	24						Onherroepelijk		
	36	Stationsweg fase 2/De Tuinen	Drachten	0						13	Onherroepelijk		
	37	Vaartzijde Tussendiepen	Drachten	16		5	5	3	3		Vastgesteld		
	38	Vliegveld Drachten	Drachten	PM			PM	PM	PM		Visie		
		Kleine particuliere initiatieven	Drachten	9	8	1							
		Projecten in visie	Drachten	190			40	75	75		Visie	PM	PM
Uitleglocaties	39	Vrijburgh fase 2 (deelgebied 3)	Drachten	64	2	38	24				Onherroepelijk	19	6
	40	Vrijburgh fase 3	Drachten	150		67	83				Onherroepelijk	40	60
	41	Boornbergum	Boornbergum	PM				PM	PM	PM	Visie	PM	PM
	42	Oudega-west	Oudega	PM					PM	PM	Visie	PM	PM
	43	Drachtstercie ijsbaan	Drachtstercompagnie	PM					PM	PM	Visie	PM	PM
Dorpen	44	Helmblom	Boornbergum	8	8						In voorbereiding	8	
	45	Westerbuorren	Boornbergum	4		4					In voorbereiding		
	46	Mr de Jongwei noord (23-27)	De Tike	10		10					In voorbereiding		7
	47	Mr de Jongwei zuid (naast 9)	De Tike	8		8					In voorbereiding		6
	48	Dunoardswei naast 10	Houtigehage	3		3					Vastgesteld		
	49	Dunoardswei naast 15	Houtigehage	10			10				In voorbereiding		10
	50	Houtigehage West	Houtigehage	11	11						Onherroepelijk		
	51	Iendrachtsingel 2	Opeinde	6		6					In voorbereiding	6	
	52	Kommisjewei (29-33)	Opeinde	PM		PM					Visie	PM	PM
	53	Achterwei 14	Oudega	4		4					Onherroepelijk	4	
	54	Efterwei Ambachtsloane	Rottevalle	22			22				In voorbereiding		17
	55	Efterwei 22a	Rottevalle	4	4						Onherroepelijk		
		Kleine particuliere initiatieven	Dorpen	19	11	6	2						
		Projecten in visie	Dorpen	53	5	6	30	12			Visie		
Speciale woonvormen		Onconventioneel wonen	Buitengebied	5		5					In voorbereiding		
		Flexwonen	Drachten	PM							Visie		
				1714	**308**	**403**	**650**	**188**	**165**	**13**		**334**	**492**
Projecten onherroepelijk				608								21%	43%
Projecten vastgesteld of in voorbereiding en kleine particuliere initiatieven				710								29%	29%
Subtotaal onherroepelijk en in voorbereiding				**1318**								**25%**	**35%**
Projecten/initiatieven in visie				396									
Totaal				**1714**									
Nog te bouwen 2025 t/m 2030				1111									
Overprogrammering subtotaal				119%									
Overprogrammering totaal				154%									

Kaart planlijst Gemeente Smallingerland

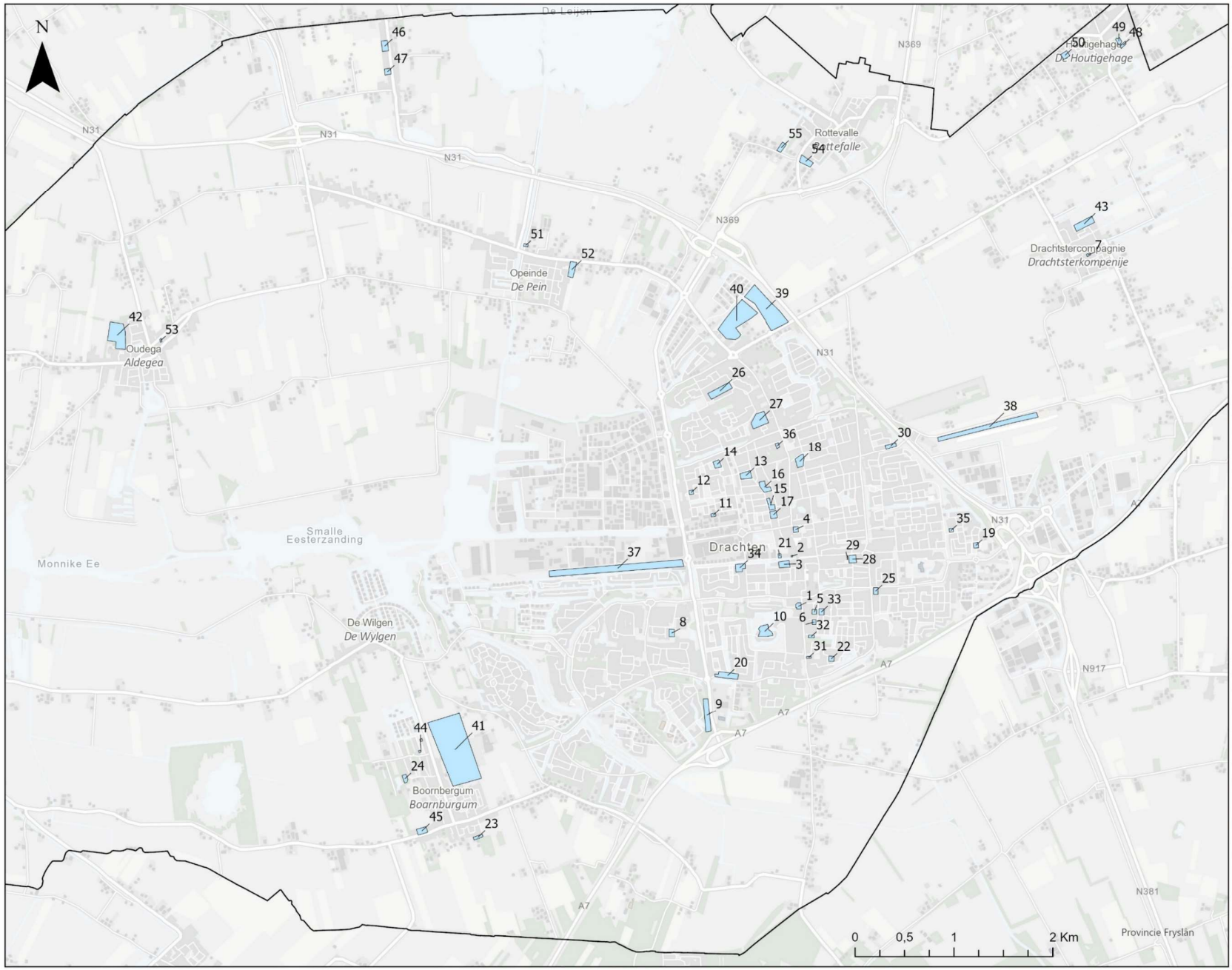

Nr	plannaam
1	Burgemeester Wuiteweg 38
2	Moleneind NZ 14 Smelnehus
3	Sander Israelplein
4	Vogelzang
5	De Drift (Accolade) Noord
6	De Drift Zuid (ouderenwoningen)
7	De Frissel
8	De Hunze
9	De Landerijen
10	De oude Welle
11	De Swetten-De Brekken
12	De Swetten-De Geeuw
13	De Swetten-De Utwyk
14	De Swetten-De Zanding
15	De Swetten-Handwerkerszijde
16	De Swetten-It Ambyld
17	De Swetten-Kuiperssingel
18	De Weeme
19	Donia
20	Eikekwartier
21	Moleneind
22	Sjalom
23	Suderom
24	Titelroas
25	Vuurboom
26	Wetterwille (Accolade)
27	Wetterwille 68-70
28	Zuidkade/De Singel
29	Zuidkade Ebert
30	De Knobben
31	De Warren 2a
32	Het Blauwgras 2/Burg. Wuiteweg 87
33	Hoek Oppers/De Drift
34	Moleneind ZZ 95
35	Stania/Lauta
36	Stationsweg fase 2/De Tuinen
37	Vaartzijde Tussendiepen
38	Vliegveld Drachten
39	Vrijburgh fase 2
40	Vrijburgh fase 3
41	Boornbergum
42	Oudega-West
43	Drachtstercie ijsbaan
44	Helmblom
45	Westerbuorren
46	Master de Jongwei (23-27)
47	Mr de Jongwei (naast 9)
48	Dunoardswei naast 10
49	Dunoardswei naast 15
50	Houtigehage West
51	Iendrachtsingel
52	Kommisjewei
53	Achterwei 14
54	Efterwei Ambachtsloane
55	Efterwei 22

Disclaimer: aan deze kaart kunnen geen rechten worden ontleend. De locaties zijn indicatief ingetekend en geven niet het exacte plangebied weer.

Reactienota Ontwerp Volkshuisvestingsprogramma Smallingerland

17 maart 2026

Ingediende Zienswijzen

Er zijn zienswijzen ingediend door:

- Huurdersbelang Fryslan
- WoonFriesland
- Accolade
- Gemeente Tytsjerksteradiel
- Provinsje Fryslân
- Inwoner, Rottevalle

Samenvatting

Uit de zienswijzen komen knelpunten en zorgen naar voren over onder andere de druk op de sociale huur, de betaalbaarheid van woningen, de noodzaak van goede regionale afstemming, leefbaarheid in dorpen en wijken, de opgaven voor ouderenhuisvesting, en de haalbaarheid van de ambities die we als gemeente formuleren. Ook de aandachtspunten rondom randvoorwaarden, kosten, regelgeving en de mogelijke clustering van kwetsbare groepen zijn genoemd.
Veel van de door u genoemde thema's herkennen wij.

Op verschillende wijze zijn wij omgegaan met de ingebrachte zienswijzen. De zienswijzen zijn:

- Verwerkt in het volkshuisvestingsprogramma
- Aandachtpunt voor de uitvoering van het volkshuisvestingsprogramma
- Onderwerpen voor de prestatieafspraken en/of
- Vragen, opmerkingen of procesmatig, die vragen om specifieke reactie of worden voor kennisgeving aangenomen.

In de tabel geven wij reactie op de specifieke zienswijzen.

Indiener	Samenvatting	Reactie gemeente
Huurdersbelang Fryslan	1. Daar zit wat ons betreft wel een kwetsbaarheid in het programma. Vergezichten, gekoppeld aan de aanleg van de Lelylijn en de wens om te groeien door het trekken van nieuwe inwoners van buiten de gemeente, kunnen afleiden van de actuele problemen in de volkshuisvesting van vandaag de dag. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de krapte aan sociale huurwoningen en de steeds verder oplopende wachttijden. Denk verder aan het ontbreken van voldoende passende woningen, (zorg)voorzieningen en ontmoetingsplaatsen voor ouderen en het gebrek aan geschikte woningen voor jongeren. Ook groeiende leefbaarheidsvraagstukken in wijken, buurten en dorpen, onder andere door het geconcentreerd huisvesten van aandachtsgroepen, verdienen de aandacht. Het aanpakken van dergelijke actuele kwesties zou wat ons betreft prioriteit moeten krijgen.	Zowel de actuele kwesties als de verstedelijkingsambities pakken we op bij de uitvoering van het volkshuisvestingsprogramma.
Huurdersbelang Fryslan	2. betaalbaarheid van sociale huurwoningen, voor de verschillende doelgroepen die hierop zijn aangewezen. Voor corporaties is het in de huidige markt en politieke werkelijkheid echter een lastige opgave om dat kostendekkend te doen en om dit te financieren. Dit leidt ertoe dat door hen gezocht wordt naar optimalisatie van de huuropbrengsten. Hierdoor gaan de huren van sociale huurwoningen omhoog en dit zorgt ervoor dat de huurders van deze woningen, merendeels mensen met een laag inkomen, in belangrijke mate de rekening van deze maatschappelijke opgaven gaan betalen. dit voor een aanzienlijke groep huurders leidt, of kan gaan leiden, tot betalingsproblemen. Het risico bestaat dan dat deze mensen terecht komen in armoede en/of te maken krijgen met schulden. Het is belangrijk om dit tijdig te signaleren en aan hen maatwerkoplossingen te bieden. Ook de gemeente kan hierop invloed uitoefenen, bijvoorbeeld door de hoogte van de gemeentelijke belastingen voor inwoners en het stimuleren en subsidiëren van verduurzamingsmaatregelen. Daarnaast kunnen door de gemeente de kosten van woningbouw en -verbetering beïnvloed worden. Dit kan onder andere door het beperken van regelgeving en van eisen aan woningbouw. Maar ook door het hanteren van gemeentelijke sociale grondprijzen en het faciliteren van randvoorwaarden voor het bouwen van woningen.	De verschillende punten die worden genoemd: • Nemen we mee in de prestatieafspraken, zoals vroegsignalering. • Passen we al toe, zoals de sociale grondprijzen, OF • Ligt buiten de invloed van het volkshuisvestingsprogramma, zoals de gemeentelijke belasting.
WoonFriesland	1. In de huidige periode 2026 tot en met 2030 moeten dan nog minimaal 1.111 bruto nieuwbouwwoningen worden toegevoegd (waarbij u nog 30% extra wil programmeren). Na 2030 wenst u circa 3000 woningen toe te voegen, met een aanvulling van nog eens circa 1000 woningen	Dit zijn aandachtspunten voor de uitvoering van het volkshuisvestingsprogramma.

	extra uitbreidingsnieuwbouw als een Lelylijn in zicht komt.de realisatie van deze aantallen alleen mogelijk is, wanneer randvoorwaarden op orde zijn. • beschikbaarheid van geschikte en tijdig uitgeefbare locaties voor sociale woningbouw • Grondprijzen die in verhouding staan tot de exploitatiemogelijkheden van de sociale huur • De druk op de sociale huur alleen wordt verminderd als er sprake is van netto nieuwbouw toevoegingen en er geen sociale huurwoningen worden verkocht; • De cumulatie van eisen op het gebied van duurzaamheid, circulariteit, woonkwaliteit en doelgroepenhuisvesting de haalbaarheid van de realisatie en de betaalbaarheid van het wonen onder druk kan zetten. Bovendien staat dit enigszins haaks op uw uitgangspunt "*geen aanvullende lokale doelstellingen en/of regels die het tempo van bouwen van woningen onder druk zetten*" (zie uitgangspunten blz. 6). • De haalbaarheid van het benutten van de bestaande woningvoorraad door optoppen en splitsen. Onze praktijkervaring wijst uit dat optoppen alleen financieel haalbaar is, mits een substantieel deel van de kosten wordt gesubsidieerd. Ook splitsing van woningen achten wij niet wenselijk en financieel haalbaar, ons bezit is hiervoor ongeschikt. Daarom achten wij het van belang, dat het programma explicieter benoemt, dat investeringen in de sociale huur proportioneel moeten zijn en niet onevenredig ten koste kunnen gaan van de investeringscapaciteit van corporaties en de financiële continuïteit.	
WoonFriesland	2a U geeft aan dat als het aandeel sociale huur niet haalbaar blijkt, dit niet ten koste mag gaan van te realiseren aantallen. Omdat u verwacht dat de markt mogelijk 2/3 betaalbaar kan realiseren inclusief sociale huur. WoonFriesland wil benadrukken dat investeringscapaciteit in de praktijk wél een bepalende factor is voor de daadwerkelijke realisatie van sociale huurwoningen. Ook voor het aandeel te realiseren sociale huur dat wij met u overeenkomen. Stijgende bouwkosten, renteontwikkelingen, belastingen, ingrepen in het huurbeleid en toenemende beheerslasten, zetten de financiële ruimte van corporaties onder druk. Wij pleiten er daarom voor om in het programma expliciet vast te leggen dat ambities voor sociale huur in nauwe afstemming met corporaties worden geconcretiseerd en periodiek worden getoetst op haalbaarheid.	Verwerkt in volkshuisvestingsprogramma

WoonFriesland	2b Wij zouden graag zien dat, al dan niet via het vereveningsfonds, de realisatiestimulans ten goede komt aan de sociale huur, in omvang evenredig aan het gerealiseerde aantal netto nieuwbouwwoningen en dat de realisatiestimulans niet naar marktpartijen vloeit die zich niet aan dezelfde (financiële)regelgeving hoeven te houden als de woningcorporaties. Wij verzoeken daarom de gemeente om WoonFriesland en Accolade vroegtijdig en structureel te betrekken bij de uitwerking van dit instrument en om helderheid te bieden met betrekking tot de effecten voor woningbouwprojecten ten behoeve van de sociale huur.	Bij het bestedingsplan voor de realisatiestimulans worden de corporaties en huurdersbelang betrokken.
WoonFriesland	3. Nieuwbouw voor ouderen voegen wij dan ook alleen toe daar waar voorzieningen aanwezig zijn én welzijn en zorg goed geborgd zijn, voor nu en in de toekomst. Wij achten het van groot belang dat nieuwe woonzorginitiatieven en bemiddeling van urgenten gepaard gaan met structurele afspraken over ondersteuning en dat de verantwoordelijkheden van gemeente, corporaties en zorgpartijen hierbij helder zijn. Bovendien moeten we gezamenlijk in het kader van leefbaarheid de concentratie van kwetsbare doelgroepen zo veel mogelijk voorkomen.	Verwerkt in volkshuisvestingsprogramma
WoonFriesland	4. WoonFriesland wijst erop dat doorstroming in de sociale huursector in de praktijk vooral ontstaat door strategische netto nieuwbouwtoevoegingen: Passende sociale huurwoningen voor kleine huishoudens, waaronder voor ouderen op geschikte locaties nabij voorzieningen. Koop en Sociale Huur zijn door diverse factoren, zoals bijvoorbeeld hypotheekeisen en stijgende prijzen van koopwoningen, steeds meer gescheiden markten. Wij herkennen veel minder de behoefte van jongeren, zoals die in het programma wordt aangegeven. Wij hebben voldoende aanbod in de huurcategorie ‘goedkoop’ waar jongeren tot voor kort vooral op waren aangewezen. De mogelijkheden voor jongeren in de sociale huur zijn hierdoor aanzienlijk verruimd.	Dit is een aandachtspunt voor de uitvoering van het volkshuisvestingsprogramma
WoonFriesland	5. Wij dragen de verduurzaming van woningen een warm hart toe en wij onderschrijven grotendeels uw ambities uit het programma. Wij liggen daarmee flink voor op de landelijke doelstellingen/vereisten: ‘alle woningen op energielabel D of beter in 2028’. Wij ondersteunen de ambitie van de gemeente ten aanzien van de doelstellingen met betrekking tot klimaatadaptatie. Hierbij gaan wij ervan uit dat de gemeente de verantwoordelijkheid neemt voor de woonomgeving en	Bedankt voor het aanbod om mee te denken. Wij betrekken jullie graag. Daarnaast is het onderwerp in de prestatieafspraken.

	WoonFriesland zorgdraagt voor haar eigen percelen. In samenspraak met gemeente en bewoners vergroenen wij de bestaande situatie. Circulariteit in nieuwbouw, verbouw en onderhoud passen wij toe, daar waar het betaalbaar kan. Dat is en blijft voor ons een belangrijke randvoorwaarde. U geeft in het programma aan dat in nieuwbouwprojecten waar mogelijk wordt gewerkt met de indicatoren van Het Nieuwe Normaal (HNN). WoonFriesland wil hierin meedenken en aan meewerken, mits dit betaalbaar kan. Ook werken wij graag met u samen in kennisoverdracht en het toepassen van innovaties uit ons Dreamhûs.	
Accolade	1. Veel keuzes rondom 'wonen, welzijn en zorg' moeten nog definitief worden gemaakt in het uitvoeringsprogramma wonen, welzijn en zorg. Hoe wordt geborgd dat straks het uitvoeringsplan Wonen, Welzijn en Zorg en dit volkshuisvestingsprogramma goed op elkaar aansluiten?	Dit wordt geborgd door continue samenwerking tussen fysiek en sociaal domein in beide producten.
Accolade	2. U geeft aan dat het kwantitatieve en kwalitatieve tekort aan woningen de hoofdprioriteit is van uw volkshuisvestingsprogramma en dat subdoelstellingen op het gebied van leefbaarheid, verduurzamen en doelgroepenbeleid niet altijd hiermee verenigbaar zijn. Betekent dit dat u aan de voorkant al aangeeft dat bij een afweging tussen doelstellingen het belang van het tekort aan woningen zwaarder weegt? Is een gezonde balans tussen de verschillende opgaven hierbij niet passender?	We gaan uit van een gezonde balans, maar wordt daarmee een project onhaalbaar, dan heeft woningbouw prioriteit.
Accolade	3. Omdat de Lely-lijn in het volkshuisvestingsprogramma vaak als argument voor meer woningen wordt benoemd, vragen we ons af of in de opgave tot 2030 al geanticipeerd wordt op de komst van de Lelylijn?	Los van de Lelylijn hebben we ook een verstedelijkingsambitie.
Accolade	4. In het programma wordt aangegeven dat er een grote vraag is naar ouderenwoningen en/of het aanbod aan ouderenwoningen beperkt is. Voor de sociale huur is deze bevinding op dit moment niet herkenbaar. Dit duidt erop dat of de vraag beperkt is of dat er ruim aanbod beschikbaar is. Of dit beeld in de toekomst gaat veranderen is naast de vergrijzing vooral afhankelijk van een hogere verhuisbereidheid c.q. geneigdheid van ouderen.	Dit is een aandachtspunt voor de uitvoering van het volkshuisvestingsprogramma
Accolade	5. Gemeente gaat uit dat 30 % van de nieuwbouw in de sociale huur landt. Accolade vraagt zich af of het niet beter is om uit te gaan van een inschatting van de behoefte die gebaseerd is op de lokale c.q. regionale situatie.	We hebben taakstellingen vanuit het Rijk en provincie waartoe we ons moeten verhouden. Daarnaast zetten we in op adaptief programmeren en kijken we ook naar de lokale situatie.
Accolade	6. Demografisch zien we dat er in de gemeente de laatste jaren sprake is van een vertrekoverschot en een negatief geboortesaldo. De	Onderdeel van de verstedelijkingsstrategie.

	toenemende behoefte aan woningen wordt vooral verklaard door het ontstaan van meer kleine huishoudens. We zien ook dat de gemeente een groeiambitie heeft ten aanzien van draagkrachtigen. De vraag is waar de gemeente deze ambitie op baseert en hoe realistisch is deze? Of is deze ambitie meer een logische wens om de situatie in Smallingerland op dit punt te verbeteren?	
Accolade	7. Gemeente geeft aan dat het in 2026 een vereveningsfonds in het leven wil roepen. Dit fonds zal onder meer gevuld gaan worden door een afkoopsom van ontwikkelaars die geen of te weinig betaalbare woningen in hun project opnemen. Accolade staat positief tegenover dit initiatief. Het roept bij ons ook de vraag op of de gemeente inzicht wil gaan geven in de besteding van de gelden van dit fonds en op welke wijze deze gelden ten goede gaan komen aan de realisatie en exploitatie van sociale huurwoningen in de gemeente.	Bij het bestedingsplan voor de realisatiestimulans worden de corporaties en huurdersbelang betrokken.
Accolade	8. Betekent dit ook vervangende nieuwbouw van woningen die eerder gesloopt zijn hieronder vallen?	Ja, die tellen ook mee in de bruto nieuwbouw
Accolade	9. Om te voorkomen dat er te veel appartementen in Drachten gerealiseerd gaan worden, doet Accolade een oproep aan de gemeente om ervoor te waken dat er – in het kader van de stedelijke vernieuwing - in Drachten op andere locaties dan het centrum door nieuwbouw, optoppen of opsplitsing te veel appartementen gerealiseerd gaan worden. Want als er te veel appartementen ontwikkeld gaan worden, dan komt de realisatie van appartementen in het centrum onder grote druk te staan.	Dit is een aandachtspunt voor de uitvoering van het volkshuisvestingsprogramma
Accolade	10. Graag met u willen wij het bestaande convenant actualiseren waarbij we de tijdshorizon verleggen tot over 2030. Wat ons betreft ligt de focus hierbij vooral op Drachten omdat we hier naar de toekomst de grootste vraag zien. U geeft hierbij ook aan dat er in dorpen als Oudega en Boornbergum een grote behoefte bestaat aan nultredenwoningen voor ouderen in de sociale huur. Deze behoefte herkennen wij niet. In onze reactie ziet u bij andere punten al dat we kritisch kijken naar de behoefte aan woningen voor ouderen.	Dit is een aandachtspunt voor de uitvoering van het volkshuisvestingsprogramma
Accolade	11. De gemeente wil inzetten op het realiseren van goedkope koop. Ook wij denken dat deze woningen voorzien in een behoefte en dat het de doorstroming vanuit de sociale huur zal gaan stimuleren. Wij attenderen de gemeente erop dat de verkoop van sociale huurwoningen in combinatie met het realiseren van nieuwe sociale huurwoningen een	Het standpunt van de gemeente over het verkopen van sociale huurwoningen hebben we toegevoegd aan het volkshuisvestingsprogramma. Ook is het onderwerp bij de prestatieafspraken.

	goede maatregel is die niet alleen inspeelt op de behoefte aan goedkope koop en de doorstroming stimuleert, maar ook bij kan dragen aan een grotere variatie in woonmilieu in bepaalde wijken en buurten.	
Accolade	12. vanaf 2026 circulariteit structureel De gemeente geeft aan dit aspect vanaf 2026 al structureel te willen opnemen. Is het niet zinvoller om eerst pilots te doen en dan pas een keuze te maken of en hoe dit thema structureel een plek krijgt in het gemeentelijke beleid?	Tekst is aangepast.
Accolade	13. Stimuleren ontmoeten. Accolade wil graag bijdragen	Bedankt voor het aanbod.
Accolade	14. De belangrijkste reden om de woningvoorraad in de kleine kernen uit te willen breiden is een behoefte voor de lange termijn en niet een streven om het voorzieningenniveau in stand te houden.	Dit is een mening.
Accolade	15. De ambitie van de gemeente is dan ook om woonvormen en wijken te creëren waarin ontmoeting, inclusie en samenredzaamheid centraal staan. De omschreven ontwikkeling en de benoemde ambitie onderschrijven wij volledig en dragen we ook graag aan bij. Dit vraagt veel inzet vanuit met name Welzijn (gemeente als opdrachtgever) om dit samen met bewoners en andere professionals te stimuleren, op te bouwen en op goed niveau te krijgen en te houden. We vragen daarom de gemeente dit thema alsnog een prominentere plek te geven in het volkshuisvestingsprogramma.	Mienskip is een pijler in de visie Wonen Zorg Welzijn en wordt uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma Wonen Zorg Welzijn..
Accolade	16. We vragen ons nu af of de constatering van te weinig woningen voor ouderen volgens u betrekking heeft op huur en koop of alleen koop?	We horen in de dorpen dat er algemeen vraag naar woningen voor ouderen is. De vraag naar woningen voor ouderen is zowel in de huur als de koop blijkt uit ons woningmarktonderzoek.
Accolade	17. doelstelling ten aanzien van het toevoegen van geclusterde woonvormen bij ons ook de vraag op of dit alleen middels nieuwbouw gerealiseerd kan gaan worden of dat dit ook bewerkstelligd kan gaan worden door investeringen in de bestaande voorraad in combinatie met een aanpassing van de bestaande zorg en welzijnsvoorzieningen? Wij denken het laatste.	Beide. Verwerkt in het volkshuisvestingsprpgramma. Beide richtingen komen ook terug in het uitvoeringsprogramma Wonen Zorg Welzijn.
Accolade	18. Een maatregel die niet door u genoemd wordt en die wel uitstekend kan gaan bijdragen aan het verhogen van de draagkracht, is de verkoop van sociale huurwoningen in combinatie met nieuwbouw op andere locaties waar draaglast en draagkracht minder speelt. We horen graag van u hoe u aankijkt tegen zo'n maatregel en willen hier graag met u over in gesprek.	Het standpunt van de gemeente over het verkopen van sociale huurwoningen hebben we toegevoegd aan het volkshuisvestingsprogramma. Ook is het onderwerp bij de prestatieafspraken.
Accolade	19. Wij denken dat de meeste doelgroepen wel (tijdelijke) ondersteuning nodig zullen hebben bij het zelfstandig wonen. En wordt daarmee niet	Deze keuze is gemaakt door het college. Aandachtspunt voor project flexwonen.

	een te grote clustering van kwetsbare doelgroepen gerealiseerd op één locatie, waardoor de leefbaarheid onder druk kan komen te staan? En dit niet bijdraagt aan de wens van de gemeente om de draagkracht in wijken te verhogen? We vragen de gemeente dit goed te overwegen. Een stevige inzet op sociaal beheer zien wij als een minimale voorwaarde om prettig wonen en leven in deze nieuwe tijdelijke wijk te realiseren. Een deel van de beoogde doelgroepen heeft wellicht ook (meer) baat bij een 'tussenvoorziening'. Een vorm van wonen tussen beschermd/onzelfstandig wonen en zelfstandig wonen. Waar ondersteuning dichtbij is en gericht is op het vergroten van de kans van slagen van het zelfstandig wonen. Ziet de gemeente deze behoefte ook? Om clustering van kwetsbare inwoners te voorkomen, denken wij alleen niet dat deze tijdelijke wijk de goede plek hiervoor is.	
Accolade	20. Wat het verduurzamen van de woningvoorraad betreft streeft u ernaar dat in 2035 een aanzienlijk deel van de corporatiewoningen aardgasvrij of aardgasvrij-ready is. Vanuit het belang van een duurzame wereld begrijpen we deze ambitie. We achten deze op dit moment echter niet realistisch. We weten niet precies wat u verstaat onder een "aanzienlijk aandeel", maar er moet ten aanzien van deze materie nog heel veel duidelijkheid ontstaan voordat er realistisch gehandeld kan gaan worden in lijn met zo'n doelstelling. We denken hierbij aan het ontbreken van een concrete warmtevisie van de gemeente, het ontbreken van een of meer wijkuitvoeringsplannen, het ontbreken van een of meer realistische business-cases voor het ontwikkelen en realiseren van warmtenetten en het ontbreken van financiële middelen bij corporaties om individuele woningen op grote schaal "all-electric" te maken.	De gemeente heeft een warmteprogramma waarin uitvoering hieraan gegeven wordt.
Gemeente Tytsjerksteradiel	1. Het college van Tytsjerksteradiel erkent de omvang en de urgentie om de volkshuisvestingsopgave voortvarend op te pakken en trekt daarin graag samen met uw college en de overige regiogemeenten in op. Wij verzoeken u om meer expliciet te maken hoe de (verwachte) groei en de mogelijke aanzuigende werking op woningzoekenden regionaal wordt afgestemd, zodat omliggende gemeenten als de onze niet onevenredig onder druk komen te staan qua woningmarkt en voorzieningen.	Wij zien dit als een uitnodiging om nader af te stemmen over de genoemde onderwerpen en gaan hier graag over in gesprek.
Gemeente Tytsjerksteradiel	2. Het college onderschrijft het belang van de inzet op betaalbare woningen. Invoering van een vereveningsfonds kan leiden tot een verplaatsing van initiatieven naar gemeenten met lichtere eisen. Wij	

	verzoeken u af te stemmen over de regionale effecten van het vereveningsinstrument en inzicht te bieden in hoe concurrentie tussen gemeenten kan worden voorkomen. Ook een gemeentelijke grens voor goedkope koop kan effect hebben op de eigen en omliggende gemeenten. Een provinciale grens voor goedkope koop kan dat mogelijk ondervangen.	
Gemeente Tytsjerksteradiel	3. Daarnaast willen wij gezien uw voornemen om strakker te sturen op betaalbaarheidsdoelen bij particuliere woningenbouw u erop wijzen dat vooralsnog de definitie voor sociale huur in de memorie van toelichting van de Wet Versterking Regie volkshuisvesting geen onderscheid maakt voor particuliere sociale huur en dat bijvoorbeeld bij een instandhoudingstermijn < 25 jaar een woning meetelt als gereguleerde huurwoning.	
Gemeente Tytsjerksteradiel	4. Ook ten aanzien van ouderenhuisvesting en zorg pleiten wij voor afstemming over de uitvoeringsprogramma's en balans met de omliggende gemeenten qua aanbod en voorzieningen.	
Provinsje Fryslân	1. Tegelijkertijd signaleren wij dat het Ontwerp Volkshuisvestingsprogramma nog niet voldoet aan de eisen die de aankomende Wet versterking regie volkshuisvesting aan het lokale volkshuisvestingsprogramma stelt: a. Basisinformatie woningmarkt: essentiële gegevens over de huidige woningvoorraad van smallingerland ontbreken, zoals de omvang van de verschillende segmenten en woningtypen. Het opnemen van deze informatie maakt het programma volledliger en beter bruikbaar. De Wet versterking regie volkshuisvesting schrijft dit ook voor.	Toegevoegd aan het volkshuisvestingsprogramma.
Provinsje Fryslân	b. Concrete woningbouwopgave ontbreekt: het beantwoorden van de vraag hoeveel, waar en voor wie bouwen we? vormt de kern van het Volkshuisvestingsprogramma. De totale woningbehoefte en de behoefte aan sociale huurwoningen tot 2030 worden slechts kort beschreven. Daarnaast wordt de kwantitatieve opgave uit de Woondeal genoemd, maar het is niet duidelijk hoe deze zich tot elkaar verhouden. Ook worden de aantallen voor tweederde betaalbare woningen en sociale huur niet concreet gemaakt. Het zou helpen duidelijk aan te geven naar welke aantallen Smallingerland concreet toe werkt. De Wet versterking regie volkshuisvesting schrijft ook voor dat het programma een beschrijving bevat van in voorbereiding zijnde plannen en	Explicieter in het volkshuisvestingsprogramma opgenomen en een kaart toegevoegd.

	bijbehorende locaties voor het realiseren van woningen. Wij constateren dat het programma meer nadruk leggen op het woningbouwprogramma zelf, bijvoorbeeld door kaarten te gebruiken om de belangrijkste plannen visueel weer te geven.	
Provinsje Fryslân	c. Aandachtsgroepen: de Wet versterking regie volkshuisvesting schrijft voor dat het programma duidelijk aangeeft wat de concrete opgave is voor de aandachtsgroepen en hoe de gemeente daarin voorziet. In het voorliggende ontwerp ontbreekt deze uitwerking.	Dit wordt meegenomen in het uitvoeringsprogramma Wonen Zorg Welzijn
Provinsje Fryslân	d. Ouderenhuisvesting: de Wet versterking regie volkshuisvesting schrijft voor dat het programma zou concreet moeten aangeven welke inspanningen de gemeente levert op het gebied van doorstroming, met als doel ouderen bewust te maken van hun woonbehoeften, hen beter te informeren over passend aanbod en waar nodig ouderen te ondersteunen bij het verhuisproces. In het voorliggende ontwerp ontbreekt deze uitwerking. Het programma kan concreter maken hoe de doorstroming van ouderen wordt verbeterd, en het Afsprakenkader Ouderenhuisvesting kan hierin worden meegenomen.	Het Afsprakenkader is toegevoegd aan het volkshuisvestingsprogramma. Concrete maatregelen voor doorstroming worden opgenomen in het uitvoeringsprogramma Wonen Zorg Welzijn.
Provinsje Fryslân	2. Concreetheid en meetbaarheid: veel maatregelen zijn nog niet voldoende concreet en meetbaar geformuleerd. Zo kan bijvoorbeeld het doel voor flexwoningen voor bijzondere doelgroepen concreter worden gemaakt door aan te geven wat wordt bedoeld met één grotere locatie en waar deze gerealiseerd zal worden. Daarnaast staat in het ontwerp Volkshuisvestingsprogramma dat de gemeente Smallingerland de bestaande woningvoorraad beter wil benutten en dat de mogelijkheden hiervoor nog onderzocht zullen worden. Dit kan concreter worden uitgewerkt: wanneer en hoe gaat de gemeente dit onderzoeken?	Zo concreet kunnen we dat nog niet aangeven.
Provinsje Fryslân	3. Prioriteren van maatregelen en acties: het opnemen van een kader aan het einde van de hoofdstukken met de prioritaire maatregelen en acties, inclusief planning, zou het programma overzichtelijker maken. Hierdoor komen de speerpunten die op pagina 6 zijn genoemd ook minder uit de lucht vallen.	De maatregelen staan in de laatste paragraaf van elk hoofdstuk opgenomen. Waar mogelijk zijn jaartallen genoemd.
Provinsje Fryslân	4. Prestatieafspraken met corporaties: meer aandacht voor prestatieafspraken met corporaties is gewenst; deze worden nu alleen genoemd in het hoofdstuk over duurzaamheid. De uitvoering van het gemeentelijk volkshuisvestingsprogramma werkt immers door in lokale prestatieafspraken.	Verwerkt in het volkshuisvestingsprogramma.

Provinsje Fryslân	5. Meer nadruk op plancapaciteit: hoewel de planlijst voldoende plancapaciteit aangeeft, kan het programma duidelijker maken hoeveel harde en zachte plancapaciteit beschikbaar is en of dit voldoende is om in de actuele woningbehoefte te voorzien.	Verwerkt in het volkshuisvestingsprogramma
Provinsje Fryslân	6. Monitoring: het is wenselijk dat het Volkshuisvestingsprogramma duidelijk aangeeft hoe de voortgang van de uitvoering van het programma wordt gevolgd.	Verwerkt in het volkshuisvestingsprogramma.
Provinsje Fryslân	7. Integratie ROP en uitvoeringsprogramma Wonen Zorg Welzijn: het is wellicht een optie om het Ruimtelijk Ontwikkel Perspectief (ROP) en het uitvoeringsprogramma onder de Woonzorgvisie Wonen Zorg Welzijn in het volkshuisvestingsprogramma te integreren. Hierdoor wordt het programma concreter en overzichtelijker.	College heeft besloten daar niet op te wachten.
Provinsje Fryslân	8. Realisatiestimulans: het is wellicht een optie om te beschrijven hoe Smallingerland de Realisatiestimulans inzet.	Bestedingsplan volgt nog.
Inwoner, Rottevalle	Vraag over het ontwikkelen van woningen op een specifieke locatie.	Deze vraag is te specifiek voor het volkshuisvestingsprogramma en handelen we af als een gewone melding.

Drachten | Smallingerland

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
17 maart 2026	2026-015752		Juroy Rosema 0512 - 581 234

Onderwerp
Ongevraagd advies inzake mobiliteitsvoorzieningen

Geachte heer, mevrouw,

Ter kennisname informeren wij u over het ongevraagd advies van de Adviesraad Sociaal Domein (ASD) over de mobiliteitsvoorzieningen binnen de gemeente Smallingerland. Het college heeft reeds een reactie op dit advies aan de Adviesraad verzonden. In deze brief wordt deze reactie kort toegelicht; de volledige reactie is als bijlage bijgevoegd.

Advies van de Adviesraad
Op 21 mei 2025 heeft de ASD aandacht gevraagd voor de toenemende behoefte aan passende vervoersoplossingen, mede door veranderingen in het openbaar vervoer. De Adviesraad adviseert te onderzoeken of een vervoersconcept vergelijkbaar met het initiatief WelMobiel in Groningen ook binnen de gemeente Smallingerland kan worden toegepast.

Stand van zaken
Het college onderschrijft het belang van toegankelijke mobiliteitsvoorzieningen voor alle inwoners, in het bijzonder voor mensen met een mobiliteitsbeperking. Binnen de gemeente Smallingerland zijn daarom diverse voorzieningen beschikbaar, waaronder ANWB AutoMaatje, de Flexitax, de Zonnebloemauto en de deelauto in De Trisken.

Per juli 2025 is daarnaast het BuurtRitsje gestart als opvolger van de Max Mobiel. Hiermee worden inwoners vervoerd in volwaardige (elektrische) personenauto's door vrijwillige chauffeurs. De planning van ritten vindt plaats via een vrijwillige klantcontactcentrale gecoördineerd door MOS. Het BuurtRitsje richt zich op laagdrempelig en fijnmazig vervoer en sluit aan bij het principe van vervoer voor en door inwoners.

Reactie van het college
De geschetste werkwijze van WelMobiel is zorgvuldig bestudeerd. Er is geconstateerd dat deze werkwijze in grote lijnen overeenkomt met de aanpak van het BuurtRitsje. Gelet hierop is gekozen om de inzet en middelen voor het voorliggend vervoer primair te richten op de verdere doorontwikkeling van het BuurtRitsje, waarbij relevante aandachtspunten uit het advies van de Adviesraad worden meegenomen.

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Vervolg
Daarnaast zal het totale aanbod aan vervoersvoorzieningen binnen de gemeente Smallingerland nader worden onderzocht. Hierbij wordt gekeken naar de organisatie, de samenhang tussen de voorzieningen en eventuele knelpunten. Met deze analyse wordt beoogd inzicht te verkrijgen in de kwaliteit en effectiviteit van het totale vervoersaanbod, zodat duidelijk wordt op welke onderdelen verbetering wenselijk of noodzakelijk is.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

burgemeester

Fred Veenstra

Bijlage: antwoordbrief college aan Adviesraad Sociaal Domein

Drachten | Smallingerland

Aan Adviesraad Sociaal Domein Smallingerland
D. van Oosten
Van Knobelsdorffplein 121
9203 DH DRACHTEN

Drachten,	Ons kenmerk	Uw kenmerk	Behandeld door
17 maart 2026	2026-015752		Juroy Rosema 0512 - 581 234

Onderwerp
Ongevraagd advies inzake mobiliteitsvoorzieningen

Geachte heer Van Oosten,

Hartelijk dank voor uw brief waarin u namens de Adviesraad Sociaal Domein advies uitbrengt over de mobiliteitsvoorzieningen binnen de gemeente Smallingerland. Wij stellen uw betrokkenheid bij dit onderwerp zeer op prijs.

De Adviesraad adviseert om te onderzoeken of vervoersoplossingen, zoals Welmobiel in Groningen ook binnen de gemeente Smallingerland mogelijk zijn en of hiervoor middelen van de provincie voor kunnen worden ingezet.

Allereerst bieden wij onze oprechte excuses aan voor de vertraagde beantwoording van uw brief. Door een voor ons onbekende reden heeft uw schrijven ons helaas pas in februari van dit jaar bereikt. Dat betreuren wij ten zeerste. Wij zullen een onderzoek instellen naar het logistieke proces om te achterhalen waar deze vertraging is ontstaan, zodat herhaling in de toekomst voorkomen kan worden.

Wij onderschrijven het belang van toegankelijke en goed georganiseerde mobiliteitsvoorzieningen voor onze inwoners, in het bijzonder voor mensen met een mobiliteitsbeperking. Zoals u aangeeft, verandert de vraag naar passende vervoersoplossingen, mede als gevolg van de wijzigingen binnen het openbaar vervoer.

Om ervoor te zorgen dat inwoners van gemeente Smallingerland voldoende mobiel blijven worden diverse vervoersproducten gevoerd, zoals ANWB Automaatje, Deelauto De Trisken, De Flexitax en de Zonnebloemauto. Ook informeren wij u graag over een nieuwe voorziening ter vervanging van de Max Mobiel, te weten het BuurtRitsje, dat vanaf juli 2025 van kracht is.

Met deze voorziening worden inwoners vervoerd in volwaardige (elektrische) personenauto’s, hetgeen bijdraagt aan een hoger niveau van comfort en flexibiliteit. Deze voorziening wordt ondersteund door MOS en werkt met een vrijwillige klantcontactcentrale, die de vervoersaanvragen aanneemt en verwerkt. Ook de ritten worden uitgevoerd door vrijwillige chauffeurs. Deze werkwijze versterkt daarmee het principe “voor en door de gemeenschap” en bevordert maatschappelijke betrokkenheid en participatie binnen de gemeente.

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

Op dit moment werken wij aan de verdere doorontwikkeling van het BuurtRitsje, waarmee wij inzetten op laagdrempelig, fijnmazig en toekomstbestendig vervoer binnen onze gemeente. Uw suggestie en de door u geschetste werkwijze van WelMobiel hebben wij zorgvuldig bestudeerd. Wij constateren dat deze werkwijze in grote lijnen overeenkomt met de aanpak die wij binnen het BuurtRitsje hanteren en goed aansluit bij de richting waarin wij deze voorziening verder willen ontwikkelen.

Gelet hierop is gekozen om onze inzet en middelen voor het voorliggend vervoer primair te richten op de verdere versterking van het BuurtRitsje, waarbij wij de door u beschreven werkwijze betrekken. Om die reden hebben wij besloten geen gebruik te maken van de organisatie WelMobiel.

Daarnaast willen wij u informeren dat wij voornemens zijn om het totaal aan vervoersoplossingen zorgvuldig te onderzoeken. Hierbij richten wij ons niet alleen op de wijze waarop het vervoer momenteel is georganiseerd, maar ook op de onderliggende processen en eventuele knelpunten die zich daarbij voordoen. Met deze analyse beogen wij inzicht te verkrijgen in de kwaliteit en effectiviteit van het totale vervoersaanbod, zodat duidelijk wordt op welke onderdelen verbetering wenselijk of noodzakelijk is.

Voorts zijn wij bekend met de subsidiemogelijkheden binnen de provinciale regeling Fryslân ûnderweis, die initiatieven ondersteunt die bijdragen aan de bereikbaarheid en leefbaarheid, met name in minder fijnmazig bediende gebieden. Verenigingen, stichtingen, coöperaties en kerkgenootschappen uit de gemeente of provincie kunnen in het kader van deze regeling een aanvraag indienen ten behoeve van de uitrol dan wel verdere doorontwikkeling van hun initiatief. Hiermee wordt de bereikbaarheid binnen de gemeente voor en door inwoners vergroot.

Wij hopen u met deze brief voorlopig voldoende geïnformeerd te hebben over de huidige stand van zaken betreffende de mobiliteitsvoorzieningen binnen gemeente Smallingerland. Zodra er meer duidelijkheid is over de uitkomsten van de verkenning en eventuele vervolgstappen, zullen wij de Adviesraad hierover informeren.

Ter volledigheid delen wij u mee dat wij de gemeenteraad eveneens op de hoogte zullen stellen van deze reactie.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris burgemeester

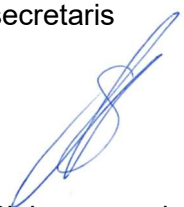

Siebren van der Berg Fred Veenstra

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl